DET KONGELIGE
KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Prop. 41 LS

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av nett- og videresendings-direktivet og digitalmarkedsdirektivet) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 og (EU) 2019/790, og samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT)

DET KONGELIGE
KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Prop. 41 LS

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av nett- og videresendings-direktivet og digitalmarkedsdirektivet) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 og (EU) 2019/790, og samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT)

Innhold

1 Proposisjonens hovedinnhold 9

2 Bakgrunnen for lovforslaget 13
2.1 EUs strategi for et digitalt indre marked («DSM-strategien») 13
2.2 Nett- og videresendings-direktivet ((EU) 2019/789) 14
2.2.1 Generelt 14
2.2.2 Formål og definisjoner 14
2.2.3 Kringkastingsforetaks tilknyttede tjenester 14
2.2.4 Videresending av radio- og fjernsynsprogrammer 14
2.2.5 Overføring av programmer ved direkte injeksjon 14
2.2.6 Avsluttende bestemmelser 14
2.3 Digitalmarkedsdirektivet ((EU) 2019/790) 15
2.3.1 Generelt 15
2.3.2 Formål og virkeområde mv. 15
2.3.3 Nye unntak fra den opphavsrettslige eneretten 15
2.3.4 Tiltak for å forbedre lisenspraksis og sikre bredere tilgang til innhold 15
2.3.5 Tiltak for å opprette et velfungerende marked for opphavsrett 16
2.3.6 Avsluttende bestemmelser 17
2.4 Anmodningsvedtak nr. 728 til 731 av 15. mai 2018 17
2.5 Skriftlig innspillsrunde 17
2.6 Gjennomføring i øvrige nordiske land 18
2.7 Gjennomføringen av direktivene i norsk rett 18
2.8 Høringen 19

3 Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger 22
3.1 Om europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 og (EU) 2019/790 22
3.2 Innlemmelse av direktivene i EØS-avtalen 22
3.3 EØS-komiteens beslutninger 22
3.3.1 EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 om innlemmelse av nett- og videresendingsdirektivet 22
3.3.2 EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 om innlemmelse av digitalmarkedsdirektivet 23
3.4 Om forholdet til norsk rett 23
3.5 Departementets vurderinger 23
3.6 Konklusjon og tilrådning 23

4 Tekst- og datautvinning 25
4.1 Generelt 25
4.2 Gjeldende rett 26
4.3 Digitalmarkedsdirektivet 26
4.4 Andre nordiske land 27
4.5 Høringsnotatet 28
4.6 Høringen 28
4.6.1 Generelt 28
4.6.2 Definisjon av tekst- og datautvinning 30
4.6.3 Forberedende prosesser til tekst- og datautvinning 31
4.6.4 Tekst- og datautvinning til forskningsformål 31
4.6.5 Lovlig tilgjengelig og lovlig tilgang 32
4.6.6 Rett til å reservere seg mot tekst- og datautvinning 33
4.6.7 Tretrinnstesten 34
4.6.8 Kompensasjon og vederlag 35
4.6.9 Tekst- og datautvinning og plagiatkontroll 35
4.7 Departementets vurderinger 35
4.7.1 Generelt 35
4.7.2 Definisjon av tekst- og datautvinning 37
4.7.3 Nye avgrensningsbestemmelser om tekst- og datautvinning 37
4.7.4 Forholdet til tretrinnstesten 42
4.7.5 Kompensasjon eller vederlag for tekst- og datautvinning 43
4.7.6 Tekst- og datautvinning og plagiatkontroll 43

5 Bruk av verk i undervisningsvirksomhet 44
5.1 Gjeldende rett 44
5.1.1 Generelt 44
5.1.2 Fri bruk av verk i undervisningsvirksomhet 44
5.1.3 Klasseromsregelen 45
5.1.4 Tvangslisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet 45
5.1.5 Avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet 46

5.2 Digitalmarkedsdirektivet 46
5.3 Andre nordiske land 47
5.4 Høringsnotatet 47
5.5 Høringen 48
5.5.1 Gjennomføring av artikkel 5 48
5.5.2 Klasseromsregelen 49
5.6 Departementets vurderinger 50
5.6.1 Gjennomføring av artikkel 5 50
5.6.2 Klasseromsregelen 55

6 Bevaring av kulturarv 58
6.1 Gjeldende rett 58
6.2 Digitalmarkedsdirektivet 58
6.3 Andre nordiske land 58
6.4 Høringsnotatet 58
6.5 Høringen 59
6.6 Departementets vurderinger 59

7 Felles bestemmelser for de nye avgrensningsbestemmelsene ... 60
7.1 Gjeldende rett 60
7.2 Digitalmarkedsdirektivet 60
7.3 Andre nordiske land 61
7.4 Høringsnotatet 61
7.5 Høringen 62
7.6 Departementets vurderinger 62
7.6.1 Innskrenkende avtalevilkår og tekniske beskyttelsessystemer 62
7.6.2 Tretrinnstesten 63

8 Kulturarvinstitusjoners bruk av verk og andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen 64
8.1 Gjeldende rett 64
8.2 Digitalmarkedsdirektivet 64
8.3 Andre nordiske land 65
8.4 Høringsnotatet 66
8.5 Høringen 66
8.6 Departementets vurderinger 67
8.6.1 Generelt 67
8.6.2 Verk og vernede arbeider som ikke lenger er i handelen 68
8.6.3 Ny avtalelisens for bruk av verk som ikke lenger er i handelen 69
8.6.4 Ny avgrensningsbestemmelse for verk og arbeider som ikke lenger er i handelen 70
8.6.5 Opplysningstiltak og informasjon om bruk av verk som ikke er i handelen 71
8.6.6 Dialog mellom berørte parter 71

9 Vilkår for bruk av verk ved avtalelisens 72
9.1 Gjeldende rett 72
9.2 Digitalmarkedsdirektivet 73
9.3 Andre nordiske land 74
9.4 Høringsnotatet 75
9.5 Høringen 75
9.6 Departementets vurderinger 76
9.6.1 Innledning 76
9.6.2 Krav til organisasjonene 77
9.6.3 Veldefinerte bruksområder 77
9.6.4 Byrdefullt og upraktisk 77
9.6.5 Representativitet 79
9.6.6 Forbudsrett 79
9.6.7 Hensiktsmessige opplysnings- og offentliggjøringstiltak 80
9.6.8 Forholdet til eksisterende godkjenninger 81

10 Billedkunst som ikke er vernet av opphavsrett 82
10.1 Gjeldende rett 82
10.2 Digitalmarkedsdirektivet 82
10.3 Andre nordiske land 82
10.4 Høringsnotatet 83
10.5 Høringen 83
10.6 Departementets vurderinger 84

11 Vern av pressepublikasjoner ... 86
11.1 Gjeldende rett 86
11.2 Digitalmarkedsdirektivet 86
11.3 Andre nordiske land 87
11.4 Høringsnotatet 87
11.5 Høringen 88
11.6 Departementets vurderinger 90
11.6.1 Innledning 90
11.6.2 Definisjoner 90
11.6.3 Enerettens innhold 92
11.6.4 Begrensninger i vernets rekkevidde 92
11.6.5 Forholdet til avgrensninger fra eneretten 95
11.6.6 Vernets varighet 95
11.6.7 Avtalefrihet 96
11.6.8 Opphavers rett til en passende andel av utgiverens inntekter 96
11.6.9 Opphavsrett til innholdet i en pressepublikasjon 97
11.6.10 Ny avtalelisens for bruk av pressepublikasjoner 97
11.6.11 Straff og erstatning 98
11.6.12 Overgangsregler og anvendelse på eldre pressepublikasjoner 99

12 Fordeling av rimelig kompensasjon 100
12.1 Gjeldende rett 100
12.2 Digitalmarkedsdirektivet 100
12.3 Andre nordiske land 100
12.4 Høringsnotatet 100
12.5 Høringen 100
12.6 Departementets vurderinger 101

13 Opphavsrettslig ansvar for tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester («plattformansvaret») 102
13.1 Generelt 102
13.1.1 Bakgrunn 102
13.1.2 Gjeldende rett 102
13.1.3 Digitalmarkedsdirektivet 103
13.1.4 Europakommisjonens retningslinjer 103
13.1.5 EU-domstolens sak C-401/19 104
13.1.6 Overordnet om forslaget i høringsnotatet 104
13.1.7 Overordnet om høringen 104
13.1.8 Departementets overordnede vurderinger og den videre fremstillingen 104
13.2 Det opphavsrettslige ansvaret 105
13.2.1 Gjeldende rett 105
13.2.2 Digitalmarkedsdirektivet 106
13.2.3 Andre nordiske land 107
13.2.4 Høringsnotatet 107
13.2.5 Høringen 108
13.2.6 Departementets vurderinger 109
13.3 Ansvarsfrihet for tjenestetilbydere 115
13.3.1 Gjeldende rett 115
13.3.2 Digitalmarkedsdirektivet 116
13.3.3 Andre nordiske land 117
13.3.4 Høringsnotatet 118
13.3.5 Høringen 118
13.3.6 Departementets vurderinger 120
13.4 Beskyttelse av brukernes interesser 127
13.4.1 Gjeldende rett 127
13.4.2 Digitalmarkedsdirektivet 128
13.4.3 Andre nordiske land 128
13.4.4 Høringsnotatet 129
13.4.5 Høringen 129
13.4.6 Departementets vurderinger 132
13.5 Rett til informasjon 139
13.5.1 Gjeldende rett 139
13.5.2 Digitalmarkedsdirektivet 140
13.5.3 Andre nordiske land 140
13.5.4 Høringsnotatet 140
13.5.5 Høringen 140
13.5.6 Departementets vurderinger 141
13.6 Rutiner for klagebehandling 142
13.6.1 Gjeldende rett 142
13.6.2 Digitalmarkedsdirektivet 142
13.6.3 Andre nordiske land 142
13.6.4 Høringsnotatet 142
13.6.5 Høringen 143
13.6.6 Departementets vurderinger 143

14 Prinsipp om rett til rimelig vederlag for opphavere 145
14.1 Gjeldende rett 145
14.2 Digitalmarkedsdirektivet 145
14.3 Andre nordiske land 145
14.4 Høringsnotatet 146
14.5 Høringen 146
14.5.1 Innledning 146
14.5.2 Virkeområde 147
14.5.3 Nærmere om begrepene «passende og forholdsmessig» 147
14.5.4 Nærmere om engangsvederlag og totaloverdragelser 147
14.5.5 Vederlagsfri overdragelse av opphavsrett 148
14.5.6 Særlig om arbeids- og oppdragsforhold og verk skapt på bestilling 148
14.5.7 Betydningen av etterfølgende forhold 148
14.5.8 Innspill om uoverdragelig vederlagsrett 148
14.6 Departementets vurderinger 149
14.6.1 Innledning 149
14.6.2 Virkeområde 149
14.6.3 Nærmere om begrepene «passende og forholdsmessig» 150
14.6.4 Nærmere om engangsvederlag og totaloverdragelser 151
14.6.5 Vederlagsfri overdragelse av opphavsrett 152
14.6.6 Særlig om arbeids- og oppdragsforhold og verk skapt på bestilling 152
14.6.7 Betydningen av etterfølgende forhold 153
14.6.8 Innspill om uoverdragelig vederlagsrett 154

15 Ny ordning for vederlagsjustering 155
15.1 Gjeldende rett 155
15.2 Digitalmarkedsdirektivet 155
15.3 Andre nordiske land 155
15.4 Høringsnotatet 156

15.5 Høringen 156
15.6 Departementets vurderinger 158
15.6.1 Ny bestemmelse om justering av vederlag i opphavsrettsavtaler 158
15.6.2 Nærmere om forholdet mellom artikkel 20 og avtaleloven § 36 158
15.6.3 Virkeområde 159
15.6.4 Vurderingen av om vederlaget er uforholdsmessig lavt 161
15.6.5 Virkninger av vederlagsjustering . 162
15.6.6 Forholdet mellom gjeldende § 69 og ny vederlagsjusteringsregel 163
15.6.7 Representasjon 163
15.6.8 Ufravikelighet 164
15.6.9 Overgangsregler og anvendelse på tidligere avtaler 164

16 Opplysningsplikt om bruk av rettigheter 166
16.1 Gjeldende rett 166
16.2 Digitalmarkedsdirektivet 166
16.3 Andre nordiske land 167
16.4 Høringsnotatet 167
16.5 Høringen 168
16.6 Departementets vurderinger 170
16.6.1 Ny generell bestemmelse om opplysningsplikt ved bruk av rettigheter 170
16.6.2 Virkeområde 171
16.6.3 Hva opplysningene skal inneholde 173
16.6.4 Når og hvor ofte opplysningene skal gis 174
16.6.5 Begrensninger i opplysningsplikten 174
16.6.6 Nærmere om forretningshemmeligheter 177
16.6.7 Betydningen av kollektiv forvaltning 178
16.6.8 Betydningen av kollektivt forhandlede avtaler/tariffavtaler ... 178
16.6.9 Spørsmål om sanksjonering av misligholdt opplysningsplikt 178
16.6.10 Ufravikelighet 178
16.6.11 Overgangsregler og anvendelse på tidligere avtaler 179

17 Rett til å tilbakekalle rettigheter ved manglende bruk 180
17.1 Gjeldende rett 180
17.2 Digitalmarkedsdirektivet 180
17.3 Andre nordiske land 181
17.4 Høringsnotatet 181
17.5 Høringen 182
17.6 Departementets vurderinger 184
17.6.1 Ny generell bestemmelse om rett til å tilbakekalle rettigheter ved manglende bruk 184
17.6.2 Virkeområde 184
17.6.3 Vilkår for tilbakekalling 185
17.6.4 Videreoverdragelse 186
17.6.5 Flere rettighetshavere 187
17.6.6 Oppheving av avtalens eksklusivitet 187
17.6.7 Opphavers rett til informasjon 188
17.6.8 Rett til å beholde mottatt vederlag 188
17.6.9 Ufravikelighet og anvendelse i arbeids- og oppdragsforhold 188
17.6.10 Anvendelse på tidligere avtaler 190

18 Alternativ tvisteløsningsordning 191
18.1 Gjeldende rett 191
18.2 Tvister om opplysningsplikt og vederlagsjustering 192
18.2.1 Digitalmarkedsdirektivet 192
18.2.2 Andre nordiske land 192
18.2.3 Høringsnotatet 193
18.2.4 Høringen 193
18.2.5 Departementets vurderinger 194
18.3 Tvister om rimelig vederlag 197
18.3.1 Bakgrunn 197
18.3.2 Høringsnotatet 197
18.3.3 Høringen 197
18.3.4 Departementets vurderinger 200
18.4 Tvister om innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester 202
18.4.1 Gjeldende rett 202
18.4.2 Digitalmarkedsdirektivet 202
18.4.3 Andre nordiske land 202
18.4.4 Høringsnotatet 203
18.4.5 Høringen 203
18.4.6 Departementets vurderinger 203
18.5 Meklingsordning for klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester 204
18.5.1 Gjeldende rett 204
18.5.2 Digitalmarkedsdirektivet 204
18.5.3 Andre nordiske land 204
18.5.4 Høringsnotatet 204
18.5.5 Høringen 204
18.5.6 Departementets vurderinger 204
18.6 Tvister om pressepublikasjoner ... 205
18.7 Meklingsordning på kringkastingsområdet 205
18.7.1 Gjeldende rett 205
18.7.2 Nett- og videresendingsdirektivet 205

18.7.3 Andre nordiske land 206
18.7.4 Høringsnotatet 206
18.7.5 Høringen 206
18.7.6 Departementets vurderinger 206
18.8 Tvister etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. 206
18.8.1 Bakgrunn 206
18.8.2 Høringsnotatet 207
18.8.3 Høringen 207
18.8.4 Departementets vurderinger 208
18.9 Tvisteløsning ved avtalelisens 208

19 Nett- og videresendings-direktivet 210
19.1 Bakgrunn 210
19.2 Anvendelse av opprinnelses-landsprinsippet på kringkastings-foretaks tilknyttede nettbaserte tjenester 210
19.2.1 Gjeldende rett 210
19.2.2 Nett- og videresendings-direktivet 211
19.2.3 Andre nordiske land 212
19.2.4 Høringsnotatet 212
19.2.5 Høringen 213
19.2.6 Departementets vurderinger 214
19.3 Videresending av radio- og fjernsynsprogrammer 221
19.3.1 Gjeldende rett 221
19.3.2 Nett- og videresendings-direktivet 222
19.3.3 Andre nordiske land 223
19.3.4 Høringsnotatet 224
19.3.5 Høringen 225
19.3.6 Departementets vurderinger 227
19.4 Overføring av programmer ved direkte injeksjon 229
19.4.1 Gjeldende rett 229
19.4.2 Nett- og videresendings-direktivet 230
19.4.3 Andre nordiske land 230
19.4.4 Høringsnotatet 231
19.4.5 Høringen 232
19.4.6 Departementets vurderinger 233

20 Andre endringer i åndsverkloven 236
20.1 Vederlagsretten i åndsverkloven § 21 og «frikjøpt» musikk 236
20.1.1 Innledning 236
20.1.2 Bakgrunn og gjeldende rett 236
20.1.3 Høringsnotatet 237
20.1.4 Høringen 237
20.1.5 Departementets vurderinger 239
20.2 Tiltredelse til WIPO-traktater av 1996 om opphavsrett (WCT) og fremføringer og fonogrammer (WPPT) 241
20.2.1 Bakgrunn 241
20.2.2 WIPO-traktaten om opphavsrett (WCT) 243
20.2.3 WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer (WPPT) 245
20.2.4 Andre nordiske land 247
20.2.5 Høringsnotatet 247
20.2.6 Høringen 247
20.2.7 Departementets vurderinger 248
20.2.8 Konklusjon og tilrådning 250

21 Andre endringer 251
21.1 Forliksrådsbehandling av saker om opphavsrett 251
21.1.1 Gjeldende rett 251
21.1.2 Høringsnotatet 251
21.1.3 Høringen 251
21.1.4 Departementets vurderinger 252
21.2 Endringer i lov om behandling av personopplysninger i Norges idrettsforbund 253

22 Økonomiske og administrative konsekvenser 254
22.1 Konsekvenser for det offentlige ... 254
22.2 Konsekvenser for private aktører 254

23 Merknader til de enkelte bestemmelsene 258
23.1 Endringer i åndsverkloven 258
23.2 Endringer i tvisteloven 284
23.3 Endringer i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. 284
23.4 Endringer i lov om behandling av personopplysninger i idretten 285

A Forslag til lov om endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet) 287

B Forslag til vedtak om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 av 8. desember 2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 (nett- og videresendingsdirektivet) og (EU) 2019/790 (digitalmarkedsdirektivet) 298

C Forslag til vedtak om samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT) 299

Vedlegg

1 EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023 om endring av EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett) 300

2 Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 av 17. april 2019 om fastsettelse av regler for utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på visse nettbaserte overføringer fra kringkastingsforetak og videresending av radio- og fjernsynsprogrammer, og om endring av rådsdirektiv 93/83/EØF 302

3 EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023 om endring av EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett) 311

4 Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF 313

5 WIPO-traktat om opphavsrett (WCT) 347

6 WIPO Copyright Treaty (WCT) 352

7 WIPO-traktat om fremføringer og fonogrammer (WPPT) 357

8 WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT) 364

9 Gjennomføringstabell – nett- og videresendingsdirektivet (EU) 2019/789 372

10 Gjennomføringstabell – digitalmarkedsdirektivet (EU) 2019/790 373

DET KONGELIGE
KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Prop. 41 LS

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 og (EU) 2019/790, og samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT)

Tilråding fra Kultur- og likestillingsdepartementet 27. mars 2026, godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)

1 Proposisjonens hovedinnhold

Kultur- og likestillingsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) og lov 28. mai 2021 nr. 49 om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., samt mindre endringer i to andre lover.

Lovendringene gjennomfører to EU-direktiver på opphavsrettsområdet. Det ene er europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 om fastsettelse av regler for utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på visse nettbaserte overføringer fra kringkastings-

foretak og videresending av radio- og fjernsynsprogrammer, og om endring av rådsdirektiv 93/83/EØF («nett- og videresendingsdirektivet»). Det andre er europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF («digitalmarkedsdirektivet»). Begge direktivene ble vedtatt 17. april 2019 og publisert i Den europeiske unions tidende 17. mai samme år.

Direktivene er EØS-relevante og ble ved EØS-komiteens beslutning 332/2023 og 333/2023 av 8. desember 2023 innlemmet i EØS-avtalen vedlegg XVII (Opphavsrett). Fordi gjennomføring av EØS-komiteens beslutninger i norsk rett krever lovendring, er Stortingets samtykke til innlemmelse nødvendig i medhold av Grunnloven § 26 andre ledd. Departementet foreslår derfor at Stortinget gir samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger, se punkt 3.

Kultur- og likestillingsdepartementet foreslår videre at Stortinget gir samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT), jf. nærmere om dette nedenfor. Norsk rett er i hovedsak i samsvar med traktatenes regulering, men gjennomføring av WPPT krever enkelte lovendringer. I tillegg anses begge traktatene å være saker av særlig stor viktighet, og Stortingets samtykke til tiltredelse er derfor nødvendig i medhold av Grunnloven § 26 andre ledd.

Nett- og videresendingsdirektivet regulerer opphavsrettslige spørsmål i forbindelse med visse nettoverføringer samt videresending og annen distribusjon av radio- og fjernsynsprogrammer. Formålet med direktivet er å øke tilgangen til kringkastingsprogrammer fra andre medlemsstater ved å lette klarering av opphavsrettslig beskyttet innhold i slike programmer. Direktivet bygger videre på satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) og innebærer en ytterligere harmonisering av reguleringen på området.

Digitalmarkedsdirektivet har som formål å gjennomføre en ytterligere harmonisering av lovgivningen om opphavsrett og nærstående rettigheter i det indre markedet, særlig når det gjelder digital og grensekryssende bruk av beskyttet innhold. Direktivet inneholder blant annet nye avgrensningsregler for undervisnings-, forsknings- og kulturarvinstitusjoner. I direktivet er det også en generell bestemmelse om avtalelisensordninger. Videre inneholder direktivet regler om alternativ tvisteløsning, nye rettigheter for utgivere av pressepublikasjoner, regler om forholdet mellom plattformtilbydere og rettighetshavere når det gjelder brukeropplastet innhold, og regler som skal sikre rimelig vederlag til opphavere og utøvende kunstnere.

For å gjennomføre direktivene i norsk rett er det behov for en rekke lovendringer.

I punkt 4 til 18 omtales gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet, mens punkt 19 gjelder gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet.

I punkt 4 foreslås tre nye bestemmelser i åndsverkloven §§ 50 d, 50 e og 50 f om eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål som gjennomfører definisjonen av tekst- og datautvinning i digitalmarkedsdirektivet artikkel 2 nr. 2, og den tillatte bruken etter artikkel 3 og 4. Forslaget til § 50 e regulerer den eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål som alle kan foreta, forutsatt at verkene og de vernede arbeidene er lovlig tilgjengelige, og at rettighetshaver ikke har lagt ned forbud mot bruken. Forslaget til § 50 f regulerer den adgangen som forsknings- og kulturarvinstitusjoner har til å fremstille og oppbevare eksemplar av verk og arbeider for tekst- og datautvinning til forskningsformål. Det er et krav at institusjonen har lovlig tilgang til verkene og de vernede arbeidene.

Departementet foreslår i punkt 5 å justere avgrensningsbestemmelsen i åndsverkloven § 43 om fri bruk av verk i undervisningsvirksomhet, slik at bestemmelsen er i tråd med forpliktelsene i digitalmarkedsdirektivet artikkel 5. Forslaget tydeliggjør hvilken bruk som er tillatt for et tilstedeværende publikum, og hvilke regler som gjelder ved overføring av verk og vernede arbeider i undervisningssammenheng. Lærere og elever som er tilknyttet en utdanningsinstitusjon etablert i Norge kan gjøre bruk av verk og arbeider gjennom sikre digitale miljøer. Slik bruk anses å finne sted i Norge, selv om bruken skjer på tvers av landegrenser.

I forbindelse med gjennomføringen av digitalmarkedsdirektivets undervisningsbestemmelser har departementet vurdert om det er behov for å videreføre eller oppheve den såkalte klasseromsregelen i § 43 fjerde ledd. Bestemmelsen foreslås opphevet.

For å gjennomføre digitalmarkedsdirektivet artikkel 7 er det i punkt 7 foreslått å ta inn en regel i avgrensningsbestemmelsene om fri bruk av verk ved undervisning (§ 43) og tekst- og datautvinning til forskningsformål (ny § 50 f) som fastslår at retten til bruk etter disse bestemmelsene ikke kan innskrenkes ved avtale.

I punkt 8 foreslås det en ny avtalelisensbestemmelse i § 50 a for bruk av verk som inngår

i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen. Hvis det ikke finnes en organisasjon å inngå en slik avtalelisensavtale med, kan kulturarvinstitusjonene etter forslaget til § 49 a tilgjengeliggjøre verk fra samlingene som ikke lenger er i handelen, uten rettighetsklarering. Denne adgangen til fri bruk gjelder ikke dersom rettighetshaveren overfor kulturarvinstitusjonen har nedlagt forbud mot bruken.

Avtalelisens er en ordning som forenkler rettighetsklarering på nærmere avgrensede områder. I Norge har denne ordningen blitt brukt i lang tid med god erfaring. Digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 stiller visse generelle og grunnleggende krav til slike nasjonale ordninger. For å gjennomføre bestemmelsen foreslår departementet i punkt 9 enkelte justeringer i åndsverklovens hovedregel om avtalelisens i § 63. Blant annet foreslås det presisert i loven hvilke organisasjoner som kan godkjennes for bruk av avtalelisens, i tillegg til at avtalelisens bare kan benyttes hvis det er byrdefullt eller upraktisk å klarere rettighetene individuelt. Det foreslås en generell adgang for rettighetshaver til å nedlegge forbud mot slik bruk.

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 14 regulerer gjengivelse av billedkunst som ikke er vernet av opphavsrett. I punkt 10 foreslår departementet at bestemmelsen gjennomføres i § 23 om fotografiske bilder. Endringen innebærer at vernet av fotografiske bilder ikke skal gjelde for ren avbildning av billedkunstverk hvor vernetiden er utløpt. Departementet foreslår også en presisering om at vernet heller ikke skal gjelde for ren avbildning av fotografiske bilder.

I punkt 11 foreslås det en ny nærstående rettighet for utgivere av pressepublikasjoner i § 24 a. Dette er en gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet artikkel 15. Bestemmelsen innebærer at utgivere av pressepublikasjoner får enerett til nettbasert bruk av pressepublikasjoner uført av informasjonssamfunnstjenester. Den nye eneretten skal vare i to år etter utgivelsen. I tilknytning til det nye vernet foreslås det også innført en ny særskilt avtalelisensbestemmelse i § 62. Bestemmelsen vil gjøre det enklere for partene å klarere bruk når informasjonssamfunnstjenester skal utnytte vernede pressepublikasjoner.

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 pålegger tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester et opphavsrettslig ansvar for innholdet de formidler, selv om det er brukerne deres som laster opp materialet («plattformansvaret»). I punkt 13 foreslår departementet at bestemmelsen gjennomføres i fem nye bestemmelser i åndsverkloven (§§ 86 til 86 d). Forslaget innebærer at plattformer som for eksempel YouTube og Facebook som utgangspunkt må innhente tillatelse fra rettighetshaverne for tilgjengeliggjøringen av brukeropplastet innhold. Er slik tillatelse ikke gitt, kan tjenestetilbyderne likevel bli fri for ansvar under visse forutsetninger. Det innføres et eget ansvarsfrihetsregime for nettbaserte innholdsdelingstjenester, som i hovedtrekk går ut på at tilbyderen må ha gjort sitt beste for å innhente tillatelse og hindre ulovlig bruk.

Rett til rimelig vederlag reguleres i digitalmarkedsdirektivet artikkel 18. I punkt 14 konkluderer departementet med at gjeldende bestemmelse om rimelig vederlag i åndsverkloven § 69 er i samsvar med direktivforpliktelsen, og at det derfor i utgangspunktet ikke er behov for lovendringer som følge av direktivet. Det er likevel foretatt en justering i bestemmelsens ordlyd, for å bringe den tettere på den som direktivet bruker. Det fremgår av bestemmelsen at vederlaget skal være «passende og forholdsmessig (rimelig vederlag)».

Departementet foreslår i punkt 15 en ny bestemmelse i § 69 tredje ledd om opphavers rett til vederlagsjustering. Forslaget gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 20. Bestemmelsen gir opphaver rett til å kreve justering av avtalt vederlag dersom det viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververs inntekter. Dersom vilkårene i bestemmelsen er oppfylt, har opphaver krav på et ytterligere vederlag.

I punkt 16 foreslås det i ny § 69 a en generell og ufravikelig bestemmelse om opplysningsplikt ved bruk av rettigheter. Bestemmelsen gjennomfører artikkel 19 i digitalmarkedsdirektivet. Forslaget til ny § 69 a regulerer blant annet når opplysningsplikten gjelder, hvilke opplysninger opphaver har krav på, og når opplysninger skal gis. Bestemmelsen legger til rette for at rettighetshavere skal kunne få opplysninger for å vurdere den økonomiske verdien av sine rettigheter, og eventuelle krav om vederlagsjustering, jf. ovenfor. Det er foreslått visse begrensninger i plikten til å gi opplysninger, herunder der plikten er uforholdsmessig byrdefull og for ikke-betydelige bidrag. Videre foreslås det en særregel for den audiovisuelle sektoren.

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 22 om tilbakekallingsrett ved manglende bruk foreslås i punkt 17 gjennomført i en ny generell bestemmelse i § 74. Departementet foreslår samtidig å oppheve gjeldende § 74 (forskriftshjemmel om forlagsavtaler). Den nye tilbakekallingsregelen gir opphaver rett til å tilbakekalle overdratte rettig-

heter som ikke er brukt innen rimelig tid, og skal forhindre at erverver legger en «død hånd» på verket. Opphaver har krav på å beholde mottatt vederlag, men dette kan fravikes i avtale. For øvrig er bestemmelsen ufravikelig, men den kan likevel fravikes i kollektivt forhandlede avtaler og i oppdragsforhold. Arbeidsforhold er foreslått unntatt bestemmelsen.

Flere bestemmelser i både digitalmarkedsdirektivet (artikkel 13, 21 og 17) og nett- og videresendingsdirektivet (artikkel 6) stiller krav om at det skal finnes en alternativ tvisteløsningsordning for behandling av enkelte typer tvister, herunder at det skal kunne kreves mekling. Dette er ment å være et alternativ til ordinær domstolsbehandling, som ofte tar lang tid og er ressurskrevende. I punkt 18 foreslår departementet at den eksisterende Vederlagsnemnda endrer navn til Opphavsrettsnemnda, samtidig som den får utvidet kompetanse til å behandle tvister knyttet til disse direktivforpliktelsene. Etter forslaget gis det mulighet for både vanlig nemndsbehandling og mekling, avhengig av hvilken type tvist det er tale om. I tillegg foreslår departementet at nemnda også skal kunne behandle enkelte andre tvister som ikke følger direkte av direktivforpliktelser. Dette gjelder tvister om rimelig vederlag i åndsverkloven § 69 og tvister om lisensvilkår og brukerens rapporteringsplikt i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. §§ 28 og 31.

For gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet foreslås det i punkt 19 enkelte endringer i åndsverkloven. Det foreslås i ny § 115 a at opprinnelseslandsprinsippet i en viss utstrekning også skal gjelde for kringkastingsforetaks såkalte tilknyttede nettbaserte tjenester (foretakenes «nettspillere»). For kringkastingsforetak som har sitt hovedsete i Norge, innebærer forslaget at en del av innholdet i slike tjenester bare behøver å klareres i Norge, samtidig som tjenesten er tilgjengelig også i andre EØS-land. Dessuten foretas det visse presiseringer i reglene som gjelder videresending av kringkastingssendinger. Det foreslås også en ny bestemmelse i § 57 fjerde ledd om distribusjon av slike sendinger ved bruk av en teknikk som kalles «direkte injeksjon». Klarering av slik distribusjon skal skje i samsvar med prinsippene som gjelder for videresending.

I proposisjonen foreslår departementet også flere andre lovendringer som ikke har sammenheng med gjennomføring av direktivene.

I punkt 20.1 foreslås det endringer i § 21 om vederlagsretten for offentlig bruk av musikkinnspillinger. Endringen klargjør gjeldende praksis om at rettighetshavere kan gi avkall på denne retten. I punkt 20.2 foreslås enkelte endringer i åndsverkloven for å legge til rette for tiltredelse til WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer (WPPT). Tiltredelse til WIPO-traktaten om opphavsrett (WCT) krever ikke lovendring. Departementet foreslår at Stortinget gir samtykke til tiltredelse til traktatene.

I punkt 21 foreslås en presisering i tvisteloven § 6-2 om at ordningen med forliksrådsbehandling ikke skal gjelde saker etter åndsverkloven og lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. I samme punkt foreslås endringer i lov om behandling av personopplysninger i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og dets organisasjonsledd for å forebygge, avdekke og reagere mot seksuelle overgrep, trakassering og vold mv. i idretten § 3. Sistnevnte endringer er presiseringer av gjeldende rett og har ikke materiell betydning.

I punkt 22 redegjøres det for forslagenes økonomiske og administrative konsekvenser.

Beslutningene i EØS-komiteen, direktiv (EU) 2019/789 og direktiv (EU) 2019/790 i offisiell norsk oversettelse, og engelske språkversjoner og norske oversettelser av WIPO-traktatene, er inntatt som vedlegg til proposisjonen.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 EUs strategi for et digitalt indre marked («DSM-strategien»)

I Europakommisjonens strategi for et digitalt indre marked («A Digital Single Market Strategy for Europe» – «DSM-strategien») fra mai 2015 foreslo Kommisjonen en rekke tiltak for å utvikle et indre marked for digitalt innhold og digitale tjenester, jf. KOM(2015) 192. Blant annet varslet Kommisjonen en reform av reglene om opphavsrett. I desember 2015 ble forslaget til forordning om grensekryssende portabilitet av nettbaserte innholdstjenester lansert som det første forslaget til ny opphavsrettsregulering, jf. KOM(2015) 627. Forslaget ble offentliggjort samtidig med Kommisjonens meddelelse «Towards a modern, more European copyright framework», jf. KOM(2015) 626. Meddelelsen redegjør nærmere for Kommisjonens planer på opphavsrettsområdet.

Som ledd i oppfølgingen la Kommisjonen i september 2016 frem en større «opphavsrettspakke» bestående av fire forslag til rettsakter: (i) forslag til direktiv om opphavsrett i det digitale indre marked, jf. KOM(2016) 593, (ii) forslag til forordning om nettbaserte overføringer og videresending av radio- og fjernsynsprogrammer, jf. KOM(2016) 594, samt (iii) forslag til forordning og (iv) direktiv om gjennomføring av Marrakechtraktaten, jf. KOM(2016) 595 og KOM(2016) 596.

Alle de fem ovennevnte forslagene er nå vedtatt.

Forordning (EU) 2017/1128 om grensekryssende portabilitet av nettbaserte innholdstjenester i det indre marked («portabilitetsforordningen») ble vedtatt 14. juni 2017. Portabilitetsforordningen fastsetter felles europeiske regler som skal sikre at forbrukere får tilgang til sine innholdstjenester over landegrensene ved midlertidig opphold i andre medlemsstater. Etter forordningen skal abonnenter av portable nettbaserte betalingstjenester ha tilgang til det samme innholdet ved midlertidig opphold i et annet EØS-land som de har i hjemlandet, uten at det skal betales ekstra for dette, eller at tjenestetilbyderen må klarere dette særskilt med rettighetshaver. Forordningen ble gjennomført i åndsverkloven ved lov 20. desember 2018 nr. 120 om endringer i åndsverkloven mv. (portabilitet av nettbaserte innholdstjenester mv.). Endringsloven trådte i kraft 1. august 2019.

Forordning (EU) 2017/1563 og direktiv (EU) 2017/1564 om tilgang til verk for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing («Marrakechforordningen» og «Marrakechdirektivet») ble vedtatt 13. september 2017. Rettsaktene gjennomfører Marrakechtraktaten om samme tema i EU-lovgivningen. Direktivet ble gjennomført i åndsverkloven ved lov 4. juni 2021 nr. 58 om endringer i åndsverksloven (i kraft 1. juli 2021) og i forskrift 26. august 2021 nr. 2608 til åndsverkloven. Forskriften trådte i kraft 1. september 2021. Forordningen omhandler forholdet mellom EU og tredjeland og er derfor ikke EØS-relevant.

Direktiv (EU) 2019/789 («nett- og videresendingsdirektivet») og direktiv (EU) 2019/790 («digitalmarkedsdirektivet») ble begge vedtatt 17. april 2019.

Nett- og videresendingsdirektivet regulerer opphavsrettslige spørsmål i forbindelse med visse nettbaserte overføringer samt videresending og annen distribusjon av radio- og fjernsynsprogrammer. Formålet er å øke tilgangen til kringkastingsprogrammer fra andre medlemsstater ved å lette klareringen av opphavsrettslig beskyttet innhold i slike programmer. På bakgrunn av trilogforhandlingene mellom Kommisjonen, Parlamentet og Rådet ble det gjort en del endringer sammenlignet med det opprinnelige forslaget. Blant annet ble rettsakten omgjort fra forordning til direktiv, virkeområdet ble innsnevret noe, og det ble tatt inn regler om overføring av kringkastingsprogrammer ved såkalt «direkte injeksjon» (som ikke var med i Kommisjonens opprinnelige forslag).

Digitalmarkedsdirektivet er hovedrettsakten på opphavsrettsområdet under DSM-paraplyen. Direktivet innebærer de mest omfattende samlede endringene i EUs opphavsrettsregulering siden opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) fra 2001. Formålet er å gjennomføre en ytterligere harmonisering av reglene om opphavsrett og nærstående rettigheter på det indre markedet, særlig

for digital og grensekryssende bruk av beskyttet innhold. Også for denne rettsakten ble det gjort til dels store endringer i trilogforhandlingene. For eksempel var flere av bestemmelsene i direktivet ikke med i Kommisjonens opprinnelige forslag, og flere andre bestemmelser ble endret i lovgivningsprosessen.

2.2 Nett- og videresendingsdirektivet ((EU) 2019/789)

2.2.1 Generelt

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 om fastsettelse av regler for utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på visse nettbaserte overføringer fra kringkastingsforetak og videresending av radio- og fjernsynsprogrammer, og om endring av rådsdirektiv 93/83/EØF («nett- og videresendingsdirektivet») ble vedtatt 17. april 2019.

Direktivet regulerer opphavsrettslige spørsmål i forbindelse med visse nettoverføringer samt videresending og annen distribusjon av radio- og fjernsynsprogrammer.

Direktivet har 14 artikler.

2.2.2 Formål og definisjoner

Artikkel 1 omhandler formålet med direktivet. Direktivet tar sikte på å fremme grensekryssende tilgang til radio- og fjernsynsprogrammer ved å forenkle klarering av opphavsrettslig beskyttet innhold i slike programmer.

Artikkel 2 inneholder direktivets definisjoner.

2.2.3 Kringkastingsforetaks tilknyttede tjenester

Artikkel 3 gir regler om anvendelse av det såkalte opprinnelseslandsprinsippet for tilknyttede nettbaserte tjenester ved overføring til allmennheten av et kringkastingsforetak eller under foretakets ansvar og kontroll. Tilgjengeliggjøring og bruk av slike tjenester skal med hensyn til utøvelse av opphavsretten anses å skje bare i medlemsstaten der kringkastingsforetaket har sitt hovedsete. For fjernsynsprogrammer gjelder dette imidlertid bare for nyhets- og aktualitetsprogrammer og kringkastingsforetakets fullt finansierte egenproduksjoner. Fjernsynssendinger av sportsbegivenheter og verk og andre vernede arbeider som inngår i slike sendinger, omfattes ikke av reglene.

2.2.4 Videresending av radio- og fjernsynsprogrammer

Artikkel 4 gir regler om utøvelse av rettigheter til videresending for andre rettighetshavere enn kringkastingsforetak. Retten til å gi eller nekte tillatelse til videresending kan bare utøves gjennom en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Artikkel 5 fastsetter at artikkel 4 ikke gjelder for kringkastingsforetakenes rettigheter i kringkastingsprogrammene, uavhengig av om det dreier seg om foretakenes egne rettigheter eller rettigheter som er overført fra andre rettighetshavere. Når kringkastingsforetak og distributører innleder forhandlinger om tillatelse til videresending i henhold til direktivet, skal medlemsstatene sørge for at forhandlingene føres i god tro.

Artikkel 6 gir regler om mekling. Etter artikkelen skal det være mulig å innhente bistand fra én eller flere meklere dersom det ikke inngås avtale mellom den kollektive forvaltningsorganisasjonen og distributøren, eller mellom kringkastingsforetaket og distributøren, om tillatelse til videresending av sendinger.

Artikkel 7 gir regler om videresending av en opprinnelig sending som først fant sted i samme medlemsstat. Medlemsstatene kan fastsette at reglene om videresending i dette direktivet og i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) skal få anvendelse i tilfeller der både den opprinnelige sendingen og videresendingen finner sted på deres territorium.

2.2.5 Overføring av programmer ved direkte injeksjon

Artikkel 8 gir regler om overføring av programmer ved såkalt «direkte injeksjon». Artikkelen regulerer situasjonen der et kringkastingsforetak overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør i en lukket elektronisk forsendelse uten samtidig å overføre signalene direkte til allmennheten, og der signaldistributøren overfører signalene til allmennheten. I slike tilfeller fastsetter direktivet at kringkastingsforetaket og signaldistributøren skal anses for å delta i én enkelt overføring til allmennheten, som de skal innhente tillatelse til fra rettighetshaverne.

2.2.6 Avsluttende bestemmelser

Artikkel 9 gjelder endring av definisjonen av videresending i kabel i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 1 nr. 3.

Artikkel 10 til 14 er avsluttende bestemmelser, blant annet om gjennomgåelse, overgangsbestemmelser, gjennomføringsfrist og ikrafttredelse.

Etter artikkel 12 var EU-statenes frist til å gjennomføre direktivet 7. juni 2021. (EØS-komiteen har fastsatt en egen frist for EØS/EFTA-statene, se punkt 3.3.1.)

2.3 Digitalmarkedsdirektivet ((EU) 2019/790)

2.3.1 Generelt

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF («digitalmarkedsdirektivet») ble vedtatt 17. april 2019.

Digitalmarkedsdirektivet adresserer flere opphavsrettslige utfordringer i lys av grensekryssende bruk og ny teknologi. Direktivet inneholder blant annet nye unntaksbestemmelser (avgrensningsregler) for undervisningsinstitusjoner, forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner som arkiv, bibliotek og museer. Det er også en generell bestemmelse om avtalelisensordninger. Direktivet inneholder videre regler om tvisteløsning, nye rettigheter for utgivere av pressepublikasjoner, regler om plattformtilbyderes ansvar for brukeropplastet innhold og regler for å sikre rimelig vederlag til opphavere og utøvende kunstnere.

Digitalmarkedsdirektivet har 32 artikler fordelt på fem hovedavsnitt, eller avdelinger.

2.3.2 Formål og virkeområde mv.

Avdeling I (artikkel 1 og 2) inneholder alminnelige bestemmelser.

Artikkel 1 fastsetter direktivets formål og virkeområde. Direktivet har som formål å gjennomføre en ytterligere harmonisering av EUs lovgivning om opphavsrett og nærstående rettigheter i det indre markedet, særlig når det gjelder digital og grensekryssende bruk.

Artikkel 2 inneholder direktivets definisjoner.

2.3.3 Nye unntak fra den opphavsrettslige eneretten

Avdeling II (artikkel 3 til 7) inneholder blant annet nye unntak og avgrensninger fra den opphavsrettslige eneretten tilpasset et digitalt og grensekryssende miljø.

Artikkel 3 regulerer tekst- og datautvinning til forskningsformål. Bestemmelsen pålegger medlemsstatene å innføre unntak fra eneretten for eksemplarfremstilling og uttrekk av verk utført av forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner når de har lovlig tilgang til materialet og formålet er vitenskapelig forskning. Et mer generelt unntak for tekst- og datautvinning er fastsatt i artikkel 4. Dette unntaket forutsetter at rettighetshaveren ikke uttrykkelig har nedlagt forbud mot slik bruk.

Artikkel 5 regulerer ikke-kommersiell bruk av verk og andre vernede arbeider i digital og grensekryssende opplæringsvirksomhet. Bestemmelsen pålegger medlemsstatene å innføre et unntak eller en avgrensning fra eneretten (eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring) som tillater digital bruk av verk og andre vernede arbeider for illustrasjonsformål i undervisning når formålet er ikke-kommersielt. Bruk etter bestemmelsen anses å ha funnet sted i den medlemsstaten som undervisningsinstitusjonen er etablert i, selv om bruken skjer over landegrensene. Medlemsstatene kan fastsette rimelig kompensasjon til rettighetshaverne for eventuell skade som påføres.

Artikkel 6 gir kulturarvinstitusjoner adgang til å fremstille kopier til bevaringsformål av alle former for verk og arbeider som er permanent i deres samlinger.

Artikkel 7 bestemmer at avtalebestemmelser i strid med unntakene fastsatt i artikkel 3, 5 og 6 ikke kan håndheves. Bestemmelsen presiserer videre at unntakene i artikkel 3 til 6 er underlagt visse av de samme reglene i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) som de andre opphavsrettslige unntakene.

2.3.4 Tiltak for å forbedre lisenspraksis og sikre bredere tilgang til innhold

Avdeling III (artikkel 8 til 14) omhandler tiltak for å forbedre lisensieringspraksis og sikre bredere tilgang til innhold.

Kapittel 1 (artiklene 8 til 11) inneholder regler om verk og andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen. Artikkel 8 gir anvisning på en avtalelisensordning som kulturarvinstitusjoner kan bruke til klarering av slike verk. Dette innebærer at når det inngås avtale med en representativ kollektiv forvaltningsorganisasjon, utvides avtalen til også å gjelde rettighetshavere som ikke er medlemmer av organisasjonen. Bestemmelsene stiller krav til den kollektive forvaltningsorganisasjonen og inneholder regler for hvordan ordningen skal fungere i praksis. I situasjoner der det ikke finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som oppfyller vilkårene til å inngå en avtalelisens om de aktuelle

verkene, skal det fastsettes et unntak eller en avgrensning for bruk på nærmere vilkår.

På nærmere vilkår åpner artikkel 9 også for grensekryssende bruk av slike verk over landegrenser.

Artikkel 10 fastsetter krav til opplysningstiltak som blant annet skal identifisere verk som omfattes av avtalelisensen.

Etter artikkel 11 skal medlemsstatene sørge for at rettighetshavere, kollektive forvaltningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner konsulteres i forbindelse med krav som kan fastsettes etter artikkel 8 nr. 5. Det skal også legges til rette for løpende dialog mellom berørte parter om lisensieringsordningene etter artikkel 8 nr. 1 og effektive beskyttelsestiltak for rettighetshavere.

Kapittel 2 (artikkel 12) omhandler tiltak for å forenkle kollektiv lisensiering. Artikkel 12 er en generell bestemmelse som fastsetter krav til nasjonale avtalelisensordninger. Bestemmelsen oppstiller blant annet vilkår om at avtalelisenser kun skal benyttes på veldefinerte områder der individuell klarering er praktisk vanskelig, om likebehandling av rettighetshavere og til opplysningstiltak for å informere rettighetshavere om nye avtalelisensavtaler. Opplysningstiltakene henger sammen med at rettighetshaverne etter direktivet skal kunne nedlegge forbud mot slik bruk.

Kapittel 3 (artikkel 13) gjelder tilgang til audiovisuelle verk ved bruk på forespørsel. Bestemmelsen forplikter medlemsstatene til å etablere en forhandlingsordning (meklingsordning) som kan bistå når rettighetshavere og brukere ikke blir enige om avtaler om rettigheter til slik bruk.

Kapittel 4 (artikkel 14) omhandler avbildning av billedkunstverk med utløpt vernetid. Bestemmelsen fastslår at alt materiale som stammer fra eksemplarfremstillingen av slike verk, ikke skal omfattes av opphavsrett eller nærstående rettigheter. Dette gjelder likevel ikke dersom materialet er originalt i den forstand at det er opphavers egen intellektuelle frembringelse.

2.3.5 Tiltak for å opprette et velfungerende marked for opphavsrett

Avdeling IV (artikkel 15 til 23) inneholder ulike tiltak for å opprette et velfungerende marked for opphavsrett.

Kapittel 1 (artikkel 15) gjelder rettigheter til pressepublikasjoner. Artikkel 15 inneholder en bestemmelse om en ny enerett for utgivere av pressepublikasjoner. Utgivernes rett gjelder nettbasert bruk, og vernetiden er to år fra utgivelsen av pressepublikasjonen. Den nye eneretten påvirker ikke opphavernes og andre rettighetshaveres rettigheter til verk og andre vernede arbeider som inngår i pressepublikasjonen. Bestemmelsen gjelder ikke for privat eller ikke-kommersiell bruk av pressepublikasjoner foretatt av enkeltbrukere, bruk av hyperlenker eller bruk av enkeltord eller svært korte utdrag av pressepublikasjonen.

Artikkel 16 åpner for at også utgiverne kan få ta del i eventuelle ordninger som medlemsstatene har om rimelig kompensasjon etter opphavsrettslige unntaksregler.

Kapittel 2 (artikkel 17) regulerer visse former for bruk av beskyttet innhold gjennom nettbaserte tjenester. Artikkel 17 pålegger tilbydere av innholdsdelingstjenester – dvs. plattformer som lagrer og gir tilgang til store mengder brukeropplastede verk og annet beskyttet materiale – ansvar for at innholdet er klarert. Tilbyderne skal også aktivt hindre ulovlig bruk.

Bestemmelsen fastslår at tilbyderne foretar en overføring til allmennheten når de gir allmennheten tilgang til brukeropplastet innhold, og at de derfor plikter å innhente tillatelse til slik bruk, for eksempel gjennom en lisensavtale. Artikkel 17 oppstiller imidlertid vilkår for ansvarsfrihet i de tilfellene det ikke er innhentet tillatelse eller lisens. Blant annet stilles det krav om at tilbyderen har gjort sitt beste for å innhente tillatelse, og at vedkommende handlet raskt og fjernet innhold når rettighetshaveren har gjort tilbyderen oppmerksom på ulovlig innhold.

Bestemmelsen oppstiller også mindre strenge regler for nye tjenestetilbydere med begrenset omsetning. Det presiseres videre at bestemmelsen ikke skal føre til blokkering av innhold som ikke krenker opphavsrett eller nærstående rettigheter, blant annet dersom bruken er omfattet av en unntaks- eller avgrensningsbestemmelse (for eksempel sitat, parodi mv.). Videre understrekes det at bestemmelsen ikke medfører noen generell overvåkningsplikt. Tilbyderne pålegges å innføre effektive og hurtige klageprosedyrer. Medlemsstatene skal også sikre at det finnes utenrettslige ordninger for tvisteløsning.

Kapittel 3 (artikkel 18 til 23) regulerer rimelig vederlag til opphavere og utøvende kunstnere i avtaler om kommersiell bruk. Artikkel 18 fastsetter et generelt prinsipp om passende og forholdsmessig vederlag. Etter bestemmelsen skal medlemsstatene sikre at opphavere og utøvende kunstnere som lisensierer eller overdrar rettigheter, har rett til et passende og forholdsmessig vederlag. Artikkel 19 pålegger erververe av rettigheter en opplysningsplikt til regelmessig å gi oppdaterte, relevante og uttømmende opplysninger til

opphaver eller den utøvende kunstneren om bruken av verket eller arbeidet. Artikkel 20 inneholder en bestemmelse om en avtalejusteringsordning som i visse tilfeller åpner for reforhandling av kontrakter, dersom det viser seg at det opprinnelige vederlaget var urimelig lavt sammenlignet med de inntekter verket eller arbeidet genererer. Artikkel 21 fastsetter at tvister vedrørende artikkel 19 og 20 skal kunne forelegges en frivillig, alternativ tvisteløsningsordning.

Artikkel 22 gir regler om tilbakekall av rettigheter ved manglende bruk dersom et verk ikke utnyttes innen rimelig tid. Bestemmelsen gir på visse vilkår opphaver eller utøvende kunstner en rett til å heve avtalen dersom erverver ikke utnytter en lisens eller en eksklusiv rett. Etter bestemmelsen er det i stor grad opp til medlemsstatene å fastsette nærmere bestemmelser og vilkår for denne adgangen.

Etter artikkel 23 kan ikke avtalebestemmelser som hindrer overholdelse av bestemmelsene i artikkel 19, 20 og 21, håndheves overfor opphavere og utøvende kunstnere.

2.3.6 Avsluttende bestemmelser

Avdeling V (artikkel 24 til 32) inneholder avsluttende bestemmelser, blant annet om endring av andre direktiver, overgangsbestemmelser, gjennomføringsfrist, gjennomgåelse og ikrafttredelse. Etter artikkel 29 var EU-statenes frist til å gjennomføre direktivet 7. juni 2021. (EØS-komiteen har fastsatt en egen frist for EØS/EFTA-statene, se punkt 3.3.2.)

2.4 Anmodningsvedtak nr. 728 til 731 av 15. mai 2018

Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) trådte i kraft 1. juli 2018 og erstattet åndsverkloven av 1961.

I forbindelse med behandlingen av den nye åndsverkloven, jf. Prop. 104 L (2016–2017), fattet Stortinget 15. mai 2018 følgende fire anmodningsvedtak til regjeringen, jf. Innst. 258 L (2017–2018):

Vedtak nr. 728, 15. mai 2018

> «Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om å justere «klasseromsregelen» i åndsverkloven § 43 dersom det viser seg at bruken etter bestemmelsen utvikler seg slik at den skader rettighetshavernes interesser på en urimelig måte.»

Vedtak nr. 729, 15. mai 2018

> «Stortinget ber regjeringen utrede en tvisteløsningsordning for fastsetting av rimelig vederlag og komme tilbake til Stortinget med egen sak på egnet måte.»

Vedtak nr. 730, 15. mai 2018

> «Stortinget ber regjeringen fortløpende vurdere om norske myndigheter kan gi regler som sikrer at leverandører av nettjenester som lagrer og tilgjengeliggjør store mengder av verk og annet kreativt innhold lastet opp av brukere, må bidra til at rettighetshaverne får vederlag for slik bruk av deres materiale.»

Vedtak nr. 731, 15. mai 2018

> «Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med sak om hvordan og hvorvidt verk som overføres i klasserommet, deriblant strømming fra Internett, kan likestilles med eksemplarframstilling i klasserommet, og dermed bli vederlagspliktig, slik at det blir mulig for partene å inngå avtalelisens også for strømming og annen overføring.»

I Prop. 1 S (2018–2019) for Kulturdepartementet ble Stortinget meddelt at anmodningsvedtakene måtte ses i sammenheng med digitalmarkedsdirektivet (som på det tidspunktet ennå ikke var vedtatt i EU) og derfor ville bli fulgt opp i forbindelse med gjennomføringen av det endelige direktivet. Familie- og kulturkomiteen hadde i Innst. 14 S (2018–2019) ingen merknader.

2.5 Skriftlig innspillsrunde

Flere bestemmelser i digitalmarkedsdirektivet forutsetter tidlig involvering av berørte aktører. Dette er i EU-landene løst på ulike måter, blant annet gjennom arbeidsverksteder, innspillsmøter og dialogmøter. Danmark, Finland og Sverige har for eksempel – med noe ulik innretning – avholdt konsultasjonsmøter med aktørene.

I Norge var det opprinnelig planlagt fysiske innspillsmøter med berørte aktører. Pandemien gjorde imidlertid at dette ikke lot seg gjennomføre som planlagt. Kulturdepartementet sendte derfor 18. desember 2020 ut en invitasjon til å komme med skriftlige innspill.

Hensikten med den skriftlige innspillsrunden var å gi berørte aktører anledning til å komme

med innspill og synspunkter på gjennomføringen av direktivene i forkant av høringsnotatet.

I invitasjonen fulgte 77 konkrete spørsmål som aktørene kunne besvare. Spørsmålene gjaldt hovedsakelig digitalmarkedsdirektivet og oppfølgingen av anmodningsvedtakene, men omfattet også enkelte spørsmål om nett- og videresendingsdirektivet. Departementet ba i tillegg om andre innspill om eventuelle endringsbehov i åndsverkloven som ikke var dekket av spørsmålene. Videre ble aktørene invitert til å kommentere utkastene til de norske direktivoversettelsene.

Innen fristen 26. mars 2021 mottok departementet om lag 50 innspill fra berørte aktører. Disse innspillene har vært viktige bidrag i arbeidet med gjennomføringen.

2.6 Gjennomføring i øvrige nordiske land

Alle de nordiske EU-landene har gjennomført både nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet. I tråd med forslaget i denne proposisjonen, har landene i hovedsak gjennomført direktivforpliktelsene i sine respektive opphavsrettslover.

Danmark delte opp gjennomføringen av direktivene i to lovsaker. Forslag om å gjennomføre digitalmarkedsdirektivet artikkel 15 og 17 samt nett- og videresendingsdirektivet i ophavsretsloven ble fremmet for Folketinget 26. mars 2021 gjennom Lovforslag nr. L 205 (2020–21). Endringene ble vedtatt 3. juni 2021 og trådte i kraft 7. juni 2021. Gjennomføringen av de øvrige delene av digitalmarkedsdirektivet ble foreslått gjennomført i ophavsretsloven ved Lovforslag nr. L 125 (2022–23), som ble fremmet for Folketinget 3. mai 2023. Endringene ble vedtatt 1. juni 2023 og trådte i kraft 8. juni samme år.

Sverige delte også opp gjennomføringen av direktivene. Forslag om å gjennomføre nett- og videresendingsdirektivet ble lagt frem for Riksdagen 18. mars 2021 ved Regeringens proposition Prop. 2020/21:153. Endringene i upphovsrättslagen og lag om medling i vissa upphovsrättstvister ble vedtatt av Riksdagen 5. mai 2021 og trådte i kraft 7. juni samme år. Den svenske regjeringen la 7. juli 2022 frem Prop. 2021/22:278 med forslag til gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet i upphovsrättslagen. Proposisjonen foreslo også mindre endringer i lag om kollektiv förvaltning av upphovsrätt og lag om medling i vissa upphovsrättstvister. Lovendringene ble vedtatt av Riksdagen 30. november 2022 og trådte i kraft 1. januar 2023.

Finland har gjennomført begge direktivene samlet. Forslag om gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet og nett- og videresendingsdirektivet i upphovsrättslagen ble lagt frem for Riksdagen 13. april 2022 i Regeringens proposition RP 43/2022 rd. En tilleggsproposisjon (RP 313/2022 rd) med enkelte justeringer ble fremmet 2. desember 2022. Lovendringene (L 263/2023) ble vedtatt av Riksdagen 28. februar 2023 og trådte i kraft 3. april 2023.

Island har foreløpig ikke gjennomført direktivene. Et høringsnotat med utkast til gjennomføring av begge direktivene planlegges sendt på høring i første halvdel av 2026, med sikte på å fremme et endelig forslag for Alltinget høsten 2026.

2.7 Gjennomføringen av direktivene i norsk rett

For at en EU-rettsakt skal bli folkerettslig bindende for Norge, må den innlemmes i EØS-avtalen.

EØS-komiteens beslutninger om å innlemme direktivene i EØS-avtalen er gjort med forbehold om Stortingets samtykke. Innlemmelse forutsetter derfor at Stortinget samtykker til at direktivene skal bli en del av EØS-avtalen, se punkt 3.2.

Når Stortinget har samtykket til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger, vil Norge være forpliktet til å gjennomføre direktivenes bestemmelser.

Etter EØS-avtalen artikkel 7 bokstav b er det opp til den enkelte medlemsstat å bestemme form og midler for gjennomføringen av direktiver. Dette innebærer at en medlemsstat ikke behøver å bruke samme terminologi eller systematikk som i direktivet. En gjennomføring av et EU-direktiv i nasjonal rett krever derfor ikke nødvendigvis at bestemmelsene i direktivet gjengis ordrett. Det avgjørende er at medlemsstatene oppnår det tilsiktede resultatet. EØS-avtalen stiller likevel krav om at gjennomføringen skjer på en slik måte at rettstilstanden fremstår som klar og utvetydig, slik at private parter kan forutberegne sin rettsstilling. Dette legger visse begrensninger på adgangen til å presisere og utdype regelverket i forarbeider eller ved henvisning til forvaltningspraksis. Dersom nasjonal rett allerede oppfyller det som kreves av et direktiv, er det normalt ikke behov for gjennomføringstiltak.

Både av hensyn til et ønske om nordisk rettsenhet og forpliktelsen til en korrekt gjennom-

føring av EU-direktiver har departementet i forslaget valgt en gjennomføring som ligger nært opp til ordlyden i direktivene. Gjennomgående er det likevel foretatt forenklinger. Dette er blant annet gjort for å tilpasse lovteksten til norsk lovgivningstradisjon.

Innholdet i direktivenes begreper utvikles gjennom EU-domstolens rettspraksis. Dette tilsier at sentrale begreper og formuleringer i direktivene også benyttes i norsk lovgivning der det er hensiktsmessig. På den måten blir det enklere å fange opp rettsutviklingen gjennom rettspraksis.

Norske oversettelser av direktivene er inntatt som vedlegg til proposisjonen. De norske oversettelsene er kunngjort i EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende, og har samme gyldighet som de øvrige EU-språkene.

2.8 Høringen

Kultur- og likestillingsdepartementet sendte 22. november 2023 et høringsnotat med forslag til endringer i åndsverkloven mv. på alminnelig høring. Høringsnotatet ble sendt til følgende instanser:

Departementene

Datatilsynet
Den norske UNESCO-kommisjonen
Domstoladministrasjonen
Forbrukerrådet
Forbrukertilsynet
Innovasjon Norge
Kulturdirektoratet
Medieklagenemnda v/Klagenemndssekretariatet
Medietilsynet
Nasjonalarkivet (Arkivverket)
Nasjonalbiblioteket
Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom)
Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design
Norsk filminstitutt
Norsk rikskringkasting AS (NRK)
Patentstyret
Regelrådet
Tibi – Biblioteket for tilrettelagd litteratur (Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek)
Universitets- og høgskolerådet (UHR)

MusicLab, UiO
RITMO Senter for tverrfaglig forskning på rytme, tid og bevegelse, UiO

Abelia
Advokatforeningen
Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Bildende Kunstneres Hjelpefond
BONO – Billedkunst Opphavsrett i Norge
Creative Commons Norge
Creo
Den norske Dommerforening
Den norske Forfatterforening
Den norske Forleggerforening
Det norske komponistfond
Elektronisk Forpost Norge (EFN)
Fagpressen
Fellesorganisasjonen Foto-Norge
FolkOrg
Fond for utøvende kunstnere (FFUK)
FONO
Forbundet Frie Fotografer (FFF)
Forskerforbundet
Funksjonshemmedes fellesorganisasjon
Grafill – Norsk organisasjon for visuell kommunikasjon
GramArt
Gramo
Hørselshemmedes Landsforbund (HLF)
IFPI Norge
IKT-Norge
Institusjonsfotografene (IFF)
Kabel Norge
Kopinor
KS – Kommunesektorens organisasjon
Kunstnernettverket
Landsforeningen Norske Malere
Landslaget for lokalaviser
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Mediebedriftenes Landsforening (MBL)
Motion Picture Association (MPA) v/Advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig
Music Nest Norway
Musikkfondene
Musikkforleggerne
NONA – The Norwegian Online News Association
NOPA – Norsk forening for komponister og tekstforfattere
Nordic Content Protection
Norges Blindeforbund
Norges Fotografforbund
Norges Juristforbund
Norges museumsforbund
Norsk Artistforbund (NA)
Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO)
Norsk Bibliotekforening

Norsk Billedhoggerforening
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)
Norsk filmforbund
Norsk Filmklubbforbund
Norsk forening for jus og EDB
Norsk Journalistlag (NJ)
Norsk Komponistforening (NKF)
Norsk Kritikerlag
Norsk Lokalradioforbund
Norsk Oversetterforening (NO)
Norsk PEN
Norsk Presseforbund
Norsk Redaktørforening (NR)
Norsk Sceneinstruktørforening
Norsk Skuespillerforbund
Norsk teater- og orkesterforening
Norsk Tidsskriftforening
Norske arkitekters landsforbund
Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU)
Norske Billedkunstnere (NBK)
Norske Dansekunstnere
Norske Dramatikeres Forbund
Norske Filmregissører
Norske Grafikere
Norske Konsertarrangører
Norske Kunsthåndverkere (NK)
Norske Scenografer
Norske Tekstilkunstnere
Norwaco
Næringslivets Hovedorganisasjon – NHO
Produsentforeningen NORA
Platearbeiderforeningen
Rettighetsalliansen
Stiftelsen Elektronikkbransjen
TONO
Unge Kunstneres Samfund
Virke
Virke Produsentforeningen
YS – Yrkesorganisasjonens Sentralforbund

Allente Norge AS (Allente)
Altibox AS
Den Norske Ballettskole & Akademi AS
Discovery Networks Norway AS (Discovery)
Google Norway AS
Meta
Motion Picture Licensing Company Norge AS (MPLC)
Netflix
NextGenTel AS
Nordic Screens AS
P4 Radio Hele Norge AS
RiksTV AS
Telenor Norge AS
Telia Norge AS
TV 2 AS
Viaplay Group AB

Høringsfristen var 15. mars 2024. I høringen kom det til sammen inn 81 høringssvar. Følgende 78 instanser har uttalt seg om realiteten i forslaget:

Forsvarsdepartementet

Datatilsynet
Digitaliseringsdirektoratet (Digdir)
Forsvarets forskningsinstitutt
Munchmuseet og Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design
Nasjonalarkivet (Arkivverket)
Nasjonalbiblioteket
Norsk rikskringkasting AS (NRK)
Oslo tingrett
Patentstyret
Regelrådet
Språkrådet
Universitets- og høgskolerådet (UHR)

Nord universitet
Universitetet i Bergen (UiB)
Universitetet i Oslo (UiO)
VID vitenskapelige høgskole

Advokatforeningen
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Bokhandlerforeningen
BONO – Billedkunst Opphavsrett i Norge
Creo
Den norske Forfatterforening
Den norske Forleggerforening
Dramatikerforbundet
Fond for utøvende kunstnere (FFUK)
FONO
Forfatterforbundet
Forskerforbundet
Grafill – Norsk organisasjon for visuell kommunikasjon
GramArt
Gramo
Handelshøyskolen BI
IFPI Norge
IKT-Norge
Institusjonsfotografene (IFF)
Kabel Norge
Kopinor
KS – Kommunesektorens organisasjon
Kunstnernettverket
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Mediebedriftenes Landsforening (MBL)

Motion Picture Association (MPA) v/Advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig
Musikkfondene
Musikkforleggerne
NOPA – Norsk forening for komponister og tekstforfattere
Norges Fotografforbund
Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO)
Norsk Bibliotekforening
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)
Norsk filmforbund
Norsk jazzforum
Norsk Journalistlag (NJ)
Norsk Komponistforening (NKF)
Norsk Oversetterforening (NO)
Norsk Redaktørforening (NR)
Norsk Skuespillerforbund
Norsk Skuespillerforbund og Norske Dansekunstnere
Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU)
Norske Billedkunstnere (NBK)
Norwaco
Produsentforeningen NORA
Rettighetsalliansen
TONO
Virke Produsentforeningen

Allente Norge AS (Allente)
Epidemic Sound AB
Google Norway AS
Liveqube AS
Motion Picture Licensing Company Norge AS (MPLC)
Royal Streaming AB
Schibsted ASA
Telenor Norge AS
Telia Norge AS
TV 2 AS

Atle Bakken
Jeffrey Wasserman og Claudia Lorraine Scott
Liliia Oprysk og Rossana Ducato

Følgende tre instanser opplyser at de enten ikke har merknader eller ikke ønsker å avgi høringsuttalelse:

Samferdselsdepartementet

Domstoladminstrasjonen

Musikkfondene

3 Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger

3.1 Om europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 og (EU) 2019/790

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 («nett- og videresendingsdirektivet») regulerer opphavsrettslige spørsmål i forbindelse med bestemte nettbaserte overføringer og videresending og annen distribusjon av radio- og fjernsynssendinger. Formålet med direktivet er å øke tilgangen til kringkastingsprogrammer på tvers av landegrensene ved å forenkle klareringen av opphavsrettslig beskyttet innhold i slike programmer.

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 («digitalmarkedsdirektivet») tar sikte på å løse flere opphavsrettslige utfordringer i lys av grensekryssende bruk og ny teknologi. Direktivet inneholder blant annet nye unntaksbestemmelser (avgrensningsregler) for undervisningsinstitusjoner, forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner som arkiv, bibliotek og museer. Direktivet inneholder også en generell bestemmelse om avtalelisensordninger. Videre er det regler om alternativ tvisteløsning, nye rettigheter for utgivere av pressepublikasjoner, regler om plattformtilbyderes ansvar for brukeropplastet innhold og regler for å sikre rimelig vederlag til opphavere og utøvende kunstnere.

Det vises til punkt 2.2 og 2.3 for en nærmere gjennomgang av direktivene. Direktivene i offisiell norsk oversettelse er inntatt som vedlegg til proposisjonen.

3.2 Innlemmelse av direktivene i EØS-avtalen

EØS-komiteen besluttet 8. desember 2023 å innlemme direktiv (EU) 2019/789 (nett- og videresendingsdirektivet) og (EU) 2019/790 (digitalmarkedsdirektivet) i EØS-avtalen, jf. EØS-komitébeslutning 332/2023 og 333/2023. I beslutningene er det også vedtatt tekniske tilpasninger som gjelder for EØS/EFTA-statene.

Gjennomføring av direktivene i norsk rett krever lovendring, og Stortingets samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger er derfor nødvendig etter Grunnloven § 26 andre ledd. Norge deltok i EØS-komiteens beslutninger med forbehold om Stortingets samtykke. Innlemmelse forutsetter derfor Stortingets samtykke til at direktivene blir en del av EØS-avtalen.

3.3 EØS-komiteens beslutninger

3.3.1 EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 om innlemmelse av nett- og videresendingsdirektivet

EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023 om endring av EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett) inneholder en fortale og fire artikler. Fortalen viser til EØS-avtalen, særlig artikkel 98, som gir adgang til å endre vedleggene til EØS-avtalen gjennom beslutning i EØS-komiteen.

Artikkel 1 bestemmer at EØS-avtalens vedlegg XVII skal endres. Artikkel 1 *nr. 1* fastsetter at direktiv (EU) 2019/789 føyes til som endringsrettsakt til direktiv 93/83/EØF i vedlegg XVII nr. 8. Artikkel 1 *nr. 2* fastsetter at direktiv (EU) 2019/789 skal innlemmes i EØS-avtalen vedlegg XVII nytt nr. 16 og angir de vedtatte tilpasningstekstene. Det er utelukkende foretatt tekniske tilpasninger i direktivteksten. Blant annet er det i artikkel 1 nr. 2 *bokstav b* til *d* fastsatt tilpasninger som gjelder ulike datoer brukt i direktivet.

Gjennomgående er direktivets henvisninger til datoen «7. juni 2021» (medlemsstatenes gjennomføringsfrist) erstattet med «ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning», jf. bokstav b, c og d. Henvisningen til «7. juni 2023» i direktivet artikkel 11 første ledd er erstattet med «to år etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning», jf. bokstav b. Henvisningen til «7. juni 2025» i direktivet artikkel 11 andre ledd er erstattet med «fire år etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning», jf. bokstav c.

Artikkel 2 fastsetter at den islandske og norske språkversjonen av direktivet skal gis gyldighet og kunngjøres i EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende.

Artikkel 3 bestemmer at beslutningen trer i kraft 9. desember 2023, forutsatt at alle meddelelser etter EØS-avtalen 103 nr. 1 er inngitt.

Artikkel 4 fastsetter at beslutningen skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og i EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende.

EØS-komiteens beslutning i offisiell norsk oversettelse er inntatt som vedlegg til proposisjonen.

3.3.2 EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 om innlemmelse av digitalmarkedsdirektivet

EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023 om endring av EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett) inneholder en fortale og fire artikler. Fortalen viser til EØS-avtalen, særlig artikkel 98, som gir adgang til å endre vedleggene til EØS-avtalen gjennom beslutning i EØS-komiteen.

Artikkel 1 bestemmer at EØS-avtalens vedlegg XVII skal endres. Artikkel 1 *nr. 1* fastsetter at direktiv (EU) 2019/790 føyes til som endringsrettsakt til direktiv 96/9/EF i vedlegg XVII nr. 9a. Artikkel 1 *nr. 2* fastsetter at direktiv (EU) 2019/790 føyes til som endringsrettsakt til direktiv 2001/29/EF i vedlegg XVII nr. 9e. Artikkel 1 *nr. 3* fastsetter at direktiv (EU) 2019/790 skal innlemmes i EØS-avtalen vedlegg XVII nytt nr. 9i og angir de vedtatte tilpasningstekstene. Det er utelukkende foretatt tekniske tilpasninger i direktivteksten. Blant annet er det i artikkel 1 nr. 3 *bokstav b* og *d* til *g* fastsatt tilpasninger som gjelder ulike datoer brukt i direktivet.

Gjennomgående er direktivets henvisninger til datoen «7. juni 2021» (medlemsstatenes gjennomføringsfrist) erstattet med «ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning», jf. bokstav b, e og g. Henvisningen til «6. juni 2019» i direktivet artikkel 15 nr. 4 er erstattet med «to år og én dag før ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning», jf. bokstav d. Henvisningen til «7. juni 2022» i direktivet artikkel 27 er erstattet med «ett år etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning», jf. bokstav f.

Artikkel 2 fastsetter at den islandske og norske språkversjonen av direktivet skal gis gyldighet og kunngjøres i EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende.

Artikkel 3 bestemmer at beslutningen trer i kraft 9. desember 2023, forutsatt at alle meddelelser etter EØS-avtalen 103 nr. 1 er inngitt.

Artikkel 4 fastsetter at beslutningen skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og i EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende.

EØS-komiteens beslutning i offisiell norsk oversettelse er inntatt som vedlegg til proposisjonen.

3.4 Om forholdet til norsk rett

Nasjonal gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet vil kreve endringer i åndsverkloven og lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., samt endringer i forskrift til åndsverkloven. Det vises til proposisjonen punkt 4 til 19 for en nærmere omtale av forholdet til norsk rett.

3.5 Departementets vurderinger

Nett- og videresendingsdirektivet kan gi økt tilgang til kringkastingsprogrammer over landegrensene og forenklet klarering av slikt innhold. Dette vil være positivt for forbrukere, rettighetshavere og distributører i Norge.

Digitalmarkedsdirektivet innebærer ytterligere harmonisering av lovgivningen om opphavsrett og nærstående rettigheter, særlig når det gjelder digital og grensekryssende bruk. Overordnet antas dette å få positive konsekvenser for både forbrukere, rettighetshavere og tilbydere av innholdstjenester. Flere av bestemmelsene innebærer en styrking av rettighetshavernes rettigheter. Klargjøringen av det opphavsrettslige ansvaret for tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester anses positiv, og har lenge vært etterlyst av norske rettighetshavere.

Begge direktivene tar sikte på å løse opphavsrettslige utfordringer i lys av grensekryssende bruk og ny teknologi. Dette vurderes å være i tråd med gjeldende norsk politikk på området.

Nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet er vurdert som EØS-relevante og akseptable.

3.6 Konklusjon og tilrådning

Innlemmelse av direktiv (EU) 2019/789 (nett- og videresendingsdirektivet) og (EU) 2019/790 (digitalmarkedsdirektivet) krever lovendring, og Norge deltok derfor i EØS-komiteens beslutning med forbehold om Stortingets samtykke. I de tilfeller det er tatt konstitusjonelt forbehold, følger det av EØS-avtalen artikkel 103 at EØS-komiteens beslutning først blir bindende for Norge etter at man har meddelt partene at de forfatnings-

messige kravene er oppfylt, det vil si at Stortinget har gitt sitt samtykke.

Kultur- og likestillingsdepartementet anbefaler derfor at Stortinget samtykker til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 av 8. desember 2023 om endring av EØS-avtalen vedlegg XVII (Opphavsrett).

4 Tekst- og datautvinning

4.1 Generelt

Direktivet avdeling II (artikkel 3 til 7) inneholder nye unntak og avgrensninger fra den opphavsrettslige eneretten. Formålet med disse bestemmelsene er at det skal legges bedre til rette for et digitalt og grensekryssende miljø, samtidig som balansen mellom hensynet til rettighetshavere og brukere av verk og vernede arbeider ivaretas.

Ny teknologi gjør det mulig med automatisert datamaskinassistert analyse av informasjon i digital form, som for eksempel tekst, lyd, bilder eller data. Disse prosessene kalles tekst- og datautvinning (text and data mining). Tekst- og datautvinning innebærer at store mengder tekst og/eller data analyseres digitalt. Resultatet av utvinningen inneholder mønstre, sammenhenger og informasjon avledet fra datagrunnlaget.

Forskningsmiljøene anser denne teknologien som svært viktig. Tekst- og datautvinning benyttes i medisinsk forskning til for eksempel å kunne finne sammenhenger mellom gener og sykdommer. Også innen humanistiske fagområder benyttes tekst- og datautvinning, for eksempel innen digital humaniora. Ved å analysere store tekstmengder digitalt, kan hyppigheten av ord, begreper eller stavelser, og sammenhengen mellom disse, identifiseres. I språkteknologisk forskning og utviklingen av språkteknologi (som for eksempel automatisk oversettelse og taleteknologi) vil slik analyse være avgjørende for kvaliteten på resultatene. Også i kommersielle sammenhenger benyttes tekst- og datautvinning som grunnlag for utvikling av nye tjenester og ny teknologi.

Den teknologiske utviklingen de siste årene har ført til en diskusjon om hvorvidt tekst- og datautvinning er en del av prosessen ved å utvikle kunstig intelligens (KI). KI er et vidt begrep uten et entydig innhold, men brukes gjerne om mange former for algoritmer, maskinlæring, modeller og statistiske metoder. KI refererer til dataprogrammer og systemer som er i stand til å utføre oppgaver som vanligvis krever menneskelig intelligens. Dette omfatter evner som læring, problemløsning, mønstergjenkjenning, språkforståelse og beslutningstaking. KI-teknologi spenner fra enkle algoritmer til avanserte maskinlæringsmodeller og nevrale nettverk, og de kan utføre handlinger, fysisk eller digitalt, basert på tolkning og behandling av strukturerte eller ustrukturerte data, i den hensikt å oppnå et gitt mål.

Generativ KI er en underkategori av KI, og er en teknologi som kan lage nye data – som lyd, tekst og bilder – basert på eksisterende data. I 2018–2019 ble GPT-2 lansert av Open AI. Dette var en av de første store språkmodellene som viste potensialet for generativ KI i stor skala. Et nytt sprang i utviklingen skjedde høsten 2022, da Open AI lanserte samtaleroboten ChatGPT.

Store språkmodeller har på kort tid blitt etablert som en generisk teknologi som kan brukes til å løse en lang rekke oppgaver. De kan trekke ut verdifull innsikt fra enorme datasett. Videre kan språkmodellene kombineres med bildemodeller og lydmodeller i store KI-tjenester som kan «snakke» med brukerne på vanlig språk og analysere og generere tekst, lyd og bilder. Hvis man ved bruk av et slikt system for eksempel skal produsere et bilde i Edvard Munch-stil, må programmet «trenes» på en svært stor mengde Munch-bilder, slik at det kan lage et nytt bilde basert på gjentagende formuttrykk, fargebruk og bildestil (statistikk).

Flere av språkmodellene som brukes i dag, kan fremstå som norskspråklige og kunnskapsrike, men de har ofte begrenset språklig kvalitet og kulturelle skjevheter. Modellene er gjerne utviklet av store teknologiselskaper i USA og Kina og kan være påvirket av selskapenes teknologiske, språklige og kulturelle valg. Det er også usikkert i hvilken grad opphavsrettslige hensyn er ivaretatt ved trening av modellene.

I mange tilfeller vil tekst- og datautvinning innebære handlinger som omfattes av opphavsretten, herunder av sui generis-vernet for databaser. Slike utvinningsprosesser kan medføre eksemplarfremstilling av verk eller arbeider, uttrekk av innhold fra databaser eller begge deler.

Ved analysene fremstilles det enten et eksemplar av tekst eller annet datamateriale som skal være grunnlag for utvinningen lokalt på

maskinene til den som foretar analysen, eller materialet strømmes eller fremstilles på eksterne plattformer. Dersom det ikke finnes unntak eller avgrensninger som omfatter denne utnyttelsen, kreves det i utgangspunktet tillatelse fra rettighetshaverne for å foreta handlingene.

Ikke all tekst- og datautvinning krever rettighetsklarering. Dette gjelder for eksempel når teknologien benyttes på rene faktaopplysninger eller på data som ikke er vernet av opphavsrett. Det finnes også former for tekst- og datautvinning som ikke innebærer eksemplarfremstilling, slik som analyser basert på et mindre uttrekk fra databaser eller tekster. Eksempler på dette kan være omstokking av setninger (såkalt «scrambling»), utdrag fra tekstfragmenter som søkeord med kontekst (såkalte «konkordanser») eller frekvenslister over ord eller ordsekvenser (såkalte «n-grammer»).

4.2 Gjeldende rett

Åndsverkloven og forskrift til åndsverkloven inneholder regler som legger til rette for tekst- og datautvinning i enkelte, nærmere spesifiserte situasjoner.

Åndsverkloven § 4 avgrenser eneretten etter § 3 ved å tillate fremstilling av visse midlertidige eksemplar uten rettighetsklarering. Dette er fremstillinger som er tilfeldige eller forbigående, og som utgjør en integrert og vesentlig del av en teknisk prosess. Den midlertidige eksemplarfremstillingen må ha som eneste formål å muliggjøre enten lovlig bruk av verket eller en overføring i nettverk av et mellomledd på vegne av tredjeparter. Det er en forutsetning at eksemplarfremstillingen ikke har selvstendig økonomisk betydning, og avgrensningen omfatter ikke midlertidig eksemplarfremstilling av datamaskinprogrammer eller databaser. Selv om tekst- og datautvinning er en teknisk prosess, vil kravene i § 4 om at eksemplarfremstillingen både skal være tilfeldig og midlertidig (forbigående) ofte innebære at en fullstendig utvinningsprosess ikke kan hjemles i denne bestemmelsen.

Etter § 49 kan departementet i forskrift fastsette regler som gir arkiv, bibliotek, museer og undervisnings- og forskningsinstitusjoner rett til å fremstille eksemplar av verk for konserverings- og sikringsformål, forskningsformål og andre særskilte formål. Bestemmelsen gjelder ikke for ervervsmessig bruk.

I forskrift til åndsverkloven kapittel 1 er det gitt nærmere regler om eksemplarfremstilling og bruk av verk og arbeider som er tillatt i de nevnte institusjonene. Forskriften § 4 regulerer to områder hvor det på visse vilkår er åpnet opp for eksemplarfremstilling av verk og andre vernede arbeider til forskningsformål, herunder ved bruk av tekst- og datautvinningsmetoder. I første ledd fremgår det at departementet kan gi undervisnings- og forskningsinstitusjoner tillatelse til eksemplarfremstilling, også i andre formater enn originaleksemplaret. Denne bestemmelsen gir kun hjemmel til at undervisnings- og forskningsinstitusjoner, etter søknad til departementet, kan fremstille eksemplar til forskningsformål, eksempelvis for å dekke spesielle behov innen språkforskning. Vilkåret er at eksemplarfremstillingen ikke skal føre til spredning i strid med rettighetshaverens interesser, eller på annen måte komme i konflikt med rettighetshavers egen utnyttelse av verket. Bestemmelsen åpner ikke opp for at departementet kan gi tillatelse til å fremstille eksemplar til andre formål.

Etter forskriften § 4 andre ledd kan Nasjonalbiblioteket benytte samlingene sine, herunder materiale som er avlevert etter pliktavleveringslova, som grunnlag for språklige korpora (samlinger av tekst og/eller tale, som oftest digitale) for forskningsformål. Dette omfatter også eksemplarfremstilling i andre formater enn originaleksemplaret, som digitale kopier og avledede versjoner. Formålet med bestemmelsen er blant annet å legge til rette for videreutvikling av Språkbanken, som Nasjonalbiblioteket har ansvaret for i samarbeid med Språkrådet, slik at tilfanget av gode tekst- og talekorpora blir større. Et korpus vil ofte være bearbeidet sammenlignet med det originale tekstmaterialet det bygger på, for eksempel ved at ordklasser og setningsstrukturer er markert og identifisert (annotert).

Utover dette inneholder ikke åndsverkloven avgrensningsbestemmelser som åpner for bruk av opphavsrettslig vernede verk og arbeider til tekst- og datautvinning uten forutgående rettighetsklarering.

4.3 Digitalmarkedsdirektivet

I digitalmarkedsdirektivet er eksisterende unntak og avgrensninger forsøkt klargjort og harmonisert, slik at det bedre legges til rette for teknologisk utvikling.

Direktivet artikkel 2 nr. 2 definerer «tekst- og datautvinning» slik:

> «[…] enhver automatisert analytisk metode som tar sikte på å analysere tekst og data i digi-

tal form for å framskaffe opplysninger som omfatter, men ikke er begrenset til mønstre, utviklingstrekk og korrelasjoner.»

For å legge til rette for tekst- og datautvinning inneholder direktivet artikkel 3 og 4 obligatoriske unntak og avgrensninger fra den opphavsrettslige eneretten. Disse reglene skal gjøre det mulig å anvende teknologien uten rettighetsklarering av verk og arbeider som inngår i en tekst- og datautvinningsprosess.

Det fremgår av disse artiklene at det skal gis unntak fra eneretten til eksemplarfremstilling av verk og andre vernede arbeider etter opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 2 og eksemplarfremstilling av databaser vernet etter databasedirektivet (96/9/EF) artikkel 5 bokstav a og 7 nr. 1. Videre skal det gis unntak fra eneretten til eksemplarfremstilling av pressepublikasjoner etter digitalmarkedsdirektivet artikkel 15 nr. 1.

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 3 regulerer tekst- og datautvinning til forskningsformål. Medlemsstatene skal innføre unntak eller avgrensning fra eneretten for eksemplarfremstilling og uttrekk av verk utført av forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner.

Definisjonen av «forskningsorganisasjon» og «kulturarvinstitusjon» fremgår av artikkel 2. Etter artikkel 2 nr. 1 skal en forskningsorganisasjon forstås som et universitet, herunder dets bibliotek, et forskningsinstitutt eller enhver annen enhet hvis primære mål er å drive vitenskapelig forskning eller utføre utdanningsvirksomhet som også omfatter vitenskapelig forskning. Forskningsorganisasjonene må videre drives på ideelt grunnlag eller ved å reinvestere alt overskudd i sin vitenskapelige forskning, eller ivareta en oppgave i allmennhetens interesse som er anerkjent av staten. Videre må organisasjonene drives på en slik måte at et eventuelt foretak som utøver en avgjørende innflytelse på organisasjonen, ikke har prioritert tilgang til resultatene av den vitenskapelige forskningen.

Definisjonen av en kulturarvinstitusjon følger av artikkel 2. nr. 3, og omfatter offentlig tilgjengelige bibliotek eller museum, arkiv og film- og lydarkiv.

Vilkåret for at en forskningsorganisasjon eller kulturarvinstitusjon kan benytte avgrensningen, er at de har lovlig tilgang til verket eller materialet som benyttes, og at formålet er tekst- og datautvinning for vitenskapelig forskning.

Forskningsorganisasjonene og kulturarvinstitusjonene skal alltid kunne fremstille eksemplar til tekst- og datautvinningsformål av alle verk de har lovlig tilgang til, med unntak av datamaskinprogrammer, jf. artikkel 3 nr. 1 (hvor det ikke gis unntak fra eneretten til datamaskinprogram etter dataprogramdirektivet (2009/24/EF) artikkel 4 nr. 1 bokstav a og b.

Kopier av verk som blir fremstilt for tekst- og datautvinning etter artikkel 3 nr. 1 skal lagres på en måte som sikrer et egnet sikkerhetsnivå, og kan oppbevares for bruk i vitenskapelig forskning, herunder for å kunne kontrollere forskningsresultatene, jf. nr. 2.

Rettighetshavere kan ikke motsette seg tekst- og datautvinningen, men det følger av artikkel 3 nr. 3 at de skal kunne anvende tiltak for å garantere sikkerheten og integriteten til nettverkene og databasene der verk og andre vernede arbeider ligger. Slike tiltak skal ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å oppnå dette målet.

Etter artikkel 3 nr. 4 skal medlemsstatene oppfordre rettighetshavere, forskningsorganisasjonene og kulturarvinstitusjonene til i fellesskap å definere en felles beste praksis for forpliktelsene og tiltakene nevnt i artikkel 3 nr. 2 og 3.

Et mer generelt unntak eller avgrensning for tekst- og datautvinning finnes i artikkel 4. Denne bestemmelsen gjelder for alle, både privatpersoner, foretak, organisasjoner og myndigheter, og kan i tillegg til kategoriene som er omfattet av artikkel 3, også omfatte eksemplarfremstilling av datamaskinprogram til tekst- og datautvinningsformål.

For at denne fribruksretten skal kunne anvendes, må tre vilkår være oppfylt. For det første må bruken være i form av eksemplarfremstilling av eller uttrekk fra verk eller andre vernede arbeider. For det andre må disse verkene og arbeidene være lovlig tilgjengelige. Videre kommer unntaket eller avgrensningen bare til anvendelse i de tilfeller rettighetshaveren ikke uttrykkelig har nedlagt forbud mot slik bruk. For nettbasert materiale bør slik reservasjon gjøres ved bruk av maskinleselige metoder.

Det følger av artikkel 4 nr. 2 at eksemplar og uttrekk som er gjort i henhold til artikkel 4 nr. 1, kan oppbevares så lenge det er nødvendig for tekst- og datautvinningen.

4.4 Andre nordiske land

I Danmark er reglene om tekst- og datautvinning i artikkel 2 nr. 2 og artikkel 3 og 4 gjennomført i to nye paragrafer. De nye bestemmelsene omfatter også nærstående rettigheter, herunder til fotografiske bilder.

Ophavsretsloven § 11 b stk. 1 inneholder definisjonen av tekst- og datautvinning. Den generelle bestemmelsen om tekst- og datautvinning er gjennomført i stk. 2 og adgangen for rettighetshaver til å forbeholde seg denne retten er gjennomført i stk. 3. Ophavsretsloven § 11 b stk. 4 regulerer hvor lenge eksemplarene kan oppbevares. I stk. 5 er det tatt inn unntak fra stk. 2 til 4 for tekst- og datautvinning som har vitenskapelig forskning som formål. Adgangen til tekst- og datautvinning i vitenskapelig forskning er gjennomført i en egen bestemmelse i ophavsretsloven § 11 c.

I Sverige er reglene om tekst- og datautvinning i artikkel 2 nr. 2 og artikkel 3 og 4 gjennomført i tre nye bestemmelser i upphovsrättslagen. De nye bestemmelsene omfatter også nærstående rettigheter, herunder til fotografiske bilder.

Upphovsrättslagen 15 a § regulerer en generell rett til eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål og gjennomfører direktivet artikkel 4. Upphovsrättslagen 15 b § regulerer den eksemplarfremstilling for tekst- og datautvinning som forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner selv kan gjøre, jf. direktivet artikkel 3. Upphovsrättslagen 15 c § inneholder definisjoner av begrepene «tekst- og datautvinning» og «forskningsorganisasjon» i tråd med definisjonene i direktivet artikkel 2 nr. 1 og 2.

I Finland er artikkel 3 og 4 gjennomført samlet i en ny bestemmelse i upphovsrättslagen 13 b §. Den nye bestemmelsen omfatter også nærstående rettigheter, herunder til fotografiske bilder.

Paragrafens første ledd gjennomfører artikkel 4 og fastsetter en generell regel om adgang til eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål, forutsatt at opphaver ikke uttrykkelig har forbeholdt seg retten til slik eksemplarfremstilling. Paragrafens andre ledd gjennomfører artikkel 3. Eksemplar som er fremstilt for tekst- og datautvinningsformål til vitenskapelig forskning, kan bevares og benyttes til verifisering av forskningsresultatene og for senere vitenskapelig forskning, forutsatt at de kun er tilgjengelige for de som har rett til det.

I den finske loven er ikke definisjonen av «tekst- og datautvinning» i artikkel 2 nr. 2 inntatt i selve loven, men fremkommer av merknadene til bestemmelsen.

4.5 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre direktivets definisjon av tekst- og datautvinning i artikkel 2 nr. 2 i en egen bestemmelse i § 50 d. Den nye avgrensningsbestemmelsen om tekst- og datautvinning til forskningsformål i artikkel 3 ble foreslått gjennomført som ny § 50 f og den generelle adgangen til å benytte lovlig tilgjengelige verk og arbeider til tekst- og datautvinning i artikkel 4 som ny § 50 e.

Definisjonen av «tekst- og datautvinning» ble forenklet noe, sammenlignet med definisjonen i direktivet, men var likevel ment å omfatte det samme som direktivet artikkel 2 nr. 2.

Høringsnotatet tok overordnet opp hvordan adgangen til å gjennomføre tekst- og datautvinningsprosesser kan få betydning for lovligheten av å trene opp språkmodeller og kunstig intelligente systemer. På tidspunktet for høringen var EUs KI-forordning ((EU) 2024/1689) ennå ikke vedtatt, og det pågikk en debatt om den opphavsrettslige relevansen av opptrening av generative språkmodeller. Ett av spørsmålene var om slik bruk er forenlig med tretrinnstesten etter blant annet Bernkonvensjonen artikkel 9 (2). Direktivets bestemmelser er obligatoriske å gjennomføre, og på bakgrunn av den pågående teknologiske og juridiske utviklingen foreslo departementet en direktivnær gjennomføring. Det ble samtidig understreket at bestemmelsene må tolkes i lys av rettsutviklingen i EU.

4.6 Høringen

4.6.1 Generelt

Det er svært mange innspill om tekst- og datautvinningsbestemmelsene i høringen, og alle berører konsekvensene forslaget kan få for trening av store språkmodeller og kunstig intelligens.

Digitaliseringsdirektoratet (Digdir) uttrykker støtte til forslaget, og er særlig positive til innføringen av tekst- og datautvinningsavgrensningene i norsk rett:

> «Etter vår erfaring, er det nødvendig å ha tilgang på variert treningsdata for å reflektere Norges språklige mangfold, herunder verdier, normer og kommunikasjonsmønstre, i KI-systemer. Dette vil både legge til rette for å bygge KI-løsninger som kan samhandle og kommunisere med norske borgere på en naturlig måte og vil samtidig forebygge språklige fordommer og skjevheter i løsningene. Innføring av tekst- og datautvinningsunntaket vil bidra til å tilgjengeliggjøre mer treningsdata til utviklingen av slike KI- løsninger.»

Handelshøyskolen BI, *IKT-Norge*, *Nasjonalarkivet*, *Nasjonalbiblioteket*, *Forsvarets forskningsinstitutt*, *Google Norway*, *KS*, *Norsk Bibliotekforening*, *NRK*, *Språkrådet*, *Universitets- og høgskolerådet (UHR)* og *VID vitenskapelige høgskole*, støtter i hovedsak departementets forslag til gjennomføring, men har enkelte innspill til presiseringer.

Nasjonalarkivet understreker viktigheten av at alle arkivinstitusjoner omfattes av tekst- og datautvinningsbestemmelsene, uavhengig av om de er å regne som offentlige eller private arkiv. *Forskerforbundet* mener at forskere bør sikres enkel tilgang til materiale som trengs for forskning, og at forslaget til § 50 f ivaretar dette behovet. *Forsvarets forskningsinstitutt* (støttet av *Forsvarsdepartementet*) understreker også at disse bestemmelsene er spesielt interessante for dem, og *Handelshøyskolen BI* er positive fordi bestemmelsene etter deres syn er i overenstemmelse med den teknologiske utviklingen og behovene for nye anvendelsesområder knyttet til digital forskningsmetodikk.

Google Norway uttaler at tekst- og datautvinning er en nøkkelfaktor for å fremme innovasjon, særlig når det kommer til utvikling av kunstig intelligens.

KS er fornøyd med at rettigheter og begrensninger knyttet til tekst- og datautvinning tydeliggjøres, og mener det er viktig å tilrettelegge for tekst- og datautvinning av norsk materiale for å kunne utvikle gode digitale tjenester basert på Norges språk og kultur.

Nasjonalbiblioteket støtter generelt forslaget til gjennomføring og legger til grunn at gjennomføringsbestemmelsene blir det opphavsrettslige grunnlaget for Nasjonalbibliotekets fremtidige aktivitet innen språkteknologi. Nasjonalbiblioteket støtter videre en gjennomføring av bestemmelsene i tråd med direktivets uttrykte formål, som er å fjerne rettslig usikkerhet rundt tekst- og datautvinning, og sikre konkurransedyktige formål på forskning innen tekst- og datautvikling i EØS-området.

NRK viser til at deres arkiv, bestående både av tekst, lyd og audiovisuelt innhold, kan utgjøre et sentralt bidrag til tekst- og datautvinning, inkludert utvikling av kunstig intelligens. Arkivet kan videre være en del av språklige korpus til opplæring av språkmodeller, og innholdet kan bidra til at det som skapes av KI-modeller har høyere kvalitet fordi det er basert på pålitelig informasjon.

Rettighetshaversiden, med blant andre *Creo*, *Den norske Forfatterforening*, *Forfatterforbundet*, *Grafill*, *GramArt, Kunstnernettverket* (med støtte fra blant andre *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)*, *Norsk filmforbund* og *Norsk jazzforbund*), *Mediebedriftenes Landsforening (MBL) Musikkforleggerne*, *Norges Fotografforbund*, *Norsk Journalistlag (NJ)*, *Norsk Komponistforening*, *Norsk Oversetterforening*, *TONO* og *TV 2*, viser blant annet til at direktivet ble vedtatt før generativ KI ble allment tilgjengelig, slik at konsekvensene for rettighetshaverne ikke ble tilstrekkelig utredet. Flere av disse høringsinstansene stiller seg uforstående til at departementet nevner generativ KI, og eksplisitt ChatGPT, som eksempler på hva som omfattes av reguleringen.

Også *Kopinor* understreker at tekst- og datautvinningsbestemmelsene får alvorlige konsekvenser for rettighetshaverne:

> «Bruken av generativ kunstig intelligens kommer på flere områder i konflikt med rettighetshavernes ideelle og økonomiske interesser. Innhold som lages av KI- modeller kan komme i direkte konkurranse med – eller snylte på – de originale verkene skapt av opphavere som er brukt i opptreningen av modellen.»

Norwaco viser også til at kunstig intelligens, og særlig generativ KI, truer det kreative økosystemet og skaper stor bekymring blant rettighetshaverne. Kopinor og Norwaco mener på bakgrunn av dette at åndsverklovens rammer for tekst- og datautvinning må gjøres så tydelige og restriktive som mulig.

Videre viser *Norwaco* til at for å kunne ivareta og forsvare rettighetshavernes interesser, er de avhengige av åpenhet, noe som også understrekes i utkastet til EUs omforente KI-forordning. De oppfordrer departementet til å være fremoverlente på dette punktet og allerede nå stille krav om åpenhet og dokumentasjon til aktører som forestår eksemplarfremstilling for tekst- og datautvinningsformål.

Norsk Redaktørforening viser til hvordan den teknologiske utviklingen påvirker mediebransjen, og at nye, avanserte og brukervennlige modeller for generativ kunstig intelligens innebærer både muligheter og utfordringer.

Norsk Redaktørforening uttaler:

> «For å kunne utnytte de mulighetene som teknologien gir, samtidig som den samme teknologien ikke blir brukt til å undergrave mediene som demokratiets infrastruktur, så forutsetter det en fornuftig og balansert regulering. Det igjen forutsetter at det legges til rette for utvikling av for eksempel norske språkmodel-

ler innen generativ AI, men uten at det går på bekostning av rettighetene til dem som produserer og publiserer det innholdet som trening av slike modeller er avhengige av.»

Blant andre *Grafill*, *GramArt*, *Kunstnernettverket*, *NOPA*, *Norges Fotografforbund*, *Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO)*, *Norsk Komponistforening*, *Norsk Oversetterforening*, *Norsk Skuespillerforbund* og *Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU)* mener at gjennomføringen av bestemmelsene om tekst- og datautvinning bør utsettes, i påvente av en grundig konsekvensutredning og av rettslige avklaringer på EU-nivå.

Gramo mener det er fornuftig med en minimumsimplementering av tekst- og datautvinningsbestemmelsene i direktivet, siden EU jobber med lovregulering av kunstig intelligens. *IFPI Norge* ber departementet vurdere om det finnes forpliktelser i KI-forordningen som kan gjennomføres i sammenheng med tekst- og datautvinningsunntakene for å sørge for at rettighetshaverne i størst mulig grad skal være i stand til å sikre sine rettigheter i forbindelse med avgrensningene.

Motion Picture Assosiation (MPA), *NJ og Norsk Redaktørforening*, *Norsk Skuespillerforbund*, *Produsentforeningen NORA*, *Rettighetsalliansen* og *Virke Produsentforeningen* støtter en snever og direktivnær gjennomføring av bestemmelsene. *Schibsted* mener at på bakgrunn av den teknologiske utviklingen er det viktig at den norske lovteksten er så klar og utvetydig som mulig.

TONO og *Musikkforleggerne* mener fortrinnsvis at artikkel 4 ikke bør gjennomføres i norsk rett i sin nåværende form. Dersom bestemmelsen likevel skal gjennomføres, understreker disse høringsinstansene at det er avgjørende at det ikke stilles for strenge krav til rettighetshavere om hvordan reservasjonsretten skal utøves, og at de har en reell, praktisk og tilgjengelig mulighet til å reservere seg mot bruken.

Flere høringsinstanser fra rettighetshaversiden, som *BONO*, *Creo*, *Forfatterforbundet*, *Grafill*, *Kopinor*, *Kunstnernettverket*, *Rettighetsalliansen*, *Norges Fotografforbund* og *Norske Billedkunstnere*, er positive til at departementet anerkjenner at bruk av verk i trening av kunstig intelligens er en opphavsrettslig relevant handling (eksemplarfremstilling). Disse instansene viser til at slik bruk derfor krever at det gis samtykke, og at det betales vederlag eller kompensasjon til rettighetshaverne. *Forfatterforbundet* understreker at tekst- og datautvinningsbestemmelsene må ses i sammenheng med opphavers rett til rimelig vederlag.

Mange høringsinstanser er svært bekymret for hvordan utvikling og bruk av generativ kunstig intelligens vil påvirke den kreative næringen. Det pekes på at nettet «skrapes» for åndsverk som benyttes til å trene opp generative systemer som kan benyttes til å lage tekst, bilder og musikk. Det vises til at disse frembringelsene konkurrerer mot åndsverk i det kommersielle markedet.

Flere høringsinstanser fra rettighetshaversiden viser til at formålet med direktivet er å sikre rettighetshavernes posisjon, men mener at departementets forslag til gjennomføring av bestemmelsene om tekst- og datautvinning ikke gjenspeiler dette.

Blant andre *BONO* viser til at gjennomføring av tekst- og datautvinningsbestemmelsene lager et nytt «verdigap», fordi de store teknologiselskapene tjener store summer på tjenester som er utviklet ved utnyttelse av åndsverk, uten at rettighetshaverne mottar vederlag for utnyttelsen.

Gramo og *Produsentforeningen NORA* ber departementet klargjøre forholdet mellom gjeldende § 4 om midlertidig eksemplarfremstilling og ny § 50 e om tekst- og datautvinning.

Kunstnernettverket understreker at de nye bestemmelsene kun gir rett til eksemplarfremstilling i forbindelse med tekst- og datautvinningsprosesser, og ikke tilgjengeliggjøring av verk og arbeider som utnyttes i prosessen.

Den norske Forleggerforening viser til at direktivet benytter begrepet «rightholders» mens det i utkastet § 50 e tredje ledd er benyttet «opphaver», og ber om at «rettighetshaver» benyttes i lovteksten. Det samme understrekes av *Kunstnernettverket*, *MBL*, *NRK*, *TV 2* og *Virke Produsentforeningen*. *Kopinor* legger til grunn at begrepet skal omfatte forlag og andre som har ervervet eller arvet rettigheter, slik som de fleste andre steder i åndsverkloven. *Norwaco* bemerker at det i forslag til § 22 om kringkasters rettigheter ikke er tatt inn en henvisning til de foreslåtte §§ 50 d til 50 f.

Datatilsynet understreker at der tekst- og datautvinning av eksemplar eller uttrekk fra verk innebærer behandling av personopplysninger, må utvinningen være i tråd med personvernregelverket.

4.6.2 Definisjon av tekst- og datautvinning

IFPI Norge og *Kopinor* støtter forslaget om at definisjonen av «tekst- og datautvinning» inntas i en egen bestemmelse i loven. Det vises til at dette er hensiktsmessig både av harmoniseringshensyn, men også fordi det bidrar til klargjøring av et nytt begrep som språklig sett kan romme mye, samti-

dig som definisjonen i direktivet tyder på at det skal forstås snevert. *IFPI Norge* mener at utformingen av definisjonen bør legges tettere opp til direktivets ordlyd, blant annet ved at det tas inn at den automatiserte metoden som tillates må være «analytisk». Det samme fremgår også av uttalelsene til *Kopinor*, *Kunstnernettverket*, *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)*, *Norges Fotografforbund*, *Norsk Journalistlag (NJ)*, *Norsk Redaktørforening*, *Norsk Skuespillerforbund*, *Norwaco* og *TV 2*.

Norsk Skuespillerforbund uttaler videre at mens KI har et iboende analytisk element og formål, så er målet for generativ KI ikke det analytiske, men genereringen av nye data. Direktivets formulering om at tekst- og datautvinning omfatter «enhver analytisk metode», bør etter deres syn derfor tas inn i lovteksten i forslaget til ny § 50 d.

Norsk Skuespillerforbund mener en vid fortolkning av definisjonen i artikkel 2 nr. 2 reiser så mange prinsipielle spørsmål at det krever grundigere utredning. Det vises til at det vil få svært alvorlige konsekvenser for norske stemmeskuespillere dersom generativ KI omfattes av tekst- og datautvinningsbestemmelsene. Hvis gjennomføringen ikke utsettes, bør definisjonen av tekst- og datautvinning etter deres syn tydelig avgrenses mot generativ KI, slik at bransjen og rettighetshaverne får mulighet til å finne løsninger.

Den norske Forfatterforening viser til at definisjonen av tekst- og datautvinning er svært åpent formulert, og at det er behov for tydeligere regulering av hvilke prosesser som omfattes av unntakene.

Språkrådet mener definisjonen bør vise tydeligere at trening av maskinlæringsmodeller er omfattet. Også *Forskerforbundet* og *Forsvarets forskningsinstitutt* etterspør en omtale av sammenhengen mellom kunstig intelligens og opphavsrett og av hvorvidt utvikling av generative KI-modeller er omfattet av definisjonen av tekst- og datautvinning.

Norsk Bibliotekforening på sin side mener at forslaget til definisjon av tekst- og datautvinning er dekkende.

4.6.3 Forberedende prosesser til tekst- og datautvinning

Blant andre *KS*, *Norsk Bibliotekforening*, *Dr. Liliia Oprysk* og *Dr. Rossana Ducato* støtter at avgrensningsreglene også må gjelde forberedende prosesser for å legge til rette for tekst- og datautvinning, eksempelvis digitalisering av analogt materiale. *Forsvarets forskningsinstitutt* ønsker en klargjøring av om oversettelser av verk og arbeider som forberedende prosesser til tekst- og datautvinning er omfattet av eksemplarfremstillingsretten. Instituttet ser et klart behov for at dette bør omfattes.

IFPI Norge er derimot av den oppfatning at unntaket ikke omfatter forberedende prosesser for å muliggjøre utvinningen, slik som for eksempel digitalisering av analogt materiale. Også *Kunstnernettverket* og *Norges Fotografforbund* er kritiske til at departementet legger til grunn at eksemplarfremstillingsretten omfatter digitalisering av analogt materiale, og mener at en slik tolkning utvider avgrensningsbestemmelsenes rekkevidde. I lys av blant annet tretrinnstesten mener Kunstnernettverket at en slik utvidelse ikke kan forsvares.

4.6.4 Tekst- og datautvinning til forskningsformål

Den norske Forleggerforening, *IFPI Norge*, *Kopinor*, *Kunstnernettverket*, *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)*, *NOPA*, *Norges Fotografforbund*, *Norsk Journalistlag (NJ)*, *Norsk Redaktørforening*, *Norwaco*, *TONO*, *TV 2* og *Virke Produsentforeningen* mener at utkastet § 50 f om tekst- og datautvinning til forskningsformål bør begrenses til vitenskapelig forskning slik at bestemmelsen samsvarer med direktivet artikkel 3. Videre ber disse høringsinstansene om at departementet tydeliggjør at videre utnyttelse av resultatene av en tekst- og datautvinningsprosess ikke kan strekke seg utover vitenskapelige forskningsformål og forskningsinstitusjonene selv.

NRK viser til at det følger av fortalen punkt 13 at offentlige kringkastingsforetak er kulturarvinstitusjoner som er omfattet av artikkel 3, og derfor kan fremstille og oppbevare eksemplar av verk for tekst- og datautvinning for forskningsformål. Videre bemerker NRK at det er behov for en definering av hva som skal regnes som forskningsformål, og at det ikke må trekkes for snevre rammer for dette.

Dr. Liliia Oprysk og *Dr. Rossana Ducato* viser til at flere EU-stater har åpnet for at også tekst- og datautvinning som ledd i selvstendig forskning utenfor forskningsinstitusjonene omfattes av avgrensningen, og ønsker en tilsvarende tolkning i Norge. *Universitetet i Oslo (UiO)* påpeker at grensen mellom forskningsvirksomhet og undervisningsvirksomhet kan være flytende, og at modeller og systemer som utvikles som del av forskningsvirksomheten, vil gjøres tilgjengelig for studenter i tilknytning til utarbeidelse av masteroppgaver mv. UiO legger til grunn at tekst- og

datautvinning til slike formål vil være omfattet av utkastet til § 50 f.

Språkrådet forstår lovforslaget slik at de relevante forskningsaktørene med denne bestemmelsen kan gjennomføre forskningsprosjekter, men ikke trene modeller som skal publiseres for allmennheten, finjusteres av andre eller brukes kommersielt.

Den norske Forleggerforening, *Forfatterforbundet*, *Kopinor*, *Kunstnernettverket*, *NOPA* og *Norges Fotografforbund* ønsker at det tydeliggjøres i forarbeidene at resultatet av den vitenskapelige forskningen som kan utføres med rettslig grunnlag i forslaget til ny § 50 f, ikke senere kan utnyttes av kommersielle aktører som utvikler generativ KI.

4.6.5 Lovlig tilgjengelig og lovlig tilgang

Nasjonalbiblioteket viser til at spørsmålet om hva som skal regnes for lovlig tilgang til materiale som kan benyttes til tekst- og datautvinning, er viktig:

> «Kulturarvinstitusjoner som Nasjonalbiblioteket sitter på samlinger som har som formål å være grunnlag for forskning og dokumentasjon også for tredjeparter. Dagens regelverk åpner for forsknings- og dokumentasjonsarbeid på dette materialet. Nasjonalbiblioteket mener i tråd med dette at det er viktig at lovlig tilgang for forskningsformål skal gjelde mellom kulturarvs- og forskningsinstitusjoner.»

Nasjonalbiblioteket mener at det er gode argumenter for at også materiale som er delt åpent på Internett med ulovlig kilde, kan regnes som «lovlig tilgjengelig». Det vises til at direktivets ordlyd ikke avgrenser mot ulovlige kilder. Det avgjørende er etter deres syn om man har lovlig tilgang, og dette anses å omfatte materiale åpent tilgjengelig på nettet ifølge fortalen. Videre viser Nasjonalbiblioteket til at formålet med direktivbestemmelsene om tekst- og datautvinning er å fjerne rettslig usikkerhet og skape konkurransedyktige vilkår spesielt for forskning i EØS-området. Ved å utelukke materiale fra ulovlige kilder som ligger åpent på Internett, vil høstet nettmateriale ikke kunne benyttes til tekst- og datautvinning, utenom et fåtall åpenbart lovlige kilder.

Blant andre *Dr. Liliia Oprysk* og *Dr. Rossana Ducato*, *Forsvarets forskningsinstitutt* og *Norsk Bibliotekforening* viser til at det diskuteres i opphavsrettskretser i EU om lovlig tilgang til ulovlige kilder bør omfattes av forskningsunntaket. *Forsvarets forskningsinstitutt* ber departementet revurdere sitt syn på dette fra høringsnotatet og viser til at det er gode grunner til at hva som skal regnes som lovlig tilgang, skal forstås forskjellig etter forskningsunntaket og den generelle bestemmelsen som også omfatter tekst- og datautvinning til kommersielle formål.

Rettighetshaversiden, herunder *IFPI Norge*, *Kunstnernettverket*, *Norwaco* og *Virke Produsentforeningen* støtter departementets forståelse av at eksemplarfremstillingsretten til tekst- og datautvinningsformål ikke omfatter materiale som er ulovlig utlagt på Internett. Disse høringsinstansene mener at hvis avgrensningene også skulle ha omfattet slikt materiale, ville det innebære et uforholdsmessig inngrep i eneretten som ikke er i samsvar med tretrinnstesten.

IFPI Norge mener at bestemmelsene bør tydeliggjøre at samtykke fra rettighetshaver til bruk av materialet til tekst- og datautvinning for kommersielle formål er det som avgjør om materialet er lovlig tilgjengelig eller om noen har lovlig tilgang til det.

Kopinor (med støtte fra blant andre *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)*, *Norsk Journalistlag (NJ)* og *TV 2*) er ikke enige i departementets vurdering om at det ikke er holdepunkter for å tolke betegnelsene «lovlig tilgang» i artikkel 3 og «lovlig tilgjengelige verk» etter artikkel 4 forskjellig. Etter *Kopinors* syn innebærer betegnelsen «lovlig tilgjengelige verk» også at rettighetshavers formål og medvirkning til at verk gjøres tilgjengelig, er avgjørende for om de omfattes av den generelle tekst- og datautvinningsbestemmelsen.

Kopinor uttaler:

> «Dermed omfattes ikke verk og arbeider fra ulovlige kilder, slik departementet også skriver. I tillegg mener vi at pliktavlevert materiale i Nasjonalbibliotekets samlinger ikke kan sies å være «lovlig tilgjengelige verk» til bruk etter artikkel 4. Disse er ikke gjort tilgjengelig for slik bruk med rettighetshavernes samtykke, men i stedet tvangsmessig avlevert for spesielt definerte formål. Dette vil si at opphavere ikke må reservere seg mot eventuell bruk av pliktavlevert materiale.»

Den norske Forleggerforeningen viser til at ordlyden i bestemmelsen om tekst- og datautvinning til forskningsformål er uklar, fordi det ikke fremkommer klart hvem som skal ha den lovlige tilgangen. Også *Kunstnernettverket* savner en grundigere vurdering av og redegjørelse for grensedragningen, herunder hvilken grad av aktsomhet som kreves ved vurderingen av om innhold som

ønskes brukt til datautvinning, er gjort lovlig tilgjengelig eller ikke.

Digitaliseringsdirektoratet (Digdir) viser til at det kan være vanskelig å skille mellom lovlig og ulovlig materiale på Internett, og stiller spørsmål ved om det foreligger en undersøkelsesplikt for de som vil benytte seg av avgrensningsbestemmelsene, og om hva som i så fall er det materielle innholdet i denne plikten.

Google Norway er kritisk til departementets uttalelser i høringsnotatet om at det ikke kan se at det er holdepunkter for å hevde at ulovlig utlagt materiale er omfattet av tekst- og datautvinningsretten.

Google Norway uttaler:

> «Brukere som baserer seg på unntaket for tekst- og datautvinning og som utvinner data fra innhold som er gjort offentlig tilgjengelig på internett har ingen mulighet til å vurdere om innholdet har blitt lovlig publisert i det enkelte tilfellet. En slik prosess ville ødelegge hele formålet med DSM-direktivets bestemmelser.»

Også *Norsk Bibliotekforening* mener det er tilnærmet umulig å sikre seg mot at materialet som en forsker høster fra Internett i den hensikt å foreta tekst- og datautvinning, ikke inneholder elementer som kan være ulovlig lagt ut. I lys av ordlyden i direktivets fortale og formålet om å fjerne rettslig uklarhet rundt tekst- og datautvinning, mener Norsk Bibliotekforening at det er overraskende at departementet mener at ulovlig utlagt materiale ikke er omfattet av de nye avgrensningsbestemmelsene.

Norsk Bibliotekforening uttaler:

> «[…] rettslig usikkerhet oppstår på nytt og undergraver dermed bestemmelsene fra direktivet dersom departementets foreslåtte tolkning av bestemmelsen får bli stående. Dette må unngås.»

4.6.6 Rett til å reservere seg mot tekst- og datautvinning

Høringsinstansene fra rettighetshaversiden, blant andre *Den norske Forleggerforening*, *Forfatterforbundet*, *Grafill*, *Kunstnernettverket*, *Den norske Forfatterforening*, *NOPA*, *Norges Fotografforbund*, *Norsk Oversetterforening*, *Norske Billedkunstnere (NBK)* og *TONO,* mener at det ikke er tilstrekkelig at det etter lovforslaget gis en adgang til å reservere seg mot at verk og arbeider benyttes til tekst- og datautvinning, fordi det ikke er utviklet hensiktsmessige måter for rettighetshavere å praktisere reservasjonsretten. Flere av disse hevder at det i dag finnes få eller ingen teknologiske funksjoner eller protokoller som vil gi et effektivt vern mot datautvinning. Det vises også til at rettighetshavere ofte ikke selv har kontroll over verkets distribusjon. Dette overlates i mange tilfeller til utgivere, produsenter, oppdragsgivere og distributører.

Kunstnernettverket innvender at det vil være umulig å etterprøve om reservasjonene blir respektert. Etter Kunstnernettverkets syn forsterkes faren for at verk utnyttes uten rettslig grunnlag og uten mulighet for å håndheve det. *Grafill* viser også til at det i dag ikke er mulig for rettighetshavere å opprettholde kontroll over verk som er gjort tilgjengelige på Internett.

TONO påpeker at det ved rettighetsforvaltning av musikkverk ikke er mulig å innta noe slikt forbehold på en maskinlesbar måte, og ønsker en avklaring av om det er tilstrekkelig med et generelt forbehold i form av en tekst på TONOs nettsider. Også *Kunstnernettverket* mener det bør være tilstrekkelig at reservasjonen gjøres ved bruk av for eksempel tekstlig reservasjon, herunder ensidige erklæringer.

KS viser til at det er behov for ytterligere presiseringer knyttet til blant annet hvordan rettighetshavere kan reservere seg mot tekst- og datautvinning, som for eksempel kan gis i form av veiledninger. *Den norske Forleggerforening* mener det må tydeliggjøres i lovteksten hvordan rettighetshavere praktisk kan ta forbehold.

Mediebedriftenes Landsforening (MBL) uttaler at terskelen for hva som er en hensiktsmessig måte å ta forbehold mot tekst- og datautvinning på, må være lav, og ikke kreve avanserte digitale løsninger eller lignende. Samtidig må ikke reservasjonen, etter MBLs syn, etterlate rettslig tvil.

NRK på sin side bemerker at det er viktig for medienes samfunnsoppdrag at muligheten til å ta forbehold ikke hindrer mediers og journalisters bruk av fakta som fremgår av opphavsrettslig beskyttet materiale, herunder bruk av tekst- og datautvinning, i sin journalistiske virksomhet. NRK viser til at dette er sentralt for at mediene skal kunne oppfylle sin samfunnsrolle.

Forfatterforbundet mener bestemmelsen bør endres, slik at den generelle tekst- og datautvinningsbestemmelsen kun kan anvendes hvis rettighetshavere eksplisitt har gitt tillatelse til bruk av verket.

Kopinor uttaler at siden forslaget snur de alminnelige opphavsrettslige prinsipper på hodet,

ved at opphaver aktivt må motsette seg bruk, kan det ikke stilles strenge krav til måten reservasjonen gjøres på, og ansvaret for at uttrykte reservasjoner tas til følge, må ligge hos brukeren. Kopinor understreker også at materiale som tidligere er publisert på Internett, ikke automatisk kan brukes til tekst- og datautvinning etter innføringen av den generelle tekst- og datautvinningsbestemmelsen. Etter Kopinors syn må dette gjelde selv om det enkelte verk ikke er merket med en maskinlesbar reservasjon. Kopinor mener at ensidige erklæringer fra for eksempel forvaltningsorganisasjoner eller andre med fullmakter, bør være tilstrekkelig.

Digitaliseringsdirektoratet (Digdir) mener at det bør klargjøres når en reservasjon skal gis for å være gyldig:

> «Dersom en KI-modell trenes på lovlige, tilgjengelige data, men rettighetshaveren i ettertid anvender reservasjonsretten, vil dette skape store praktiske utfordringer. Det er én ting å kreve at dataene fjernes fra treningsdatasettet, men å reversere påvirkningen som disse dataene har hatt på modellen vil være en svært kompleks og ressurskrevende oppgave, og i mange tilfeller ikke praktisk mulig.»

Google Norway og *IKT-Norge* understreker viktigheten av at forbehold mot tekst- og datautvinning av materiale som er tilgjengelig på Internett, må gjøres ved hjelp av maskinlesbar metode, siden dette er den eneste praktiske, funksjonelle og skalerbare måten for å sikre at et forbehold overholdes for innhold som er tilgjengelig på Internett. Disse høringsinstansene mener at dette bør tas inn som et eksplisitt krav i lovteksten. Også *Dr. Liliia Oprysk* og *Dr. Rossana Ducato*, *Norsk Bibliotekforening* og *Universitetet i Oslo (UiO)* støtter at lovlig reservasjon må gjøres ved å bruke en maskinlesbar metode.

Dr. Liliia Oprysk og *Dr. Rossana Ducato* uttaler at forslaget om å endre åndsverkloven § 100, slik at bruk av tekniske beskyttelsessystemer ikke skal hindre tekst- og datautvinning til forskningsformål, bør utvides til også å gjelde for generell tekst- og datautvinning etter utkastet § 50 e.

Blant andre *Den norske Forleggerforeningen*, *IFPI Norge*, *Kunstnernettverket*, *Norges Fotografforbund*, *Norwaco* og *Virke Produsentforeningen* mener derimot at det ikke bør stilles krav til at reservasjonen må gjøres i maskinlesbar form, og at dette heller ikke er et krav som følger av direktivet.

MBL (med støtte fra *TV 2*) viser til at kravet i direktivet om at reservasjon skal være maskinlesbar, etter deres syn ikke innebærer at det må skje gjennom robots.txt eller lignende digitale løsninger. Også tekst på Internett vil etter deres syn være maskinlesbar, og det bør være tilstrekkelig at det tas forbehold i brukervilkår, abonnementsvilkår og lignende. *NRK* påpeker at bruk av robots.txt og metatagger kun er en henstilling om at materialet ikke skal skrapes fra Internett, og at det derfor ikke er et reelt hinder.

Også *Schibsted* mener det er behov for ytterligere klargjøring, og viser til at det er mye usikkerhet på rettighetshaversiden i Europa om hvilke grep som faktisk er tilstrekkelige for å kunne påberope seg reservasjonsretten. Schibsted bemerker at selv om crawler-roboter ikke nødvendigvis vil lese og forstå innholdet i en generell reservasjon gitt i en robots.txt-fil, så er dette likevel, i mangel av en internasjonal standard, foreløpig en hensiktsmessig og enkel måte å uttrykke reservasjonsretten på.

Språkrådet oppfordrer til at omfanget av bruken av reservasjonsretten blir evaluert etter at loven trer i kraft. Språkrådet viser til at hvis reservasjonsretten blir mye brukt, kan dette sette sterke begrensninger for tilgangen på språkdata for utviklere av norsk språkteknologi.

4.6.7 Tretrinnstesten

Nasjonalbiblioteket støtter departementets syn på tretrinnstesten og dens rolle i norsk rett.

Flere høringsinstanser, blant andre *Creo*, *Kunstnernettverket* og *Norsk filmforbund,* viser til at Norge har en selvstendig internasjonal forpliktelse etter blant annet Bernkonvensjonen til å vurdere unntak fra eneretten opp mot tretrinnstesten. Creo fremhever at departementet ikke har vurdert om tretrinnstesten er oppfylt eller hvordan rettighetshaverne kan kompenseres. Kunstnernettverket og Norsk filmforbund mener at departementets forslag til gjennomføring av artikkel 3 og 4 medfører brudd på Norges folkerettslige forpliktelser. Videre understreker Kunstnernettverket at departementet etter tretrinnstesten, som et minimum, er forpliktet til å tolke bestemmelsene restriktivt.

Kopinor hevder at utformingen av bestemmelsene om tekst- og datautvinning ville sett annerledes ut dersom direktivet hadde blitt vedtatt i dag. *Kunstnernettverket* mener det har betydning at Norge, som en av få EØS-stater, gjennomfører direktivet etter fremveksten av generativ KI. Kunstnernettverket mener en konsekvensutredning av utvikling og bruk av KI ville ha tydeliggjort at både reservasjon mot bruk og håndheving av ulovlig bruk er tilnærmet umulig å gjennomføre. *TONO*

mener at artikkel 4 ikke bør gjennomføres i norsk rett overhodet, blant annet med henvisning til at i lys av den ekspansive fremveksten av generativ KI, kan ikke tretrinnstesten sies å være oppfylt.

I tilknytning til utkastet § 50 e understreker *BONO* at bestemmelsen utelukkende kan anses å være i tråd med tretrinnstesten dersom den i realiteten gjør det mulig for rettighetshaverne å reservere seg mot at deres verk brukes til opptreningen av generative KI-modeller. Synspunktet støttes av *Norges Fotografforbund*. *Norsk Oversetterforening (NO)* uttaler seg i samme retning.

Kopinor uttaler at selv om rettighetshaverne ikke har reservert seg mot tekst- og datautvinning, vil det være grenser for hva slags videre bruk som kan aksepteres.

4.6.8 Kompensasjon og vederlag

Mange av høringsinstansene, herunder *Kopinor*, *Kunstnernettverket*, *Landsorganisasjonen i Norge (LO)*, *Norges Fotografforbund*, *Norsk Journalistlag (NJ)*, *Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU)* og *Norske Billedkunstnere (NBK)* tar til orde for at det er avgjørende at rettighetshavere sikres rett til rimelig vederlag når deres verk og arbeider benyttes til trening av generativ kunstig intelligens.

Blant andre *Kunstnernettverket*, *Norges Fotografforbund*, *NJ*, *NBU* og *Norwaco* mener det bør innføres kompensasjonsordninger som sikrer at rettighetshaverne får ta del i de inntektene som deres verk og prestasjoner genererer, og at det innføres nye spesifikke avtalelisensbestemmelser for utnyttelse av verk og arbeider til tekst- og datautvinning. Videre ber disse høringsinstansene departementet vurdere å ta inn en ny særskilt avtalelisensbestemmelse i åndsverkloven hvor Nasjonalbiblioteket gjennom forvaltningsorganisasjonene kan lisensiere rettigheter til korpus eller maskinlæringsmodeller de har laget med grunnlag i forskriften § 4.

4.6.9 Tekst- og datautvinning og plagiatkontroll

Handelshøyskolen BI (BI) løfter i sin høringsuttalelse problemstillingen om bruk av verk og vernede arbeider til opptrening av plagiatkontrollverktøy, som benyttes til å avdekke plagiat i innleverte eksamener og arbeidskrav. BI ber om at departementet vurderer hvordan slik bruk av oppgaver kan reguleres i åndsverkloven, for eksempel i forbindelse med de nye tekst- og datautvinningsbestemmelsene.

Også *Universitetet i Bergen (UiB)* og *Universitetet i Oslo (UiO)* fremhever behovet for egne regler om bruk av studentoppgaver i undervisningsinstitusjonenes saksbehandling, herunder i trening av systemer for plagiatkontroll.

4.7 Departementets vurderinger

4.7.1 Generelt

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet, med noen justeringer. Det foreslås å gjennomføre definisjonen av tekst- og datautvinning i direktivet artikkel 2 nr. 2 i ny § 50 d. Artikkel 3 om tekst- og datautvinning til forskningsformål foreslås gjennomført i ny § 50 f og den generelle adgangen til tekst og datautvinning i artikkel 4 i ny § 50 e.

Den teknologiske utviklingen har vært omfattende de siste årene, og da særlig utvikling og bruk av kunstig intelligens. Gjennomføringen av direktivet må vurderes i lys av den teknologiske situasjonen på gjennomføringstidspunktet, selv om direktivet ble vedtatt av EU i 2019.

På et område med rask utvikling og grensekryssende bruk er det etter departementets vurdering særlig viktig å gjennomføre direktivforpliktelsene direktivnært, slik at den tillatte bruken av verk og arbeider er teknologinøytral og rettsenheten i EØS-området ivaretas. En direktivnær gjennomføring bidrar samtidig til at avgrensningsbestemmelsene om tekst- og datautvinning oppfyller tretrinnstesten, herunder at hensynet til rettighetshavernes rettigheter og teknologisk innovasjon balanseres på en rimelig måte.

Det er en pågående diskusjon i juridiske og teknologiske fagmiljøer både i Norge og internasjonalt om forholdet mellom utvikling og bruk av kunstig intelligens og opphavsrett. Det er særlig to relevante problemstillinger som diskuteres. Det ene er om KI-modellene skal kunne trenes opp på store tekst- og datamengder for å bli «intelligente» uten at dette innebærer brudd på opphavsretten til verkene det trenes på. Det andre er spørsmålet om hvorvidt resultater av bruken av generativ KI, som for eksempel KI-genererte tekster og bilder, har opphavsrettslig vern. Digitalmarkedsdirektivets bestemmelser om tekst- og datautvinning berører kun den første problemstillingen. Direktivet omhandler ikke rettigheter til resultatene av tekst- og datautvinningsprosesser. Selv om det er behov for klargjøring av grensen mellom menneskeskapte verk og KI-genererte frembringelser, mener departementet at det er for tidlig å konkludere på dette nå. Grensen vil måtte klargjøres

gjennom blant annet rettspraksis. Departementet avgrenser derfor mot denne problemstillingen i denne proposisjonen, men følger den rettslige og teknologiske utviklingen tett og vil vurdere eventuelle endringsbehov på et senere tidspunkt.

Selv om lovgivende myndigheter og teknologimiljøene var kjent med den teknologiske utviklingen, var det først da generative KI-tjenester som ChatGPT, Dall-E og Midjourney ble allment tilgjengelig i 2022, at debatten om den opphavsrettslige relevansen startet for fullt i det offentlige ordskiftet.

Høringen viser at denne debatten fremdeles er pågående, og at mange opplever at det er både rettslige og faglige uklarheter knyttet til forholdet mellom tekst- og datautvinningsbestemmelsene og kunstig intelligens. Det stilles spørsmål ved om trening av KI er å regne som tekst- og datautvinning etter definisjonen i direktivet, om modellene kopierer og gjenbruker hele eller vernede deler av verk og arbeider, eller om de genererer tekst, lyd og bilder basert på statistiske data. Det blir blant annet diskutert om verk som er tilgjengeliggjort på Internett uten opphavers samtykke, er å regne som lovlig tilgjengelige, og om for eksempel språkmodeller som trenes opp med hjemmel i forskningsunntaket i forslaget til § 50 d, senere kan tilgjengeliggjøres og brukes av kommersielle aktører eller ikke.

I etterkant av høringen har KI-forordningen (EU) 2024/1689 blitt vedtatt i EU. Noen av spørsmålene om forholdet mellom tekst- og datautvinning og kunstig intelligens er avklart der. Forordningen er ikke gjennomført i norsk rett ennå, men Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet arbeider med å utarbeide lovproposisjonen om en ny KI-lov.

Det fremgår av KI-forordningen artikkel 53 at leverandører av KI-modeller til allmenne formål skal utarbeide en «policy» for etterlevelse av EU-regelverk om opphavsrett og nærstående rettigheter, herunder identifisere og respektere reservasjon mot slik trening etter artikkel 4 i digitalmarkedsdirektivet. Videre skal leverandørene utarbeide og gjøre offentlig tilgjengelig en tilstrekkelig detaljert oppsummering av materiale som er benyttet til å trene KI-modellene.

Omtalen av opphavsrett i KI-forordningen innebærer at det ikke lenger er tvil om at trening av KI-modeller kan innebære tekst- og datautvinning slik det er regulert i digitalmarkedsdirektivet. I KI-forordningens fortale punkt 105 fremgår det at utgangspunktet er at enhver bruk av opphavsrettslig vernet innhold krever tillatelse, med mindre relevante unntak og avgrensninger kan gjøres gjeldende. Fortalen viser deretter til avgrensningsbestemmelsene om tekst- og datautvinning i digitalmarkedsdirektivet og reservasjonsadgangen etter i artikkel 4. Hvis rettighetshavere på en hensiktsmessig måte har forbeholdt seg retten til tekst- og datautvinning etter denne bestemmelsen, skal tilbydere av KI-modeller til allmenne formål innhente tillatelse fra rettighetshavere hvis de likevel ønsker å utføre tekst- og datautvinning av verkene.

Etter departementets vurdering kan tekst- og datautvinning være en del av prosessen med å samle inn og kopiere data for å trene KI, mens utviklingen av en KI-modell innebærer en omfattende prosess som inkluderer å bygge og justere modellen basert på de innsamlede dataene. Samtidig er tekst- og datautvinning en metode for å analysere store datamengder også for andre formål enn å trene opp kunstig intelligens.

Gjeldende § 4 om midlertidig eksemplarfremstilling og forslaget § 50 e vil etter departementets vurdering gjelde parallelt, slik at hvert tilfelle av tekst- og datautvinning må vurderes konkret opp mot vilkårene i de ulike bestemmelsene. Som det fremgår av fortalen punkt 9, finnes det tilfeller der tekst- og datautvinning innebærer at kopiene som lages, er midlertidige og nødvendige for å kunne bruke teknologien. I slike tilfeller gjelder unntaket i § 4 som innebærer at man ikke trenger tillatelse for å gjøre dette. I slike tilfeller vil ikke forslaget § 50 e berøre gjeldende § 4 om midlertidige eksemplarfremstillingshandlinger, jf. også fortalen punkt 18.

I fortalen punkt 8 vises det til at tekst- og datautvinningsteknologien er til nytte for universiteter og andre forskningsorganisasjoner, samt for kulturarvinstitusjoner som driver med forskning. Videre vises det til at slike organisasjoner og institusjoner kan oppleve rettslig usikkerhet med hensyn til i hvilken grad de kan foreta tekst- og datautvinning av innhold. Det er derfor viktig å klargjøre de rettslige rammene for bruk av verk og vernede arbeider i tekst- og datautvinningsprosesser.

Sommeren 2023 la regjeringen frem handlingsplanen *Frå ord til handling* om norsk fagspråk i akademia. Her er åndsverkloven og behovet for tilrettelegging for tekst- og datautvinning omtalt. Ett av tiltakene (tiltak 19) er at regjeringen vil legge til rette for bruk av bokmål, nynorsk og norske dialekter i digitale tjenester og verktøy, blant annet ved å gjennomføre digitalmarkedsdirektivet i norsk rett. Ved å utvide og klargjøre de rettslige rammene for adgangen til tekst- og datautvinning, vil mulighetene for å utvikle gode, digitale tjenester på norsk styrkes.

Samtidig må hensynet til rettighetshavernes behov for kontroll over utnyttelsen av verkene og de vernede arbeidene de har skapt, ivaretas. Et klarere regelverk og mulighet for å reservere verk og vernede arbeider mot bruk i tekst- og datautvinningsprosesser vil kunne bidra til det.

Fortalen gir veiledning i hvordan avgrensningsbestemmelsene om tekst- og datautvinning skal forstås, og hvem som er omfattet av bestemmelsene. Den nærmere tolkningen av direktivet vil i siste instans bli et spørsmål for EU-domstolen. Europakommisjonens KI-kontor (AI Office) har også fastsatt et frivillig regelsett for god praksis for leverandører av KI-modeller for allmenn bruk (The General-Purpose AI Code of Practice). Regelsettet er utarbeidet av uavhengige eksperter i en prosess med involverte interessenter, og er utformet for å hjelpe industrien med å overholde KI-forordningens forpliktelser. Regelsettet inneholder et eget kapittel om opphavsrett. Kommisjonen har videre fastsatt retningslinjer (C(2025) 5045 final), som blant annet omhandler omfanget av forpliktelsene for leverandører av KI-modeller til allmenn bruk som er fastsatt i KI-forordningen. Dette er dokumenter som gir utfyllende informasjon om hvordan KI-forordningen skal forstås og praktiseres, og gir veiledning om forholdet mellom forordningen og EUs opphavsrettsregelverk. Departementet mener derfor at den norske lovteksten bør utformes nært opp til ordlyden i direktivet.

4.7.2 Definisjon av tekst- og datautvinning

Departementet har vurdert om definisjonen av «tekst- og datautvinning» i artikkel 2 nr. 2 bør tas inn som en egen bestemmelse i loven, eller om det er tilstrekkelig at innholdet i begrepene klargjøres i merknadene til de nye bestemmelsene. Siden dette er nye begreper i åndsverkloven og innholdet skal harmoniseres innen EØS-området, mener departementet at det er hensiktsmessig å ta inn en egen definisjonsbestemmelse i loven. Dette støttes også av de *høringsinstansene* som har uttalt seg om dette.

Flere *høringsinstanser* fra rettighetshaversiden peker på at forslaget til gjennomføring av tekst- og datautvinningsbestemmelsene skjer etter fremveksten av kunstig intelligens. *Kunstnernettverket* uttaler i denne sammenheng at departementet utvider virkeområdet til artikkel 3 og 4 ved å la bestemmelsene også omfatte generativ KI. Departementet viser til den vedtatte KI-forordningen artikkel 53 og fortalen punkt 105, som uttrykkelig fastslår at leverandører av KI-modeller for allmenne formål må respektere rettighetshaveres rett til å reservere seg mot tekst- og datautvinning etter digitalmarkedsdirektivet, og dermed også mot trening av KI. Etter dette er det ikke tvil om at reglene om tekst- og datautvinning omfatter trening av KI. Den foreslåtte definisjonen vil heller ikke være i strid med tretrinnstesten, se punkt 4.7.4 nedenfor.

Departementet mener at definisjonen med fordel kan forenkles sammenlignet med direktivets formulering. I høringen fremholder flere aktører fra *rettighetshaversiden* at definisjonen bør ligge tettere opp til direktivteksten, og at begrepet «analytisk» bør inntas i tillegg til kravet om automatisert metode. Departementet er enig i at dette er hensiktsmessig og foreslår at dette fremgår av lovteksten.

Norsk Skuespillerforbund synes i høringen å mene at en tydeliggjøring av at tekst- og datautvinning omfatter «enhver analytisk metode» vil gjøre det klart at utvikling av generativ KI ikke omfattes av bestemmelsen. Dette begrunnes med at målet for generativ KI ikke er det analytiske, men genereringen av nye data. Etter departementets vurdering er det ikke formålet med det endelige produktet, for eksempel utvikling av en generativ KI-tjeneste, som avgjør om en prosess skal anses som tekst- og datautvikling. Det avgjørende er om treningen av for eksempel en språkmodell innebærer prosesser som omfattes av tekst- og datautvinningsdefinisjonen, det vil si en automatisert analytisk metode som brukes til å analysere tekst og data i digital form for å fremskaffe informasjon. Denne informasjonen omfatter, men er ikke begrenset til, mønstre, utviklingstrekk og korrelasjoner. Om en prosess omfattes av definisjonen, må vurderes konkret.

Forslaget fra høringsnotatet om å gjennomføre definisjonen av tekst- og datautvinning i ny § 50 d videreføres, med noen justeringer.

4.7.3 Nye avgrensningsbestemmelser om tekst- og datautvinning

4.7.3.1 Generelt

Etter departementets vurdering bør artikkel 3 om tekst- og datautvinning for vitenskapelig forskning og artikkel 4 som regulerer en generell adgang til tekst- og datautvinning, gjennomføres i to nye paragrafer i loven.

Direktivets bestemmelser om tekst- og datautvinningsformål gir etter departementets oppfatning kun rett til eksemplarfremstilling. Bestemmelsene gir ikke rett til tilgjengeliggjøring av de

fremstilte eksemplarene for allmennheten. Etter departementets vurdering innebærer dette at dersom resultatet av en tekst- og datautvinningsprosess inneholder hele verk eller vernede elementer, som for eksempel tekstbruddstykker med verkshøyde og ikke bare statistiske data, må tilgjengeliggjøringen enten omfattes av en av lovens avgrensningsbestemmelser eller rettighetsklareres.

Direktivet spesifiserer ikke hvilket format eksemplar av verk og vernede arbeider må ha for å kunne brukes til tekst- og datautvinning. I høringsnotatet mente departementet at dette talte for at avgrensningene til tekst- og datautvinningsformål ikke bare gjelder slik eksemplarfremstilling som er et direkte resultat av en tekst- og datautvinningsprosess, men også forberedende prosesser som for eksempel digitalisering av analogt materiale. Dette støttes av blant andre *Forsvarets forskningsinstitutt*, *KS* og *Norsk Bibliotekforening* i høringen. Etter en ny vurdering er departementet likevel enig med blant andre *IFPI Norge*, *Kunstnernettverket* og *Norges Fotografforbund*, som mener en slik tolkning kan innebære en utvidelse av bestemmelsens virkeområde. Forberedende prosesser, som eksemplarfremstilling av digitalt materiale for å strukturere dem på en hensiktsmessig måte, vil være tillatt, men ikke digitalisering av analogt materiale. Digitalisering av opphavsrettslig vernet analogt materiale må ha rettslig grunnlag i andre bestemmelser i åndsverkloven.

Etter departementets vurdering bør de nye bestemmelsene om eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål i åndsverkloven også omfatte fotografiske bilder, jf. § 23. Dette gjelder selv om vernet av slike arbeider ikke er harmonisert i EU-retten slik som de øvrige nærstående rettighetene, og derfor ikke omfattes direkte av direktivforpliktelsene. Å skille mellom fotografiske bilder og fotografiske verk som ligger åpent tilgjengelig på Internett, eller som inngår i store datasamlinger, for deretter å trekke ut bildene før tekst- og datautvinningsprosesser gjennomføres, fremstår som tilnærmet umulig og lite hensiktsmessig. Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger mot dette i høringen.

4.7.3.2 Hvem som kan benytte seg av tekst- og datautvinningsbestemmelsene

Etter forslaget til ny § 50 e kan alle som har tilgang til lovlig tilgjengelige verk og vernede arbeider, benytte dem til tekst- og datautvinningsformål, hvis kriteriene i paragrafen er oppfylt. Dette omfatter både private og kommersielle aktører, forskningsinstitusjoner og offentlige aktører. Forslaget til § 50 f har en snevrere brukerkrets, og gjelder kun forskningsinstitusjoner og kulturarvinstitusjoner som har lovlig tilgang til verk eller vernede arbeider.

I direktivet defineres «forskningsorganisasjon» i artikkel 2 nr. 1. I åndsverkloven benyttes «forskningsinstitusjon» blant annet i § 49 om bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer. Departementet legger til grunn at disse betegnelsene skal forstås likt, og foreslår å videreføre bruken av «forskningsinstitusjon» i loven og forskrift. Etter departementets vurdering er det ikke nødvendig å ta inn en egen definisjon av forskningsinstitusjon i loven. Ved tvil om hvilke institusjoner som omfattes, må institusjonene og organisasjonene omfattet av direktivets definisjon legges til grunn.

I høringen uttaler blant andre *Kopinor* at forskningsinstitusjonenes bruk etter § 50 f bør begrenses til institusjonens egen forskning. D e p a r t e m e n t e t mener dette er en for snever forståelse av virkeområdet etter direktivet. Fortalen punkt 11 viser til at forskningsorganisasjoner bør kunne bruke verk og arbeider til tekst- og datautvinning, også innenfor rammen av offentlig-privat samarbeid. Selv om avgrensningen i direktivet bare gjelder forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner, bør det etter departementets vurdering være adgang til at private samarbeidsparter gjennomfører selve tekst- og datautvinningsprosessen, for eksempel ved bruk av egne teknologiske verktøy.

Artikkel 3 gir adgang til tekst- og datautvinning for «vitenskapelig forskning». Ifølge fortalen punkt 12 omfatter begrepet både naturvitenskapelige og humanistiske fag. Videre fremgår det at betegnelsen «forskningsorganisasjon» ikke bare omfatter universiteter, høyskoler og andre institusjoner for høyere utdanning, men også enheter som forskningsinstitutter og sykehus som utfører forskning.

Flere *høringsinstanser* fra rettighetshaversiden mener ordet «vitenskapelig» også bør tas inn i lovteksten. Etter d e p a r t e m e n t e t s vurdering er det tilstrekkelig at dette klargjøres i merknadene til bestemmelsen.

Fortalen punkt 13 presiserer at betegnelsen «kulturarvinstitusjoner» omfatter offentlig tilgjengelige bibliotek og museer, uavhengig av hvilke typer verk eller andre arbeider som inngår i deres faste samlinger. Begrepet inkluderer også arkivinstitusjoner, filmarkiv og lydarkiv. Dette omfatter blant annet nasjonalbibliotek, riksarkiv, samt bibliotek og arkiv tilknyttet utdannings-

institusjoner og forskningsorganisasjoner. Departementet deler *NRKs* syn om at også offentlige kringskastingsforetak bør regnes som kulturarvinstitusjoner i denne sammenheng. Det vises til at fortalen eksplisitt nevner offentlige kringkastingsforetak som eksempel på institusjoner som omfattes av betegnelsen, når det gjelder deres arkiver og offentlig tilgjengelige bibliotek.

Dersom en kulturarvinstitusjon eller en forskningsinstitusjon ønsker å tilgjengeliggjøre resultatet av en tekst- og datautvinningsprosess for allmennheten, eller dersom prosessen inngår i utviklingen av tjenester rettet mot allmennheten (for eksempel et KI-verktøy), er det departementets vurdering at dette faller utenfor avgrensningsbestemmelsen i forslaget til § 50 f. For slike formål må tekst- og datautvinningen eventuelt baseres på den generelle bestemmelsen i § 50 e, med de kravene som følger av denne, herunder rettighetshavernes adgang til å reservere seg mot eksemplarfremstilling, jf. punktene nedenfor.

4.7.3.3 Lovlig tilgjengelig og lovlig tilgang

Direktivet stiller som vilkår at den som fremstiller eksemplar for tekst- og datautvinning i forbindelse med vitenskapelig forskning etter artikkel 3, må ha lovlig tilgang til verkene eller arbeidene. Etter den generelle adgangen i artikkel 4 er det et krav om at verkene eller arbeidene er lovlig tilgjengelige. I den engelske språkversjonen av direktivet omtales vilkåret i artikkel 3 som «lawful access», mens artikkel 4 benytter formuleringen «lawfully accessible».

Hva som menes med «lovlig tilgang», er nærmere forklart i fortalen punkt 14. Dette omfatter tilgang til innhold som er åpent fordi institusjonen har en politikk om åpen tilgang til forskning (Open Access), eller fordi forsknings- eller kulturarvinstitusjonen har tilgang basert på avtale med rettighetshavere. Personer tilknyttet slike institusjoner, anses for å ha lovlig tilgang til samlingene. Det samme gjelder personene som har tilgang til materiale gjennom abonnementer tegnet av forsknings- eller kulturarvinstitusjoner. Verk og arbeider der tilgangen er gitt etter samtykke fra opphaver eller rettighetshaver, eller ved gave, kjøp av eksemplar eller abonnementstjeneste, omfattes også av bestemmelsen. Videre fremgår det av fortalen at tilgang til innhold som er fritt tilgjengelig på Internett, skal regnes som lovlig tilgang. Også tilgang som følger av avtalelisens eller en avgrensningsbestemmelse i åndsverkloven, anses som lovlig.

For tekst- og datautvinning etter den generelle bestemmelsen i forslaget § 50 e, som gjennomfører artikkel 4, er det et krav at verk eller vernede arbeider er «lovlig tilgjengelige», herunder gjort tilgjengelig for allmennheten på Internett, jf. fortalen punkt 18.

I høringen mener blant andre *Kopinor* at det finnes holdepunkter for å tolke betegnelsene «lovlig tilgang» og «lovlig tilgjengelige» forskjellig, slik at pliktavlevert materiale i Nasjonalbibliotekets samlinger ikke kan sies å være «lovlig tilgjengelige verk» til bruk etter den generelle tekst- og datautvinningsbestemmelsen i forslaget til § 50 e. Departementet er enig i at pliktavlevert materiale er tvangsavstått fra rettighetshaver og dermed ikke bør regnes som «lovlig tilgjengelig» etter den generelle tekst- og datautvinningsbestemmelsen. Dette materialet omfattes derimot av forslaget § 50 f om tekst- og datautvinning til forskningsformål, siden forsknings- og kulturarvinstitusjoner som Nasjonalbiblioteket og universitetsbibliotekene har «lovlig tilgang» til dette materialet. Rettighetshavere behøver dermed ikke ta stilling til om de skal reservere seg mot tekst- og datautvinning til kommersielle formål av pliktavlevert materiale i Nasjonalbibliotekets samlinger. Selv om det følger av forarbeidene til den særskilte avtalelisensen i åndsverkloven § 50 (bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer) at avtalen ikke omfatter materiale avlevert etter pliktavleveringslova (se Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 84), er det ikke knyttet tilsvarende begrensninger til den generelle avtalelisensen i § 63 andre ledd. Kollektive forvaltningsorganisasjoner som oppfyller kravene i § 63 andre og tredje ledd, kan dermed fremforhandle avtaler om vederlag for tekst- og datautvinning av pliktavlevert materiale, selv om det ikke omfattes av avgrensningen i forslaget § 50 e.

Vurderingen av om tilgangen er lovlig, eller om verk eller arbeider er lovlig tilgjengelige, må etter departementets oppfatning bero på en tilsvarende vurdering som ellers etter åndsverkloven. Slik mange av *høringsinstansene* på rettighetshaversiden viser til og støtter, er det departementets vurdering at verk og arbeider fra ulovlige kilder ikke omfattes. Språklig kan formuleringen i fortalen punkt 14 – om at lovlig tilgang også bør omfatte «[…] tilgang til innhold som er fritt tilgjengelig på internett» – tolkes som at det er tilstrekkelig at innholdet kan leses eller ses av alle. Ulovlig utlagt materiale kan imidlertid være fritt tilgjengelig. Samtidig kan det i tekst- og datautvinningsprosesser være vanskelig å identifisere og skille ut verk som er ulovlig lagt ut på Internett.

I høringen mener blant andre *Nasjonalbiblioteket* at det kan argumenteres for at materiale som er tilgjengeliggjort uten rettighetshavers samtykke, bør omfattes av forskningsbestemmelsen. Departementet er enig i at konsekvensene for rettighetshaverne vil være mindre ved bruk etter forslaget til § 50 f enn for § 50 e. Likevel kan ikke departementet se at det er konkrete holdepunkter for å hevde at ulovlig utlagt materiale er omfattet av tekst- og datautvinningsretten. For øvrig understreker departementet at det nærmere innholdet i bestemmelsen vil måtte tolkes i lys av praksis fra EU-domstolen.

Til *IFPI Norges* uttalelse om at materiale kun bør regnes som lovlig tilgjengelig der rettighetshaver eksplisitt har samtykket til bruk i tekst- og datautvinningsprosesser, viser departementet til at dette er avgrensningsbestemmelser som er obligatoriske å gjennomføre, og som ikke forutsetter samtykke.

4.7.3.4 Rett til å reservere seg mot tekst- og datautvinning

Den største forskjellen mellom retten til tekst- og datautvinning for forskningsformål etter forslaget til § 50 f (som gjennomfører artikkel 3) og den generelle adgangen til tekst- og datautvinning etter forslaget til § 50 e (som gjennomfører artikkel 4) er opphavers rett til å reservere seg mot at verk eller arbeider brukes i slike prosesser.

Rettighetshavere kan ikke motsette seg at verk eller arbeider brukes i tekst- og datautvinningsprosesser med henblikk på vitenskapelig forskning. Motsetningsvis kan den generelle adgangen til tekst- og datautvinning i § 50 e ikke benyttes hvis opphaver uttrykkelig har forbeholdt seg slik bruk på en hensiktsmessig måte.

Flere *høringsinstanser* fra rettighetshaversiden ønsker at betegnelsen «opphaver» i forslaget til § 50 e tredje ledd endres til «rettighetshaver». Departementet viser til at utkastet gjennom henvisninger til de aktuelle nærstående rettighetene i kapittel 2 også omfatter andre rettighetshavere. Departementet viderefører derfor forslaget i høringsnotatet om å benytte betegnelsen «opphaver» i de nye avgrensningsbestemmelsene.

I høringen påpeker *Norwaco* at § 22 om kringkastingsforetaks rettigheter ikke inneholder henvisninger til de nye bestemmelsene i §§ 50 d til 50 f. Departementet bemerker at dette beror på en inkurie. Etter departementets vurdering bør også kringkastingsforetaks rettigheter omfattes av de nye avgrensningsbestemmelsene om tekst- og datautvinning, og det foreslås derfor å ta inn en slik henvisning.

Departementet merker seg at flere *høringsinstanser* fra rettighetshaversiden påpeker at ved å legge ansvaret for å reservere seg mot bruk på rettighetshaverne, snus det etablerte systemet i opphavsretten – med enerett og krav om samtykke – på hodet. Departementet viser til at direktivet ikke åpner for å innføre et krav om samtykke i stedet for en reservasjonsadgang.

For materiale som ligger tilgjengelig på Internett, følger det av artikkel 4 nr. 3 og fortalen punkt 18 at forbeholdet bør gis ved å bruke en maskinlesbar metode – for eksempel ved at informasjonen fremgår av metadata, eller av vilkårene for bruk av nettstedet eller tjenesten.

Departementet deler synspunktet fra blant andre *Google Norway* og *IKT-Norge* om at reservasjon mot bruk av materiale på Internett bør skje ved maskinlesbare metoder, slik at den effektivt kan oppfattes av automatiserte systemer som benyttes til å høste slikt materiale. Departementet mener likevel at det er tilstrekkelig å lovfeste et krav om at metoden skal være hensiktsmessig. Dette gir bestemmelsen nødvendig fleksibilitet og åpner for tilpasning til teknologisk utvikling. For store deler av materialet som ligger tilgjengelig på Internett, vil reservasjon ved maskinlesbare metoder antagelig være det eneste hensiktsmessige.

Direktivet legger opp til at aktører som vil høste innhold fra nettbaserte tjenester, basert på informasjon om mulig bruk, kun skal hente ut materiale som er relevant for det formålet høstingen gjelder. Dette betyr at de som tilgjengeliggjør innhold på nett, må informere de som høster, om bruksbetingelsene, basert på maskinell kommunikasjon mellom systemer og tjenester.

Det finnes i dag ingen etablerte standarder for slik kommunikasjon, men det finnes i noen grad de facto-standarder basert på utbredt praksis. I dag er det en utvidet bruk av robots.txt (Robots Exclusion Protocol) som peker seg ut som en relevant plattform for utveksling av informasjon i denne sammenhengen. Denne filen angir typisk hvilke deler av et nettsted som kan høstes av ulike roboter.

Robots.txt utgjør ikke en teknisk sperre for tilgang. Selv om filen angir at et visst innhold ikke skal høstes, vil roboter som ikke følger instruksjonene, fortsatt kunne lese og hente ut materialet. Det vil i så fall være et brudd på de reglene som ligger til grunn for bruken av robots.txt, og dermed heller ikke være i samsvar med forslaget § 50 e. Slike brudd vil kunne avdekkes gjennom

analyse av nettstedets logger. Til uttalelsen fra blant andre *Kunstnernettverket* om at reservasjoner ikke alltid respekteres, bemerker departementet at det i så fall vil innebære et opphavsrettsinngrep etter loven.

Andre relevante metoder for å reservere seg er ved bruk av forskjellige former for metatagger, som HTML-metatagger og http-robots-tagger. Slike metadata kan blant annet benyttes til å fortelle de som leser innhold, hvordan innholdet kan brukes.

I motsetning til robots.txt legger disse metodene opp til at innholdet kan høstes før den som høster det, har fått informasjon om eventuelle begrensninger. Med robots.txt kan roboten derimot kunne programmeres til å ikke laste ned innhold i det hele tatt. Som flere høringsinstanser påpeker, er ikke robots.txt og bruk av metatagger egnet metode for alle verkstyper. Bruksbetingelser for nettbasert materiale kan gis i form av lisenser som for eksempel Norwegian License for Open Data (NLOD), Creative Commons (CC) og Apache License (Apache). Lisensene gir normalt god informasjon om bruksbetingelser. For materiale som ikke er åpent tilgjengelig på Internett, kan det være mer hensiktsmessig å forbeholde seg rettigheter på andre måter, for eksempel ved avtaler eller ved en ensidig erklæring.

Etter departementets vurdering vil bruk av tekniske beskyttelsessystemer også være en hensiktsmessig måte å reservere seg mot tekst- og datautvinning, siden dette er en maskinlesbar måte å begrense tilgang og bruk på.

På denne bakgrunn mener departementet at det finnes flere maskinlesbare metoder som kan benyttes for å reservere seg mot tekst- og datautvinning på, selv om det ikke er fastsatt standarder eller utviklet optimale metoder for alle verkstyper.

Det skjer en stadig utvikling på dette området, og nye løsninger vil komme på markedet. På EU-nivå arbeides det også med å støtte initiativer som skal bidra til at opphavsrettsystemet fungerer bedre i en digital kontekst, og som legger grunnlaget for et rammeverk for åpne rettighetsdata for nye teknologier.

KI-kontoret i EU (AI Office) har blant annet utarbeidet retningslinjer og frivillige regelsett for god praksis, herunder The General-Purpose AI Code of Practice. Dette regelverket stiller krav til åpenhet om hvilket opphavsrettslig vernet materiale som er benyttet i treningen av KI-modeller, samt til identifisering og etterlevelse av reservasjoner mot tekst- og datautvinning.

I høringen etterspør blant andre *TONO* en bekreftelse på at bruksbetingelser formulert i naturlig språk – slik det gjøres i lisenser – er tilstrekkelig, ettersom KI-baserte systemer har evne til å forstå menneskelig språk. Med en slik forståelse vil et generelt forbehold publisert på en kollektiv forvaltningsorganisasjons nettside kunne anses som en hensiktsmessig metode. Departementet erfarer imidlertid at dette kun i begrenset grad er tilfelle i dag. Selv om KI-baserte systemer kan trenes opp til å forstå og tolke innhold med god ytelse, er presisjonen fortsatt så begrenset at det ikke gir tilstrekkelig trygghet og tillit. I siste instans vil det være EU-domstolen som må ta stilling til dette.

Flere *høringsinstanser* etterlyser en lovfesting av hvordan rettighetshavere skal kunne reservere seg på en hensiktsmessig måte, samt at det utformes retningslinjer og veiledning om dette. Departementet mener det ikke er hensiktsmessig å lovfeste konkrete metoder. Teknologien er i kontinuerlig utvikling, og hvilke metoder som er mest egnet for ulike verkstyper vil kunne endre seg over tid. Ved å gjennomføre direktivforpliktelsene på en direktivnær måte, med et krav om at reservasjonsmetoden skal være hensiktsmessig, åpnes det for konkrete vurderinger som kan tilpasses den teknologiske utviklingen.

Siden bruk av nettbasert materiale i tekst- og datautvinningsprosesser i sin natur er grensekryssende, vil det etter departementets vurdering være formålstjenlig at retningslinjer om bruk av anerkjente tekniske metoder for reservasjon utarbeides på EU-nivå.

Artikkel 53 i KI-forordningen stiller også krav til at leverandører av grunnleggende KI-modeller (General Purpose AI Models) etablerer retningslinjer om etterlevelse av unionslovgivningen om opphavsrett og nærstående rettigheter. Dette omfatter blant annet plikt til å identifisere og respektere reservasjoner mot tekst- og datautvinning som er gitt i henhold til digitalmarkedsdirektivet artikkel 4 nr. 3, herunder reservasjoner som formidles gjennom avanserte teknologiske løsninger.

Leverandører er også forpliktet til å utarbeide og offentliggjøre et tilstrekkelig detaljert sammendrag av innholdet som benyttes til trening av grunnleggende KI-modeller. Dette bidrar til å sikre åpenhet om hvilke verk og arbeider som inngår i opptreningsprosessen, og legger til rette for etterprøving av om materialet er brukt ulovlig.

Både avgrensningsbestemmelsene som tillater tekst- og datautvinning og reservasjonsadgangen, vil gjelde fra det tidspunktet endringene i åndsverkloven trer i kraft. Til innspillene fra blant andre *Kopinor* om materiale

som allerede er lovlig tilgjengelig på Internett når endringen trer i kraft, bemerker departementet at ensidige erklæringer i naturlig språk på organisasjonenes nettsider antagelig ikke vil være en optimal måte å gi informasjon til de maskinene som benyttes til å høste materialet. For at reservasjonen skal kunne hensyntas, må den knyttes til verket eller arbeidet som skal unntas. Samtidig vil slik informasjon være et signal til de som vil gjennomføre slike prosesser. Etter departementets vurdering må det vurderes konkret om metoden er hensiktsmessig i det enkelte tilfellet, og ved en eventuell tvist vil tilgjengelige metoder og muligheten for å oppfatte informasjonen om reservasjonen være viktige momenter.

4.7.3.5 Lagring av fremstilte eksemplar og krav til egnet sikkerhetsnivå

Departementet opprettholder forslaget til § 50 e første ledd andre punktum, slik at adgangen til å lagre eksemplar etter den generelle bestemmelsen om tekst- og datautvinning er begrenset til den perioden som er nødvendig for å oppnå formålet med utvinningen.

Etter departementets vurdering bør det anses som nødvendig å lagre eksemplarene så lenge det kan være behov for å bruke dem til å verifisere resultatene av tekst- og datautvinningsprosessen. For å oppfylle direktivets krav om sletting når lagring ikke lenger er nødvendig, mener departementet at det bør lovfestes at eksemplarene ikke kan beholdes utover det som er nødvendig, og at de ikke kan benyttes til andre formål enn tekst- og datautvinning.

Departementet opprettholder videre forslaget i § 50 f andre ledd om at eksemplar som er fremstilt for forskningsformål, kan lagres med et egnet sikkerhetsnivå og kan oppbevares med henblikk på vitenskapelig forskning, herunder for kontroll eller verifisering av forskningsresultater.

Etter departementets vurdering er lagringsadgangen for eksemplar ikke helt sammenfallende ved bruk til forskningsformål og bruk etter den generelle bestemmelsen om tekst- og datautvinning. Direktivets ordlyd tilsier at adgangen til lagring etter forskningsbestemmelsen ikke er begrenset til én enkelt tekst- og datautvinningsprosess. Så lenge formålet er vitenskapelig forskning, legger departementet til grunn at eksemplarene kan benyttes i flere forskningsprosjekter. Hensynet til rettighetshaverne, og kravet om at reservasjoner mot tekst- og datautvinning skal respekteres etter den generelle bestemmelsen, tilsier imidlertid at nye prosjekter forutsetter nye tekst- og datautvinningsprosesser. Dette bidrar til at «crawlere» som høster nettbaserte dokumenter, i større grad fanger opp oppdaterte, maskinlesbare reservasjoner mot tekst- og datautvinning.

Direktivet artikkel 3 nr. 3 åpner for at rettighetshaverne kan iverksette tiltak for å ivareta sikkerheten og integriteten til nettverkene og databasene der verk og andre vernede arbeider er lagret. Departementet legger til grunn at rettighetshaverne og forsknings- og kulturarvinstitusjoner selv er nærmest til å etablere hensiktsmessige ordninger og vurdere hvilket beskyttelsesnivå som er nødvendig. Slike tiltak må imidlertid ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å oppnå formålet.

I henhold til artikkel 3 nr. 4 skal medlemsstatene oppfordre rettighetshaverne, forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner til å definere en felles, avtalt beste praksis for sikker lagring av eksemplarene, samt for rettighetshavernes adgang til å iverksette tiltak for å ivareta sikkerhet og integritet i databaser og nettverk. Departementet mener aktørene i sektoren selv er nærmest til å etablere en slik beste praksis. For eksempel har Norges forskningsråd og forskningsmiljøene for øvrig allerede utarbeidet retningslinjer og krav til sikker lagring av forskningsdata. Etter departementets vurdering er det ikke behov for å lovfeste en egen regel om dette.

4.7.4 Forholdet til tretrinnstesten

Det følger av artikkel 7 nr. 2 at tretrinnstesten i opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 5 får anvendelse på avgrensningene i artikkel 3 og 4. I høringen reiser flere av *høringsinstansene* spørsmål ved forholdet mellom tretrinnstesten og departementets gjennomføring av artikkel 3 og 4 i direktivet.

Tretrinnstesten er en internasjonalt anerkjent ramme for nasjonal handlefrihet når det gjelder adgangen til å gjøre avgrensninger fra eneretten. Testen innebærer at avgrensninger kun er tillatt i spesielle tilfeller. I tillegg stilles det krav om at avgrensningen verken skader den normale utnyttelsen av verket, eller på urimelig måte tilsidesetter opphaverens legitime interesser. Ved å gjennomføre bestemmelsene om tekst- og datautvinning direktivnært, legger departementet til grunn at unntakenes rettslige og økonomiske konsekvenser for rettighetshaverne består tretrinnstesten.

Europakommisjonen har vurdert avgrensningene for tekst- og datautvinning slik at de er relevante i en KI-kontekst, og at de gir balanse

mellom beskyttelsen av rettighetshavere og tilretteleggingen for tekst og datautvikling, også for KI-utviklere, jf. Kommisjonens uttalelse av 31. mars 2023. Departementet slutter seg til dette.

I tilknytning til forslaget til ny § 50 e hevder blant andre *BONO* og *TONO* at forslaget ikke er i tråd med tretrinnstesten og at kravene til testen kun vil være oppfylt dersom rettighetshaverne faktisk har en realistisk mulighet til å reservere seg mot bruken. Etter departementets vurdering er kravene til tretrinnstesten oppfylt for gjennomføringen av tekst- og datautvinningsbestemmelsene. Bestemmelsenes forhold til tretrinnstesten er allerede vurdert av lovgiver i EU, og de er obligatoriske å gjennomføre. Tekst- og datautvinningsprosesser er spesielle og avgrensede tilfeller og skader ikke den normale utnyttelsen av verket. Også de økonomiske konsekvensene for den enkelte rettighetshaver antas å være liten, og rettighetshaverne kan reservere seg mot bruken.

Hvordan reservasjonsadgangen skal praktiseres, er ikke uttrykkelig regulert i direktivet. Som omtalt i punkt 4.7.3.4 ovenfor, mener departementet at det eksisterer flere relevante metoder for dette, samtidig som den teknologiske utviklingen vil føre til stadig bedre metoder.

4.7.5 Kompensasjon eller vederlag for tekst- og datautvinning

I høringen ber flere *høringsinstanser* om at det etableres kompensasjonsordninger, og at det innføres en ny, særskilt avtalelisensbestemmelse for avtaler om bruk av verk og vernede arbeider i tekst- og datautvinningsprosesser.

Ifølge fortalen punkt 17 bør det ved nasjonal gjennomføring av bestemmelsene om tekst- og datautvinning ikke fastsettes bestemmelser om kompensasjon til rettighetshavere. Unntaket eller avgrensningen i den opphavsrettslige eneretten til fordel for enheter som utfører vitenskapelig forskning, antas, ifølge fortalen, å medføre minimal skade for rettighetshaverne.

Departementet mener at det på nåværende tidspunkt ikke bør innføres en kompensasjonsordning for bruk av verk og arbeider i tekst- og datautvinning til forskningsformål, jf. forslaget til ny § 50 f. Bestemmelsen er begrenset til bruk i vitenskapelig forskning og omfatter ikke utvikling av kommersielle tjenester. Departementet legger derfor til grunn at eventuell skade for rettighetshaverne vil være begrenset.

Dersom rettighetshavere reserverer seg mot tekst- og datautvinning etter den generelle avgrensningsbestemmelsen i forslaget til § 50 e, må bruk av verk og vernede arbeider til trening av språkmodeller og kunstig intelligente systemer baseres på samtykke. Departementet tar til etterretning at det ofte er tale om store datamengder og et betydelig antall rettighetshavere, noe som gjør det vanskelig – eller tilnærmet umulig – å inngå avtale med hver enkelt rettighetshaver. Departementet mener avtalelisens kan være en egnet mekanisme for klarering av slik bruk. Departementet ser likevel ikke behov for å innføre en ny, særskilt avtalelisensbestemmelse, da den generelle avtalelisensen i åndsverkloven § 63 andre ledd etter departementets vurdering vil kunne benyttes. Det utelukkes imidlertid ikke at behovet for en særskilt bestemmelse kan vurderes på nytt på et senere tidspunkt.

4.7.6 Tekst- og datautvinning og plagiatkontroll

I høringen peker *høringsinstanser* fra universitets- og høyskolesektoren på behovet for gode verktøy for å avdekke tekstlikhet og plagiat, blant annet i innleverte arbeidskrav, eksamener og masteroppgaver. Departementet har forståelse for dette behovet og anerkjenner viktigheten av å sikre akademisk integritet. Etter departementets vurdering er det likevel ikke hensiktsmessig å innta en egen avgrensningsbestemmelse i åndsverkloven om tekst- og datautvinning av innleverte oppgaver med formål å trene slike verktøy. Bruk av studentoppgaver ut over det som kan begrunnes i de foreslåtte bestemmelsene om tekst- og datautvinning, må etter departementets vurdering enten baseres på samtykke eller ha grunnlag i universitets- og høyskoleloven og de enkelte institusjonenes eksamensreglement. Se Prop. 118 L (2024–2025) punkt 2.8 for en omtale av det rettslige grunnlaget for bruk av studentarbeider i plagiatkontroll i universitets- og høyskolesektoren. Denne proposisjonen ble fremmet for Stortinget etter at endringene i åndsverkloven hadde vært på høring.

5 Bruk av verk i undervisningsvirksomhet

5.1 Gjeldende rett

5.1.1 Generelt

Bruk av verk og andre vernede arbeider i undervisningssammenheng er regulert i åndsverkloven kapittel 3 om avgrensning av opphavsretten og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens mv.

Loven inneholder i dag en rekke avgrensninger i opphavsretten for bruk av verk og andre vernede arbeider i undervisning. Det er regler om fri bruk av verk i undervisningssammenheng i § 43, tvangslisens for samleverk til bruk i undervisning mv. i § 44 og tvangslisens for bruk av verk ved offentlig eksamen i § 45. I tillegg inneholder kapittelet bestemmelser om avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet i § 46.

Begrepet «undervisning» i åndsverkloven har siden 1961-loven vært tolket relativt snevert, jf. Ot.prp. nr. 26 (1959–60) side 48:

> «Når det gjelder undervisning, vil departementet understreke at begrepet ikke må gis en for vid tolking. Det som det siktes til, er opplæring av den karakter som normalt hører hjemme som ledd i virksomheten ved skoler eller læreinstitusjoner, ikke opplysningsvirksomhet av mer alminnelig art.»

Dette ble også gjentatt i Prop. 104 L (2016–2017) side 157, hvor det ble vist til at uttalelsen etter departementets oppfatning fortsatt må legges til grunn i tolkningen av den nye åndsverkloven av 2018.

Det rettslige handlingsrommet for avgrensninger av opphavsretten for undervisningsformål er begrenset av Bernkonvensjonen og Norges EØS-forpliktelser, særlig opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF). Opphavsrettsdirektivet setter rammer for hvordan undervisningsbestemmelsene kan utformes og tolkes. I tillegg må de nasjonale avgrensningsbestemmelsene bestå tretrinnstesten i Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 2 og opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 5. Tretrinnstesten innebærer at avgrensninger kun kan gjelde i visse spesielle tilfeller, at utnyttelsen ikke må komme i strid med den normale utnyttelse av verket, og at den ikke må være til urimelig skade for opphavers legitime interesser.

Opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 nr. 3 bokstav a tillater at medlemsstatene kan innføre en avgrensning av retten til eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten av verk eller andre vernede arbeider for undervisningsformål. Direktivet regulerer også overføring til allmennheten av verk på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og et selvvalgt tidspunkt, utelukkende til illustrasjonsformål i undervisning.

I tillegg tillater databasedirektivet (96/9/EF) artikkel 6 nr. 2 bokstav b og artikkel 9 bokstav b bruk av en database og uttrekk av en vesentlig del av databasens innhold til illustrasjonsformål i undervisning.

Som det fremkommer av fortalen punkt 19 til digitalmarkedsdirektivet, er det uklart om disse avgrensningene vil gjelde dersom det dreier seg om nettbasert undervisning eller fjernundervisning. Den rettslige rammen etter opphavsrettsdirektivet og databasedirektivet gir heller ikke mulighet for grensekryssende virkning i situasjoner hvor digital fjernundervisning skjer over landegrenser.

5.1.2 Fri bruk av verk i undervisningsvirksomhet

Åndsverkloven § 43 regulerer fri bruk av verk i undervisningsvirksomhet. Bestemmelsen innebærer at det verken er nødvendig å spørre opphaver om tillatelse til bruken, eller å betale vederlag for den utnyttelsen som omfattes av bestemmelsen.

Det følger av § 43 første ledd at et utgitt verk kan fremføres offentlig og overføres til allmennheten ved undervisning. Hvis opphaver har overdratt et eksemplar av et kunstverk eller fotografisk verk, eller et slikt verk er offentliggjort, kan verket fremføres offentlig og overføres til allmennheten ved undervisning.

I § 43 andre ledd er det gjort enkelte unntak fra hovedregelen i første ledd. Fribruksbestem-

melsen gjelder ikke for filmverk, scenisk fremføring av sceneverk, overføring av kringkasting eller fremføring og overføring innen rammen av organisert konsertvirksomhet.

I tredje ledd gjøres det ytterligere begrensninger i adgangen til fri bruk, for de situasjonene hvor undervisningsvirksomheten er av ervervsmessig karakter. Ved ervervsmessig undervisning er det ikke adgang til å fremføre eller overføre databaser, eller annen trådbunden eller trådløs overføring til allmennheten, uten at bruken rettighetsklareres. Disse begrensningene følger av regler i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) og databasedirektivet (96/9/EF). Hva som menes med «ervervsmessig» i denne sammenhengen, er behandlet i Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 37 og i Prop. 104 L (2016–2017) side 178. Her fremkommer det at begrepet «ervervsmessig» i åndsverkloven skal dekke begrepet «commercial», som brukes i både opphavsrettsdirektivet og databasedirektivet. Etter opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3 bokstav a om undervisning og forskning er vilkåret at formålet med bruken ikke er kommersielt. Normalt vil offentlig finansiert undervisnings- og forskningsvirksomhet som drives i institusjoner som har undervisning som hovedformål, oppfylle dette vilkåret.

I § 43 femte ledd er det gitt adgang for lærere og elever til å gjøre opptak av sin egen fremføring av verk, til bruk i egen undervisning. Slike opptak kan ikke brukes til andre formål enn til egen undervisning.

Det er også gitt en forskriftshjemmel i sjette ledd, som åpner for at departementet kan bestemme at skoler og andre undervisningsinstitusjoner vederlagsfritt kan gjøre opptak av kringkastingssending for tidsforskutt bruk. Bestemmelsen gir ikke undervisningsinstitusjonene hjemmel til å bygge opp egne arkiv av undervisningsrelevante kringkastingsprogram. Det er ikke gitt slik forskrift.

5.1.3 Klasseromsregelen

Da ny åndsverklov trådte i kraft i 2018, ble også den såkalte «klasseromsdoktrinen» eller «klasseromsregelen» lovfestet i § 43 fjerde ledd. Bestemmelsen slår fast at fremføring og overføring i ordinær klasseromsundervisning anses å skje innenfor det private området.

Lovfestingen av regelen var en videreføring av gjeldende rett, som tidligere var ulovfestet. Klasseromsregelen innebærer at å strømme fra blant annet YouTube, Netflix, NRK TV eller å vise film i den ordinære klasseromsundervisningen faller utenfor rettighetshavernes enerett etter åndsverkloven. Slik bruk innebærer derfor ikke en tilgjengeliggjøring for allmennheten, jf. § 3.

At dette anses å skje innenfor det private området, betyr at rettighetshaverne ikke kan kreve vederlag for denne bruken, og det er ikke nødvendig å innhente deres samtykke. Fremføring eller overføring av verk i undervisning for større grupper, flere klasser samtidig eller i skolefritidsordningen må normalt klareres med rettighetshaverne, enten direkte eller gjennom kollektive avtaler. For en nærmere omtale av klasseromsregelen vises det til Prop. 104 L (2016–2017) side 159–163.

I forbindelse med stortingsbehandlingen av ny åndsverklov ble det fattet to anmodningsvedtak som angår klasseromsregelen, jf. Innst. 258 L (2017–2018):

Vedtak nr. 728, 15. mai 2018

> «Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om å justere «klasseromsregelen» i åndsverkloven § 43 dersom det viser seg at bruken etter bestemmelsen utvikler seg slik at den skader rettighetshavernes interesser på en urimelig måte.»

Vedtak nr. 731, 15. mai 2018

> «Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med sak om hvordan og hvorvidt verk som overføres i klasserommet, deriblant strømming fra Internett, kan likestilles med eksemplarframstilling i klasserommet, og dermed bli vederlagspliktig, slik at det blir mulig for partene å inngå avtalelisens også for strømming og annen overføring.»

5.1.4 Tvangslisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet

Åndsverkloven inneholder to bestemmelser om tvangslisens for bruk av verk i undervisning. Bestemmelsene regulerer spesifikke former for eksemplarfremstilling og bruk i undervisningsvirksomhet som ikke må rettighetsklareres, men hvor opphaver har krav på vederlag.

I § 44 reguleres adgangen til å lage samleverk sammenstilt av verk fra et større antall opphavere. Samleverkene må være til bruk ved undervisning, religiøse seremonier eller seremonier basert på ikke-religiøse livssyn. Sammenstillingen må bestå av mindre deler av litterære verk og musikkverk eller slike verk av lite omfang. Også kunstverk og

fotografiske verk som gjengis i tilslutning til teksten kan inngå i samleverket. For alle verkstyper som omfattes av bestemmelsen, er det et krav at det må ha gått fem år etter utløpet av det året da verket ble utgitt, før det kan tas inn i et samleverk uten forutgående rettighetsklarering. Hjemmelen omfatter ikke verk som er utarbeidet til bruk ved undervisning og gir heller ikke rett til gjengivelse i digital form.

Åndsverkloven § 45 gjelder bruk av verk ved offentlig eksamen. Bestemmelsen etablerer en tvangslisens for eksemplarfremstilling av alle typer utgitte verk til bruk ved offentlig eksamen, som i tillegg til eksamen ved offentlige utdanningsinstitusjoner også omfatter eksamen ved private institusjoner som har lovhjemlet rett til å avholde eksamen, jf. Ot.prp. nr.15 (1994–95) side 122.

5.1.5 Avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet

Åndsverkloven § 46 gir regler om avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet. Reglene åpner for en enklere klareringsform for verk til dette formålet, ved at det kan inngås avtaler om bruk og vederlag mellom de som ønsker å bruke åndsverk, og en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Det betyr at skoleeierne, for eksempel representert ved KS, kan inngå en avtale med en kollektiv forvaltningsorganisasjon, som Kopinor, om bruk av åndsverk og hva slags vederlag rettighetshaverne skal få.

Den kollektive forvaltningsorganisasjonen må oppfylle visse krav til representativitet og egnethet mv., og må være godkjent av Patentstyret, jf. åndsverkloven § 63 tredje ledd.

Kopinor er godkjent kollektiv forvaltningsorganisasjon for inngåelse av avtalelisensavtaler om eksemplarfremstilling av verk og vernede arbeider, jf. § 46 første ledd første punktum, og Norwaco er godkjent for avtalelisensavtaler om opptak av kringkastingssendinger, jf. § 46 første ledd andre punktum.

For en nærmere beskrivelse av avtalelisensordningen, se punkt 9 og Prop. 104 L (2016–2017) side 205 flg.

Med hjemmel i en slik avtalelisensavtale kan utdanningsinstitusjonene fremstille eksemplar av utgitte verk til bruk i egen undervisningsvirksomhet. Bestemmelsen omfatter enhver form for eksemplarfremstilling, som fotokopiering og kopiering i digital form, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 144. Det kan også gjøres opptak av kringkastingssendinger, når betingelsene i § 63 første ledd er oppfylt. Begrepet «kringkastingssendinger» omfatter forskjellige former for radio- og TV-sendinger.

Denne eksemplarfremstillingsretten gjelder ikke alle verkstyper. I bestemmelsens andre ledd fremgår det at det ikke kan gjøres opptak av kringkastingssendinger hvis sendingen består av hele eller store deler av filmverk som også er bestemt til annen bruk enn fremføring og overføring gjennom fjernsyn. Visning av film i en ordinær klasseromssituasjon vil likevel være tillatt, siden en slik fremføring eller overføring anses å skje innen det private området, jf. § 43 fjerde ledd og omtalen av klasseromsregelen i punkt 5.1.3.

Opptak behøver ikke gjøres av undervisningsinstitusjonen selv, men kan gjøres av en opptakssentral som er godkjent av departementet, jf. § 46 tredje ledd. Departementet kan videre gi forskrifter om oppbevaring og bruk av opptak etter bestemmelsens første og andre ledd, jf. femte ledd.

For en nærmere redegjørelse om avtalelisens til bruk i undervisning vises det til Prop. 104 L (2016–2017) side 166 flg.

5.2 Digitalmarkedsdirektivet

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 5 inneholder regler om bruk av verk og andre vernede arbeider i digital og grensekryssende undervisningsvirksomhet. Medlemsstatene er forpliktet til å fastsette et unntak fra eller en avgrensning i den opphavsrettslige eneretten til eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten, slik at det vil være tillatt med digital bruk av verk og andre vernede arbeider til ikke-kommersielle undervisningsformål. Bruken skal være utelukkende til illustrasjonsformål. Den tillatte bruken skal omfatte særlige behov for tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelser.

Artikkel 5 nr. 1 setter flere vilkår for anvendelsen av unntaket eller avgrensningen. Bruken skal skje på stedet i en utdanningsinstitusjon, eller i et sikkert elektronisk miljø som kun er tilgjengelig for utdanningsinstitusjonens elever, studenter og undervisningspersonale. Det skal oppgis kilde for verket eller arbeidet, så fremt dette ikke er umulig.

Det følger av artikkel 5 nr. 2 at medlemsstatene kan velge at enkelte verkstyper eller former for bruk ikke skal omfattes av unntaket eller avgrensningen. Dette kan for eksempel gjøres for materiale som er spesielt beregnet for undervisningsmarkedet.

Direktivet gir også noe handlingsrom for nasjonale regler om bruk av verk ved overføring i undervisningssammenheng. Det kan innføres regler om avtaleforrang, slik at fri bruk kun er tillatt hvis det ikke tilbys egnede lisenser som er lett tilgjengelige på markedet, og som dekker behovet ved utdanningsinstitusjonene.

Artikkel 5 nr. 3 bestemmer at bruk av verk eller vernede arbeider etter bestemmelsen skal anses å ha funnet sted kun i den medlemsstaten som utdanningsinstitusjonen er etablert i (selv om bruken altså kan skje over landegrensene.) Formålet er å legge bedre til rette for grensekryssende undervisning, jf. fortalen punkt 19.

Etter artikkel 5 nr. 4 kan medlemsstatene velge å gi rimelig kompensasjon til rettighetshaverne for eventuell skade som påføres dem som følge av bruken.

5.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 5 gjennomført i ophavsretsloven § 13 og ny § 13 a. Det fremgår av § 13 at eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten av offentliggjorte verk kan benyttes i undervisningsvirksomhet, såfremt betingelsene for avtalelisens i § 50 er oppfylt. Bestemmelsen omfatter overføring til allmennheten av datamaskinprogrammer i digital form. Paragraf 13 stk. 5 regulerer situasjoner der det oppstår spørsmål om en kollektiv forvaltningsorganisasjon stiller urimelige vilkår for å inngå avtale. Hver av partene kan legge spørsmålet frem for Ophavsretslicensnævnet, som kan fastsette vilkårene i avtalelisensavtalen, blant annet vederlagets størrelse. Videre er det tatt inn en ny avgrensningsbestemmelse (fribruksbestemmelse) i § 13 a, som gjelder i de situasjonene hvor det ikke finnes passende lisenser om bruk av verk til illustrasjonsformål i undervisningsvirksomhet. Opphaver har rett til rimelig kompensasjon for bruk etter denne bestemmelsen, med mindre skaden er minimal. Bruk av verk etter §§ 13 og 13 a i sikre, elektroniske nettverk som kun er tilgjengelige for en undervisningsinstitusjons elever, studenter og lærere, anses for kun å finne sted i Danmark, såfremt utdannelsesinstitusjonen er etablert i Danmark.

I Sverige er det inntatt en ny avgrensningsbestemmelse i upphovsrättslagen 13 §. Denne avgrensningen skal ikke gjelde hvis bruken kan skje med hjemmel i en avtale med avtalelisensvirkning og en slik avtale finnes lett tilgjengelig. Avtalevilkår som begrenser retten til å bruke verk etter paragrafen, er ugyldige, jf. 13 § tredje ledd. Bestemmelsen gjelder også nærstående rettigheter. Det er ikke innført noen ny kompensasjonsordning.

I Finland anses artikkel 5 langt på vei å kunne oppfylles ved å inngå avtalelisensavtaler mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukere. Upphovsrättslagen 14 § er endret, slik at avtalelisensbestemmelsen nå også omfatter tilgjengeliggjøring av verk for allmennheten. Etter endringen omfatter bestemmelsen alle relevante måter å bruke verk og arbeider, inkludert offentlig fremføring og offentlig visning av verk. I tillegg er det tatt inn en ny avgrensningsbestemmelse i 14 a §, som kompletterer avtalelisensbestemmelsene for bruk av verk og arbeider i undervisningssammenheng. Avgrensningen gjelder bruk av verk og arbeider i undervisningsvirksomhet som ikke er omfattet av lett tilgjengelige avtaler. Selv om adgangen til å innføre en avgrensningsbestemmelse i artikkel 5 ikke omfatter offentlig fremføring for et tilstedeværende publikum, er dette omfattet av den finske bestemmelsen. Det innebærer at det kan strømmes fra åpent tilgjengelige kilder på Internett (som for eksempel YouTube), siden det ikke finnes representative kollektive forvaltningsorganisasjoner som kan inngå avtalelisenser om dette materialet. Det er ikke etablert noen kompensasjonsordning for bruk etter avgrensningsbestemmelsen.

5.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 5 ved å tilpasse gjeldende § 43, slik at den utformes i tråd med direktivbestemmelsen. Forslaget innebar en videreføring av undervisningsbestemmelsene i loven, med noen justeringer.

Åndsverkloven § 43 første ledd ble foreslått delt i to ledd for å tydeliggjøre hva som gjelder for fremføring for et tilstedeværende publikum, og hva som gjelder for overføring av verk og arbeider i undervisningssammenheng. For å legge til rette for bruk i digital fjernundervisning foreslo departementet et nytt punktum i § 43 andre ledd om at ved fjernundervisning kan verket kun overføres i et sikkert digitalt miljø.

Departementet foreslo videre en ny bestemmelse i kapittel 9 om lovens rekkevidde. Bestemmelsen innebærer at når lærere og elever ved en utdanningsinstitusjon etablert i Norge bruker verk og arbeider etter § 43 andre ledd og § 46 via sikre digitale miljøer, skal bruken anses for å finne sted i Norge.

Det ble ikke foreslått å innføre en generell regel om avtaleforrang i loven.

I høringsnotatet vurderte departementet også de to anmodningsvedtakene om klasseromsregelen, og foreslo en videreføring av bestemmelsen uten materielle endringer.

5.5 Høringen

5.5.1 Gjennomføring av artikkel 5

Oppsummert mener høringsinstansene fra forsknings- og undervisningssektoren at det bør tilrettelegges for mest mulig fri bruk av verk i undervisningssammenheng. Rettighetshaversiden mener at den frie bruken bør begrenses, slik at rettighetshavernes interesser ivaretas, og at bruken ikke skader markedet for læremidler.

KS viser til at det er viktig å få tydeliggjort rammene for bruk av verk i undervisningsvirksomhet. De understreker at det er viktig at lærere og elever har mulighet til å gjøre seg kjent med, utforske og sammenligne ulike kilder og ressurser – også på det åpne nettet. *Universitetet i Oslo (UiO)* mener generelt at man bør tilrettelegge for fribruk av opphavsrettslig materiale til illustrasjonsformål i undervisning i så stor grad som internasjonale regler åpner for.

Advokatforeningen støtter departementets forslag til endringer i § 43 for å gjennomføre direktivet artikkel 5.

De fleste høringsinstansene fra rettighetshaversiden, som *BONO*, *Den norske Forfatterforening*, *Den norske Forleggerforening*, *Kopinor* (med støtte fra blant andre *Grafill*, *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)*, *Norsk Fotografforbund*, *Norsk Oversetterforening (NO)*, *Norsk Redaktørforening* og *Rettighetsalliansen*), *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO))* og *Norwaco* (med støtte fra blant andre *Creo*, *Dramatikerforbundet*, *Grafill*, *GramArt*, *Gramo*, *IFPI Norge*, *Kunstnernettverket*, *NOPA*, *Norsk Fotografforbund*, *Norsk Skuespillerforbund*, *Produsentforeningen NORA*, *Rettighetsalliansen* og *TONO*) uttaler at artikkel 5 bør gjennomføres ved å innføre prinsippet om avtaleforrang, slik at fri bruk av verk ved overføring i undervisningssammenheng kun er tillatt hvis det ikke tilbys egnede lisenser som er lett tilgjengelige på markedet, og som dekker behovet ved utdanningsinstitusjonene. Det vises til at både Danmark, Sverige og Finland har gjennomført artikkel 5 på denne måten. Forslaget i høringsnotatet vil etter deres syn bryte med hensynet til nordisk rettsenhet på opphavsrettsområdet.

Kopinor og *Norwaco* foreslår at fribruksbestemmelsen i § 43 endres til å bare gjelde fremføring for et tilstedeværende publikum, og at avtalelisensbestemmelsen i § 46 utvides til å inkludere eksemplarfremstilling og overføring av utgitte verk. Videre foreslår disse høringsinstansene at det innføres en ny bestemmelse som gir en ufravikelig fribruksbestemmelse uten kompensasjon for digital overføring i undervisning for de tilfellene der det ikke finnes egnede lisenser og avtaler lett tilgjengelig på markedet.

Norwaco uttaler at avtalelisensbestemmelsen i gjeldende § 46 bør utvides til også å omfatte overføring til allmennheten, fordi avtalelisensbestemmelsen for audiovisuelle verk er territoriell. Norwaco har derfor ikke hjemmel til å klarere grensekryssende bruk i undervisningsvirksomhet gjennom sikre digitale miljøer, slik direktivet krever. Videre anbefaler Norwaco at overføring til allmennheten av kringkastingsprogram i undervisning – som i dag dekkes av § 57 – tas inn i § 46, slik at også slik overføring kan skje i grenseoverskridende undervisning gjennom utkastet § 115 b.

Norwaco viser videre til at fribruksbestemmelsen i § 43 ofte ikke kan anvendes ved bruk av kringkastingsmateriale i undervisning. Norwaco mener også at begrensningen i gjeldende § 46 første ledd tredje punktum om at det ikke kan gjøres opptak av kringkastingssending som består av «filmverk som må oppfattes som også bestemt til annen bruk enn fremføring og overføring gjennom fjernsyn», bør oppheves. Etter Norwacos syn bør begrensningen derimot videreføres for eksterne AV-sentraler jf. bestemmelsens andre ledd.

Norsk Bibliotekforening mener formålet med fribruksbestemmelsen best oppnås ved at alle typer verk omfattes, uten unntak. Norsk Bibliotekforening ønsker derfor ikke en videreføring av at filmverk, fremføring av sceneverk og kringkasting ikke omfattes av den frie bruken. Norsk Bibliotekforening støtter derimot at det ikke foreslås å innføre nytt unntak fra fribruksreglene for verk og arbeider som i hovedsak er beregnet på utdanningsmarkedet.

Motion Picture Assosiation (MPA) støtter departementets forslag om å videreføre unntaket for filmverk, fremføring av sceneverk og kringkasting av verk i fribruksbestemmelsen i § 43.

BONO uttaler at artikkel 5 nr. 1 som et minimum må gjennomføres som en tvangslisens slik at rettighetshaverne sikres økonomisk kompensasjon for faktisk bruk, tilsvarende som i Danmark. Også *Den norske Forleggerforening* mener at det bør inntas en tvangslisens som kompenserer rettighetshavere for statens inngrep i eneretten.

BONO stiller videre spørsmål ved om undervisningsbegrepet tolkes tilstrekkelig snevert hvis

bruk også tillates i kulturarvinstitusjoners lokaler, dersom det foreligger et «samarbeid» mellom utdanningsinstitusjonen og kulturarvinstitusjonen.

Handelshøyskolen BI og *Universitets- og høgskolerådet (UHR)* viser til at departementet gjennomgående benytter begrepet «fjernundervisning» og mener dette er et utdatert begrep som ikke reflekterer undervisningsformer som både består av fysisk og digital undervisning.

UiO påpeker at direktivet ikke stiller krav til at elever og lærere må befinne seg i en EØS-stat for å omfattes av undervisningsbestemmelsene, og at direktivet retter seg kun mot den medlemsstaten hvor utdanningsinstitusjonen er etablert.

Kopinor støtter departementets forslag til gjennomføring av artikkel 5 nr. 3 om bruk av verk eller beskyttede arbeider i grensekryssende undervisningsvirksomhet, og viser til at forslaget er i overensstemmelse med det som er gjeldende praksis for Kopinor-avtalene på undervisningsfeltet. Kopinor uttaler at dette vil sikre brukerne mot krav fra utenforstående rettighetshavere for bruk som fysisk skjer i et annet land.

5.5.2 Klasseromsregelen

Oppsummert støtter brukersiden forslaget om videreføring av klasseromsregelen, mens forslaget møter kritikk fra rettighetshaversiden i høringen.

Brukersiden, som *Norsk Bibliotekforening*, *UiO* og *KS*, betrakter klasseromsregelen som viktig og nødvendig å beholde, men mener at den bør moderniseres og utvides slik at den blir mer uavhengig av klassisk undervisnings- og klasseromstenking. Disse høringsinstansene mener den også bør omfatte digitale klasserom. Det vises til at dette er et relativt lite inngrep i rettighetshavernes interesser, men at nytten for skolene og elevene er stor. Også *Advokatforeningen* støtter en videreføring av klasseromsregelen. Advokatforeningen foreslår at avgrensingen av klasseromsbegrepet mot digitale klasserom tydeliggjøres i lovteksten ved å ta inn en presisering om at det kun er fremføring og overføring i fysiske klasserom som er omfattet.

UiO understreker at klasseromsregelen ikke må utformes, tolkes eller presiseres på en måte som gjør at det gis dårligere rettigheter for undervisningsinstitusjoner enn det som følger av EU-direktivene.

KS uttaler seg om behovet for videreføring av fribruksbestemmelsen og klasseromsregelen:

> «Trykte læremidler har fortsatt en sentral plass i norsk skole. Samtidig har utbredelsen av digitale læremidler og andre lisensbaserte læringsressurser vært økende de siste årene. Viktigheten av kildekritikk og å kunne orientere seg i mangfoldet av materiale som finnes, får stadig mer fokus. De kollektive avtalelisensene har fortsatt en viktig funksjon i å gi tilgang til et mangfold av ressurser, men er ikke tilstrekkelige. Det er viktig at lærere og elever har mulighet til å gjøre seg kjent med, utforske og sammenligne ulike kilder og ressurser – også på det åpne nettet. Videreføring av fribruksbestemmelsen, herunder klasseromsregelen er et viktig supplement til etablerte lisenser for å understøtte en slik utforskende pedagogisk tilnærming og fleksibelt læringsarbeid i skolen, slik dagens samfunn krever. Det vil minimere unødvendig byråkrati knyttet til åndsverksavklaringer, som ellers kan bli en barriere for god læring i klasseundervisning.»

Rettighetshaversiden, med blant andre *BONO*, *Creo*, *Den norske Forfatterforening*, *Den norske Forleggerforening*, *Kunstnernettverket*, *Kopinor* (med støtte fra *Den norske Forfatterforening*, *Grafill*, *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)*, *Norsk Fotografforbund*, *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)*, *Norsk Oversetterforening (NO) Norsk Redaktørforening* og *Rettighetsalliansen*) *Motion Picture Assosiation (MPA)*, *Motion Picture Licensing Company Norge AS (MPLC)*, *Norwaco* (med støtte fra blant andre *Creo*, *Dramatikerforbundet*, *Grafill*, *GramArt*, *Gramo*, *IFPI Norge*, *Kunstnernettverket*, *NOPA*, *Norsk Fotografforbund*, *Norsk Skuespillerforbund*, *Produsentforeningen NORA*, *Rettighetsalliansen* og *TONO*) og *Virke Produsentforeningen*, er svært kritiske til en videreføring av klasseromsregelen, og mener at den må oppheves. Dersom den ikke oppheves, må den etter deres syn begrenses slik at den ikke gjelder for «overføring til allmennheten». Det vises til at dette er et EU-rettslig begrep som må tolkes EU-autonomt for ikke å være i strid med Norges forpliktelser etter opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF).

Creo viser til at det har skjedd vesentlige endringer av bruk av verk og prestasjoner siden klasseromsregelen ble lovfestet:

> «Det vises bl.a. til at noe av pensumfordypningen har gått over til utlegging/overføring til digitale plattformer, som betyr at det som tidligere ble lest i bøker (egenstudier/lekser), nå i større grad blir vist på skjermer. Det antas også at bruk av audiovisuelle virkemidler generelt har økt ved undervisning. Nye formidlings- og

> mottaksformer av pensumlitteraturen kan medføre store inntektstap for rettighetshaverne, dersom klasseromsregelen videreføres.»

Virke Produsentforeningen viser til at det i dagens digitale skole stadig blir vanskeligere å angi hva som skal anses som «ordinær klasseromsundervisning», og at det derfor ikke lenger er naturlig å regne klasserom som et privat område.

Den norske Forleggerforening uttaler at bestemmelsen i verste fall er ulovlig og i beste fall overflødig. Det vises til at det er uklart hva som menes med «ordinær klasseromsundervisning», og at overføring til allmennheten etter klasseromsunntaket uansett ikke kan gå lenger enn retten til privat bruk etter åndsverkloven § 26. Hvis departementet likevel viderefører bestemmelsen, mener Den norske Forleggerforening at det eksplisitt må avgrenses mot fremføring og overføring i skolen av materiale primært beregnet til bruk i utdanning.

Den norske Forleggerforening og *NFFO* mener at klasseromsregelen er i strid med tretrinnstesten, som Norge er folkerettslig forpliktet til å vurdere alle avgrensninger av den opphavsrettslige eneretten opp mot.

Kopinor uttaler seg også om forholdet til EU-retten:

> «Kopinor er enig med departementet i at «overføring til allmennheten» er et EU- autonomt begrep som Norge ikke ensidig kan definere. Vi erkjenner også at de EU- rettslige kriteriene anvendt på ordinær klasseromsundervisning i mange tilfeller vil føre til det samme resultatet som § 43 fjerde ledd. Men som departementet selv er inne på, vil det være situasjoner hvor disse kriteriene ikke slår til. De må vurderes konkret i den enkelte situasjonen, og det er derfor etter vår mening ikke en riktig gjennomføring av EU-retten å ha en bestemmelse som på generelt grunnlag konstaterer at fremføring og overføring i ordinær klasseromsundervisning anses å skje innenfor det private området. Bestemmelsen bør av den grunn utgå.»

Videre viser *Kopinor* til at partene som fremforhandler kollektive avtalelisensavtaler om bruk av verk i undervisning, er vant til å ta hensyn til åndsverklovens bestemmelser om privat bruk, vernetid, ikke-vernet materiale mv. når vederlaget fastsettes. Kopinor mener partene på samme måte vil klare å ta hensyn til at overføring i klasseromsundervisning i mange tilfeller vil være innenfor det private området. Siden lærere i praksis forholder seg til informasjonsmateriell fra avtalepartene, vil det etter Kopinors syn ikke få stor betydning at den lovfestede klasseromsregelen oppheves.

Kopinor uttaler:

> «Det vil fortsatt være lov å fremføre og overføre verk innenfor det private området. Hvis partene kommer til enighet om å inkludere overføring i undervisningsavtalen, vil det gi en helhetlig løsning der tillatelsen enten vil følge av avtalen eller av hjemmel i lov, uten at lærerne behøver å vurdere det konkrete tilfellet.»

Til anmodningsvedtak nr. 731 uttaler *Kopinor* at ved å utvide virkeområdet til avtalelisensbestemmelsen i § 46 til også å gjelde overføring av verk i undervisningsvirksomhet slik at den gjelder bruk av verk i undervisning mer generelt, vil anmodningen langt på vei svares ut.

MPLC viser til at deres erfaring tilsier at det er vanlig å vise film for større grupper (samtidig og etter hverandre) og grupper med skiftende sammensetning i skolen:

> «Etter at klasseromsregelen ble lovfestet, er det imidlertid vanskelig å komme til enighet med kommuner og andre som er ansvarlig for undervisning om klarering av rettigheter til visning av film som er overføring til allmennheten. Brukerne peker på klasseromsregelen, og argumenterer med at visning skjer innenfor det private området. Dersom klasseromsregelen bli opphevet, mener MPLC at det vil åpne for gode avtaler som sikrer rettighetshaverne vederlag for bruk, samtidig som det selvfølgelig ikke skal betales for bruk som faller utenfor eneretten.»

I etterkant av høringen har *Norwaco* oversendt en uttalelse som de har bestilt av professor Ole-Andreas Rognstad. Denne uttalelsen er også kritisk til en videreføring på bakgrunn av de EØS-rettslige vurderingene.

5.6 Departementets vurderinger

5.6.1 Gjennomføring av artikkel 5

5.6.1.1 Generelt

Etter departementets vurdering vil ikke gjeldende §§ 43 til 46 fullt ut oppfylle forpliktelsene i artikkel 5. Disse bestemmelsene er ikke sammenfallende med virkeområdet til avgrensningen i artikkel 5,

siden de ikke legger til rette for undervisning i sikre digitale miljøer eller bruk av verk og arbeider i grensekryssende undervisningsvirksomhet.

Fortalen punkt 23 understreker at selv om det er viktig å harmonisere hvilke situasjoner de nye obligatoriske unntakene skal gjelde for når det gjelder digital bruk og undervisning over landegrensene, kan medlemsstatene velge ulike måter å gjennomføre ordningene på. Dette er likevel bare tillatt så lenge forskjellene ikke hindrer effektiv bruk av unntakene eller bruk på tvers av landegrensene. Medlemsstatene kan beslutte at avgrensningen skal være hel eller delvis, avhengig av tilgjengeligheten av egnede lisenser. Lisensene må omfatte minst de samme bruksområdene som det som er tillatt etter avgrensningen. For eksempel kan det gis forrang til lisenser for materiale som hovedsakelig er beregnet på utdanningsmarkedet eller lisenser for notehefter. Det understrekes at slike lisensordninger må dekke behovet til utdanningsinstitusjonene.

Videre fremgår det av fortalen punkt 23 at lisensiering for eksempel kan være basert på kollektiv lisensiering eller avtalelisenser for å unngå at utdanningsinstitusjonene må forhandle enkeltvis med rettighetshaverne.

Etter departementets vurdering viser veiledningen i fortalen at det er et stort handlingsrom knyttet til hvordan artikkel 5 kan gjennomføres, så lenge de nasjonale løsningene ikke hindrer effektiv anvendelse av avgrensningen. Departementet har derfor vurdert om det er tilstrekkelig å kun gjøre endringer i fribruksbestemmelsen i gjeldende § 43 for å gjennomføre artikkelen, eller om det bør innføres nye avgrensningsbestemmelser.

Som beskrevet i punkt 5.1, er det etter § 43 en rekke verkstyper og bruksformer som ikke er omfattet av den frie bruken ved undervisningsvirksomhet. For eksempel er ikke filmverk og overføring ved kringkasting omfattet. Hvis det skal overføres film utenfor det private området (for eksempel ved strømming), må dette klareres. Artikkel 5 gjelder i utgangspunktet for samtlige kategorier av verk og vernede arbeider. Det er likevel anledning til å unnta enkelte verkstyper eller former for bruk. Departementet mener derfor at det er innenfor det nasjonale handlingsrommet å unnta verkskategoriene og bruksformene filmverk, scenisk fremføring av sceneverk, overføring ved kringkasting og fremføring og overføring innen rammen av organisert konsertvirksomhet, slik de er listet opp i § 43. Filmverk har også et særlig vern etter Bernkonvensjonen artikkel 14 og 14 bis.

Departementet merker seg at *Norsk Bibliotekforening* støtter forslaget om å dele § 43 første ledd i to ledd, slik at det tydeligere fremgår hva som gjelder for fremføring for et tilstedeværende publikum, og hva som gjelder for overføring av verk og arbeider i undervisningssammenheng. Det har ikke kommet innsigelser i høringen mot dette forslaget. Departementet viderefører forslaget.

Direktivet artikkel 5 nr. 2 åpner for at EØS-statene kan bestemme at avgrensningen som må innføres etter artikkelen, kun får anvendelse der det ikke foreligger egnede lisenser som er lett tilgjengelige på markedet, og som dekker behovet og særtrekkene ved utdanningsinstitusjonene (avtaleforrang). Hvis en avtale ikke er lett tilgjengelig for den ønskede bruken, innebærer en slik ordning at bruken skal omfattes av en avgrensningsbestemmelse (fribruksbestemmelse).

Selv om digitalmarkedsdirektivet ikke er til hinder for klarering av verk og arbeider i undervisningssammenheng ved lisensieringsordninger som for eksempel avtalelisens, garanterer ikke avtalelisenssystemet regulert i åndsverkloven § 63 i seg selv for at avtalene faktisk vil dekke utdanningsinstitusjonenes behov og særtrekk, slik artikkel 5 i direktivet krever. Dette avhenger av de fremforhandlede vilkårene i den enkelte avtale.

Departementet ser at innføring av et prinsipp om avtaleforrang vil kunne innebære at rettighetshaveres mulighet til å lisensiere verk og arbeider til bruk i undervisningssammenheng og til å motta vederlag for bruken, styrkes. Ved å fremforhandle egnede avtaler vil rettighetshaversiden sikres vederlag for bruk av de forskjellige verkstypene.

Departementet har merket seg at *rettighetshaversiden* ønsker at det gjøres større endringer i undervisningsbestemmelsene, blant annet ved at det innføres et prinsipp om avtaleforrang. Som rettighetshaversiden viser til, har de andre nordiske landene innført dette i sine undervisningsbestemmelser i forbindelse med gjennomføring av artikkel 5 i direktivet.

Det er stor usikkerhet knyttet til de økonomiske og administrative konsekvensene av å innføre et prinsipp om avtaleforrang, og det er etter departementets vurdering behov for en grundigere gjennomgang av hvordan innføring av et slikt prinsipp vil påvirke den helhetlige balansen mellom brukernes og rettighetshavernes interesser på undervisningsområdet.

Departementet foreslår derfor på det nåværende tidspunktet å videreføre forslaget fra høringsnotatet om å gjøre enkelte endringer i åndsverkloven § 43, slik at de obligatoriske kravene i artikkel 5 gjennomføres, men uten å ta inn en gene-

rell regel om at avtaler skal har forrang. Departementet vil komme tilbake til en gjennomgang av undervisningsbestemmelsene når digitalmarkedsdirektivet er gjennomført.

Kopinor tar også opp i høringen at konsekvensene ved å innta et krav om ufravikelighet i fribruksbestemmelsen uten å innføre et prinsipp om avtaleforrang kan bli uheldige. Som nevnt ovenfor, vil departementet vurdere prinsippet om avtaleforrang på et senere tidspunkt.

Departementet viser videre til at fribruksbestemmelsen i § 43 første og andre ledd ikke vil være til hinder for å fremforhandle vederlag for bruk av visse verkstyper og bruksformer, ved at bestemmelsen ikke gjelder for blant annet filmverk, jf. forslaget § 43 tredje ledd. Bruk i undervisningssammenheng som ikke omfattes, skal derfor i utgangspunktet rettighetsklareres.

Den norske Forleggerforeningen uttaler at det eksplisitt må avgrenses mot fri fremføring og overføring i skolen av materiale som primært er beregnet til bruk i utdanning. Etter departementets vurdering vil bruk av slike læremidler ofte være mer omfattende enn det som kan sies å være til illustrasjonsformål i undervisningen, se punkt 5.6.1.3 nedenfor. Departementet foreslår derfor ikke på det nåværende tidspunktet å ta inn et nytt unntak i fribruksregelen om verk og arbeider som særlig er beregnet på utdanningsmarkedet, selv om fortalen punkt 23 nevner dette som eksempel på verkstyper som kan unntas ved å gi avtaler om dette forrang.

Departementet merker seg uttalelsen fra *Norwaco* om at begrensningen i § 46 første ledd tredje punktum bør oppheves, slik at også kringkastingssendinger som består av filmverk, omfattes av avtalelisensen. Departementet vil komme tilbake til dette på et senere tidspunkt.

5.6.1.2 Fotografiske bilder

Vernet av fotografiske bilder er ikke harmonisert i EU-retten slik som de øvrige nærstående rettighetene, og omfattes derfor ikke direkte av direktivforpliktelsene. Etter departementets vurdering bør undervisningsbestemmelsene i åndsverkloven likevel fortsatt omfatte bruk av fotografiske bilder, jf. § 23. Det har ikke kommet innsigelser mot dette i høringen.

5.6.1.3 Bruk til «illustrasjonsformål» i undervisning

Begrepet «illustrasjonsformål» er et EU-rettslig begrep, og det er i siste instans opp til EU-domstolen å bestemme hva det skal omfatte. Hva som menes med «utelukkende til illustrasjonsformål», er nærmere utdypet i fortalen punkt 21. Her fremgår det at avgrensningen skal omfatte digital bruk av verk eller vernede arbeider for å støtte, berike eller utfylle undervisningen, herunder læringsaktiviteter.

Etter departementets vurdering er det ikke hensiktsmessig å angi noen nærmere kriterier for eventuelt hvor stor del av et verk som kan benyttes etter avgrensningsbestemmelsen, ut over det som følger av fortalen punkt 21. Slik også *Norwaco* påpeker i høringen, legger departementet til grunn at det i mange tilfeller vil være tilstrekkelig at bare deler eller uttrekk av verk brukes for å oppnå illustrasjonsformålet.

BONO bemerker i høringen at bruk til illustrasjonsformål må tolkes som en begrensning sammenlignet med gjeldende rett. Etter departementets vurdering vil innføringen av betegnelsen i lovteksten ikke innebære en materiell endring. Det avgjørende vil være hvorvidt bruken er motivert av et underliggende undervisningsbehov. *Den norske Forleggerforeningen* uttaler at aktiviteten må rekke ut over det rent symbolske og underholdende. Departementet bemerker at det som må vurderes, er om bruken støtter, utfyller eller beriker undervisningen, jf. føringene i fortalen punkt 21. Fortalen avklarer ikke nærmere grensen for når bruken kan sies å oppfylle disse kriteriene, men dette kan etter departementets vurdering ikke tolkes altfor snevert. Det er behov for at undervisere fritt skal kunne velge blant et stort utvalg av kilder for på best mulig måte å understøtte og berike undervisningen. På den måten legges det til rette for kunnskapsformidling og gode læringsopplevelser.

Departementet presiserer at bruken likevel ikke skal erstatte kjøp av materiale som hovedsakelig er beregnet for utdanningsmarkedet, slik som lærebøker og digitale læremidler. Innkjøp og bruk av læremidler vil innebære en bruk som går ut over det som omfattes av bruk til illustrasjonsformål i undervisning.

5.6.1.4 Kildeangivelse

Det følger av artikkel 5 nr. 1 bokstav a at bruk av verk og arbeider etter undervisningsbestemmelsen skal følges av en kildeangivelse, for eksempel opphaverens navn, med mindre dette viser seg å være umulig. Kravet til navngivelse følger av åndsverkloven § 5. Bestemmelsens første ledd slår fast at ved fremstilling av eksemplar av åndsverk og når verket gjøres tilgjengelig for allmennheten,

har opphaveren krav på å bli navngitt slik som god skikk tilsier, såfremt navngivelse er praktisk mulig. Kravet til kildeangivelse generelt, som tittel på verket, utgiver og utgivelsesår, følger derimot ikke direkte av denne bestemmelsen i dag. Departementet mener likevel at det ikke er hensiktsmessig å lovfeste særskilt et krav til kildeangivelse ut over navngivelsesretten ved bruk etter undervisningsbestemmelsene. Dette følger allerede av fast praksis og «god skikk». Tilsvarende vurdering er gjort i de andre nordiske landene, og det har ikke kommet innsigelser mot dette i høringen.

5.6.1.5 Hvor bruken kan finne sted

Etter fortalen punkt 22 skal bruken til undervisningsformål bare skje i forbindelse med undervisning og læringsaktiviteter som gjennomføres under ansvar av utdanningsinstitusjonene. Blant annet gjelder dette ved eksamen eller undervisning som foregår utenfor utdanningsinstitusjonenes lokaler, for eksempel i museer, biblioteker eller andre kulturarvinstitusjoner. Bruken bør være begrenset til det som er nødvendig for formålet med slik virksomhet.

Til *BONO*s uttalelse om at bruk av verk i undervisning som finner sted i kulturarvinstitusjoners lokaler, vil kunne innebære vanskelige grensedragninger, viser departementet til klargjøringen i direktivets fortale. Slik departementet forstår bestemmelsen i lys av fortalen, kan ikke bruken begrenses til utdanningsinstitusjonens egne, fysiske lokaler og i sikre digitale miljøer. Også bruk i andre lokaler og steder omfattes, forutsatt at bruken er til illustrasjonsformål i undervisningssammenheng og skjer under utdanningsinstitusjonens ansvar. Er det et samarbeid mellom en utdanningsinstitusjon og for eksempel en kulturarvinstitusjon, bør bruken også tillates i kulturarvinstitusjonens lokaler. Departementet legger til grunn at begrepet «utdanningsinstitusjon» slik det er brukt i digitalmarkedsdirektivet, må forstås på samme måte som i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF).

Fortalen punkt 20 viser til at fjernundervisning og tverrnasjonale utdanningsprogrammer for det meste utarbeides på høyere utdanningsnivåer, mens digitale verktøy og ressurser i økende grad tas i bruk på alle nivåer, særlig for å forbedre og berike læringsopplevelsen. Avgrensningen fastsatt i direktivet bør derfor være til fordel for alle utdanningsinstitusjoner som er anerkjent av en medlemsstat, herunder i både grunnskole, videregående skole, yrkesrettet opplæring og høyere utdanning. I vurderingen av om formålet til en undervisningsvirksomhet er av ikke-kommersiell karakter, følger det av fortalen at organisasjonsstruktur og finansieringsmåte ikke bør være avgjørende.

Fortalen viser videre til at avgrensningen bør gjelde i klasserommet eller på andre arenaer ved hjelp av digitale hjelpemidler, for eksempel elektroniske tavler eller digitale innretninger som kan kobles til Internett, samt fjernbruk gjennom sikre elektroniske miljøer, for eksempel i forbindelse med nettbaserte kurs eller tilgang til undervisningsmateriell som utfyller et bestemt kurs.

Som påpekt av *Handelshøyskolen BI (BI)* og *Universitets- og høgskolerådet (UHR)* er «fjernundervisning» et utdatert begrep, som ikke i tilstrekkelig grad gjør det klart at også studier som både gjennomføres digitalt og fysisk, er omfattet. Departementet foreslår derfor å isteden benytte begrepet «digital undervisning».

Hva som kreves for at undervisningen skal sies å finne sted i et sikkert digitalt miljø, er omtalt i fortalen punkt 22. Der fremgår det at sikre elektroniske miljøer bør forstås som digitale undervisnings- og læringsmiljøer der tilgangen til disse er begrenset til undervisningspersonalet på en utdanningsinstitusjon samt elever eller studenter som deltar i et studieprogram, særlig gjennom hensiktsmessige autentiseringsprosedyrer, som passordbasert autentisering.

Departementet legger til grunn at de læringsplattformene som benyttes i undervisningsinstitusjonene i dag, tilfredsstiller kravene til å være sikre, digitale miljøer. Det avgjørende er at det kun er elever, studenter og lærere som er tilknyttet undervisningsinstitusjonen som kan få tilgang til materialet. Det innebærer at åpne forelesninger på nett, hvor alle som vil, kan følge undervisningen, ikke kan sies å finne sted i et sikkert digitalt miljø.

5.6.1.6 Grensekryssende undervisningsvirksomhet

Etter departementets vurdering er det nødvendig å ta inn en ny bestemmelse i loven for å gjennomføre artikkel 5 nr. 3 om bruk av verk eller beskyttede arbeider i grensekryssende undervisningsvirksomhet. Departementet foreslår at dette gjøres i ny § 115 b i kapittel 9 om lovens rekkevidde, i sammenheng med en lignende ny bestemmelse om grensekryssende bruk av verk som ikke lenger er i handelen.

I den nye bestemmelsen bør det fremgå at når elever og lærere tilknyttet en undervisningsinsti-

tusjon bruker verk eller arbeider etter bestemmelsen som gjennomfører artikkel 5, skal bruken anses å finne sted i den stat undervisningsinstitusjonen er etablert i. Dette gjelder selv om elevene eller lærerne fysisk befinner seg i en annen EØS-stat og kun deltar i undervisningen digitalt. Direktivet legger altså til grunn et etableringslandsprinsipp for den bruk som skjer over landegrensene i sikre «elektroniske miljøer». Departementet foreslår å benytte betegnelsen «digitale miljøer» i åndsverkloven § 43 og den videre fremstillingen.

Departementet merker seg uttalelsen fra *Universitetet i Oslo (UiO)* om at bruken ikke bør begrenses til EØS-stater, men viser til at direktivet ikke regulerer bruk som finner sted i tredjeland, selv om undervisningsinstitusjonen er etablert i en EØS-stat. Disse landene har gjennomført artikkel 5 i sine nasjonale lover, slik at det vil etableres en gjensidighet innad i EØS. Etter departementets vurdering vil det derfor kun være anledning til å åpne for at elever og lærere som befinner seg i EØS-området, og som er tilknyttet en undervisningsinstitusjon som er etablert i Norge, skal ha tilgang.

Et annet spørsmål er om etableringslandsprinsippet kun gjelder materiale i sikre digitale miljøer som er omfattet av den frie bruken etter avgrensningsbestemmelsen, eller om det også gjelder for materiale som er klarert med avtaler for de verkstypene som ikke er omfattet av fribruksbestemmelsen, som avtalelisensavtaler etter § 46. Departementet ser at det kan oppstå situasjoner der avtalene kan gi en mer begrenset tilgang til verk og vernede arbeider enn det som følger av avgrensningsbestemmelsen, hvis det ikke legges til grunn et tilsvarende etableringsprinsipp for bruken etter disse.

Utgangspunktet er at territorialitetsprinsippet gjelder avtalelisensordningene, se punkt 9. Når det gjelder behovet for å legge til rette for bruk i undervisning av eksemplar av utgitt verk og opptak av kringkastingsprogram, som *Norwaco* tar opp i høringen, viser departementet til forslaget til § 115 b. Det fremgår av paragrafen at når lærere og elever eller studenter ved en utdanningsinstitusjon etablert i Norge bruker verk og arbeider etter § 46 via sikre digitale miljøer, skal bruken anses å finne sted i Norge.

Det følger av formuleringen «til bruk i egen undervisningsvirksomhet» at det kan innfortolkes en viss bruk av eksemplarene og opptakene som fremstilles etter avtalelisensbestemmelsen i § 46. I forbindelse med gjennomføringen av opphavsrettsdirektivet ble det forutsatt at avtalelisensen til bruk i undervisning «gir rom for den bruk av fremstilte eksemplar som er nødvendig for at formålet med bestemmelsen skal oppnås», se Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 62. Dette omfatter også digitale eksemplar av utgitt verk og opptak av kringkastingssending som tilgjengeliggjøres i sikre digitale miljøer. Dette har også Kopinor lagt til grunn i sin praksis, ved at inngåtte avtalelisensavtaler for eksemplarfremstilling i skolen omfatter tilgjengeliggjøring av materiale i den enkelte skoles læringsplattform.

Etter departementets vurdering vil henvisningen fra § 115 b til § 46 derfor være tilstrekkelig for å sikre at avtalelisensavtaler om eksemplarfremstilling og opptak av verk og arbeider kan benyttes i sikre digitale miljøer, og at bruken skal anses for å finne sted der utdanningsinstitusjonen er etablert.

Departementet er enig med *Norwaco* i at en avtalelisens for tilgjengeliggjøring av audiovisuelle produksjoner etter § 57 etter forslaget i høringen ikke vil omfattes av etableringslandsprinsippet i § 115 b. Departementet mener likevel at det ikke bør inntas en henvisning til § 57 fra forslaget til § 115 b, fordi § 57 har et mye videre anvendelsesområde enn bruk av verk etter §§ 43 andre ledd og 46. Som nevnt ovenfor i punkt 5.6.1.1 vil departementet gjennomgå undervisningsbestemmelsene på et senere tidspunkt, og vil da også se på forholdet mellom disse og avtalelisensbestemmelsen i § 57.

Departementet opprettholder forslaget fra høringen om å regulere etableringslandsprinsippet i ny § 115 b. Når lærere og elever ved en utdanningsinstitusjon etablert i Norge, bruker verk og arbeider etter § 43 andre ledd og § 46 via sikre digitale miljøer, skal bruken anses å finne sted i Norge.

5.6.1.7 Rimelig kompensasjon

Fortalen punkt 24 viser til at ved fastsettelse av nivået for en eventuell rimelig kompensasjon bør det tas behørig hensyn til blant annet medlemsstatenes utdanningsmessige mål og hvilken skade rettighetshaverne lider. Medlemsstater som beslutter å fastsette en rimelig kompensasjon, bør oppmuntre til bruk av systemer som ikke skaper en administrativ byrde for utdanningsinstitusjonene.

Etter departementets vurdering er det viktig å ivareta de velfungerende lisensieringsordningene som eksisterer på området. Ved å videreføre avtalelisensordningen for kopiering i undervisningsvirksomhet og for opptak av kringkastingsmateriale, sikres rettighetshaverne også fremover

vederlag innen rammene av et kjent og velprøvd system. Etter departementets vurdering minsker dette behovet for å etablere en ny kompensasjonsordning for bruk som etter gjeldende rett i all hovedsak er omfattet av fribruksreglene. Etter departementets vurdering tilsier heller ikke grensekryssende, digital undervisning at det etableres nye kompensasjonsordninger, all den tid bruken i slike situasjoner skal anses å ha funnet sted utelukkende i utdanningsinstitusjonens etableringsstat, se ovenfor. Departementet foreslår derfor ikke å innføre en ny kompensasjonsordning for bruk av verk som er omfattet av avgrensningsbestemmelsen om fri bruk av verk og arbeider i undervisningsvirksomhet.

5.6.1.8 Departementets forslag

Departementet foreslår å gjennomføre artikkel 5 ved å videreføre undervisningsbestemmelsene i åndsverkloven, med noen justeringer. Åndsverkloven § 43 første ledd foreslås delt i to ledd, slik at det tydeligere fremgår hva som gjelder for fremføring for et tilstedeværende publikum, og hva som gjelder for overføring av verk og arbeider i undervisningssammenheng. For å legge til rette for bruk i digital fjernundervisning foreslås et nytt punktum i § 43 andre ledd om at ved digital undervisning kan verket kun overføres i et sikkert digitalt miljø.

Departementet foreslår videre å gjennomføre artikkel 5 nr. 3 ved å innta en ny bestemmelse i § 115 b om at når lærere og elever ved en utdanningsinstitusjon etablert i Norge bruker verk og arbeider etter § 43 andre ledd og § 46 via sikre digitale miljøer, anses bruken for å finne sted i Norge. Begrepene «lærere» og «elever» skal i denne sammenhengen også omfatte andre undervisere og studenter knyttet til undervisningsinstitusjonen.

5.6.2 Klasseromsregelen

I høringen foreslo departementet å videreføre klasseromsregelen uendret.

Som det vises til i flere av høringsuttalelsene fra rettighetshaversiden, er «overføring til allmennheten» et EU-autonomt begrep. EU-domstolen har trukket opp noen grenser for hva som skal regnes som overføring til allmennheten i for eksempel en prejudisiell avgjørelse om fortolkning av opphavsrettsdirektivet (2009/29/EF) artikkel 3 nr. 1, jf. sak C-117/15 (Reha Training). Saken gjaldt hvorvidt et rehabiliteringssenter kunne sette opp TV-apparater som pasientene kunne se TV-programmer på, i to venterom og ett treningsrom. Domstolen konkluderte med at dette var handlinger som innbar overføring til allmennheten av verk og vernede arbeider.

I avgjørelsen fremgår det blant annet at betingelsene for at det foreligger en «allmennhet», er at det er tale om et ubestemt antall potensielle mottagere, og et betydelig antall personer. For å vurdere antallet mottakere skal det tas hensyn til den kumulative virkning av at verkene stilles til rådighet for de potensielle mottakerne. Det innebærer at det både er relevant hvor mange personer som samtidig (parallelt) har adgang til det samme verket, og hvor mange som har adgang til verket etter hverandre.

Etter departementets vurdering vil disse EU-rettslige kriteriene anvendt på ordinær klasseromsundervisning i mange situasjoner føre til samme resultat som klasseromsregelen i gjeldende § 43 fjerde ledd, slik at bruk av verk i ordinær klasseromsundervisning ofte vil anses å ikke være en overføring til allmennheten. I et ordinært klasserom vil det ikke være et ubestemt antall potensielle mottakere. Departementet antar også at det heller ikke vil være et betydelig antall personer dersom det for eksempel er rundt 28 elever med lærere til stede.

Når det gjelder den «kumulative virkningen», er det etter departementets vurdering av avgjørelsen i sak C-117/15 et spørsmål om sammensetningen av personer i gruppen stadig endres, og om de samme verkene tilgjengeliggjøres i flere grupper. Innhold som planmessig overføres til en rekke skoleklasser, for eksempel filmer, vil anses som en overføring til «allmennheten», selv om overføringen til den enkelte klassen isolert sett ikke gjør det. I slike situasjoner vil gjeldende klasseromsregel ikke være forenelig med EØS-retten. Hvis flere undervisere helt uavhengig av hverandre selv velger å vise samme film for sin klasse, vil imidlertid bruken antagelig ikke regnes som en overføring til allmennheten.

Klasseromsregelen gjelder for situasjoner der sammensetningen av elever og lærere endres i liten grad. Det presumeres at en klasse er en fast, mindre gruppe med personer. Hvis en skole ikke har delt elevene i klasser, men underviser i større grupper med stadig skiftende sammensetning av elever, vil det ikke lenger kunne regnes som ordinær klasseromsundervisning etter § 43 fjerde ledd. Fremføring eller overføring av verk i undervisning for større grupper eller flere klasser sammen kan normalt ikke anses å skje innenfor det private området. Slik dagens undervisning skjer i praksis i undervisningsinstitusjonene, vil

det ofte ikke være like klart hvor denne grensen skal trekkes. Selv om elevene tilhører en klasse, kan deler av undervisningen foregå på tvers av klasser og i team, samt i digitale klasserom.

Den generelle vurderingen av grensen mellom «det private området» og «allmennheten» er i utgangspunktet ikke annerledes i en klasseromssituasjon enn i andre situasjoner. Eksempler på situasjoner hvor dette må vurderes konkret, er fremføring og overføring av verk og arbeider i barnehager, skolefritidsordninger, kommunale eller private bofellesskap, i kontorfellesskap eller på sosiale tilstelninger osv.

Etter departementets vurdering er det også et viktig poeng at en klasseromsregel kan føre til en tolkning som gir dårligere rettigheter for undervisningsinstitusjoner enn det som følger av EU-direktivene. Praksis fra EU-domstolen går i enkelte tilfeller lenger enn § 43 fjerde ledd, slik at også større personkretser enn én enkelt skoleklasse kan regnes som innen det private området og derfor ikke må rettighetsklareres. Det er også en fare for at en lovfestet klasseromsregel tolkes slik at overføring av verk i andre institusjoner (som i mindre, faste grupper i barnehager og i eldreboliger) faller utenfor. En lovfestet regel kan dermed føre til uklarheter som resulterer i at det betales vederlag for bruk som ikke er vederlagspliktig.

Departementet legger til grunn at den teknologiske utviklingen har ført til at flere verk og arbeider benyttes i klasseromsundervisning i dag enn den gang den ulovfestede klasseromsregelen ble etablert. Tilgangen til verk og arbeider er stor, og de fleste klasserom er utstyrt med digitalt utstyr som gjør det for eksempel enkelt å strømme innhold. Av den grunn antar departementet at det i dag er mindre behov for opptak av kringkastingsmateriale som klareres ved avtalelisens med Norwaco, jf. § 46, og distribueres via AV-sentralene. Det er en forventning i skolen om mer digitalt innhold i undervisningen og rask tilgang til dagsaktuell informasjon. Som vist til ovenfor, må grensen for hva som må regnes som en tilgjengeliggjøring for allmennheten i lys av den teknologiske utviklingen, tolkes EU-autonomt, og det er i siste instans EU-domstolen som avgjør dette.

Når det gjelder uttalelsen fra *Den norske Forleggerforening* og *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)* om at klasseromsregelen ikke består tretrinnstesten, viser departementet til at det er avgrensninger fra den opphavsrettslige eneretten som skal vurderes opp mot testen. Dette er ikke direkte relevant i denne sammenhengen, fordi klasseromsregelen ikke er en avgrensningsregel. Den er ment som en klargjøring av at bruk i ordinær klasseromsundervisning skjer innen det private området, og derfor ikke er omfattet av den opphavsrettslige eneretten. Hensynet bak tretrinnstesten er likevel av betydning for vurderingen av om klasseromsregelen bør videreføres eller ikke.

I høringen har flere høringsinstanser tatt til orde for at den lovfestede klasseromsregelen bør oppheves. Konsekvensene av å oppheve klasseromsregelen er at det må foretas en konkret vurdering av om bruken av verk i undervisningssammenheng er å regne som en overføring til allmennheten eller ikke. Dette er den samme vurderingen som i dag må gjøres for å avgjøre om bruken omfattes av klasseromsregelen eller ikke. Selv om dette isolert sett kan være krevende juridiske vurderinger for den enkelte undervisningsinstitusjon, legger departementet til grunn at skoleeiere og undervisere i praksis vil forholde seg til informasjonsmateriell fra de som er avtaleparter i forhandlinger om kollektive avtaler om bruk av verk i undervisningssammenheng. Dette er aktører med kunnskap om regelverket, som kollektive forvaltningsorganisasjoner og KS. Som *Kopinor* viser til i sin uttalelse, har partene lang erfaring med å gjøre fradrag i vederlag som følge av andre bestemmelser om fri bruk i loven.

Etter en ny vurdering av regelen opp mot EØS-forpliktelsene mener departementet at Norge ikke ensidig kan lovfeste en fast avgrensning av hva som ikke skal regnes som en overføring til allmennheten. Det må foretas en konkret vurdering av om bruken av verk innebærer en overføring til allmennheten eller ikke. Vurderingen må baseres på rettspraksis fra EU-domstolen, og denne rettspraksisen er i utvikling. Departementet foreslår derfor å oppheve den lovfestede klasseromsregelen i § 43 fjerde ledd.

I anmodningsvedtak nr. 731 15. mai 2018 bes det om en vurdering av om hvordan og hvorvidt verk som fremføres og overføres i klasserommet, deriblant strømming fra Internett, kan likestilles med eksemplarfremstilling i klasserommet og dermed bli vederlagspliktig.

Departementet legger til grunn at en slik likestilling i realiteten vil være en utvidelse av rekkevidden til begrepet «overføring til allmennheten».

Overføringsbegrepet er, som vist til ovenfor, harmonisert og EU-autonomt, jf. opphavsrettsdirektivet artikkel 3. Begrepet er avgrenset mot overføring som ikke skjer «til allmennheten», og denne grensen trekkes opp gjennom EU-domstolens praksis. Også eksemplarfremstillingsbegrepet er harmonisert og EU-autonomt, jf. opphavsrettsdirektivet artikkel 2.

Etter departementets vurdering kan derfor ikke overføringsbegrepet, uavhengig av klasseromsregelen, sidestilles med eksemplarfremstilling i undervisningsvirksomhet etter § 46.

Som omtalt i punkt 5.6.1.1, vil departementet vurdere på et senere tidspunkt om det bør innføres en avtaleforrang i undervisningsbestemmelsene i §§ 43 til 46 i loven. Avtaler om bruk av verk i undervisning kan omfatte overføring av verk til allmennheten, men ikke den bruk som etter EU-retten regnes for å skje innen det private området.

6 Bevaring av kulturarv

6.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven § 49 gir hjemmel til å fastsette forskrifter om eksemplarfremstilling av verk i arkiv-, bibliotek- og museumsinstitusjoner, samt i undervisnings- og forskningsinstitusjoner.

Etter § 49 første ledd kan det i forskrift fastsettes regler om rett til å fremstille eksemplar av verk, også i andre formater enn originalen, for konserverings- og sikringsformål samt andre særskilte formål. Formålet er å tillate digitalisering av verk og andre vernede arbeider i arkiv-, bibliotek- og museumsinstitusjonene (ABM-institusjonene) for å sikre konservering og bevaring av vår felles kulturarv for ettertiden.

Forskriftshjemmelen gjelder ikke for eksemplarfremstilling til ervervsmessig bruk. Denne begrensningen ble innført i 2005 ved gjennomføringen av opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF).

Med hjemmel i § 49 er det gitt nærmere regler i forskrift til åndsverkloven.

6.2 Digitalmarkedsdirektivet

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 6 gjelder bevaring av kulturarv. Medlemsstatene skal innføre unntak fra eneretten til eksemplarfremstilling, slik at kulturarvinstitusjoner til bevaringsformål skal kunne fremstille eksemplar av alle former for verk og arbeider som inngår fast i deres samlinger. Formålet er å skape gode forutsetninger for bevaring av kulturarv og grensekryssende samarbeid i lys av den digitale utviklingen.

Betegnelsen «kulturarvinstitusjon» er definert i artikkel 2 nr. 3 som et «offentlig tilgjengelig bibliotek eller museum, et arkiv eller et film- eller lydarkiv».

Bestemmelsen i artikkel 6 er format- og teknologinøytral. Eksemplarfremstillingen kan skje «[…] i ethvert format eller på ethvert medium».

Formålet med eksemplarfremstillingen må være bevaring av kulturarv, og eksemplarene skal kun benyttes til dette formålet. Eksemplarfremstillingshandlinger som utføres av kulturarvinstitusjoner til andre formål enn bevaring (som for eksempel tilgjengeliggjøring av samlinger på Internett), krever fremdeles enten rettighetsklarering eller at handlingen er tillatt etter andre unntak eller avgrensninger fastsatt i EU-retten, jf. fortalen punkt 27.

6.3 Andre nordiske land

Danmark har gjennomført artikkel 6 ved å utvide virkeområdet til ophavsretsloven § 16 stk. 2, slik at arkiv, bibliotek og museer kan fremstille eksemplar av verk og andre vernede arbeider for «sikkerheds- og beskyttelsesøjemed, herunder edb-programmer i digital form». Det klargjøres også at bestemmelsen ikke kan fravikes ved avtale, noe som gjennomfører deler av direktivet artikkel 7. Det fremgår av forarbeidene (Lovforslag nr. L 125 (2022–23) side 19) at kulturarvinstitusjonene kan samarbeide med hverandre eller med andre tredjeparter for å gjennomføre eksemplarfremstillingen.

I Sverige er reglene om bevaring av kulturarv i artikkel 6 gjennomført ved at avgrensningen for fremstilling av eksemplar av verk for bevaringsformål i arkiv og bibliotek i upphovsrättslagen 16 § er utvidet, slik at også museer som er tilgjengelige for allmennheten, og film- og lydarvinstitusjoner omfattes. Utvidelsen omfatter også en rett til eksemplarfremstilling av datamaskinprogrammer.

I Finland gjelder upphovsrättslagen 16 § bruk av kulturarvmateriale i kulturarvinstitusjoner. Det ble ikke ansett som nødvendig å gjøre endringer i denne bestemmelsen for å gjennomføre artikkel 6. Det er spesifisert i forskrift hvilke arkiv, bibliotek og museer som kan fremstille eksemplar av verk for bevaringsformål.

6.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet vurderte departementet at det ikke var behov for endringer i forskriftshjemmelen i § 49 for å gjennomføre artikkel 6. Det ble imidlertid foreslått endringer i forskrift til ånds-

verkloven §§ 1 til 3 for å gjennomføre artikkel 6 og definisjonen i artikkel 2 nr. 3.

6.5 Høringen

Advokatforeningen, BONO, Forskerforbundet, Nasjonalarkivet og *Universitetet i Oslo* er enige i departementets vurdering om at det ikke er nødvendig å endre forskriftshjemmelen i åndsverkloven § 49 for å gjennomføre direktivets definisjon av «kulturarvinstitusjon» i artikkel 2 nr. 3 og artikkel 6 om bevaring av kulturarv. *Kopinor* (med støtte fra blant andre *Bokhandlerforeningen, Den norske Forfatterforening, Grafill, Kunstnernettverket, Norsk Jazzforum* og *Norsk Oversetterforening*) foreslår å endre § 49 slik at forskriftskompetansen legges til Kongen i stedet for departementet. Dette begrunnes med at når forskriften fastsettes av departementet, kan beslutningsprosessen og grunnlaget for den endelige teksten fremstå som lite transparent og tilgjengelig.

6.6 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at gjeldende regulering av bevaring av kulturarvmateriale i stor grad er i samsvar med direktivet.

Definisjonen av «kulturarvinstitusjon» i artikkel 2 nr. 3 omfatter «offentlig tilgjengelige bibliotek eller museer, arkiv og film- eller lydarkiv». I åndsverkloven § 49 er institusjonene som er omfattet, arkiv, bibliotek, museer og undervisnings- og forskningsinstitusjoner. Etter departementets vurdering dekker denne ordlyden også offentlig tilgjengelige bibliotek og museer, samt arkivinstitusjoner og film- eller lydarkivinstitusjoner. Det er etter departementets syn derfor ikke nødvendig å gjøre endringer i selve forskriftshjemmelen i § 49 som følge av direktivets definisjon.

Etter departementets vurdering er det heller ikke nødvendig med andre lovendringer som følge av artikkel 6.

Det vil likevel være behov for enkelte endringer i forskrift til åndsverkloven for å gjennomføre artikkel 2 nr. 3 og artikkel 6. Høringsuttalelsene til forslagene til forskriftsendringer vil bli vurdert i forbindelse med fastsettelse av endringer i forskriften.

I høringen foreslår blant andre *Kopinor* og *Kunstnernettverket* at forskriftskompetansen endres fra departementet til Kongen. Departementet viser til at forskriftskompetansen etter bestemmelsen, i likhet med de fleste andre forskriftshjemler i loven, ble lagt til departementet ved innføringen av ny åndsverklov i 2018. Etter departementets vurdering er det ikke behov for å endre på dette.

7 Felles bestemmelser for de nye avgrensnings-bestemmelsene

7.1 Gjeldende rett

I åndsverkloven kapittel 3 er bestemmelsene om avgrensning av den opphavsrettslige eneretten og bestemmelsene om forvaltning av rettigheter ved avtalelisens mv. samlet. Kapittelet inneholder blant annet regler om kopiering til privat bruk (§ 26), bruk av datamaskinprogram og databaser (§§ 41 og 42), bruk av verk i undervisningsvirksomhet (§§ 43 til 46) og bruk av verk i arkiv, bibliotek og museum (§§ 47 til 54).

Kun i bestemmelsene om rett til endringer i datamaskinprogram og databaser, samt omvendt utvikling av datamaskinprogram, fremgår det eksplisitt at de ikke kan fravikes ved avtale, jf. §§ 41 og 42. De andre avgrensningsbestemmelsene inneholder ikke regler om at avtalevilkår som innskrenker bruksrettighetene ikke kan gjøres gjeldende. I norsk rett har det vært lagt til grunn at avtalevilkår som begrenser bruk etter avgrensningsbestemmelser i åndsverkloven, har avtalerettslig, men ikke opphavsrettslig virkning, se blant annet Ot.prp. nr. 15 (1994–95) side 85. Det innebærer at sanksjonsreglene i åndsverkloven ikke kommer til anvendelse der slik bruk er i strid med begrensningene i en avtale. Bruken kan likevel bli sett på som avtalebrudd, hvis det foreligger en gyldig avtale.

Åndsverkloven kapittel 7 inneholder bestemmelser om tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon. Det følger av § 100 første ledd at den som har lovlig tilgang til et vernet verk i visse tilfeller, uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer, kan gjøre bruk av verket, herunder fremstille nye eksemplar av det. Dette gjelder bruk etter avgrensningsbestemmelsene i §§ 32 til 34, 40, 43, 45, 48, 49, 55, 56, 56 a og 58. Retten til omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer gjelder likevel ikke der et vernet verk på avtalte vilkår ved overføring stilles til rådighet for allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket, jf. § 100 fjerde ledd. Retten til omgåelse gjelder heller ikke for datamaskinprogrammer, jf. femte ledd.

Alle unntak og avgrensninger i den opphavsrettslige eneretten må være i samsvar med den såkalte tretrinnstesten. Det innebærer at de kun får anvendelse i visse spesielle tilfeller som ikke skader den normale utnyttelsen av et verk eller vernet arbeid, og ikke på urimelig måte tilsidesetter rettighetshaverens legitime interesser. Tretrinnstesten er nedfelt blant annet i Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 2, TRIPS-avtalen artikkel 13 og opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 nr. 5, men er ikke lovfestet i åndsverkloven.

I Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) er det redegjort for tretrinnstesten og betydningen av denne på side 29–30:

> «I tillegg har opphavsrettsdirektivet inntatt tretrinnstesten som en generell ramme for alle de unntak som direktivet i utgangspunktet hjemler gjennom artikkel 5.5. Det betyr bl.a. at selv om et vidtgående unntak etter ordlyden i artikkel 5.2. eller 5.3. i opphavsrettsdirektivet synes å være mulig for nasjonal lovgiver, må det prøves mot tretrinnstesten. I direktivet fortalen (44) er det bl.a. presisert at nye digitale utnyttingsmåter kan innebære at tradisjonelt aksepterte unntak vil være for vidtgående i forhold til digital bruk pga. den økte økonomiske betydning slik digital utnyttelse kan ha i forhold til tidligere analog bruk.
>
> Tretrinnstesten inngår derfor i dag som en internasjonalt anerkjent ramme for nasjonal handlefrihet når det gjelder adgangen til å gjøre unntak fra eneretten. Tretrinnstesten er som navnet tilsier et prinsipp alle nasjonale unntak skal kunne testes mot.»

7.2 Digitalmarkedsdirektivet

Artikkel 7 inneholder fellesbestemmelser som gjelder for flere av unntakene eller avgrensningsbestemmelsene i direktivet avdeling II. I artikkel 7 nr. 1 fremgår det at alle kontraktsbestemmelser som er i strid med unntakene fastsatt i artikkel 3 (tekst- og datautvinning til forskningsformål), 5

(bruk av verk og andre beskyttede arbeider i digital og grensekryssende opplæringsvirksomhet) og 6 (bevaring av kulturarv), ikke kan håndheves.

Etter artikkel 7 nr. 2 første punktum gjelder opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 nr. 5 også for unntakene og avgrensningene fastsatt i digitalmarkedsdirektivet avdeling II. Det betyr at unntakene og avgrensningene bare kan gjøres gjeldende i visse spesielle tilfeller som ikke skader den normale utnyttelsen av et verk eller andre vernede arbeider, og som ikke fører til urimelig skade for rettighetshavernes interesser. Unntakene må altså oppfylle tretrinnstesten.

Det følger av artikkel 7 nr. 2 andre punktum at opphavsrettsdirektivet artikkel 6 nr. 4 første, tredje og femte ledd får anvendelse på digitalmarkedsdirektivet artikkel 3, 5 og 6. Opphavsrettsdirektivet artikkel 6 gjelder tekniske beskyttelsessystemer og når disse ikke skal hindre lovlig bruk av verket. Henvisningen fra digitalmarkedsdirektivet innebærer at de nye avgrensningene for tekst- og datautvinning til forskningsformål, undervisning og bevaring av kulturarv skal kunne benyttes, selv om verk eller arbeider er beskyttet av effektive tekniske beskyttelsessystemer. Betydningen av at det ikke henvises til fjerde ledd, er at bruk etter artikkel 3, 5 og 6 også skal kunne skje når tilgang gis gjennom en på forespørsel-tjeneste.

7.3 Andre nordiske land

Danmark har gjennomført artikkel 7 ved å innta bestemmelser i ophavsretsloven § 11 c stk. 3 (tekst- og datautvinning med henblikk på vitenskapelig forskning), § 13 a stk. 2 (bruk av verk i undervisningsaktiviteter) og i § 16 stk. 2 (bevaring av kulturarv), som fastslår at disse avgrensningsbestemmelsene ikke kan fravikes ved avtale. Videre er § 75 d stk. 1 endret, slik at retten til omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer også omfatter avgrensningsbestemmelsene om tekst- og datautvinning til forskningsformål. Bestemmelsen gjaldt, også før gjennomføringen, for bruk av verk i opplæringsvirksomhet og eksemplarfremstilling til bevaring av kulturarv.

I Sverige er artikkel 7 nr. 1 gjennomført i bestemmelsene om undervisning i upphovsrättslagen 13 § tredje ledd, tekst- og datautvinning i 15 b § tredje ledd og bevaring av kulturarv i 16 § første ledd andre punktum.

Upphovsrättslagen inneholdt allerede før gjennomføringen en rett til å omgå tekniske beskyttelsessystemer for handlinger som omfattes av avgrensningene i 16 § til bibliotek og arkivformål, jf. 52 f §. Etter lovendringen er retten utvidet til å gjelde omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for å muliggjøre bruk etter de nye avgrensningsbestemmelsene i 15 b § om tekst- og datautvinning til forskningsformål og 13 § om bruk av verk i opplæringsvirksomhet. I tillegg skal retten til omgåelse ikke begrenses for verk eller arbeider hvor allmennheten etter avtale kan velge tid og sted for tilgangen, jf. 52 f § tredje ledd.

I Finland er artikkel 7 gjennomført i bestemmelsene om datautvinning for vitenskapelig forskning i upphovsrättslagen 13 b § og bestemmelsen om bruk av verk til illustrasjonsformål i undervisning i 14 a §. Det er ikke gjort endringer i 16 § om bevaring av kulturarv, og det er derfor heller tatt inn en eksplisitt bestemmelse om at denne paragrafen ikke kan fravikes ved avtale.

Artikkel 7 nr. 2 er gjennomført på tilsvarende måte som i Sverige. I upphovsrättslagen 50 c § om adgang til verk som er beskyttet med tekniske beskyttelsessystemer, er det tatt inn henvisning til de nye avgrensningsbestemmelsene som gjennomfører artikkel 3, 5 og 6.

7.4 Høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at det lovfestes i §§ 43 sjuende ledd og 50 f femte ledd at avtalevilkår som innskrenker retten til å utnytte verk eller arbeider etter de nye avgrensningsbestemmelsene, ikke kan gjøres gjeldende og dermed ikke håndheves. Tilsvarende presisering ble foreslått inntatt i forskrift til åndsverkloven § 3.

Departementet mente videre at begrensningen i åndsverkloven § 100 fjerde ledd – som innebærer at adgangen til å bruke verk beskyttet av effektive tekniske beskyttelsessystemer ikke gjelder for på forespørsel-tjenester – ikke er i samsvar med artikkel 7. Begrunnelsen er at det fremgår av fortalen punkt 7 at bruken av slike tekniske beskyttelsessystemer ikke må hindre utnyttelsen av de nye avgrensningene.

Departementet foreslo derfor at § 100 fjerde ledd endres, slik at det fremkommer at denne begrensningen ikke gjelder for § 43 andre ledd (fri bruk av verk ved undervisningsvirksomhet), § 49 (bruk av verk i arkiv, bibliotek, museer mv.) og § 50 f (tekst- og datautvinning til forskningsformål).

Departementet vurderte også om tretrinnstesten skulle lovfestes eller videreføres som et

ulovfestet prinsipp, og konkluderte med at testen i utgangspunktet er et verktøy for lovgiver. Dette innebærer at departementet må vurdere forslag til ny lovgivning opp mot tretrinnstesten. Departementet foreslo derfor ikke en lovfesting av prinsippet.

7.5 Høringen

BONO er i hovedsak enig i forslagene, men har enkelte kommentarer til forholdet mellom tekniske beskyttelsessystemer og tekst- og datautvinning:

> «BONO ber om at det understrekes at rettighetshavernes plikt iht. åvl. § 100 til å sikre adgangen til å bruke verk til tekst- og datautvinning innenfor åvl. § 50 f, under ingen omstendighet kan tolkes slik at det blir vanskeligere for rettighetshaverne å implementere tekniske beskyttelsessystemer for å forhindre bruk av egne verk til tekst- og datautvinning innenfor åvl. § 50 e.»

Norsk Bibliotekforening (NBF) mener avveiningen opp mot tretrinnstesten allerede er gjort av EU-lovgiver:

> «Unntakene som følger av digitalmarkedsdirektivet er klart formulert, og det kan da ikke være opp til forskere og andre lovlige anvendere av unntaksbestemmelsene å gjøre nye konkrete vurderinger basert på tretrinnstesten av virkningene av den planlagte anvendelsen. Det ville vanskeliggjøre bruken. Derfor er vi svært glade for at departementet konkluderer med at det ikke er hensiktsmessig å lovfeste prinsippet om tretrinnstesten i forbindelse med gjennomføring av artikkel 7.»

Den norske Forleggerforening, *Kopinor* og *Norsk Oversetterforening* er uenige i departementets forslag om å ikke lovfeste tretrinnstesten. Disse høringsinstansene mener en lovfesting av prinsippet er viktig, slik at fribruksreglene tolkes korrekt. Kopinor viser til en svensk offentlig utredning (SOU 2024: 4) som foreslår å lovfeste prinsippet.

BONO, *Dramatikerforbundet*, *IFPI Norge*, *Norwaco*, *Kopinor* og *Norges Fotografforbund* mener tretrinnstesten også skal benyttes av domstolene ved vurdering av om en konkret bruk anses for å oppfylle vilkårene, og at dette derfor bør presiseres i forarbeidene.

7.6 Departementets vurderinger

7.6.1 Innskrenkende avtalevilkår og tekniske beskyttelsessystemer

Direktivet artikkel 7 nr. 1 skal sikre at den tillatte bruken av verk og vernede arbeider etter artikkel 3, 5 og 6 ikke kan tilsidesettes eller begrenses ved avtale. Departementet foreslår å lovfeste dette i § 43 sjette ledd (fri bruk av verk ved undervisningsvirksomhet), og § 50 f fjerde ledd (tekst- og datautvinning til forskningsformål). For bevaring av kulturarv etter artikkel 6 vil det reguleres i forskrift at det ikke kan avtales innskrenkninger i retten til slik bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer.

Det er få høringsinstanser som uttaler seg om dette forslaget i høringen.

Etter departementets vurdering vil forslaget sikre retten til å benytte verk og arbeider til tekst- og datautvinning i forskningssammenheng, bruk av verk i undervisning og adgangen til eksemplarfremstilling for bevaring av kulturarv. Samtidig understreker departementet at lovfestingen ikke er ment å endre innholdet i de øvrige avgrensningsbestemmelsene i åndsverkloven.

Forbudet mot innskrenkende avtalevilkår omfatter ikke forslag til § 50 e (den generelle avgrensningen av eneretten for tekst- og datautvinningsformål). Årsaken er at eksemplarfremstilling etter denne bestemmelsen forutsetter at rettighetshaver ikke har motsatt seg en slik bruk, se omtale i punkt 4.6.6. Bruken av verk etter § 50 e kan dermed begrenses ved avtale.

Etter departementets vurdering er det også behov for justeringer i loven for å sikre at de nye avgrensningsbestemmelsene kan benyttes uavhengig av tekniske beskyttelsessystemer. Åndsverkloven § 100 første ledd om adgang til bruk av verk når det er anvendt effektive tekniske beskyttelsessystemer, inneholder allerede en henvisning til § 43 om fri bruk av verk i undervisningsvirksomhet og til § 49 om bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer. Det bør etter departementets vurdering i tillegg tas inn en henvisning i § 100 til den nye bestemmelsen om tekst- og datautvinning for vitenskapelig forskning. Til *BONOs* uttalelse om forholdet mellom tekniske beskyttelsessystemer og tekst- og datautvinning, bemerker d e p a r t e m e n t e t at hensikten med forslaget ikke er å gjøre det vanskeligere å reservere seg mot tekst- og datautvinning etter § 50 e. Begrensningen i gjeldende § 100 fjerde ledd, som innebærer at adgangen til bruk av verk beskyttet av effektive tekniske beskyttelsessystemer ikke gjelder for på

forespørsel-tjenester, er etter departementets vurdering ikke i samsvar med artikkel 7. Fortalen punkt 7 presiserer at tekniske beskyttelsessystemer ikke må hindre utnyttelse av de nye unntakene og avgrensningene. Dette gjelder også dersom verk og vernede arbeider er gjort tilgjengelig for offentligheten gjennom bestillingstjenester. Departementet foreslår derfor at § 100 fjerde ledd endres, slik at begrensningen ikke gjelder bestemmelsene som gjennomfører artikkel 3, 5 og 6, jf. forslaget § 43, gjeldende § 49 og forslaget § 50 f.

7.6.2 Tretrinnstesten

Departementet anser tretrinnstesten primært som et verktøy for lovgiver. Dette innebærer at departementet må vurdere forslag til ny lovgivning opp mot tretrinnstesten. Ved tilslutning til Bernkonvensjonen og TRIPS-avtalen har det tidligere ikke vært aktuelt å lovfeste selve tretrinnstesten.

Departementet legger til grunn at videreføringen av avtalelisensbestemmelsene innebærer at en lovfesting av prinsippet vil ha liten praktisk betydning for områder som reguleres av slike avtaler. En avtalelisensavtale fremforhandles og sikrer rettighetshavere vederlag, og kan derfor antas å ikke skade den normale utnyttelsen av verkene. Utnyttelsen på slike områder vil da heller ikke være til urimelig skade for rettighetshavernes interesser. For eksempel må forslaget §§ 50 e til 50 f om tekst- og datautvinning og § 43 om bruk av verk i undervisningsvirksomhet vurderes opp mot tretrinnstesten. Dette er bestemmelser som det er obligatorisk å gjennomføre.

Flere aktører fra rettighetshaversiden hevder at særlig tekst- og datautvinningsbestemmelsene, som følge av den teknologiske utviklingen og bruk av verk til å trene KI-systemer, ikke lenger består testen. Departementet mener at tretrinnstesten er oppfylt, men har foreslått å gjennomføre bestemmelsene direktivnært og vil følge utviklingen nøye, se vurderingen av dette i punkt 4.7.4.

Departementet merker seg at *Norwaco* mener at tretrinnstesten også skal benyttes som skranke for domstolene, når disse vurderer saker om rekkevidden av avgrensningsbestemmelsene i åndsverkloven. Som beskrevet ovenfor er tretrinnstesten et verktøy for lovgiver, herunder et prinsipp alle nasjonale unntak skal testes mot. Tretrinnstesten gir ikke brukerrettigheter i seg selv, men forplikter medlemsstatene til ikke å begrense eneretten utover den rammen testen gir (se Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) punkt 3.4.1.2). Departementet utelukker imidlertid ikke at tretrinnstesten i visse tilfeller kan bidra som et overordnet tolkningsmoment for norske domstolers forståelse og praktisering av blant annet tekst- og datautvinningsbestemmelsene.

En lovfesting av prinsippet reiser imidlertid flere spørsmål, både knyttet til den konkrete utformingen og til hvordan prinsippet skal anvendes og vektes opp mot andre lovfestede bruksbestemmelser i loven. Etter departementets vurdering bør en eventuell lovfesting av prinsippet utredes nærmere og et konkret lovforslag høres før det er aktuelt å innføre en ny bestemmelse om dette. Departementet er klar over at det er en diskusjon i de andre nordiske landene knyttet til lovfesting av tretrinnstesten, og at det foreligger en anbefaling om å gjøre dette i den svenske utredningen SOU 2024: 4 *Inskränkningarna i upphovsrätten*. Forslagene i utredningen er foreløpig ikke fulgt opp.

Etter departementets vurdering er det derfor ikke hensiktsmessig å lovfeste tretrinnstesten i denne forbindelse. Departementet følger utviklingen i de andre nordiske landene tett og utelukker ikke at det kan være aktuelt å foreslå en lovfesting på et senere tidspunkt.

8 Kulturarvinstitusjoners bruk av verk og andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen

8.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven § 50 gir hjemmel til å inngå avtalelisensavtaler for bruk av verk og arbeider i arkiv, bibliotek og museer. Når vilkårene for avtalelisens i § 63 første, jf. tredje ledd, er oppfylt, kan disse kulturarvinstitusjonene inngå avtale med en representativ og egnet rettighetsorganisasjon om å fremstille eksemplar av utgitt materiale i samlingene og gjøre dette tilgjengelig for allmennheten. Avtalelisenssystemet er nærmere omtalt i punkt 9.

Den særskilte avtalelisensbestemmelsen i § 50 legger til rette for klarering av rettigheter ved avtalelisens for alt utgitt materiale, uavhengig av om det fortsatt er i handelen. Bestemmelsen inneholder ingen forbudsrett som åpner for at rettighetshavere kan kreve at sine verk trekkes ut av avtalen. Slik forbudsrett («opt out»-klausul) kan likevel avtales mellom partene.

Åndsverkloven § 63 andre ledd åpner for at avtalelisens også kan benyttes på andre områder enn de særskilte avtalelisensbestemmelsene som fremgår av paragrafens første ledd. Dette er en bestemmelse om generell avtalelisens som ikke er begrenset til bestemte områder og bruksformer, men det kreves at avtalen skal gjelde for «et nærmere avgrenset område». Etter bestemmelsen gjelder avtalelisensen ikke for verk der opphaveren har nedlagt forbud mot bruk av verket overfor noen av partene. For øvrig gjelder de samme vilkår, jf. tredje ledd, som for de særskilte avtalelisensene.

Lovens avtalelisensbestemmelser har ikke grensekryssende virkning, men gjelder kun eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten i Norge, i tråd med territorialitetsprinsippet.

8.2 Digitalmarkedsdirektivet

Artiklene 8 til 11 inneholder regler om bruk av verk som ikke lenger er i handelen («out-of-commerce»). Formålet med disse bestemmelsene er å gjøre det mulig for kulturarvinstitusjoner å tilgjengeliggjøre digitale verk og arbeider fra egne samlinger som ikke lenger er i handelen, uten å måtte klarere hvert enkelt verk.

Artikkel 8 etablerer en avtalelisensordning som kulturarvinstitusjoner kan benytte for klarering av slike verk. Rettighetshavere skal ha mulighet til å nedlegge forbud mot bruk. Bestemmelsene stiller krav til den kollektive forvaltningsorganisasjonen og gir regler om hvordan ordningen skal fungere i praksis.

Medlemsstatene skal videre etablere et unntak eller en avgrensning for de situasjonene hvor det ikke finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som oppfyller vilkårene i artikkel 8 nr. 1. Disse vilkårene omfatter blant annet krav til organisasjonens representativitet.

Etter artikkel 8 nr. 5 anses et verk eller vernet arbeid for å ikke lenger være i handelen når det i god tro kan antas at hele verket eller arbeidet ikke er tilgjengelig for allmennheten gjennom vanlige handelskanaler. Det skal gjøres en rimelig innsats for å avgjøre dette. Medlemsstatene kan fastsette særlige kriterier for å avgjøre når et verk eller arbeid er ute av handelen, som for eksempel en sluttdato eller skjæringstidspunkt. Slike krav kan ikke gå lenger enn det som er nødvendig og rimelig.

Artikkel 8 nr. 6 krever at når en kulturarvinstitusjon klarerer bruk av verk som ikke lenger er i handelen etter artikkel 8 nr. 1, skal avtalen inngås med en representativ kollektiv forvaltningsorganisasjon i den medlemsstaten der kulturarvinstitusjonen er etablert.

Artikkel 8 nr. 7 fastsetter at sett med verk og arbeider ikke omfattes av unntaket eller avgrensningen, selv om de anses som ute av handelen, dersom det med en rimelig innsats kan dokumenteres at settene hovedsakelig består av verk som oppfyller visse kriterier. Dette gjelder sett med verk eller andre vernede arbeider – med unntak av filmverk og audiovisuelle verk – som første gang ble utgitt eller kringkastet i en stat utenfor EØS (tredjeland). Filmverk og audiovisuelle verk er også unntatt dersom produsenten har sitt hovedkontor eller faste bosted i et tredjeland.

Videre er sett med verk og vernede arbeider laget av borgere fra tredjeland unntatt, dersom det etter en rimelig innsats ikke kan fastslås at de første gang ble utgitt eller kringkastet i et tredjeland eller en medlemsstat, eller om produsenten av filmverk eller audiovisuelle verk har sitt hovedkontor eller faste bosted i et tredjeland. Hvis en kollektiv forvaltningsorganisasjon er tilstrekkelig representativ for rettighetshavere i det berørte tredjelandet, kan settene likevel klareres gjennom den nye avtalelisensordningen som beskrevet i artikkel 8 nr. 1 bokstav a.

Artikkel 9 åpner for grensekryssende bruk av verk. Bestemmelsen fastslår at bruken som skjer i henhold til artikkel 8, skal anses å finne sted i den medlemsstaten der kulturarvinstitusjonen er etablert, uavhengig av hvor den faktiske bruken skjer.

I artikkel 10 fastsettes det krav til visse informasjonstiltak som blant annet skal bidra til å identifisere verk og arbeider som ikke lenger er i handelen, samt hvilke verk og arbeider som kan omfattes av en avtalelisensavtale eller brukes etter avgrensningsbestemmelsen. Det skal også gis opplysninger om rettighetshavernes mulighet til å trekke verk fra avtalen, om hvem som er parter i avtalen, og hvilke territorier avtalen gjelder for.

Opplysningene skal gjøres permanent, enkelt og effektivt tilgjengelig på en offentlig felles nettportal, som skal opprettes og forvaltes av EUs myndighet for immaterialrett (EUIPO) i samsvar med forordning (EU) nr. 386/2012. Publisering skal skje minst seks måneder før verkene eller de andre vernede arbeidene distribueres, overføres eller gjøres tilgjengelig for allmennheten, enten i henhold til en avtalelisensavtale etter artikkel 8 nr. 1 eller etter unntaket eller avgrensningen i artikkel 8 nr. 2. Dersom det er nødvendig for å sikre rettighetshavernes generelle bevissthet, skal det innføres ytterligere opplysningstiltak, jf. artikkel 10 nr. 2.

Det følger av artikkel 11 at medlemsstatene skal sørge for at rettighetshavere, kollektive forvaltningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner konsulteres i forbindelse med visse krav som fastsettes i henhold til artikkel 8. I tillegg skal det legges til rette for løpende dialog mellom berørte parter om bruken av bestemmelsen.

8.3 Andre nordiske land

I Danmark er artiklene 8 til 11 gjennomført i tilknytning til reglene om arkiv, bibliotek og museers adgang til å bruke verk. De nye bestemmelsene er inntatt i §§ 16 c til 16 f. I § 16 c er det innført en ny avtalelisens for bruk av verk i kulturarvinstitusjonenes samlinger som ikke lenger er i handelen. Paragraf 16 d inneholder en ny avgrensningsbestemmelse for tilfeller der det ikke finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som kan inngå avtalelisensavtaler om bruk av slike verk. Avgrensningen gjelder ikke hvis rettighetshaver har nedlagt forbud mot slik bruk. Bruk etter begge bestemmelsene skal anses å finne sted i Danmark, såfremt kulturarvinstitusjonen er etablert der. I § 16 e presiseres hva som skal til for at et verk anses å ikke lenger være i handelen. Paragraf 16 f angir hvilke opplysninger som skal offentliggjøres på EUs immaterialrettsmyndighets nettportal. Nærmere regulering av registreringsplikten er gitt i forskrift.

Sverige har gjennomført artikkel 8 til 11 i upphovsrättslagen 16 e §, 42 i §, 42 a § og 42 j §. I 42 i § er det innført en ny avtalelisens for bruk av verk i kulturarvinstitusjonenes samlinger som ikke lenger er i handelen. Opphaveren kan reservere seg mot slik bruk. Artikkel 8 nr. 2, som stiller nærmere krav til hvilke verk som kan omfattes av avtalelisensen, er gjennomført i 42 j §. Videre er det innført en ny avgrensningsbestemmelse om fri bruk i 16 e §, for tilfeller der det ikke er mulig å lisensiere bruken gjennom den nye avtalelisensbestemmelsen. For begge bestemmelsene gjelder at den opphavsrettslig relevante handlingen skal anses å ha skjedd i den staten hvor kulturarvinstitusjonen er etablert. Alle nærstående rettigheter omfattes av bestemmelsene. Kulturarvinstitusjonenes og de kollektive forvaltningsorganisasjonenes plikt til å publisere informasjon på EUs immaterialrettsmyndighets nettportal, er regulert i forskrift.

Finland har gjennomført artikkel 8 til 11 i upphovsrättslagen 16 g §, 16 h §, 16 i § og 16 j §. I 16 g § er det innført en ny avtalelisensbestemmelse om bruk av verk i kulturarvinstitusjoners samlinger. Bestemmelsen skiller mellom verk som er ute av handelen, og verk som befinner seg i kulturarvinstitusjonenes samlinger, men som aldri har vært i handelen. Verk som aldri har vært kommersielt tilgjengelig kan omfattes av en avtalelisensavtale først etter at det har gått fem år siden de ble innlemmet i samlingen. I 16 h § er det innført en avgrensningsbestemmelse for «utgåtte verk» (ute av handelen) i tilfeller der lisens ikke er tilgjengelig etter 16 g §. Det er fastsatt skjæringstidspunkter for enkelte verkstyper og for verk som aldri har vært kommersielt tilgjengelige. Videre er det i 16 i § tatt inn en egen bestemmelse om forbudsrett. Direktivets krav til registrering av

opplysninger om bruk er gjennomført i 16 j §. Nærmere regulering av registreringsplikten er gitt i forskrift.

8.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artiklene 8 til 11 i fire nye paragrafer i åndsverkloven.

I utkastet § 50 a ble det foreslått en ny avtalelisensbestemmelse for kulturarvinstitusjoners bruk av verk og andre beskyttede arbeider som de har i samlingene sine, men som ikke lenger er i handelen. Forslaget gir offentlig tilgjengelige bibliotek eller museum, arkivinstitusjoner og andre bevaringsinstitusjoner med audiovisuelt innhold adgang til å fremstille eksemplar av verk fra egne samlinger og gjøre dem tilgjengelige for allmennheten, forutsatt at bruken ikke er til ervervsmessige formål. Etter forslaget kreves det at verkene antas å ikke være tilgjengelige i handelen, og at vilkårene for avtalelisens etter § 63 første ledd er oppfylt. Det ble videre foreslått at avtalelisensen ikke skal gjelde dersom opphaveren overfor noen av partene i en inngått avtale har nedlagt forbud mot den aktuelle bruken.

I utkastet § 50 b ble det klargjort hvilke unntak som skal gjelde for avtalelisensbestemmelsen. Det kan ikke inngås avtalelisensavtaler for bruk av sett med ute av handelen-verk som i hovedsak består av verk med tilknytning til en stat utenfor EØS-området.

Departementet foreslo å utpeke Nasjonalbiblioteket som nasjonalt kontaktpunkt for bruk etter bestemmelsene, med ansvar for å registrere opplysninger om inngåtte avtaler, partene og de aktuelle verkene og vernede arbeidene hos EUs immaterialrettsmyndighet. I utkastet § 50 c stilles det krav om at det gjøres en rimelig innsats for å avklare om et verk ikke lenger er i handelen. Opplysninger om inngåtte avtalelisensavtaler og om rettighetshaveres adgang til å nedlegge forbud skal formidles til Nasjonalbiblioteket minst seks måneder før den planlagte bruken kan gjennomføres. Forslaget inneholder også en ny forskriftshjemmel i § 50 c siste ledd, som gir adgang til å fastsette nærmere regler om gjennomføring og dokumentasjon av den rimelige innsatsen, samt bruk av verk som ikke lenger er i handelen, herunder om søkekilder og opplysningstiltak.

Departementet foreslo i tillegg en ny avgrensningsbestemmelse i utkastet § 49 a. Bestemmelsen gir kulturarvinstitusjoner adgang til å tilgjengeliggjøre verk fra samlingene som ikke lenger er i handelen, dersom det ikke finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som kan inngå en avtalelisensavtale om den ønskede bruken.

8.5 Høringen

Universitetet i Oslo og *Nasjonalarkivet* støtter departementets vurderinger og utkast til nye bestemmelser om kulturarvinstitusjoners bruk av verk som ikke lenger er i handelen.

BONO understreker at det er viktig at gjennomføringen av artikkel 8 ikke vanskeliggjør eksisterende ordninger og avtaler. Samtidig påpeker BONO at bestemmelsene antas å få begrenset betydning for visuelle verk, og at kulturarvinstitusjonenes interesser allerede er ivaretatt i gjeldende rett. Videre viser BONO til at utkastene til nye bestemmelser fremstår som lite tilgjengelige, og at det foreligger uklarheter knyttet til forståelsen av begrepet «i handelen» for visuelle verk, ettersom slike verk ofte ikke kan anses som utgitt eller tilgjengelig i handelen.

BONO og *IFPI Norge* støtter departementets forslag om at avgrensningsbestemmelsen kun får anvendelse der det ikke finnes en representativ organisasjon som kan inngå en avtalelisensavtale. BONO støtter også at navngivningsretten fremgår direkte av lovteksten.

Kopinor (med tilslutning fra blant andre *Bokhandlerforeningen, Den norske Forfatterforening, Grafill, Kunstnernettverket, Norsk Oversetterforening* og *Norsk Redaktørforening*) støtter departementets vurdering av at § 50 bør videreføres uendret. De støtter også forslaget til en ny avtalelisensbestemmelse for verk som er ute av handelen, og at det ikke angis et tidsintervall for hvilke utgivelsesår som omfattes. Etter Kopinors mening bør det være opp til partene å avgjøre i hvilken grad denne hjemmelen skal benyttes ved siden av § 50. Videre foreslår Kopinor enkelte justeringer av begrepsbruken i lovteksten.

Kunstnernettverket (med tilslutning fra blant andre *Den norske Forfatterforening, Dramatikerforbundet, Grafill, Norsk Oversetterforening* og *Norsk Barne- og ungdomsbokforfattere*) foreslår at det i utkastet § 49 a og § 50 a tas inn en henvisning til utkastet § 115 c, slik at den grensekryssende virkningen til de nye kulturarvbestemmelsene kommer tydeligere frem.

IFPI Norge (med støtte fra *FONO*) mener at langtidsdeponerte verk i kulturarvinstitusjoner ikke skal regnes som en del av institusjonens samling. *Nasjonalbiblioteket* mener at de foreslåtte bestemmelsene om bruk av verk som ikke har

vært utgitt eller som ikke lenger er i handelen, vil få betydning for kulturarvinstitusjonene – både for deling over landegrensene og for områder der det i dag ikke eksisterer godkjenninger for avtalelisensklarering. Videre støtter Nasjonalbiblioteket departementets vurdering av graden av rimelig innsats og administrativ byrde ved registrering, regulering av opplysningstiltak og at det ikke er behov for et skjæringstidspunkt i gjennomføringen av direktivbestemmelsene. De støtter også at de samme begrensninger og krav bør gjelde for avgrensningsbestemmelsen som for avtalelisensen.

Nasjonalbiblioteket bekrefter også at de er villige til å påta seg rollen som ansvarlig institusjon og nasjonalt kontaktpunkt mellom aktørene og den felleseuropeiske nettportalen. *Norsk Bibliotekforening* er enig i at Nasjonalbiblioteket bør få denne rollen.

Norsk Bibliotekforening støtter også i hovedsak departementets forslag til nye bestemmelser om bruk av verk som er ute av handelen. Foreningen mener det burde være unødvendig å stille krav om å undersøke om verkene fremdeles er i handelen, men er positive til presiseringen om at innsatsen ikke skal være særlig administrativt krevende. Videre etterlyser Norsk Bibliotekforening en løsning for de situasjoner der det finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som kan forhandle en avtale etter den foreslåtte avtalelisensbestemmelsen, men hvor organisasjonen ikke ønsker å forhandle eller enighet ikke oppnås. I slike situasjoner bør det, etter foreningens mening, være mulig å benytte avgrensningsbestemmelsen eller kreve tvisteløsning etter åndsverkloven § 65 b.

NRK ber om at departementet klargjør at de foreslåtte bestemmelsene ikke omfatter NRKs bruk av egne arkiv, jf. definisjonen i artikkel 8 nr. 5:

> «Slik forslaget til lovbestemmelser nå er utformet, er NRK av den oppfatning at disse ikke vil omfatte NRKs lydprogram eller audiovisuelle program som er avlevert til Nasjonalbiblioteket iht. pliktavleveringsloven.
>
> For avleverte programmer vil det nemlig være enkelt å identifisere NRK som eier av relevante rettigheter, slik at det er NRK som må kontaktes for å inngå lisensavtale om eventuell bruk. NRK praktiserer jevnlig slik lisensiering av egne programmer for både privat og kommersiell bruk. Individuell klarering er altså mulig, slik at vilkårene for avtalelisens etter §§ 50a-c ikke er oppfylt.»

8.6 Departementets vurderinger

8.6.1 Generelt

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet, med noen justeringer. Avgrensningsbestemmelsen i artikkel 8 nr. 2 om kulturarvinstitusjoners bruk av verk fra egne samlinger som ikke lenger finnes i handelen, og rettighetshavers rett til å nedlegge forbud mot bruken etter artikkel 8 nr. 4 foreslås gjennomført i ny § 49 a.

Artikkel 8 nr. 1 om avtalelisens for bruk av verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen, foreslås gjennomført i ny § 50 a. Vilkårene for hva som skal omfattes av avtalelisensen i artikkel 8 nr. 3 til nr. 6, foreslås gjennomført i samme paragraf. Unntakene fra avtalelisensbestemmelsen i artikkel 8 nr. 7 foreslås regulert i ny § 50 b.

Artikkel 9 om bruk av verk som ikke lenger er i handelen over landegrensene, foreslås gjennomført i ny § 115 c.

Bestemmelsene i artikkel 10 om registrering av opplysninger om bruk av verk som ikke lenger er i handelen, foreslås gjennomført i ny § 50 c. I paragrafens tredje ledd foreslås en forskriftshjemmel til å fastsette nærmere regler om krav til dokumentasjon.

Etter departementets vurdering vil gjeldende § 50 om avtalelisens for bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer legge til rette for avtaler som omfatter alt utgitt materiale i samlingene, uavhengig av om verkene fortsatt er i handelen eller ikke. Gjennomføring av direktivforpliktelsene om verk og arbeider som er ute av handelen, vil likevel få betydning dersom det oppstår behov og interesse for klarering av grensekryssende bruk, samt for verk og arbeider i kulturarvinstitusjonenes samlinger som aldri har vært i handelen.

Departementet foreslo i høringen å ta inn en opplisting i de aktuelle paragrafene i loven, av hvilke kategorier av kulturarvinstitusjoner som kan benytte de nye bestemmelsene. I høringsnotatet benyttet departementet formuleringen «offentlig tilgjengelige bibliotek eller museum, arkivinstitusjoner og andre bevaringsinstitusjoner med audiovisuelt innhold». Som *Kopinor* påpeker, er «film- og lydarvinstitusjoner» mer i tråd med begrepsbruken i direktivet. Departementet ser at «bevaringsinstitusjoner med audiovisuelt innhold» kan være en mindre presis betegnelse og mener det er hensiktsmessig å benytte betegnelser som ligger nærmere direktivets ordlyd. Samtidig er betegnelsen «lydarvinstitusjon» lite brukt, og det finnes i dag få institusjoner som

utelukkende har som oppdrag å bevare lyd og film. Derimot kan for eksempel en kringkastingsorganisasjon ha et bevaringsoppdrag knyttet til historiske film- og lydopptak, uten at organisasjonen som sådan regnes som en film- og lydarvinstitusjon. Departementet foreslår derfor å benytte betegnelsen «andre institusjoner med film- eller lydarkiv».

Fortalen punkt 29 beskriver når et verk eller arbeid skal anses å være en fast del av en kulturarvinstitusjons egne samlinger. Her fremgår det at eksemplar av verk eller vernede arbeider regnes som en fast del av samlingen når de eies eller innehas permanent av en institusjon, for eksempel gjennom overdragelse eller en lisensavtale, juridiske deponeringsforpliktelser eller ordninger for permanent oppbevaring. *IFPI Norge* og *FONO* har i høringen innsigelser mot at materiale som er langtidsdeponert i kulturarvinstitusjonene, skal anses som en del av institusjonens samling og dermed omfattes av de nye bestemmelsene. Departementet viser til at formålet med direktivets bestemmelser om kulturarvinstitusjoners bruk av verk er å sikre at kulturarvmateriale bevares og gjøres tilgjengelig for allmennheten. Langtidsdeponering skjer som hovedregel fordi materialet har verdi som kulturarv og ellers ville gått tapt grunnet uegnede bevaringsforhold. I lys av fortalens formuleringer og muligheten for rettighetshavere til å reservere seg mot bruken, mener departementet at langtidsdeponert materiale bør omfattes av den nye avtalelisensbestemmelsen og avgrensningsbestemmelsen. Hvor lenge materialet må deponeres for å regnes som langtidsdeponert, må vurderes konkret. Avtaler om deponering på ubestemt tid, med for eksempel klausul om at eierskap overføres til kulturarvinstitusjonen etter et visst antall år, vil kunne omfattes. Det samme gjelder avtaler med varighet over for eksempel 10 år. Derimot er det nærliggende å anta at materiale som er overlevert med en deponeringsavtale som ikke er ment å vare lenger enn ett år, ikke kan anses som langtidsdeponert.

Fortalen punkt 37 understreker at lisensieringsordningen og avgrensningsbestemmelsen eller unntaket fastsatt etter direktivet må ta høyde for det mangfoldet av verk og vernede arbeider som finnes i kulturarvinstitusjonenes samlinger. Dette omfatter blant annet fotografier, programvare, fonogrammer, audiovisuelle verk og unike kunstverk, herunder verk som aldri har vært kommersielt tilgjengelige. Verk som ikke har vært i handelen, kan omfatte plakater, brosjyrer, tidsskrifter eller audiovisuelle verk fremstilt av amatører, samt upubliserte verk eller andre vernede arbeider.

Slik departementet forstår direktivet, etableres det ikke en ren avtalelisensordning for formidling av verk i kulturarvinstitusjonenes samlinger som ikke lenger er tilgjengelige gjennom vanlige handelskanaler. Artikkel 8 nr. 3 legger opp til en tosporet løsning, der det innføres en avtalelisensordning når det finnes kollektive forvaltningsorganisasjoner som kan inngå slike avtaler, jf. artikkel 8 nr. 1, og en avgrensning der slike organisasjoner ikke finnes, jf. artikkel 8 nr. 2. Departementet foreslår derfor både en ny avtalelisensbestemmelse og en ny avgrensningsbestemmelse om kulturarvinstitusjoners bruk av verk som ikke lenger er i handelen.

Departementet mener de nye bestemmelsene også bør omfatte fotografiske bilder, i tråd med forslagene til i de andre avgrensningsbestemmelsene som gjennomfører direktivet. Det er ingen innsigelser mot dette i høringen.

Etter innspill fra *BONO* og *Kopinor* er det foretatt enkelte tekniske justeringer i forslagene til de nye paragrafene.

8.6.2 Verk og vernede arbeider som ikke lenger er i handelen

For at de nye bruksbestemmelsene skal kunne anvendes, er det et krav at de aktuelle verkene og arbeidene anses som ute av handelen, og at det gjøres en rimelig innsats i god tro for å avgjøre dette, jf. artikkel 8 nr. 5.

Etter departementets vurdering bør det ikke innføres et skjæringstidspunkt for når et verk eller vernet arbeid kan omfattes av de nye bestemmelsene. En slik løsning kunne gjort det enklere for partene å avgjøre hvilke verk og arbeider som kan omfattes, men i praksis vil det være store forskjeller mellom når ulike verkstyper ikke lenger er kommersielt tilgjengelige. Departementet mener at de obligatoriske kravene i direktivet er tilstrekkelige for å avgjøre når et verk eller arbeid er ute av handelen. Dette synet støttes også av de *høringsinstansene* som uttaler seg om spørsmålet. Det foreslås derfor ikke et fast skjæringstidspunkt for når materialet kan regnes som ute av handelen.

Hva som utgjør en tilstrekkelig rimelig innsats for å avgjøre om et verk eller arbeid er ute av handelen, er beskrevet i fortalen punkt 38. Etter departementets vurdering er hensikten at innsatsen ikke skal være særlig administrativt krevende, men at lett tilgjengelige handelskanaler og andre informasjonskilder bør undersøkes. Det er

ikke krav om at undersøkelsene gjentas flere ganger, og i noen tilfeller kan stikkprøver være tilstrekkelig. Departementet er imidlertid ikke enig med *Norsk Bibliotekforening*, som i høringen mener at det ikke bør være nødvendig å foreta noen undersøkelser. Det må gjøres en faktisk innsats for å avgjøre om et verk eller vernet arbeid er ute av handelen før det kan omfattes av de nye bestemmelsene. Som det fremgår av fortalen punkt 38, er det opptil medlemsstatene selv å bestemme hvem som skal ha ansvaret for å gjøre den rimelige innsatsen, og hvordan ansvaret skal fordeles. Departementet mener det er nærliggende at kulturarvinstitusjonene som ønsker å tilgjengeliggjøre materiale fra sine samlinger, også har ansvaret for å vurdere om materialet er ute av handelen. Samtidig legger departementet til grunn at rettighetshaverorganisasjonene bidrar med nødvendig informasjon de har tilgjengelig.

Hvis en kulturarvinstitusjon etter undersøkelsene i god tro og med rimelig innsats konkluderer med at et verk eller arbeid er ute av handelen, men det senere viser seg å ikke være tilfelle, oppstår spørsmålet om hva konsekvensene av dette bør være. Etter departementets syn bør det aktuelle materialet da ikke lenger tilgjengeliggjøres. Ut over dette ser ikke departementet behov for særskilte sanksjoner, all den tid undersøkelsene er gjort i god tro og innsatsen må anses som rimelig. Dersom undersøkelsene ikke er gjennomført i god tro, eller innsatsen etter en konkret vurdering ikke kan anses som rimelig, vil tilgjengeliggjøringen kunne innebære et opphavsrettsinngrep, og sanksjonene i lovens kapittel 5 om straff og erstatning mv. kan gjøres gjeldende.

8.6.3 Ny avtalelisens for bruk av verk som ikke lenger er i handelen

Etter departementets vurdering vil det være behov for å innføre en ny avtalelisensbestemmelse om kulturarvinstitusjoners bruk av verk og andre beskyttede arbeider som ikke lenger er i handelen, ettersom direktivet artikkel 8 ikke har helt sammenfallende virkeområde som § 50, jf. § 63. Etter § 50 omfattes utgitte verk, offentliggjort kunstverk og offentliggjort fotografisk verk i kulturarvinstitusjoners samlinger, mens artikkel 8 også omfatter verk som ikke kan regnes som utgitt eller som aldri har vært i handelen, jf. fortalen punk 37. Bestemmelsen har dessuten ikke grensekryssende virkning.

Departementet forstår fortalen punkt 43 slik at direktivets bestemmelser om kollektiv klarering av verk som er ute av handelen, ikke er til hinder for å beholde eksisterende nasjonale ordninger for klarering av verk i kulturarvinstitusjonenes samlinger. Forutsetningen er at de eksisterende bestemmelsene ikke spesifikt gjelder verk og arbeider som ikke lenger er i handelen. Etter departementets vurdering kan derfor gjeldende § 50 om avtalelisens for bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer videreføres, selv om det innføres en ny bestemmelse om bruk av verk og arbeider som ikke lenger er i handelen. Tilsvarende vurderinger er gjort i de andre nordiske landene.

Rettighetshavere skal når som helst kunne kreve at deres verk eller arbeider ikke skal omfattes av en avtalelisensavtale, jf. artikkel 8 nr. 4. Det foreslås derfor å ta inn en forbudsadgang i den nye bestemmelsen. Forbudet bør etter departementets vurdering rettes til den kollektive forvaltningsorganisasjonen som er part i avtalen.

Til *NRK*s forespørsel om en klargjøring av hvorvidt NRKs arkivmateriale som er avlevert til Nasjonalbiblioteket etter pliktavleveringslova, skal omfattes av de nye bestemmelsene, bemerker departementet at det må vurderes konkret om kriteriene for å inngå avtalelisensavtale etter § 63 er oppfylt. Avtalelisensens subsidiære karakter, som er foreslått lovfestet i § 63 nytt fjerde ledd, tilsier at avtalelisens bare skal kunne benyttes i situasjoner hvor det er byrdefullt og upraktisk å klarere rettighetene til den aktuelle bruken individuelt.

Bruk av avtalelisens medfører også at tvisteløsningsmekanismen i forslaget § 65 b og bestemmelsen om organisasjoners søksmålsrett i § 66 kommer til anvendelse.

Direktivet krever at den nye avtalelisensen, på samme måte som undervisningsbestemmelsene som gjennomfører artikkel 5, skal ha grensekryssende virkning innen EØS-området. Norsk lov kan ikke regulere hva som er tillatt bruk på andre territorier, men det kan lovfestes at bruk som finner sted i Norge etter en avtale som er inngått i en annen EØS-stat, skal være tillatt. En måte å gjøre dette på er å regulere at den opphavsrettslig relevante handlingen skal anses å finne sted i den EØS-staten hvor den aktuelle kulturarvinstitusjonen er etablert. Dette er ikke til hinder for at avtalepartene avtaler at bruken kun skal finne sted innenfor nærmere angitte territorier, for eksempel på norsk territorium eller innen Norden. *Kunstnernettverket* foreslår i høringen at det tas inn en henvisning til ny § 115 c, slik at den grensekryssende virkningen til de nye kulturarvbestemmelsene kommer tydeligere frem. Departementet mener imidlertid at lovens system tilsier at bestemmelsene om lovens rekke-

vidde samles i lovens kapittel 8, og at det ikke er behov for ytterligere henvisninger.

På denne bakgrunn foreslår departementet at det innføres en ny avtalelisensbestemmelse i § 50 a om kulturarvinstitusjonenes bruk av verk og vernede arbeider i samlingene som ikke lenger er i handelen. Det foreslås videre en ny bestemmelse i § 50 b om unntak fra avtalelisens for bruk av sett med verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen. Departementet foreslår også en ny bestemmelse i § 115 c om at bruken skal anses å finne sted i Norge når kulturarvinstitusjonen som bruker verkene er etablert i Norge.

8.6.4 Ny avgrensningsbestemmelse for verk og arbeider som ikke lenger er i handelen

Departementet antar at kulturarvinstitusjonenes samlinger kan inneholde verk og arbeider som omfattes av virkeområdet etter artikkel 8, men hvor det i dag ikke finnes kollektive forvaltningsorganisasjoner som kan inngå avtalelisensavtaler om tilgjengeliggjøring for allmennheten av dette materialet. For materiale som ikke er utgitt, kan det for enkelte typer verk og arbeider være vanskelig å oppfylle kravet til representativitet.

Det er Patentstyret som vurderer og godkjenner om en organisasjon tilfredsstiller kravene til å kunne inngå avtaler med avtalelisensvirkning, jf. § 63 tredje ledd. Godkjenning skjer på bakgrunn av søknader fra organisasjonene. Patentstyret vurderer om organisasjonen representerer et betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge, for det aktuelle bruksområdet. Videre må det vurderes om organisasjonen er egnet til å forvalte rettighetene på området. Dersom søknaden ikke godkjennes, eller godkjenningen senere trekkes tilbake, vil det ikke være anledning til å inngå avtalelisensavtaler for bruk av verk og arbeider innen det aktuelle området. Etter departementets vurdering må det derfor også innføres en ny avgrensningsbestemmelse for verk som ikke er i handelen, eller som aldri har vært kommersielt tilgjengelig, i situasjoner hvor det ikke finnes en organisasjon som kan inngå en avtalelisensavtale om den aktuelle bruken.

Hvis det finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som oppfyller kravene til representativitet, men som ikke tilbyr lisenser med grunnlag i den nye avtalelisensen, kan kulturarvinstitusjonene ikke velge å isteden benytte avgrensningsbestemmelsen. Departementet deler vurderingen til blant andre *BONO* og *IFPI Norge* om at avgrensningen kun kan benyttes der det ikke finnes en representativ organisasjon eller adgang til lisensieringsløsninger.

For å gjennomføre direktivet korrekt må en ny avgrensningsbestemmelse inneholde de samme kravene som den nye avtalelisensbestemmelsen. Utnyttelsen av verkene og arbeidene må ikke ha ervervsmessig formål, og rettighetshavere skal kunne legge ned forbud mot bruk av sine verk eller arbeider. I motsetning til avtalelisensbestemmelsen er den tillatte bruken etter avgrensningen begrenset til tilgjengeliggjøring. Etter forslaget må et forbud mot bruk rettes til kulturarvinstitusjonen som ønsker å tilgjengeliggjøre eller allerede har tilgjengeliggjort verket eller arbeidet på Internett.

Etter departementets vurdering er det, på lik linje med den nye avtalelisensbestemmelsen, ikke behov for ytterligere begrensninger og krav utover det som følger av direktivet. Det foreslås derfor ikke å innføre et skjæringstidspunkt for når et verk eller arbeid kan omfattes av avgrensningen.

Departementet mener også at forslaget til en ny avgrensningsbestemmelse består tretrinnstesten, jf. omtale av tolkningsprinsippet i punkt 7.6.2. Etter departementets vurdering vil kombinasjonen av det snevre anvendelsesområdet, rettighetshaveres mulighet til å reservere seg mot tilgjengeliggjøring og kravet om rimelig innsats i god tro for å avgjøre om verket er ute av handelen, sikre at rettighetshavere ikke lider et uforholdsmessig økonomisk tap.

Kravet i artikkel 8 nr. 2 bokstav a om navngivelse av opphaver eller annen identifiserbar rettighetshaver er mer omfattende enn retten til å bli navngitt etter § 5 om opphavers ideelle rettigheter. Etter § 5 har opphaveren rett til å bli navngitt slik som god skikk tilsier, såfremt det er praktisk mulig. Direktivet artikkel 8 nr. 2 bokstav a krever at navnet på opphaveren eller enhver annen identifiserbar rettighetshaver angis, med mindre dette er umulig. Kravet omfatter dermed alle som har rettigheter i verket eller arbeidet, herunder der rettighetene er overdratt ved avtale eller arv. Departementet antar at hensikten med kravet til navngivning i direktivet delvis er å gjøre rettighetshaver oppmerksom på bruken og gi mulighet til å forby den. Departementet viderefører derfor forslaget om å ta navngivningsretten inn i avgrensningsbestemmelsen. En tilsvarende bestemmelse finnes allerede i åndsverkloven kapittel V om bruk av hitteverk i kulturarvinstitusjoner, jf. § 53 første ledd bokstav d.

På denne bakgrunn foreslår departementet at det innføres en ny avgrensningsbestemmelse i

loven som tillater kulturarvinstitusjonene å tilgjengeliggjøre verk fra samlingene som ikke lenger er i handelen. Forutsetningen for slik bruk er at det ikke finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som kan inngå avtalelisensavtale.

Avgrensningsbestemmelsen skal ikke hindre grensekryssende bruk, jf. artikkel 9 nr. 2. Bruken skal anses å finne sted i den EØS-staten hvor kulturarvinstitusjonen er etablert. Det foreslås derfor en henvisning fra forslaget § 115 c til den nye avgrensningsbestemmelsen i § 49 a.

8.6.5 Opplysningstiltak og informasjon om bruk av verk som ikke er i handelen

Departementet mener at det er hensiktsmessig å innføre en ny forskriftshjemmel, slik at nærmere regulering om registrering av opplysninger hos EUs immaterialrettsmyndighet (EUIPO) etter direktivet artikkel 10 nr. 1 kan fastsettes i forskrift.

Nasjonalbiblioteket er en sentral, nasjonal virksomhet som etter departementets vurdering er godt egnet til å ha ansvaret for å være bindeledd mellom de kollektive forvaltningsorganisasjonene, de andre kulturarvinstitusjonene i Norge og den felleseuropeiske nettportalen. I høringen er det ingen innsigelser mot å gi Nasjonalbiblioteket denne rollen. Nasjonalbiblioteket har allerede en tilsvarende oppgave i dag, ved at de registrerer hitteverk i databasen hos EUIPO, jf. § 54 sjette ledd. Rollen harmonerer også godt med Nasjonalbibliotekets funksjon som knutepunkt på kulturarvområdet og deres erfaring med avtalelisensavtaler om tilgjengeliggjøring av kulturarvmateriale.

Direktivet gir et visst handlingsrom for å spesifisere i nasjonal rett hvilken informasjon som skal meldes inn til EUs immaterialrettsmyndighet, utover det som følger direkte av artikkel 10 nr. 1. I artikkel 10 nr. 2 åpnes det for at det kan stilles krav til ytterligere opplysningstiltak i nasjonal rett dersom det anses som nødvendig for å styrke rettighetshavernes generelle bevissthet om kulturarvinstitusjoners bruk og rettighetshavernes forbudsrett etter artikkel 8. Etter departementets vurdering er det ikke behov for å innføre flere tiltak enn det direktivet krever. Hensikten er å etablere et system for enkel og effektiv klarering og bruk av verk i kulturarvinstitusjonenes samlinger, og ytterligere krav til informasjonstiltak kan medføre en uforholdsmessig administrativ byrde. Dersom erfaringene med praktiseringen av bestemmelsen viser behov for flere opplysningstiltak, kan dette på et senere tidspunkt reguleres i forskrift.

Departementet foreslår å ta inn en ny bestemmelse om registrering av opplysninger om bruk av verk som ikke lenger er i handelen, i ny § 50 c. I § 50 c tredje ledd foreslås en forskriftshjemmel til å fastsette nærmere regler om gjennomføring og dokumentasjon av den rimelige innsatsen og bruk av verk som ikke lenger er i handelen, herunder om søkekilder, opplysningstiltak og videreformidling av dokumentasjon til Nasjonalbiblioteket.

8.6.6 Dialog mellom berørte parter

Som det er redegjort for ovenfor i punkt 8.6.2, foreslår ikke departementet å innføre særlige krav, som for eksempel en sluttdato, for å avgjøre om et verk er ute av handelen, ut over de kravene som følger av direktivet. Det er derfor heller ikke nødvendig å etablere en dialog med rettighetshaverne, kollektive forvaltningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjonene i hver sektor før slike krav fastsettes etter artikkel 8 nr. 5, jf. artikkel 11. Departementet skal likevel oppfordre til regelmessig dialog mellom representative organisasjoner for brukere og rettighetshavere, for å fremme relevansen og anvendeligheten av lisensordningene fastsatt i artikkel 8 nr. 1, og for å sikre at beskyttelsestiltakene for rettighetshavere som er nevnt i bestemmelsene om kulturarvinstitusjonenes bruk av verk som ikke er i handelen, er effektive, jf. artikkel 11. Etter departementets vurdering krever ikke denne forpliktelsen en lovfesting, men innebærer et ansvar for staten til å oppfordre til og legge til rette for god dialog mellom partene. Det anses derfor ikke nødvendig med lovendringer for å gjennomføre artikkel 11.

9 Vilkår for bruk av verk ved avtalelisens

9.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven § 63 er den sentrale bestemmelsen om avtalelisens. Avtalelisens er en ordning som gjør rettighetsklarering enklere på bestemte områder.

Utgangspunktet er at rettigheter klareres individuelt, enten gjennom avtaler med den enkelte rettighetshaver eller organisasjoner som representerer rettighetshavere. I praksis kan dette være utfordrende når mange verk (og annet vernet materiale) skal brukes, og det er vanskelig å forutse hvilke verk som vil omfattes av bruken. Et eksempel er kopiering av materiale på arbeidsplasser. I slike situasjoner er det ofte ikke praktisk mulig å inngå avtaler med alle rettighetshavere. Rettighetshaverorganisasjonene representerer heller ikke alle rettighetshavere, slik at klarering av alle rettigheter gjennom organisasjonene ikke er mulig. Når individuell klarering er upraktisk eller umulig, kan avtalelisens være løsningen.

Essensen i en avtalelisens er at en avtale inngått med en representativ rettighetshaverorganisasjon også gjelder for rettighetshavere som ikke er representert av organisasjonen. Loven gir altså avtalen virkning overfor såkalte utenforstående rettighetshavere. Det er dette som betegnes som avtalelisensvirkning. For at denne virkningen skal inntre, kreves det at organisasjonen er godkjent av Patentstyret. En bruker som inngår avtale med en godkjent organisasjon, kan gjennom avtalelisens få klarert alle nødvendige rettigheter innenfor det aktuelle området.

For å bli godkjent til å inngå avtaler med avtalelisensvirkning, stiller loven krav til organisasjonens representativitet og egnethet. Dette fremgår av § 63 tredje ledd, som fastslår at organisasjonen må representere «et betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge, og være egnet til å forvalte rettighetene på området».

Lovens krav ble presisert i åndsverkloven av 2018. Representativitetskravet i bestemmelsen ble endret fra «en vesentlig del» til «et betydelig antall». Endringen skulle klargjøre at kravet er mer fleksibelt enn den tidligere ordlyden var blitt oppfattet som, og i mindre grad knytte representativiteten til en prosentandel av det totale antallet rettighetshavere, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 214.

Samtidig ble det også tatt inn krav om at organisasjonen, i tillegg til å være representativ, også må være «egnet til å forvalte rettighetene på området». Dette ble gjort for å tydeliggjøre at vurderingen er skjønnsmessig, og at det ikke bare er antallet rettighetshavere organisasjonen representerer, som har betydning. Ved vurderingen legges det også vekt på i hvilken grad organisasjonen er egnet til å representere rettighetshaverne og ivareta deres interesser. Det kan blant annet ses hen til organisasjonens systemer for innkreving og fordeling av vederlag, samt muligheten til å inngå gjensidighetsavtaler med utenlandske organisasjoner, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 211. Også andre organisatoriske forhold, forvaltningspraksis og etterlevelse av andre relevante lovkrav kan inngå i vurderingen, jf. Prop. 53 L (2020–2021) side 134.

Organisasjonene som er godkjent for å inngå avtale med avtalelisensvirkning, og som faktisk inngår slike avtaler, vil i hovedsak omfattes av definisjonen av kollektiv forvaltningsorganisasjon etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a. På Kopinor-området (det vil si kopiering og annen bruk av åndsverk i form av tekst, bilder og noter) har det imidlertid også vært praksis for at de enkelte medlemsorganisasjonene godkjennes i tillegg til paraplyorganisasjonen. Kopinors vedtekter krever dessuten at opphaverorganisasjoner må oppfylle vilkårene for å utløse avtalelisens for å kunne bli medlem.

Departementet kan for bruk på nærmere angitte områder bestemme at den organisasjonen som godkjennes, skal være en felles organisasjon for de berørte rettighetshaverne. Etter bestemmelsen kan Patentstyret trekke godkjenningen tilbake dersom organisasjonen ikke lenger oppfyller kravene eller andre særlige grunner tilsier det. Godkjente organisasjoner har også plikt til å melde fra til Patentstyret om forhold som kan ha betydning for godkjenningen, for eksempel endringer i organisasjonens representativitet.

I åndsverkloven § 63 første ledd angis vilkårene for avtalelisens etter lovens særskilte

avtalelisensbestemmelser. Det må foreligge en avtale med en organisasjon som nevnt i tredje ledd, og avtalen må tillate den typen bruk som de særskilte avtalelisensbestemmelsene åpner for. Åndsverkloven har slike bestemmelser for bestemte bruksområder i §§ 46 (undervisningsvirksomhet), 47 (institusjoner, ervervsvirksomheter mv.), 50 (arkiv, bibliotek og museer) og 57 (tilgjengeliggjøring av audiovisuelle produksjoner mv.). Etter bestemmelsen i § 63 første ledd er retten til å benytte avtalelisens begrenset til bruk «på samme område, på samme måte og for verk av samme art som avtalen omfatter, og bare for bruk som skjer i samsvar med det avtalen fastsetter».

I tillegg til de situasjonene som omfattes av første ledd, kan avtalelisens også benyttes etter § 63 andre ledd. Dette er en bestemmelse om generell avtalelisens som ikke er begrenset til bestemte områder og bruksformer, men det kreves at avtalen skal gjelde for «et nærmere avgrenset område». Det er en forutsetning at individuell klarering for den aktuelle bruken er upraktisk eller umulig, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 206 og Prop. 69 L (2014–2015) side 60. Det er praksis for at dette inntas som et vilkår i godkjenninger etter bestemmelsen, jf. § 63 tredje ledd.

Forholdet til utenforstående rettighetshavere, det vil si rettighetshavere som ikke representeres av organisasjonen, er regulert i § 64. Hovedprinsippet er likebehandling med rettighetshavere som organisasjonen representerer, både når det gjelder innkreving og fordeling av vederlag og tilgang til midler som utdeles, jf. også Ot.prp. nr. 15 (1994–95) side 148.

For utenforstående rettighetshavere innebærer avtalelisens at loven gir adgang til bruk av verk uten at det er innhentet samtykke, og uten at organisasjonen har fått fullmakt til å representere dem. For å ivareta disse rettighetshaverne, er det i enkelte avtalelisensbestemmelser gitt mulighet til å nedlegge individuelt forbud mot bruk av egne verk (forbudsrett). Denne reservasjonsadgangen gjelder for avtalelisens ved tilgjengeliggjøring av audiovisuelle produksjoner etter § 57 andre ledd (med unntak av videresending) og for generell avtalelisens etter § 63 andre ledd.

I forbindelse med gjennomføringen av direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU) vurderte departementet om vilkårene i åndsverkloven 63 tredje ledd burde endres, jf. Prop. 53 L (2020–2021) punkt 14.6. Bakgrunnen var blant annet kravene i digitalmarkedsdirektivet artikkel 12, som regulerer hvilke organisasjoner som kan inngå avtalelisensavtaler og stiller krav til opplysningstiltak overfor rettighetshavere om nye avtaler. Departementet kom imidlertid til at eventuelle endringer burde vurderes samlet i forbindelse med gjennomføringen av digitalmarkedsdirektivet, og foreslo derfor ingen endringer på det tidspunktet.

Det følger av det såkalte territorialitetsprinsippet at loven gjelder på norsk territorium (og for handlinger som anses å finne sted her). Avtalelisens gjelder derfor kun for bruk av verk i Norge.

9.2 Digitalmarkedsdirektivet

Direktivet kapittel 2 omhandler tiltak for å forenkle kollektiv lisensiering. Bestemmelsen i artikkel 12 åpner for at medlemsstatene kan innføre – eller beholde – regler som legger til rette for kollektiv lisensiering med utvidet virkning. Det er valgfritt for medlemsstatene å ha slike ordninger. Samtidig stilles det visse generelle og grunnleggende krav til slike nasjonale ordninger. Lisensordninger som omfattes av bestemmelsen, er for eksempel avtalelisensordninger eller ordninger der en organisasjon presumeres å representere utenforstående rettighetshavere. Slike ordninger finnes allerede i enkelte medlemsstater.

Ifølge artikkel 12 nr. 1 kan medlemsstatene bestemme at en avtale inngått av en kollektiv forvaltningsorganisasjon, kan utvides til også å gjelde rettighetene til rettighetshavere som ikke representeres av organisasjonen, jf. bokstav a. Bestemmelsen omfatter også andre tilsvarende ordninger, jf. bokstav b.

En forutsetning for å kunne ta i bruk slike ordninger, er at de er i tråd med de vilkår og beskyttelsestiltak som er fastsatt i artikkelen. Bruken må bare gjelde innenfor eget territorium. Videre er det etter bestemmelsen kun kollektive forvaltningsorganisasjoner som er underlagt de nasjonale reglene som gjennomfører direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU), som kan inngå slike avtaler. Nærmere vilkår for bruk av lisensieringsordningen fremgår av nr. 2. For det første skal ordningen bare anvendes innenfor «veldefinerte bruksområder». For det andre skal den bare benyttes der individuell klarering vanligvis vil være så «byrdefullt og upraktisk» at det vil være lite sannsynlig at en avtale ellers ville kommet i stand. For det tredje skal det sikres at ordningen anvendes på en måte som beskytter rettighetshavernes legitime interesser.

Artikkel 12 nr. 3 regulerer ytterligere beskyttelsestiltak (som det henvises til i nr. 1). Disse tiltakene må oppfylle kravene angitt i bokstav a til d.

I bokstav a stilles det krav om representativitet. Den kollektive forvaltningsorganisasjonen må, på grunnlag av mandat fra rettighetshaverne, være tilstrekkelig representativ for rettighetshaverne for den relevante typen verk og nærstående arbeider, og for de rettighetene lisensen gjelder.

Krav til likebehandling fremgår av bokstav b. Likebehandling må garanteres for alle rettighetshavere, også når det gjelder avtale- og lisensvilkår.

Forbudsrett er regulert i bokstav c. Rettighetshavere som ikke har gitt tillatelse til organisasjonen, skal til enhver tid enkelt og effektivt kunne ekskludere sine verk eller nærstående arbeider fra ordningen.

I bokstav d stilles det krav til hensiktsmessige opplysningstiltak. Slike tiltak skal gjennomføres for å øke rettighetshavernes bevissthet om organisasjonens mulighet til å lisensiere verk eller nærstående arbeider i samsvar med artikkelen, og om rettighetshavernes muligheter etter bokstav c. Tiltakene skal iverksettes fra og med et rimelig tidspunkt før rettighetene brukes i henhold til lisensen. Det er ikke krav om at hver rettighetshaver informeres individuelt, og tiltakene bør ikke innebære en uforholdsmessig stor administrativ byrde for brukere, kollektive forvaltningsorganisasjoner eller rettighetshavere, jf. fortalen punkt 48.

Etter nr. 4 skal reglene i artikkelen ikke berøre anvendelsen av kollektive lisensieringsmekanismer med utvidet virkning i samsvar med andre bestemmelser i EU-retten. Dette gjelder for eksempel bestemmelser som tillater unntak eller avgrensninger. Artikkelen får heller ikke anvendelse på obligatorisk kollektiv forvaltning av rettigheter.

Avslutningsvis pålegger artikkelen i nr. 5 medlemsstatene å underrette Kommisjonen om eventuelle ordninger etter bestemmelsen, samt å gi informasjon om hvordan de er innrettet. På denne bakgrunn har Kommisjonen utarbeidet en rapport (SWD(2021) 337 final) om bruken av kollektive lisensieringsordninger med utvidet virkning, jf. nr. 6.

9.3 Andre nordiske land

Alle de øvrige nordiske landene har bestemmelser om avtalelisens i sine respektive opphavsrettslover. Bestemmelsene bygger på de samme hovedprinsippene, selv om det finnes enkelte forskjeller i den nærmere utformingen. Bestemmelser tilsvarende åndsverkloven § 63 finnes i den danske ophavsretsloven § 50, den svenske upphovsrättslagen 42 a § og den finske upphovsrättslagen 26 §.

I Danmark er artikkel 12 gjennomført ved endringer i ophavsretsloven §§ 14, 16 b, 17 og 50. I forarbeidene (Lovforslag nr. L 125 (2022–23) punkt 2.5.3) legges det til grunn at direktivbestemmelsen i stor grad harmonerer med de eksisterende avtalelisensbestemmelsene, blant annet når det gjelder kravet om «veldefinerte bruksområder». Det er likevel gjort enkelte tilpasninger i den danske ordningen. I hovedbestemmelsen i § 50 er representativitetskravet endret slik at det samsvarer med direktivets ordlyd. Videre er det presisert at kun kollektive forvaltningsorganisasjoner, som definert i lov om kollektiv forvaltning af ophavsret, kan inngå avtaler med avtalelisensvirkning. Bestemmelsen inneholder også et krav om opplysningstiltak, jf. § 50 stk. 5. I de særskilte avtalelisensbestemmelsene i §§ 14, 16 b og 17 stk. 3 er det innført bestemmelser om forbudsrett. Det er imidlertid ikke gitt forbudsadgang knyttet til den nye avtalelisensbestemmelsen som gjennomfører artikkel 5, jf. unntaket i artikkel 12 nr. 4.

I Sverige er artikkel 12 gjennomført i upphovsrättslagen 42 a § og i lag om kollektiv förvaltning av upphovsrätt 10. kap. 2 a §. I forarbeidene (Prop. 2021/22:278 side 75 flg.) slås det fast at den svenske avtalelisensordningen og vilkårene i 42 a § oppfyller direktivets krav om veldefinerte bruksområder, tilstrekkelig representativitet, hvilke organisasjoner som kan inngå avtalelisensavtaler, samt likebehandling av utenforstående rettighetshavere. Alle avtalelisensbestemmelser har forbudsrett for utenforstående rettighetshavere, med unntak av tilfeller der det er krav om obligatorisk kollektiv forvaltning. På denne bakgrunn konkluderes det i forarbeidene med at gjennomføring av artikkel 12 ikke krever endringer i den svenske ordningen, bortsett fra regulering av opplysningstiltak, jf. artikkel 12 nr. 3 bokstav d. Denne forpliktelsen er gjennomført i lag om kollektiv förvaltning av upphovsrätt 10. kap. 2 a §.

I Finland er artikkel 12 gjennomført ved endringer i upphovsrättslagen 26 §. I forarbeidene (RP 43/2022 rd side 20 flg.) vurderes den finske avtalelisensordningen i stor grad å være forenelig med kravene i artikkel 12. De særskilte avtalelisensbestemmelsene i Finland har forbudsrett som hovedregel. Det er likevel gjort flere endringer i bestemmelsen om avtalelisens i 26 §, både av materiell, teknisk og strukturell karakter. Et gjennomgående grep er presiseringer som tydeliggjør forholdet mellom bestemmelsen og lag om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. Dette

omfatter også en klargjøring av hvilke organisasjoner som kan inngå avtaler med avtalelisensvirkning. Videre er representativitetskravet justert i ordlyden, og det er innført regler om opplysningstiltak.

9.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet vurderte departementet at åndsverklovens avtalelisensbestemmelser i hovedsak oppfyller kravene i artikkel 12. Det ble slått fast at gjeldende rett allerede dekker kravene til territoriell begrensning (jf. nr. 1), sikring av rettighetshavernes legitime interesser (jf. nr. 2) og likebehandling (jf. nr. 3 bokstav b). Departementet mente også at både de særskilte avtalelisensbestemmelsene og den generelle avtalelisensen oppfyller direktivets krav til veldefinerte bruksområder (jf. nr. 2). Når det gjelder kravet om at organisasjonen må være representativ (jf. nr. 3 bokstav a), ble det lagt til grunn at åndsverkloven allerede er i samsvar med direktivet på dette punktet, slik at det ikke var behov for endringer.

Det ble likevel foreslått enkelte justeringer som følge av øvrige krav i direktivet.

For det første ble det foreslått å presisere i § 63 tredje ledd hvilke organisasjoner som kan godkjennes for avtalelisens (jf. artikkel 12 nr. 1). Forslaget innebærer at kun kollektive forvaltningsorganisasjoner skal kunne inngå avtalelisensavtaler.

Videre mente departementet at den norske ordningen er i samsvar med artikkel 12 nr. 2, som krever at avtalelisens bare kan benyttes der individuell klarering normalt vil være så «byrdefullt og upraktisk» at det ville være lite sannsynlig at avtalen ellers ville kommet i stand. Likevel ble det foreslått en presisering i § 63 fjerde ledd, med formuleringen «upraktisk eller umulig» hentet fra forarbeidene.

Som følge av artikkel 12 nr. 3 bokstav c ble det foreslått å innføre en forbudsrett for rettighetshavere også for de særskilte avtalelisensbestemmelsene i §§ 46, 47 og 50, samt for de nye avtalelisensbestemmelsene i utkast til §§ 50 a og 62. Forbudsretten skulle praktiseres på samme måte som gjeldende ordning.

Artikkel 12 nr. 3 bokstav d om hensiktsmessige opplysningstiltak ble foreslått gjennomført som ny § 32 a i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. Her ble det foreslått innført en opplysningsplikt for kollektive forvaltningsorganisasjoner knyttet til bruk av avtalelisens. I tillegg ble det foreslått at Patentstyret etablerer en rutine for å informere om alle aktive avtalelisensgodkjenninger på sine nettsider.

Departementet presiserte i høringsnotatet at eksisterende godkjenninger kan videreføres, forutsatt at de oppfyller det nye kravet om at organisasjonen må være en kollektiv forvaltningsorganisasjon i § 63 tredje ledd.

9.5 Høringen

I høringen er de fleste som uttaler seg om denne delen av forslaget, enige med departementet i at gjeldende avtalelisensbestemmelser i stor grad samsvarer med direktivet, og at det derfor kun er behov for enkelte endringer. Selv om høringsinstansene i hovedsak slutter seg til hovedtrekkene i forslaget, er det ulike meninger om hvordan kravene i direktivet skal gjennomføres i loven. Generelt går hovedskillet mellom i hvilken grad man skal benytte etablerte begreper og formuleringer, eller om man skal legge seg nærmere opp til direktivets ordlyd.

Overordnet peker flere på betydningen av avtalelisens som klareringsform, spesielt for bruk av verk på Internett, og at det er positivt at avtalelisens gjennom direktivet anerkjennes i EU-retten.

Forslaget til presisering i § 63 tredje ledd om at kun kollektive forvaltningsorganisasjoner kan inngå avtalelisensavtaler, støttes av *Creo, Gramo, Kabel Norge, Landsorganisasjonen i Norge (LO)* og *Norsk Redaktørforening*. *Kopinor* tar til etterretning at det i tråd med direktivet må innføres et slikt krav.

Kopinor, Nasjonalbiblioteket og *Norwaco* støtter departementets vurdering om at eksisterende avtalelisensbestemmelser oppfyller direktivets krav til anvendelse på «veldefinerte bruksområder». *Kabel Norge* mener på sin side at den audiovisuelle avtalelisensen i § 57 første ledd har et så bredt og uspesifisert anvendelsesområde at det ikke er i tråd med direktivet. Kopinor foreslår at det også innføres nye særskilte avtalelisenser for viktige og definerte bruksområder, for eksempel knyttet til tekst- og datautvinning og plattformansvaret.

Et flertall av høringsinstansene, blant andre *Allente, Gramo, Kabel Norge, Kopinor, Norsk Redaktørforening, NRK, Patentstyret, TV 2, VID vitenskapelige høgskole* og *Virke Produsentforeningen*, støtter departementets forslag om at formuleringen «upraktisk eller umulig» fra forarbeidene inntas i § 63 fjerde ledd. Kabel Norge peker på at formuleringen indirekte gir uttrykk for utgangspunktet om at rettigheter som hovedregel

skal klareres individuelt, og mener det er viktig at dette fremgår av ordlyden.

Kabel Norge og *TV 2* peker også på at den foreslåtte formuleringen gir anvisning på en litt annen avveining enn direktivets begrepsbruk, og ber om at det klargjøres at ordlyden skal tolkes i samsvar med direktivet. *IFPI Norge* ser at det er lovteknisk fordelaktig å bruke den eksisterende formuleringen, men peker på at det er viktig at praksis fra EU-domstolen om «upraktisk og byrdefullt» også danner grunnlaget for meningsinnholdet i «upraktisk eller umulig». *Patentstyret* anser det hensiktsmessig at også direktivets krav om «lite sannsynlig […]» fremkommer av forarbeidene.

Advokatforeningen, BONO og *Norwaco* mener på sin side at det bør velges en ordlyd som er bedre i samsvar med direktivet, eller at direktivets begrepsbruk benyttes. Det pekes blant annet på at det er nyanseforskjeller mellom direktivet og forslaget, og at det ikke er åpenbart at formuleringene er innholdsmessig sammenfallende. *Motion Picture Association (MPA)* uttaler at kravene i direktivet må gjennomføres ordrett.

BONO, Gramo, Norwaco og *Patentstyret* mener i høringen at § 57 første ledd tredje punktum kan oppheves som følge av utkastet til fjerde ledd i § 63. *NRK* mener imidlertid at formuleringen har en pedagogisk funksjon, og at meningsinnholdet kommer bedre frem om tredje punktum blir stående.

Kabel Norge, Kopinor, Nasjonalbiblioteket og *Norwaco* anser at gjeldende representativitetskrav er i tråd med direktivet og kan videreføres uendret. *Advokatforeningen* viser på sin side til at direktivets formulering gir bedre uttrykk for innholdet i gjeldende representativitetskrav, og ønsker at denne erstatter dagens ordlyd.

I høringen synes det å være enighet om at det må innføres en generell forbudsrett, men at avtalelisens uten forbudsrett kan opprettholdes på videresendingsområdet og for direkte injeksjon. *Kopinor* oppfordrer imidlertid departementet til å vurdere på nytt om det er absolutt nødvendig etter direktivet med en reservasjonsadgang for avtalelisenser for bruk av verk i undervisningsvirksomhet.

Flere høringsinstanser har kommentarer til hvordan forbudsretten skal praktiseres. *Kabel Norge* og *TV 2* støtter forslaget om at det kun er utenforstående rettighetshavere som kan nedlegge forbud, og at forbudet må utformes så klart som mulig. *TONO* mener det av notoritetshensyn bør presiseres at eventuelle forbud må gis skriftlig. Flere høringsinstanser, deriblant *Allente, Kabel Norge, TONO* og *TV 2,* peker på at eventuelle forbud må fremsettes overfor forvaltningsorganisasjonen, ikke brukerne. Det vises blant annet til at dette vil sikre nødvendig notoritet for kravets eksistens og berettigelse.

Gramo, Kabel Norge, Kopinor og *Nasjonalbiblioteket* støtter forslaget om kollektive forvaltningsorganisasjoners opplysningsplikt i ny § 32 a i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

Norwaco ber departementet klargjøre at det anses som tilstrekkelig at organisasjonen opplyser om hvilke avtalelisensgodkjenninger den har, og hvilke områder den inngår avtaler på. *BONO* ønsker en lignende presisering.

Når det gjelder forslaget om at opplysningene skal gis «innen rimelig tid», ber *BONO* om at det presiseres i forarbeidene at det tidligst kan være tidspunktet hvor det er klart at en avtale faktisk vil bli inngått. *Kabel Norge* mener at partene i den enkelte avtalelisensavtale vil være nærmest til å avgjøre hva som er rimelig tid. *Kopinor* støtter at det ikke tidfestes nærmere hva som skal anses som rimelig tid. *IFPI Norge* mener opplysningstiltakene bør følges av en stillstandsperiode for å sikre at rettighetshaverne får tid til å reagere.

Forslaget om at Patentstyret skal gi samlet informasjon over avtalelisensgodkjenninger, støttes av *Gramo, Kopinor* og *Nasjonalbiblioteket.*

9.6 Departementets vurderinger

9.6.1 Innledning

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet, med enkelte justeringer.

Artikkel 12 tillater nasjonale ordninger basert på kollektiv lisensiering med utvidet virkning. Avtalelisenssystemet i åndsverkloven er et eksempel på en slik ordning som bestemmelsen omfatter. I Norden har avtalelisens vært benyttet som klareringsform siden 1960-tallet. Departementet mener det er positivt at avtalelisens gjennom direktivet blir eksplisitt anerkjent i EU-retten som en nasjonal ordning for rettighetsklarering.

Bestemmelsene i artikkel 12 stiller krav til nasjonale avtalelisensordninger og fastsetter nærmere vilkår for bruken av avtalelisens.

Etter departementets vurdering er åndsverklovens avtalelisensbestemmelser i stor grad i samsvar med direktivets krav. Dette er også hovedinntrykket fra høringen. Det er likevel behov for enkelte endringer. Blant annet må det presiseres hvilke organisasjoner som kan inngå avtalelisensavtaler, det må innføres en generell forbudsrett (reservasjonsrett), og det må innføres krav om opplysningstiltak.

9.6.2 Krav til organisasjonene

Innledningsvis i artikkel 12 nr. 1 fremgår det at avtaler med avtalelisensvirkning kan inngås av en «kollektiv forvaltningsorganisasjon» som er underlagt reglene som gjennomfører direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU). Etter departementets syn må begrepet «kollektiv forvaltningsorganisasjon» forstås i samsvar med legaldefinisjonen i nevnte direktiv. En tilsvarende definisjon finnes i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a. Kravet innebærer at bare kollektive forvaltningsorganisasjoner som omfattes av denne definisjonen, kan inngå avtaler med avtalelisensvirkning.

Departementet opprettholder forslaget om å ta inn en presisering i åndsverkloven § 63 tredje ledd om at det kun er kollektive forvaltningsorganisasjoner som kan inngå avtalelisensavtaler. Utenfor Kopinor-området er det også i dag kun slike organisasjoner som godkjennes. Etter departementets vurdering vil endringen derfor ha begrenset betydning. I høringen får forslaget bred støtte fra *høringsinstansene*.

Den foreslåtte presiseringen innebærer at Kopinors opphaverorganisasjoner ikke lenger kan godkjennes for avtalelisens, og at eksisterende godkjenninger for disse vil falle bort. *Kopinor* opplyser i høringen at de er forberedt på å endre vedtektene sine som følge av lovendringen, men at forslaget ellers vil ha liten praktisk betydning.

9.6.3 Veldefinerte bruksområder

Direktivet krever at avtalelisens kun anvendes på «veldefinerte bruksområder», jf. artikkel 12 nr. 2. Når det gjelder åndsverklovens særskilte avtalelisensbestemmelser, er anvendelsesområdet for disse i hovedsak klart definert og avgrenset i de respektive bestemmelsene. Disse regulerer bruk for bestemte formål og i spesifikke situasjoner, og bruken skjer derfor innenfor tydelig definerte rammer. Avtalelisensen i § 57 har imidlertid en mer generell ordlyd. Bestemmelsen omfatter alle typer overføringer, men det forutsettes at avtalen som utløser avtalelisens, spesifiserer hvilke former for bruk som omfattes, jf. formuleringen «nærmere angitt» overføring.

Den generelle avtalelisensen i § 63 andre ledd er utformet annerledes enn de særskilte avtalelisensbestemmelsene. Selv om bestemmelsen har et vidt anvendelsesområde, vil avtalelisensvirkningen kun inntre dersom avtalen gjelder bruk på et «nærmere avgrenset område».

I høringsnotatet la departementet til grunn at både de særskilte avtalelisensbestemmelsene og den generelle avtalelisensen oppfyller direktivets krav om anvendelse innenfor veldefinerte bruksområder. *Kabel Norge* uttaler i høringen at avtalelisensen i § 57 har et bredt og uspesifisert anvendelsesområde, og synes å mene at denne bestemmelsen ikke er i samsvar med direktivet. Departementet er uenig i dette. Direktivet krever ikke at det veldefinerte bruksområdet fremgår direkte av lovteksten. Fortalen punkt 49 åpner for at loven kan inneholde en generell bestemmelse, og at det detaljerte bruksområdet defineres gjennom lisensieringspraksis eller tillatelser. Dette gjelder for § 63 andre ledd, og til en viss grad også for § 57. Selv om § 57 har et mer spesifikt angitt anvendelsesområde enn i § 63 andre ledd, forutsettes det også her at den nærmere avgrensningen fremgår av avtalen. Departementet fastholder derfor at det ikke er nødvendig å endre avtalelisensbestemmelsene for å oppfylle direktivets krav om «veldefinerte bruksområder».

Kabel Norge foreslår i høringen at den audiovisuelle avtalelisensen i § 57 første ledd og andre ledd første punktum oppheves, med begrunnelsen at den neppe er nødvendig ved siden av den generelle avtalelisensen i § 63 andre ledd. Departementet viser til at dette synspunktet også ble fremmet da § 57 ble innført, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 190, og understreker at de særskilte avtalelisensbestemmelsene er utformet ut fra et vurdert behov for klarering av rettigheter innenfor bestemte bruksområder. Den generelle avtalelisensen er ment som et supplement til disse bestemmelsene. Det var derfor ikke aktuelt å oppheve de eksisterende avtalelisensbestemmelsene da den generelle avtalelisensen ble innført.

Kopinors forslag om nye særskilte avtalelisenser knyttet til tekst- og datautvinning samt plattformansvaret behandles under punkt 4.7.5 og 13.2.6.6.

9.6.4 Byrdefullt og upraktisk

Artikkel 12 nr. 2 oppstiller som tilleggsvilkår at individuell klarering innenfor de aktuelle bruksområdene vanligvis vil være så «byrdefullt og upraktisk» at det er lite sannsynlig at avtale ville blitt inngått uten avtalelisens.

Etter artikkel 12 nr. 4 kommer reglene i artikkelen ikke til anvendelse på obligatorisk kollektiv forvaltning av rettigheter. Satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 9 og nett- og videresendingsdirektivet ((EU) 2019/789) artikkel 4 oppstiller krav om obligatorisk kollektiv forvalt-

ning for videresending av verk som inngår i kringkastingssending. Departementet legger derfor til grunn at avtalelisens kan anvendes på videresendingsområdet, jf. § 57 tredje ledd første punktum, uten hensyn til tilleggsvilkåret om at individuell klarering vil være «byrdefullt og upraktisk». Tilsvarende vil også gjelde for direkte injeksjon, jf. punkt 19.4 og nett- og videresendingsdirektivet artikkel 8 nr. 2, som er foreslått gjennomført i åndsverkloven § 57 fjerde ledd andre punktum.

På områder uten obligatorisk kollektiv forvaltning er prinsippet om avtalelisensens subsidiære karakter allerede et grunnleggende trekk ved den norske ordningen, selv om dette ikke fremgår direkte av ordlyden i § 63. I forarbeidene er det imidlertid forutsatt at avtalelisens bare kan anvendes der individuell klarering vil være «upraktisk eller umulig», jf. Prop. 69 L (2014–2015) side 60 og Prop. 104 L (2016–2017) side 206. Utgangspunktet og hovedregelen er derfor at rettigheter skal klareres individuelt – enten med den enkelte rettighetshaver eller med organisasjoner som representerer rettighetshavere – med mindre dette er upraktisk eller umulig. Tredje punktum i § 57 første ledd gir også uttrykk for noe av det samme. Etter departementets vurdering er den norske ordningen i samsvar med direktivets krav på dette punktet.

Ved innføringen av generell avtalelisens i 2015 ble det vurdert om denne forutsetningen skulle inntas i lovteksten. Departementet konkluderte med at dette fremgikk tilstrekkelig klart av forarbeidene, jf. Prop. 69 L (2014–2015) side 22. Nå som direktivet skal gjennomføres, har spørsmålet fått fornyet aktualitet. Ettersom artikkel 12 oppstiller dette som et vilkår, og fordi den subsidiære karakteren er en grunnleggende forutsetning for åndsverklovens avtalelisensordning generelt, finner departementet det hensiktsmessig at dette kommer tydelig frem av ordlyden.

I høringsnotatet ble det foreslått en slik endring i § 63 fjerde ledd, med formuleringen «upraktisk eller umulig» i stedet for direktives ordlyd. Departementet la vekt på at dette allerede er en innarbeidet forutsetning med tilsvarende meningsinnhold som direktivet.

Høringen viser ulike syn på hvordan kravet bør komme til uttrykk i loven. Et flertall av høringsinstansene støtter forslaget om å benytte formuleringen fra forarbeidene. Samtidig mener flere høringsinstanser, blant andre *Advokatforeningen, BONO* og *Norwaco*, at gjennomføringen bør ligge nærmere direktivets ordlyd. Etter en fornyet vurdering mener departementet at det, for å unngå tvil om hvordan kravet skal forstås, er hensiktsmessig å legge seg tettere opp til direktivets formulering. Forslaget er derfor endret i tråd med dette.

Departementet legger likevel til grunn at meningsinnholdet i direktivets krav for alle praktiske formål tilsvarer forarbeidenes formulering «upraktisk eller umulig», slik at endringen ikke innebærer noen realitetsendring i forhold til gjeldende rett og heller ikke får betydning for godkjenninger som allerede er gitt.

I høringen beskriver *Allente* og *Kabel Norge* situasjoner der rettighetshavere «holder tilbake» rettigheter som det er fullt mulig å klarere individuelt, angivelig for å fremtvinge klarering gjennom avtalelisens. Departementet bemerker til dette at artikkel 12, herunder tilleggsvilkåret om at individuell klarering vil være «byrdefullt og upraktisk», ikke får anvendelse på områder med obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning, jf. artikkel 12 nr. 4. Ved videresending av verk som inngår i kringkastingssending og ved direkte injeksjon skal rettigheter som kringkastingsforetaket ikke besitter, klareres kollektivt, jf. åndsverkloven § 57 tredje ledd første punktum og fjerde ledd andre punktum. Rettigheter som kringkastingsforetaket besitter – både egne og ervervede – skal imidlertid ikke klareres kollektivt, jf. § 57 tredje ledd andre punktum. Basert på dette legger departementet til grunn at gjeldende praksis på videresendingsområdet – hvor rettigheter til innholdet i sendingene i noen tilfeller overføres til kringkastingsforetaket og i andre tilfeller klareres kollektivt ved avtalelisens – kan videreføres, og at samme praksis kan anvendes ved direkte injeksjon. For at det skal gå klart frem av loven at kravet om «byrdefullt og upraktisk» ikke gjelder ved obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning, foreslår departementet at det tas inn en presisering om dette i § 63 fjerde ledd.

Departementet kan ikke se at ønsket om å lovfeste prinsippet om avtalelisensens subsidiære karakter er et uttrykk for at «sterke aktører i bransjen […] presser/forsøker å presse rettighetshavere til ikke å la deres rettigheter forvalte kollektivt», slik *Norsk Skuespillerforbund* uttaler i høringen. Prinsippet er allerede et grunnleggende trekk ved den norske ordningen.

Departementet stilte i høringsnotatet spørsmål om § 57 første ledd tredje punktum, som en konsekvens av forslaget, var overflødig og burde oppheves. Selv om flere høringsinstanser støtter en oppheving, har departementet valgt å videreføre bestemmelsen. Formuleringen antas fortsatt å ha en pedagogisk funksjon, noe også *NRK* påpeker i høringen.

9.6.5 Representativitet

I artikkel 12 nr. 3 bokstav a stilles det krav om at en kollektiv forvaltningsorganisasjon, på bakgrunn av sine fullmakter, må være «tilstrekkelig representativ». Etter fortalen punkt 48 er det opp til medlemsstatene å fastsette hvilke kriterier som må oppfylles for at organisasjonen skal anses representativ.

Kravet til representativitet er også et hovedelement i den norske avtalelisensordningen. I åndsverkloven kommer dette til uttrykk i § 63 tredje ledd, som presiserer innholdet i kravet: Organisasjonen på området må representere et «betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge». Hvor mange rettighetshavere organisasjonen representerer, er et sentralt moment i vurderingen, men loven stiller ikke krav om en bestemt andel av det totale antallet. Poenget er at organisasjonen samlet sett må ha god representativitet; det er ikke tilstrekkelig å representere enkelte opphavere – det må være et betydelig antall. For en nærmere omtale av kravet vises det til Prop. 104 L (2016–2017) punkt 5.28.3. Departementet legger til grunn at representativitetskravet i åndsverkloven oppfyller direktivets krav, noe som får tilslutning fra blant andre *Kabel Norge, Kopinor, Nasjonalbiblioteket* og *Norwaco* i høringen.

Advokatforeningen foreslår i høringen å erstatte gjeldende formulering med direktivets ordlyd. Departementet deler ikke oppfatningen av at dette i større grad vil gjenspeile innholdet i det gjeldende representativitetskravet, og opprettholder derfor forslaget om å videreføre ordlyden uendret.

9.6.6 Forbudsrett

Direktivet fastsetter som utgangspunkt at forbudsrett er et vilkår for avtalelisens, jf. artikkel 12 nr. 3 bokstav c. Flere av åndsverklovens avtalelisensbestemmelser oppfyller ikke dette kravet i dag.

Etter artikkel 12 nr. 4 kommer reglene i artikkelen ikke til anvendelse på obligatorisk kollektiv forvaltning av rettigheter. Satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 9 og nett- og videresendingsdirektivet ((EU) 2019/789) artikkel 4 oppstiller krav om obligatorisk kollektiv forvaltning for videresending av verk som inngår i kringkastingssending. Departementet legger derfor til grunn at avtalelisens uten forbudsrett kan opprettholdes på videresendingsområdet, jf. § 57 andre ledd andre punktum. (Tilsvarende vil også gjelde for direkte injeksjon, jf. nett- og videresendingsdirektivet artikkel 8 nr. 2 og punkt 19.4.)

Utover dette er det etter departementets vurdering ikke i samsvar med direktivet å videreføre avtalelisensbestemmelser uten forbudsrett. Dette gjelder bestemmelsene i §§ 46, 47 og 50.

I høringsnotatet ble det foreslått å innføre forbudsrett som hovedregel for samtlige av disse eksisterende avtalelisensbestemmelsene, i tillegg til de nye bestemmelsene i utkastet til § 50 a (verk som er ute av handelen) og § 62 (pressepublikasjoner).

Med henvisning til den danske gjennomføringen oppfordrer *Kopinor* i høringen departementet til å vurdere på nytt om det er nødvendig med forbudsrett i § 46. Etter artikkel 12 nr. 4 gjelder ikke reglene i artikkelen bruk av kollektive lisensieringsmekanismer med utvidet virkning i samsvar med andre bestemmelser i EU-retten, herunder bestemmelser som tillater unntak eller avgrensninger. Slik departementet tolker denne bestemmelsen, er dette unntaket begrenset til tilfeller der adgangen til å avgrense eneretten er benyttet nasjonalt. Der eneretten derimot er i behold, slik som i § 46, får direktivets krav til avtalelisensordningen fullt ut anvendelse. Tilsvarende er lagt til grunn i de finske forarbeidene, jf. RP 43/2022 rd side 22. Etter departementets vurdering er det derfor ikke adgang til å fravike kravet om forbudsrett for § 46.

Som omtalt i punkt 5.6.1.1 vil departementet på et senere tidspunkt vurdere om det bør innføres avtaleforrang i undervisningsbestemmelsene i §§ 43 til 46. Dersom avtaleforrang innføres, vil departementet vurdere på nytt om det da er nødvendig og hensiktsmessig å videreføre forbudsbestemmelsen i § 46.

Departementet opprettholder forslaget i høringsnotatet. I likhet med reguleringen i Danmark, Sverige og Finland finner departementet det mest hensiktsmessig at forbudsretten fremgår direkte av hver enkelt særskilt avtalelisensbestemmelse, og ikke reguleres generelt i § 63.

I høringsnotatet ble forbudsretten foreslått formulert i tråd med eksisterende forbudsbestemmelser. Det ble lagt til grunn at det kun er utenforstående rettighetshavere som kan benytte forbudsretten, at rettighetshaver kan velge hvem av partene forbudet skal fremsettes overfor, og at forbudet bør utformes så klart og konkret som mulig, jf. Prop. 69 L (2014–2015) side 23 flg. og side 61. Flere *høringsinstanser* kommenterer hvordan forbudsretten bør utøves og praktiseres. Blant annet foreslås det at eventuelle forbud må fremsettes overfor organisasjonen. Departementet ser at det i praksis kan være krevende for

brukere å håndtere slike forbud. Den kollektive forvaltningsorganisasjonen har best oversikt over hvilke rettigheter avtalen omfatter, og hvilke rettigheter den enkelte rettighetshaver innehar. Selv om forbud nedlegges direkte overfor brukeren, må informasjonen uansett videreformidles til organisasjonen. Departementet foreslår derfor å justere samtlige forbudsbestemmelser slik at forbud må fremsettes overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen.

Til *TONOs* forslag om å innføre et krav om skriftlighet, fastholder departementet at forbud bør utformes så klart og konkret som mulig, men finner det ikke hensiktsmessig å innføre formalkrav. Det vises også til at et slikt krav ville harmonere dårlig med at bestemmelsene også gjelder der «det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk».

9.6.7 Hensiktsmessige opplysnings- og offentliggjøringstiltak

Gjeldende avtalelisensordning stiller ikke krav om informasjon til rettighetshaverne tilsvarende artikkel 12 nr. 3 bokstav d. Det må derfor etableres krav om opplysningstiltak slik direktivet foreskriver.

Direktivet angir ikke direkte hvem som skal gi opplysningene. Departementet mener imidlertid at de kollektive forvaltningsorganisasjonene har best samlet oversikt over de opplysningene som skal gis, blant annet hvilke avtalelisensavtaler som er inngått. Etter departementets vurdering er det derfor naturlig at kollektive forvaltningsorganisasjoner pålegges å gi opplysningene.

Et hovedformål med opplysningstiltakene er at utenforstående rettighetshavere skal kunne gjøres kjent med avtalelisensavtalene organisasjonene inngår, samt muligheten til å nedlegge forbud mot bruk. Selv om direktivet ikke er begrenset til de utenforstående rettighetshaverne, legger departementet til grunn at informasjonen som gis, vil ha størst betydning for denne gruppen. Ved at disse rettighetshaverne opplyses om inngåtte avtaler, gis de anledning til å ta informerte valg om hvorvidt de ønsker å være omfattet av avtalelisensen. Dette sikrer også at forbudsadgangen blir reell.

Enkelte *høringsinstanser* ber om at det presiseres at det ikke stilles krav om å opplyse om samtlige små og store kunder det er inngått avtale med, men at det er tilstrekkelig å informere om hvilke standardavtaler som brukes, og hvilke områder det inngås avtaler på. Departementet er enig i at dette i mange tilfeller vil være tilstrekkelig. Hovedpoenget er etter departementets syn at informasjonen om inngåtte avtaler bør være så detaljert at den gir den enkelte utenforstående rettighetshaver tilstrekkelig grunnlag for å vurdere om vedkommende er omfattet av avtalen. Den kollektive forvaltningsorganisasjonen må selv vurdere hvilke opplysninger som er nødvendig for å oppfylle dette formålet.

Departementet antar at øvrige opplysninger – om adgang til å inngå avtaler med avtalelisensvirkning og om forbudsadgang – kan gis mer generelt. For eksempel vil det være tilstrekkelig at den kollektive forvaltningsorganisasjonen viser til godkjenninger etter § 63 tredje ledd og gir informasjon om hvordan forbudsadgangen kan praktiseres. Departementet legger til grunn at det bør være tilstrekkelig at de aktuelle opplysningene gjøres tilgjengelig på organisasjonens nettside.

I høringsnotatet ble det foreslått et krav om at opplysningene skal gis «innen rimelig tid» før bruken skjer. Flere *høringsinstanser* har synspunkter på hvordan dette skal forstås. Hva som er «rimelig», må etter departementets syn vurderes konkret i det enkelte tilfellet, og vil derfor kunne variere. Hvis det for eksempel innenfor et avtaleområde inngås en standardavtale som det er informert om tidligere, eller dersom eksisterende avtaler fornyes, kan dette tilsi at rettighetshaver har mindre behov for at det skal være avstand i tid mellom opplysningene og bruken. Det samme antas å gjelde i situasjoner der det forhandles om nye avtalelisensavtaler og rettighetshaverne informeres underveis i forhandlingene, slik *Kabel Norge* viser til i høringen. Departementet opprettholder forslaget om at det ikke er hensiktsmessig å angi nærmere hva som er «innen rimelig tid».

I lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. kapittel 8 finnes det regler om kollektive forvaltningsorganisasjoners opplysningsplikter til rettighetshaverne. Etter departementets vurdering vil gjennomføring av direktivets krav om opplysningstiltak tematisk passe sammen med disse bestemmelsene. På tilsvarende måte som i den svenske gjennomføringen finner departementet det mest hensiktsmessig at bestemmelsen om opplysningstiltak plasseres i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. Det foreslås derfor at artikkel 12 nr. 3 bokstav d gjennomføres som ny § 32 a i denne loven.

De eksisterende opplysningspliktene i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. §§ 32 til 36 kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr etter § 50. I Prop. 53 L (2020–2021) side 123 er det vist til at opplysningspliktene blant annet gir brukere viktige rettigheter, og at overtredelse av

disse bestemmelsene ofte vil føre til uopprettelig skade, og derfor ikke alltid vil kunne repareres med pålegg om retting (og tvangsmulkt) i ettertid. Etter departementets syn gjør de samme hensynene seg gjeldende for den nye opplysningsplikten, og det legges til grunn at overtredelsesgebyr også her vil kunne ha en preventiv effekt. Det foreslås derfor at det gis mulighet til å ilegge overtredelsesgebyr ved manglende overholdelse av den nye opplysningsplikten. Siden ordlyden i bestemmelsen om overtredelsesgebyr i § 50 allerede vil omfatte ny § 32 a, er det ikke nødvendig med endringer i loven.

Det foreslås også at Patentstyret etablerer en rutine for å informere om alle aktive avtalelisensgodkjenninger på sine nettsider. Etter departementets syn er det ikke behov for at dette lovreguleres.

9.6.8 Forholdet til eksisterende godkjenninger

Når det gjelder forholdet til eksisterende godkjenninger, legger departementet til grunn at forslaget ikke skjerper kravene til godkjenning sammenlignet med gjeldende lov – med unntak av at det stilles visse krav til hvilke organisasjoner som kan godkjennes. Etter departements syn er det derfor rimelig at gjeldende godkjenninger kan videreføres, forutsatt at de oppfyller dette nye kravet. Godkjenningene for flere av Kopinors medlemmer vil dermed bortfalle, jf. punkt 9.6.2. Kollektive forvaltningsorganisasjoner som har godkjenning i dag, trenger imidlertid ikke søke på nytt. Det understrekes at godkjente organisasjoner uansett må forholde seg til øvrige endringer, herunder forbudsretten og den nye informasjonsplikten.

10 Billedkunst som ikke er vernet av opphavsrett

10.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven har ingen særskilt regulering av vern for eksemplarfremstillinger av billedkunstverk som har falt i det fri etter loven.

Åndsverk er «litterære eller kunstneriske verk av enhver art, som er uttrykk for original og individuell skapende åndsinnsats», jf. § 2 andre ledd. At åndsverk skal være uttrykk for original og individuell skapende åndsinnsats, omtales som kravet til «verkshøyde». Fotografiske verk og «malerier, tegninger, grafikk og lignende billedkunst» er eksempler på åndsverk, jf. § 2 andre ledd bokstav f og g.

Opphaver har enerett til eksemplarfremstilling av verket, jf. § 3, jf. § 2. Eksemplarfremstillingsbegrepet skal tolkes vidt. Det foreligger en eksemplarfremstilling uavhengig av på hvilken måte eller i hvilken form dette skjer, blant annet direkte, indirekte, hel eller delvis. Eksemplarfremstilling omfatter også overføring av verket til innretninger som kan gjengi det, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 34.

Et åndsverk er i utgangspunktet vernet i 70 år etter utløpet av opphavers dødsår, jf. § 11 bokstav a. Når vernetiden er utløpt, har verket falt i det fri, og det kan brukes fritt. De ideelle rettighetene i § 5 kan likevel gjøres gjeldende, jf. § 108. Vernetiden for nærstående rettigheter fremgår av de enkelte bestemmelsene i kapittel 2.

Hvorvidt en eksemplarfremstilling av et åndsverk som har falt i det fri, skal ha vern, beror på om eksemplarfremstillingen gir uttrykk for ny original og individuell skapende åndsinnsats, jf. § 6, jf. § 2. Det gir ikke opphavsrett å reprodusere noe eller gjengi noe andre har laget, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 26.

I § 23 er det gitt en nærstående rettighet til frembringere av fotografiske bilder som supplerer vernet for fotografiske verk. Beskyttelsen følger tekniske kriterier og forutsetter ikke oppfyllelse av noe originalitetskrav. Med fotografisk bilde menes bilde frembrakt ved bruk av kamera eller ved annen teknikk som kan likestilles med fotografering, jf. § 23 første ledd.

10.2 Digitalmarkedsdirektivet

Artikkel 14 fastsetter at når vernetiden for et billedkunstverk er utløpt, skal alt materiale som følger av eksemplarfremstilling av dette verket, ikke være omfattet av opphavsrett eller nærstående rettigheter. Dette gjelder med mindre materialet fra eksemplarfremstillingen er originalt i den forstand at det er opphaverens egen intellektuelle frembringelse.

Det fremgår av fortalen punkt 53 at et verk har falt i det fri når vernetiden er utløpt og opphavsrettighetene til verket opphører. Spredning av tro eksemplarfremstillinger av billedkunstverk som har falt i det fri, bidrar til tilgang til og fremme av kultur samt tilgang til kulturarv.

Ifølge fortalen anses opphavsrettslig vern av slike eksemplarfremstillinger i det digitale miljøet som uforenelig med utløpet av den opphavsrettslige vernetiden for det avbildede verket. Forskjeller i nasjonal regulering av vernet for slike eksemplarfremstillinger skaper rettslig usikkerhet og påvirker muligheten for spredning over landegrensene av billedkunst som har falt i det fri. Visse eksemplarfremstillinger av billedkunst som har falt i det fri, bør derfor ikke være vernet av opphavsrett eller nærstående rettigheter. Dette skal imidlertid ikke være til hinder for at kulturarvinstitusjoner selger eksemplarfremstillinger av slik billedkunst, for eksempel postkort.

10.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 14 gjennomført i ophavsretsloven § 70 om enerett for fotografiske bilder. Det er tatt inn et nytt fjerde ledd i bestemmelsen som fastslår at eneretten til fotografiske bilder ikke skal gjelde hvis hovedmotivet er et billedkunstverk hvor vernetiden er utløpt. Ifølge forarbeidene (Lovforslag nr. L 125 (2022–23) side 29–30) vil fotografi med verkshøyde nyte ordinært vern etter ophavsretsloven § 1 også når de gjengir billedkunstverk hvor vernetiden er utløpt. Billedkunstverk er med i eksemplifiseringen av beskyt-

tede verk i § 1. Forarbeidene nevner malerier, tegninger, skulpturer mv. som eksempler på billedkunstverk.

I Sverige er artikkel 14 gjennomført ved en endring i upphovsrättslagen 49 a § om enerett for fotografiske bilder. Her er det tatt inn en bestemmelse som fastslår at eneretten ikke skal gjelde for fotografiske bilder hvor hovedmotivet er et kunstverk med utløpt vernetid. Det fremgår av forarbeidene (Prop. 2021/22:278 side 86–87) at begrepet «bildkonst» anses å omfatte fotografier, malerier, skulpturer, grafikk, gjenstander som mynter og medaljer i relieff, samt tekstiltrykk, vevde verk og mosaikkverk som glass og keramikkarbeider som kan betraktes som billedkunstverk. I tillegg omfatter bestemmelsen bygningskunst og brukskunst.

I Finland er artikkel 14 gjennomført i upphovsrättslagen 49 a § om enerett for fotografiske bilder. I bestemmelsen er det lagt til et nytt fjerde ledd som fastslår at eneretten ikke gjelder for fotografier av billedkunstverk hvor vernetiden er utløpt. Som billedkunstverk skal ifølge forarbeidene (RP 43/2022 rd side 108–109) minst regnes fotografiske verk, malerier, skulpturer, grafiske verk og relieffer som medaljer og mynter, samt tekstiltrykk, vevde verk og mosaikkverk som glass og keramikkarbeider som kan betraktes som billedkunstverk.

10.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 14 i femte ledd i åndsverkloven § 23 om fotografiske bilder. Den nye bestemmelsen begrenser eneretten til fotografiske bilder, slik at en fotograf ikke kan få rettigheter knyttet til fotografier som utelukkende gjengir billedkunst som har falt i det fri. Videre redegjorde departementet for begrepet «billedkunstverk», og viste til at begrepet i denne sammenhengen minst bør dekke oppregningen i § 59. I lovteksten ble det foreslått å benytte betegnelsen «ren avbildning», istedenfor «tro eksemplarfremstilling», som benyttes i direktivets fortale. Departementet la til grunn at «ren avbildning» innebærer at billedkunstverket må være hovedmotivet for eksemplarfremstillingen, og at formålet må være å gjengi billedkunstverket. Bestemmelsen omfatter ikke tilfeller der billedkunstverket utgjør en underordnet eller tilfeldig del av motivet.

I tillegg ba departementet om høringsinstansenes syn på om vernet for fotografiske bilder bør begrenses mer generelt, slik at rene avbildninger av alle former for åndsverk som har falt i det fri, unntas vern etter loven.

10.5 Høringen

Advokatforeningen, Kunstnernettverket (med støtte fra *Grafill, Norsk Jazzforum* og *Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU)*), *Norsk Bibliotekforening, Norsk Redaktørforening* og *NRK* støtter departementets forslag om å gjennomføre artikkel 14 i § 23 om enerett til fotografiske bilder. Norsk Redaktørforening viser til at forslaget også vil bidra til at de redaktørstyrte mediene i større grad kan formidle kunnskap om billedkunstverk og bruke dem i ulike sammenhenger.

Advokatforeningen støtter også departementets vurdering av hvilke verk som naturlig faller inn under begrepet «billedkunstverk» i artikkel 14, samtidig som de viser til at det nærmere innholdet i begrepet må avklares av EU-domstolen.

BONO og *Norges Fotografforbund* understreker i sine uttalelser at det er viktig at artikkel 14 ikke gjennomføres slik at unntaket blir vanskelig å håndtere i praksis, noe som vil kunne medføre en risiko for at fotografers vern svekkes unødvendig. Videre har BONO merknader til departementets tolkning av begrepet «ren avbildning».

BONO og *Norges Fotografforbund* mener også at bestemmelsen må avgrenses mot avfotografering av tredimensjonale verk, og at § 2 andre ledd bokstav g i tilstrekkelig grad klargjør begrepet.

Institusjonsfotografene (IFF) mener at det er viktig å tydeliggjøre forskjellen mellom det å bare ta bilde av et verk og det å skape en reproduksjon av høy kvalitet.

Kunstnernettverket mener bestemmelsens hovedvekt bør ligge på todimensjonale verkstyper, men at en normal språklig forståelse av begrepet billedkunst også kan omfatte tredimensjonale verkstyper som skulpturer. Kunstnernettverket viser til at dette sammenfaller med opplistingen i kunstavgiftloven § 1 og definisjonen av «opphavsrettslig vernet kunstverk» i åndsverkloven § 59.

Munchmuseet og *Nasjonalmuseet* viser til at rene avbildninger av verk i museum ofte innebærer at fotografen foretar frie og kreative valg som tilsier at fotografiet har verkshøyde.

Videre mener *Munchmuseet* og *Nasjonalmuseet* at siden utkastet til femte ledd kun viser til paragrafens første ledd, er det uklart om de øvrige rettighetene i § 23 fjerde ledd, herunder de ideelle rettighetene til navngivelse og vern mot kren-

kende bruk, gjelder for de rene avbildningene av verk med utløpt vernetid.

Advokatforeningen støtter departementets forslag om å begrense vernet for fotografiske bilder mer generelt, slik at rene avbildninger av alle former for åndsverk som har falt i det fri, omfattes. NRK støtter også en slik utvidelse, da de ikke kan se at det skal være noen beskyttelsesverdig interesse i at det oppstår vern for bilder av verk som er falt i det fri.

BONO, Institusjonsfotografene, Kunstnernettverket og *Norges Fotografforbund* ser ikke behov for å begrense vernet for fotografiske bilder mer generelt, ut over det som følger av direktivforpliktelsen.

10.6 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om å gjennomføre artikkel 14 ved at det inntas et unntak fra vernet for fotografiske bilder i § 23. Det er foretatt enkelte språklige justeringer i forslaget.

Etter forslaget er rene avbildninger av billedkunstverk som er falt i det fri, uten vern, såfremt eksemplarfremstillingen ikke er et nytt og selvstendig verk. Departementet mener det er hensiktsmessig å benytte betegnelsen «ren avbildning» i loven og legger til grunn at dette har samme meningsinnhold som «tro eksemplarfremstilling» i fortalen punkt 53. Ingen høringsinstanser har hatt innvendinger mot dette i høringen.

Betegnelsen «tro eksemplarfremstilling» i fortalen må antas å omfatte rene en-til-en-eksemplarfremstillinger hvor det ikke gjøres særskilte valg og hvor kravet til verkshøyde ikke er oppfylt. Dette kan for eksempel være fotokopier, rene avfotograferinger og den type digitalisering for bevaring som skjer i kulturarvsektoren. Det er i utgangspunktet slike eksemplarfremstillinger den nye bestemmelsen tar sikte på.

I høringen mener *BONO* at betegnelsen «rene avbildninger» utelukkende er ment å dekke fotografier hvor hele bildeflaten består av hele det ikke-vernede verket som avbildes. Etter departementets syn blir en slik tolkning for snever. Også eksemplarfremstillinger hvor det er foretatt visse valg, slik at det er tale om noe mer enn en ren en-til-en-gjengivelse, kan omfattes av det nye unntaket. Billedkunstverket må imidlertid være hovedmotivet for eksemplarfremstillingen, og formålet må være å gjengi billedkunstverket. Den samme vurderingen er lagt til grunn i de svenske og danske forarbeidene. Dersom billedkunstverket er en underordnet eller tilfeldig del av motivet, vil eksemplarfremstillingen følgelig ikke omfattes av bestemmelsen. Et fotografi av et rom med flere kunstverk som har falt i det fri, og mennesker som studerer kunsten, vil fortsatt ha vern som fotografisk bilde eller verk. Det nye unntaket er ikke ment å svekke vernet til fotografiske *verk*. Om en avbildning oppfyller kravet til verkshøyde, må uansett vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Direktivet definerer ikke billedkunstverk. I Sverige og Finland er det lagt til grunn at «billedkunstverk» minst omfatter fotografiske verk, malerier, skulpturer, grafiske verk og relieffer som medaljer og mynter, samt tekstiltrykk, vevde verk og mosaikkverk som glass og keramikkarbeider. I Sverige omfatter bestemmelsen i tillegg bygningskunst og brukskunst.

Denne forståelsen av begrepet sammenfaller i stor grad med definisjonen av «opphavsrettslig vernede kunstverk» i § 59. I bestemmelsen er malerier, kollasjer, tegninger, stikk, trykk, litografier, skulpturer, billedtepper, keramikk, glasskunst og fotografiske verk angitt som eksempler på «opphavsrettslig vernede kunstverk». Bestemmelsen gjelder ikke byggverk. Tilsvarende definisjon følger av kunstavgiftsloven § 1.

I Danmark er det lagt til grunn at billedkunstbegrepet skal ha samme innhold som etter ophavsretsloven § 1. Det skal dekke malerier, tegninger og skulpturer m.m.

Etter departementets syn bør begrepet billedkunst i denne sammenhengen minst dekke oppregningen i åndsverkloven § 59. *BONO* og *Norges Fotografforbund* viser til praktiske utfordringer av å la billedkunstdefinisjonen omfatte tredimensjonale verk, men departementet foreslår likevel ikke å unnta slike verk. Formålet med bestemmelsen er at tilgangen til verk med utløpt vernetid ikke igjen skal begrenses ved at det gis vern for fremstilte eksemplar av dem. Dette hensynet vil være gjeldende også for tredimensjonale verk med utløpt vernetid, selv om departementet erkjenner at det kan bli mer krevende å trekke opp grensen mellom en ren avbildning og en avbildning med verkshøyde i slike situasjoner. Departementet mener videre at det ikke bør ha noen betydning om billedkunsten også kan regnes som brukskunst. Når det gjelder bygningskunst, regnes det normalt som noe annet enn billedkunst. Bygningskunst foreslås derfor ikke omfattet av billedkunstbegrepet i den nye bestemmelsen.

Brukt i sammenheng med artikkel 14 er «billedkunst» et EU-autonomt begrep og meningsinnholdet vil kunne defineres nærmere gjennom

praksis fra EU-domstolen. Etter departementets vurdering er det hensiktsmessig å ikke definere begrepet nærmere i lovteksten, for blant annet å gi rom for etterfølgende praksis fra EU-domstolen.

Departementet ba i høringsnotatet om synspunkter på om vernet for fotografiske bilder bør begrenses mer generelt, slik at rene avbildninger av alle typer åndsverk med utløpt vernetid omfattes. Departementet deler oppfatningen til blant andre *Advokatforeningen* og *NRK* om at hensynene bak artikkel 14 også gjør seg gjeldede for rene avbildninger av andre verkstyper enn billedkunstverk. Konsekvensene av en slik utvidelse av bestemmelsen er imidlertid ikke blitt utredet i særlig grad. Direktivets fortale gir liten veiledning, og det er få høringsuttalelser som berører dette. Departementet foreslår derfor ikke i denne omgang å utvide virkeområdet til å omfatte rene avbildninger av alle verkstyper.

Til spørsmålet om rene avbildninger av fotografiske bilder skal omfattes av bestemmelsen, viser departementet til at det i forarbeidene til § 23 er lagt til grunn at slike ikke har vern, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 99. Det fremgår av forarbeidene at ren reproduksjon og digitalisering av eksisterende fotografi ikke er grunnlag for et nytt fotografisk bilde med eget vern. Etter departementets syn er det hensiktsmessig at dette kommer klart frem av loven. Departementet viderefører derfor forslaget fra høringsnotatet om å lovfeste at rene avbildninger av fotografiske bilder ikke har vern etter loven, uavhengig av om det avbildede fotografiet fremdeles er vernet eller har falt i det fri.

Hvorvidt et fotografi er vernet som fotografisk bilde etter § 23 eller som et fotografisk verk etter § 2 andre ledd bokstav f, vil bero på om fotografiet har verkshøyde. Vurderingen av verkshøyde vil avhenge av i hvilken grad fotografen har utnyttet valgmuligheter ved frembringelse av fotografiet. Dette kan være valg knyttet til kameravinkel, utsnitt, belysning, farger, kontraster mv., slik at fotografiet er uttrykk for original og individuell skapende åndsinnsats.

Munchmuseet og *Nasjonalmuseet* uttaler at det er uklart om de øvrige rettighetene i § 23 fjerde ledd, herunder de ideelle rettighetene til navngivelse og vern mot krenkende bruk, får anvendelse på rene avbildninger av verk med utløpt vernetid. Etter departementets vurdering innebærer artikkel 14 at alt materiale som følger av eksemplarfremstilling av billedkunstverk med utløpt vernetid, er unntatt fra vern som fotografisk bilde. Det innebærer at ideelle rettigheter, som navngivningsrett, heller ikke kan knyttes til en ren avbildning. Dette er likevel ikke til hinder for at kulturarvinstitusjonene selv kan oppgi institusjonens eller fotografens navn ved for eksempel tilgjengeliggjøring på nett. Derimot kan verken institusjonen eller fotografen kreve kreditering ved videre bruk av avbildningen.

Unntaket fra vern for ren avbildning av billedkunst som ikke er vernet av opphavsrett, foreslås tatt inn i § 23 femte ledd. Gjeldende femte ledd blir nytt sjette ledd.

11 Vern av pressepublikasjoner

11.1 Gjeldende rett

Det finnes ingen særregulering av vern for pressepublikasjoner i åndsverkloven. Etter gjeldende rett oppstår opphavsrettslig vern for en frembringelse dersom kravet til verkshøyde etter § 2 andre ledd er oppfylt.

Opphavsretten oppstår hos opphaveren, det vil si den fysiske personen som skaper verket, jf. § 2 første ledd. I pressepublikasjoner vil det typisk være flere opphavere. For eksempel vil rettighetene til teksten i en pressepublikasjon oppstå hos journalisten(e) som har forfattet den, mens retten til eventuelle fotografier eller videoopptak oppstår hos fotografen(e), og så videre.

Kravet til skapende åndsinnsats utelukker ikke at juridiske personer kan tilkjennes et sekundært opphavsrettslig vern. Etter § 67 kan opphaver, med den begrensning som følger av § 5, helt eller delvis overdra sin rett til å råde over åndsverk til andre.

For at en utgiver skal få opphavsrett til pressepublikasjoner, må det finne sted en rettighetsovergang. Overgang av opphavsrett til arbeidsgiver vil for pressepublikasjoner typisk være regulert i arbeidskontrakter eller kollektive avtaler, slik som Journalistavtalen for etermedier mellom NHO, Mediebedriftenes Landsforening og Norsk Journalistlag. Men det er også akseptert at det skjer en overgang av opphavsrettslige beføyelser til arbeidsgiver selv om det ikke foreligger en uttrykkelig avtale om dette. Det gjeldende ulovfestede prinsipp i norsk rett går ut på at opphavsrett til verk skapt i arbeidsforhold, i mangel av annen avtale, anses overgått til arbeidsgiveren i den utstrekning det er nødvendig for at arbeidsforholdet skal nå sitt formål, og det dessuten er omfattet av arbeidstakerens oppgaver i arbeidsforholdet å skape slike verk, jf. Ot.prp. nr. 84 (1991–92) side 21 og Prop. 104 L (2016–2017) punkt 6.8.1. I juridisk teori er det antatt at vurderingsstandarden og momentene i den ulovfestede regelen også kan være utgangspunkt ved vurderingen av om det skal skje en overgang i oppdragsforhold, jf. Torvund, Opphavsrett i oppdragsforhold (NIR, 1999) side 128 og Rognstad, Opphavsrett (2019) side 469.

En sammenstilling av ulike journalistiske verk kan også ha opphavsrettslig vern som samleverk etter § 6. Forutsetningen er at selve sammenstillingen i seg selv anses å ha verkshøyde, og at sammenstillingen består av åndsverk eller deler av åndsverk.

Fotografier har, på lik linje med tekst, opphavsrettslig vern dersom kravet til verkshøyde er oppfylt. Fotografiske bilder som ikke er åndsverk, er vernet etter § 23.

11.2 Digitalmarkedsdirektivet

Artikkel 15 inneholder en bestemmelse om en ny enerett for utgivere av pressepublikasjoner. Bakgrunnen for bestemmelsen er ifølge fortalen punkt 54 den økte bruken av pressepublikasjoner på nett, blant annet av nyhetsaggregatorer og medieovervåkingstjenester. Den nye eneretten anerkjenner utgivernes organisatoriske og finansielle bidrag til produksjonen av pressepublikasjoner og skal gjøre det lettere for utgiverne å tjene inn sine investeringer, jf. fortalen punkt 54 og 55.

Ordet «pressepublikasjon» defineres i artikkel 2 nr. 4 som en samling bestående hovedsakelig av litterære verk av journalistisk art, men som også kan omfatte andre verk eller andre vernede arbeider. Det kreves at samlingen utgjør en enkeltstående enhet av et tidsskrift eller en regelmessig oppdatert publikasjon under en enkelt tittel, for eksempel en avis eller et tidsskrift av generell eller særlig interesse. Videre kreves det at samlingen har som formål å gi allmennheten opplysninger knyttet til nyheter eller andre temaer, og at den utgis i enhver type av medier på initiativ fra en tjenestetilbyder og under dennes redaksjonelle ansvar og kontroll. Fra vernet unntas tidsskrifter for vitenskapelige eller akademiske formål.

Bestemmelsen gir utgivere av pressepublikasjoner enerett til nettbasert eksemplarfremstilling og overføring til allmennheten av pressepublikasjoner uført av informasjonssamfunnstjenester, jf. artikkel 15 nr. 1. Eneretten kan følgelig kun påberopes overfor en avgrenset gruppe brukere og ved en bestemt type bruk.

Informasjonssamfunnstjeneste skal ifølge artikkel 2 nr. 5 forstås som en tjeneste som definert i artikkel 1 nr. 1 bokstav b i direktiv om en informasjonsprosedyre for tekniske regler og informasjonssamfunnstjenester ((EU) 2015/1535).

Vernets rekkevidde avgrenses i artikkel 15 nr. 1 andre til fjerde ledd mot privat eller ikke-kommersiell bruk av pressepublikasjoner fra enkeltbrukere, bruk av hyperlenker og bruk av enkeltord eller svært korte utdrag av en pressepublikasjon.

Artikkel 15 nr. 2 regulerer forholdet mellom eneretten og rettigheter til innholdet i pressepublikasjoner. For det første skal eneretten ikke påvirke opphaveres og andre rettighetshaveres rettigheter til verk og andre vernede arbeider som inngår i en pressepublikasjon, og den skal ikke frata dem retten til å utnytte dette materialet uavhengig av publikasjonen. For det andre skal eneretten, dersom et verk eller andre vernede arbeider inngår i en pressepublikasjon på grunnlag av en ikke-eksklusiv lisens, ikke påberopes for å forby bruk av andre godkjente brukere. For det tredje skal eneretten ikke påberopes for å forby bruk av verk eller andre vernede arbeider som har falt i det fri.

Etter artikkel 15 nr. 3 får opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 til 8, hitteverkdirektivet (2012/28/EU) og Marrakechdirektivet ((EU) 2017/1564) tilsvarende anvendelse på den nye eneretten.

Ifølge artikkel 15 nr. 4 er vernetiden for den nye eneretten to år beregnet fra 1. januar året etter at pressepublikasjonen først ble utgitt.

Artikkel 15 nr. 5 fastslår at opphavere til verk som inngår i en pressepublikasjon, skal motta en passende andel av de inntektene som utgiveren mottar fra tilbydere av informasjonssamfunnstjenester for deres bruk av pressepublikasjonen.

11.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 15 gjennomført i tre paragrafer i ophavsretsloven. Den nye eneretten for utgivere av pressepublikasjoner er tatt inn i § 69 a og er gjennomført på en direktivnær måte. Utgivere av pressepublikasjoner er ikke definert i lovteksten, men det nærmere innholdet fremgår av forarbeidene. I § 86 stk. 5 slås det fast at eneretten gjelder for utgivere med hovedsete i EØS. Det er også innført en avtalelisensbestemmelse i § 29 a for utnyttelse av pressepublikasjoner som er omfattet av eneretten samt for åndsverk som inngår i dem. Etter bestemmelsen har opphavere mulighet til å nedlegge forbud overfor avtalepartene. Videre gis Ophavsretslicensnævnet hjemmel til å fastsette vilkår samt vederlagets størrelse, dersom noen av partene krever det.

I Sverige er artikkel 15 gjennomført i fire paragrafer i upphovsrättslagen. Den nye eneretten er gjennomført i 48 b § på en direktivnær måte. Pressepublikasjoner defineres i 48 c § på en måte som ligger tett opp til direktivets ordlyd. Opphavers krav om en passende andel av utgivers inntekter fra eneretten til pressepublikasjoner er gjennomført i 48 d §. Innkreving av vederlag skal forbeholdes representative organisasjoner og fordeles mellom vederlagsberettigede etter avdrag for organisasjonens kostnader. Utenforstående opphavere skal likebehandles med organisasjonens medlemmer. I 42 h § er det innført en særskilt avtalelisensbestemmelse for bruk av pressepublikasjoner som omfattes av 48 §, samt for verk og andre vernede arbeider som inngår i dem. Avtalelisensen gjelder ikke der rettighetshaver overfor noen av avtalepartene har nedlagt forbud mot slik bruk. Avtalelisensen i 42 h § er omfattet av bestemmelsene i lag om medling i vissa upphovsrättstvister.

I Finland er artikkel 15 gjennomført i tre paragrafer i upphovsrättslagen. Eneretten for utgivere av pressepublikasjoner er gjennomført i 50 § på en direktivnær måte. Virkeområdebestemmelsen i 64 § fastslår at den nye eneretten skal omfatte utgivere av pressepublikasjoner som er etablert i EØS. I 25 n § er det innført en særskilt avtalelisensbestemmelse for bruk av verk og andre arbeider som inngår i pressepublikasjoner omfattet av den nye eneretten. Avtalelisensen kommer ikke til anvendelse der rettighetshaver har nedlagt forbud mot slik bruk.

11.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 15 i ny § 24 a, tett opp til direktivets ordlyd, men med enkelte forenklinger og tilpasninger. Det ble også foreslått innført en særskilt avtalelisensbestemmelse i § 62 for bruk av pressepublikasjoner omfattet av eneretten, samt for verk og andre vernede arbeider som inngår i dem.

Etter forslaget gis utgivere av pressepublikasjoner en enerett til å fremstille eksemplar av sine publikasjoner og til å overføre dem til allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til publikasjonen. Eneretten gjelder nettbasert bruk og kan kun påberopes overfor tilbydere av informasjonssamfunnstjenester.

Departementet foreslo å lovfeste en definisjon av «pressepublikasjoner» i utkastet som ligger nær ordlyden i artikkel 2 nr. 4, men med enkelte mindre justeringer. Direktivets betegnelse «tilbyder» ble foreslått erstattet med «utgiver», og departementet antok at dette kunne forstås i samsvar med definisjonen av «utgiver» i medieansvarsloven § 3 bokstav b. I tråd med direktivet foreslo departementet i virkeområdebestemmelsen i § 114 at det nye vernet er forbeholdt utgivere etablert i EØS.

Begrepet «tilbydere av informasjonssamfunnstjenester» ble foreslått definert med en henvisning til ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a.

Unntaket for privat eller ikke-ervervsmessig bruk foretatt av enkeltbrukere og unntaket for bruk av enkeltord eller svært korte utdrag ble foreslått tatt inn i utkastet. Departementet la til grunn at «enkeltbrukere» omfatter både fysiske og juridiske personer. Videre la departementet til grunn at unntaket for «svært korte utdrag» omfatter alle typer materiale, også bilde og video. Departementet foreslo ikke en spesifikk grense for hva som utgjør «svært korte utdrag», men uttalte at dette må bero på en konkret vurdering.

Unntaket for materiale som har falt i det fri, ble foreslått lovfestet, mens unntaket for rene fakta og hyperlenking ikke ble ansett nødvendig å regulere særskilt.

Videre foreslo departementet bestemmelser for å sikre at rettigheter som opphavere og andre rettighetshavere har til innhold som inngår i pressepublikasjonen, ikke skal berøres av den nye eneretten.

Det ble også foreslått at opphavere til verk som inngår i en pressepublikasjon, skal motta en passende andel av de inntektene utgivere mottar for bruken av pressepublikasjoner fra tilbydere av informasjonssamfunnstjenester. Departementet la til grunn at vurderingen av hva som er passende, må foretas konkret og avklares mellom partene gjennom forhandlinger.

Når det gjelder vernets varighet på to år, mente departementet at vernetiden må regnes fra pressepublikasjonens første utgivelse. Dette ble foreslått presisert i utkastet.

Utkastet angir også hvilke bestemmelser i åndsverkloven som skal gjelde tilsvarende for den nye eneretten.

11.5 Høringen

Mediebedriftenes Landsforening (MBL), med støtte fra *TV 2* og *Norsk Redaktørforening,* mener at den nye eneretten ikke vil fungere etter hensikten slik forslaget er utformet. De viser til erfaringer fra andre land, der teknologiplattformer bruker sin dominerende posisjon til å hindre reelle forhandlinger og undergrave rettigheten. MBL ber om en helhetlig revisjon av forslaget, og peker på behovet for supplerende tiltak som bedre informasjonstilgang, en særskilt tvisteløsningsordning og effektiv håndheving. Det vises til at Danmark vurderer slike tiltak.

MBL mener at definisjonen av pressepublikasjon ikke bør lovfestes, men heller klargjøres i forarbeidene. Videre legger MBL til grunn at kravet om utgivelse under utgivers redaksjonelle ansvar og kontroll ikke hindrer den norske ansvarsmodellen etter medieansvarsloven og redaktørplakaten. *Kunstnernettverket* og *Google Norway* støtter at definisjonen lovfestes, men Google Norway har enkelte merknader. Google Norway mener at endring eller oppdatering av eksisterende artikler ikke bør være nok for å oppfylle kravet om regelmessig oppdatering. Google Norway viser til at databaser og leksikon ofte oppdateres slik, men at de ikke regnes som pressepublikasjoner etter direktivet. Videre fremhever Google Norway at fortalen punkt 56 begrenser vernet til pressepublikasjoner som utgis i forbindelse med en økonomisk virksomhet som utgjør tjenesteyting etter unionsretten, og synes å mene at dette bør fremgå av definisjonen.

Når det gjelder begrepet «tilbydere av informasjonssamfunnstjenester», ber *MBL* departementet presisere i forarbeidene at begrepet omfatter søkemotorer og sosiale medieplattformtjenester.

MBL mener at forslagets unntak for enkeltbrukeres private eller ikke-ervervsmessige bruk er overflødig siden enkeltbrukere uansett ikke vil anses som tilbydere av informasjonssamfunnstjenester.

Videre har *MBL* flere merknader til unntaket for «enkeltord eller svært korte utdrag». MBL mener loven må tydeliggjøre at unntaket skal tolkes slik at rettighetens effekt ikke svekkes, i samsvar med fortalen. Videre ber MBL om at det presiseres i forarbeidene at unntaket er snevert, at også deler av en pressepublikasjon kan ha økonomisk verdi, og at avisoverskrifter ikke bør unntas kategorisk. Med henvisning til Infopaq-dommen (sak C-5/08), hvor EU-domstolen slo fast at 11 ord kan være vernet, understreker MBL at bestemmelsen skal styrke rettighetshavers posisjon utover dette. Videre deler MBL ikke departementets syn på at svært korte utdrag kan omfatte alle typer materiale, eller at størrelsesforholdet mellom utdraget og pressepublikasjonen som helhet er relevant for vurderingen av om et utdrag er svært kort.

I høringen er det delte meninger om hvorvidt unntaket for hyperlenking bør lovfestes. *BONO* og *MBL* støtter departementets forslag om ikke å innta unntaket i loven, mens *IKT-Norge* og *Google Norway* tar til orde for at unntaket bør lovfestes, og da uten betingelser. Google Norway mener lovfesting er avgjørende for å sikre rettslig forutberegnelighet. Som støtte for at unntaket skal gjelde ubetinget, viser Google Norway til at direktivet ikke er begrenset til «hyperlenker som ikke utgjør en overføring til allmennheten», slik det opprinnelige direktivutkastet var.

For øvrig mener *Google Norway* at det ikke er adgang til å begrense unntaket til lenker som består av svært korte utdrag. Det vises til at det i mange tilfeller vil være nødvendig å henvise til en overskrift for å skape en nyttig og funksjonell lenke, uavhengig av overskriftens lengde.

MBL er kritisk til departementets uttalelse i høringsnotatet om at lenker som regel ikke inneholder mer enn «enkeltord eller svært korte utdrag». MBL mener at uttalelsen bør erstattes av en tilsvarende formulering som i de danske forarbeidene, hvor funksjonen til hyperlenker fremheves og det presiseres at andre lenketyper, herunder «framing», ikke omfattes av unntaket.

Kunstnernettverket og *MBL* mener at ordlyden i den foreslåtte bestemmelsen om vernetid i utkastet § 24 a sjuende ledd er uklar. Kunstnernettverket ber departementet lovfeste hvilken dato for førsteutgivelse som skal legges til grunn, mens MBL foreslår at «første gang» tas ut av lovteksten, eller at direktivteksten benyttes. MBL støtter ellers den svenske tilnærmingen knyttet til vernets varighet.

Når det gjelder opphavers rett til en passende andel av utgiverens inntekter, uttaler *BONO* at «rettighetshaveren, eventuelt via en kollektiv forvaltningsorganisasjon, må kunne rette krav mot den som krever inn vederlag iht. den nye eneretten i § 24 a, og/eller mot informasjonssamfunnstjenesten direkte iht. åvl. § 3». BONO mener videre at det bør opprettes systemer for innkreving av vederlag til utgivere av pressepublikasjoner med viderefordeling til opphavere. For øvrig er BONO kritisk til departementets uttalelse i høringsnotatet om at det i enkelte tilfeller kan være behov for at partene avtaler at opphaveren ikke skal motta en passende andel. BONO mener at en slik uttalelse undergraver formålet med bestemmelsen, som er å sikre at opphaverne får del i inntektene.

BONO ber departementet vurdere en opplysningsplikt for presseutgivere tilsvarende ordningen i Sverige. *MBL* synes å foreslå en opplysningsplikt for tilbydere av informasjonssamfunnstjenester, og understreker at plikten også må gjelde før avtaleinngåelse for å sikre partene samme forhandlingsgrunnlag.

Norsk Journalistlag (NJ) mener at innehavere av nærstående rettigheter også bør ha krav på en passende andel av utgiverens inntekter, ettersom pressepublikasjoner normalt også omfatter slike rettigheter. Etter NJs syn vil dette redusere kompliserte grensedragninger knyttet til verkshøyde. Videre understreker NJ at enhver verdioverføring mellom utgivere og tilbydere av informasjonssamfunnstjenester må anses som «inntekt» i lovens forstand.

NJ støtter at det må skje en rettighetsovergang for at utgivere skal få opphavsrett til pressepublikasjoner, men understreker at det kan ligge begrensninger i hvordan rettighetene kan brukes i tariffavtaler og ulovfestede prinsipper. NJ ber om at det presiseres i forarbeidene at også den konkrete bruken må være lovlig, herunder nettbasert bruk av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester.

MBL påpeker at opphavere kan være hindret fra å utnytte innholdet utenfor pressepublikasjoner av lojalitetsplikt i arbeids- og oppdragsforhold, og forutsetter at direktivet ikke endrer på dette.

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget til en ny avtalelisens for bruk av pressepublikasjoner, støtter forslaget. Blant disse er *Kopinor, BONO, Norsk Redaktørforening, MBL, NJ, Kunstnernettverket* og *Norges Fotografforbund*. Enkelte av disse høringsinstansene har likevel merknader til forslaget. NJ mener at avtalelisensordningen bør underlegges obligatorisk kollektiv forvaltning. MBL, med støtte fra Norsk Redaktørforening, er positive til at avtalelisensordningen muliggjør klarering av både utgiverrettigheter og opphavsrettigheter til verk som inngår i pressepublikasjoner. Samtidig mener MBL at ordningen også må kunne benyttes kun for utgiverrettighetene, og at det i slike tilfeller kun er utgiverne som kan nedlegge forbud. MBL ber om at dette presiseres i lovteksten.

Det er kun *Google Norway* som motsetter seg forslaget til avtalelisens. Google Norway mener forslaget om en ny avtalelisensbestemmelse verken er tillatt eller hensiktsmessig, og peker på at selskapet allerede inngår lisensavtaler som dekker tusenvis av pressepublikasjoner over hele Europa. Etter Google Norways syn er det ingen materielle vanskeligheter med å inngå slike lisensavtaler som kan begrunne avtalelisens. I tillegg mener Google Norway at avtalelisens er

upraktisk siden det er territorielt begrenset, mens informasjonssamfunnstjenester ofte tilbys over hele EØS-området. Google Norway understreker at en avtalelisens i alle tilfeller ikke bør kunne påtvinges lisenstakeren, som bør ha rett til å velge mellom avtalelisens og individuell klarering.

11.6 Departementets vurderinger

11.6.1 Innledning

Artikkel 15 krever at det innføres en ny enerett for utgivere av pressepublikasjoner. Departementet opprettholder i all hovedsak forslaget fra høringsnotatet om gjennomføring av artikkel 15, samt innføring av en ny særskilt avtalelisensbestemmelse for bruk av pressepublikasjoner. Bestemmelsene er foreslått tatt inn i §§ 24 a og 62. På bakgrunn av innspill i høringen foreslår imidlertid departementet enkelte endringer.

Departementet er klar over at det er utfordringer med praktisering av artikkel 15 i flere land, og at bestemmelsens rekkevidde og nærmere innhold er gjenstand for diskusjoner. Direktivbestemmelsen inneholder flere uklarheter som vil måtte avklares av EU-domstolen. Blant annet av den grunn viderefører departementet forslaget om en direktivnær gjennomføring. EU-domstolen har også blitt forelagt saker som gjelder fortolkningen av bestemmelsen og nasjonale myndigheters handlingsrom til å innføre ytterligere tiltak som går lenger enn direktivets krav. Departementet vil derfor på nåværende tidspunkt ikke foreslå ytterligere tiltak enn de som ble fremmet i høringsnotatet. Departementet følger erfaringene fra andre land tett og vil eventuelt vurdere ytterligere tiltak på et senere tidspunkt.

11.6.2 Definisjoner

11.6.2.1 «Pressepublikasjon»

I høringsnotatet foreslo departementet å lovfeste en definisjon av «pressepublikasjon». Definisjonen lå nært opp til ordlyden i artikkel 2 nr. 4. Departementet merker seg innspillet til *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)* om at begrepet heller bør defineres i forarbeidene, men fastholder at definisjonen av pedagogiske hensyn bør fremgå klart av loven. Forslaget fra høringsnotatet videreføres, men med enkelte endringer.

Definisjonen i forslaget inneholder en overordnet beskrivelse og tre kumulative vilkår.

Som overordnet beskrivelse er definisjonen ment å dekke en samling bestående hovedsakelig av litterære verk av journalistisk art, som ikke utgis for vitenskapelige eller akademiske formål. Mens det fremheves i fortalen punkt 56 at pressepublikasjoner hovedsakelig består av litterære verk, påpekes det at pressepublikasjoner i økende grad også består av andre verkstyper som fotografi og film. Forslaget må forstås på tilsvarende måte. Avgrensningen for samlinger som utgis for vitenskapelige eller akademiske formål, følger av direktivet og taler etter departements syn for at slike samlinger skal unntas også der de ellers ville være omfattet av definisjonen av pressepublikasjoner.

Det første kumulative vilkåret er at pressepublikasjonen utgjør en enkeltstående enhet av et tidsskrift eller en regelmessig oppdatert publikasjon under en enkelt tittel. Dette tilsvarer direktivets ordlyd. Det er de enkeltstående enhetene av et slikt tidsskrift eller en slik publikasjon som dekkes av enerettens beskyttelse.

Etter en normal språklig forståelse anses tidsskrift å komme ut med jevne mellomrom. Regelmessighetskriteriet vil dermed omfatte både tidsskrift og andre publikasjoner. Begrepet «regelmessig» er også brukt i medieansvarsloven § 2. Ifølge forarbeidene til denne loven skal «regelmessig» forstås som en avgrensning mot medier som utgjør selvstendig avsluttede produksjoner, slik som for eksempel bøker, filmer, og brosjyrer, jf. Prop. 31 L (2019–2020) side 44 og 99. Selv om disse forarbeidene ikke er relevante som rettskilde for tolkningen av direktivet, legger departementet til grunn at den begrepsforståelsen som fremgår der, kan ha en viss overføringsverdi for den språklige forståelsen av begrepet «regelmessig» i direktivet.

Nettaviser og andre elektroniske medier kan også være regelmessige. Slike publikasjoner oppdateres både løpende og dynamisk ved at eksisterende artikler endres, og ved at nye artikler publiseres. Dette kommer i tillegg til mer tradisjonelle elektroniske tidsskrifter som utkommer etter fastsatte utgivelsesskjema og formater.

I høringen mener *Google Norway* at det ikke er tilstrekkelig for å utgjøre en «regelmessig oppdatert publikasjon» at artikler endres eller oppdateres. De viser til at databaser og leksikon ikke utgjør pressepublikasjoner i henhold til direktivet, selv om innholdet ofte oppdateres. Etter en normal språklig forståelse er databaser eller leksikon etter departements syn ikke pressepublikasjoner, men det understrekes at det nærmere innholdet i hva som ligger i pressepublikasjoner, må avgjøres av EU-domstolen i siste instans.

I direktivet nevnes aviser eller magasiner av generell eller særlig interesse som eksempler på

hva som kan være tidsskrifter eller regelmessig oppdaterte publikasjoner. Som ytterligere eksempler nevner fortalen punkt 56 blant annet «dagsaviser, tidsskrifter av allmenn eller særlig interesse som utgis ukentlig eller månedlig, herunder abonnementsbaserte tidsskrifter, og nyhetsnettsteder». Som begrensende for rekkevidden av vilkåret vil tidsskriftet eller publikasjonen fortsatt måtte bestå hovedsakelig av litterære verk av journalistisk art. Regelmessig oppdaterte publikasjoner av andre typer vil derfor ikke være omfattet.

Det andre kumulative vilkåret i forslaget er at utgiveren har et formål om å gi allmennheten opplysninger om både nyheter og andre tema.

Det tredje kumulative vilkåret er at pressepublikasjonen utgis, uavhengig av medietype, på initiativ fra en utgiver og under det redaksjonelle ansvaret og kontrollen til en redaktør i samme virksomhet som utgiveren. Forslaget avviker noe fra utkastet i høringsnotatet og fra direktivet artikkel 2 nr. 4 bokstav c, som krever at pressepublikasjonen utgis i ethvert medium på initiativ av en tjenestetilbyder og under dennes redaksjonelle ansvar og kontroll. (Vilkåret i utkastet tilsvarte direktivets ordlyd med unntak av at betegnelsen «tjenestetilbyder» var erstattet med «utgiver».)

I definisjonen foreslås det å benytte betegnelsen «utgiver», som i høringsnotatet. Det foreslås imidlertid visse endringer i forhold til direktivets og utkastets ordlyd, for å reflektere prinsippet om redaksjonell uavhengighet i medieansvarsloven § 7. Medieansvarsloven § 3 bokstav c definerer «redaksjonelt innhold» som «ytringer som er publisert under redaktørens ledelse og kontroll». Dette omfatter innhold der redaktøren har myndighet og mulighet til å redigere innholdet og beslutte publisering, jf. Prop. 31 L (2019–2020) side 100–101. Etter medieansvarsloven § 3 bokstav a er redaktøren den eller de som tar beslutninger om innholdet eller en del av innholdet i et medium, uavhengig av stillingsbetegnelse, plass i organisasjonen eller lignende. Etter medieansvarsloven § 7 ligger det redaksjonelle ansvaret hos redaktøren og ikke hos utgiveren. Etter departementets syn dreier formuleringen «dennes redaksjonelle ansvar og kontroll» i artikkel 15 nr. 4 bokstav c seg ikke om redaktøransvaret slik det fremgår av medieansvarsloven § 7, men om å identifisere tilbydere av pressepublikasjoner. Departementet legger derfor til grunn at direktivet ikke er til hinder for en løsning der det redaksjonelle ansvaret ligger hos en redaktør i samme virksomhet som utgiver.

Videre skal begrepet pressepublikasjoner ifølge fortalen punkt 56, bare omfatte «journalistiske publikasjoner som utgis […] i forbindelse med en økonomisk virksomhet som utgjør en tjenesteyting i henhold til unionsretten». Departementet kan ikke se at det er behov for å presisere dette i definisjonen, slik *Google Norway* foreslår i høringen. Dette fremgår ikke av direktivets definisjon, og det er heller ikke lovfestet i andre nordiske land.

Departementet ser ikke bort fra at det kan oppstå tvilstilfeller i praksis om hvilke tjenester som er å anse som «pressepublikasjoner», men viser til at definisjonen uansett må tolkes i samsvar med direktivet og praksis fra EU-domstolen.

11.6.2.2 «Utgivere av pressepublikasjoner»

Direktivet inneholder ikke noen eksplisitt definisjon av utgivere av pressepublikasjoner, men etter fortalen punkt 55 omfatter begrepet tjenestetilbydere som utgir pressepublikasjoner. Som eksempler nevnes nyhetsutgivere og nyhetsbyråer. Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om ikke å definere «utgiver» av pressepublikasjoner i loven. Ingen har hatt innvendinger til dette i høringen.

I medieansvarsloven § 3 bokstav b er en utgiver av redaktørstyrte journalistiske medier definert som den som «i egenskap av eier har det økonomiske og administrative ansvaret for å utgi mediet». Dette omfatter fysiske eiere eller eierselskap, stiftelser, foreninger eller lignende sammenslutninger, jf. Prop. 31 L (2019–2020) side 100. Departementet antar at tilsvarende definisjon kan legges til grunn for hvordan «utgiver» av en pressepublikasjon skal forstås etter forslaget.

Det er ifølge artikkel 15 nr. 1 kun utgivere som er etablert i EØS, som er omfattet av bestemmelsen. Etter fortalen punkt 55 omfatter dette «utgivere som er etablert i en medlemsstat og har sitt vedtektsbestemte sete, sin hovedadministrasjon eller sitt hovedforetak i Unionen». Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om at dette reguleres i virkeområdebestemmelsen i § 114.

11.6.2.3 «Tilbydere av informasjonssamfunnstjenester»

Artikkel 15 gjelder bruk som foretas av «tilbydere av informasjonssamfunnstjenester». Hva som regnes som en informasjonssamfunnstjeneste fremgår av artikkel 2 nr. 5. Her henvises det til definisjonen i artikkel 1 nr. 1 bokstav b i direktiv om en informasjonsprosedyre for tekniske regler og informasjonssamfunnstjenester ((EU) 2015/

1535). Dette direktivet er gjennomført i EØS-høringsloven, hvor definisjonen er tatt inn i § 3 nr. 5. En tilsvarende definisjon er også etablert i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a. Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om å innta en henvisning til denne definisjonen i gjennomføringsbestemmelsen.

En informasjonssamfunnstjeneste defineres i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a som «enhver tjeneste som vanligvis ytes mot vederlag og som formidles elektronisk, over avstand og etter individuell anmodning fra en tjenestemottaker». Vilkårene er kumulative.

Definisjonen er nærmere omtalt i Ot.prp. nr. 31 (2002–2003) side 55 flg. Her fremgår det at begrepet «over avstand» skal forstås som en tjeneste som ytes uten at tjenesteyter og tjenestemottaker er fysisk til stede samtidig. Med «formidlet elektronisk» menes en tjeneste som sendes fra avsender og mottas på bestemmelsesstedet ved hjelp av for eksempel elektronisk kommunikasjon over Internett. Videre fremgår det at begrepet «individuell anmodning fra en mottaker av tjenester» medfører at blant annet fjernsynssendinger, kringkasting over radio mv. ikke omfattes av definisjonen, da disse sendingene mottas samtidig av et ubegrenset antall mottakere. Derimot er tjenester som utsendes punkt til punkt på bestilling, å anse som informasjonssamfunnstjenester.

Begrepet «normalt ytes mot vederlag» har av EU-domstolen blitt tolket til å omfatte alle typer av økonomiske aktiviteter. Det er også klart at dette kravet vil være oppfylt selv om selve betalingen ikke skjer av mottakeren av tjenesten. Begrepet er ment å omfatte all virksomhet av økonomisk karakter, uavhengig av formålet med virksomheten.

Departementet legger til grunn at også søkemotorer kan være omfattet av definisjonen, jf. EU-domstolens avgjørelse i sak C-299/17.

Et annet spørsmål er om definisjonen omfatter informasjonssamfunnstjenester som lagrer brukeropplastet innhold, herunder sosiale medieplattformtjenester. Spørsmålet er omtalt i Generaladvokatens uttalelse av 10. juli 2025 i sak C-797/23 (Meta Platforms Ireland), som vedrører nasjonale myndigheters handlingsrom til å innføre supplerende tiltak for å sikre et effektivt vern av pressepublikasjoner. Generaladvokaten legger til grunn at sosiale medieplattformtjenester er tilbydere av informasjonssamfunnstjenester, og at de omfattes av direktivbestemmelsen når de gjennom algoritmer foreslår og formidler brukeropplastede pressepublikasjoner til andre brukere. Departementet antar at denne uttalelsen kan gi veiledning, men understreker at det er EU-domstolen som endelig må avklare spørsmålet. EU-domstolen har ennå ikke avsagt dom i saken.

11.6.3 Enerettens innhold

Etter artikkel 15 nr. 1 første ledd skal utgivere som omfattes av det nye vernet, gis tilsvarende rettigheter som er fastsatt i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 2 og artikkel 3 nr. 2. Dette innebærer for det første en enerett til å råde over pressepublikasjonen ved å fremstille varig eller midlertidig eksemplar av den, uavhengig av på hvilken måte og i hvilken form dette skjer, jf. åndsverkloven § 3 første ledd bokstav a. For det andre får utgiver enerett til å gjøre pressepublikasjonen tilgjengelig ved overføring til allmennheten på en slik måte at den enkelte kan velge tid og sted for tilgang til publikasjonen, jf. § 3 andre ledd bokstav d. Slike overføringer omtales også som «på forespørsel-overføringer».

Eneretten til eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring kan imidlertid bare påberopes overfor en bestemt type bruk. Etter artikkel 15. nr. 1 gjelder den kun nettbasert bruk av pressepublikasjoner som foretas av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester. Departementet legger til grunn at «nettbasert» innebærer at innholdet formidles gjennom elektroniske nettverk, men at det ikke kan være avgjørende hvilken teknologi som benyttes. Etter departementets vurdering har imidlertid «nettbasert» begrenset betydning som selvstendig vilkår. Bruken må uansett foretas av «tilbydere av informasjonssamfunnstjenester», noe som etter departementets syn legger hovedføringen for hva slags bruk det her er tale om.

11.6.4 Begrensninger i vernets rekkevidde

11.6.4.1 Generelt

Vernet for pressepublikasjoner begrenses uttrykkelig i flere henseender. Rekkevidden avgrenses i artikkel 15 nr. 1 andre til fjerde ledd mot privat eller ikke-kommersiell bruk, bruk av hyperlenker og bruk av enkeltord eller svært korte utdrag av en pressepublikasjon. I tillegg skal den nye nærstående rettigheten ikke kunne påberopes for å forby bruk av verk eller andre arbeider som har falt i det fri, jf. artikkel 15 nr. 2 andre ledd. Ifølge fortalen punkt 57 bør heller ikke den nye nærstående rettigheten omfatte rene fakta som er rapportert i pressepublikasjoner. Departementet anser dette som begrensninger i den nye rettighetens rekkevidde, og ikke avgrensninger i form av fribruksregler.

Ovennevnte begrensninger gjennomgås i punktene under.

11.6.4.2 Privat eller ikke-kommersiell bruk

Ifølge artikkel 15 nr. 1 andre ledd får eneretten ikke anvendelse på privat eller ikke-kommersiell bruk av pressepublikasjoner av enkeltbrukere. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om å lovfeste unntaket. Unntaket medfører etter departementets syn en begrensning i to henseender.

For det første gjøres det unntak for privat bruk foretatt av enkeltbrukere. Utgangspunktet er at opphavsretten bare omfatter det som skjer offentlig, og ikke innenfor det private området. Å gjøre vernet materiale tilgjengelig innenfor en privat sfære, omfattes ikke av opphaverens enerett. Eneretten til å fremstille eksemplar av verk (kopiere) er ikke avgrenset på samme måte, men gjennom en egen avgrensningsbestemmelse er kopiering til privat bruk likevel tillatt på nærmere vilkår, jf. åndsverkloven § 26. Hovedprinsippet er altså at opphavsretten ikke regulerer bruk innenfor det private området.

For det andre gjøres det unntak for ikke-kommersiell bruk foretatt av enkeltbrukere. Dette medfører at også enkeltbrukeres bruk av pressepublikasjoner utenfor den private sfære vil være unntatt eneretten dersom den er ikke-kommersiell. I tråd med åndsverklovens terminologi har departementet valgt å benytte «ikke-ervervsmessig» i forslaget. «Ervervsmessig» har samme meningsinnhold som «kommersiell», og innebærer blant annet et mål om økonomisk overskudd med aktiviteten der bruken av verket finner sted, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 96.

Direktivet gir liten veiledning om hvordan «enkeltbrukere» skal defineres. I den engelske språkversjonen av direktivet benyttes betegnelsen «individual user» som språklig sett kan omfatte både fysiske og juridiske personer. Departementet anser det naturlig at både fysiske og juridiske personer omfattes av unntaket. Det medfører at det avgjørende kriteriet for om begrensningen kommer til anvendelse, er om bruken er ervervsmessig eller ikke.

Om det foreligger et ervervsmessig formål for enkeltbrukeres deling av pressepublikasjoner, vil bero på en konkret vurdering.

I høringen mener *MBL* at unntaket for enkeltbrukeres private eller ikke-ervervsmessige bruk fremstår overflødig siden enkeltbrukere ikke kvalifiserer som tilbydere av informasjonssamfunnstjenester. Etter d e p a r t e m e n t e t s vurdering er det imidlertid ikke tale om at tilbydere av informasjonssamfunnstjenester selv er enkeltbrukere. Unntaket må ses i lys av uttalelsen i fortalen punkt 55 om at eksisterende opphavsrettsregler som gjelder enkeltbrukeres private eller ikke-kommersielle bruk av pressepublikasjoner, ikke skal berøres av det nye vernet for pressepublikasjoner. Unntaket var ikke med i det opprinnelige direktivutkastet, men ble senere tatt med for å adressere bekymringer for hvordan vernet ville påvirke enkeltbrukeres rett til å motta og dele informasjon. Unntaket har dermed en side til ytringsfriheten.

11.6.4.3 Enkeltord eller svært korte utdrag

Etter artikkel 15 nr. 1 fjerde ledd får den nye nærstående rettigheten ikke anvendelse på bruk av «enkeltord eller svært korte utdrag» av en pressepublikasjon. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at dette unntaket tas inn i loven.

I fortalen punkt 58 vises det til at tilbydere av informasjonssamfunnstjenesters bruk av pressepublikasjoner kan bestå i bruk av hele eller deler av pressepublikasjoner. Det legges i fortalen til grunn at også bruk av deler av pressepublikasjoner kan ha økonomisk relevans, men at bruk av enkeltord eller svært korte utdrag neppe vil undergrave de investeringer som utgivere av pressepublikasjoner foretar i forbindelse med produksjon av innhold. På grunn av den omfattende sammenstillingen og bruken av pressepublikasjoner som tilbydere av informasjonssamfunnstjenester foretar, fremheves det imidlertid at unntaket må tolkes på en slik måte at det ikke påvirker effekten av den nye rettigheten. Tilsvarende må etter departementets vurdering legges til grunn ved tolkning av unntaket i forslaget. De begrensingene som er gjort i den nye eneretten, er også uttrykk for andre rettigheter og interesser, blant annet ytrings- og informasjonsfrihetshensyn. Dette medfører at man må finne en balanse mellom disse hensynene ved gjennomføringen.

Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at det er ikke hensiktsmessig å fastsette en spesifikk grense for hva som anses som «svært korte utdrag». Departementet mener dette vil bero på en konkret vurdering. I høringsnotatet la departementet til grunn at vurderingen blant annet vil avhenge av størrelsesforholdet mellom utdraget og pressepublikasjonen som helhet. Departementet ser etter en nærmere vurdering at en slik vektlegging kan slå uheldig ut ved lengre publikasjoner og i visse tilfeller undergrave

formålet med eneretten, slik *MBL* peker på i høringen. Departementet antar derfor at størrelsesforholdet ikke er avgjørende ved vurderingen. Det forventes imidlertid at rettspraksis fra EU-domstolen over tid vil klargjøre vurderingstemaet og omfanget av begrensningen. Etter departementets vurdering bør derfor gjennomføringsbestemmelsen holdes åpen for slik praksis.

Departementet legger til grunn at relevante rettighetshavere og tilbydere av informasjonssamfunnstjenester som avtaleregulerer bruk av pressepublikasjoner, også kan enes om standarder for hva partene anser som vernede pressepublikasjoner, herunder hva som må unntas som «svært korte utdrag».

I høringen mener *MBL* at det bør henvises til EU-domstolens avgjørelse i sak C-5/08 (Infopaq) for å sette svært korte utdrag i kontekst. Departementet kan imidlertid ikke se at denne dommen er relevant for forståelsen av direktivets unntak.

Departementet har også merket seg *MBLs* innspill om avisoverskrifter. Avisoverskrifter består som regel av få ord. Departementet regner derfor med at avisoverskrifter normalt vil anses som svært korte utdrag, men dette vil bero på en konkret vurdering.

Den nye eneretten tillegger kun et nytt lag med rettigheter i pressepublikasjoner og erstatter ikke eksisterende rettigheter. Brukere som gjengir materiale fra pressepublikasjoner, må derfor vurdere om det aktuelle utdraget også inneholder andre vernede elementer som setter begrensninger for bruken utover det som følger av § 24 a. Det vises til behandlingen av forholdet til åndsverk og andre arbeider beskyttet av opphavsretten i vernede pressepublikasjoner i punkt 11.6.9.

Etter departementets syn omfatter «enkeltord» etter ordlyden kun tekst. *MBL* mener i høringen at tilsvarende må gjelde for «svært korte utdrag». For svært korte utdrag gjelder det imidlertid ikke noen slik begrensning. Departementet mener at en språklig forståelse av «svært korte utdrag» i prinsippet dekker alle typer materiale, også bilder og video. Også her må det vurderes konkret om slike utdrag utgjør «svært korte utdrag» i gjennomføringsbestemmelsens forstand.

11.6.4.4 Lenker

Ifølge artikkel 15 nr. 1 tredje ledd skal eneretten ikke omfatte bruk av «hyperlenker». Direktivet definerer imidlertid ikke hva som utgjør en hyperlenke.

I høringsnotatet mente departementet at unntaket måtte tolkes i tråd med rettstilstanden hva gjelder lenking på opphavsrettsområdet, og at det ikke var hensiktsmessig å lovfeste unntaket. Hvorvidt den aktuelle lenkingen strider mot utgivers enerett, ville etter departementets syn bero på en konkret vurdering av om lenkingen utgjør en overføring til allmennheten. Det er delte meninger om dette i høringen. *Google Norway* og *IKT-Norge* tar til orde for at unntaket må gjelde ubetinget. Til støtte for dette uttaler *Google Norway*:

> «Det opprinnelig forslaget uttalte at beskyttelsen «*does not extend to acts of hyperlinking which do not constitute communication to the public*». For å beskytte bruk av hyperlenker uten betingelser, fjernet Europaparlamentet referansen til overføring til allmennheten og sikret dermed at bruk av hyperlenker alltid er unntatt.»

Basert på innspillene i høringen har departementet etter en fornyet vurdering kommet til at unntaket for lenking må tolkes slik at det gjelder uavhengig av om lenkingen utgjør en overføring til allmennheten eller ikke. Ordlyden i artikkel 15 nr. 1 tredje ledd sett opp mot fortalen punkt 33 i det opprinnelige direktivutkastet (KOM(2016) 593) tilsier dette. Dette innebærer at unntaket for hyperlenking ikke skal tolkes i tråd med gjeldende rett om lenking på opphavsrettsområdet. Av den grunn mener departementet at unntaket for hyperlenking må lovfestes.

Det nærmere innholdet i begrepet «hyperlenker» vil etter departements syn måtte avklares gjennom rettspraksis fra EU-domstolen.

På tross av det ovennevnte antar departementet at unntaket for hyperlenking vil ha liten praktisk betydning. Den nye eneretten skal kun etablere ett nytt lag med rettigheter i pressepublikasjoner, og normalt vil det også være opphavsrettigheter eller andre nærstående rettigheter til innholdet i slike publikasjoner. Disse rettighetene vil derfor medføre at det uansett bare kan lenkes til pressepublikasjoner i den grad lenkingen ikke utgjør en overføring til allmennheten eller en eksemplarfremstilling.

Det er også et spørsmål om unntaket for lenking skal tolkes i sammenheng med unntaket for «bruk av enkeltord eller svært korte utdrag av en pressepublikasjon». En lenke trenger ikke bestå av en nettadresse. Innholdet man ønsker å lenke til, kan representeres visuelt av i prinsippet hva som helst, for eksempel et bilde, en overskrift eller et tekstutdrag fra artikkelen det lenkes til. I

både de svenske og danske forarbeidene er det vurdert om det å lenke *i seg selv* kan anses å innebære en eksemplarfremstilling og overføring til allmennheten av vernet innhold i lenkens utforming, jf. Prop. 2021/22:278 side 94 (Sverige) og Lovforslag nr. L 205 (2020–21) side 37 (Danmark). I begge land er det lagt til grunn at unntaket for «enkeltord eller svært korte utdrag» ikke skal kunne omgås ved å utforme beskyttede deler av en pressepublikasjon (det vil si deler som er mer enn «enkeltord eller svært korte utdrag») som en hyperlenke. Dette innebærer at en hyperlenke derfor bare kan inneholde enkeltord eller svært korte utdrag fra en pressepublikasjon. Departementet er enig i denne forståelsen og viser til at en slik tilnærming vil være viktig for å unngå at investeringer som utgivere av pressepublikasjoner foretar i forbindelse med produksjon av innhold, undergraves, jf. hensynene som er nevnt i fortalen punkt 58. Departementet kan ikke se at en slik forståelse er i strid med direktivet, slik *Google Norway* gir utrykk for i høringen.

11.6.4.5 Andre rekkeviddebegrensninger

Etter artikkel 15 nr. 2 andre ledd skal ikke den nye nærstående rettigheten påberopes for å forby bruk av verk eller andre arbeider som har falt i det fri, og som inngår i pressepublikasjonen. Verk og arbeider med utløpt vernetid som inngår i en pressepublikasjon, kan derfor brukes uavhengig av om pressepublikasjonen er vernet. Departementet foreslår å innta en bestemmelsen om dette i forslaget.

Ifølge fortalen punkt 57 bør vernet heller ikke omfatte rene fakta som er rapportert i pressepublikasjoner. Denne avgrensningen er noe problematisk fordi den ikke fremgår direkte av ordlyden i artikkel 15. Det er heller ikke stilt noe krav om verkshøyde som beskyttelsesgrunnlag for pressepublikasjoner under den nye nærstående rettigheten som naturlig avgrenser mot rene fakta. Når det gjelder åndsverk, er det lagt til grunn at fakta, opplysninger og meninger i seg selv ikke underlegges opphavsrettslig vern, men at vernet omfatter den konkrete skikkelse verket er gitt av opphaver. Dette hensyntar brukernes og allmennhetens interesser i at fakta kan brukes i den videre samfunnsdebatten og reflekterer ytringsfrihetshensyn, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 20. Uttalelsen i fortalen som unntar rene fakta, synes å vektlegge tilsvarende hensyn for den nye nærstående rettigheten. Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at fortalen må forstås slik at rene fakta er unntatt, men at det ikke er nødvendig at dette reguleres særskilt.

11.6.5 Forholdet til avgrensninger fra eneretten

Etter direktivet artikkel 15 nr. 3 skal opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 til 8, hitteverksdirektivet (2012/28/EU) og Marrakechdirektivet ((EU) 2017/1564) få tilsvarende anvendelse på den nye eneretten til pressepublikasjoner.

Opphavsrettsdirektivet artikkel 6 til 8, hitteverksdirektivet og Marrakechdirektivet er gjennomført i åndsverkloven og lovens forskrift og gjelder generelt. Utgivers enerett til pressepublikasjoner vil dermed omfattes av bestemmelsene der det er relevant.

Avgrensningsreglene i opphavsrettsdirektivet artikkel 5, som er gjennomført i loven § 4 og kapittel 3, gjelder imidlertid for verk og krever særskilt henvisning for å gis tilsvarende virkning på utgivers enerett til pressepublikasjoner. Samtidig kan departementet ikke se at alle avgrensningsbestemmelsene vil være relevante, ettersom den nye eneretten for pressepublikasjoner kun gjelder nettbasert bruk av informasjonssamfunnstjenester. Departementet foreslår derfor at det tas inn i forslaget at bestemmelsene i åndsverkloven kapittel 3 gjelder tilsvarende for den nye eneretten, så langt de passer.

Videre følger det av digitalmarkedsdirektivet artikkel 3 nr. 1 og artikkel 4 nr. 1 at unntakene for tekst- og datautvinning skal gjelde tilsvarende for den nye enerett etter artikkel 15. Bestemmelsene er foreslått gjennomført i §§ 50 d til 50 f i lovens kapittel 3, og vil dermed også gis tilsvarende virkning.

11.6.6 Vernets varighet

Ifølge artikkel 15 nr. 4 er vernetiden for den nye eneretten to år. Fristen skal beregnes fra 1. januar året etter den datoen pressepublikasjonen er utgitt. I høringsnotatet ble det foreslått at eneretten skal vare i to år fra utløpet av året pressepublikasjonen første gang ble utgitt. *MBL* og *Kunstnernettverket* gir i høringen uttrykk for at bestemmelsen er uklar og foreslår endringer.

Departementet fastholder vurderingen fra høringsnotatet om at det er naturlig å forstå direktivet slik at vernetiden knyttes til den første utgivelsen av en pressepublikasjon, og at dette bør fremgå i lovteksten. Dette innebærer at det ikke

gis nytt vern for en ny utgivelse av den samme pressepublikasjonen.

For å klargjøre når vernetiden skal løpe fra, foreslås imidlertid en mindre justering av ordlyden slik at «to år *fra* utløpet av året» erstattes med «to år *etter* utløpet av året».

Som det fremgår av artikkel 15 nr. 2 skal vernet av pressepublikasjoner ikke påvirke andre rettigheter i pressepublikasjonene. Vernetiden for annet vernet materiale vil løpe uavhengig av vernet av pressepublikasjonen etter åndsverklovens eksisterende regler om vernetid. På den andre siden skal vernet av pressepublikasjoner heller ikke gi nytt vern til materiale som har falt i det fri, jf. artikkel 15 nr. 2 andre ledd.

11.6.7 Avtalefrihet

Utgangspunktet på opphavsrettens område er avtalefrihet, og bruk av verk skjer som hovedregel på grunnlag av avtale med rettighetshaver. Det samme følger implisitt av modellen EU har valgt for vernet av pressepublikasjoner. Artikkel 15 gir utgivere av pressepublikasjoner en rettighet til utnyttelse av pressepublikasjoner, men begrenser ikke utgivernes avtalefrihet. Departementet legger derfor til grunn at utgivere av pressepublikasjoner selv kan bestemme hvordan de ønsker å råde over rettigheten, også ved å gi tilgang til pressepublikasjonen gratis.

11.6.8 Opphavers rett til en passende andel av utgiverens inntekter

Opphavere til verk som inngår i en pressepublikasjon, skal etter artikkel 15 nr. 5 motta en passende andel av de inntektene utgivere mottar fra tilbydere av informasjonssamfunnstjenester. Departementet foreslår at dette inntas i forslaget.

Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at det ikke er behov for å regulere «passende andel» utover det som følger av direktivets ordlyd. Bruk av verk i pressepublikasjoner vil ofte skje i situasjoner der den opprinnelige rettighetshaveren står i enten et arbeids- eller oppdragsforhold til utgiveren, og der andelen gjerne vil forhandles om kollektivt, for eksempel i en tariffavtale. Departementet legger til grunn at det i alle tilfeller vil være en avtalerelasjon mellom utgiver og rettighetshaver. Hva som skal anses som passende, må etter departementets syn være opp til partene å bli enige om gjennom forhandlinger.

Direktivet gir liten veiledning på hva som ligger i «passende», og hvilke momenter som kan være relevante ved fastsettelsen. Det nærmere innholdet i begrepet «passende» vil måtte avklares gjennom rettspraksis fra EU-domstolen.

Videre fastholder departementet vurderingen fra høringsnotatet om at «passende andel» i artikkel 15 ikke skal tolkes som et rimelighetskrav slik «passende og forholdsmessig vederlag» er forstått i artikkel 18, jf. åndsverkloven § 69. Tilsvarende er lagt til grunn i den svenske gjennomføringen, jf. Prop. 2021/22:278 side 98. Dette begrunnes i de svenske forarbeidene med at kravet ikke baserer seg på forvaltning av opphavernes egne rettigheter, slik tilfellet er for artikkel 18. Artikkel 15 nr. 5 gir derimot en rett til en andel av inntektene for utnyttelse av utgiverens nærstående enerett. Etter departementets vurdering er det nærliggende å forstå bestemmelsen på tilsvarende måte. I en slik kontekst er det etter departementets syn naturlig å tolke bestemmelsen slik at den etablerer et minimumskrav for andelen som skal tilfalle opphaverne.

Ifølge fortalen punkt 59 er det utgiveres driftsinntekter opphavere har krav på en passende andel av. Dette vil knytte andelen til rettighetens reelle markedsverdi.

I høringen tar *Norsk Journalistlag (NJ)* til orde for at også nærstående rettighetshavere skal ha rett til en passende andel av utgiverens inntekter. Det er uklart om en slik utvidelse vil være i tråd med direktivet. Etter direktivet artikkel 15 nr. 5 er det opphavere av verk som har rett til en passende andel av utgiverens inntekter. Andre rettighetshavere er nevnt i artikkel 15 nr. 2, men ikke i artikkel 15 nr. 5. Dette ser ut til å være en bevisst avgrensning, noe som også ble lagt til grunn i de svenske forarbeidene. Å omfatte innehavere av nærstående rettigheter vil ifølge den svenske proposisjonen kunne føre til en omfordeling av opphavernes midler eller til at det må utbetales en høyere andel av utgiverens inntekter. Etter departementets syn vil en slik utvidelse neppe være forenelig med direktivet. Departementet mener derfor at retten må avgrenses til opphavere, slik direktivets ordlyd tilsier. For fotografer innebærer dette at det bare er fotografiske verk, og ikke fotografiske bilder, som vil gi rett til en passende andel av utgiverens inntekter. Av de nordiske landene er det kun Finland som også gir innehaver av nærstående rettigheter denne retten.

Siden opphavers rett er knyttet til de inntektene utgiver mottar for informasjonssamfunnstjenesters bruk av pressepublikasjoner, kan det tenkes å oppstå et behov for opplysninger om omfanget av utgivers inntekter når andelen til opphaver skal fastsettes. Direktivet oppstiller ingen

særskilt opplysningsplikt knyttet til bestemmelsen. I Sverige er det innført en bestemmelse som pålegger utgivere plikt til å dele den informasjonen som kreves for å fordele den passende andelen. *BONO,* med støtte fra *NJ,* mener at tilsvarende opplysningsplikt bør innføres i Norge. Også *MBL* synes å foreslå en opplysningsplikt for tilbyderne av informasjonssamfunnstjenester. Departementet fastholder vurderingen i høringsnotatet om at det vil være mest naturlig at spørsmålet om hvilke opplysninger som eventuelt skal deles, på lik linje med selve fastsettelsen, reguleres i avtaler mellom partene. Departementet ser derfor ikke behov for at dette reguleres i loven. Videre peker departementet på at opphaver på individnivå kan få opplysninger om inntekter mv. med hjemmel i forslaget § 69 a, jf. punkt 16.

Det fremgår ikke av artikkel 15 nr. 5 at opphavers rett til en «passende andel» skal være ufravikelig. Retten til en passende andel av inntektene vil være en fleksibel størrelse som må vurderes på grunnlag av konkrete forhold. I høringsnotatet antok departementet at det i særlige tilfeller også vil kunne være behov for at partene gjennom forhandlinger avtaler at opphaver ikke skal motta en andel av inntektene. Departementet la til grunn at direktivet åpner for slike løsninger. Departementet merker seg *BONOs* kommentar om dette, men understreker at det ikke er hensikten at dette skal svekke opphavernes rett til en passende andel av inntektene. Spennet for hva som kan være passende, kan være stort. Vurderingen opprettholdes.

I den svenske gjennomføringen er det valgt en løsning med obligatorisk kollektiv forvaltning av kravet til en passende andel, etter modell av tilleggsvederlaget for utøvende kunstnere, jf. åndsverkloven § 18. Enkelte *høringsinstanser* har etterspurt en tilsvarende løsning i Norge. Departementet fastholder vurderingen fra høringsnotatet om at det ikke er behov for å innføre et vilkår om at vederlagskravet må gjøres gjeldende gjennom en representativ oppkrevings- og fordelingsorganisasjon, eller andre systemer for fordeling av vederlaget. Departementet viser til at utgiver og opphaver står fritt til å avtale at opphavers krav på en passende andel skal kreves inn og fordeles av en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

11.6.9 Opphavsrett til innholdet i en pressepublikasjon

Den nye eneretten til utgivere av pressepublikasjoner innebærer at det innføres et nytt lag av rettigheter i slike publikasjoner. Etter artikkel 15 nr. 2 første ledd skal rettigheter som opphavere og andre rettighetshavere har til verk og arbeider som inngår i pressepublikasjoner ikke berøres av den nye eneretten. Spørsmål om vern og bruk av slikt materiale må derfor behandles separat fra den nye rettigheten. Videre fremgår det av direktivbestemmelsen at rettighetshaverne skal kunne utnytte sine verk eller arbeider uavhengig av pressepublikasjonen de inngår i. Dette forutsetter at den opprinnelige rettighetshaveren har rettighetene i behold, og at partene ikke har avtalt eksklusiv bruk av materialet. Departementet foreslår å ta inn en bestemmelse i forslaget om at eneretten ikke påvirker rettigheter til verk og arbeider som inngår i pressepublikasjonen, og ikke begrenser rettighetshavernes rett til å bruke materialet uavhengig av pressepublikasjonen det inngår i. Departementet er for øvrig enig med *MBL* i at direktivet ikke har til hensikt å endre på de begrensningene som følger av den ulovfestede lojalitetsplikten i arbeids- og oppdragsforhold.

Videre fremgår det av artikkel 15 nr. 2 andre ledd at dersom materiale inngår i en pressepublikasjon på grunnlag av en ikke-eksklusiv lisens, skal rettighetene fastsatt i nr. 1 ikke påberopes for å forby bruk av andre godkjente brukere. Departementet foreslår at det tas inn en bestemmelse om at eneretten i slike tilfeller ikke påvirker rettighetene til andre godkjente brukere.

Som nevnt i punkt 11.1, kan utgivere få opphavsrett til pressepublikasjoner dersom det har funnet sted en rettighetsovergang. Som påpekt av *NJ* i høringen, kan det ligge begrensninger i hvordan rettighetene kan utnyttes, både i avtaler om overdragelse av rettigheter og etter det ulovfestede prinsippet om rettighetsovergang. Utgivere som har ervervet opphavsrett til pressepublikasjoner, kan derfor bare inngå avtaler med tilbydere av informasjonssamfunnstjenester om bruk av pressepublikasjonene dersom rettighetsovergangen tillater slik bruk.

11.6.10 Ny avtalelisens for bruk av pressepublikasjoner

I høringsnotatet foreslo departementet en ny særskilt avtalelisensbestemmelse for nettbasert bruk av pressepublikasjoner.

Etter departementets syn er det hensiktsmessig å innføre en avtalelisensordning for bruk av pressepublikasjoner i henhold til § 24 a. Den samme løsningen er også valgt i andre nordiske land. Spesielt når informasjonssamfunnstjenester bruker store mengder innhold fra pressepublikasjoner, kan individuell klarering med alle utgivere være upraktisk, om ikke umulig. I den grad noen (men ikke alle) rettigheter kan klareres individuelt, vil avtalelisens kunne benyttes som supplement til individuell klarering. På den måten kan brukerne få klarert alle rettigheter. For en nærmere beskrivelse av avtalelisenssystemet vises det til punkt 9.

Med unntak av *Google Norway* støtter alle høringsinstansene som uttaler seg om dette, forslaget om en ny avtalelisensbestemmelse.

Til *Google Norways* uttalelse om at forslaget til avtalelisens verken er tillatt eller hensiktsmessig, bemerker departementet at avtalelisens bare skal benyttes der individuell klarering vil være så byrdefullt og upraktisk at det er lite sannsynlig at avtalen ellers ville ha kommet i stand, jf. forslaget § 63 fjerde ledd. Det er dermed opp til partene å vurdere behovene for bruk av avtalelisens innenfor lovens rammer.

Etter departementets vurdering er det ikke aktuelt å innføre et krav om at den nye eneretten skal forvaltes gjennom obligatorisk kollektiv forvaltning, slik *NJ* tar til orde for i høringen.

Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om at det innføres en ny særskilt avtalelisensbestemmelse i § 62 for nettbasert bruk av pressepublikasjoner. I likhet med det som foreslås for de fleste andre avtalelisensbestemmelsene, inneholder forslaget en forbudsrett, jf. artikkel 12 nr. 3 bokstav c.

I høringsnotatet foreslo departementet en henvisning til § 62 i § 23 fjerde ledd, slik at rettigheter til fotografiske bilder som inngår i pressepublikasjoner, også omfattes av avtalelisensbestemmelsen. Pressepublikasjoner kan også omfatte innhold vernet av andre nærstående rettigheter. Departementet foreslår derfor at det også tas inn henvisninger til § 62 i §§ 16 (utøvende kunstneres enerett), 20 (produsenters enerett), 22 (kringkastingsforetaks rettigheter) og § 24 (eneretten til databaser). I tillegg til pressepublikasjoner som sådan vil avtalelisensbestemmelsen etter dette dekke alle relevante rettighetshavergrupper hvis verk og andre arbeider kan inngå i pressepublikasjoner, slik at også disse rettighetene kan klareres gjennom avtalelisens.

I høringen uttaler *MBL* at avtalelisensen også må kunne benyttes kun for klarering av utgiverrettighetene, og ber om at det presiseres i lovteksten at det i slike tilfeller kun er utgiverne som kan nedlegge forbud. Etter departementets vurdering kan partene avtale klarering som omfatter færre rettigheter enn det hjemmelen åpner for, for eksempel der verk som inngår i pressepublikasjonen, klareres individuelt. I slike tilfeller vil det være de rettighetshavergruppene som omfattes av avtalen, som kan nedlegge forbud. Departementet ser imidlertid ikke behov for å presisere dette i lovteksten.

Bruk av avtalelisens medfører at blant annet tvisteløsningsmekanismen i forslaget § 65 b og bestemmelsen om organisasjoners søksmålsrett i § 66 kommer til anvendelse. Etter § 65 b kan hver av partene kreve mekling om avtalelisens etter § 62 dersom avtale ikke kommer i stand, men tillatelse til og vilkår for bruk vil bare fastsettes av Opphavsrettsnemnda dersom partene er enige om det. Departementet kan etter dette ikke se at tvisteløsningsmekanismen vil gå på bekostning av partenes avtalefrihet slik *Google Norway* uttrykker bekymring for i høringen.

Departementet antar at det kan være hensiktsmessig at den kollektive forvaltningsorganisasjonen som forvalter avtalelisensordningen, også fordeler opphaverens rett til en passende andel av utgiverens inntekter, jf. punkt 11.6.8. Det er imidlertid opp til partene å avtale hvordan denne andelen skal forvaltes.

11.6.11 Straff og erstatning

Bestemmelsen om vederlag og erstatning i § 81 er generelt utformet og gjelder handlinger som «gjør inngrep i en annens rett eller på annen måte overtrer denne loven». Den nye eneretten i § 24 a vil derfor omfattes av denne bestemmelsen.

I gjeldende åndsverklov er samtlige nærstående rettigheter omfattet av den ordinære straffebestemmelsen i § 79 og bestemmelsen om straff for grovt inngrep i § 80. I Prop. 104 L (2016–2017) side 277 flg. ble dette blant annet begrunnet med at de rene rettighetsbestemmelsene i loven utgjør selve kjernen i opphavsretten, og at dette tilsier at straff kan være viktig i et preventivt perspektiv. Etter departementets vurdering gjør de samme hensynene seg gjeldende for eneretten til pressepublikasjoner. Det foreslås derfor at ny § 24 a skal omfattes av straffebestemmelsene i §§ 79 og 80.

Når det gjelder forholdet til ytrings- og informasjonsfriheten, vil domstolene i sine avgjørelser (her som på andre områder) tolke lovbestemmelsene i lys av Grunnloven og forpliktelsene etter EMK artikkel 10. Det er et generelt prinsipp at

straffebud må tolkes med reservasjon for unntakstilfeller som det ikke har vært meningen å ramme. Hensynet til ytringsfriheten vil naturlig inngå i domstolens vurdering av blant annet manglende rettsstrid. Dersom det i et konkret tilfelle er forhold som innebærer at straff vil stride mot vernet av ytringsfriheten, innebærer det at bestemmelsene må tolkes innskrenkende, slik at vernet av ytringsfriheten ivaretas.

11.6.12 Overgangsregler og anvendelse på eldre pressepublikasjoner

Etter direktivet får ikke vernet anvendelse på pressepublikasjoner som første gang ble utgitt før 6. juni 2019 (som er to år og en dag før medlemsstatenes gjennomføringsfrist, jf. artikkel 29 nr. 1). For EØS/EFTA-statene vil datoen være to år og én dag før ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023 om å innlemme direktivet i EØS-avtalen, jf. beslutningen artikkel 1 nr. 3 bokstav d. I lovforslaget er det tatt inn en tilsvarende overgangsregel.

12 Fordeling av rimelig kompensasjon

12.1 Gjeldende rett

Enkelte regler i åndsverkloven som gir rett til fri bruk av verk og andre vernede arbeider, forutsetter at rettighetshavere kompenseres for bruken. Denne kompensasjonen betales av staten. Kompensasjonsordningene for kopiering til privat bruk etter § 26 fjerde ledd, og for fremstilling av eksemplar i tilgjengelige format etter § 56 a, jf. forskrift til åndsverkloven § 15, er etter gjeldende rett forbeholdt opprinnelige (originære) rettighetshavere. Kompensasjonen som gis etter begge disse ordningene, er ikke en rettighet som kan overdras ved avtale eller arv, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 43, Prop. 104 L (2016–2017) side 122 og PRE-2021-08-26-2608 punkt 3.5.3. Det gis dermed ikke kompensasjon til rettighetshavere som har fått rettigheter overdratt til seg, eksempelvis utgivere eller musikkforlag.

12.2 Digitalmarkedsdirektivet

Ifølge artikkel 16 første ledd kan medlemsstatene fastsette at utgivere som har fått overført eller lisensiert opphavsrettigheter til seg, skal være berettiget til en andel av kompensasjonen som utbetales for bruk av verk som er foretatt i henhold til opphavsrettslige avgrensningsregler. Ifølge andre ledd berører dette ikke eksisterende eller fremtidige ordninger knyttet til rettigheter ved offentlig utlån. Det presiseres i fortalen punkt 60 at medlemsstater som ikke har slike ordninger, ikke er forpliktet til å innføre dem.

12.3 Andre nordiske land

Ingen av de andre nordiske landene har gjennomført artikkel 16 særskilt. I forarbeidene til de respektive landene vises det til at bestemmelsen ikke krever gjennomføring, jf. Lovforslag nr. L 125 (2022–23) side 30 (Danmark), Prop. 2021/22:278 side 101 (Sverige) og RP 43/2022 rd side 40 (Finland).

I Danmark har både opprinnelige rettighetshavere og rettighetshavere som har fått overdratt rettigheter til seg, for eksempel forlag, rett til kompensasjon etter kompensasjonsordningene for privatkopiering og for fremstilling av eksemplar i tilgjengelige format, jf. Lovforslag nr. L 230 (2017–18) side 22 og Lovforslag nr. L 125 (2022–23) side 30–31.

I Finland er det kun opprinnelige rettighetshavere som har krav på kompensasjon etter de to ordningene, jf. RP 92/2018 rd side 36–37 og RP 43/2022 rd side 25. Det samme gjelder i Sverige, men det er her lagt til grunn i forarbeidene til kompensasjonsordningen for privatkopiering at foretak, som for eksempel forlag, kan erverve rettigheter til kompensasjon ved avtale, jf. Prop. 1997/98:156 side 24.

12.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet ikke å gjennomføre artikkel 16. Det ble vist til at gjeldende kompensasjonsordninger er forbeholdt de opprinnelige rettighetshaverne, og at departementet tidligere har vurdert at kretsen av kompensasjonsberettigede ikke bør utvides. Etter departementets vurdering inneholder artikkel 16 ikke noe nytt som skulle tilsi en annen vurdering. Det ble vist til at bestemmelsen er frivillig og i hovedsak retter seg mot medlemsstatene som fikk sine kompensasjonsordninger begrenset av EU-domstolens avgjørelse i sak C-572/13 (Reprobel).

12.5 Høringen

I høringen støtter flere instanser fra rettighetshaversiden forslaget om ikke å gjennomføre artikkel 16 særskilt, herunder *BONO*, *Den norske Forfatterforening*, *Institusjonsfotografene*, *Kunstnernettverket*, *Norges Fotografforbund*, *Norsk filmforbund* og *Norsk Oversetterforening*. Kunstnernettverket peker på at forlag kan sikres vederlag gjennom andre mekanismer, for eksempel ved for-

handling av avtaler, ettersom disse aktørene ikke har en svak forhandlingsposisjon. Det vises videre til at utgivere allerede mottar betydelige vederlag gjennom Kopinor.

På den andre siden mener *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)* og *Den norske Forleggerforening* at artikkel 16 bør gjennomføres. Den norske Forleggerforening fremhever at forlagenes investeringer og innsats i verk har nær sammenheng med åndsverkene, og at forlag derfor bør gis selvstendige rettigheter. Det vises til andre nærstående rettighetshavere som er vernet etter åndsverkloven, og at det er urimelig og inkonsekvent dersom forlag ikke gis et eget vern. MBL understreker at fribruk særlig rammer utgivers inntekter, ettersom verk ofte skapes i arbeidsforhold eller på bestilling, der utgiver bærer risikoen.

12.6 Departementets vurderinger

Opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 nr. 2 åpner for at medlemsstatene kan innføre unntak og avgrensinger fra eneretten til eksemplarfremstilling, blant annet for såkalt reprografi (bokstav a) og kopiering til privat bruk (bokstav b). Direktivet stiller krav om at rettighetshaverne skal motta rimelig kompensasjon for slik bruk. I EU-domstolens avgjørelse i sak C-572/13 (Reprobel) konkluderte domstolen med at medlemsstatene ikke kan tildele hele eller deler av kompensasjonen til forleggere, siden disse ikke omfattes av direktivets definisjon av rettighetshavere. Dommen skapte utfordringer for flere medlemsstater som hadde etablert fordelingsordninger der utgivere mottok deler av kompensasjonen. Digitalmarkedsdirektivet artikkel 16 søker å løse denne situasjonen ved å tillate medlemsstatene å fordele en andel av kompensasjonen til utgivere.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at artikkel 16 ikke er nødvendig å gjennomføre i norsk rett. Fortalen punkt 60 presiserer uttrykkelig at direktivet ikke pålegger medlemsstater som har kompensasjonsordninger som kun tilgodeser opprinnelige rettighetshavere, å endre disse. Fordelingsordningen som bestemmelsen åpner for, er frivillig og retter seg i hovedsak mot medlemsstater som fikk sine ordninger begrenset av Reprobel-avgjørelsen. Dette gjelder ikke ordningene i Norge. Som nevnt i punkt 12.1, tilfaller kompensasjon etter kompensasjonsordningene for kopiering til privat bruk og for fremstilling av eksemplar i tilgjengelige format kun opprinnelige rettighetshavere. Kompensasjon fra disse ordningene er ikke en rettighet som kan overdras.

Det er tidligere foretatt vurderinger av hvilke rettighetshavere som bør kompenseres etter de nevnte ordningene. Departementet viser til disse vurderingene i Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 43, Prop. 104 L (2016–2017) side 112 og PRE-2021-08-26-2608 punkt 3.5.3. Artikkel 16 presiserer kun at det er anledning til å utvide kretsen av kompensasjonsberettigede rettighetshavere, men inneholder ikke noe nytt som tilsier at det er grunn til å revurdere ovennevnte vurderinger.

Hvorvidt kompensasjonsordningene skal utvides til å gjelde andre grupper rettighetshavere enn de opprinnelige, er i første rekke et budsjettspørsmål og vil ikke være avhengig av gjennomføringen av artikkel 16. Bestemmelsen krever uansett ikke en særskilt gjennomføring.

13 Opphavsrettslig ansvar for tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester («plattformansvaret»)

13.1 Generelt

13.1.1 Bakgrunn

Nettbaserte innholdsdelingstjenester som gir allmennheten tilgang til store mengder opphavsrettslig beskyttet materiale lastet opp av brukerne, utgjør i dag en hovedkilde til innhold på nett. Eksempler på slike plattformer er YouTube, et nettsted for deling av videoklipp, og Instagram, et sosialt nettverk for deling av bilder. Slike delingstjenester bidrar til bredere og enklere tilgang til et mangfold av kreativt innhold. Plattformene legger også til rette for utvikling av nye forretningsmodeller innen kulturelle og kreative næringer. Samtidig skaper tjenestene utfordringer når opphavsrettslig beskyttet materiale gjøres tilgjengelig uten tillatelse fra rettighetshaverne.

Noen av utfordringene har vært knyttet til rettslig usikkerhet om hvorvidt tilbydere av nettbaserte delingstjenester foretar handlinger som er opphavsrettslig relevante, og om de må innhente tillatelse fra rettighetshaverne for innhold som lastes opp av brukerne. Dette har påvirket rettighetshavernes mulighet til å bestemme om, og eventuelt på hvilke vilkår, deres opphavsrettslig beskyttede materiale skal kunne brukes, samt deres mulighet til å motta rimelig vederlag for bruken.

Tapet rettighetshaverne påføres når store plattformtilbydere gjør innholdet deres tilgjengelig uten å ha klarert rettighetene på forhånd, omtales gjerne som verdigapet («the value gap»). Det er ofte en betydelig forskjell mellom hva plattformtilbyderne tjener på innholdet, og hva innholdsskaperne selv sitter igjen med. Rettighetshaversiden har derfor lenge etterlyst tiltak for å redusere dette «gapet». Det har blitt pekt på at plattformtilbydere som tilgjengeliggjør brukeropplastet innhold, i større grad bør bli ansvarlige for at innholdet er klarert. En slik ansvarliggjøring vil også kunne fremme utviklingen av et fungerende lisensmarked mellom rettighetshaverne og tilbyderne av innholdsdelingstjenester.

Ved behandlingen av ny åndsverklov i 2018 tok familie- og kulturkomiteen opp problematikken rundt det såkalte verdigapet, jf. Innst. 258 L (2017–2018) side 8. På dette tidspunktet forelå det et forslag fra Kommisjonen om å innføre regler som pålegger plattformene ansvar for brukeropplastet innhold, jf. KOM(2016) 593. På bakgrunn av dette anmodet Stortinget (vedtak nr. 730, 15. mai 2018) regjeringen om fortløpende å vurdere om det kunne innføres tilsvarende regler i Norge, jf. punkt 2.4. I Prop. 1 S (2018–2019) for Kulturdepartementet ble Stortinget meddelt at anmodningsvedtaket vil bli fulgt opp i forbindelse med gjennomføringen av det endelige direktivet.

13.1.2 Gjeldende rett

Åndsverkloven inneholder ingen bestemmelser som særskilt regulerer ansvaret til tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester for brukeropplastet innhold. Ansvaret følger i utgangspunktet av hovedregelen i åndsverkloven § 3. Bestemmelsen gir opphaveren enerett til å råde over verket ved eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten. Tilsvarende gjelder blant annet for utøvende kunstnere og produsenter, jf. loven kapittel 2 om nærstående rettigheter.

Åndsverkloven § 88 gir hjemmel til å pålegge visse tjenesteytere som tilbyr informasjonssamfunnstjenester, å hindre eller vanskeliggjøre tilgang til nettsted der det i stort omfang gjøres tilgjengelig materiale som åpenbart gjør inngrep i opphavsretten. Etter bestemmelsen kan retten pålegge internettilbydere å blokkere tilgangen til nettbaserte innholdsdelingstjenester som i det vesentlige består av ulovlig innhold.

Overtredelser av åndsverkloven kan blant annet sanksjoneres med straff og erstatning, jf. åndsverkloven kapittel 5. Det samme gjelder for medvirkning, jf. § 79, jf. straffeloven § 15, og åndsverkloven § 81 tredje ledd.

Det særskilte ved nettbaserte innholdsdelingstjenester er at den handlingen som normalt utløser ansvar, nemlig opplasting av innhold, utføres av brukerne og ikke av tjenestetilbyderen.

I nordisk rettstradisjon er det naturlig å anse tjenestetilbyderes tilrettelegging for brukernes

opplasting av opphavsrettslig beskyttet innhold som en mulig medvirkningshandling. Dette ble resultatet i den såkalte Napster-saken (Rt. 2005 side 41), der Høyesterett kom til at innehaveren av nettstedet Napster.no ikke foretok en tilgjengeliggjøring av verk ved å tilrettelegge for at brukere kunne legge inn lenker til musikkfiler for nedlasting. Retten fant imidlertid at innehaveren hadde medvirket til tilgjengeliggjøringen, slik at det forelå erstatningsansvar på dette grunnlaget.

Medvirkningsansvar er ikke regulert i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF). EU-domstolen har likevel utviklet en tolkning av overføringsbegrepet som omfatter handlinger som tradisjonelt anses som medvirkning, eksempelvis lenking eller tilrettelegging gjennom innholdsdelingstjenester. Høyesterett har i senere tid uttalt at lenkene i Napster-saken i dag ville blitt vurdert etter de kriteriene EU-domstolen har utviklet for å avgjøre om det foreligger en overføring til allmennheten, se HR-2019-1743-A (Popcorn Time) avsnitt 38.

Ehandelsloven §§ 16 til 18 regulerer ansvarsfrihet for informasjonssamfunnstjenester som overfører eller gir tilgang til informasjon over et elektronisk kommunikasjonsnett, eller som lagrer andres informasjon. Ansvarsfrihetsreglene innebærer at slike tjenester på nærmere vilkår er skjermet fra straff- eller erstatningsansvar for sin befatning med ulovlig informasjon, for eksempel innhold som er gjort tilgjengelig i strid med opphavsretten. Det er hovedsakelig i medvirkningssituasjoner at reglene begrenser ansvaret som ellers kan ilegges.

Ehandelsloven er en gjennomføring av e-handelsdirektivet (2000/31/EF). Ansvarsfrihetsreglene i dette direktivet er nå opphevet og erstattet av tilsvarende regler i forordning (EU) 2022/2065 om digitale tjenester (DSA) artikkel 4, 5, 6 og 8, jf. forordningen artikkel 89. DSA omtales nærmere i punkt 13.3.1.

13.1.3 Digitalmarkedsdirektivet

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 pålegger tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester (plattformtilbydere) et opphavsrettslig ansvar for innholdet de formidler, selv om det er brukerne som laster opp materialet. Bestemmelsen retter seg mot kjernen i verdigap-problematikken og de utfordringene som den økende bruken av brukeropplastede tjenester skaper for aktører som lever av å skape kreativt innhold.

Artikkel 17 fastslår at slike tjenestetilbydere anses å foreta en overføring til eller tilgjengeliggjøring for allmennheten når de formidler opphavsrettslig beskyttet materiale som er lastet opp av brukerne. Utgangspunktet er derfor at tilbyderne må innhente tillatelse til slik bruk, for eksempel gjennom lisensavtaler. Ansvarsfrihetsreglene i e-handelsdirektivet (2000/31/EF) gjelder ikke for situasjoner som omfattes av bestemmelsen. Samtidig etablerer artikkel 17 et eget ansvarsfrihetsregime for tilfeller der tillatelse ikke er innhentet. For å omfattes av dette må tilbyderen ha gjort sitt beste for å innhente tillatelse og blant annet ha handlet raskt for å fjerne ulovlig innhold etter at rettighetshaveren har gjort tilbyderen oppmerksom på det.

Artikkelen inneholder også mindre strenge vilkår for ansvarsfrihet for nye tilbydere med liten omsetning og begrenset publikum. Videre fastsetter bestemmelsen at ansvarsfrihetsreglene ikke skal føre til blokkering av innhold som ikke krenker opphavsrett eller nærstående rettigheter, for eksempel der bruken omfattes av unntaks- eller avgrensningsbestemmelser. Det slås også fast at reglene ikke skal medføre noen generell overvåkningsplikt. Artikkelen krever at tilbyderne innfører effektive og hurtige klageprosedyrer for brukerne, og at medlemsstatene skal sikre at det finnes utenrettslige ordninger for tvisteløsning.

Det nærmere innholdet i artikkel 17 omtales under de respektive punktene nedenfor.

13.1.4 Europakommisjonens retningslinjer

Etter artikkel 17 nr. 10 skal Kommisjonen, i samarbeid med medlemsstatene, organisere dialogmøter mellom berørte parter for å drøfte beste praksis for samarbeidet mellom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester og rettighetshavere. Videre skal Kommisjonen, i samråd med tjenestetilbydere, rettighetshavere, brukerorganisasjoner og andre relevante parter, utarbeide retningslinjer for artikkel 17, særlig om samarbeidet nevnt i nr. 4.

Det ble avholdt seks dialogmøter i perioden oktober 2019 til februar 2020. På bakgrunn av disse publiserte Kommisjonen 4. juni 2021 retningslinjer til artikkel 17, jf. KOM(2021) 288. Retningslinjene har et todelt formål: (i) å gi aktørene praktisk veiledning i hvordan kravene i bestemmelsen skal oppfylles, og (ii) å gi medlemsstatene råd om hvordan artikkelen bør gjennomføres.

Retningslinjene gir flere nyttige avklaringer og sikringsmekanismer som ikke uten videre kan utledes direkte av direktivet, og legger særlig vekt på balansen mellom opphavsrettsbeskyttelse og grunnleggende rettigheter, som ytringsfriheten. Selv om retningslinjene ikke er vedtatt av EUs lovgivende organer og derfor har begrenset rettskildevekt, vil de være veiledende for gjennom-

føringen i norsk rett. Retningslinjene kan også være til hjelp for aktører ved etterlevelse av nasjonal lovgivning som gjennomfører artikkel 17.

13.1.5 EU-domstolens sak C-401/19

I 2019 anla Polen sak mot Europaparlamentet og Rådet (sak C-401/19) med krav om at EU-domstolen skulle kjenne deler av artikkel 17 ugyldig. Polen anførte at bestemmelsene innebar et inngrep i retten til ytrings- og informasjonsfrihet, som er vernet gjennom artikkel 11 i Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter. Det ble vist til at ansvarsfrihetsreglene i digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 4 bokstav b og c i praksis medfører at tjenestetilbydere må utføre preventiv overvåking ved hjelp av IT-verktøy som automatisk forhåndsfiltrerer alt innhold. Det ble anført at slik overvåkning ikke vil sikre tilstrekkelig vern av ytrings- og informasjonsfriheten.

EU-domstolen avsa dom i saken 26. april 2022, hvor søksmålet ble forkastet i samsvar med Generaladvokatens anbefaling. Domstolen uttalte at bruk av filtreringssystemer som ikke tilstrekkelig kan skille mellom lovlig og ulovlig innhold, og som dermed fører til blokkering av lovlig innhold, vil være i strid med ytrings- og informasjonsfriheten slik den er vernet i EU-pakten. Imidlertid fant domstolen at artikkel 17 inneholder sikkerhetsmekanismer som sikrer et tilstrekkelig vern av disse rettighetene.

I dommen understrekes det at medlemsstatene må sikre at bestemmelsen gjennomføres i samsvar med de grunnleggende rettighetene i EU-pakten.

13.1.6 Overordnet om forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 17 i seks nye paragrafer (§§ 86 til 86 e).

Artikkelen ble foreslått gjennomført tett opp til direktivets ordlyd. Samtidig ble det foreslått enkelte språklige forenklinger og presiseringer. Det ble lagt vekt på at en direktivnær gjennomføring vil bidra til å gjøre de norske gjennomføringsbestemmelsene bedre tilpasset senere rettsutvikling gjennom praksis fra EU-domstolen.

13.1.7 Overordnet om høringen

Plattformansvaret får stor oppmerksomhet i høringen. Høringsinstansene, herunder *Advokatforeningen, BONO, Den norske Forleggerforening, GramArt, Gramo, Kopinor, Musikkforleggerne, Norsk Komponistforening, Norwaco, TONO* og *Universitetet i Oslo (UiO)*, uttrykker gjennomgående tilfredshet med at artikkel 17 nå foreslås gjennomført og er generelt positive til forslaget. De fleste av høringsinstansene har imidlertid enkelte merknader til utkastet.

En rekke høringsinstanser, blant andre *Advokatforeningen, BONO, Den norske Forleggerforening, Google Norway, IFPI Norge, Kopinor, Musikkforleggerne, Norges Fotografforbund, Norsk Journalistlag (NJ), Norwaco, TONO* og *Virke Produsentforeningen*, støtter en direktivnær gjennomføring av artikkel 17. Flere av disse mener imidlertid at prinsippet om direktivnær gjennomføring ikke i tilstrekkelig grad gjenspeiles i forslaget. For eksempel uttaler BONO at departementets forslag beveger seg for langt bort fra ordlyden i direktivet. Google Norway påpeker at balansen i artikkel 17 ikke alltid er tilfredsstillende reflektert i høringsnotatet. *Kunstnernettverket* (med støtte fra *Norsk Skuespillerforbund*) og Norges Fotografforbund mener det ved utformingen av forslaget ikke i tilstrekkelig grad er tatt hensyn til formålet med artikkel 17. TONO opplever at departementet, der det er nasjonalt handlingsrom, har valgt løsninger til fordel for brukerne, på bekostning av rettighetshaverne.

Rettighetshaversiden har gjennomgående innspill til utformingen av bestemmelsene og presiseringer som de mener vil styrke deres posisjon. Dette gjelder også forslag til endringer som ikke følger direkte av direktivets ordlyd. *Creo* og *Landsorganisasjonen i Norge (LO)* ønsker for eksempel at rettighetene bør være egne uoverdragelige rettigheter («residuals») som skal forvaltes kollektivt.

På tilbydersiden har *Google Norway* innspill til justeringer som etter deres syn skal sikre at reglene skal fungere i praksis uten å medføre urimelige kostnader. Også enkelte av disse innspillene innebærer avvik fra direktivets ordlyd.

NRK og *TV 2* fremhever i sine høringsuttalelser et behov for særskilte regler som ivaretar hensynet til ytrings- og informasjonsfriheten samt deres samfunnsoppdrag.

13.1.8 Departementets overordnede vurderinger og den videre fremstillingen

Kommisjonens retningslinjer og EU-domstolens dom i sak C-401/19 (Polen mot Europaparlamentet og Rådet) gir viktige føringer for hvordan artikkel 17 bør gjennomføres i nasjonal rett. I den utstrekning det er motstrid mellom Kommisjonens retningslinjer og dommen, må domstolens

synspunkter tillegges avgjørende vekt. Kommisjonens retningslinjer og dommen gir likevel ikke en uttømmende veiledning for forståelsen av artikkel 17. I proposisjonen har departementet forsøkt å redegjøre for den tolkningstvil som kan knytte seg til deler av artikkelen.

På denne bakgrunn foreslår departementet en gjennomføring av bestemmelsene som ligger tett opp til direktivets ordlyd, noe som også får bred tilslutning i høringen. En direktivnær gjennomføring gjør de norske reglene bedre egnet til å tilpasses fremtidig rettspraksis fra EU-domstolen. Samtidig taler harmoniseringshensyn for en slik tilnærming. Det foreslås likevel enkelte forenklinger og presiseringer, inspirert av de danske, svenske og finske gjennomføringene.

Artikkel 17 er en omfattende bestemmelse, og det er etter departementets syn hensiktsmessig å gjennomføre artikkelen i flere paragrafer. Departementet foreslår at artikkel 17 i hovedsak gjennomføres i nye §§ 86 til 86 d, som avsnitt I til kapittel 6.

Artikkel 2 nr. 6 og artikkel 17 nr. 1 og 2 foreslås gjennomført i ny § 86 under paragrafoverskriften «Tjenestetilbydernes ansvar for brukeropplastet innhold». Dette omtales nærmere i punkt 13.2.

Artikkel 17 nr. 4 til nr. 6 foreslås gjennomført i ny § 86 a under paragrafoverskriften «Ansvarsfrihet». Dette omtales nærmere i punkt 13.3.

Artikkel 17 nr. 7 og nr. 9 fjerde ledd foreslås gjennomført i ny § 86 b under paragrafoverskriften «Beskyttelse av brukernes interesser». Dette omtales nærmere i punkt 13.4.

Artikkel 17 nr. 8 andre ledd foreslås gjennomført i ny § 86 c under paragrafoverskriften «Rett til informasjon». Dette omtales nærmere i punkt 13.5.

Artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd foreslås gjennomført i ny § 86 d under paragrafoverskriften «Rutiner for klagebehandling». Dette omtales nærmere i punkt 13.6.

Departementet foreslår at kravet til utenrettslig tvisteløsningsordning i artikkel 17 nr. 9 andre ledd tredje punktum gjennomføres i ny § 65 f, separat fra de øvrige bestemmelsene. Dette omtales nærmere i punkt 18.4.

Høringsinstansenes synspunkter på forslaget omtales nærmere under de respektive punktene nedenfor.

13.2 Det opphavsrettslige ansvaret

13.2.1 Gjeldende rett

Etter åndsverkloven § 3 første ledd bokstav b har rettighetshavere enerett til å gjøre verk «tilgjengelig for allmennheten» fordelt på fire underkategorier i andre ledd bokstav a til d. Ifølge bokstav d er et verk gjort tilgjengelig for allmennheten dersom «verket overføres til allmennheten, i tråd eller trådløst, herunder når verket kringkastes eller stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket». Det er denne underkategorien av tilgjengeliggjøringshandlinger som er aktuell for nettbaserte innholdsdelingstjenester.

Overføringsbegrepet ble tatt inn i 2018-loven blant annet for å legge bedre til rette for å relatere EU-domstolens praksis til norsk rett, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 31. Overføring til allmennheten er en oversettelse av «communication to the public» i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 3 nr. 1. Departementet uttaler følgende om begrepet i Prop. 104 L (2016–2017) side 316–317:

> «Utgangspunktet er at begrepet overføring til allmennheten skal gis en vid fortolkning som dekker all overføring til en allmennhet som ikke er til stede der overføringen oppstår (såkalte distanseoverføringer). Imidlertid har EU-domstolen i senere praksis tolket overføringsbegrepet slik at det også omfatter tilgjengeliggjøring av TV- og radiosendinger for et tilstedeværende publikum i hoteller, restauranter, puber mv. Overføringsbegrepet omfatter videre overføring, trådløst eller i tråd, blant annet der verk kringkastes eller stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.»

I henhold til EU-domstolens praksis inneholder overføringsbegrepet to kumulative vilkår: det må ha blitt foretatt en «overføring» av et verk, og denne overføringen må ha skjedd til en «allmennhet», se eksempelvis sak C-160/15 (GS Media) avsnitt 32.

Utgangspunktet er at en overføring bare anses som en «communication to the public» dersom den enten benytter andre tekniske hjelpemidler enn det som ble brukt ved den opprinnelige overføringen, eller – hvis de samme hjelpemidlene brukes, rettes mot en ny allmennhet («new public»), jf. C-306/05 (SGAE).

En ny allmennhet er en allmennhet rettighetshaver ikke hadde tatt i betraktning ved den opprinnelige overføringen. Eksempelvis fant EU-domstolen i sak C-466/12 (Svensson) at lenking var en tilgjengeliggjøring, men ikke til en ny allmennhet, ettersom innholdet allerede var publisert på nettet. Lenken gjorde innholdet tilgjengelig for

den samme allmennheten, fordi det opprinnelige publikumet ble ansett å være potensielle besøkere av den aktuelle nettsiden.

For verk som er gjort tilgjengelig for allmennheten uten rettighetshavers samtykke, har EU-domstolen modifisert utgangspunktet fra Svensson-saken. I sak C-160/15 (GS Media) kom domstolen til at lenking til verk som er publisert uten rettighetshavers samtykke, skal anses som en overføring til allmennheten dersom den som lenker, visste eller burde vite at materialet er delt uten slikt samtykke. Dersom den som lenker, har et vinningsformål, presumeres det at vedkommende – etter omstendighetene også på bakgrunn av eventuelle undersøkelser – har kunnskap om at verket er gjort tilgjengelig i strid med opphavsretten. Lenkingen vil dermed innebære en overføring til allmennheten, se avsnitt 51.

I C-610/15 (The Pirate Bay) kom EU-domstolen til at nettstedet foretok en overføring til allmennheten ved å tilby en plattform der brukere kunne dele opphavsrettslig beskyttede verk uten rettighetshavernes tillatelse, på tross av at selve opplastingen ble foretatt av brukerne. Domstolen la vekt på tjenestetilbyderens rolle i tilgjengeliggjøringen, antall brukere og at de i det minste ikke var uvitende om at det foregikk deling av beskyttede verk i stor skala.

I forente saker C-682/18 (YouTube) og C-683/18 (Cyando) var spørsmålet om delingsplattformer foretar en selvstendig overføring til allmennheten (i henhold til det som da var gjeldende regelverk etter opphavsrettsdirektivet artikkel 3) når de tilrettelegger for at brukere kan laste opp og dele opphavsrettslig beskyttet materiale på plattformene. EU-domstolen konkluderte med at tilretteleggingen ikke i seg selv innebar en overføring til allmennheten. Slik tilrettelegging vil først regnes som en overføring dersom plattformtilbyderens tilrettelegging kan regnes som en «act of intervening in full knowledge of the consequences of doing so, with the aim of giving the public access to protected works», se avsnitt 81. I denne vurderingen kan det blant annet tillegges vekt om tilbyderen har unnlatt å iverksette passende tekniske tiltak som kan forventes av en normalt aktsom operatør i en slik situasjon, for på en troverdig og effektiv måte å bidra til å forhindre opphavsrettskrenkelser på plattformen. Ifølge avgjørelsen vil det også være relevant for vurderingen om tilbyderen har valgt en økonomisk modell som oppmuntrer brukerne til ulovlig deling av beskyttet innhold, eller dersom plattformen på andre måter tilrettelegger for slik deling, jf. avsnitt 84.

13.2.2 Digitalmarkedsdirektivet

13.2.2.1 Definisjon av nettbasert innholdsdelingstjeneste

Det opphavsrettslige ansvaret etter artikkel 17 gjelder for aktører som etter direktivet regnes som tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester («online content-sharing service provider»). I henhold til definisjonen i artikkel 2 nr. 6 skal betegnelsen forstås som en tilbyder av informasjonssamfunnstjeneste som har som et av sine viktigste formål å lagre og gi offentlig tilgang til en stor mengde opphavsrettslig beskyttet innhold som er lastet opp av brukerne av tjenesten. I tillegg kreves det at tjenesten skal ha økonomisk vinning som formål ved organiseringen og promoteringen av innholdet.

Hva som regnes som en informasjonssamfunnstjeneste, fremgår av artikkel 2 nr. 5, som henviser til definisjonen i artikkel 1 nr. 1 bokstav b i direktiv om en informasjonsprosedyre for tekniske regler og informasjonssamfunnstjenester ((EU) 2015/1535).

Av fortalen punkt 62 fremgår det at definisjonen av «nettbasert innholdsdelingstjeneste» bare bør omfatte tjenester som spiller en viktig rolle på markedet for nettbasert innhold ved å konkurrere med andre nettbaserte innholdstjenester, for eksempel strømmetjenester for lyd og video, for det samme publikum.

Artikkel 2 nr. 6 andre ledd presiserer hvilke tilbydere av tjenester som ikke skal regnes som «tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester». Blant disse er for eksempel nettbaserte oppslagsverk og databaser for vitenskapelig eller pedagogisk materiale med ideelle formål, plattformer for utvikling og deling av programvare med åpen kildekode, tilbydere av elektroniske kommunikasjonstjenester som definert i direktiv (EU) 2018/1972, nettbaserte markedsplasser og skytjenester mellom foretak og andre skytjenester som «gjør det mulig for brukerne å laste opp innhold til eget bruk».

13.2.2.2 Tjenestetilbyderens opphavsrettslig relevante handlinger

Artikkel 17 nr. 1 første ledd etablerer en ny ordning for tjenestetilbyderes rettslige ansvar for innholdet de formidler. Hovedregelen er at tilbydere skal anses å foreta en overføring til eller tilgjengeliggjøring for allmennheten når brukere laster opp beskyttet innhold på tjenesten. Begrepene «overføring til allmennheten» og «tilgjengeliggjøring for allmennheten» er også benyttet i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 3 nr. 1 og 2.

Etter artikkel 17 nr. 1 andre ledd skal tjenestetilbyderen innhente tillatelse fra rettighetshavere som er nevnt i opphavsrettsdirektivet artikkel 3 nr. 1 og 2. Rettighetshavergruppene som nevnes der, er opphavere, utøvende kunstnere, fonogram- og filmprodusenter og kringkastingsforetak. Plikten til å innhente tillatelse er en følge av at tilbyderen anses å overføre innholdet til allmennheten etter første ledd. Slik overføring er en del av eneretten, og utgangspunktet er derfor at innholdet må klareres med rettighetshaveren.

13.2.2.3 Omfang og virkning av tillatelser

Etter artikkel 17 nr. 2 skal en tillatelse også omfatte handlinger som utføres av brukerne av tjenestene, og som hører inn under virkeområdet for opphavsrettsdirektivet artikkel 3. Dette gjelder bare dersom brukerne ikke opptrer på et kommersielt grunnlag eller deres virksomhet ikke gir betydelige inntekter.

Brukerne oppnår ikke bedre rett enn det som er avtalt mellom tilbyderen og rettighetshaverne. Begrensninger i bruken av verk og andre beskyttede arbeider i avtaler med rettighetshavere gjelder på tilsvarende måte for brukerne, jf. fortalen punkt 69.

Dersom rettighetshaver har gitt brukere uttrykkelig tillatelse til å laste opp og offentliggjøre verk eller andre beskyttede arbeider på en nettbasert innholdsdelingstjeneste, er tjenestetilbydernes overføring til allmennheten tillatt innenfor rammen av tillatelsen gitt av rettighetshaveren, jf. fortalen punkt 69.

13.2.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 2 nr. 6 og 17 nr. 1 og 2 gjennomført i ophavsretsloven § 52 c stk. 1 til 3. Den danske gjennomføringen er direktivnær. I definisjonen av «udbyder av onlineinholdsdelingstjeneste», jf. stk. 1, er det presisert at kravet om at tjenesten skal ha økonomisk vinning som formål, omfatter både direkte og indirekte profitt. I stk. 2 beskrives den opphavsrettslig relevante handlingen som overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten. (Gjennomføringen skiller seg her fra den svenske og finske gjennomføringen, der kun overføringsbegrepet benyttes.) Det fremgår av bestemmelsen at tilbyderen skal forsøke å innhente tillatelse, med mindre rettighetshavere ikke ønsker å gi slik tillatelse. I stk. 3 er det presisert at brukere av tjenesten ikke oppnår en bedre rett enn det som er avtalt mellom tilbyderen og rettighetshaverne.

I Sverige er artikkel 2 nr. 6 og 17 nr. 1 og 2 gjennomført i upphovsrättslagen 52 i til k §§. Også den svenske gjennomføringen er direktivnær. I definisjonen i 52 i § første ledd nr. 2 er konkurranseperspektivet som fremgår av fortalen punkt 62, tatt inn som et vilkår for at en tjeneste skal falle inn under bestemmelsenes virkeområde. I forarbeidene (Prop. 2021/22:278) side 255 understrekes det at tjenestetilbyderen ikke overtar det opphavsrettslige ansvaret fra brukeren, men at begge anses å foreta en overføring, jf. formuleringen «ska även tjänsteleverantören anses överföra verket till allmänheten» i 52 j §. Det er presisert i forarbeidene side 256 at opplastinger som ikke i seg selv genererer inntekter, kan anses å være gjort i «förvärvssyfte», jf. 52 k §, eksempelvis dersom en kommersiell aktør står bak opplastingen.

I Finland er artikkel 2 nr. 6 og 17 nr. 1 til 2 gjennomført i upphovsrättslagen 55 a og b §§. Definisjonen i artikkel 2 nr. 6 er gjennomført i 55 a §. Utformingen ligger tett opp til direktivets ordlyd. Artikkel 17 nr. 1 er gjennomført i 55 b §. Etter bestemmelsen anses tjenestetilbyderen å foreta en overføring når verket stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte bruker selv kan velge tid og sted for tilgangen.

13.2.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble artikkel 2 nr. 6 og 17 nr. 1 og 2 foreslått gjennomført i ny § 86.

Artikkel 17 nr. 1 ble foreslått gjennomført i utkastet § 86 første ledd. Departementet foreslo å benytte begrepet «overføring til allmennheten» i lovteksten for å beskrive de opphavsrettslige handlingene bestemmelsen regulerer. Forslaget innebærer at tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester som utgangspunkt må innhente tillatelse fra rettighetshaverne for å kunne overføre verk eller andre beskyttede arbeider.

Artikkel 17 nr. 2 ble foreslått gjennomført i utkastet § 86 andre ledd. Her ble direktivets presisering om at eventuelle tillatelser også skal omfatte handlinger som utføres av brukerne, med mindre brukerne opptrer på kommersielt grunnlag, eller dersom deres virksomhet ikke gir betydelige inntekter, foreslått tatt inn. I utkastet ble betegnelsen «ervervsmessig formål» benyttet i stedet for direktivets begrep «kommersielt grunnlag». Etter departementets vurdering ville det være overflødig å innta en regel om at tilbyderne må innhente tillatelse fra rettighetshaverne for å overføre deres verk til allmennheten. Denne delen av direktivbestemmelsen ble derfor ikke foreslått lovfestet.

I utkastet § 86 tredje ledd ble det foreslått tatt inn en legaldefinisjon av «nettbasert innholdsdelingstjeneste» i tråd med definisjonen i artikkel 2 nr. 6. I høringsnotatet ble det vist til fortalen punkt 62, hvor det fremgår at definisjonen har til formål å omfatte nettbaserte tjenester som spiller en viktig rolle på markedet for nettbasert innhold ved å konkurrere med andre nettbaserte innholdstjenester. Departementet la til grunn at dette konkurranseperspektivet er sentralt for bestemmelsens virkeområde, men at det ikke var nødvendig å ta dette med i selve definisjonen. Heller ikke direktivets oppregning av hvilke tjenester som faller utenfor definisjonen, ble foreslått lovfestet. I tråd med åndsverklovens terminologi ble betegnelsen «økonomisk vinning» foreslått erstattet med «ervervsmessig formål». Det ble videre lagt til grunn at «informasjonssamfunnstjeneste» har samme betydning som definisjonen i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a, og det ble derfor tatt inn en henvisning til denne bestemmelsen.

I utkastet § 86 e ble det foreslått at bestemmelsene i §§ 86 til 86 b også skal gjelde tilsvarende for prestasjoner og arbeider som er vernet etter kapittel 2 om nærstående rettigheter.

13.2.5 Høringen

13.2.5.1 Generelt

Generelt er høringsinstansene opptatt av hvordan – og i hvilken grad – direktivets ordlyd og presiseringer i fortalen skal reflekteres i den norske gjennomføringsbestemmelsen. En betydelig del av uttalelsene gjelder detaljerte innspill til utformingen av forslaget og hvordan ord og uttrykk skal forstås. Rettighetshaversiden ønsker i hovedsak en direktivnær regulering (men med enkelte unntak), ofte med uttrykkelige henvisninger til artikkel 17. Teknologisiden legger særlig vekt på harmoniseringshensynet og er kritiske til løsninger som avviker fra andre land.

13.2.5.2 Definisjon av nettbasert innholdsdelingstjeneste

Når det gjelder definisjonen av «tilbyder av nettbasert innholdsdelingstjeneste», uttaler *IFPI Norge* at en enkel kvantitativ vurdering av antall opplastede verk ikke er tilstrekkelig for å fastslå om det tilgjengeliggjorte materialet utgjør en «stor mengde». Etter deres syn må også virkningen som tilgjengeliggjøringen har innenfor den relevante sektoren, inngå i vurderingen.

I høringen er det ulike meninger om «konkurranseperspektivet» som fremgår av fortalen punkt 62, bør tas inn i definisjonen. *BONO, IFPI Norge, Kunstnernettverket* og *TONO* støtter departementets forslag om at dette ikke skal inntas i ordlyden. TONO viser til at hvorvidt innholdsdelingstjenesten konkurrerer med andre tjenester, vil inngå som et moment i vurderingen av om det er tale om en «nettbasert innholdsdelingstjeneste», men at det ikke er grunnlag for å oppstille dette som et vilkår. IFPI Norge peker på at vilkårene er uttømmende angitt i artikkel 2 nr. 6 og mener at konkurranseperspektivet ikke er relevant ved vurderingen. Kunstnernettverket er uenig i at konkurranseperspektivet innsnevrer definisjonen, men fremhever hensynet til harmonisert lovtekst som grunnlag for sitt standpunkt.

Google Norway og *IKT-Norge* på den andre siden mener definisjonen bør utvides med en ordlyd som gjenspeiler fortalen punkt 62. Disse høringsinstansene peker på at definisjonen uten denne begrensningen vil bli for vid og omfatte en rekke legitime nettbaserte tjenester uten grunn.

TONO mener det i tilknytning til definisjonen bør presiseres at kravet om «ervervsmessig formål» omfatter både direkte og indirekte profitt.

13.2.5.3 Tjenestetilbyderens opphavsrettslig relevante handlinger

I høringen peker *TONO* og *Musikkforleggerne* på at direktestrømming ikke er omfattet av plattformansvaret slik forslaget er utformet. Det vises blant annet til at departementets forståelse ikke følger av direktivet, og at forslaget kan få store konsekvenser for opphavere og musikkforlag. Med henvisning til danske forarbeider ber disse høringsinstansene om at det presiseres at direktestrømming omfattes av tjenestetilbyderens opphavsrettslig relevante handlinger.

En rekke høringsinstanser på rettighetshaversiden, blant andre *BONO, GramArt, Kopinor, Kunstnernettverket, Mediebedriftenes Landsforening (MBL), Musikkforleggerne, Norges Fotografforbund, Norsk Journalistlag (NJ), Norwaco, TONO* og *Virke Produsentforeningen*, mener at forpliktelsen til å forsøke å innhente tillatelse fra rettighetshaverne enten bør fremgå klart av lovteksten, eller at det i bestemmelsen inntas en tydeligere referanse til artikkel 17 nr. 1. Det pekes på at et slikt grep vil være i tråd med en direktivnær tilnærming, at det vil tydeliggjøre direktivets hovedregel og sikre en gjennomføring som ivaretar formålet med bestemmelsen. Flere høringsinstanser viser til den danske gjennom-

føringsbestemmelsen, hvor en slik presisering er inntatt.

Flere høringsinstanser, blant andre *GramArt*, *NJ*, *Norwaco* og *Virke Produsentforeningen*, mener det også bør fremgå av lovteksten at rettighetshaver ikke er forpliktet til å inngå avtale med tjenestetilbyder. Også her vises det til tilsvarende formulering i den danske bestemmelsen.

BONO, med støtte fra *Norges Fotografforbund*, er positive til forslaget om at samtlige nærstående rettigheter i kapittel 2 skal omfattes, jf. utkastet § 86 e. Etter disse høringsinstansenes syn er det viktig at også fotografiske bilder omfattes fordi det er krevende å skille et fotografisk bilde fra et fotografisk verk. *MBL* og *TV 2* er også enige i at plattformansvaret også skal omfatte nærstående rettigheter, slik som eneretten til pressepublikasjoner.

Google Norway og *IKT-Norge* peker på at den nye eneretten til pressepublikasjoner i artikkel 15 ifølge direktivet ikke er omfattet av artikkel 17, og at forslaget avviker fra den klare ordlyden og formålet med direktivet. Google Norway stiller også spørsmål om hvorfor det er nødvendig at fotografiske bilder skal omfattes, og anbefaler sterkt at anvendelsesområdet bringes i samsvar med direktivet.

Google Norway uttaler:

> «Oppsummert vil den foreslåtte bestemmelsen i § 86 e medføre et avvik fra DSM-direktivet ved å la artikkel 17 gjelde for andre typer rettighetshavere enn det som er tilfellet i andre medlemsland. Dette vil medføre inkonsistens og rettslig usikkerhet for både brukere og rettighetshavere, i tillegg til problemer for tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester som leverer tjenester på tvers av medlemslandene med å overholde reglene. Det vil sannsynligvis medføre ytterligere fragmentering av et allerede komplekst lisensieringsmarked, som er direkte i strid med DSM-direktivets harmoniseringsformål.»

13.2.5.4 Omfang og virkning av tillatelser

Når det gjelder omfang og virkning av tillatelser, ber *BONO, GramArt, Norges Fotografforbund, NJ* og *Norwaco* om at det presiseres i loven at brukerne ikke oppnår bedre rett enn det som er avtalt mellom tjenestetilbyderne og rettighetshaverne. Dette vil etter deres syn klargjøre at det i første rekke er brukerne som er ansvarlig for å innhente samtykke. *IFPI Norge* mener at det er viktig at det fremgår av bestemmelsen at en bruker eventuelt bare omfattes i den grad brukerens handlinger faller innenfor tillatelsen, og har forslag til en slik presisering.

I høringen støtter *IFPI Norge* departements syn om at det avgjørende i vurderingen av om en bruker opptrer med ervervsmessig formål (og dermed faller utenfor tjenestetilbyders tillatelser), er om brukeren kommersialiserer innholdet. *NRK* uttaler at det bør presiseres i merknadene til bestemmelsen at «ervervsmessig formål» innebærer at det må foreligge et mål om økonomisk overskudd. *TONO* støtter at det lovfestes at avtaler inngått mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere også skal gjelde for brukere, men foreslår at «ervervsmessig formål» skal forstås i samsvar med definisjonen av «næringsdrivende» i markedsføringsloven § 4 bokstav b. TONO ber videre om at det presiseres at «ervervsmessig formål» omfatter både direkte og indirekte profitt.

Etter *NRKs* syn bør det også presiseres at tjenestetilbyder ikke kan kreve betaling for rettighetsklarering for handlinger som brukerne allerede har klarert.

Flere høringsinstanser kommenterer uttalelsen i høringsnotatet om at det antas at klarering av innhold etter bestemmelsen kan egne seg for kollektiv forvaltning. *GramArt* og *Norwaco* mener departementet enda tydeligere bør oppfordre til og legge til rette for kollektiv klarering, eksempelvis ved å presisere i merknadene til bestemmelsen at generell avtalelisens kan benyttes. Det pekes på at kollektiv forvaltning sikrer bred rettighetsklarering, og at det blir mindre behov for ansvarsfrihetsreglene. *BONO* og *Kopinor*, med støtte fra *Kunstnernettverket*, foreslår at det innføres en særskilt avtalelisens for dette formålet og mener dette vil gi et tydelig signal til partene om at dette er et område som er spesielt godt egnet for avtalelisens.

IFPI Norge uttaler at kollektiv forvaltning med avtalelisensvirkning ikke er et egnet klareringsregime for artikkel 17. Etter IFPI Norges syn er det individuell klarering som vil være utgangspunktet. Det pekes på at rettighetshaverne må ha sin avtalefrihet i behold, og at det ikke finnes organisasjoner som er representative for alt som gjøres tilgjengelig på en innholdsdelingstjeneste.

13.2.6 Departementets vurderinger

13.2.6.1 Innledning

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at artikkel 2 nr. 6 og 17 nr. 1 og

2 gjennomføres i ny § 86. Det er foretatt enkelte justeringer i forslaget.

13.2.6.2 Definisjon av nettbasert innholdsdelingstjeneste

Departementet foreslår at det i ny § 86 inntas en legaldefinisjon av «nettbasert innholdsdelingstjeneste» etter modell fra artikkel 2 nr. 6. På den måten vil det fremgå klart hvilke tjenestetilbydere de nye reglene får anvendelse for.

Etter artikkel 2 nr. 6 er det tilbydere av en «informasjonssamfunnstjeneste» som omfattes av definisjonen. Hva som regnes som en informasjonssamfunnstjeneste, fremgår av artikkel 2 nr. 5. Her henvises det til definisjonen i artikkel 1 nr. 1 bokstav b i direktiv om en informasjonsprosedyre for tekniske regler og informasjonssamfunnstjenester ((EU) 2015/1535). Departementet foreslår at det i gjennomføringsbestemmelsen inntas en henvisning til tilsvarende definisjon i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a. Det vises til punkt 11.6.2.3 for en nærmere omtale av denne definisjonen.

Etter forslaget omfattes tjenester som har som et hovedformål å lagre og gi allmennheten tilgang til en stor mengde brukeropplastet materiale som er vernet etter åndsverkloven, dersom tilbyderen organiserer og markedsfører innholdet med ervervsmessig formål.

Ved vurderingen av om en tjeneste har slik aktivitet som et hovedformål, er det etter departementets syn den faktiske bruken av tjenesten som må være avgjørende. Etter ordlyden i direktivet knytter formålsvilkåret seg til tjenesten, ikke til tjenestetilbyderen.

Det kreves ikke at tjenesten utelukkende har som formål å lagre og gi allmennheten tilgang til en stor mengde opphavsrettslig beskyttet innhold. Det er tilstrekkelig at deling av opphavsrettslig beskyttet innhold utgjør en sentral del av tilbudet. Dette innebærer at en tjeneste omfattes av definisjonen selv om den også tilbyr andre funksjoner enn deling av innhold.

Etter definisjonen er det et vilkår at tilbyderen skal «lagre» brukeropplastet materiale. I henhold til Kommisjonens retningslinjer side 4 menes med dette «content storage that is more than temporary». Dette utelukker flyktige og midlertidige eksemplar som fremstilles ved lineære sendinger, for eksempel ved direktestrømming. Etter departementets vurdering antas dette vilkåret å ha begrenset betydning, ettersom tjenester som muliggjør direktesendt innhold, typisk vil tilby å lagre sendingen, eller ha som et av sine viktigste formål å muliggjøre overføring av innhold som lagres, og som brukere kan få tilgang til på forespørsel.

Direktivet gir liten veiledning til spørsmålet om hva som skal anses som «en stor mengde» beskyttet innhold etter artikkel 2 nr. 6. Etter fortalen punkt 63 skal det foretas en konkret vurdering hvor det kan tas hensyn til en rekke faktorer, for eksempel tjenestens publikum og antall filer opphavsrettslig beskyttet innhold som er lastet opp. Når vilkåret tolkes i lys av formålet til bestemmelsen, jf. fortalen punkt 62, vil vurderingen av mengden innhold som kreves, etter departementets syn måtte foretas i forhold til andre tjenester. Det avgjørende vil da være om omfanget av innhold medfører at det oppstår en konkurransesituasjon med andre tjenester på innholdsmarkedet.

Dette innebærer at vilkåret må vurderes etter markedsforholdene på innholdsmarkedet. Departementet antar at omfanget som kreves, vil variere avhengig av hvilken kategori innholdsdelingstjeneste det er tale om, herunder hvilke verkstyper som gjøres tilgjengelig i den aktuelle tjenesten. Til *IFPI Norges* innspill om at også virkningen innenfor den relevante sektoren må tas i betraktning, vil departementet bemerke at det i siste instans vil være EU-domstolen som må foreta de nærmere grensedragningene for hva som utgjør «en stor mengde».

Av fortalen punkt 62 fremgår det videre at definisjonen har til formål å omfatte nettbaserte tjenester som spiller en viktig rolle på markedet for nettbasert innhold ved å konkurrere med andre nettbaserte innholdstjenester, for eksempel strømmetjenester for lyd og video, for det samme publikum. Etter departementets oppfatning siktes det her til andre nettbaserte innholdstjenester som normalt klarerer det opphavsrettslige innholdet de stiller til disposisjon for brukerne.

Departementet mener dette konkurranseperspektivet er sentralt for å forstå bestemmelsens virkeområde. Samtidig fremgår ikke perspektivet tydelig av ordlyden i artikkel 2 nr. 6.

I høringsnotatet foreslo departementet ikke å ta inn konkurranseperspektivet som et vilkår i definisjonen. Blant *høringsinstansene* er det delte meninger om dette.

I spørsmålet om konkurranseperspektivet bør inntas i ordlyden i definisjonsbestemmelsen, er det etter departementets oppfatning hensyn som taler i begge retninger. På den ene siden taler hensynet for en tydelig og forutsigbar regulering for at dette bør fremgå av lovteksten. På den andre siden taler harmoniseringshensynet for at man holder seg til direktivets ordlyd.

Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at det er mest hensiktsmessig ikke å ta inn konkurranseperspektivet i selve definisjonen. Dette vil best sikre en harmonisert forståelse av bestemmelsens virkeområde, samtidig som man unngår risiko for unødig innsnevring. Departementet er ikke enig i at dette vil føre til at definisjonen blir for vid, slik *Google Norway* og *IKT-Norge* peker på i høringen. Hvorvidt tjenesten konkurrerer med andre nettbaserte tjenester, vil etter departementets syn uansett inngå som et moment i vurderingen av om tjenesten skal regnes som en «nettbasert innholdsdelingstjeneste». Tilsvarende er også lagt til grunn i de danske forarbeidene, jf. Lovforslag nr. L 205 (2020–21) side 28. Som nevnt ovenfor antar departementet at konkurransehensyn kan inngå i vurderingen av vilkåret «en stor mengde».

I tråd med åndsverklovens terminologi er begrepet «økonomisk vinning» i artikkel 2 nr. 6 foreslått erstattet med «ervervsmessig». Departementet viser til Prop. 104 L (2016–2017) side 149, der det presiseres at begrepet omfatter både den direkte og indirekte ervervsmessige motivasjonen, med henvisning til Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 96. I sistnevnte forarbeider redegjøres det generelt for ervervsmessighetskriteriet, se side 36–37. Etter departementets vurdering er det derfor ikke nødvendig å presisere i lovteksten at vilkåret omfatter både direkte og indirekte vinning, slik *TONO* tar til orde for i høringen.

I artikkel 2 nr. 6 andre ledd gis det en oversikt over tilbydere av tjenester som ikke skal regnes som «tilbyder av nettbasert innholdsdelingstjeneste» i henhold til direktivet. Etter departementets syn er oppregningen en eksemplifisering av hvilke tjenester som faller utenfor definisjonen. De nevnte tjenestene oppfyller ikke vilkårene for å falle inn under virkeområdet til artikkel 17, eksempelvis fordi de ikke organiserer og fremmer innholdet med økonomisk vinning som formål. Av den grunn ser departementet ikke behov for å inkludere oppregningen i lovteksten.

Departementet har ikke oversikt over hvor mange tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester som finnes i Norge. Det antas at majoriteten av de tjenester som berøres av forslaget § 86, har hovedsete i utlandet. Etter forslaget spiller det imidlertid liten rolle hvor tilbyderen er etablert, ettersom åndsverkloven gjelder for verk som gjøres tilgjengelige for allmennheten i Norge.

Definisjonen av nettbasert innholdsdelingstjeneste er foreslått tatt inn i § 86 tredje ledd.

13.2.6.3 Tjenestetilbyderens opphavsrettslig relevante handlinger

Artikkel 17 nr. 1 første ledd fastslår at tjenestetilbydere anses å foreta en «overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten» når den gir offentlig tilgang til innhold som er lastet opp av brukerne.

Departementets forslag innebærer at de handlinger som reguleres av bestemmelsen (formidling av brukeropplastet innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester), omfattes av opphavers enerett. En tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester må derfor som utgangspunkt innhente tillatelse fra rettighetshaverne for å kunne overføre verk eller andre beskyttede arbeider.

For øvrige aktører som ikke omfattes av det personelle virkeområdet til bestemmelsen, vil blant annet vilkårene som oppstilles i EU-domstolens avgjørelse i C-682/18 (YouTube) og C-683/18 (Cyando), fortsatt være relevante.

Direktivet benytter formuleringen «overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten». Begrepsbruken i direktivet er noe misvisende i en norsk kontekst, fordi overføring til allmennheten regnes som en tilgjengeliggjøringshandling etter åndsverkloven § 3 andre ledd. I høringsnotatet la departementet til grunn at begrepet «tilgjengeliggjøring for allmennheten» i artikkel 17 nr. 1 ikke er en henvisning til tilgjengeliggjøringshandlinger generelt, men til tilgjengeliggjøring på forespørsel. Ettersom tilgjengeliggjøring på forespørsel omfattes av overføringsbegrepet i åndsverkloven § 3 andre ledd bokstav d, ble det derfor foreslått kun å benytte «overføring til allmennheten» i utkastet til lovtekst. Forslaget omfattet dermed både tilgjengeliggjøring på forespørsel og all annen overføring.

I høringen mener *TONO* og *Musikkforleggerne* at en slik tilnærming innebærer at direktestrømming ikke vil være omfattet, og peker på at dette vil kunne få uheldige konsekvenser. Departementet er ikke enig i at måten tjenestetilbyders opphavsrettslig relevante handlinger er formulert på i utkastet, i seg selv utelukker at direktestrømming omfattes. Overføringsbegrepet omfatter alle former for distanseoverføringer – både der verket stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket (på forespørsel), så vel som overføringer som skjer direkte og samtidig (lineært). Etter departementets vurdering er dermed direktestrømming omfattet av «overføring til allmennheten». Departementet opprettholder forslaget om å benytte «overføring til allmennheten» i lovteksten.

Et annet spørsmål er imidlertid om tilbydere er omfattet av selve bestemmelsen når de gjør tilgjengelig lineært innhold. At en handling regnes som en «overføring til allmennheten», er i utgangspunktet uten betydning for hvilke tjenester som omfattes av virkeområdet til artikkel 17. For det første er virkeområdet ifølge definisjonen begrenset til tilbydere som har som hovedformål å «lagre» innhold. Dette utelukker midlertidige eksemplar, jf. Kommisjonens retningslinjer side 4. Tilbydere av tjenester som utelukkende tilbyr lineært innhold, vil derfor ikke være omfattet. For det andre stilles det i artikkel 17 nr. 1 krav om at innholdet skal «lastes opp» av brukerne. Dette kan tolkes som at det kun er tilgjengeliggjøring på forespørsel som reguleres. Finland har lagt dette til grunn i sin gjennomføring.

Hvorvidt tjenestetilbydere som omfattes av reguleringen, også er ment å ha ansvar etter artikkel 17 nr. 1 for lineære overføringer som brukerne foretar på deres plattformer, virker etter dette noe usikkert. I den forbindelse registreres det at vilkårene for ansvarsfrihet i artikkel 17 nr. 4 heller ikke synes å være særlig tilpasset lineært innhold. Samtidig har departementet forståelse for at det ut fra rettighetshavernes perspektiv kan fremstå ulogisk at direktivet skal skille mellom ulike typer overføringer som skjer på samme plattform, og at det slik sett kan være hensiktsmessig å behandle tilgjengeliggjøring på forespørsel og lineære overføringer likt. Rent språklig kan det etter departementets syn også virke noe anstrengt at betegnelsen «lastes opp» ikke skal kunne omfatte brukernes handlinger for å muliggjøre direktestrømming av innhold, og at forståelsen av dette begrepet alene skulle utelukke tilbyders klareringsansvar for slikt innhold. Departementet antar derfor at lineært innhold vil kunne omfattes av bestemmelsen, men presiserer at det i siste instans vil være opp til EU-domstolen å foreta de nærmere grensedragningene.

Etter artikkel 17 nr. 1 andre ledd skal tjenestetilbydere innhente tillatelse fra rettighetshaverne for å kunne overføre eller gjøre tilgjengelig for allmennheten verk eller andre beskyttede arbeider. Ifølge direktivet kan dette for eksempel skje ved å inngå lisensavtaler. Plikten til å innhente samtykke eller klarere innholdet følger av at tilbyderen anses å foreta en overføring til allmennheten. Det fremgår av fortalen punkt 69 at plikten kun gjelder dersom tillatelse til å tilgjengeliggjøre innholdet på tjenesten ikke allerede er innhentet av brukeren.

I høringsnotatet anså departementet at det ikke var nødvendig å lovfeste en slik plikt. Flere *høringsinstanser* på rettighetshaversiden er uenig i dette, og mener at forpliktelsen til å innhente tillatelse enten bør fremgå klart av lovteksten, eller at det i bestemmelsen inntas en tydeligere referanse til direktivforpliktelsen.

Artikkel 17 innebærer at tjenestetilbyders handlinger under visse forutsetninger skal anses å utgjøre en overføring til allmennheten. Slike overføringshandlinger er omfattet av rettighetshavers enerett, jf. åndsverkloven § 3. Det følger da av enerettens konstruksjon og lovens system at man trenger samtykke for å råde over et verk på denne måten. Slikt samtykke kan for eksempel gis gjennom en avtale om bruk mot betaling. Eneretten innebærer også at rettighetshaver kan velge å forby slik bruk.

At eneretten implisitt innebærer at bruk krever klarering av rettigheter, gjelder generelt for alle rettighetshavere i åndsverkloven – og ikke særskilt for rettighetshavere som omfattes av forslaget. Selv om artikkel 17 har en annen struktur enn opphavsrettsdirektivet artikkel 3 og åndsverkloven § 3, er det ingen tvil om følgene av at en handling anses omfattet av eneretten.

Departementet fastholder derfor vurderingen fra høringsnotatet om at det er overflødig å innta en regel om at tjenestetilbyderne må innhente tillatelse fra rettighetshaverne for å overføre deres verk til allmennheten. Å særskilt regulere dette for § 86 vil kunne gi inntrykk av at eneretten skulle bety noe annet i denne sammenheng enn ellers. Etter departementets syn vil dette kunne skape usikkerhet om innholdet i eneretten generelt. Videre vil en slik regel etter departementets vurdering gi leseren inntrykk av at forpliktelsen er absolutt. Det er den ikke, ettersom grensene for tilbyders ansvar for å innhente tillatelse er særskilt regulert i artikkel 17 nr. 4, se punkt 13.3.2.

Som et alternativ til å lovfeste plikten til å innhente tillatelse, foreslår *BONO* at det innføres en formålsbestemmelse hvor det fremgår at formålet er å tilrettelegge for lisensiering. Departementet anser at formålet kommer klart frem av proposisjonen her, og finner det ikke nødvendig å ta dette inn i selve lovteksten.

Verken artikkel 17 nr. 1 andre ledd eller nr. 2 skal forstås som en plikt for rettighetshavere til å inngå avtaler, jf. fortalen punkt 61. Der en rettighetshaver ikke finner det hensiktsmessig å inngå avtale om bruk med en tjenestetilbyder, eksempelvis dersom vedkommende selv ønsker å ha kontroll over distribusjonen av sitt eget innhold, foreligger det ingen plikt for rettighetshaveren til å inngå en slik avtale. Flere *høringsinstanser* mener i høringen at dette bør fremgå av lovteksten. Til

dette vil departementet bemerke at det følger av eneretten at rettighetshaver også kan nekte å samtykke til bruk. Etter departementets vurdering er det derfor ikke nødvendig å lovfeste dette.

Bestemmelsen om tjenestetilbyderens opphavsrettslig relevante handlinger foreslås tatt inn i § 86 første ledd.

13.2.6.4 Hvilke nærstående rettighetshavere omfattes?

I høringsnotatet foreslo departementet at gjennomføringsbestemmelsene også skal gjelde for samtlige nærstående rettighetshavere i kapittel 2. Etter artikkel 17 nr. 1 andre ledd er rettighetshavergruppene som omfattes, imidlertid begrenset til de som er nevnt i opphavsrettsdirektivet artikkel 3 nr. 1 og 2. Her nevnes opphavere, utøvende kunstnere, fonogram- og filmprodusenter og kringkastingsforetak. Siden verken fremstillere av databaser eller utgivere av pressepublikasjoner er omfattet, har departementet etter en fornyet vurdering valgt å unnta disse fra de nye bestemmelsene. Forslaget bringes med dette mer i samsvar med direktivet.

Departementet antar at grunnen til at den nye retten til pressepublikasjoner (jf. punkt 11) ikke er omfattet av artikkel 17, er at artikkel 15 typisk ikke gjelder for slike utnyttelser som artikkel 17 regulerer. I artikkel 17 etableres det en ordning for å håndtere brukeres opplastninger av materiale som skjer uten tillatelse, mens artikkel 15 har innebygde mekanismer som nettopp skal sikre at enkeltbrukere ut fra ytrings- og informasjonsfrihetshensyn fritt skal kunne dele nyheter. Retten etter artikkel 15 harmonerer derfor dårlig med det ansvarsregimet artikkel 17 bygger på. Departementet mener det derfor er gode grunner for at heller ikke de norske gjennomføringsbestemmelsene skal omfatte retten til pressepublikasjoner. At det for eksempel i Danmark er valgt en annen løsning, endrer ikke på denne vurderingen.

Selv om retten til pressepublikasjoner ikke er omfattet av forslaget, betyr ikke det at det er fritt frem å bruke materiale fra pressepublikasjoner på nettbaserte innholdsdelingstjenester. Normalt vil materiale som inngår i pressepublikasjonen, være vernet av opphavsrett eller andre nærstående rettigheter. Dette vil legge føringer på hvordan materiale kan brukes. Dessuten er den som tilbyr en informasjonssamfunnstjeneste og selv bruker pressepublikasjoner på en måte som faller innenfor eneretten til slike utgivere, alltid ansvarlig for at nødvendige tillatelser finnes.

Den nærstående retten til fotografiske bilder er ikke harmonisert på EU-nivå og er heller ikke nevnt i opphavsrettsdirektivet artikkel 3. Etter departementets syn står likevel fotografiske bilder i en særstilling. Dette er en rettighet som ligger svært nær den egentlige opphavsretten. Ofte er det også vanskelig å skille et fotografisk bilde fra et fotografisk verk. I likhet med andre rettighetshavergrupper vil det også for profesjonelle fotografer være av stor betydning hvordan beskyttet innhold håndteres på digitale plattformer. Departementet opprettholder derfor forslaget om at frembringere av fotografiske bilder skal være omfattet av det nye regelverket, slik det også er gjort i de øvrige nordiske landene.

Hvilke nærstående rettighetshaveres prestasjoner og arbeider som omfattes, foreslås regulert gjennom henvisninger i de respektive bestemmelsene (§§ 16, 20, 22 og 23) i kapittel 2.

13.2.6.5 Omfang og virkning av tillatelser

Artikkel 17 nr. 2 regulerer forholdet mellom rettighetshavere og brukere i tilfeller hvor tjenestetilbyderen har innhentet tillatelse til overføring av innhold på tjenesten. Etter bestemmelsen skal tillatelsen i slike tilfeller også omfatte handlinger som utføres av brukerne. Dette gjelder likevel ikke dersom brukerne opptrer på kommersielt grunnlag, eller dersom deres aktivitet gir betydelige inntekter. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om å innta en tilsvarende bestemmelse om utvidet virkning i § 86.

At tillatelsen som tilbyderen har fått, også anses å omfatte handlinger som brukeren foretar, innebærer at brukeren ikke trenger å innhente egen tillatelse fra rettighetshaveren. Dette gjelder uansett hva rettighetshaveren og tilbyderen har avtalt seg imellom. Det er imidlertid avtalen som vil være styrende for hvilke handlinger som omfattes, og brukerne gis ingen rett til å disponere over materialet utover dette. Etter departementets syn er det selvsagt at brukerne ikke oppnår en bedre rettsstilling enn det som er avtalt mellom tilbyder og rettighetshaver. Departementet ser derfor ikke behov for at dette lovfestes særskilt, slik flere *høringsinstanser* foreslår i høringen.

I høringen mener *IFPI Norge* at det bør fremgå av bestemmelsen at brukernes handlinger eventuelt bare omfattes av avtalen «så fremt brukerens overføring eller tilgjengeliggjøring til allmennheten er dekket av den godkjenningen som rettighetshaveren har inngått med innholdsdelingstjenesten». Departementet er som sagt enig i at det er en forutsetning at dette kun skal skje innenfor rammen

av tillatelsen som er gitt tilbyderen, jf. direktivets formulering «denne tillatelsen» og fortalen punkt 69. Samtidig er hele poenget med bestemmelsen at tillatelsen skal få utvidet virkning utover det som eksplisitt er avtalt – ved at den også skal omfatte brukernes handlinger. En presisering som IFPI Norge foreslår, vil etter departementets syn være egnet til å skape misforståelser, heller enn å klargjøre. Departementet finner det derfor ikke hensiktsmessig å ta inn dette i lovteksten.

NRK ønsker i høringen en klargjøring av at tjenestetilbyder ikke kan kreve betaling for rettighetsklarering fra brukere for handlinger som allerede er klarert. Direktivet inneholder ingen bestemmelser om dette. I fortalen punkt 69 presiseres det imidlertid at tilbyderens plikt til å innhente tillatelse ikke gjelder hvis brukeren har fått tillatelse til å tilgjengeliggjøre innholdet på tjenesten. Departementet legger til grunn at mekanismer for å hindre dobbeltklarering (og dobbeltbetaling) best kan håndteres i avtaler og informasjonsutveksling mellom partene.

Ifølge Kommisjonens retningslinjer side 6 må overføringshandlinger etter artikkel 17 nr. 1 også omfatte de eksemplarfremstillingshandlinger som er nødvendige for å gjennomføre overføringen. Etter departementets vurdering ville reguleringen av tillatelsenes virkeområde blitt vanskelig om bestemmelsen ikke til en viss grad omfattet eksemplarfremstilling. Det ligger også i sakens natur at tillatelsen også må anses å omfatte den eksemplarfremstillingen som er nødvendig for at innholdet skal kunne lastes opp. Likevel skal tjenestetilbyderne ikke pålegges å innhente tillatelse til all eksemplarfremstilling. Hvor langt anledningen til eksemplarfremstilling strekker seg for både tjenestetilbydere og brukere, må avgjøres av EU-domstolen i siste instans.

Når det gjelder direktivets unntak for brukere som opptrer på «kommersielt grunnlag», foreslår departementet at begrepet «ervervsmessig formål» benyttes i gjennomføringsbestemmelsen. Uttrykket «ervervsmessig» er allerede innarbeidet i åndsverkloven og har samme meningsinnhold som «kommersiell», jf. Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 36. Til *TONOs* innspill om at «ervervsmessig formål» bør forstås i samsvar med definisjonen av «næringsdrivende» i markedsføringsloven, bemerker departementet at direktivets begrep «kommersielt grunnlag» må forstås slik at det forutsetter økonomisk vinning som formål, jf. også fortalen punkt 69. «Ervervsmessig formål» skal forstås på samme måte.

Om en bruker skal anses å ha ervervsmessig formål, må avgjøres etter en konkret vurdering. Det kan ikke kreves at opplastingen av innholdet gir brukeren inntekter direkte. Både direkte og indirekte ervervsmessig motivasjon vil være omfattet, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 149. Etter departementets syn må det avgjørende være om brukeren kommersialiserer innholdet.

Til tross for at opplastingen i seg selv ikke gir inntekter, kan en bruker likevel anses å ha ervervsmessig formål, eksempelvis dersom brukeren er en kommersiell aktør. En konkret vurdering må foretas av brukerens virksomhet i hvert enkelte tilfelle.

Etter direktivet skal det også gjøres unntak der brukernes aktivitet gir betydelige inntekter. Det er brukerens virksomhet på tjenesten som er avgjørende for vurderingen av om vilkåret om betydelige inntekter er oppfylt. At inntektene må være betydelige, innebærer at tilbyderens tillatelse vil omfatte opplastning dersom brukeren kun mottar begrensede reklameinntekter. Inntektene bør ikke vurderes isolert per opplasting, men ses i sammenheng med de inntekter brukeren samlet mottar som følge av sin opplastingsvirksomhet. I Kommisjonens retningslinjer side 7 fremgår det at medlemsstatene ikke skal fastsette kvantitative terskler for hva som anses som betydelige inntekter. Vurderingen skal foretas konkret i den enkelte sak, basert på alle relevante omstendigheter ved brukerens aktivitet.

IFPI Norge foreslår i høringen at lovteksten heller benytter «genererer» betydelige inntekter i stedet for «gir», som ble foreslått i høringsnotatet. Departementet registrerer at ordet «genererer» er brukt i enkelte andre språkversjoner av direktivet, men legger til grunn at meningsinnholdet er det samme og opprettholder derfor forslaget fra høringsnotatet.

For de brukere som faller utenfor bestemmelsen fordi de opptrer med ervervsmessig formål, eller fordi virksomheten gir betydelige inntekter, endrer ikke forslaget dagens rettstilstand. Disse brukerne må dermed selv innhente tillatelse fra rettighetshavere til opplastning av deres beskyttede materiale.

Etter departementets syn er direktivet imidlertid ikke til hinder for at tjenestetilbydere inngår avtale med rettighetshavere om ervervsmessig bruk av beskyttet materiale eller bruk som gir betydelige inntekter, som også gis virkning for brukerne av tjenesten. Etter departementets vurdering er det ikke nødvendig å ta inn en slik presisering i loven.

Bestemmelsen om omfang og virkning av tillatelser foreslås tatt inn i § 86 andre ledd.

13.2.6.6 Særskilt om kollektiv forvaltning av rettigheter og bruk av avtalelisens

Direktivet omtaler ikke kollektiv forvaltning av rettighetene under virkeområdet til artikkel 17. I høringsnotatet antok departementet likevel at klarering av innhold etter bestemmelsen kunne egne seg for kollektiv forvaltning. Flere *høringsinstanser* mener det enda tydeligere bør oppfordres til og legges til rette for kollektiv klarering på dette området. Departementet er enig i at bruk av avtalelisens kan sikre bred rettighetsklarering, også når det gjelder brukeropplastet innhold. At det finnes enkle måter for å håndtere masseklarering av innhold som formidles på slike tjenester, vil være positivt for både rettighetshavere, tilbydere og brukere. Som det påpekes i høringen, vil dette også kunne føre til at det blir mindre bruk av ansvarsfrihetsreglene. Det må imidlertid være opp til partene å vurdere behovet for og hensiktsmessigheten av slik klarering.

Til *IFPI Norges* innvendinger om at avtalelisens ikke er en egnet klareringsmåte, vil departementet presisere at bruk av avtalelisens forutsetter at det finnes en representativ kollektiv forvaltningsorganisasjon, og at vilkårene i § 63 for øvrig er oppfylt. Dette innebærer blant annet et krav om at individuell klarering vil være så byrdefullt og upraktisk at det er lite sannsynlig at avtalen ellers ville ha kommet i stand, jf. punkt 9.6.4. Det bemerkes også at Kommisjonen nevner avtalelisens som en mulig klareringsform, jf. retningslinjene side 6.

I høringen foreslår blant andre *Kopinor* at det innføres en særskilt avtalelisensbestemmelse for klarering etter § 86 og viser til at dette vil gi et signal om at dette er et område som er spesielt godt egnet for slik klarering. Departementet ønsker ikke å foreslå en særskilt avtalelisensbestemmelse nå, men vil se an behovet og eventuelt vurdere dette på et senere tidspunkt. Inntil videre legger departementet til grunn at den generelle avtalelisensen i åndsverkloven § 63 andre ledd vil kunne benyttes også på dette området.

13.3 Ansvarsfrihet for tjenestetilbydere

13.3.1 Gjeldende rett

Ehandelsloven § 18 regulerer ansvarsfrihet for tilbydere av informasjonssamfunnstjenester som lagrer informasjon på oppfordring fra en tjenestemottaker. Bestemmelsen er en gjennomføring av e-handelsdirektivet (2000/31/EF) artikkel 14.

En informasjonssamfunnstjeneste er enhver tjeneste som vanligvis ytes mot vederlag, og som formidles elektronisk, over avstand og etter individuell anmodning fra en tjenestemottaker, samt enhver tjeneste som består i å gi tilgang til, eller overføre informasjon over, et elektronisk kommunikasjonsnett, eller i å være nettvert for data som leveres av tjenestemottakeren, jf. ehandelsloven § 1 andre ledd. Enkelt forklart dreier det seg om tjenester som tilbyr overføring, mellomlagring og lagring av innhold i elektroniske kommunikasjonsnett.

Det må vurderes konkret om en tilbyder av nettbasert innholdsdelingstjeneste faller inn under lovens virkeområde, altså om den skal regnes som en tjenesteyter etter definisjonen i ehandelsloven § 3 bokstav b, og en lagringstjeneste etter § 18. Forutsetningen for at slike typer plattformer omfattes, er at tjenesteyterens rolle er av «teknisk, automatisk og passiv art», samt at den «verken har kunnskap til eller kontroll over den informasjon som overføres eller lagres», se eksempelvis forente saker C-236/08 til C-238/08 (Google France og Google), avsnitt 113 og e-handelsdirektivets fortale punkt 42.

Ehandelsloven § 18 avgrenser det alminnelige erstatnings- og straffeansvaret etter åndsverkloven §§ 79 til 81.

I henhold til ehandelsloven § 18 skal en tjenesteyter som lagrer informasjon på oppfordring fra en tjenestemottaker, være fritatt strafferettslig ansvar dersom den ikke har utvist forsett ved lagring av ulovlig informasjon eller ved medvirkning til ulovlig virksomhet ved lagring av annens informasjon, jf. første ledd bokstav a. Tilsvarende vil den være fritatt fra erstatningsrettslig ansvar dersom den ikke har utvist grov uaktsomhet ved lagring av ulovlig informasjon eller medvirkning til ulovlig virksomhet ved lagring av annens informasjon, jf. første ledd bokstav b.

For både straffe- og erstatningsrettslig ansvar nyter tjenesteyteren uansett ansvarsfrihet dersom denne uten ugrunnet opphold treffer nødvendige tiltak for å sperre tilgangen til informasjonen etter at forsettet etter første ledd bokstav a, eller den grove uaktsomheten, etter første ledd bokstav b, forelå, jf. andre ledd. Dermed åpner ehandelsloven, i motsetning til alminnelig straffe- og erstatningsrett, for at en tjenesteyter kan bli fri for ansvar ved å iverksette tiltak etter at den straffe- eller erstatningsbetingende handlingen er utført.

19. oktober 2022 ble forordning (EU) 2022/2065 om digitale tjenester (Digital Services Act (DSA)) vedtatt. Forordningen regulerer nettbaserte tjenester og plattformer, og oppdaterer deler av e-handelsdirektivet. Ansvarsfrihetsreglene

i e-handelsdirektivet artikkel 12 til 15 er nå erstattet av tilsvarende regler i DSA artikkel 4, 5, 6 og 8, jf. forordningen artikkel 89.

DSA artikkel 6 erstatter e-handelsdirektivet artikkel 14, som er gjennomført i ehandelsloven § 18, jf. ovenfor. Hovedprinsippene om ansvarsfrihet er videreført, supplert med ulike krav til hvordan tilbyderne skal håndtere innholdet på plattformene sine.

Etter DSA artikkel 6 skal tilbydere av vertstjenester (lagringstjenester) ikke holdes ansvarlig for ulovlig innhold eller aktivitet forutsatt at de ikke har faktisk kjennskap til innholdet, og at de, så snart de har fått kjennskap til innholdet, handler raskt for å fjerne det.

DSA er EØS-relevant, men er foreløpig ikke inntatt i EØS-avtalen. Gjennomføring av DSA vil innebære at ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven oppheves og erstattes av forordningens regler.

13.3.2 Digitalmarkedsdirektivet

13.3.2.1 Forholdet til ansvarsfrihetsreglene i e-handelsdirektivet

Etter artikkel 17 nr. 3 skal begrensning av ansvar i e-handelsdirektivet artikkel 14 nr. 1 ikke få anvendelse dersom en tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester foretar en overføring til allmennheten på de vilkår som er fastsatt i digitalmarkedsdirektivet. For tjenestetilbydere som omfattes av virkeområdet til artikkel 17, gjelder i stedet ansvarsfrihetsreglene etter artikkel 17 nr. 4 til 6.

Etter artikkel 17 nr. 3 andre ledd skal dette unntaket ikke påvirke anvendelsen av e-handelsdirektivet artikkel 14 nr. 1 for formål som faller utenfor digitalmarkedsdirektivets virkeområde. (Som det fremgår ovenfor i punkt 13.3.1, er e-handelsdirektivet artikkel 14 erstattet av forordning (EU) 2022/2065 om digitale tjenester (DSA) artikkel 6. Digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 3 andre ledd innebærer at vilkårene for ansvarsfrihet i DSA artikkel 6 får anvendelse for tjenestetilbydere ved annen aktivitet enn å gi offentlig tilgang til brukeropplastet innhold. Videre skal DSA artikkel 6 fortsatt regulere tilbyders ansvar for annet ulovlig innhold.)

13.3.2.2 Et nytt ansvarsfrihetsregime

Overordnet

Artikkel 17 nr. 4 regulerer tilfeller der rettighetshavere ikke har gitt tillatelse etter nr. 1 andre ledd, og oppstiller nye regler som skal erstatte ansvarsfrihetsreglene i e-handelsdirektivet artikkel 14 nr. 1.

Utgangspunktet etter artikkel 17 er at tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester er ansvarlige for overføring til allmennheten av brukeropplastet opphavsrettslig vernet innhold. Artikkel 17 nr. 4 fastsetter imidlertid at tjenestetilbyderne ikke er ansvarlige for overføring uten tillatelse dersom de handler på en nærmere fastsatt måte.

Artikkel 17 nr. 4 bokstav a til c oppstiller tre kumulative vilkår for at tjenestetilbyderen skal være ansvarsfri:

Tjenestetilbyderen skal gjøre sitt beste for å innhente tillatelse

Etter artikkel 17 nr. 4 bokstav a må tjenestetilbyderne kunne påvise at de har gjort sitt beste for å innhente tillatelse til bruken. Forpliktelsen til å innhente tillatelse følger av at tilbyderen er opphavsrettslig ansvarlig for det ikke-lisensierte innholdet som lastes opp av brukerne av deres tjenester.

Etter ordlyden i bokstav a er ansvaret for å innhente slik tillatelse ikke absolutt, men en innsatsforpliktelse. Forpliktelsen til å innhente tillatelse består i at tjenestetilbyderen skal gjøre sitt beste. Bestemmelsen skal sikre at tjenestetilbyderen ikke hefter for all ulovlig tilgjengeliggjøring av innhold som foregår på deres tjeneste, samtidig som det stilles krav til tilbydernes innsats for å forhindre slik ulovlig tilgjengeliggjøring.

Tjenestetilbyderen skal gjøre sitt beste for å hindre fremtidig opplasting av bestemt innhold (hindre fremtidige inngrep)

Etter artikkel 17 nr. 4 bokstav b må tjenestetilbydere kunne påvise at de har gjort sitt beste for å sikre at bestemte verk og andre vernede arbeider som rettighetshaverne har gitt tjenestetilbyderne relevante og nødvendige opplysninger om, ikke er tilgjengelige.

Dette er en såkalt «notice and stay down»-forpliktelse, som innebærer at tilbydere skal sikre at spesifikke verk og arbeider som rettighetshaveren har gitt opplysninger om, ikke gjøres tilgjengelige på tjenesten i fremtiden. Etter bokstav b oppstår forpliktelsen etter at tilbyderen har mottatt relevante og nødvendige opplysninger. Bestemmelsen regulerer situasjoner der rettighetshaver gir en forhåndsmelding til tilbyder om at vedkommende ønsker at bestemt innhold ikke skal kunne gjøres tilgjengelig på tjenesten. Tilbyderens innsats må være i samsvar med høye bransjestandarder for yrkesmessig aktsomhet.

«Notice and stay down»-forpliktelsen innebærer i praksis en forpliktelse til å gjøre forhåndskontroll av innhold som brukere vil laste opp på innholdsdelingstjenesten.

Tjenestetilbyderen skal hindre tilgang til eller fjerne innhold (hindre pågående inngrep) og gjøre sitt beste for å hindre fremtidig opplasting (hindre fremtidige inngrep)

Artikkel 17 nr. 4 bokstav c inneholder to ulike forpliktelser. Etter bokstav c første del må tjenestetilbydere påvise at de, etter å ha mottatt tilstrekkelig underbygd underretning fra rettighetshaverne, handler raskt for å hindre tilgangen til eller fjerne de meldte verkene eller arbeidene fra sine nettsteder. Dette er en såkalt «notice and take down»-forpliktelse som regulerer tilfeller der verk eller andre vernede arbeider allerede er tilgjengelige på en innholdsdelingstjeneste, og rettighetshaver ønsker å hindre tilgangen til dette innholdet.

Dersom rettighetshaver har gitt underretning om at et bestemt innhold er gjort tilgjengelig, og at rettighetshaver ønsker det fjernet, skal tjenestetilbyderen i tillegg ha gjort sitt beste for å hindre fremtidig opplasting av innholdet i samsvar med bokstav b («notice and stay down»-forpliktelse). Dette innebærer at en tjenestetilbyder alltid vil være forpliktet til å oppfylle forpliktelsene i bokstav b dersom vilkårene for å være forpliktet etter bokstav c er oppfylt.

Forpliktelsen oppstår når rettighetshavere gir tilstrekkelig underbygget underretning om at ikke-klarert innhold allerede er gjort tilgjengelig på en innholdsdelingstjeneste.

Kravet om «tilstrekkelig underbygd underretning» refererer kun til «notice and take down»-forpliktelsen. Den såkalte «notice and stay down»-forpliktelsen refererer tilbake til bokstav b. Dette innebærer at tjenesteytere må motta tilsvarende «relevante og nødvendige opplysninger» som etter bokstav b for å kunne gjøre sitt beste for å hindre fremtidig opplasting av innholdet.

13.3.2.3 Forholdsmessighetsvurdering

Artikkel 17 nr. 5 regulerer hvilke faktorer som skal hensyntas ved vurderingen av om forpliktelsene i artikkel 17 nr. 4 er forholdsmessige. Bakgrunnen er at forpliktelsene i nr. 4 i henhold til bestemmelsen skal være i tråd med forholdsmessighetsprinsippet i EU-retten. Det fremgår av nr. 5 bokstav a og b at vurderingen skal hensynta tjenestens type, publikum, størrelse og typen av innhold som er lastet opp av brukerne av tjenesten, og tilgjengeligheten til og kostnaden for egnede og effektive metoder for å hindre adgang til ikke-lisensiert opphavsrettslig beskyttet innhold.

13.3.2.4 Mindre strenge krav for nye tjenestetilbydere

Artikkel 17 nr. 6 stiller mindre strenge vilkår for ansvarsfrihet for nye tjenestetilbydere med begrenset omsetning. Formålet med disse spesielle vilkårene er å hensynta nyetablerte selskaper som utvikler nye forretningsmodeller for brukeropplastet innhold, jf. fortalen punkt 67.

Etter bestemmelsen gjelder vilkårene for tilbydere av tjenester som har vært tilgjengelige for allmennheten i EØS-området i mindre enn tre år, og som har en årsomsetning på under 10 millioner euro.

Dersom en tjenestetilbyder oppfyller disse to vilkårene, er tilbyderen kun forpliktet til å gjøre sitt beste for å innhente tillatelse etter bokstav a, og om slik tillatelse ikke er innhentet, til å handle raskt etter å ha mottatt tilstrekkelig underbygd underretning fra rettighetshaverne for å hindre tilgangen til eller fjerne det innholdet rettighetshaver har notifisert etter bokstav c.

I henhold til nr. 6 siste ledd skal nye tjenestetilbydere likevel være ansvarlig for å hindre ytterligere opplastinger av de notifiserte verkene eller andre vernede arbeidene som rettighetshavere har gitt relevante og nødvendige opplysninger om, dersom det gjennomsnittlige antallet månedlige unike besøkende overstiger fem millioner.

13.3.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 17 nr. 4 gjennomført i ophavsretsloven § 52 c stk. 4, mens artikkel 17 nr. 5 er gjennomført i § 52 c stk. 5. Ordlyden i de to bestemmelsene ligger tett opp til direktivteksten. Artikkel 17 nr. 6 er gjennomført i § 52 c stk. 8. Det er presisert i bestemmelsen at tjenestetilbyderen har bevisbyrden for at den oppfyller betingelsene for å være omfattet av reglene, jf. også forarbeidene (Lovforslag nr. L 205 (2020–21)) side 34. Ved direktivgjennomføringen ble artikkel 17 nr. 3 om forholdet til ansvarsfrihetsreglene i e-handelsdirektivet ikke gjennomført i loven. Etter at forordning om digitale tjenester (DSA) trådte i kraft i EU, fremgår forholdet mellom § 52 c stk. 4 og DSA artikkel 6 nå av fortalen punkt 11 i DSA.

I Sverige er artikkel 17 nr. 4 gjennomført i 52 l § første ledd. Kravet om at tjenestetilbyderen skal

ha gjort sitt beste etter artikkel 17 nr. 4, og kravet om at det skal foretas en forholdsmessighetsvurdering etter nr. 5, er gjennomført med et krav om at tjenestetilbyderen skal gjøre «det som skäligen kan krävas». Artikkel 17 nr. 5 er gjennomført i 52 l § andre ledd. Bestemmelsens siste avsnitt utgjør en delvis gjennomføring av artikkel 17 nr. 7. Artikkel 17 nr. 6 er gjennomført i 52 m §. Artikkel 17 nr. 3 om forholdet til ansvarsfrihetsreglene i e-handelsdirektivet ble opprinnelig gjennomført i upphovsrättslagen 52 j § andre ledd. Etter ikrafttredelsen av DSA i EU fremgår forholdet mellom 52 l § og DSA artikkel 6 nå av fortalen punkt 11 i DSA.

I Finland er artikkel 17 nr. 4 gjennomført i upphovsrättslagen 55 c § første ledd. Videre er artikkel 17 nr. 5 gjennomført i 55 c § andre ledd, mens artikkel 17 nr. 6 er gjennomført i 55 d §. Artikkel 17 nr. 3 om forholdet til ansvarsfrihetsreglene i e-handelsdirektivet ble opprinnelig gjennomført i lag om tjänster inom elektronisk kommunikation 184 a §. Etter at DSA trådte i kraft i EU, fremgår forholdet mellom upphovsrättslagen 55 c og DSA artikkel 6 nå av fortalen punkt 11 i DSA.

13.3.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble artikkel 17 nr. 3 til 6 foreslått gjennomført i ny § 86 a.

Som en gjennomføring av artikkel 17 nr. 3 ble forholdet til ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven foreslått regulert i utkastet § 86 a første ledd. Her fremgår det at regelen om ansvarsfrihet for erstatningsansvar i ehandelsloven § 18 første ledd bokstav b ikke skal gjelde for handlinger som omfattes av utkastet § 86 første ledd. Forslaget innebærer at de særskilte ansvarsfrihetsreglene i utkastet § 86 a andre ledd skal anses som lex specialis i forhold til ehandelslovens regler. Det ble imidlertid lagt til grunn i høringsnotatet at ansvarsfrihet for strafferettslig ansvar fortsatt skal følge ehandelslovens regler. Det samme gjelder handlinger som faller utenfor virkeområdet for utkastet § 86.

Artikkel 17 nr. 4 ble foreslått gjennomført i utkastet § 86 a andre ledd. Her ble det etablert særskilte ansvarsfrihetsregler for handlinger som omfattes av utkastet § 86. Bestemmelsen fastsetter at tilbyderne blir erstatningsrettslig ansvarsfri for overføring uten tillatelse dersom de handler på en nærmere fastsatt måte som angitt i de tre kumulative vilkårene i andre ledd bokstav a til c (som tilsvarer artikkel 17 nr. 4 bokstav a til c).

Forholdsmessighetsvurderingen i artikkel 17 nr. 5 ble foreslått gjennomført i utkastet § 86 a tredje ledd. Bestemmelsen gir anvisning på et forholdsmessighetsprinsipp og ulike hensyn som skal inngå i vurderingen av om tilbyderen oppfyller forpliktelsene etter andre ledd.

Artikkel 17 nr. 6 ble foreslått gjennomført i utkastet § 86 a fjerde ledd. I bestemmelsen ble det stilt mindre strenge krav til handleplikten i andre ledd for nye tjenestetilbydere med begrenset omsetning.

13.3.5 Høringen

13.3.5.1 Generelt

På et overordnet nivå understreker høringsinstansene fra rettighetshaversiden betydningen av en riktig balanse mellom rettighetshavernes interesser og tilbydernes forpliktelser knyttet til forslaget til nye ansvarsfrihetsregler. Flere peker på at hovedforpliktelsen om å innhente tillatelse ikke må tones ned. I høringen er det få merknader til selve utformingen av vilkårene for ansvarsfrihet i utkastet § 86 a andre ledd bokstav a til c. Flere høringsinstanser fra både rettighetshaver- og tilbydersiden har imidlertid kommentarer til departementets uttalelser i høringsnotatet om hvordan vilkårene skal forstås. Samlet sett synes det å være bred støtte til hovedlinjene i forslaget, men også et behov for veiledning knyttet til praktisering og forståelse av tilbyders forpliktelser.

13.3.5.2 Forholdet til ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven

BONO og *TONO* støtter utkastet til § 86 a første ledd om forholdet til ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven. *Advokatforeningen* stiller spørsmål ved hvorfor bestemmelsen kun gjelder ansvarsfrihet for erstatningsansvar. Med støtte i andre språkversjoner av direktivet mener Advokatforeningen at direktivet kan forstås slik at ansvarsfriheten også gjelder straffeansvar. *Google Norway* mener på sin side at departementets forslag er en riktig tolkning av direktivet. Google Norway viser blant annet til at det er uklart hva vilkåret «gjort sitt beste» innebærer, og mener derfor at regulering av ansvarsfrihet for straffeansvar vil være problematisk på grunn av legalitetsprinsippet.

13.3.5.3 Et nytt ansvarsfrihetsregime

Overordnet

IFPI Norge er enig med departementet i at ansvarsfrihetsregimet legger opp til forpliktelser

for tjenestetilbyderen, men presiserer at hovedforpliktelsen i artikkel 17 er å inngå avtaler med rettighetshaverne. I den grad ansvarsfrihetsreglene utgjør et unntak fra artikkel 17 nr. 1, må de etter IFPI Norges syn tolkes snevert.

TONO, med støtte fra *BONO*, mener det bør presiseres i merknadene at overtredelse av handlepliktene i utkastet § 86 a andre ledd i det minste vil måtte anses som uaktsomt eller forsettlig, jf. skyldkravet i § 81 første ledd.

Når det gjelder spørsmålet om en tjenestetilbyder oppfyller vilkårene for ansvarsfrihet, peker *BONO*, *Norsk Fotografforbund* og *Norsk Journalistlag (NJ)* på at det må være tilbyderen som har bevisbyrden for om de har «gjort sitt beste».

Tjenestetilbyderen skal gjøre sitt beste for å innhente tillatelse

BONO mener det er viktig at departementet understreker rollen til kollektive forvaltningsorganisasjoner knyttet til forpliktelsen til å innhente tillatelse. BONO viser til at kollektiv rettighetsklarering i større grad kan balansere individuelle rettighetshaveres behov for vederlag og brukernes behov for effektiv klarering, og mener derfor det er uriktig å legge til grunn at prioriteringen av kollektive forvaltningsorganisasjoner skjer på «bekostning av» individuelle rettighetshavere.

IFPI Norge ber om at det presiseres at eventuelle lisensavtaler som inngås, skal innebære en økonomisk fordel for rettighetshaverne, og dermed nødvendigvis også utgjøre en økonomisk kostnad for tilbyderne. IFPI Norge peker også på at bestemmelsen må forstås slik at det ikke er tilstrekkelig for en tilbyder å kun inngå lisensavtaler med de store rettighetshaverne. Videre fremhever IFPI Norge at det er tjenestetilbyderen som har en aktivitetsplikt overfor rettighetshaverne.

TONO mener at «gjort sitt beste» innebærer en strengere norm enn det som følger av vanlig bransjestandard og peker på at det er en forutsetning for ansvarsfrihet at tilbyderen har forsøkt å innhente tillatelse.

BONO, Norges Fotografforbund, Produsentforeningen NORA og *TONO* støtter departementets uttalelse om at en «tjenestetilbyder som nekter å inngå lisensavtale med rettferdige vilkår, og som opprettholder en rimelig balanse mellom partenes interesser, neppe kan sies å ha gjort sitt beste for å innhente tillatelse». Produsentforeningen NORA og TONO ber imidlertid om at det klargjøres hva som menes med rimelige og rettferdige vilkår.

Tjenestetilbyderen skal gjøre sitt beste for å hindre fremtidig opplasting av bestemt innhold (hindre fremtidige inngrep)

BONO, med tilslutning fra *NJ*, støtter utkastet til § 86 a andre ledd bokstav b om å hindre fremtidige inngrep.

TONO støtter at presiseringen «høy aktsomhetsstandard» tas inn i ordlyden, og mener uttrykket må forstås dynamisk og teknologinøytralt. Etter TONOs syn bør ikke tilbyders teknologiske forutsetninger ha innvirkning på aktsomhetsstandarden, og viser til at eventuelle ulemper for tilbyderen kun skal vurderes ved forholdsmessighetsvurderingen i artikkel 17 nr. 5, og ikke tillegges betydning etter nr. 4. *BONO* understreker viktigheten av at rettighetshavernes interesser også ivaretas ved vurderingen av hva som er i samsvar med «høy aktsomhetsstandard».

BONO mener at det ved vurderingen av «relevante og nødvendige opplysninger» må tas hensyn til rettighetshavernes interesser i effektivt å kunne håndheve sine rettigheter. *TONO* mener at oversikt over forvaltningsorganisasjoners databaser vil oppfylle kravet om «relevante og nødvendige».

BONO og *TONO* støtter klargjøringen om at ansvaret også gjelder for opplastninger av bearbeidelser. TONO viser også til at eventuelle tekniske utfordringer med å gjenkjenne bearbeidede verk må anses midlertidige på grunn av den teknologiske utviklingen.

Etter *IFPI Norges* syn må kriteriet «gjort sitt beste» vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle og i tråd med fortalen punkt 66.

NRK understreker at rettighetshaveren ikke må hindres fra selv å laste opp eget forhåndsmeldt innhold på tjenesten, og foreslår at dette presiseres i merknadene til bestemmelsen.

Tjenestetilbyderen skal hindre tilgang til eller fjerne innhold (hindre pågående inngrep) og gjøre sitt beste for å hindre fremtidig opplasting (hindre fremtidige inngrep)

BONO mener at kravet om «tilstrekkelig underbygd notifikasjon» i utkastet § 86 a andre ledd bokstav c bør vurderes basert på individuelle forutsetninger og at det ikke krever særskilt juridisk kompetanse. *IFPI Norge* uttaler at det ikke må pålegges for strenge og byrdefulle forpliktelser om hvilken informasjon rettighetshaverne skal gi.

TONO er enig i at uttrykket «gjort sitt beste» må tolkes i samsvar med bransjepraksis, men

påpeker at slik praksis må fastsettes i dialog med rettighetshaverne. TONO ber om at departementet eller en annen nøytral instans fasiliteter en slik dialog mellom rettighetshavere og tilbydere.

13.3.5.4 Forholdsmessighetsvurdering

BONO mener at departementets uttalelse om tolkningsprinsipper for vurdering av vilkårene for ansvarsfrihet er feil, og fremhever at alle verk skal klareres, uavhengig av hvor ofte de tilgjengeliggjøres. Videre er BONO uenig i at det i stor utstrekning er opp til tilbyderne selv å vurdere hvilke tekniske løsninger som skal implementeres. BONO understreker viktigheten av samarbeid mellom tilbyderen og rettighetshaverne, og viser til at tilbyderne også må utvikle tekniske løsninger som ivaretar rettighetshavernes interesser.

13.3.5.5 Mindre strenge krav for nye tjenestetilbydere

BONO peker på at bestemmelsen om mindre strenge krav for nye tjenestetilbydere kun er et unntak, og at det bør stilles krav om åpenhet om omsetning for å forhindre omgåelse av reglene.

13.3.5.6 Behandling av personopplysninger

Datatilsynet viser i høringen til tidligere innspill og peker på at departementet ikke har kommentert tilsynets merknader om forholdet til personvernforordningen artikkel 22. Videre er Datatilsynet uenig i at tjenestetilbyderen vil ha et behandlingsgrunnlag etter personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c, og at utkastet § 86 a ikke kan benyttes som supplerende rettsgrunnlag etter forordningen artikkel 6 nr. 3, når det er nødvendig å bruke filtreringsteknologi for å oppfylle kravene for ansvarsfrihet. Datatilsynet presiserer imidlertid at dette ikke utelukker at artikkel 6 nr. 1 bokstav c kan være rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger etter andre bestemmelser i digitalmarkedsdirektivet, for eksempel knyttet til kravene til klagebehandling. Datatilsynet anbefaler også at det i § 86 a eller § 86 b tas inn tilsvarende henvisning til personvernregelverket som i direktivet artikkel 17 nr. 9.

13.3.6 Departementets vurderinger

13.3.6.1 Innledning

Departementet opprettholder i hovedsak forslaget fra høringsnotatet, men med enkelte endringer. Det foreslås at reglene om ansvarsfrihet i artikkel 17 nr. 4 til 6 gjennomføres i ny § 86 a.

13.3.6.2 Forholdet til ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven

Artikkel 17 nr. 3 regulerer forholdet til ansvarsfrihetsreglene i e-handelsdirektivet. Etter bestemmelsen gjelder ikke begrensingen av ansvar i e-handelsdirektivet artikkel 14 nr. 1 for handlinger som omfattes av digitalmarkedsdirektivet artikkel 17.

Etter at forordning (EU) 2022/2065 om digitale tjenester (DSA) trådte i kraft i EU 17. februar 2024, er e-handelsdirektivet artikkel 14 opphevet og erstattet av tilsvarende regler i DSA artikkel 6, jf. DSA artikkel 89. Forholdet mellom ansvarsfrihetsreglene i artikkel 17 nr. 4 og DSA følger nå av fortalen punkt 11 i DSA. Her presiseres det at forordningen ikke berører «specific rules and procedures» som er fastsatt i digitalmarkedsdirektivet.

I høringsnotatet ble artikkel 17 nr. 3 foreslått gjennomført i utkastet § 86 a første ledd. Forslaget gikk ut på at begrensningen av ansvar som følger av ehandelsloven § 18, ikke skal gjelde ved overføring til allmennheten etter § 86 første ledd. Ehandelsloven § 18 er en gjennomføring av e-handelsdirektivet artikkel 14.

Ved en inkurie ble det kun foreslått unntak for begrensningen av erstatningsansvar som følger av ehandelsloven § 18 første ledd bokstav b. Imidlertid regulerer både e-handelsdirektivet artikkel 14 nr. 1 og DSA artikkel 6 ansvarsfrihet for både straffe- og erstatningsansvar. Det er heller ingen holdepunkter i digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 3 for at unntaket ikke skal gjelde ansvarsfrihet for strafferettslig ansvar.

Når det gjelder forholdet til legalitetsprinsippet, som *Google Norway* tar opp i høringen, vil d e p a r t e m e n t e t bemerke at forslaget § 86 a ikke regulerer strafferettslig ansvar, men ansvarsfrihet. Hvorvidt strafferettslig ansvar er aktuelt, må vurderes etter åndsverkloven § 79, jf. § 3.

En gjennomføring av DSA i norsk rett vil innebære at ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven oppheves og erstattes av tilsvarende regler i DSA. Siden forholdet mellom de to regelsettene da vil følge av forordningens fortale, er det etter departementets syn ikke hensiktsmessig med en særskilt gjennomføring av artikkel 17 nr. 3. Forslaget fra høringsnotatet videreføres derfor ikke.

Fortalen punkt 11 i DSA gir uttrykk for at reglene om ansvarsfrihet i DSA artikkel 6 ikke får anvendelse på handlinger som omfattes av digitalmarkedsdirektivet artikkel 17. Forutsetningsvis

må derfor de særskilte ansvarsfrihetsreglene i forslaget § 86 a anses som lex specialis i forhold til DSA artikkel 6. Inntil DSA blir gjennomført i norsk rett, gjelder tilsvarende i forholdet til ehandelsloven § 18.

I forslaget § 86 a første ledd er det tatt inn en presisering som klargjør at bestemmelsen gjelder ansvarsfrihet for både straffe- og erstatningsansvar.

13.3.6.3 Et nytt ansvarsfrihetsregime

Overordnet

Artikkel 17 nr. 4 fastsetter vilkår for ansvarsfrihet i tilfeller hvor det ikke er innhentet tillatelse i henhold til nr. 1. I artikkel 17 nr. 5 beskrives vilkårene for ansvarsfrihet i nr. 4 som forpliktelser. Til tross for at artikkel 17 nr. 4 regulerer adgangen til ansvarsfrihet, fremgår det altså klart av direktivet at det er tale om regler som forplikter tjenestetilbydere.

Departementet antar at begrepsbruken har sin forklaring i det opphavsrettslige utgangspunktet i artikkel 17 nr. 1 om at tjenestetilbydere skal anses å foreta en overføring til allmennheten. En slik overføring utgjør et inngrep i opphavers enerett dersom det ikke er innhentet tillatelse. I praksis vil det derfor være tale om forpliktelser, siden manglende oppfyllelse av vilkårene for ansvarsfrihet kan medføre at tilbyder holdes ansvarlig for inngrepet.

For øvrig er departementet enig med *IFPI Norge*, som i høringen fremhever at hovedforpliktelsen i artikkel 17 er å inngå avtaler med rettighetshaverne. Dette følger også implisitt av forslaget § 86 første ledd.

Forpliktelsene i artikkel 17 nr. 4 innebærer at tjenestetilbyderne må påvise at de har oppfylt vilkårene i bokstav a til c. Det fremgår verken av direktivteksten, fortalen eller Kommisjonens retningslinjer hva «påviser» innebærer. Departementet legger til grunn at det er tilbyder som har bevisbyrden for at vilkårene for ansvarsfrihet er oppfylt.

TONO ønsker i høringen en klargjøring av at manglende oppfyllelse av vilkårene for ansvarsfrihet i det minste vil måtte anses som uaktsomt eller forsettlig, jf. skyldkravet i § 81 første ledd. Departementet understreker at forslaget § 86 a kun regulerer ansvarsfrihet, og at spørsmålet om et eventuelt ansvar skal kunne ilegges, må bero på en konkret vurdering av om vilkårene i §§ 79 til 81, jf. § 3, er oppfylt. Departementet legger likevel til grunn at slik vilkårene er formulert, vil manglende oppfyllelse normalt gi grunnlag for å anta at det i det minste foreligger uaktsomhet.

Reglene om et nytt ansvarsfrihetsregime foreslås tatt inn i § 86 a første ledd.

Tjenestetilbyderen skal gjøre sitt beste for å innhente tillatelse

Artikkel 17 skal først og fremst tilrettelegge for utviklingen av lisensmarkedet mellom rettighetshavere og tjenestetilbydere. Tilbydernes forpliktelse etter artikkel 17 nr. 4 bokstav a til å innhente tillatelse bør tolkes på denne bakgrunn.

Etter departementets syn er forpliktelsen til å innhente tillatelse ikke absolutt, men må betraktes som en innsatsforpliktelse. Faktisk lisensiering forutsetter blant annet at rettighetshaverne er villige til å inngå lisensavtale, samt at partene oppnår enighet om vilkårene i en slik avtale.

Kravet om at tjenestetilbyderen skal ha «gjort sitt beste» tar etter departementets syn sikte på at tilbyderen skal treffe alle tiltak som en aktsom markedsaktør ville ha truffet for å innhente tillatelse, jf. fortalen punkt 66.

Utover dette gir direktivet lite veiledning om hvordan «gjort sitt beste» skal tolkes. Departementet påpeker at begrepet må innebære en strengere norm enn eksempelvis å «ta rimelige skritt» eller å «ta sikte på». Samtidig innebærer «gjort sitt beste» ikke et krav om å gjøre alt som det er mulig å gjøre, helt uavhengig av ressursbruk. Departementet legger videre til grunn at «gjort sitt beste» («best efforts») er et autonomt EU-rettslig begrep, og at EU-domstolens fremtidige praksis på området vil bli styrende for tolkningen av begrepet i norsk rett.

Av artikkel 17 nr. 5 fremgår det at forpliktelsene i nr. 4 skal vurderes i lys av forholdsmessighetsprinsippet. Ved denne vurderingen skal det blant annet tas hensyn til tjenestenes type, publikum, størrelse og typen av verk som lastes opp av brukerne. Hva som ligger i kravet til «gjort sitt beste», må derfor fastsettes etter en konkret helhetsvurdering. Forholdsmessighetsvurderingen er nærmere omtalt i punkt 13.3.6.4.

Departementet understreker at det er tilbyderen som etter bestemmelsen pålegges en forpliktelse til å gjøre sitt beste for å innhente tillatelse. Artikkel 17 nr. 4 pålegger ingen forpliktelser for rettighetshavere.

Det vises for øvrig til Kommisjonens retningslinjer side 9, hvor det fremgår at tilbydere som et minstekrav proaktivt må oppsøke rettighetshavere som det er enkelt å identifisere og lokalisere, og som representerer en bred katalog av

verk eller andre rettigheter. Dette vil eksempelvis innebære å oppsøke kollektive forvaltningsorganisasjoner. Hva som utgjør en bred katalog av verk, må vurderes med utgangspunkt i hvilke verk organisasjonen tilbyr. Et bredt repertoar på filmområdet vil eksempelvis omfatte betydelig færre verk enn på musikkområdet.

Etter departementets syn kan en tjenestetilbyder som nekter å inngå lisensavtale med rettferdige vilkår, som opprettholder en rimelig balanse mellom partenes interesser, neppe sies å ha gjort sitt beste for å innhente tillatelse. Motsetningsvis vil det ikke kreves av tilbydere å inngå urimelige avtaler. I høringen etterlyser blant andre *TONO* en nærmere klargjøring av hva som menes med rettferdige vilkår og rimelig balanse. Til dette vil departementet bemerke at dette må bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, men legger til grunn at et vesentlig moment vil være om vilkårene innebærer at rettighetshaveren får et rimelig vederlag.

Artikkel 17 skal i utgangspunktet ikke begrense avtalefriheten, jf. fortalen punkt 61. Samtidig følger det av artikkel 18 et prinsipp om rimelig vederlag, sml. åndsverkloven § 69. Tjenestetilbydere kan derfor ikke nøye seg med å tilby alternative klareringsmetoder dersom rettighetshavere ikke gis reell mulighet til å inngå avtale om vederlag for bruken. Kravet om at tilbyderen skal gjøre sitt beste for å innhente lisens, innebærer også en plikt til å inngå forhandlinger med rettighetshavere i god tro, i tillegg til å inngå avtaler med rimelige lisensvilkår.

Forpliktelsen til å gjøre sitt beste for å innhente tillatelse er tatt inn i forslaget § 86 a første ledd bokstav a.

Tjenestetilbyderen skal gjøre sitt beste for å hindre fremtidig opplasting av bestemt innhold (hindre fremtidige inngrep)

Artikkel 17 nr. 4 bokstav b inneholder en såkalt «notice and stay down»-forpliktelse som krever at tjenestetilbyderen skal ha gjort sitt beste for å sikre at bestemt innhold ikke er tilgjengelig. Bestemmelsen regulerer situasjoner der rettighetshaver på forhånd ønsker å forhindre at bestemte verk eller andre vernede arbeider blir lastet opp på en innholdsdelingstjeneste.

Etter departementets syn kan det være vanskelig å skille forpliktelsene i nr. 4 bokstav b og c, og hvilke ulike situasjoner bestemmelsene regulerer. Departementet foreslår derfor at det tydeliggjøres i lovteksten at alternativ b regulerer tilfeller der det sendes inn en forhåndsmelding. Etter forslaget oppstår forpliktelsen til å sikre at bestemt innhold ikke er tilgjengelig, når rettighetshaveren «på forhånd» har gitt relevante og nødvendige opplysninger om innholdet.

Vilkåret om at rettighetshavernes opplysninger skal være «relevante og nødvendige», innebærer ingen ytterligere plikt utover det som normalt gjelder for dokumentasjon av rettigheter til verk og andre arbeider overfor brukere.

Etter departementets syn bør de krav som skal stilles til rettighetshavernes relevante og nødvendige opplysninger, fastsettes av tjenestetilbyderen og rettighetshaverne i samarbeid. Departementet antar at slike opplysninger for eksempel kan være oversikt fra forvaltningsorganisasjoners databaser, noe også *TONO* peker på i høringen.

Opplysningene må i første rekke knytte seg til bestemte verk eller arbeider som tilhører rettighetshaveren. Departementet legger til grunn at opplysningene også må inneholde informasjon om avsenderens eierskap til de meldte verkene. Denne informasjonen må sannsynliggjøre at vedkommende er rettighetshaver.

Videre må opplysningene være av en slik art at tjenestetilbyderen kan identifisere innholdet og sammenligne det med brukeropplastet innhold før dette tilgjengeliggjøres på innholdsdelingstjenesten. Relevante og nødvendige opplysninger vil typisk være informasjon som tilbyder trenger for å gjøre verket utilgjengelig, slik som eksempelvis referansefiler (digitale utgaver av verket). Referansefilen trenger ikke være identisk med et verk som er lastet opp på tjenesten, for at det skal oppstå en forpliktelse for tjenestetilbyder til å gjøre verket utilgjengelig. Det er tilstrekkelig at man kan fastslå at det er tale om samme verk, for eksempel dersom det kun er lastet opp et kortere utdrag av verket (referansefilen).

Dersom opplysningene som gis av rettighetshaveren, ikke oppfyller kravene til relevans og nødvendighet, eller dersom ingen informasjon er gitt, oppstår ingen forpliktelse til å fjerne innholdet. Følgelig er samarbeidet mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere essensielt for å sikre at bestemmelsen skal være effektiv.

Hvorvidt opplysningene både er relevante og nødvendige, må etter departementets vurdering avgjøres i hvert enkelt tilfelle. Hva som anses som nødvendig, vil avhenge av de tekniske løsningene som benyttes hos den aktuelle tilbyderen. Eksempelvis vil en tjenestetilbyder som benytter en teknisk løsning basert på digitale fingeravtrykk, ha behov for andre opplysninger enn en tilbyder som bruker tekniske løsninger basert på metadata.

Departementet legger til grunn at tilbydere ikke kan kreve mer informasjon enn de med rimelighet kan forvente at rettighetshavere kan gi. I høringen peker *BONO* på at det i vurderingen av hva som er nødvendig og relevant, også bør tas hensyn til rettighetshavernes interesser i effektivt å kunne håndheve sine rettigheter. Departementet er enig i dette.

Kravet til at tjenestetilbyderen må ha «gjort sitt beste», må etter departementets syn tolkes tilsvarende som i forslaget § 86 a første ledd bokstav a. I artikkel 17 nr. 4 bokstav b er imidlertid kravet også knyttet til «høye bransjestandarder for yrkesmessig aktsomhet». Dette innebærer ifølge fortalen punkt 66 at tilbyderen må ha truffet «alle tiltak som en aktsom markedsdeltaker ville ha truffet for å oppnå å hindre tilgang på sitt nettsted til ulovlige verk eller andre vernede arbeider». Ved vurderingen skal det tas hensyn til beste bransjepraksis og effektiviteten av de tiltakene som er truffet, i lys av alle relevante faktorer og utviklingstrekk. Departementet foreslår i gjennomføringsbestemmelsen at dette formuleres som et krav om at tilbyderen skal gjøre sitt beste «i samsvar med høy aktsomhetsstandard», noe som støttes av *TONO* og *BONO* i høringen.

Direktivet pålegger ikke bruk av spesifikke tekniske løsninger. Hva som oppfyller kravet til at tjenestetilbyderen skal ha gjort sitt beste i samsvar med høy aktsomhetsstandard, bør derfor vurderes konkret. Siden teknologien utvikler seg raskt, bør gjennomføringen være teknologinøytral og legge til rette for en dynamisk anvendelse av direktivets krav. En fleksibel gjennomføring bidrar også til at rettighetshavere og tilbydere kan komme til enighet om gjensidig egnede løsninger som sikrer at ikke-lisensiert innhold er utilgjengelig. Bruk av automatiske filtreringsløsninger er omtalt nærmere under punkt 13.4.6.4.

Forpliktelsen til å gjøre sitt beste for å sikre at bestemt innhold ikke er tilgjengelig, skal også tolkes i lys av forholdsmessighetsprinsippet, jf. artikkel 17 nr. 5. Dette innebærer blant annet at det ikke kan forventes at tjenestetilbydere benytter de dyreste eller mest sofistikerte tekniske løsningene dersom slike tiltak vil være uforholdsmessig. Forholdsmessighetsvurderingen er nærmere omtalt under punkt 13.3.6.4.

Departementet legger til grunn at forhåndsmelding kan gis av rettighetshaver selv eller dennes representant, for eksempel en kollektiv forvaltningsorganisasjon eller interesseorganisasjon som vedkommende er medlem av. For fellesverk, jf. åndsverkloven § 8, er det tilstrekkelig at den rettighetshaver som gir forhåndsmelding, representerer en del av rettighetene til verket for denne typen utnyttelse. Reglene om samtykke til offentliggjøring i § 8 andre ledd gjelder tilsvarende.

Dersom rettighetshaver gir tjenestetilbyder relevante opplysninger om et spesifikt verk, vil tilbyderen eksempelvis også være ansvarlig for at verket ikke lastes opp på innholdsdelingstjenesten i bearbeidet versjon, som en fremføring eller som en mindre del av en større helhet. Dersom en komponist gir forhåndsmelding til en tjenestetilbyder om et musikkverk, skal tilbyderen også være ansvarlig for opplasting av andre musikkverk som gjør inngrep i det innmeldte verket. Tilsvarende skal tilbyderen være ansvarlig for opplasting av nyinnspillinger av et lydopptak som produsenten har gitt forhåndsmelding om.

NRK påpeker i høringen at forhåndsmeldingen ikke bør hindre rettighetshaveren i å laste opp eget innhold på tjenesten. Departementet kan ikke se at direktivet regulerer denne problemstillingen. Etter departements syn bør tjenestetilbydere og rettighetshavere i fellesskap finne praktiske løsninger for slike situasjoner, på en måte som også ivaretar forpliktelsen til ikke å hindre lovlig innhold etter forslaget § 86 b, se punkt 13.4.6.

Forpliktelsen til å gjøre sitt beste for å hindre fremtidige inngrep er tatt inn i forslaget § 86 a første ledd bokstav b.

Tjenestetilbyderen skal hindre tilgang til eller fjerne innhold (hindre pågående inngrep) og gjøre sitt beste for hindre fremtidig opplasting (hindre fremtidige inngrep)

Artikkel 17 nr. 4 bokstav c inneholder i første del av bestemmelsen en såkalt «notice and take down»-forpliktelse som innebærer at tilbyder skal hindre tilgangen til eller fjerne verk som de har mottatt underretning om. Siste del av bestemmelsen gir på samme måte som i bokstav b anvisning på en såkalt «notice and stay down»-forpliktelse, hvor tilbyder i tillegg skal gjøre sitt beste for å sikre at materialet ikke blir lastet opp igjen av brukerne.

I Kommisjonens retningslinjer side 15 nevnes tre eksempler på situasjoner der artikkel 17 nr. 4 bokstav c kan komme til anvendelse. Det første eksempelet gjelder tilfeller der rettighetshaver ikke har gitt forhåndsmelding med relevante og nødvendige opplysninger etter bokstav b, men først reagerer etter at innholdet er gjort tilgjengelig på tjenesten. Det andre eksempelet gjelder situasjoner der innholdet, til tross for at tilbyderen har gjort sitt beste for å oppfylle kravene i bokstav b, likevel gjøres tilgjengelig. Dette kan for eksempel skyldes at den benyttede filtreringsløsningen

ikke har gjenkjent innholdet. Til slutt pekes det på at det i spesielle tilfeller kan være at tilbyderen først kan forventes å handle etter å ha mottatt tilstrekkelig underbygd underretning fra rettighetshaver, jf. fortalen punkt 66.

Handleplikten i første del av bokstav c oppstår når tjenestetilbyderen mottar en «tilstrekkelig underbygd underretning». Departementet foreslår å betegne dette som «notifikasjon» i gjennomføringsbestemmelsen. Etter departementets syn bør kravene til notifikasjon følge Kommisjonens rekommandasjon (EU) 2018/334 om tiltak for effektiv bekjempelse av ulovlig innhold på nett, slik det fremgår av Kommisjonens retningslinjer side 16. I henhold til rekommandasjonen anses notifikasjonen tilstrekkelig underbygd dersom den er så presis og adekvat underbygd at tjenestetilbyderen kan treffe informerte og korrekte avgjørelser om det aktuelle innholdet, herunder om innholdet er ulovlig. Som hovedregel bør notifikasjonen derfor inneholde en begrunnelse for hvorfor innholdet anses som ulovlig, og en tydelig identifikasjon av hvilket innhold på tjenesten det gjelder. (Beslektede regler finnes også i forordning (EU) 2022/2065 om digitale tjenester (DSA) artikkel 16.) Hvorvidt kravene til notifikasjon forutsetter at rettighetshaveren har særskilt juridisk kunnskap, som *BONO* tar opp i høringen, vil etter departementets syn kunne variere fra sak til sak og kan derfor ikke besvares generelt. Det bemerkes imidlertid at tilbyder på bakgrunn av notifikasjonen skal kunne ta stilling til om innholdet er ulovlig, og det antas derfor at en vurdering basert på rettighetshavers egne forutsetninger ikke alltid vil være tilstrekkelig.

Avsender av notifikasjonen bør også ha mulighet til å legge ved kontaktinformasjon. Dersom slik kontaktinformasjon er oppgitt, bør tjenestetilbyderen bekrefte mottak av notifikasjon og på en hensiktsmessig måte informere om sin beslutning i saken. Videre bør eventuelle etablerte samarbeidsrutiner og felles forståelser mellom rettighetshavere og tjenestetilbydere tas i betraktning.

Direktivet stiller krav om at tjenestetilbydere skal ha «handlet raskt» etter mottak av notifikasjon fra rettighetshavere. Dette innebærer at tilgangen til de notifiserte verkene må hindres uten unødig opphold. I forslaget har departementet valgt formuleringen «uten ugrunnet opphold» for å angi reaksjonstiden. Hva som ligger i dette, må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Uttrykket innebærer at tiltak skal iverksettes så snart det praktisk lar seg gjøre, og at enhver forsinkelse må være saklig begrunnet. Dersom en rettighetshaver gjentatte ganger må sende notifikasjon om samme verk, vil dette normalt tilsi at tjenestetilbyderen ikke har handlet tilstrekkelig raskt.

Kravet om å ha «gjort sitt beste» i artikkel 17 nr. 4 bokstav c gjelder kun forpliktelsen i siste del av bestemmelsen, som pålegger tjenestetilbyderen å hindre fremtidig opplasting av innhold som allerede er fjernet eller gjort utilgjengelig. Dette innebærer at første del av bokstav c – som gjelder å hindre tilgang til innhold som allerede er gjort tilgjengelig – ikke kan oppfylles ved å vise til at man har gjort sitt beste. Denne plikten må forstås som en resultatforpliktelse, hvor oppfyllelse forutsetter at tilgangen faktisk er hindret eller innholdet fjernet.

Forpliktelsen i siste del av bokstav c – å hindre fremtidig opplasting – bør derimot forstås som en innsatsforpliktelse, jf. uttrykket «gjort sitt beste». Etter departementets syn må dette tolkes på samme måte som i forslaget § 86 a første ledd bokstav b. Ved vurderingen av tjenestetilbyderens innsats skal det, i tråd med fortalen punkt 66, tas hensyn til beste bransjepraksis. Som *TONO* påpeker i høringen, forutsetter fastsettelsen av slik praksis et samarbeid mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere.

For at tilbyder skal kunne oppfylle forpliktelsen om å hindre fremtidig opplastning, er det på samme måte som i forslaget § 86 a første ledd bokstav b, nødvendig at tilbyder mottar «relevante og nødvendige» opplysninger fra rettighetshaver.

Direktivet pålegger ikke bruk av spesifikke tekniske løsninger. Siden teknologien utvikler seg raskt, bør gjennomføringen også her være teknologinøytral og legge til rette for en dynamisk anvendelse av direktivets krav. Bruk av automatiske filtreringsløsninger er omtalt nærmere under punkt 13.4.6.4.

Forpliktelsen etter artikkel 17 nr. 4 bokstav c skal også tolkes i lys av forholdsmessighetsprinsippet, jf. artikkel 17 nr. 5. Dette innebærer blant annet at det ikke kan forventes at tjenestetilbydere benytter de dyreste eller mest sofistikerte tekniske løsningene dersom det vil være uforholdsmessig. Forholdsmessighetsvurderingen er nærmere omtalt under punkt 13.3.6.4.

Forpliktelsen til å hindre pågående inngrep og gjøre sitt beste for å hindre fremtidige inngrep er tatt inn i forslaget § 86 a første ledd bokstav c.

13.3.6.4 Forholdsmessighetsvurdering

Artikkel 17 nr. 5 fastsetter at det skal foretas en forholdsmessighetsvurdering ved vurderingen av om tilbyderen oppfyller forpliktelsene etter nr. 4.

Oppregningen av de ulike momentene som det skal tas hensyn til ved vurderingen av om handlingspliktene i forslaget § 86 a første ledd er oppfylt, er ikke uttømmende, jf. «blant annet». Det innebærer at også andre relevante momenter kan inngå i vurderingen, og at domstolene i en konkret sak kan ta hensyn til alle momenter som påvirker forpliktelsenes forholdsmessighet. Dette åpner for at samtlige av tjenestetilbyderens forutsetninger for å oppfylle handlingspliktene kan vektlegges. At bestemmelsen likevel oppgir enkelte momenter, innebærer at disse typisk vil være relevante for vurderingen.

Kravet om forholdsmessighet medfører at forpliktelsen om at tilbydere skal gjøre sitt beste for å innhente tillatelse etter § 86 a første ledd bokstav a, kan lempes i tilfeller der det anses uforholdsmessig. Til tross for at forpliktelsen til å innhente tillatelse er vidtrekkende, ville det vært uforholdsmessig å anse det som en absolutt forpliktelse. En tilbyder vil for eksempel ikke være forpliktet til å innhente tillatelse til overføring av alt opphavsrettslig beskyttet innhold som potensielt kan lastes opp på tjenesten.

At forpliktelsen skal være forholdsmessig, innebærer etter departementets vurdering likevel ikke en begrensning når det gjelder i hvilke tilfeller en tilbyder skal anses forpliktet til å lisensiere bruken, slik at regelverket ikke får anvendelse for innhold som sjelden lastes opp på tjenesten. Utgangspunktet er at tjenestetilbyderen skal lisensiere bruken av det innhold som gjøres tilgjengelig på tjenesten. Tjenestens type, publikum og størrelse, samt hvilke verk som lastes opp, vil imidlertid ha betydning for hvilke krav som stilles for at tilbyderen skal anses å ha gjort sitt beste i det konkrete tilfellet.

Tilsvarende vil det kunne være uforholdsmessig å kreve at tjenestetilbydere innhenter tillatelse fra rettighetshavere som stiller urimelige lisensvilkår. Departementet presiserer imidlertid at dersom innhenting av tillatelse anses uforholdsmessig, vil tilbyderen fortsatt være forpliktet til å gjøre innholdet utilgjengelig, fjerne det og hindre fremtidig opplasting av det etter forslaget § 86 a første ledd bokstav b og c.

Forholdsmessighetsvurderingen har imidlertid også betydning for forpliktelsene i § 86 a første ledd bokstav b og c. Etter forslaget skal det tas hensyn til tilgjengeligheten av egnede og effektive metoder og kostnadene ved disse. Det kan for eksempel ikke kreves at en tilbyder uansett kostnad tar i bruk tekniske løsninger for innholdsgjenkjenning dersom det aktuelle innholdet i liten grad gjøres tilgjengelig i tjenesten. I slike tilfeller vil tiltaket ha begrenset effekt. Det samme gjelder der det i liten grad finnes tekniske løsninger som kan håndtere den aktuelle verkstypen. På den andre siden kan tiltak med begrenset effekt likevel være forholdsmessige dersom de ikke medfører vesentlige kostnader for tilbyderen. Ved vurderingen må det også tas hensyn til den samlede kostnaden for alle tekniske løsninger som må tas i bruk for å oppfylle forpliktelsene etter § 86 a første ledd, enten disse kjøpes fra tredjepart eller utvikles internt.

Videre kan det i enkelte tilfeller ikke utelukkes at ikke-lisensiert innhold kun kan fjernes etter særskilt notifikasjon fra rettighetshaver, selv om forhåndsmelding med nødvendige opplysninger allerede er gitt. Dette kan være forholdsmessig der det ikke finnes teknologi på markedet som kan fjerne innholdet automatisk, og det derfor ikke med rimelighet kan kreves at tilbyderen fjerner innholdet.

Også i forholdet mellom forholdsmessighetsvurderingen og kravet om å ha gjort sitt beste for å hindre fremtidig opplastning kan det oppstå vanskelige grensedragninger. I den utstrekning forpliktelsen forutsetter bruk av automatisk filtreringsteknologi, innebærer vurderingen at det ikke nødvendigvis kan kreves bruk av en bestemt teknologi, for eksempel den nyeste og dyreste løsningen. I sak C-401/19 (Polen mot Parlamentet og Rådet) viser EU-domstolen til at tilbydere selv kan bestemme hvilke tiltak som må iverksettes for å oppfylle kravene etter direktivet. På den måten kan de velge tiltak som best samsvarer med deres ressurser og kapasitet, og som er forenlige med øvrige forpliktelser og utfordringer i virksomheten, se dommen avsnitt 75.

Departementet erkjenner at kombinasjonen av kravet om å gjøre sitt beste og den tilhørende forholdsmessighetsvurderingen utgjør en juridisk konstruksjon som kan være vanskelig tilgjengelig. I den svenske gjennomføringsbestemmelsen 52 l § benyttes formuleringen «det som skäligen kan krävas». Ifølge de svenske forarbeidene ivaretar denne formuleringen begge vilkår, uten at det stilles et lavere krav enn direktivet, jf. Prop. 2021/22:278 side 125. Departementet vurderer likevel at fremtidig praksis fra EU-domstolen vil bli lettere overførbar til norsk rett dersom bestemmelsene gjennomføres tett opp til direktivteksten, og at hensynet til direktivnær gjennomføring derfor bør veie tyngst.

Forholdsmessighetsprinsippet er tatt inn i forslaget § 86 a andre ledd.

13.3.6.5 Mindre strenge krav for nye tjenestetilbydere

Artikkel 17 nr. 6 fastsetter mindre strenge vilkår for handlingspliktene etter nr. 4 for nye tjenestetilbydere med begrenset omsetning. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om en gjennomføring tett opp til direktivets ordlyd.

De mindre strenge vilkårene gjelder dersom tilbyderens tjeneste har vært tilgjengelig for allmennheten i EØS-området i mindre enn tre år og har en årsomsetning på under 10 millioner euro. Formålet med bestemmelsen er å hensynta nyetablerte selskaper og legge til rette for utvikling av nye forretningsmodeller.

Forslaget inneholder et tosporet system med regler for slike tjenestetilbydere, avhengig av tilbydernes publikum. Dersom tilbyderne har mindre enn 5 millioner unike månedlige besøkende basert på foregående kalenderår, er de kun forpliktet til å gjøre sitt beste for å innhente tillatelse etter § 86 a første ledd bokstav a og til å overholde den såkalte «notice and take down»-forpliktelsen etter første del av bokstav c.

Dersom tilbyderen har mer enn 5 millioner unike månedlige besøkende, er de i tillegg forpliktet til å overholde den såkalte «notice and stay down»-forpliktelsen etter siste del av bokstav c.

Begge kategorier av nye tjenestetilbydere er fritatt fra forpliktelsen til å gjøre sitt beste for å sikre at bestemte verk og arbeider, som rettighetshaverne har gitt relevante og nødvendige opplysninger om, ikke er tilgjengelige etter § 86 a første ledd bokstav b.

De to kategoriene skilles etter antall unike månedlige besøkende. Ved beregningen skal besøkende fra hele EØS-området tas med og relevante personvernregler skal overholdes.

Utgangspunktet er at samtlige vilkår for ansvarsfrihet i § 86 a første ledd også gjelder for mindre tjenestetilbydere. Forslaget åpner kun for unntak i klart avgrensede tilfeller. Siden det etter direktivet er tilbyderne som må påvise at vilkårene for ansvarsfrihet er oppfylt, er det etter departementets syn naturlig at tilsvarende gjelder for om unntaket kommer til anvendelse. Det vil altså være tilbyderen som har bevisbyrden for at de omfattes av unntaket. Etter departementets vurdering er det derfor ikke nødvendig å særskilt regulere opplysningsplikt eller lignende tiltak, som *BONO* tar opp i høringen.

Forholdsmessighetsvurderingen etter forslaget § 86 a andre ledd, jf. punkt 13.3.6.4, vil være relevant ved vurderingen av om nye tjenestetilbydere oppfyller vilkårene for ansvarsfrihet. Det innebærer at det også her må tas hensyn til den enkelte tilbyders situasjon.

Særreglene for nye tjenestetilbydere er tatt inn i forslaget § 86 a tredje ledd.

13.3.6.6 Behandling av personopplysninger

Det følger av artikkel 28 at all behandling av personopplysninger som kan være aktuell for å oppfylle direktivets krav, må skje i samsvar med kommunikasjonsverndirektivet (2002/58/EF) og personvernforordningen (EU) 2016/679. Tilsvarende gjelder for identifikasjon av enkeltbrukere, jf. artikkel 17 nr. 9.

Bruk av automatisk filtreringsteknologi for å forhindre fremtidige opplastninger, jf. forslaget § 86 a første ledd bokstav b og siste del av bokstav c, kan innebære behandling av betydelige mengder personopplysninger. Forslaget § 86 a inneholder imidlertid ingen plikt til å behandle slike opplysninger. I hvilken grad personopplysninger faktisk behandles, vil avhenge av hvordan tilbyderne velger å oppfylle forpliktelsene etter bestemmelsen.

Personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c åpner for behandling av personopplysninger når dette er nødvendig for å oppfylle en rettslig forpliktelse. I høringsnotatet la departementet til grunn at tjenestetilbyderen (behandlingsansvarlig) vil ha et gyldig behandlingsgrunnlag i den grad behandling er nødvendig for å oppfylle kravene til ansvarsfrihet.

I høringsnotatet ble det videre vist til at dette behandlingsgrunnlaget krever et supplerende rettsgrunnlag i nasjonal lovgivning, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 3. Departementet vurderte at utkastet § 86 a andre ledd bokstav b (tilsvarer forslaget § 86 a første ledd bokstav b) vil være et supplerende rettsgrunnlag for de situasjonene hvor tjenestetilbyder benytter filtreringsteknologi for å oppfylle kravene til ansvarsfrihet.

Datatilsynet gir i høringen tilslutning til at forslaget ikke etablerer noen plikt til å behandle personopplysninger. Tilsynet er imidlertid ikke enig i at tjenestetilbyderen har et behandlingsgrunnlag i personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c, eller at utkastet § 86 a andre ledd kan anses å utgjøre et supplerende behandlingsgrunnlag. Datatilsynet ber derfor departementet foreta en ny vurdering av dette spørsmålet.

Departementet er etter en fornyet vurdering enig i at forslaget § 86 a ikke oppstiller en rettslig forpliktelse, noe som er et krav for at behandlingen skal være lovlig etter personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c. Behandling som skjer for å oppfylle kravene i § 86 a må

derfor baseres på et annet rettslig grunnlag i personvernforordningen artikkel 6 nr. 1, slik også Datatilsynet viser til i høringen. En tilsvarende vurdering er lagt til grunn i de svenske forarbeidene, jf. Prop. 2021/22:278 side 206.

Et slikt grunnlag kan eksempelvis være samtykke fra den registrerte, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav a. Departementet antar at samtykke kan være aktuelt å innhente i forbindelse med for eksempel aksept av tjenestens brukervilkår.

Som *Datatilsynet* uttaler i høringen, kan også bruk av automatisk filtreringsteknologi i enkelte tilfeller aktualisere personvernforordningen artikkel 22, som gir enkeltpersoner rett til ikke å bli utsatt for avgjørelser utelukkende basert på automatisert behandling med rettsvirkninger eller som på betydelig måte påvirker vedkommende.

Dersom bruken av automatiske filtreringsløsninger innebærer en automatisert individuell avgjørelse, må behandlingen av personopplysninger i forbindelse med filtreringen baseres på avtale, lovhjemmel eller samtykke, jf. personvernforordningen artikkel 22 nr. 2. Siden forslaget ikke oppstiller et krav om å benytte slike filtreringsløsninger, må behandlingen etter d e p a r t e m e n t e t s vurdering baseres på samtykke gitt av den registrerte.

Det er videre et krav etter personvernforordningen artikkel 22 nr. 3 at hvis behandlingen baseres på avtale eller samtykke, skal den behandlingsansvarlige gjennomføre egnede tiltak for å verne den registrertes rettigheter og friheter og berettigede interesser. Som et minimum skal retten til menneskelig inngripen fra den behandlingsansvarlige ivaretas, samt retten til å uttrykke sine synspunkter og til å bestride avgjørelsen. Departementet legger til grunn at tjenestetilbydernes oppfyllelse av forpliktelsene etter forslagene § 86 b (beskyttelse av brukernes interesser), § 86 c (rett til informasjon) og § 86 d (rutiner for klagebehandling), som et utgangspunkt også vil innebære at kravene etter personvernforordningen § 22 nr. 3 er oppfylt. Den ansvarlige tjenestetilbyderen må likevel foreta en konkret vurdering av dette i det enkelte tilfellet.

Departementet understreker at enhver behandling av personopplysninger må være forholdsmessig og nødvendig, og at det så langt som mulig ikke skal behandles personopplysninger. Tjenestetilbydere som velger å benytte teknologi som innebærer behandling av personopplysninger, må gjennomføre en vurdering av personvernkonsekvenser (DPIA) i henhold til personvernforordningen artikkel 35.

Departementet merker seg at *Datatilsynet* anbefaler at det av pedagogiske hensyn tas inn en henvisning til personvernregelverket i gjennomføringsbestemmelsen. Etter d e p a r t e m e n t e t s vurdering er dette ikke hensiktsmessig, da personvernforordningen har direkte virkning i norsk rett og derfor gjelder uavhengig av om den er eksplisitt nevnt i sektorregelverk. Ved motstrid går forordningen foran nasjonal lovgivning. Innføring av en særskilt personvernbestemmelse i loven som utelukkende henviser til personvernforordningen, uten å etablere et supplerende rettsgrunnlag, vil etter departementets syn innebære en overflødig gjentakelse av gjeldende rett. Departementet foreslår derfor ikke å innta en slik henvisning i loven som ledd i gjennomføringen av direktivet artikkel 28.

13.4 Beskyttelse av brukernes interesser

13.4.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven § 29 er en avgrensningsbestemmelse for sitater. Bestemmelsen gir en rett til å sitere fra offentliggjorte verk uten vederlag og uten samtykke, forutsatt at det siteres i samsvar med god skikk og i det omfang og i den skikkelse formålet krever. Sitatretten begrenser ikke opphaverens ideelle rettigheter etter § 5.

Bestemmelsen er en rettslig standard og har hatt samme utforming siden åndsverkloven av 1961 ble vedtatt. Det nærmere innholdet skal følgelig kunne fastlegges gjennom rettspraksis og utvikles i takt med teknologiske og samfunnsmessige endringer, samt rimelig bransjepraksis.

Formålet med sitatretten er å ivareta det frie ordskiftet og allmennhetens interesse i å orientere seg om og diskutere offentliggjorte verk. Adgangen til å sitere er derfor mest omfattende når formålet med sitatet er å delta i samfunnsdebatten om saker av allmenn interesse. Sitatretten kan også benyttes for å illustrere, utdype eller berike fremstillingen i et nytt verk.

Ved vurderingen av sitatrettens nærmere utstrekning må det tas hensyn til opphaveres legitime interesser, slik at en rimelig balanse mellom hensynet til opphaverne og brukerne ivaretas. Dette tilsier at adgangen til å sitere fra visse verkstyper som er særlig sårbare for gjengivelse, slik som kunstverk, musikk og fotografier, generelt må være snever.

Sitatregelen har hjemmel i Bernkonvensjonen artikkel 10 og er i samsvar med opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 nr. 3 bokstav d.

Dette medfører at praksis fra EU-domstolen er relevant ved forståelsen av sitatretten i norsk rett. For nærmere omtale av sitatretten vises det til Prop. 104 L (2016–2017) side 129 flg.

Åndsverkloven inneholder ingen uttrykkelig avgrensningsbestemmelse om bruk av åndsverk til parodi, karikatur eller pastisj. Likevel er det lagt til grunn at når et åndsverk benyttes som grunnlagsmateriale for parodi eller lignende, må loven tolkes slik at parodien anses å utgjøre et nytt og selvstendig verk etter åndsverkloven § 6 andre ledd, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 107. Ved gjennomføringen av opphavsrettsdirektivet, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004–2005), ble det ikke foreslått å innføre en egen parodibestemmelse, til tross for at direktivet åpner for dette i artikkel 5 nr. 3 bokstav k. Spørsmålet ble også vurdert i forarbeidene til ny åndsverklov, men heller ikke der ble det foreslått å lovfeste en egen parodiregel. Det ble imidlertid forutsatt at gjeldende rettstilstand skulle videreføres, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 107.

Det finnes ingen norsk rettspraksis om parodier. Den ulovfestede regelen er i stedet utviklet gjennom juridisk teori, uttalelser i forarbeidene og rettspraksis fra de andre nordiske landene. Resonnementet bak den ulovfestede parodiregelen er at en parodi er et verk som er uavhengig av originalverket det parodierer. Selv om en parodi ofte vil benytte vernede trekk ved originalverket, vil den likevel gi et helhetsinntrykk som skiller seg fra originalverket.

Formålet med en parodi er ikke å utnytte en annens åndsinnsats på utilbørlig vis, men å kommentere, gjøre narr av eller skape satire – enten av originalverket eller noe helt annet – ved å endre, overdrive eller forvrenge sentrale deler av originalverket. Det er de endrede elementene av originalverket som preger parodiens uttrykk, ikke de som er etterliknet.

13.4.2 Digitalmarkedsdirektivet

Oppfyllelse av forpliktelsene i artikkel 17 nr. 4 bokstav b og c forutsetter et samarbeid mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere. Etter artikkel 17 nr. 7 første ledd skal dette samarbeidet ikke medføre at det hindres tilgang til brukeropplastet innhold som ikke krenker opphavsretten eller nærstående rettigheter.

Slik lovlig bruk omfatter blant annet bruk som er omfattet av et unntak eller en avgrensning i nasjonal opphavsrettslovgivning.

I henhold til fortalen punkt 70 er det særlig viktig at det ikke hindres tilgang til innhold som omfattes av unntak eller avgrensninger i opphavsretten som skal sikre brukernes ytringsfrihet. Derfor foreskriver artikkel 17 nr. 7 andre ledd at brukerne kan benytte et hvilket som helst av de nærmere angitte unntak eller avgrensninger i opphavsretten når de overfører brukergenerert innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester. Dette gjelder sitat, kritikk og anmeldelse etter bokstav a, og karikatur, parodi eller pastisj etter bokstav b.

Artikkel 17 nr. 8 første ledd slår fast at anvendelsen av artikkel 17 ikke skal medføre noen form for generell overvåkningsforpliktelse.

I artikkel 17 nr. 9 tredje ledd oppstilles en overordnet forpliktelse om at direktivet ikke skal berøre rettmessig bruk, for eksempel bruk i henhold til unntak eller avgrensninger. Etter nr. 9 fjerde ledd skal tilbyderne i sine vilkår informere brukerne om adgangen til å benytte beskyttet materiale i tråd med unntak og avgrensninger som er fastsatt i EU-retten.

13.4.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 17 nr. 7 og nr. 9 fjerde ledd gjennomført i ophavsretsloven § 52 c stk. 9, med en ordlyd som ligger tett opp til direktivet. Ved direktivgjennomføringen ble det i § 52 c stk. 10 innført en avgrensning for karikatur, parodi og pastisj for anvendelsesområdet til artikkel 17. På dette tidspunktet hadde Danmark ikke benyttet adgangen etter opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 nr. 3 til å ha en generell avgrensning for karikatur, parodi eller pastisj. Det fremgår imidlertid av forarbeidene at det gjaldt en parodiregel på ulovfestet grunnlag. I etterkant av gjennomføringen er det innført en generell avgrensning for karikatur, parodi eller pastisj i ophavsretsloven § 24 b, jf. Lovforslag nr. L 145 (2023–24). Endringene trådte i kraft 1. juli 2024. Samtidig ble den særskilte bestemmelsen i § 52 c stk. 10 opphevet. Forbudet mot en generell overvåkningsforpliktelse i artikkel 7 nr. 8 første ledd er ikke gjennomført særskilt.

I Sverige er artikkel 17 nr. 7 første ledd gjennomført i upphovsrättslagen 52 o §. Til tross for at direktivet artikkel 17 nr. 7 foreskriver at det er samarbeidet mellom tjenestetilbyder og rettighetshavere som skal medføre at det ikke hindres tilgang til lovlig innhold, er forpliktelsen i den svenske gjennomføringen lagt til tjenestetilbyder. Ifølge de svenske forarbeidene er bakgrunnen at det utelukkende er tjenestetilbyder som har kontroll over hvilke handlinger som foretas ved filtrering av innhold på tjenesten. I de svenske forarbeidene er det lagt til grunn at filtreringsløsninger

ikke kan avgjøre om et inngrep er åpenbart eller ikke. Derfor foreskriver 52 o § at det kun skal hindres tilgang til innhold ved hjelp av automatiske filtreringsløsninger dersom innholdet «med en hög grad av sannolikhet» kan antas å utgjøre et inngrep. Artikkel 17 nr. 7 andre ledd og nr. 9 fjerde ledd er gjennomført i 52 p §, som slår fast at brukere skal kunne tilgjengeliggjøre verk for sitat, kritikk og anmeldelser og i karikatur-, parodi- eller pastisjhensikt på en nettbasert innholdsdelingstjeneste. Det er følgelig innført en særskilt sitatregel, selv om den svenske loven inneholder en generell sitatregel i 22 §. I SOU 2024: 4 *Inskränkningarna i upphovsrätten* er det foreslått innført en generell avgrensningsregel om bruk av verk i karikatur-, parodi- eller pastisjhensikt. Forslaget er foreløpig ikke fulgt opp. Forbudet mot en generell overvåkningsforpliktelse i artikkel 7 nr. 8 første ledd er ikke gjennomført særskilt.

I Finland er artikkel 17 nr. 7 og nr. 9 fjerde ledd gjennomført i upphovsrättslagen 55 e §, med en ordlyd som ligger tett opp til direktivet. Forpliktelsen er lagt til både tjenestetilbyder og rettighetshaver. Det er også presisert at bestemmelsen omfatter verk som benyttes med hjemmel i avgrensningsbestemmelsene i upphovsrättslagen. Artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav b er gjennomført i 23 a §, hvor det er innført en generell parodiregel. I motsetning til Sverige og Danmark har Finland ikke hatt en ulovfestet parodiregel. Finland har i tillegg innført en bestemmelse i 55 f § om at tjenestetilbyder må ha rutiner og fremgangsmåter for å sikre oppfyllelsen av § 55 e. Paragrafen gjennomfører også artikkel 17 nr. 8 andre ledd om forbud mot en generell overvåkningforpliktelse.

13.4.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble artikkel 17 nr. 7 og nr. 9 fjerde ledd foreslått gjennomført i ny § 86 b om beskyttelse av brukernes rettigheter.

Etter utkastet § 86 b første ledd skal samarbeidet mellom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester og rettighetshavere som beskrevet i utkastet § 86 a andre ledd ikke hindre tilgang til innhold som lastes opp av brukere uten å gjøre inngrep i rettigheter etter åndsverkloven.

I høringsnotatet ble det lagt til grunn at det med tilgjengeliggjøring av innhold som «ikke utgjør inngrep», menes lovlig bruk.

Utkastet § 86 b andre ledd fastslår at når tilgang til innhold hindres, skal brukeren underrettes uten ugrunnet opphold. Dette gjør det mulig for brukeren å klage på beslutningen.

Etter utkastet § 86 b tredje ledd skal brukere kunne benytte seg av verk til karikatur, parodi eller pastisj (parodiregelen) ved tilgjengeliggjøring av innhold på tjenester som nevnt i § 86 tredje ledd. I høringsnotatet ga departementet uttrykk for at det var lovteknisk uheldig å lovfeste en parodiregel for en bestemt type bruk, samtidig som den generelle regelen forblir ulovfestet. Det ble likevel ikke foreslått å lovfeste en generell parodiregel. Med henvisning til åndsverkloven § 29 mente departementet at det ikke var behov for å innføre en egen avgrensningsregel for sitat i bestemmelsen, jf. direktivet artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav a. Det ble heller ikke ansett nødvendig med særskilt gjennomføring av forbudet mot en generell overvåkningsforpliktelse i artikkel 17 nr. 8.

Etter utkastet § 86 b fjerde ledd skal tjenestetilbyderen i sine brukervilkår gi brukerne informasjon om sine rettigheter etter denne paragrafen. Dette er en gjennomføring av artikkel 17 nr. 9 fjerde ledd.

I høringsnotatet bemerket departementet at direktivet gir begrenset veiledning for hvordan forpliktelsene etter artikkel 17 nr. 4 og nr. 7 skal balanseres og ba derfor særskilt om høringsinstansenes syn på denne problemstillingen.

13.4.5 Høringen

13.4.5.1 Generelt

Balansen mellom rettighetshavernes vern og brukernes tilgang til lovlig innhold får stor oppmerksomhet i høringen. Overordnet fremhever rettighetshaversiden behovet for tydelige regler som ikke svekker deres stilling, mens NRK som medieaktør vektlegger at gjennomføringen må sikre at lovlig og samfunnsviktig innhold ikke blokkeres. Det synes å være bred enighet om at avgrensningene må tolkes i tråd med EU-retten, men uenighet om behovet for å innføre en særskilt avgrensningsregel for parodi, karikatur og pastisj.

13.4.5.2 Forpliktelsen til ikke å hindre tilgang til lovlig innhold

BONO, med støtte fra *Norges Fotografforbund* og *Norsk Journalistlag (NJ)*, mener at forslaget kan skape et feilaktig inntrykk av at artikkel 17 setter brukere og rettighetshavere opp mot hverandre. BONO understreker at direktivet er ment å løse problemet med krenkelser begått av brukerne. Hvis den nasjonale gjennomføringen gjør det vanskeligere for tilbyderne å utøve sitt ansvar

fordi de også må beskytte brukernes rettigheter, kan dette etter BONOs syn føre til en ytterligere innskrenking av rettighetshavernes vern. Som følge av dette har BONO flere konkrete forslag til endringer i bestemmelsen.

BONO peker på at artikkel 17 nr. 7 er ment å fungere som et tolkningsmoment for hvordan samarbeidet mellom rettighetshavere og tjenestetilbydere skal foregå. Etter BONOs syn blir det derfor feil å gjennomføre bestemmelsen som en rettighet for brukerne, da det skaper spørsmål om hva som utgjør en krenkelse av denne rettigheten, og hvem den kan gjøres gjeldende overfor.

NRK ber om at det i merknaden til § 86 b også presiseres at dagshendingsbestemmelsen (§ 36) kan gjøre innhold lovlig, og at slikt innhold derfor ikke skal blokkeres.

13.4.5.3 Forpliktelsen til å sikre brukernes adgang til å benytte seg av unntaks- og avgrensningsregler

Obligatorisk avgrensning for sitat, kritikk og anmeldelser

BONO og *IFPI Norge* støtter departementet i at det ikke er behov for en egen avgrensningsregel for sitat i utkastet § 86 b eller endringer i § 29. Disse høringsinstansene er også enige i at det stilles krav om at verket er lovlig offentliggjort, og at sitatet foretas i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet betinger. IFPI Norge peker også på at de ideelle rettighetene i § 5 må respekteres.

IFPI Norge mener imidlertid at direktivet ikke gir grunnlag for å fastsette at unntakene for kritikk og anmeldelse skal gjelde generelt, men kun i tilfeller som dekkes av artikkel 17. Når departementet tolker norsk rett slik at sitatretten også dekker kritikk og anmeldelse generelt, må det etter IFPI Norges syn vurderes opp mot tretrinnstesten. Videre peker IFPI Norge på viktigheten av at norsk rett tolkes slik EU-domstolen tolker innholdet i sitatretten.

Obligatorisk avgrensning for karikatur, parodi og pastisj

IFPI Norge støtter forslaget om kun å innføre et unntak for karikatur, parodi og pastisj innenfor virkeområdet til artikkel 17, og at unntaket skal tolkes i samsvar med EU-domstolens praksis.

Advoktatforeningen er enig med departementet i at det er uheldig å lovfeste en parodiregel for en bestemt type bruk mens den generelle regelen er ulovfestet. Advokatforeningen mener derfor at det bør vurderes å innføre en generell parodiregel i Norge for å gjøre reglene lettere å forstå. Subsidiært foreslår Advokatforeningen en alternativ formulering som gjør det klart at det er tale om et eksisterende unntak og ett av flere unntak.

BONO mener at det ikke er nødvendig å innføre et unntak for karikatur, parodi og pastisj, verken generelt eller i sammenheng med artikkel 17, da åndsverkloven § 6 allerede tilstrekkelig ivaretar adgangen til å bruke verk til disse formålene.

BONO uttaler:

> «Det kan virke som om departementet anser det nødvendig å innføre unntaket fordi skillet mellom bearbeidelser og nye og selvstendige verk, ikke ivaretar det faktum at det kan være snakk om en ikke- vernet karikatur, parodi eller pastisj.
>
> BONO mener generelt sett at det ikke er noen grunn til å ha et eget unntak for ikke-vernede karikaturer, parodier eller pastisjer. Brukernes behov vil i slike tilfeller anses som ivaretatt gjennom de eksisterende unntaksbestemmelsene i åndsverkloven. Et eget unntak for ikke-vernede karikaturer, parodier eller pastisjer vil innebære en fare for at tilnærmet alle etterlikninger av visuell kunst vil kunne bli vurdert som unntatt fra eneretten.»

BONO peker videre på at «memes» som ikke oppfyller originalitetskravet må klareres. Etter BONOs syn vil brukernes interesse i å dele «memes» ivaretas ved at de får tillatelse til å bruke verk, forutsatt klarering fra tjenestetilbyderne. BONO mener at dersom departementet innfører et unntak for karikatur, parodi og pastisj, må det stilles strenge krav for at ikke-vernede etterlikninger av verk, inkludert «memes», skal kunne regnes som en karikatur, parodi eller pastisj i henhold til utkastet § 86 b tredje ledd.

IFPI Norge er enig med uttalelsene i høringsnotatet om at kun parodier skapt av brukeren omfattes av unntaket, og at opplastning av andres parodier krever opphaverens samtykke.

NRK viser til merknadene om at de ulovfestede regler for parodi, karikatur og pastisj fortsatt gjelder utenfor bestemmelsens virkeområde, og mener denne presiseringen er viktig.

TONO peker på at unntakene for karikaturer, pastisj og parodier i utkastet § 86 b tredje ledd ikke må gis et videre omfang enn de ulovfestede

reglene, og at de må vurderes etter samme kriterier som åndsverkloven § 29 og tretrinnstesten.

13.4.5.4 Forholdet mellom forpliktelsene i § 86 a og § 86 b og bruk av automatisk filtreringsteknologi

IFPI Norge mener at balanseringen mellom forpliktelsene i artikkel 17 nr. 4 og nr. 7 (utkastet § 86 a og § 86 b) må ses i lys av formålet med artikkel 17, som er å sikre avtaler mellom rettighetshavere og tilbydere. Etter IFPI Norges syn er det først og fremst i tilfeller hvor det ikke foreligger en avtale, at unntakene vil skape vanskelige grensedragninger. IFPI Norge mener at tilbyderne skal blokkere innhold der det er usikkerhet om innholdet faller innenfor unntakene. Klage- og tvisteløsningsmekanismer for brukerne vil i slike tilfeller etter IFPI Norges syn sikre balansering av interessene. Når det gjelder «samarbeidet» mellom rettighetshavere og tilbyderen, mener IFPI Norge at det må baseres på at tilbyderen er ansvarlig for å sikre at tiltakene ikke hindrer lovlig bruk, og at rettighetshavere ikke skal holdes ansvarlige for eventuelle feilaktige vurderinger.

BONO er enig i at automatiske filtreringsløsninger burde brukes for åpenbare inngrep, og at vurderingen gjøres på bakgrunn av en helhetsvurdering, herunder risikoen for økonomisk tap for rettighetshaver. *IFPI Norge* mener at direktivet tillater bruk av automatisk filtreringsteknologi, så lenge formålet er å forhindre at innhold gjøres tilgjengelig uten samtykke. IFPI Norge understreker videre at det er nødvendig å gi tilbyderne handlingsrom til å utvikle eller anskaffe teknologi som er egnet for formålet. *Motion Pictures Association (MPA)* uttaler at bestemmelsen forutsetter bruk av automatiske filtreringsløsninger og påpeker at ordlyden i Kommisjonens retningslinjer som departementet refererer til i høringsnotatet, ikke er ment å være absolutt. Videre mener MPA at artikkel 17 inneholder alle elementer for å sikre en rimelig balanse mellom grunnleggende rettigheter, og anbefaler derfor en ordrett gjennomføring.

NRK mener det er viktig at lovteksten eller merknadene klart uttrykker at automatiske filtreringsløsninger må innrettes slik at de kun skal kunne blokkere innhold som utgjør åpenbare inngrep. NRK ber om at det presiseres at dersom det ikke er tale om åpenbare inngrep, må innholdet tillates tilgjengeliggjort og kan deretter kontrolleres manuelt. Videre mener NRK at det bør presiseres at forpliktelsen til ikke å hindre tilgang til lovlig materiale er en resultatforpliktelse, mens forpliktelsen til å hindre tilgang til ulovlig innhold er en innsatsforpliktelse.

TONO peker på at tilbyders ansvar og forpliktelser ikke vil hindre tilgang til lovlige verk, og at brukernes interesser ivaretas gjennom eksisterende unntaksregler og forslag til nye unntak. Videre mener TONO at det viktigste er at de skrittene tilbyderen må ta for å oppfylle bestemmelsens forpliktelser, samlet sett er effektive nok til å forhindre tilgang til ulovlig innhold.

13.4.5.5 Innhold lastet opp av medieaktører

IFPI Norge er enig med departementet i at direktivet ikke tillater særordninger for enkelte brukergrupper. Videre påpeker IFPI Norge at det finnes unntak for kringkastingsselskaper i § 22 fjerde ledd og § 36, men at medieaktører utover dette må inngå egne avtaler for bruk av beskyttet materiale på innholdsdelingstjenester, ettersom de opererer med kommersielt formål.

NRK viser til tidligere innspill om at det bør innføres et krav om at tjenestetilbyder må ta kontakt med medieaktøren før medieaktørens innhold blokkeres. NRK har forståelse for departementets syn om at direktivet ikke åpner for særbehandling av enkelte kategorier av brukere. Samtidig mener NRK at direktivet, av hensyn til ytrings- og informasjonsfriheten, likevel gir rom en viss særbehandling av mediene.

NRK uttaler:

> «[Direktivet] fokuserer på at de nye reglene må balanseres mot ytrings- og informasjonsfriheten, og at mediene spiller en avgjørende rolle for å sikre et velfungerende demokratisk samfunn. Mediene skal bringe fram informasjon av allmenn interesse som ofte har høy nyhets- og aktualitetsverdi. Det er derfor viktig at de nye reglene ikke innsnevrer medienes mulighet til å nå frem med sitt innhold. Vi vil i denne sammenheng også fremheve de redaktørstyrte medienes rolle som garantist for at kvalitetssikret informasjon er tilgjengelig og enkelt å finne for alle i samfunnet. Dette vil være mer og mer viktig i tiden som kommer – der vi kan forvente stadig økende spredning av desinformasjon og falske nyheter.»

Subsidiært ber NRK om at det i merknadene til bestemmelsene tydeliggjøres at det er særlige hensyn som gjør seg gjeldende når det gjelder medienes innhold, og at tjenesteyterne derfor må sikre at medienes lovlige innhold ikke blir blokkert.

Også *TV 2* mener at reglene ikke bør begrense publisisters mulighet til å utøve sin samfunnsrolle på disse plattformene, og mener det bør være en høy terskel og sikkerhetsmekanismer for å beskytte publisisters innhold mot å bli fjernet. Dette kan håndteres gjennom en presumsjonsregel som sikrer at det er mulighet for kontradiksjon og klage før innholdet tas ned.

13.4.5.6 Forbud mot en generell overvåkningsforpliktelse

BONO er enig i at det ikke er nødvendig å lovfeste et forbud mot en generell overvåkningsforpliktelse. *NRK* på sin side ønsker at dette presiseres i enten lovtekst eller merknadene til bestemmelsen.

13.4.6 Departementets vurderinger

13.4.6.1 Innledning

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at artikkel 17 nr. 7 og nr. 9 fjerde ledd gjennomføres i ny § 86 b. Blant annet på bakgrunn av høringen er det foretatt enkelte endringer i forslaget.

Forslaget § 86 b utgjør både en begrensning i tjenestetilbyderens *forpliktelse* til å hindre tilgang til eller fjerne innhold etter ansvarsfrihetsreglene i § 86 a, og en begrensning i hvilket innhold som tjenestetilbyder har *adgang* til å hindre tilgang til, jf. EU-domstolens dom sak C-401/19 (Polen mot Parlamentet og Rådet) avsnitt 85. I sistnevnte relasjon utgjør regelen en forpliktelse overfor brukerne.

13.4.6.2 Forpliktelsen til ikke å hindre tilgang til lovlig innhold

Etter artikkel 17 nr. 7 første ledd skal det ikke hindres tilgang til brukeropplastet innhold som ikke krenker opphavsretten eller nærstående rettigheter. Slik tilgjengeliggjøring av innhold som ikke utgjør inngrep i noens opphavsrett, omtales gjerne som lovlig bruk.

Lovlig bruk er blant annet bruk av innhold som er omfattet av et unntak eller en avgrensning i nasjonal opphavsrettslovgivning. Det omfatter også bruk som er klarert med rettighetshaver, der tjenestetilbyder har innhentet tillatelse etter forslaget § 86 andre ledd, innhold som brukeren har skapt selv, og innhold som ikke er opphavsrettslig vernet, herunder verk som har falt i det fri eller innhold som ikke har verkshøyde (jf. åndsverkloven § 2).

Etter direktivet er det tjenestetilbydernes og rettighetshavernes samarbeid (om oppfyllelse av forpliktelsene etter nr. 4 bokstav b og c, jf. forslaget § 86 a første ledd bokstav b og c) som ikke skal føre til at tilgang til lovlig innhold hindres. Etter departementets syn er det primært tilbyderne som har kontroll over hvilke tiltak som iverksettes for å hindre tilgang til ulovlig innhold. Det er derfor tilbyderen som i hovedsak må bære ansvaret for at tiltakene ikke fører til at det også hindres tilgang til lovlig innhold.

Direktivet oppstiller imidlertid også en plikt for rettighetshaver til å sikre at det ikke hindres tilgang til lovlig innhold. Rettighetshaverne kan påvirke eventuell blokkering av lovlig innhold gjennom de opplysningene de gir tilbyderen etter § 86 a første ledd bokstav b og c. Etter departementets vurdering innebærer direktivet at rettighetshavere må avstå fra å forhåndsmelde eller notifisere innhold som for eksempel er klarert, omfattet av en avgrensningsregel eller på annet grunnlag anses som lovlig, for å få innholdet fjernet.

Etter departementets syn bør det fremgå tydelig ved gjennomføringen at både tilbydere og rettighetshavere er pliktsubjekter etter bestemmelsen. Dette er i samsvar med direktivets ordlyd. I likhet med direktivet var utkastet i høringsnotatet utformet slik at *samarbeidet* mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere ikke skal hindre tilgang til lovlig innhold. Departementet ser at det kan fremstå uklart hva dette konkret viser til. Etter en fornyet vurdering er derfor ordlyden i forslaget endret slik at det klart fremgår at det gjelder oppfyllelse av forpliktelsene i § 86 a første ledd.

Hvorvidt innhold er omfattet av en avgrensningsregel, vil være avhengig av kontekst og for øvrig være en rettslig vurdering der det typisk kan forekomme uenighet mellom bruker og rettighetshaver. Rettighetshavere bør bare avstå fra å kreve innhold fjernet i den utstrekning vedkommende forstår at en avgrensningsregel får anvendelse.

Etter departementets syn gir direktivet tilbyderne et stort handlingsrom ved oppfyllelsen av forpliktelsene til å ivareta brukernes interesser.

Etter departementets vurdering er det underforstått at tilbydere må ha på plass egnede rutiner og prosedyrer for å overholde bestemmelsen. Det anses imidlertid ikke nødvendig å regulere dette særskilt.

Tjenestetilbydere kan ikke innskrenke brukernes adgang til å benytte avgrensninger i opphavsretten med henvisning til eksempelvis deres brukervilkår eller avtaler med rettighetshavere.

Dette innebærer imidlertid ikke at tilbydere på generelt grunnlag er forpliktet til å tilgjengeliggjøre alt innhold som er lovlig etter opphavsretten. Direktivet er ikke til hinder for at tilbydere kan hindre tilgang til innhold som strider mot bestemmelser om eksempelvis skadelig innhold i brukervilkårene eller annen lovgivning for øvrig.

Videre kan tilbydere ikke anses å oppfylle forpliktelsen til ikke å hindre tilgangen til lovlig innhold ved å gi brukere mulighet til å klage etter forslaget § 86 d, jf. punkt 13.6.6, etter at blokkering har skjedd. Forpliktelsen innebærer altså at lovlig innhold ikke skal blokkeres i utgangspunktet. I relasjon til § 86 b skal klagebehandlingen etter § 86 d følgelig kun regnes som et ytterligere sikkerhetstiltak for å ivareta brukernes rettigheter.

Forpliktelsen til ikke å hindre tilgang til lovlig innhold er tatt inn i forslaget § 86 b første ledd.

I høringsnotatet foreslo departementet en informasjonsplikt som gikk ut på at brukere skal informeres dersom tilbyder hindrer tilgang til innhold. En slik informasjonsplikt følger ikke uttrykkelig av direktivet, men er forutsatt i Kommisjonens retningslinjer side 23. Etter departementets syn er en slik informasjonsplikt en nødvendig forutsetning for at brukerne skal kunne klage på beslutningen, jf. punkt 13.6. Departementet opprettholder forslaget og foreslår at dette reguleres i § 86 b tredje ledd.

For ytterligere å sikre brukernes interesser foreskriver artikkel 17 nr. 9 fjerde ledd at tjenestetilbydere i sine brukervilkår skal informere brukerne om adgangen til å benytte beskyttet materiale i tråd med unntak og avgrensinger innenfor de rammer som er fastsatt i EU-retten. Departementet foreslår å innta en bestemmelse om dette i forslaget § 86 b fjerde ledd.

13.4.6.3 Forpliktelsen til å sikre brukernes adgang til å benytte seg av unntaks- og avgrensningsregler

Innledning

Etter artikkel 17 nr. 7 andre ledd skal medlemsstatene sikre at brukerne kan benytte seg av unntaks- og avgrensningsreglene for sitat, kritikk og anmeldelse (sitatregel), og karikatur, parodi eller pastisj (parodiregel), når de laster opp og tilgjengeliggjør innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester. For å sikre en rimelig balanse mellom rettighetshavernes interesser og brukernes grunnleggende rettigheter, herunder ytrings- og informasjonsfriheten, har EU-lovgiveren funnet det nødvendig å gjøre unntaks- og avgrensningsreglene obligatoriske for artikkel 17. Åndsverkloven inneholder en avgrensningsregel for sitater i § 29, men ingen uttrykkelig regel for karikatur, parodi og pastisj.

Obligatorisk avgrensning for sitat, kritikk og anmeldelser

Artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav a pålegger medlemsstatene å gjennomføre en avgrensningsregel for sitat, kritikk og anmeldelser for virkeområdet til artikkel 17. Anvendelsesområdet er følgelig snevrere enn etter den alminnelige sitatregelen i åndsverkloven § 29. Ifølge Kommisjonens retningslinjer side 19 må medlemsstater som allerede har innført unntaks- og avgrensningsregler i henhold til opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3, tilpasse disse, slik at de er i overensstemmelse med de obligatoriske reglene artikkel 17 nr. 7. Dette reiser spørsmål om det bør inntas en egen avgrensningsregel for sitat i forslaget til § 86 b, eller om det er behov for å gjøre endringer i åndsverkloven § 29. De nordiske landene har løst dette på ulike måter.

Når departementet reiser spørsmål om det må innføres en særskilt sitatregel, skyldes dette i hovedsak at artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav a pålegger medlemsstatene en avgrensningsregel for «[s]itater, kritikker, anmeldelser». Opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3, som regulerer hvilke avgrensningsregler medlemsstatene kan gjennomføre i nasjonal rett, åpner i bokstav d for en avgrensningsregel for «sitater for formål som f.eks. kritikk eller anmeldelse».

Etter ordlyden oppstiller digitalmarkedsdirektivet følgelig kritikk og anmeldelse som separate avgrensninger, uavhengig av et sitat. I opphavsrettsdirektivet er kritikk og anmeldelse derimot eksempler på et sitat, jf. formuleringen «som f.eks.». Utformingen av digitalmarkedsdirektivets bestemmelse reiser spørsmål om kritikk og anmeldelse innenfor anvendelsesområdet til artikkel 17 skal forstås som noe annet enn sitat.

Departementet er usikker på bakgrunnen for at det på dette punktet er valgt en ordlyd i digitalmarkedsdirektivet som avviker fra opphavsrettsdirektivet. Det kan ikke utelukkes at hensikten har vært å unngå å knytte avgrensningen for kritikk og anmeldelse til sitatretten. Samtidig taler formuleringen «følgende eksisterende unntak eller avgrensninger» i nr. 7 andre ledd for at avgrensningsreglene bør tolkes likt.

I Kommisjonens retningslinjer side 19 fremgår det at avgrensningsreglene i nr. 7 andre ledd ikke

nødvendigvis vil være sammenfallende med bestemmelsene i opphavsrettsdirektivet, blant annet fordi de utelukkende regulerer tilgjengeliggjøring av verk på nett. Kommisjonen uttaler videre at avgrensningsreglene i artikkel 17 nr. 7 skal forstås som autonome EU-rettslige regler og tolkes i lys av den spesifikke konteksten til artikkel 17. Dette taler for at det gjennom praksis fra EU-domstolen kan utvikles en forståelse av sitatretten i digitalmarkedsdirektivet som avviker fra opphavsrettsdirektivet.

Etter departementets syn gir sitatretten i åndsverkloven § 29 allerede grunnlag for å avgrense opphavers enerett ved bruk av verk i kritikk- og anmeldelsessammenheng. At noe rent språklig anses som et sitat, innebærer kun at innhold som eksempelvis er skapt, utgitt eller uttalt av en annen, gjengis. Om bruken av et sitat skal anses som kritikk eller anmeldelse, avhenger av formålet med sitatet. Det er også i tråd med forståelsen av sitatregelen i norsk rett å omtale kritikk og anmeldelser som ulike sitatformål, tilsvarende formuleringen i opphavsrettsdirektivet. Etter departementets vurdering er det naturlig at sitatregelen i digitalmarkedsdirektivet forstås på samme måte.

Sitatregelen i åndsverkloven § 29 er en rettslig standard som ikke bare åpner for å hensynta samfunnsutviklingen, men også den spesielle konteksten et sitat skjer i. Etter departementets vurdering utelukker ikke gjeldende sitatregel at det i konkrete tilfeller tas hensyn til de særlige forhold som gjelder for samfunnsdebatt og meningsutveksling på nettbaserte innholdsdelingstjenester. Den er heller ikke til hinder for at det som følge av praksis fra EU-domstolen utvikler seg en avvikende praktisering av regelen på enkelte bruksområder.

På denne bakgrunn mener departementet at ordlyden i digitalmarkedsdirektivet er forenelig med sitatretten slik den er regulert i norsk rett. Departementet presiserer at dette også innebærer at anmeldelser og kritikk ikke skal anses som separate avgrensninger, som *IFPI Norge* uttrykker bekymring for i høringen.

Sitatretten etter opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3 bokstav d er betinget av at sitatet «[…] gjelder et verk eller et annet beskyttet arbeid som allerede lovlig er gjort tilgjengelig for allmennheten, at kilden, herunder opphavsmannens navn, oppgis, med mindre dette viser seg å være umulig, og at bruken av dem er i samsvar med god skikk og i den utstrekning som kreves ut fra det særlige formålet […]», jf. også åndsverkloven § 29, jf. § 5.

Digitalmarkedsdirektivet oppstiller ingen tilsvarende betingelser for sitatretten. Dette reiser spørsmål om sitatretten etter artikkel 17 nr. 7 skal forstås som vilkårsløs.

Ifølge Kommisjonens retningslinjer side 18 gjelder de obligatoriske unntaks- og avgrensningsreglene uten at det stilles ytterligere vilkår («no further conditions for their application»). Uttalelsen kan tolkes som at digitalmarkedsdirektivet gir brukere rett til å sitere, herunder ved anmeldelse og kritikk, uten hensyn til om innholdet er lovlig tilgjengeliggjort, eller om opphaveren er navngitt, og uten at det stilles krav om sitatet skjer i samsvar med god skikk eller i den utstrekning formålet betinger.

Etter departementets syn er det imidlertid klart at sitatretten må undergis visse begrensninger for ikke å undergrave rettighetshavers interesser, og for å ivareta en rimelig balanse mellom brukernes ytringsfrihet og rettighetshavers rettigheter. Den forståelse som Kommisjonen synes å gi uttrykk for, ville etter departementets syn vært i strid med tretrinnstesten, nedfelt i opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 5. Departementet mener derfor at det må stilles krav om at verket det siteres fra, er offentliggjort på lovlig måte, og at sitatet foretas i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet betinger, i tråd med åndsverkloven § 29.

Departementet kan heller ikke se noen grunn til at sitatretten etter artikkel 17 nr. 7, i motsetning til opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3 bokstav d, ikke skal ivareta opphaverens ideelle rettigheter. Departementet antar at EU-lovgiveren har hatt som hensikt at de samme vilkår som gjelder for sitatregelen etter opphavsrettsdirektivet, også skal gjelde tilsvarende etter artikkel 17 nr. 7. På denne bakgrunn mener departementet at åndsverklovens regler om ideelle rettigheter i § 5 også skal få anvendelse for sitat som gjøres tilgjengelig på nettbaserte innholdsdelingstjenester.

Dette innebærer at sitatregelen etter nr. 7 andre ledd bokstav a må oppfylle de samme vilkår som følger av opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3 bokstav d, noe som også støttes av de *høringsinstansene* som uttaler seg om dette.

Departementet fastholder vurderingen i høringsnotatet om at gjennomføring av artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav a verken krever en særskilt avgrensningsregel for sitat i forslaget til § 86 b, eller endringer i åndsverkloven § 29. For Norges del innebærer nr. 7 andre ledd bokstav a kun en ytterligere presisering av utgangspunktet om lovlig bruk i nr. 7 første ledd, jf. forslaget § 86 b første ledd.

Obligatorisk avgrensning for karikatur, parodi og pastisj

Artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav b pålegger medlemsstatene å gjennomføre en avgrensningsregel for karikatur, parodi eller pastisj for virkeområdet til artikkel 17. Som det fremgår av punkt 13.4.1, er det adgang til å bruke verk i parodihensikt i norsk rett.

I høringsnotatet foreslo departementet en egen avgrensningsregel for bruk av karikatur, parodi og pastisj på nettbaserte innholdsdelingstjenester. Det er delte meninger i høringen om dette: *IFPI Norge* støtter forslaget, *Advokatforeningen* mener det bør vurderes å innføre en generell parodiregel, mens *BONO* anser en lovfesting som unødvendig.

Departementet har forståelse for at en særskilt gjennomføring av artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav b kan fremstå som unødvendig, ettersom parodier og lignende etter den ulovfestede regelen i utgangspunktet faller utenfor opphavers enerett. Den norske tilnærmingen – hvor for eksempel parodier anses som nye og selvstendige verk – kan imidlertid skape rettslig usikkerhet, selv om regelen må tolkes i tråd med EU-retten. Usikkerheten gjelder særlig om parodier må oppfylle kravet til verkshøyde, og i hvilken grad det er adgang til å benytte nærstående prestasjoner som grunnlag for parodier. For å sikre at adgangen er i samsvar med direktivet, mener departementet at en uttrykkelig avgrensningsregel for karikatur, parodi og pastisj bør lovfestes. Også det EØS-rettslige klarhetsprinsippet, som gjelder ved gjennomføring av rettsakter, taler etter departementets syn for en lovfesting. Tilsvarende vurderinger er også gjort i de andre nordiske landene.

I høringsnotatet ble det reist spørsmål om det bør lovfestes en generell avgrensningsregel for karikatur, parodi og pastisj. Finland har innført en slik regel i forbindelse med gjennomføringen, og Danmark har gjort det samme i etterkant (og samtidig opphevet den særskilte avgrensningsregelen). I den svenske utredningen SOU 2024: 4 *Inskränkningarna i upphovsrätten* er det også foreslått en tilsvarende generell avgrensningsregel, men forslaget er foreløpig ikke fulgt opp.

Departementet deler *Advokatforeningens* syn om at en generell parodiregel vil være hensiktsmessig. En slik regel vil gjøre det enklere å forholde seg til regelverket og bidra til økt tilgjengelighet. Departementet fastholder også synspunktet fra høringsnotatet om at det som utgangspunkt er lovteknisk uheldig å lovfeste en parodiregel for en begrenset type bruk, mens den generelle regelen forblir ulovfestet.

Departementet mener derfor det i nær fremtid er naturlig å innføre en generell avgrensningsregel for parodi og lignende. Siden en slik regel ikke var tatt med i utkastet i høringsnotatet og dermed ikke var en del av høringen, vil det imidlertid ikke bli foreslått i denne proposisjonen. Departementet vil i stedet utrede spørsmålet nærmere og komme tilbake med en egen høringssak om dette.

På denne bakgrunn opprettholdes forslaget fra høringsnotatet om å lovfeste en særskilt avgrensningsregel om at brukere skal kunne benytte seg av verk til karikatur, parodi eller pastisj ved tilgjengeliggjøring på tjenester som nevnt i forslaget § 86.

Parodiregelen som nå foreslås innført, gjelder derfor kun for eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten som brukeren foretar i forbindelse med opplasting på nettbaserte innholdsdelingstjenester. Dette betyr at handlinger som ikke reguleres av § 86, eksempelvis eksemplarfremstilling som foretas forut for opplasting på tjenesten, ikke er omfattet.

Direktivet gir liten veiledning om det nærmere innholdet i avgrensningen og forholdet til parodiregelen i opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3 bokstav k. Både parodiregelen etter digitalmarkedsdirektivet og opphavsrettsdirektivet er autonome EU-rettslige avgrensningsregler. Formuleringen «følgende eksisterende unntak eller avgrensninger» i nr. 7 andre ledd, samt det faktum at ordlyden i digitalmarkedsdirektivet er tilsvarende ordlyden i opphavsrettsdirektivet, taler for at avgrensningene skal forstås likt.

I Kommisjonens retningslinjer fremgår det imidlertid at de obligatoriske avgrensningsreglene i artikkel 17 må forstås i bestemmelsens spesifikke kontekst, jf. retningslinjene side 19. Kommisjonen påpeker videre at innholdet i avgrensningen må fastsettes basert på en tolkning av den vanlige språklige forståelsen av begrepet «parodi», og at man ved fastsettelsen av regelens innhold både må ta hensyn til den kontekst en parodi oppstår i, og formålet bak regelen. Departementet antar at dette kan innebære at de særegne hensyn som gjør seg gjeldende ved tilgjengeliggjøring av parodier på nett, kan medføre at EU-domstolen utvikler en ulik tolkning av parodiregelen etter artikkel 17, sammenlignet med opphavsrettsdirektivet. Det vil i tilfelle være opp til EU-domstolen å vurdere om parodiregelen etter artikkel 17 skal gå lenger, og eventuelt i hvilke tilfeller og på hvilke vilkår. EU-domstolens tolkning av avgrensningen for karikatur,

parodi og pastisj i opphavsrettsdirektivet vil inntil da være førende for forståelsen av parodiregelen som foreslås her.

I sak C-201/13 (Deckmyn) tolket EU-domstolen parodiregelen i opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3 bokstav k. I avsnitt 33 og 34 uttaler EU-domstolen at et grunnleggende kjennetegn ved en parodi for det første er at den fremkaller assosiasjoner til et eksisterende verk, samtidig som parodien er synlig annerledes enn originalverket. For det andre skal parodien være et uttrykk for humor eller latterliggjøring. Samtidig presiserer domstolen at parodibegrepet både skal omfatte parodier som skal ramme opphaveren til det parodierte verket («target parodies»), og der parodien, som i den aktuelle saken, skal ramme en tredjeperson («weapon parodies»). Til slutt presiserer domstolen at parodiregelen må balansere rettighetshaverinteressene og brukerinteressene, og forholdet til ytringsfriheten.

BONO mener i høringen at det må kreves svært mye for at ikke-vernede etterligninger av verk, inkludert «memes», skal kunne anses som en parodi eller lignende. Departementet viser til at EU-domstolen i Deckmyn-saken også uttaler at parodiregelen ikke skal underlegges andre vilkår enn de som kan utledes av den naturlige språklige forståelsen av parodibegrepet. Dette innebærer at det ikke gjelder krav om originalitet. Parodien må imidlertid være synlig forskjellig fra det parodierte originalverket for ikke å utgjøre en krenkelse. Ifølge domstolen er det heller ikke noe krav at parodier må «relate to the original work itself or mention the source of the parodied», jf. avsnitt 21. Dette innebærer at det ikke oppstilles et tilsvarende krav om navngivelse som etter sitatregelen i § 29, jf. § 5.

Etter artikkel 17 nr. 7 andre ledd skal parodiregelen gjelde når brukerne «laster opp og gjør tilgjengelig innhold som er generert av brukere på nettbaserte innholdsdelingstjenester». Ordlyden kan gi inntrykk av at brukere ikke bare skal kunne laste opp parodier de selv har laget, men også andre brukeres parodier. Etter departementets syn skyldes dette at bestemmelsen er formulert i flertallsform. Dersom en slik tolkning legges til grunn, kan regelen også innebære en avgrensning av rettighetene til den som har skapt parodien. Departementet antar at dersom EU-lovgiveren hadde hatt som formål å begrense rettighetene til den som parodierer, ville dette ha kommet tydeligere frem i direktivteksten eller i for- og etterarbeidene.

Departementet legger derfor til grunn at regelen gir brukerne fri adgang til å tilgjengeliggjøre parodier de selv har skapt. Dersom brukere ønsker å tilgjengeliggjøre andres parodier, forutsetter dette samtykke fra den som har skapt parodien, gitt at parodien nyter opphavsrettslig vern. *IFPI Norge* støtter i høringen en slik tolkning. (Departementet viser til at EU-domstolen i Deckmyn-saken slo fast at det ikke gjelder noe krav om originalitet for at en parodi skal omfattes av avgrensningsregelen i opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 3 bokstav k.) En som parodierer, får ikke opphavsrettslig beskyttelse for en uoriginal parodi, og uoriginale parodier kan derfor fritt gjengis av andre uten samtykke fra den som har skapt parodien.

Parodiregelen gir også brukerne adgang til å tilgjengeliggjøre såkalte «memes», forutsatt at de er å anse som parodier. En viktig del av internettkulturen er imidlertid å kunne dele andres «memes». Slik departementet tolker parodiregelen, gir den ikke brukerne fri adgang til å tilgjengeliggjøre «memes» med verkshøyde som er skapt av andre. Departementet påpeker samtidig at muligheten til å dele innhold fra andre brukere som oftest reguleres i plattformenes egne brukervilkår.

Dersom en bruker av en nettbasert innholdsdelingstjeneste ønsker å tilgjengeliggjøre en parodi som er skapt av en annen, men som ikke tidligere er tilgjengeliggjort på en nettbasert innholdsdelingstjeneste, reguleres dette av den ulovfestede parodiregelen. I et slikt tilfelle må det vurderes om parodien utgjør et nytt og selvstendig verk.

En pastisj er en imitasjon av et bestemt verk eller av en opphavers stil, tema, komposisjon, karakterer og lignende som, i motsetning til parodier, ikke er uttrykk for humor eller latterliggjøring, kritikk eller satire. Ofte forekommer pastisj i billedkunsten, der man ved å imitere en opphavers stil, eller ved å forandre eller kombinere opphaverens tidligere verk, skaper noe nytt. Formålet med en pastisj er gjerne å gi en hyllest til en opphaver eller et bestemt verk. Pastisj kan også lages av andre verkstyper, som film, litteratur og musikk. I film forekommer pastisj gjerne ved at regissøren gjenskaper komposisjonen fra en velkjent scene i en tidligere film, som en hyllest til regissøren av filmen eller filmen selv, eller som et frempek eller annet filmatisk virkemiddel.

Spørsmål om avgrensningsregelen for pastisj i opphavsrettsdirektivet er for tiden til behandling i EU-domstolen i sak C-590/23 (Pelham II). I sin uttalelse av 17. juni 2025 drøfter Generaladvokaten hvordan begrepet bør forstås etter direktivet. Her fremholdes det at begrepet omfatter en kunstnerisk frembringelse som (i) fremkaller assosiasjoner til et eksisterende verk ved å adop-

tere dets særpregede «estetiske språk», (ii) samtidig viser tydelige forskjeller fra originalen, og (iii) er ment å bli gjenkjent som en imitasjon (avsnitt 133). Videre uttales det at formålet med imitasjonen er uten betydning. Det understrekes imidlertid at pastisjkarakteren ved denne bruken må være «recognisable by a person familiar with the protected material reused and who has the intellectual understanding required to perceive the 'pastiche'», jf. samme avsnitt.

Hva som ligger i begrepet karikatur, har foreløpig ikke vært behandlet av EU-domstolen. Ved fastsettelsen av innholdet i avgrensningen må man følgelig ta utgangspunkt i den naturlige språklige forståelsen av uttrykket, konteksten karikaturen oppstår i og formålet bak regelen.

En karikatur er forvrengt eller overdrevet billedkunst som har til hensikt å skape humor eller satire. Ordet stammer fra latinsk, og betyr å overlesse eller overdrive. Et bilde eller en tegning regnes ofte som en karikatur når en persons ansiktstrekk, kroppsholdning eller andre fysiske kjennetegn er overdrevet eller endret for å skape latterliggjøring, gjerne i politisk eller sosial satire. Slike karikaturer tar ofte utgangspunkt i aktuelle politiske temaer og kombineres gjerne med en beskrivende eller utdypende tekst.

Ifølge fortalen punkt 70 er formålet med avgrensningene for karikatur, parodi og pastisj å skape balanse mellom de grunnleggende rettigheter som er fastsatt i EU-pakten, særlig ytringsfrihet og kunstnerisk frihet samt eiendomsrett, herunder immaterialrettigheter.

I høringen mener *TONO* at gjennomføringen av avgrensningene i artikkel 17 nr. 7 andre ledd bokstav b ikke må gis et videre omfang enn den ulovfestede parodiregelen. Departementet viser til at det vil være opp til EU-domstolen å fastsette det nærmere innholdet i direktivets bestemmelse. Det presiseres imidlertid at avgrensningsreglene uansett må vurderes etter tretrinnstesten, som danner rammen for statenes adgang til å fastsette unntak fra opphavers enerett i nasjonal lovgivning. For at en avgrensning skal være lovlig, må det bare gjelde i spesielle og avgrensede tilfeller, ikke skade den normale utnyttelse av verket og ikke på urimelig måte tilsidesette opphavers legitime interesser.

Avgrensningsregelen for karikatur, parodi og pastisj er tatt inn i forslaget § 86 b andre ledd. Etter innspill fra *Advokatforeningen* og *NRK* er det foretatt justeringer i bestemmelsen, slik at det kommer klarere frem at den nye parodiregelen gjelder i tillegg til eksisterende avgrensningsbestemmelser.

Åndsverkloven § 108 regulerer de ideelle rettighetene til verk som har falt i det fri, og faller utenfor virkeområdet til artikkel 17. Departementet påpeker likevel for ordens skyld at det såkalte «klassikervernet» i § 108 også må gjelde for tilgjengeliggjøring på innholdsdelingstjenester.

13.4.6.4 Forholdet mellom forpliktelsene i § 86 a og § 86 b og bruk av automatisk filtreringsteknologi

Selv om det ikke er noe krav etter direktivet, antar departementet at tilbyderne i praksis må benytte automatiske filtreringsløsninger for å oppfylle forpliktelsene til å hindre fremtidig opplasting etter § 86 a første ledd bokstav b og siste del av bokstav c. Sammen med tilbydernes insentiv til å redusere risikoen for opphavsrettslig ansvar kan dette føre til overblokkering av brukeropplastet innhold. Med overblokkering menes at tilbyderen, for å være på den sikre siden, også blokkerer lovlig innhold. Det antas at denne risikoen er særlig stor dersom det brukeropplastede innholdet omfatter opphavsrettslig beskyttede verk eller arbeider, men likevel er tillatt å dele som følge av avgrensninger av eneretten, for eksempel etter sitatretten.

Etter departementets syn vil det være praktisk umulig for tjenestetilbydere å sikre at det blir hindret tilgang til alt ulovlig innhold og samtidig sikre at alt lovlig innhold er tilgjengelig. Dette ville i tilfelle forutsette at tilbydernes tiltak for å oppfylle forpliktelsene er ufeilbarlige. I den utstrekning tilbydere benytter seg av automatiske filtreringsløsninger, er det en kjensgjerning at det kan forekomme feil, blant annet fordi løsningene ikke kan hensynta den kontekst innholdet er opplastet i.

Hvordan forpliktelsene til å hindre tilgang til ulovlig innhold forholder seg til kravet i § 86 b, som krever at samarbeidet mellom tilbydere og rettighetshavere ikke skal medføre at lovlig innhold hindres, blir derfor viktig. Umiddelbart kan disse forpliktelsene fremstå som motstridende. Spørsmålet blir etter dette hvilken forpliktelse som skal ha forrang, og hvordan tjenestetilbyderne skal utforme sine tiltak for å ivareta denne prioriteringen.

Forpliktelsen til å sikre utilgjengelighet til og hindre fremtidig opplasting av ulovlig innhold etter artikkel 17 nr. 4 bokstav b og siste del av bokstav c er en innsatsforpliktelse, jf. formuleringen «gjort sitt beste». På den andre siden taler ordlyden i nr. 7 første ledd for at forpliktelsen til ikke å hindre tilgangen til lovlig innhold er en

resultatforpliktelse, jf. formuleringen «skal ikke medføre». En naturlig språklig forståelse tilsier derfor at tilbydere skal prioritere forpliktelsen til ikke å hindre tilgang til lovlig innhold foran forpliktelsen til å fjerne ulovlig innhold.

EU-domstolens uttalelser i sak C-401/19 (Polen mot Parlamentet og Rådet) taler for en tilsvarende forståelse. Domstolen påpekte her at forpliktelsen i nr. 7 første ledd ikke begrenser seg til å gjøre sitt beste, men fastsetter et konkret resultat som skal oppnås, se avsnitt 78.

Artikkel 17 nr. 7 avgrenser med andre ord rekkevidden av tjenestetilbyderens plikt til å hindre opplasting av ulovlig innhold. Etter departementets syn uttrykker artikkel 17 nr. 4 og nr. 7, tolket samlet, en interesseavveining, der enhver metode tilbyder iverksetter for å hindre tilgang til, fjerne eller forhindre fremtidig opplasting av innhold, må vurderes opp mot risikoen for at lovlig innhold rammes.

Hvilke metoder tilbyderne benytter for å oppfylle forpliktelsene, og hvordan tiltakene nærmere innrettes, er derfor av betydning når disse hensynene skal balanseres.

I Polen-saken uttaler EU-domstolen seg om bruk av automatiske filtreringsløsninger. Etter domstolens syn vil bruk av slike løsninger være i strid med ytrings- og informasjonsfriheten etter EU-pakten artikkel 11 dersom den «might not distinguish adequately between unlawful content and lawful content», se avsnitt 86. Blant annet pekes det på at en slik virkning ikke vil sikre en rimelig balanse mellom ytrings- og informasjonsfriheten og immaterialrettigheter. Domstolen sier imidlertid ikke noe om når en automatisk filtreringsløsning i tilstrekkelig grad skiller lovlig og ulovlig innhold.

Departementet tolker EU-domstolens dom dithen at automatiske filtreringsløsninger som risikerer ikke å skille mellom lovlig og ulovlig innhold, med den følge at systemet også vil blokkere opplasting av lovlig innhold (overblokkering), i utgangspunktet vil være i strid med ytrings- og informasjonsfriheten. Samtidig må EU-domstolens avgjørelse forstås slik at blokkering av lovlig innhold i enkelte tilfeller kan forekomme, jf. formuleringen «adequately». I slike tilfeller skal klagebehandling fungere som en ytterligere sikkerhetsmekanisme for å beskytte brukernes ytrings- og informasjonsfrihet, jf. dommen avsnitt 93.

I Kommisjonens retningslinjer side 20 legges det til grunn at det per i dag ikke finnes automatiske filtreringsløsninger som kan avgjøre hva som etter loven utgjør lovlig innhold. Filtreringsløsningene er begrenset til å identifisere opphavsrettslig beskyttet innhold som rettighetshavere har gitt relevante og nødvendige opplysninger om. På bakgrunn av dette mener Kommisjonen at blokkering av innhold ved hjelp av automatiske filtreringsløsninger i utgangspunktet bør begrenses til åpenbare inngrep («manifestly infringing uploads»). Opplastninger som ikke utgjør åpenbare inngrep i eneretten, skal ifølge Kommisjonen som utgangspunkt tillates lastet opp og eventuelt underlegges menneskelig vurdering i etterkant dersom rettighetshavere notifiserer tilbyderen om en påstått opphavsrettskrenkelse.

Tilsynelatende avviker EU-domstolens standpunkt fra den løsningen Kommisjonens retningslinjer tar til orde for. Etter departementets syn må domstolens uttalelser tillegges avgjørende vekt ved vurderingen. En løsning som EU-domstolen foreskriver, synes også å være best i tråd med bestemmelsens system, selv om departementet antar at resultatet i mange tilfeller vil bli det samme med en tilnærming knyttet til «åpenbare inngrep» eller «høy grad av sannsynlighet». Det avgjørende må være om systemet skiller tilstrekkelig mellom lovlig og ulovlig innhold, uten at det er et krav om å skille perfekt. Hva dette nærmere innebærer, må avgjøres etter praksis fra EU-domstolen.

Oppsummeringsvis må forpliktelsen til ikke å hindre tilgang til lovlig materiale etter departementets syn forstås som en resultatforpliktelse. Dette betyr at tilbyderne skal prioritere denne forpliktelsen fremfor forpliktelsen til å fjerne ulovlig innhold. Bruk av automatiske filtreringssystemer som ikke i tilstrekkelig grad skiller mellom lovlig og ulovlig innhold, vil som utgangspunkt være i strid med ytrings- og informasjonsfriheten, og dermed også med artikkel 17 nr. 7 og forslaget § 86 b. Dette betyr at opphavsrettsbeskyttelsen som artikkel 17 nr. 4 er et uttrykk for, ikke er absolutt, jf. også Polen-saken avsnitt 92. Underforstått vil det også i fremtiden forekomme opphavsrettsinngrep, selv om tjenestetilbyderne lojalt forholder seg til reglene. Departementet viser i den forbindelse til fortalen punkt 66 andre avsnitt, der det fremgår at det ikke kan utelukkes at det i enkelte tilfeller kan være at tilgang til ulovlig innhold bare kan hindres etter notifikasjon fra rettighetshavere etter nr. 4 bokstav c.

13.4.6.5 Innhold lastet opp av medieaktører

I høringen påpeker *NRK* at direktivet åpner for en viss særbehandling av mediene, og foreslår at det innføres et krav om at tjenestetilbyder må kon-

takte medieaktøren før deres innhold blokkeres. *TV 2* fremmer et lignende synspunkt i sin høringsuttalelse.

Det er ingen tvil om at medienes samfunnsoppdrag spiller en avgjørende rolle, spesielt i lys av ytrings- og informasjonsfriheten. Departementet erkjenner at særlige hensyn gjør seg gjeldende for medieaktører, som i stor grad er avhengig av nettbaserte innholdsdelingstjenester for å drive trafikk til egne nettsteder og nå ut til publikum. Departementet fastholder likevel vurderingen fra høringsnotatet om at direktivet ikke åpner for at det kan innføres særordninger for bestemte brukergrupper. Direktivet oppstiller som utgangspunkt en forpliktelse for tilbydere til å fjerne ulovlig innhold, uavhengig av hvem som har forsøkt å tilgjengeliggjøre det.

Direktivet legger opp til en interesseavveining mellom rettighetshaveres interesser og brukernes ytrings- og informasjonsfrihet. Publisering av innhold fra medieaktører på innholdsdelingstjenester reiser spørsmål om blant annet brukernes rett til informasjon, som er vernet i Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. Dette gjelder spesielt når innholdet har høy nyhets- og aktualitetsverdi. Selv om dette hensynet er søkt ivaretatt gjennom forslaget § 86 b, bør tjenestetilbydere særlig tilstrebe å sikre medieaktørers mulighet til å ivareta sitt samfunnsoppdrag innenfor rammene av plattformansvaret. Dette innebærer blant annet å iverksette tiltak som forhindrer misbruk av ordningene som skal beskytte rettighetshaveres interesser, jf. § 86 a første ledd bokstav b og c, samt klageordningen etter § 86 d. Ved utformingen av slike tiltak bør tilbyderen være oppmerksom på at formålet er å hindre misbruk, uten å svekke rettighetshaveres legitime interesser.

13.4.6.6 Forbud mot en generell overvåkningsforpliktelse

Etter artikkel 17 nr. 8 første ledd skal ikke artikkel 17 medføre noen form for generell overvåkingsforpliktelse. Bestemmelsen må forstås som en henvisning til e-handelsdirektivet (2000/31/EF) artikkel 15, som nå er erstattet av forordning (EU) 2022/2065 om digitale tjenester (DSA) artikkel 8. Av denne bestemmelsen går det frem at tjenestetilbyder ikke har en generell plikt til å kontrollere eller overvåke det innholdet som lagres eller overføres.

Kommisjonen fremhever at forståelsen av bestemmelsen må hensynta konteksten og formålet med artikkel 17, og den særskilte rollen til tjenestetilbyderne, jf. retningslinjene side 22. Videre skal forpliktelsen forstås som en resultatforpliktelse. Medlemsstatene må derfor ved gjennomføringen sørge for at nr. 8 gis forrang ved tolkningen av de øvrige forpliktelsene i artikkel 17. Dette er særlig aktuelt ved gjennomføringen av nr. 4 og nr. 7.

Forbudet i artikkel 17 nr. 8 første ledd er derfor sentralt ved fastsettelsen av hvor langt tilbydernes øvrige forpliktelser etter artikkel 17 strekker seg. I henhold til EU-domstolen utgjør bestemmelsen en ytterligere garanti for brukernes ytrings- og informasjonsfrihet. Bestemmelsen innebærer at tilbydere ikke skal pålegges å hindre tilgang til innhold dersom dette krever at tilbyderen må gjøre en individuell vurdering av innhold på bakgrunn av den informasjon som rettighetshavere har gitt, samt eventuelle unntak og avgrensninger i opphavsretten, jf. sak C-401/19 (Polen mot Parlamentet og Rådet) avsnitt 90.

Etter departementets syn er det ikke behov for å lovfeste et forbud mot en generell overvåkningsforpliktelse. Forslaget § 86 a pålegger tilbydere kun å hindre tilgang til eller fjerne innhold på bakgrunn av konkret informasjon gitt av rettighetshavere. Tilbyderne pålegges med andre ord ikke en generell plikt til på forhånd å gjøre individuelle vurderinger av innhold som forsøkes lastet opp på tjenestene, for å avgjøre om det er lovlig.

Departementet viser til at forbudet mot en generell overvåkningsforpliktelse primært forplikter medlemsstatene ved gjennomføringen av direktivet, og opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at det ikke er nødvendig med en særskilt gjennomføring av artikkel 17 nr. 8 første ledd.

13.5 Rett til informasjon

13.5.1 Gjeldende rett

Det finnes ingen bestemmelser i åndsverkloven som gir rettighetshavere rett til informasjon om praksis knyttet til samarbeidet om oppfyllelse av forpliktelsene i artikkel 17 nr. 4.

Åndsverkloven § 70 regulerer rapporteringsplikt for avtaler om overdragelse av opphavsrett der vederlaget er salgsavhengig eller tilsvarende. Når rettigheter er lisensiert fra en kollektiv forvaltningsorganisasjon, pålegger lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 31 brukeren å rapportere nødvendige opplysninger som organisasjonene trenger for å kunne kreve inn og fordele vederlag. Utover disse rapporteringspliktene, finnes det ingen regler som pålegger tjenestetilbydere en rapporteringsplikt overfor rettighetshavere.

13.5.2 Digitalmarkedsdirektivet

Etter artikkel 17 nr. 8 andre ledd skal tjenestetilbydere på anmodning gi rettighetshavere tilstrekkelig informasjon om hvordan deres praksis fungerer med hensyn til samarbeidet som er beskrevet i nr. 4. Dette innebærer blant annet at rettighetshavere skal kunne be om relevant informasjon om hvordan eventuelle automatiserte filtreringsløsninger som tjenestetilbyderen har tatt i bruk for å hindre tilgang til ulovlig innhold, fungerer. Videre skal tilbyderen gi rettighetshavere informasjon om bruken av innhold som omfattes av lisensavtaler inngått mellom partene.

13.5.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 17 nr. 8 andre ledd gjennomført i ophavsretsloven § 52 c stk. 7. Bestemmelsen gir rettighetshaverne rett til «tilstrækkeligt præcise oplysninger» fra tjenestetilbyderne og har en utforming som ligger tett opp til direktivets ordlyd. I forarbeidene (Lovforslag nr. L 205 (2020–21) side 33) er det presisert at informasjonsplikten ikke kan fravikes ved avtale, men at partene likevel kan avtale hvilke opplysninger som skal gis.

I Sverige er informasjonsplikten i artikkel 17 nr. 8 andre ledd gjennomført i upphovsrättslagen 52 n §. Sammenlignet med direktivets ordlyd gjelder informasjonsplikten om samarbeidet etter artikkel 17 nr. 4 ikke bare overfor rettighetshavere, men også overfor brukere.

I Finland er informasjonsplikten i artikkel 17 nr. 8 andre ledd gjennomført i upphovsrättslagen 55 g §. Også den finske gjennomføringen ligger tett opp til direktivets ordlyd. Etter bestemmelsen skal rettighetshaverne på anmodning ha rett på «adekvat information». Det fremgår av forarbeidene at opphaveren og tjenestetilbyderen kan avtale hvordan opplysningene skal utleveres, jf. RP 43/2022 rd side 121.

13.5.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått å gjennomføre artikkel 17 nr. 8 andre ledd i ny § 86 c om rett til informasjon. Det ble lagt til grunn at informasjonsretten etter den nye bestemmelsen skal gjelde parallelt med rapporteringskravene i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 31.

Etter utkastet § 86 c første ledd skal tjenestetilbyderen gi informasjon om hvordan samarbeidet etter § 86 a utøves. Informasjonen skal gis på anmodning og kan omfatte opplysninger om metoder som benyttes for å hindre tilgang til ulovlig innhold. Både rettighetshavere og brukere har krav på slik informasjonen.

Dersom det er inngått lisensavtale mellom tjenestetilbyder og rettighetshaver, skal tilbyderen etter andre ledd gi informasjon om bruken av innhold som omfattes av avtalen. Også denne informasjonen skal gis på anmodning. Informasjonsplikten gjelder kun overfor rettighetshavere og omfatter informasjon om brukeropplastet innhold som dekkes av avtalen.

Etter tredje ledd skal partene i størst mulig grad ta hensyn til frivillige bransjestandarder når rapporteringsformatet fastsettes. I høringsnotatet ble det presisert at formatvalget ikke kun kan baseres på rettighetshavers eller brukers ønsker, men må ta utgangspunkt i enighet mellom partene.

13.5.5 Høringen

De fleste høringsinstansene som uttaler seg om forslaget om rett til informasjon, er positive, men har samtidig innspill til både virkeområdet og utformingen av bestemmelsen.

IFPI Norge er i høringen positive til en lovfesting av informasjonsplikten, men har enkelte innvendinger til utformingen av bestemmelsen og foreslår en alternativ formulering av første ledd i utkastet.

BONO, med tilslutning fra *Norges Fotografforbund*, støtter at informasjonsplikten som utgangspunkt skal omfatte individuell informasjon om hvert enkelt verk. Videre reiser BONO spørsmål om forholdet mellom utkastet til § 86 c og lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 31, og understreker at kollektive forvaltningsorganisasjoner må kunne kreve informasjon etter § 86 c dersom denne gir en mer omfattende rett til informasjon enn det som følger av lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

NRK støtter forslaget om at § 86 c første ledd også skal omfatte brukere, og mener dette er viktig for at brukerne skal kunne vurdere om tjenestetilbyderen oppfyller sin forpliktelse til ikke å blokkere lovlig innhold. For å unngå blant annet dobbeltklarering ber NRK om at det i tillegg lovfestes en rett for brukere til å få informasjon om hvilke lisensavtaler som er inngått mellom tjenestetilbyderen og rettighetshavere.

Google Norway mener at forslaget går utover kravene i direktivet, og at bestemmelsen må endres. Med henvisning til fortalen punkt 68 understreker Google Norway at informasjonsplikten ikke skal berøre tilbyderens forretningshemmeligheter, og at det ikke foreligger plikt til å gi detaljerte og individualiserte opplysninger om

hvert enkelt verk. Videre fremholder Google Norway at direktivet ikke gir adgang til å utvide informasjonsretten til også å omfatte brukere.

13.5.6 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at artikkel 17 nr. 8 andre ledd om rett til informasjon gjennomføres i ny § 86 c. På bakgrunn av høringen er det foretatt enkelte endringer i forslaget.

Utkastet i høringsnotatet la opp til at det skulle gis «tilstrekkelig» informasjon om utøvelsen av «samarbeidet» etter § 86 a. Etter innspill fra *IFPI Norge* er forslaget justert, slik at bestemmelsen i § 86 c første ledd tydeligere angir hvilken type informasjon som kan kreves utlevert, og presiserer at informasjonen gjelder tjenestetilbyderens oppfyllelse av sin del av samarbeidsforpliktelsen.

Bestemmelsen innebærer at tilbyderen på anmodning skal gi relevant informasjon om hvilke metoder som benyttes for å hindre at ulovlig innhold gjøres tilgjengelig. Formålet med regelen er å sikre gjennomsiktighet og åpenhet mellom rettighetshavere og tilbydere, og dermed legge til rette for et godt samarbeid om de forpliktelsene som oppstilles i forslaget § 86 a.

Ettersom tjenestetilbydere kan iverksette ulike tiltak for å oppfylle forpliktelsene i artikkel 17, fremhever fortalen punkt 68 at de bør være åpne overfor rettighetshavere om hvilke metoder som benyttes, og hvordan disse fungerer i praksis. Informasjonsplikten utgjør et sentralt element i rettighetshavernes mulighet til å vurdere hvordan deres verk benyttes på tjenesten, samt hvordan tilbyderen sikrer at ulovlig innhold ikke lastes opp og deles.

Dersom tilbyder benytter tekniske verktøy som automatisk filtreringsteknologi, bør rettighetshavere få informasjon som beskriver hvilken type teknologi som er tatt i bruk. Det samme gjelder opplysninger om eventuelle tredjepartsleverandører som tilbyderen har benyttet seg av.

Rettighetshavere bør også kunne be om informasjon om hvor effektivt de verktøyene som tilbyderen har tatt i bruk, faktisk fungerer, samt om eventuelle endringer i verktøyene eller tjenestene som benyttes. For eksempel bør det gis informasjon dersom en tredjepartsleverandør har gjort oppdateringer eller endringer som påvirker tjenestetilbyderens system.

Opplysningene bør være tilstrekkelig spesifikke til å gi rettighetshaverne relevant innsikt i hvordan tilbyderen oppfyller sine forpliktelser. Tjenestetilbyderen er imidlertid ikke forpliktet til å gi informasjon som anses som forretningshemmeligheter, jf. fortalen punkt 68. Som eksempel nevner Kommisjonens retningslinjer på side 26 detaljerte karakteristikker av programvaren som benyttes i automatiske filtreringsløsninger. Etter innspill fra *Google Norway* i høringen foreslår departementet at denne begrensningen inntas i bestemmelsen.

Det er kun rettighetshavere som etter artikkel 17 nr. 8 andre ledd har krav på informasjon. Departementet mener imidlertid at det ikke bare er rettighetshaverne som kan påvirkes av tiltakene tilbyderen iverksetter. I høringsnotatet foreslo departementet derfor at også brukerne skal omfattes av bestemmelsen i første ledd. *Google Norway* uttaler i høringen at en slik utvidelse vil være uforholdsmessig og i strid med direktivet. Etter departementets vurdering foreligger det gode grunner for at også brukerne skal ha krav på informasjon. Slik informasjon vil være viktig for at brukerne på et overordnet nivå skal kunne vurdere om tilbyderen oppfyller sin forpliktelse til ikke å blokkere lovlig innhold. Ifølge Kommisjonens retningslinjer side 25 er også noe av formålet med informasjonsplikten å sikre etterlevelse av brukerinteressene, blant annet i artikkel 17 nr. 7. Departementet kan heller ikke se at hensynet til forretningshemmeligheter taler mot en slik utvidelse, ettersom tilbyderen uansett ikke er forpliktet til å utlevere slike opplysninger. Artikkel 17 regulerer i hovedsak forholdet mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere, og departementet kan ikke se at direktivet på grunn av dette harmoniseringshensynet er til hinder for at det gis regler om at også brukere skal ha krav på informasjon. Det vises også til at tilsvarende utvidelse er gjort i den svenske gjennomføringsbestemmelsen. Departementet opprettholder derfor forslaget om at bestemmelsen i første ledd også skal omfatter brukere.

Dersom det er inngått lisensavtale mellom en tjenestetilbyder og en rettighetshaver, skal tilbyderen på anmodning også gi relevant informasjon om bruken av innhold som omfattes av lisensavtalen, jf. forslaget § 86 c andre ledd. Informasjonsplikten gjelder kun overfor rettighetshavere og omfatter informasjon knyttet til brukeropplastet innhold som dekkes av en avtale om overføring etter forslaget § 86 første ledd. Eksempler på slik informasjon kan være opplysninger om utnyttelsen av rettighetshavers verk og inntektene dette generer, jf. Kommisjonens retningslinjer side 26.

I høringsnotatet la departementet til grunn at dette kunne omfatte individuell informasjon om hvert enkelt verk, forutsatt at slik informasjon

enkelt kunne fremskaffes. *Google Norway* peker i høringen på at en slik forståelse ikke er i tråd med fortalen. Departementet er ikke enig i dette. Etter departements vurdering må fortalen punkt 68 forstås slik at den kun gjelder informasjonsplikten i første del av artikkel 17 nr. 8, altså informasjon som knytter seg til tiltak for å oppfylle samarbeidsforpliktelsen. Begrensningene som nevnes i fortalen punkt 68, gjelder derfor ikke for den informasjonen som skal gis på bakgrunn av en inngått lisensavtale. En slik forståelse er også lagt til grunn i de svenske forarbeidene, jf. Prop. 2021/22:278 side 144. Departementet opprettholder derfor synspunktet fra høringsnotatet om at det som utgangspunkt må kunne kreves individuell informasjon om hvert enkelt verk. Slik informasjon er ofte en forutsetning for at det kan utbetales riktig vederlag.

Når rettigheter er lisensiert fra en kollektiv forvaltningsorganisasjon, plikter brukeren å rapportere om bruken av rettighetene etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 31. Denne rapporteringsplikten gjelder i tillegg til retten til informasjon etter forslaget her, jf. artikkel 1 nr. 2. Dette innebærer at dersom tjenestetilbyderen inngår lisensavtale med en kollektiv forvaltningsorganisasjon, skal det uansett rapporteres om bruken i henhold til § 31.

Når det gjelder *NRKs* forslag om å lovfeste en rett for brukerne til å få informasjon om hvilke lisensavtaler som er inngått mellom tjenestetilbyderen og rettighetshavere, viser departementet til at dette ikke er regulert i direktivet. Departementet antar imidlertid at et slikt informasjonsbehov kan ivaretas gjennom direkte kontakt med tilbyderen og/eller kollektive forvaltningsorganisasjoner som forvalter de aktuelle rettighetene. Departementet ser derfor ikke behov for å innføre en slik regulering.

I tråd med anbefalingen i Kommisjonens retningslinjer side 26 foreslår departementet i forslaget § 86 c tredje ledd at partene i størst mulig grad skal ta hensyn til frivillige bransjestandarder når rapporteringsformat skal avgjøres.

13.6 Rutiner for klagebehandling

13.6.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven inneholder ingen regler om hvordan tjenestetilbydere skal behandle klager fra brukere når tilgang til brukeropplastet innhold er hindret eller fjernet fra tjenesten. Behandling av slike klager reguleres normalt i brukervilkårene til nettbaserte innholdsdelingstjenester.

13.6.2 Digitalmarkedsdirektivet

Artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd fastsetter prosedyrer for og krav til tjenestetilbyderens klagebehandling. Etter første ledd skal tilbyderne etablere en klage- og tvisteløsningsordning for brukerne. Ordningen skal være effektiv og rask og kunne benyttes ved tvister om hindring av tilgang til eller fjerning av verk eller andre vernede arbeider som brukerne har lastet opp. Nr. 9 andre ledd bestemmer at dersom rettighetshavere ber om å hindre tilgang til innhold de har rettighetene til, skal anmodningen være behørig begrunnet. Videre skal beslutninger om å hindre tilgang gjennomgås av en fysisk person, og klager skal behandles snarest mulig.

(Etter nr. 9 andre ledd tredje punktum flg. skal medlemsstatene også sikre at det finnes utenrettslig tvisteløsning for behandling av tvister, samt adgang til domstolene. Disse forpliktelsene omtales nærmere under punkt 18.4 om alternativ tvisteløsning.)

13.6.3 Andre nordiske land

I Danmark er kravene til klageordning i artikkel 17 nr. 9 gjennomført i ophavsretsloven § 52 c stk. 6. Bestemmelsen pålegger tjenestetilbydere å stille en klageordning til rådighet for brukerne, men ikke alle elementene i direktivets ordlyd er tatt inn i gjennomføringsbestemmelsen. I tilknytning til klageordningen regulerer bestemmelsen også at tvister mellom rettighetshavere, tilbydere og brukere kan bringes inn for Ophavsretslicensnævnet.

I Sverige er artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd gjennomført i en egen bestemmelse i upphovsrättslagen 52 q §. Bestemmelsen er utformet med en struktur og ordlyd som ligger tett opp til direktivet.

I Finland er artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd gjennomført i upphovsrättslagen 55 h §. I forarbeidene (RP 43/2022 rd side 121) presiseres det at metodene som tilbys av tjenestetilbyderen, skal gjøre det mulig for brukeren å klage før, eller senest samtidig som tilgangen til innholdet hindres.

13.6.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd foreslått gjennomført i ny § 86 d om rutiner for klagebehandling. Paragrafen regulerer hvordan tjenestetilbydere skal behandle klager fra brukerne.

Etter § 86 d første ledd skal tilbyderne ha effektive rutiner for å håndtere klager fra brukerne. Klagehåndteringen gjelder tvister om hindring av tilgang til eller fjerning av materiale. Brukerne har rett til å klage dersom de er uenige i tilbyderens avgjørelse om å hindre eller fjerne innhold som de har lastet opp, for eksempel hvis de mener at innholdet er lovlig. For at klage skal kunne fremmes, må innholdet allerede være gjort utilgjengelig. Under klagebehandlingen kan innholdet forbli utilgjengelig. Tilbyderne skal dekke kostnadene for etablering og drift av klageordningen, og brukerne skal ikke pålegges økonomiske byrder for å benytte ordningen.

Ifølge andre ledd skal rettighetshavere få mulighet til å uttale seg i saken, men uten at dette skal forsinke en rask og effektiv klagebehandling. Rettighetshaverne må reagere innen rimelig tid for at synspunktene skal tas i betraktning. De må begrunne et eventuelt krav om at innholdet skal forbli utilgjengelig, og kan ikke nøye seg med å gjenta tidligere informasjon.

Etter tredje ledd skal klager avgjøres uten ugrunnet opphold. Behandlingstiden må vurderes konkret ut fra tjenestens art og tvistens innhold. Det ble lagt til grunn i høringsnotatet at klager i de fleste tilfeller bør behandles innen én uke. Dersom rettighetshaverens anmodning ikke er tilstrekkelig begrunnet, skal tilgangen til innholdet etter bestemmelsen gjenopprettes. Eventuelle beslutninger om å hindre tilgang skal gjennomgås av en fysisk person hos tilbyderen, med mindre brukeren gis medhold i klagen.

13.6.5 Høringen

I høringen uttaler *BONO*, med støtte fra *Norges Fotografforbund*, at dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjon har bedt om fjerning av innhold, må klagebehandlingsrutinene sikre at organisasjonen får anledning til å uttale seg om klagen. Til kravet om at anmodningen skal være «tilstrekkelig begrunnet», mener BONO at rettighetshaveren må kunne gi informasjon ut fra sine egne forutsetninger, uten krav om særskilt juridisk kompetanse.

IFPI Norge viser til et flytskjema for hvordan artikkel 17 nr. 9 bør gjennomføres i norsk rett.

NRK ber om tilpasninger i bestemmelsen for å ivareta medienes rolle. Blant annet foreslår NRK at innhold skal være tilgjengelig under klagebehandlingen dersom aktører omfattet av medieansvarsloven klager på blokkering av sitt innhold. NRK viser til at dette gjelder profesjonelle aktører, og at rettighetshaverne uansett kan fremme eventuelle erstatningskrav mot mediene. Når det gjelder kravet om at klager skal avgjøres «uten ugrunnet opphold», mener NRK at departements omtale ikke tar tilstrekkelig hensyn til medienes publisering, og at det bør presiseres i merknadene til bestemmelsen at klager fra mediene bør prioriteres. NRK påpeker også at fristen rettighetshaverne får for å reagere («rimelig tid») må strammes inn for at kravet om «uten ugrunnet opphold» skal kunne oppfylles.

13.6.6 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at kravene til klagebehandling i artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd gjennomføres i ny § 86 d.

Forslaget innebærer en formalisering av hvordan tjenestetilbydere skal behandle klager fra brukere. Formålet er å sikre at brukerne får mulighet til å få fremmet sin sak overfor tilbyderen (og rettighetshaveren) på en ryddig måte, og reglene må følgelig anses som et ytterligere sikkerhetstiltak for å ivareta brukernes interesser, jf. forslaget § 86 b.

Paragrafen pålegger tjenestetilbydere å etablere effektive rutiner for behandling av klager fra brukerne. Dette innebærer også at tilbyderen må ha hensiktsmessige systemer for å sikre at klagebehandlingen fungerer i praksis. Kommisjonen viser i retningslinjene side 24 til at det for eksempel kan benyttes enkle elektroniske skjemaer som brukerne kan fylle ut og sende inn. Det er tjenestetilbyderen som har ansvaret for å dekke kostnadene til etablering og drift av klageordningen. Brukerne skal ikke pålegges økonomiske kostnader ved bruk av ordningen.

Klageordningen skal kunne benyttes dersom brukeren er uenig i tilbyderens beslutning om å hindre eller fjerne innhold som brukeren har lastet opp. Dette gjelder både innhold som er blokkert på bakgrunn av forhåndsmelding etter § 86 a første ledd bokstav b, og innhold som er fjernet i etterkant som følge av en notifikasjon etter bokstav c. Selv om klageordningen ifølge fortalen punkt 70 er særlig viktig i tilfeller der tvisten gjelder bruk for spesielle formål som sitater, kritikk, anmeldelse, karikatur, parodi eller pastisj, jf. forslaget § 86 b, er den ikke begrenset til slike situasjoner. Også andre uenigheter om hvorvidt opplastingen er lovlig, kan behandles. Klageordningen utgjør dermed et sentralt virkemiddel for å ivareta brukernes ytringsfrihet og rettssikkerhet.

Eventuelle klager skal etter direktivet behandles «snarest mulig» («without undue delay»).

Departementet mener formuleringen «uten ugrunnet opphold» bedre uttrykker kravet til behandlingstid, og foreslår derfor at dette benyttes i gjennomføringsbestemmelsen. Hva som anses som «uten ugrunnet opphold», må vurderes konkret og vil kunne variere avhengig av hvilken tjeneste det gjelder, og hva tvisten omfatter. Departementet legger til grunn at klager i de fleste tilfeller bør kunne behandles innen noen få dager, men utelukker ikke at enkelte saker kan kreve lengre tid. Av den grunn foreslås det ikke å fastsette en maksimal behandlingstid i bestemmelsen. Departementet deler for øvrig *NRKs* syn om at klager fra redaktørstyrte medier, av hensyn til informasjonsfriheten, bør prioriteres.

For å sikre kontradiksjon er det lagt opp til at berørte rettighetshavere skal få anledning til å uttale seg i saken. Som *BONO* påpeker i høringen, innebærer dette at kollektive forvaltningsorganisasjoner også må gis mulighet til å uttale seg på vegne av sine medlemmer, dersom det er organisasjonen som har initiert fjerningen av innholdet.

Rettighetshavere må begrunne sine anmodninger om å få tilgangen til innhold hindret eller fjernet. Direktivet oppstiller et krav om at begrunnelsen må være «behørig». Etter departementets vurdering kan ikke dette forstås som mer enn at rettighetshavere, innen rammen av klageordningen, skal gis mulighet til å uttale seg og begrunne anmodningen. Om begrunnelsen anses som «behørig» kan imidlertid få betydning for om innholdet skal gjenopprettes, jf. nedenfor. I høringen fremholder *BONO* at rettighetshavere må kunne gi informasjon basert egne forutsetninger, og at det ikke bør stilles krav om særskilt juridisk kompetanse. Departementet er enig i at det ikke kan kreves juridisk ekspertise i alle tilfeller, men understreker samtidig at kravet til begrunnelse vil måtte vurderes konkret. Det kan derfor ikke utelukkes at juridisk kompetanse vil være nødvendig i enkelte saker, avhengig av innholdets karakter og tvistens kompleksitet.

Rettighetshaveres rett til å uttale seg må ikke gå på bekostning av en effektiv og rask behandling av klager. Departementet legger til grunn at rettighetshavere må gis en rimelig frist for å uttale seg, men at denne samtidig må være tilpasset kravet om at klagen skal behandles uten ugrunnet opphold.

I høringen uttrykker *NRK* bekymring for at fristen rettighetshavere får til å reagere, kan vanskeliggjøre en rask klagebehandling. Departementet mener imidlertid at det er tjenestetilbyderen som må fastsette en frist for uttalelse som både ivaretar rettighetshaverens mulighet til kontradiksjon og sikrer at klagebehandlingen skjer uten ugrunnet opphold. Dersom rettighetshaveren ikke uttaler seg innen den fastsatte fristen, må avgjørelsen baseres på den informasjonen tilbyderen allerede har mottatt fra rettighetshaveren.

Etter forslaget skal tilgangen til innholdet gjenopprettes dersom rettighetshavers anmodning ikke er «tilstrekkelig» begrunnet. Dette er ment å dekke direktivets krav om «behørig» begrunnelse. Ifølge Kommisjonens retningslinjer side 24 er det ikke tilstrekkelig at rettighetshavere legger frem den samme informasjonen som tidligere ble gitt i en forhåndsmelding eller notifikasjon, og som førte til at innholdet ble blokkert eller fjernet. Kommisjonen mener rettighetshaveren på nytt må begrunne hvorfor opplastningen av det konkrete innholdet utgjør et inngrep i opphavsretten. Etter departementets syn kan ikke direktivet tolkes slik. Hvorvidt ytterligere informasjon er nødvendig, vil bero på en konkret vurdering av hvilken dokumentasjon som allerede er fremlagt. Dersom rettighetshaveren for eksempel har gitt en tilstrekkelig underbygd notifikasjon, jf. forslaget § 86 a første ledd bokstav c, som har vært vurdert som tilstrekkelig for å konstatere inngrep, er det ikke gitt at det foreligger ytterligere opplysninger å tilføye. Departementet mener derfor at vurderingen av om begrunnelsen er tilstrekkelig, også må kunne baseres på tidligere innsendt eller eksisterende materiale.

Forslaget til bestemmelse stiller krav om at klager må gjennomgås manuelt, det vil si av en fysisk person. I tråd med direktivet legges det imidlertid til grunn at dette ikke er nødvendig dersom klagen fører til at brukeren gis medhold.

Kommisjonens retningslinjer side 24 anbefaler at innholdet bør forbli utilgjengelig under den manuelle gjennomgangen. Dette gjelder likevel ikke for innhold som ikke åpenbart er i strid med opphavsretten.

Forslaget § 86 d regulerer tjenestetilbyderens rutiner for den interne klagebehandlingen. Når det gjelder den utenrettslige og eksterne tvisteløsningsmekanismen for behandling av tilsvarende tvister, jf. artikkel 17 nr. 9 andre ledd tredje punktum, vises det til punkt 18.4. Denne mekanismen kan benyttes dersom brukeren ønsker å bestride tjenestetilbyderens endelige avgjørelse i klagesaken, jf. Kommisjonens retningslinjer side 25.

14 Prinsipp om rett til rimelig vederlag for opphavere

14.1 Gjeldende rett

Gjeldende § 69 kom inn ved åndsverkloven 2018 og gir opphaver en ufravikelig rett til rimelig vederlag ved overdragelse av rett til å råde over et åndsverk.

Bestemmelsen gjelder ved overdragelse av rettigheter utenfor forbrukerforhold, herunder tillatelse til å bruke verket for eksempel ved utstedelse av lisenser. Vederlagskravet inntrer ved hel eller delvis overdragelse av rettigheter, og både eksklusive og ikke-eksklusive overdragelser omfattes. Bestemmelsen gjelder bare når den opprinnelige (originære) rettighetshaveren overdrar rettigheter, ikke når erverver overdrar retten videre. Retten kan kun gjøres gjeldende overfor avtaleparten, ikke senere ledd i verdikjeden som ikke er part i avtalen, med mindre det er avtalt. Bestemmelsen gjelder for opphavere og får tilsvarende anvendelse for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder gjennom henvisninger i §§ 16 og 23.

I § 69 andre ledd oppstilles en ikke-uttømmende liste over momenter som er relevante ved vurderingen av hva som utgjør rimelig vederlag. Blant annet skal det legges vekt på hvilke rettigheter som overdras, hva som er vanlig på området og de konkrete forhold som gjør seg gjeldende, herunder partenes forhandlingsstyrke og formålet med den avtalte bruken. Om overdragelsen gjelder bruk i ervervsvirksomhet, skal det også legges vekt på overdragelsens sannsynlige verdi. Vurderingen skal baseres på forholdene på avtaletidspunktet.

Åndsverkloven § 69 fungerer også som en særlig lempningsregel. Den opprinnelige rettighetshaveren kan med hjemmel i bestemmelsen prøve spørsmål om rimeligheten av vederlaget for domstolene.

For avtaler som gjelder overdragelse av rett til å gjøre et verk tilgjengelig for allmennheten ved utleie av film eller lydopptak, kan det også legges vekt på utviklingen etter avtaletidspunktet, jf. § 69 tredje ledd. Regelen gjennomfører artikkel 5 i utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF). Ved fastsetting av rimelig vederlag etter denne bestemmelsen skal det tas hensyn til de faktiske utleieinntektene, jf. Ot.prp. nr. 80 (1997–98) side 6 og Prop. 104 L (2016–2017) side 336.

14.2 Digitalmarkedsdirektivet

Etter digitalmarkedsdirektivet artikkel 18 nr. 1 skal medlemsstatene sikre at opphavere og utøvende kunstnere har rett til å motta passende og forholdsmessig vederlag når de lisensierer ut eller overdrar sin enerett til utnytting av sine verk eller vernede arbeider.

Det fremgår av fortalen punkt 73 at vederlaget bør være passende og stå i et rimelig forhold til den faktiske eller potensielle økonomiske verdien av de lisensierte eller overdratte rettighetene. Det skal tas hensyn til opphaverens eller den utøvende kunstnerens bidrag til verket eller det vernede arbeidet i sin helhet, samt alle andre omstendigheter. Som eksempler på andre omstendigheter nevnes markedspraksis eller den faktiske utnyttingen av verket. Videre fremgår det at engangsutbetaling ikke bør være hovedregelen, men at det likevel kan utgjøre et forholdsmessig vederlag. Medlemsstatene bør ha frihet til å definere særtilfeller for anvendelse av engangsutbetalinger, idet det tas hensyn til særtrekkene i hver enkelt sektor.

Ved gjennomføring av prinsippet i artikkel 18 nr. 1 står medlemsstatene fritt til å bruke forskjellige ordninger og ta hensyn til prinsippet om avtalefrihet og en rimelig balanse mellom rettigheter og interesser, jf. artikkel 18 nr. 2. Ifølge fortalen punkt 73 kan prinsippet gjennomføres i forskjellige eksisterende ordninger, som også kan omfatte tariffavtaler og andre ordninger, forutsatt at disse er i samsvar med EU-retten.

14.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 18 gjennomført i ophavsretsloven § 55. Etter bestemmelsen har opphaver rett til et passende og forholdsmessig vederlag når opphaver har overdratt opphavsretten helt

eller delvis. Ifølge forarbeidene skal det foretas en samlet vurdering av dette, jf. Lovforslag nr. L 125 (2022–23) side 33. Bestemmelsen er ufravikelig og gjelder for både eksklusive og ikke-eksklusive overdragelser. Vurderingen skal basere seg på forholdende på avtaletidspunktet. Utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder omfattes også av bestemmelsen.

I Sverige er artikkel 18 og 20 gjennomført samlet i en generell og ufravikelig bestemmelse om rett til rimelig vederlag og avtalejustering i upphovsrättslagen 29 §. Paragrafens første ledd gir opphaver rett til «skälig ersättning» (rimelig vederlag). Utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder omfattes også av bestemmelsen, og den gjelder både fullstendig og delvis overdragelse av rettigheter. Bestemmelsen kan kun anvendes ved førstegangs overdragelse, bare mellom opphaver selv og erverver og kun i ervervsvirksomhet. Bestemmelsen gjelder ikke avtaler inngått av interesseorganisasjoner, kollektive forvaltningsorganisasjoner eller ved overføringer fra en opphaver til en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

I Finland er prinsippet i artikkel 18 gjennomført i en ufravikelig bestemmelse i upphovsrättslagen 28 a §. Bestemmelsen gir opphaver krav på «lämplig och proportionell ersättning» (passende og forholdsmessig vederlag) og skal gjelde i tilfeller der opphaver overdrar eneretten eller en eksklusiv rett til å bruke et verk.

14.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet la departementet til grunn at prinsippet i artikkel 18 allerede er ivaretatt i norsk rett i åndsverkloven § 69. Departementet så derfor ikke behov for å gjøre lovendringer for gjennomføring av artikkel 18, men vurderte likevel enkelte justeringer i lys av direktivet og innspillene i forkant av høringsnotatet.

Departementet viste til at gjeldende § 69 også kommer til anvendelse når avtaler inngås av kollektive forvaltningsorganisasjoner. Når slik representasjon foreligger, vil imidlertid § 69 ha mindre betydning som lempningsregel, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 241 og 335. Det ble antatt at det ville ha relativt liten praktisk betydning om hele § 69 (og ikke bare nytt tredje ledd) avgrenses mot slike avtaler, og departementet foreslo et slikt unntak. I tråd med direktivet artikkel 23 nr. 2 ble det også foreslått et unntak for datamaskinprogrammer.

I høringsnotatet ble det lagt til grunn at direktivets begreper «passende og forholdsmessig» samlet sett gir uttrykk for det samme som «rimelig» vederlag etter gjeldende § 69 første ledd. Det ble derfor ikke ansett nødvendig å endre ordlyden i bestemmelsen.

Departementet viste videre til at engangsutbetalinger ikke er spesifikt regulert i § 69, og at direktivet ikke tar stilling til rimeligheten av totaloverdragelser. Det ble forutsatt at begge deler kan være rimelig etter § 69, men at dette må vurderes ut ifra kriteriene i andre ledd. Departementet mente en slik generelt utformet og fleksibel bestemmelse burde videreføres.

Det ble også lagt til grunn at verken § 69 eller direktivet er til hinder for vederlagsfri overdragelse av opphavsrett. Også her mente departementet at gjeldende rettstilstand burde videreføres, og at vurderingen av om en vederlagsfri overdragelse er i tråd med § 69, må bero på en konkret vurdering.

Departementet påpekte at flere aktører på erververside har ment at det bør gjøres unntak i § 69 for arbeids- og oppdragsforhold og for bestilte verk i kringkastingssektoren. Departementet vurderte likevel at rettstilstanden – som ikke inneholder slike unntak – burde opprettholdes.

Det ble videre vist til at flere høringsinstanser på rettighetshaversiden har ønsket at etterfølgende forhold skal vektlegges også etter gjeldende § 69. Departementet foreslo imidlertid ingen endringer på dette punktet heller.

På bakgrunn av et innspill fra blant andre GramArt vurderte departementet om det burde innføres en uoverdragelig vederlagsrett for utøvende kunstnere som skal betales av strømmetjenester. Etter en gjennomgang av innspillet – herunder at en tilsvarende rett ble vurdert (men ikke innført) ved den svenske direktivgjennomføringen – kom departementet til at det ikke er hensiktsmessig å innføre en slik rettighet i forbindelse med direktivgjennomføringen. Departementet ba likevel om høringsinstansenes synspunkter på om det kan være behov for å innføre en slik rett for opphavere og utøvende kunstnere, og hvordan dette eventuelt bør reguleres.

14.5 Høringen

14.5.1 Innledning

I høringen tar rettighetshaversiden generelt til orde for en styrket rett til rimelig vederlag, mens erververside i større grad fremhever hensynet til avtalefrihet og forskjeller mellom sektorene. Høringsnotatet oppfattes ulikt på de to sidene. Mens *Kunstnernettverket* oppfatter det som «svek-

kende for rettighetshaversiden sammenliknet med både direktivet og dagens rettstilstand», uttaler *NRK* at det «i altfor stor grad ivaretar opphavernes interesser på bekostning av produsentene som investerer i erverv av rettigheter og produksjon av disse».

14.5.2 Virkeområde

Mange høringsinstanser uttaler seg om forslaget om at hele § 69 avgrenses mot avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner. Generelt er erververSiden, som blant andre består av *Allente, Kabel Norge, NRK* og *TV 2,* positive til forslaget, mens rettighetshaversiden, som blant andre består av *Kunstnernettverket, BONO, Kopinor, Norwaco* og *TONO,* er negative.

Allente viser til at kollektive forvaltningsorganisasjoner har markedsmakt og ikke behov for det vern § 69 er ment å gi rettighetshavere som kan ha en svak forhandlingsposisjon. Forholdet mellom brukere og kollektive forvaltningsorganisasjoner bør reguleres av lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., som også har bestemmelser om lisensvilkår i § 28. *Allente, Kabel Norge* og *NRK* foreslår videre at bestemmelsen bare får anvendelse ved overdragelse av eksklusive rettigheter tilsvarende virkeområdet og ordlyden i digitalmarkedsdirektivet artikkel 18.

På rettighetshaversiden er det stor motstand mot at hele § 69 avgrenses mot avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner. Ifølge *TONO* vil forslaget undergrave fundamentale prinsipper om opphavers rett til rimelig vederlag, og det kan rokke ved hele grunnlaget for kollektiv forvaltning. *BONO* stiller i tillegg spørsmål ved at kollektive forvaltningsorganisasjoner anses som jevnbyrdige med erververen. Dette vil ifølge BONO ikke alltid være tilfellet, for eksempel i relasjon til artikkel 17, hvor motparten typisk vil være blant verdens største selskaper. *IFPI Norge* og *Virke Produsentforeningen* tar på sin side til orde for å utvide virkeområdet for bestemmelsen om rimelig vederlag til også å omfatte produsentrettigheter.

14.5.3 Nærmere om begrepene «passende og forholdsmessig»

Det er i høringen delte oppfatninger om departementets vurdering av at direktivets formulering «passende og forholdsmessig» fanges opp av det innarbeidede begrepet «rimelig vederlag» i § 69, og at det derfor ikke ble ansett nødvendig å gjøre endringer i loven.

Av de som uttaler seg om dette spørsmålet, er *Advokatforeningen* enig i departementets vurdering. Aktører på erververSiden, herunder *Allente, Kabel Norge, Mediebedriftens landsforening (MBL)* og *TV 2*, mener ordlyden bør endres til «passende og forholdsmessig». Også aktører på rettighetshaversiden, deriblant *Kunstnernettverket, Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO), Norsk filmforbund* og *Norske Billedkunstnere (NBK)*, mener at ordlyden bør endres, men disse ber bare om at ordet «forholdsmessig» (ikke «passende») tas inn.

Advokatforeningen påpeker at selv om ordlyden i gjeldende åndsverklov § 69 («rimelig vederlag») er en annen enn ordlyden i digitalmarkedsdirektivet artikkel 18 («appropriate and proportonate»), tiltres gjennomføringen på den måten det er lagt opp til.

Kabel Norge mener at ordet «rimelig» etter en alminnelig språklig forståelse ikke er en samlebetegnelse på ordene «passende og forholdsmessig», og at dette bare vil være forståelig dersom man leser forarbeidene. Kabel Norge understreker at § 69 er en sentral bestemmelse, og at ordlyden derfor bør gi et klart og forståelig uttrykk for gjeldende rett uten at det kreves særskilt opphavsrettskompetanse eller kjennskap til EU-praksis.

NBK understreker at det rimelige vederlaget må stå i samsvar med verdien av utnyttelsen av verket, både omfanget og inntektene, helt inntil utløpet av vernetiden, og at det derfor er viktig at ordet «forholdsmessig» tas inn i § 69.

14.5.4 Nærmere om engangsvederlag og totaloverdragelser

ErververSiden, herunder *Allente, IFPI Norge, Kabel Norge, MBL, Motion Picture Association (MPA), NRK, Arbeidsgiverforeningen Spekter* og *TV 2*, støtter i hovedsak vurderingen i høringsnotatet om ikke å detaljregulere ulike vederlagsformer eller forby totaloverdragelser, og at bestemmelsen bør være generelt utformet og fleksibel nok. TV 2 viser til at vederlagsmodeller handler om fordeling av risiko og gevinst, og at det ville vært potensielt dramatisk for den norske innholdsbransjen dersom lovgiver skulle gi et generelt forbud mot vederlagsmodeller som er i utstrakt og etablert bruk i bransjen. MPA fremhever at det er avgjørende at audiovisuelle produsenter, opphavere og utøvende kunstnere har en høy grad av avtalefrihet for å kunne fremforhandle en mest mulig hensiktsmessig vederlagsmodell som ivaretar interessene til alle involverte parter,

enten den er fremforhandlet individuelt eller kollektivt.

Rettighetshaversiden, herunder *Kunstnernettverket, NAViO, Norsk filmforbund* og *Norsk Skuespillerforbund*, er imidlertid negative til departementets vurdering på dette punktet. De viser til at mange rettighetshavere møter krav om totaloverdragelser mot engangsvederlag som vilkår for å få jobb. Ifølge denne siden er dette i utgangspunktet i strid med direktivet og den ufravikelige retten til «rimelig vederlag», og totaloverdragelse mot engangsbeløp bør dermed i hovedsak ikke finne sted. Norsk Skuespillerforbund betrakter engangsbetaling som et unntak som kan finne sted i konkrete tilfeller, men ikke fordi kontraktsmotparten krever det som en forutsetning for avtaleinngåelsen. Ifølge Skuespillerforbundet vil det særlig i tilfeller hvor rettighetshaver må frasi seg fremtidige inntekter fra kollektiv rettighetsforvaltning, ha formodningen mot seg at det mottatte engangsbeløpet for totaloverdragelsen vil utgjøre et vederlag som er «passende og forholdsmessig».

14.5.5 Vederlagsfri overdragelse av opphavsrett

Det er få høringsinstanser som uttaler seg om adgangen til vederlagsfri overdragelse og departementets vurdering om at det ikke er behov for å lovfeste denne.

IFPI Norge er enig i at det ikke er nødvendig å lovfeste at overføringer uten vederlag er tillatt, mens *MBL* og *NRK* holder fast ved at loven bør endres, slik at det fremgår tydelig at § 69 ikke er til hinder for vederlagsfrie overdragelser av rettigheter. *Kabel Norge* viser til at direktivet gir videre rammer for vederlagsfrie overdragelser enn det som går frem av merknaden på side 335 i Prop. 104 L (2016–2017), som departementet viser til i høringsnotatet. Etter Kabel Norges syn må direktivets rammer også gjelde for norsk rett.

14.5.6 Særlig om arbeids- og oppdragsforhold og verk skapt på bestilling

Departementets vurdering av at det ikke er behov for å avgrense § 69 mot arbeids- og oppdragsforhold og verk skapt på bestilling, støttes i høringen av *IFPI Norge, LO* og *Norsk Skuespillerforbund*.

På erververSiden, som blant andre omfatter *Allente, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Kabel Norge, MBL* og *NRK*, gjentas imidlertid synspunktene om at § 69 bør avgrenses. Det fremheves blant annet at spørsmålet om rimelig vederlag i arbeidsforhold er bedre egnet til å reguleres i arbeidsrettslig regelverk basert på forhandlinger mellom tariffpartene i arbeidslivet, enn gjennom en lovregulering. Om § 69 ikke avgrenses, mener disse høringsinstansene det bør være et sentralt moment ved vurderingen av hva som er et passende og forholdsmessig («rimelig») vederlag, om det er rettighetshaver selv eller erverver som har finansiert og tatt investeringsrisikoen ved frembringelse av verket. Ifølge denne siden bør dette primært fremgå av loven, subsidiært av merknadene.

14.5.7 Betydningen av etterfølgende forhold

Vurderingen fra høringsnotatet om at det er forholdene på avtaletidspunktet som skal ligge til grunn for vurderingen av hva som utgjør et rimelig vederlag, støttes på overordnet nivå av erververSiden, herunder *Allente, Arbeidsgiverforeningen Spekter, IFPI Norge, Kabel Norge, MBL, NRK* og *TV 2*. Rettighetshaversiden, deriblant *Den norske Forfatterforening, Kunstnernettverket, NOPA, NAViO* og *Norsk filmforbund*, er imidlertid kritiske.

Ifølge *Kabel Norge* tilsier sammenhengen med den nye retten til etterfølgende vederlagsjustering at vurderingen etter § 69 første ledd må ta utgangspunkt i forholdene på avtaletidspunktet. Kabel Norge mener poenget med bestemmelsen om vederlagsjustering nettopp er eksplisitt å regulere i hvilke tilfeller etterfølgende forhold kan ha betydning for avtalt vederlag.

På den andre siden mener *Kunstnernettverket* – med støtte fra *Norsk filmforbund* og *Norsk Skuespillerforbund*, og med henvisning til fortalen punkt 73 – at det er vanskelig å forstå hvordan bestemmelsen kan være avgrenset mot forhold som inntrer etter avtaletidspunktet.

14.5.8 Innspill om uoverdragelig vederlagsrett

Vurderingen i høringsnotatet om at det ikke er hensiktsmessig å innføre en uoverdragelig vederlagsrett for utøvende kunstnere som skal betales av strømmetjenester, støttes i høringen av *Advokatforeningen, Allente, Epidemic Sound, IFPI Norge, Kabel Norge* og *TV 2*. På den andre siden ønsker *Creo, GramArt* og *LO* en slik rett innført.

Blant høringsinstansene som støtter vurderingen i høringsnotatet, vises det blant annet til at doble rettigheter bryter med opphavsrettens system og kan få negativ virkning for brukere og tilbydere av strømmetjenester. Videre vises det til at

innføring av en slik rett vil være et uforholdsmessig inngrep i et fungerende marked, som vil skape usikkerhet og konflikt, og potensielt medføre urettmessig dobbeltbetaling til en utvalgt gruppe rettighetshavere. Det vises også til at en slik rett har blitt vurdert og avvist i EU og andre land, og at den, om den hadde blitt innført, også kunne gått ut over andre grupper av rettighetshavere og svekket investeringsinsentivene i strømmetjenester i Norge.

Blant høringsinstansene som ønsker en slik rett innført, vises det derimot til at retten vil være i tråd med digitalmarkedsdirektivet og også være nødvendig for å sikre et reelt rimelig vederlag. Videre vises det til at § 69 ikke har hatt ønsket effekt i strømmeøkonomien, og at retten til rimelig vederlag neppe vil sikres dersom pengestrømmen først skal gå gjennom produsentleddet. Ifølge disse høringsinstansene vil det samme gjelde for betaling etter digitalmarkedsdirektivet artikkel 17. Det vises også til erfaringer fra Spania, hvor en slik rett har resultert i økte utbetalinger til utøvere, uten at det har gått på bekostning av inntektene til plateselskapene, eller at abonnementsprisen har gått opp.

14.6 Departementets vurderinger

14.6.1 Innledning

Prinsippet om rett til rimelig vederlag er ikke et nytt fenomen i den EU-harmoniserte opphavsretten. Retten fremgår blant annet av utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF) artikkel 5 og 8 nr. 2, som er gjennomført i åndsverkloven § 69 tredje ledd og § 21. Videre fremgår prinsippet av opphavsrettsdirektivets (2001/29/EF) fortale punkt 10. EU-domstolen har i tilknytning til dette, i de forente sakene C-403/08 og C-429/08 (Premier League), uttalt at opphaver har krav på et passende vederlag, ikke et vederlag som er størst mulig. Et passende vederlag må stå i et rimelig forhold til den økonomiske verdien av utnyttelsen, jf. avsnitt 107–109.

I norsk rett kommer denne rettsoppfatningen til uttrykk i åndsverkloven § 69. Etter andre ledd skal det ved overdragelser som gjelder bruk i ervervsvirksomhet, legges vekt på den «sannsynlige verdi av overdragelsen». Listen over vurderingsmomenter i andre ledd er ikke uttømmende, og etter departementets syn ligger også de «nye» vurderingskriteriene i fortalen punkt 73 i digitalmarkedsdirektivet innenfor rammene av gjeldende § 69. Departementet viser til den nærmere omtalen av vurderingsmomentene i Prop. 104 L (2016–2017) side 238–239 og i merknadene til bestemmelsen på side 334–336.

Departementet opprettholder på denne bakgrunn vurderingen fra høringsnotatet om at prinsippet i artikkel 18 er ivaretatt i norsk rett i § 69 om rett til rimelig vederlag. I utgangspunktet ser ikke departementet behov for å gjøre endringer i åndsverkloven for gjennomføring av artikkel 18. Departementet vil i det følgende likevel vurdere noen presiseringer og justeringer, blant annet på bakgrunn av det som har fremkommet i høringen.

Innspill fra høringen om forhold som ikke ble berørt i høringsnotatet, vil ikke bli vurdert i denne omgang.

14.6.2 Virkeområde

Artikkel 18 og de andre kontraktsbestemmelsene i kapittel 3 i direktivet skal gi vern til opphaver som den antatt svakere part i kontraktsforhandlinger, jf. fortalen punkt 72. Etter artikkel 20 nr. 2 får ikke den nye bestemmelsen om vederlagsjustering anvendelse på avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner eller andre som er omfattet av § 3 bokstav a og b i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. Tilsvarende unntak er ikke inntatt i artikkel 18. Det antas at begrunnelsen for unntaket i artikkel 20 nr. 2 er at opphaver har mindre behov for vern når kollektive organisasjoner forvalter opphavers rettigheter.

Departementet foreslår i punkt 15 å gjennomføre vederlagsjusteringsordningen i artikkel 20 i § 69 tredje til nytt femte ledd. Gjeldende § 69 om rett til rimelig vederlag er ikke avgrenset mot avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner. Det følger av Prop. 104 L (2016–2017) side 241 at også slike avtaler kan være gjenstand for krav etter § 69. I proposisjonen ble det imidlertid fremholdt at:

> «[…] det vil i tilfeller hvor slik representasjon foreligger og partsforholdene dermed neppe kan anses ubalanserte i opphavers disfavør, ha formodningen mot seg at det avtalte vederlaget er lavere enn hva som er å anse som rimelig […].»

Videre uttaler departementet at «selv om bestemmelsen om rett til rimelig vederlag også gjelder når rettighetshaver er representert ved en organisasjon, blant annet på områder hvor rettigheter forvaltes kollektivt, vil den i slike tilfeller ha mindre betydning som lempnings-/avtalerevisjonsregel», jf. proposisjonen side 335. Etter innføringen av § 69 i åndsverkloven har dessuten lov

om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. trådt i kraft. Her er det inntatt et prinsipp om rett til rimelig vederlag i § 28. Denne bestemmelsen regulerer forholdet mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukere og stiller krav til lisensvilkår og vederlag når beskyttet materiale skal lisensieres.

I høringsnotatet antok departementet på bakgrunn av dette at det ville ha relativt liten praktisk betydning at unntaket for avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner mv. også gjøres gjeldende for § 69 første og andre ledd. Departementet foreslo derfor at den nye avgrensningen i § 69 fjerde ledd skulle gjelde for hele paragrafen. Forslaget får i *høringen* sterk kritikk fra rettighetshaversiden, med kollektive forvaltningsorganisasjoner i spissen. På bakgrunn av innspill i høringen har d e p a r t e m e n t e t kommet til at forslaget ikke bør opprettholdes. Avgrensningen vil etter dette bare gjelde den nye bestemmelsen om vederlagsjustering i tredje ledd.

Etter direktivet artikkel 23 nr. 2 skal ikke kontraktsbestemmelsene i artikkel 18 til 22 få anvendelse på datamaskinprogrammer som nevnt i dataprogramdirektivet (2009/24/EF) artikkel 2. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at unntaket for datamaskinprogrammer tas inn i § 69 nytt femte ledd.

Til kommentarer i *høringen* om at kollektive forvaltningsorganisasjoner ikke alltid vil være jevnbyrdige med sine forhandlingsmotparter, og at skjevhet i styrkeforholdet bør være et moment som inngår i vurderingen etter § 69, også når kollektive forvaltningsorganisasjoner er part, viser d e p a r t e m e n t e t til at dette er et av momentene som allerede er inntatt i bestemmelsen, og som skal vektlegges. Ved vurderingen av hva som utgjør et rimelig vederlag etter § 69, skal det etter andre ledd blant annet legges vekt på de konkrete forholdene i saken, herunder partenes forhandlingsstyrke. Dette skal inngå i vurderingen enten den kollektive forvaltningsorganisasjonen (eller en annen part) er sterkere, svakere eller jevnbyrdig med motparten når det gjelder forhandlingsstyrke.

14.6.3 Nærmere om begrepene «passende og forholdsmessig»

Etter artikkel 18 har opphavere og utøvende kunstnere rett til «passende og forholdsmessig» vederlag. Dette reiser spørsmål om gjeldende ordlyd i § 69 om «rimelig vederlag» bør tilpasses ordlyden i direktivet.

I den svenske gjennomføringen av artikkel 18 er kun ordet rimelig («skälig») benyttet i lovbestemmelsen, mens opphaver etter de finske og danske bestemmelsene har rett til et passende og forholdsmessig vederlag. I de svenske forarbeidene (Prop. 2021/22:278 side 167) fremgår det at «lämplig och proportionerlig bör […] i första hand förstås som ett sätt att närmare belysa utifrån vilka aspekter denna skälighet ska bedömas». Det legges altså til grunn at et rimelig vederlag er passende og forholdsmessig. Etter de danske forarbeidene skal det foretas en samlet vurdering av de to vilkårene, jf. Lovforslag nr. 125 (2022–23) side 33.

Som det fremgår i punkt 14.6.1 ovenfor, er det benyttet ulike begreper i EU-retten, henholdsvis «equitable remuneration» i utleie- og utlånsdirektivet artikkel 5 og 8 nr. 2, «appropriate reward» i fortalen (punkt 10) til opphavsrettsdirektivet og «appropriate and proportionate remuneration» i digitalmarkedsdirektivet artikkel 18. I fortalen til utleie- og utlånsdirektivet punkt 5 benyttes også «adequate income». Kapittel 3 i digitalmarkedsdirektivet, hvor artikkel 18 inngår, har overskriften «Fair remuneration in explotation contracts of authours and performers».

På denne bakgrunn la departementet i høringsnotatet til grunn at begrepene «passende og forholdsmessig» gir uttrykk for hva som samlet sett må anses å utgjøre et rimelig vederlag. Departementet fant det derfor ikke nødvendig å endre ordlyden i gjeldende § 69 første ledd, men presiserte at bestemmelsen uansett må tolkes i lys av begrepene i artikkel 18 og i samsvar med praksis fra EU-domstolen. I *høringen* tar flere aktører til orde for at bestemmelsen bør få en utforming som ligger nærmere direktivet.

Departementet opprettholder synspunktet fra høringsnotatet om at det er gode grunner som taler for å beholde det innarbeidede begrepet «rimelig vederlag» i loven. Samtidig er det relevante argumenter som anføres i høringen for å benytte direktivets ordlyd «passende og forholdsmessig». Blant annet må det antas at artikkel 18 vil føre til en ytterligere harmonisering av vederlagsbegrepet innenfor EU/EØS, og at det vil komme praksis fra EU-domstolen som kan legge føringer for tolkningen av § 69.

D e p a r t e m e n t e t har etter en fornyet vurdering kommet til at ordene «passende og forholdsmessig» bør fremgå av ordlyden i § 69, samtidig som referansen til «rimelig vederlag» beholdes. Etter departementets syn er «rimelig vederlag» et innarbeidet begrep som fortsatt bør kunne brukes som hovedbegrep, samtidig som begrepet som EU-domstolen vil bygge sin praksis på, også fremgår av lovens ordlyd. Departementet

foreslår derfor å endre § 69 første ledd, slik at det fremgår at opphaveren har krav på «vederlag fra erververen som er passende og forholdsmessig (rimelig vederlag)». For øvrig vil «rimelig vederlag» benyttes i § 69.

14.6.4 Nærmere om engangsvederlag og totaloverdragelser

Bruk av engangsutbetalinger er ikke spesifikt regulert i § 69. I Prop. 104 L (2016–2017) side 239 la departementet til grunn at «[d]et er meningen at bestemmelsen skal gi vern mot vederlag som ikke er rimelige – både når disse avtales som engangs- og løpende vederlag». Bestemmelsen forutsetter at engangsutbetalinger kan være rimelige, men dette må, i likhet med andre former for vederlag, vurderes ut ifra kriteriene i andre ledd. Departementet foreslo i høringsnotatet ingen endringer på dette punktet.

I *høringen* er flere aktører fra rettighetshaversiden kritiske til omfattende overdragelser mot engangsvederlag. Det pekes på at det oftere kan være rimelig med engangsutbetalinger der det er begrensede og spesifikke rettigheter som overdras, enn ved mer omfattende overdragelser eller totaloverdragelser. Departementet er enig i at det ved begrensede og spesifikke overdragelser kan være lettere å anslå verdien av rettighetene som overdras og dermed vurdere om et engangsvederlag er rimelig.

Flere aktører på erververside, og særlig i den audiovisuelle sektoren, mener imidlertid at begrensninger i avtalefriheten på dette punktet vil kunne svekke investeringsviljen. Blant annet vises det til at erverver ofte tar en økonomisk risiko ved å investere i et verk, og at et innbringende verk kan bidra til finansiering av mindre innbringende verk. Til dette kommer også at opphaver i visse tilfeller kan foretrekke en engangsutbetaling fremfor løpende betaling, nettopp for å unngå å ta del i den økonomiske risikoen.

I Prop. 104 L (2016–2017) side 238 uttaler departementet at det «i lys av avtalefriheten og det store mangfold i rettighetstyper og avtaleforhold, som naturlig utgangspunkt vil være partene selv som er nærmest til å avgjøre hva som er et rimelig vederlag gjennom frie forhandlinger». Videre ble det lagt til grunn at det ikke ville være hensiktsmessig å regulere det nærmere vederlagsnivået, fordi dette vil variere ut ifra område og omstendigheter, som igjen kan utvikle seg ved endringer i teknologi og markeder. Departementet er av samme oppfatning nå. Engangsvederlag kan være rimelige etter forholdene, og også slike vederlag bør være gjenstand for en konkret vurdering etter § 69.

Partene i de enkelte sektorene vil ofte være nærmest til å vite når et engangsvederlag kan anses å være rimelig. Det er nærliggende å anta at inngåtte avtaler gir uttrykk for et rimelig vederlag hvis den bygger på en avtale som er fremforhandlet mellom jevnbyrdige og profesjonelle parter i den aktuelle sektoren, se Prop. 104 L (2016–2017) side 335. Selv om engangsvederlag ifølge fortalen punkt 73 ikke bør være hovedregelen, gis det også der uttrykk for at det kan utgjøre et vederlag som er forholdsmessig.

I motsetning til bruken av engangsvederlag tas det i direktivet ikke stilling til rimeligheten av totaloverdragelser, hvor opphaver mottar et vederlag mot at avtaleparten erverver alle rettigheter til verket for enhver bruk i fremtiden. Det er ikke noe forbud mot slike overdragelser i gjeldende åndsverklov, og heller ikke på dette punktet ble det i høringsnotatet foreslått endringer. Flere av aktørene på rettighetshaversiden er i *høringen* sterkt kritiske til totaloverdragelser, og det har også blitt tatt til orde for at slike overdragelser bør forbys.

Departementet er enig i at det ofte er vanskelig å forutse hvilke inntekter utnyttelsen av verket vil gi. Den teknologiske utviklingen kan medføre at det oppstår nye bruksmåter som viser seg å være svært inntektsbringende, og som opphaver, ved totaloverdragelser, ikke får nyte godt av. Departementet holder imidlertid fast ved at det også ved totaloverdragelser må foretas en konkret vurdering etter § 69. Særlig vurderingskriteriet «partenes forhandlingsstyrke» vil være sentralt i denne vurderingen. Det vises til Prop. 104 L (2016–2017) side 335 om at dette momentet angår «selve kjernen» i § 69, som er «å motvirke totaloverdragelse som ved press skjer vederlagsfritt eller til et meget lavt vederlag».

Totaloverdragelser har også en side til artikkel 20 om vederlagsjustering, som foreslås gjennomført i § 69 tredje til nytt femte ledd, jf. punkt 15. Bestemmelsen gir opphaver rett til justering av vederlaget i tilfeller hvor det viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververens senere inntjening fra verket. Det antas at avtaler om totaloverdragelse mot engangsvederlag oftere kan bli gjenstand for slik vederlagsjustering, enn avtaler om mer begrensede overdragelser og avtaler om løpende vederlag.

Avtaler om totaloverdragelser kan også være urimelige på grunn av andre forhold enn vederlaget. Slike tilfeller vil fremdeles måtte vurderes etter den alminnelige lempningsregelen i avtaleloven § 36.

Etter departementets syn er det ikke ønskelig å detaljregulere bruken av ulike vederlagsformer eller å lovfeste et forbud mot totaloverdragelser. Bestemmelsen i § 69 bør, slik som i dag, være generelt utformet og fleksibel nok til at ulike sektorhensyn kan ivaretas ved rimelighetsvurderingene, og slik at man kan oppnå en rimelig balanse mellom hensynene til opphaver og erververer innenfor rammene av bestemmelsen.

14.6.5 Vederlagsfri overdragelse av opphavsrett

Etter fortalen punkt 82 bør direktivet ikke tolkes slik at det hindrer innehavere av opphavsrettslige eneretter i å tillate at verkene deres benyttes gratis, herunder gjennom ikke-eksklusive, frie lisenser. Av merknadene til åndsverkloven § 69 fremgår det at heller ikke denne bestemmelsen er til hinder for vederlagsfri overdragelse, og det ble ikke foreslått noen endringer på dette punktet i høringsnotatet.

I *høringen* mener imidlertid flere aktører på erververSiden at det bør fremgå eksplisitt av lovteksten i § 69 at overføringer uten vederlag er tillatt, siden bestemmelsen er ufravikelig. Enkelte peker på at det er vanlig med vederlagsfrie overdragelser, for eksempel ved Creative Commons-lisenser og donasjoner til kunstinstitusjoner, og at det av pedagogiske hensyn bør presiseres i loven at bestemmelsen ikke er til hinder for dette.

Vederlagsfrie overføringer ble omtalt av departementet ved innføringen av § 69 i åndsverkloven. I merknaden til bestemmelsen i Prop. 104 L (2016–2017) side 335 uttales:

> «[…] det ligger også til grunn for forslaget at retten til rimelig vederlag ikke skal hindre rettighetshaveren i å gi noe bort gratis, uten vederlag overhodet, dersom det er dette rettighetshaveren ønsker. Et eksempel på en situasjon hvor dette både vil være praktisk og det normale, er innsending av bilder for bruk i kringkasting eller andre medier, av typen «seernes/lesernes bilder» mv. Her må det anses forutsatt at innsendingen ikke vil utløse noe vederlagskrav. Det samme vil gjelde når åndsverk gjennom egne lisenser stilles gratis til rådighet innen bestemte bruksområder. Bestemmelsens ufravikelighet er ikke ment å være til hinder for dette. Imidlertid er det grunn til å anta at rettighetshaveren i de fleste tilfeller vil ønske å motta vederlag som motytelse til overdragelsen, og hensikten med bestemmelsen er å bidra til at rettighetshaver i slike tilfeller får det rimelige vederlag vedkommende rettmessig har krav på.»

Rene gaveløfter vil normalt ikke omfattes av § 69, men bestemmelsen er heller ikke til hinder for at opphaveren, eller andre med rettigheter i et verk, på annen måte tillater gratis bruk av verket. Som sitatet ovenfor viser, kan også dette ligge innenfor rammene av bestemmelsen. Hvorvidt en vederlagsfri overføring er i henhold til § 69, må på samme måte som øvrige overdragelser vurderes konkret.

Når det gjelder innspillet til *Kabel Norge* om at direktivets rammer for vederlagsfrie overdragelser også må gjelde for norsk rett, er d e p a r t e m e n t e t enig i at prinsippet om rimelig vederlag i § 69 må tolkes i tråd med direktivforpliktelsen i artikkel 18. De nærmere grensene vil det i siste instans være opp til EU-domstolen å trekke.

Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at det ikke er nødvendig å lovfeste at § 69 ikke er til hinder for vederlagsfrie overdragelser.

14.6.6 Særlig om arbeids- og oppdragsforhold og verk skapt på bestilling

Flere av aktørene på erververSiden viser i *høringen* til at direktivet åpner for å gjøre sektortilpasninger, og mener bestemmelsen bør avgrenses mot arbeids- og oppdragsforhold og bestilte verk i kringkastingssektoren. Direktivet regulerer ikke anvendelsen av artikkel 18 i arbeidsforhold. Av fortalen punkt 72 fremgår det imidlertid at behovet for vernet som oppstilles i kontraktsbestemmelsene, ikke oppstår dersom avtaleparten opptrer som sluttbruker og ikke utnytter selve verket, som kan være tilfellet i noen arbeidsavtaler. Uttalelsen i fortalen må ses i sammenheng med overskriften til kapittel 3 som omhandler «avtaler om utnytting» («exploitation contracts»). Direktivets utgangspunkt synes dermed å være at bestemmelsen kommer til anvendelse på avtaler om utnytting av verk, uavhengig av om verket utnyttes i sammenheng med en arbeidsavtale eller en ren avtale om overføring av rettigheter.

Åndsverkloven § 69 er ikke avgrenset mot arbeids- og oppdragsforhold. En slik avgrensning ble foreslått i høringsnotatet om ny åndsverklov i 2016, men ble ikke opprettholdt i proposisjonen, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 241. I tilfeller hvor opphaver skaper åndsverk i arbeids- eller oppdragsforhold, vil lønnen eller betalingen normalt omfatte vederlag for overdragelsen. Det kan likevel være at godtgjørelsen ikke kan anses

som rimelig vederlag for bruken av verket. Dette må vurderes konkret, og det ble i Prop. 104 L (2016–2017) side 241 særlig vist til vurderingsmomentet om «partenes forhandlingsstyrke».

Problemstillingen er også drøftet i de svenske forarbeidene, jf. Prop. 2021/22:278 side 171–172. Her vises det til at spørsmål om rimelig vederlag i arbeidsforhold må vurderes konkret, og at det må tas hensyn til de særlige forhold som gjør seg gjeldende ved arbeidsforhold. Departementet er av samme oppfatning og opprettholder forslaget om ikke å avgrense åndsverkloven § 69 mot arbeids- og oppdragsforhold generelt eller i visse sektorer.

Departementet mener heller ikke at det er behov for å avgrense § 69 mot tilfeller hvor verk skapes på bestilling i kringkastingssektoren. At et verk er skapt på bestilling, vil imidlertid kunne være et relevant forhold i den konkrete vurderingen. Departementet viser i den forbindelse til at økonomisk risiko og investeringsbehov mv. kan inngå blant momentene i vurderingen, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 335.

14.6.7 Betydningen av etterfølgende forhold

I høringen viser flere aktører på rettighetshaversiden til fortalen punkt 73 om at den faktiske utnyttingen av verket er et relevant hensyn ved fastsettelsen av rimelig vederlag. Ifølge disse aktørene bør etterfølgende forhold inngå som et av vurderingsmomentene i § 69. Synspunktet er at etterfølgende forhold skal være relevant både etter bestemmelsen som gjennomfører artikkel 18, og etter ny regel om vederlagsjustering.

Departementet er enig i at den faktiske utnyttelsen av verket kan være relevant for hva som er et rimelig vederlag etter direktivet. Dette er likevel ikke ensbetydende med at etterfølgende forhold har betydning etter artikkel 18. Etter fortalen punkt 73 kan engangsvederlag utgjøre rimelig vederlag, selv om det ikke skal være hovedregelen. Direktivet kan altså ikke forstås slik at vurderingen etter artikkel 18 er avhengig av den til enhver tid faktiske bruken av verket.

Henvisningen til den faktiske utnyttelsen av verket i fortalen må etter departementets syn forstås på samme måte som etter gjeldende § 69. Departementet uttaler i Prop. 104 L (2016–2017) side 335:

> «Vektlegging av «hvilke rettigheter som overdras» – sammenholdt med «den sannsynlige verdi av overdragelsen» om det er tale om bruk i ervervsvirksomhet – tilsier at utgangspunkt må tas i avtalen og hva det er som overdras, det er dette det skal betales for. Ved ellers like forhold antas en eksklusiv overdragelse som kan overdras videre og som omfatter en rekke former for bruk, kjente som ukjente, i utgangspunktet å fordre et høyere vederlag enn en ikke-eksklusiv overdragelse som ikke kan overdras videre og som bare omfatter enkelte former for bruk.»

Hvilken faktisk utnyttelse av verket som kan foretas etter avtalen, er altså relevant for vurderingen av hva som utgjør et rimelig vederlag, men vurderingen skal ta utgangspunkt i forholdene på avtaletidspunktet.

Departementet viser også til vurderingen som fremgår av de svenske forarbeidene (Prop. 2021/22:278) side 169:

> «Om artikel 18 skulle ges en tolkning som innebär att upphovsmannen vid varje tidpunkt efter avtalets ingående kunde hävda att ersättningen ska justeras eftersom den inte längre är skälig, skulle bestämmelserna i artikel 20 sakna praktisk betydelse. Det är naturligtvis inte avsikten. Det måste därför var omständigheterna vid avtalets ingående som ska vara utgångspunkten för bedömningen av ersättningens skälighet.»

Også i Danmark og Finland er det lagt til grunn at det er forholdene på avtaletidspunktet som er relevante for vurderingen etter artikkel 18. Betydningen av etterfølgende forhold reguleres av artikkel 20 om vederlagsjustering, og departementet viser til den nærmere omtalen av dette i punkt 15.6.6. Departementet viderefører derfor i hovedsak forslaget fra høringsnotatet om at det ikke gjøres endringer om dette i § 69 andre ledd.

Det foreslås imidlertid et unntak fra utgangspunktet om at vurderingen skal baseres på forholdene på avtaletidspunktet. Som det fremgår av punkt 15.6.6, foreslås gjeldende tredje ledd i § 69 videreført og inkorporert i andre ledd. Bestemmelsen er en videreføring av åndsverkloven 1961 § 39m, som igjen var en gjennomføring av artikkel 5 i utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF). Ifølge reguleringen har en opphaver som har overdratt rett til å gjøre et verk tilgjengelig for allmennheten ved utleie av en film eller et lydopptak, rett til et rimelig vederlag fra produsenten. Etter forarbeidene skal det ved fastsettingen tas hensyn til de faktiske inntektene ved utleie, det vil si etterfølgende forhold, jf. Ot.prp. nr. 80 (1997–98) side 6.

Selv om utleie av (fysiske eksemplar av) film og lydopptak neppe er særlig aktuelt lenger, foreslås reguleringen videreført med bakgrunn i at den gjennomfører en direktivforpliktelse. Siden beregningen av vederlaget avviker fra § 69 andre ledd for øvrig, er det i andre ledd siste punktum tatt inn at det ved utleie av film eller lydopptak også kan legges vekt på utviklingen etter avtaletidspunktet.

14.6.8 Innspill om uoverdragelig vederlagsrett

Departementet mottok i januar 2023 et innspill fra *GramArt* (støttet av *Creo* og *Nemaa*), hvor det foreslås at det ved gjennomføring av artikkel 18 innføres en uoverdragelig vederlagsrett for utøvende kunstnere, som skal betales av strømmetjenester.

I bakgrunnen for forslaget vises det til at strømmetjenestenes forretningsmodell, hvor inntektene avregnes gjennom plateselskapene, ikke sikrer utøverne rimelig vederlag. GramArt hevder det er et problem ved § 69 at den er begrenset til avtaler mellom utøver og erverver og ikke kommer til anvendelse på strømmetjenestenes inntekter. Det pekes på at det ikke er tilstrekkelig å korrigere avtalene mellom utøver og plateselskap/distributør.

Ifølge innspillet bør det derfor lovfestes at utøvende kunstnere ved overdragelse av sin enerett til på forespørsel-tilgjengeliggjøring av sin fremføring, eller opptak av den, skal ha krav på rimelig vederlag fra strømmetjenester og tilbydere av nettbaserte innholdstjenester.

Spørsmålet om å innføre en uoverdragelig vederlagsrett for utøvende kunstnere (og opphavere) for strømming, var også tema under den svenske direktivgjennomføringen. I Sverige la departementet til grunn at en slik rettighet ikke kan utledes av direktivet. Det ble likevel igangsatt en separat utredning om behovet og muligheten for å innføre dette (SOU 2022: 23 *En oavviselig ersättningsrätt?*). Utredningen fant blant annet at en slik vederlagsrett er vanskelig å forene med alminnelig formuerettslig tankegang og kan lede til urimelige resultater, herunder at opphavere/utøvende kunstnere i praksis kan få mindre vederlag. Det pekes på at en vederlagsrett kan medføre at strømmetjenestene betaler mindre til produsenter og musikkforlag for rettighetene. Dette kan igjen medføre lavere vederlag til opphavere og utøvende kunstnere. Videre vises det til at visse opphavere og utøvende kunstnere kan ende opp med å få mer vederlag enn hva som er rimelig, avhengig av den opprinnelige avtalen om overdragelse av eneretten. I utredningen konkluderes det med at det ikke finnes tilstrekkelige grunner til å innføre en uoverdragelig vederlagsrett.

I høringsnotatet vurderte departementet innspillet om en uoverdragelig vederlagsrett, men anså det ikke som hensiktsmessig å innføre en slik ordning i forbindelse med gjennomføringen av direktivet. Blant annet ble det vist til at prinsippet i artikkel 18 er tilstrekkelig ivaretatt i gjeldende § 69, og at bestemmelsen dessuten må ses i sammenheng med de øvrige kontraktsbestemmelsene i direktivet kapittel 3 – som gjennomgående vil bidra til å styrke opphaveres og utøvende kunstneres kontraktsposisjoner i tiden fremover. Det ble også pekt på at en eventuell innføring ville kreve en nærmere utredning. I høringsnotatet ble det likevel bedt om synspunkter på om en uoverdragelig vederlagsrett eventuelt burde vurderes på et senere tidspunkt.

Høringen viser at det er begrenset oppslutning rundt en slik vederlagsrett, utover organisasjoner som representerer rettighetshaverne innspillet tilgodeser. Flere høringsinstanser har også innvendinger mot at en slik ordning skal innføres og peker på at dette vil medføre flere uheldige konsekvenser. På bakgrunn av dette opprettholder d e p a r t e m e n t e t vurderingen fra høringsnotatet. Det synes dermed ikke aktuelt å gå videre med en utredning av en slik ordning med det første.

15 Ny ordning for vederlagsjustering

15.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven inneholder ingen generell bestemmelse om justering av inngåtte avtaler om overdragelse av opphavsrett. Dersom det oppstår spørsmål om opphaver eller utøvende kunstner har mottatt rimelig vederlag i henhold til en avtale, fungerer åndsverkloven § 69 som en særlig lempningsregel. Vurderingen skal ta utgangspunkt i forholdene på avtaletidspunktet. Spørsmål om hvorvidt andre sider ved avtalen er urimelige – for eksempel som følge av senere inntrådte forhold – må derimot løses med hjemmel i den alminnelige formuerettslige lempningsregelen i avtaleloven § 36.

Ved revisjonen av åndsverkloven foreslo departementet i høringsnotatet i 2016 å innta en bestemmelse om lempning av avtaler, med henvisning til avtaleloven § 36. På bakgrunn av høringen, og i lys av de øvrige reglene som ble foreslått for å styrke vernet av opphavere og utøvende kunstnere, ble forslaget ikke videreført i proposisjonen, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 246–247.

Praksis etter avtaleloven § 36 viser at det skal forholdsvis mye til før en avtale anses urimelig etter bestemmelsen. Det klare utgangspunktet er at avtaler skal holdes. Dette gjelder også ved anvendelse av regelen på avtaler om overdragelse av opphavsrett. Departementet viser til Prop. 104 L (2016–2017) side 244–245 for en gjennomgang av rettspraksis om anvendelsen av avtaleloven § 36 på slike avtaler.

15.2 Digitalmarkedsdirektivet

Artikkel 20 fastsetter en ordning for vederlagsjustering. Etter bestemmelsen skal opphavere og utøvende kunstnere (eller deres representanter) i visse tilfeller ha rett til å kreve ytterligere passende og rimelig vederlag fra den de har inngått avtale med om utnytting av sine rettigheter, eller dennes rettsetterfølgere. Retten inntrer dersom det opprinnelig avtalte vederlaget viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med alle senere relevante inntekter fra utnyttingen av verket eller fremføringen. Vederlagsjusteringsordningen gjelder bare i den utstrekning det ikke foreligger en relevant tariffavtale med en ordning som er sammenlignbar med den som fastsatt i artikkel 20.

Bakgrunnen for artikkel 20 utdypes i fortalen punkt 78. Det fremgår her at visse avtaler om utnytting av rettigheter er langvarige. Dette gir rettighetshaverne få muligheter til å reforhandle avtalene med sine avtaleparter eller deres rettsetterfølgere i tilfeller der den økonomiske verdien av rettighetene viser seg å være betydelig høyere enn opprinnelig antatt. Det fremgår videre at alle inntekter som er relevante for det aktuelle tilfellet, bør tas i betraktning, blant annet eventuelle inntekter fra salg av produkter. Ved vurderingen bør det tas hensyn til de særlige forholdene i hvert enkelt tilfelle, herunder bidraget fra opphaveren eller den utøvende kunstneren, samt til særtrekkene og praksisen for vederlag i de forskjellige innholdssektorene, og hvorvidt avtalen bygger på en tariffavtale.

Etter artikkel 20 nr. 2 får reguleringen ikke anvendelse på avtaler som er inngått av enheter definert i artikkel 3 bokstav a og b i direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU) eller andre enheter som allerede er underlagt nasjonale regler som gjennomfører dette direktivet.

15.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 20 gjennomført i en ny og ufravikelig bestemmelse i ophavsretsloven § 55 b. Etter bestemmelsen har opphaver rett til å kreve ytterligere passende og rimelig vederlag fra erververen hvis det opprinnelig avtalte vederlaget viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med alle de etterfølgende relevante inntekter fra utnyttelsen av verket. Bestemmelsen gjelder i tilfeller der det ikke foreligger en kollektivt forhandlet avtale som fastsetter en ordning for vederlagsjustering som er sammenlignbar med den som er regulert i § 55 b. Regelen får anvendelse på krav mot opprinnelig erverver eller den som har trådt inn i avtalen, men gjelder ikke underlisenstakere.

Bestemmelsen gjelder også for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder.

I Sverige er artikkel 18 og 20 gjennomført samlet i en ny generell bestemmelse om rett til rimelig vederlag og vederlagsjustering i upphovsrättslagen 29 §. Paragrafens andre ledd gir opphaver rett til ytterligere rimelig vederlag dersom det senere viser seg at opprinnelig vederlag er uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververs inntekter fra utnyttelsen av verket. Bestemmelsen gjelder ikke avtaler inngått av interesseorganisasjoner eller ved overføringer fra en opphaver til en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Bestemmelsen gjelder også for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder.

Ved gjennomføringen var det i Finland allerede en fravikelig lempningsregel for opphavsrettsavtaler i upphovsrättslagen 29 §. Bestemmelsen får anvendelse både ved rimelighetsvurderinger som knytter seg til avtaletidspunktet, og i tilfeller der avtalevilkår vurderes i lys av etterfølgende omstendigheter. Lempningsregelen er ikke begrenset til vilkår om vederlag, men kan omfatte alle sider av avtalen. Den gjelder for opprinnelig opphaver, utøvende kunster og frembringer av fotografiske bilder. I de finske forarbeidene (RP 43/2022 side 31) er det lagt til grunn at bestemmelsen i all hovedsak oppfyller kravene i artikkel 20. I forbindelse med gjennomføringen ble det i den eksisterende lempningsregelen lagt til enkelte momenter som skal danne grunnlag for rimelighetsvurderingen. Blant annet skal det tas hensyn til verkets kommersielle verdi og opphavers bidrag til verket. Det konstateres i forarbeidene at lempningsregelen kan anvendes uavhengig av om det finnes en kollektiv avtale om lempning, og det er derfor ikke gjort unntak for slike avtaler. Det er heller ikke tatt inn noe uttrykkelig i bestemmelsen om avgrensning mot avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner.

15.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 20 i nytt tredje til femte ledd i § 69 om rimelig vederlag. Samtidig foreslo departementet å oppheve gjeldende bestemmelse i tredje ledd om overdragelse av rett til utleie av film og lydopptak, da denne ble ansett å være overflødig ved innføring av en generell adgang til vederlagsjustering.

Utkastet innebar at opphaver har krav på ytterligere rimelig vederlag dersom avtalt vederlag viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververens inntekter fra utnyttelsen av verket.

Departementet foreslo at det er den opprinnelige (originære) opphaver, utøvende kunstner eller frembringer av fotografisk bilde som kan kreve vederlagsjustering. Etter forslaget skal vederlagsjusteringsretten ikke få anvendelse på avtaler inngått av en kollektiv forvaltningsorganisasjon eller en uavhengig forvaltningsenhet som nevnt i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a og b.

I høringen ba departementet om høringsinstansenes syn på om den nye regelen om vederlagsjustering i utkastet § 69 tredje ledd bør få anvendelse på avtaler inngått før bestemmelsen trer i kraft, og i tilfelle fra hvilket tidspunkt.

15.5 Høringen

Advokatforeningen og *Landsorganisasjonen i Norge (LO)* støtter i hovedsak departementets vurderinger knyttet til gjennomføringen av artikkel 20.

Kunstnernettverket, med støtte fra *GramArt*, *Norsk filmforbund* og *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO),* er i hovedsak kritiske til departementets forslag til gjennomføring og mener forslaget svekker rettighetshavers stilling. *TONO* er derimot positiv til at det innføres en bestemmelse om avtalerevisjon i åndsverkloven og støtter en direktivnær gjennomføring av artikkel 20.

Flere høringsinstanser fra erververside, som *Den norske Forleggerforening, IFPI Norge, Kabel Norge, Mediebedriftenes landsforening (MBL), NRK* og *TV 2,* mener det ikke er behov for å innføre en særskilt vederlagsjusteringsregel i tillegg til den generelle lempningsregelen i avtaleloven § 36. Subsidiært mener TV 2 og NRK at avtaler om audiovisuelle produksjoner og sammensatte verk bør unntas fra den nye reguleringen.

Allente, Kabel Norge, MBL, NRK og *TV 2* støtter forslaget om at kun individuelle, fysiske rettighetshavere kan fremsette krav, ikke kollektive forvaltningsorganisasjoner. *Kunstnernettverket* støtter at vederlagsjusteringsadgangen også gjelder for arvinger.

Norsk Journalistlag (NJ) mener det fremstår som uklart om opphavere som er omfattet av en tariffavtale, og som får rettigheter overført i henhold til denne, omfattes av vederlagsjusteringsregelen.

Allente, Epidemic Sound, IFPI Norge, Kabel Norge, MBL og *NRK* støtter at eventuelle krav om vederlagsjustering kun kan rettes mot erverver i

form av opphavers avtalemotpart eller dennes rettsetterfølger, og at krav ikke kan reises mot senere omsetningsledd eller underlisenstakere. *Kunstnernettverket* mener departementets vurdering av dette bygger på en feil forståelse av direktivet. *Norsk Skuespillerforbund* hevder at det ofte vil være senere ledd i verdikjeden som er de reelle erververne som har inntektene fra utnyttelsen, og foreslår at inntekter fra alle ledd i verdikjeden skal tas med i vurderingen.

Kabel Norge uttaler at vederlagsjustering bør avgrenses til kun å gjelde overdragelse av eksklusive rettigheter og viser til at en opphaver som også selv kan utnytte rettighetene, ikke har samme behov for vern. *NRK* ber om at det avgrenses mot ansettelses- og bestillingsavtaler eller oppdragsavtaler i kringkastingssektoren, mens *TV 2* mener det bør gjøres unntak for audiovisuelle produksjoner, eventuelt for sammensatte verk på bestilling.

Allente og *NRK* viser til at det følger av ordlyden i artikkel 20 og fortalen punkt 78 at det skal være en høy terskel for å kreve justering av vederlag. *Kabel Norge* mener det bør fremgå av lovteksten at vederlaget skal være klart uforholdsmessig lavt før det kan kreves vederlagsjustering. *Den norske Forleggerforening* peker på at det vil kunne virke investeringsdempende med en lav terskel for avtalerevisjon innen kulturfeltet.

IFPI Norge mener at også inntektene til den opprinnelige erververs rettsetterfølger kan være relevante i vurderingen. IFPI Norge uttaler videre at opphavers inntekter fra utnyttelse av rettighetene utover det opprinnelige avtalte vederlaget bør tas i betraktning. *NRK* viser til at det er erververs inntekter som er relevante i vurderingen, og at krav om vederlagsjustering derfor sjelden vil være aktuelt for NRKs utnyttelse av rettigheter. *Kabel Norge* uttaler at det er helt sentralt at det kun er erververs inntekter som er relevante, og ikke senere lisenstakeres inntekter.

Virke Produsentforeningen mener det er naturlig at opphavere og utøvende kunstnere også er med på å bære risikoen for mangelfull suksess sammen med erververe, og at vederlag derfor også bør kunne nedjusteres.

IFPI Norge uttaler at vederlagsjustering primært bør forbeholdes artister og utøvende kunstnere som har bidratt vesentlig til verket eller fremføringen. *Kabel Norge* viser til at det i den konkrete vurderingen må tas hensyn til hvem som har båret risikoen ved investeringer som har vært nødvendige for å kommersialisere verket.

Allente, Den norske Forleggerforening, IFPI Norge, Kabel Norge, MBL og *NRK* støtter at vederlagsjusteringen må knyttes til den tiden som gjenstår av kontrakten, og at det ikke kan kreves et etteroppgjør for den tiden som har gått siden avtaleinngåelsen og frem til tidspunktet det fremsettes krav om vederlagsjustering. *Kabel Norge* mener at ordlyden i bestemmelsen bør endres til «forholdsmessig og rimelig», slik at den harmoniserer bedre med direktivets ordlyd.

Kabel Norge støtter at det etter utkastet til tredje ledd skal vurderes i ettertid om forholdene har utviklet seg annerledes enn forutsatt på avtaletidspunktet, i motsetning til vurderingen etter gjeldende første ledd.

Norsk Skuespillerforbund viser til at vederlagsjustering etter forslaget vil gjelde for den tiden som gjenstår av kontrakten, mens gjeldende § 69 tredje ledd om rett til vederlag ved utleie av film og lydopptak synes å ha virkning fra avtaletidspunktet. Etter deres syn bør derfor gjeldende tredje ledd beholdes i paragrafen. Eventuelt bør den nye regelen om vederlagsjustering endres, slik at også den får virkning fra avtaletidspunktet.

I følge *Arbeidsgiverforeningen Spekter* bør vederlagsjusteringsretten ikke omfatte overdragelse i arbeidsforhold eller bestillings- og oppdragsforhold, da de mener at dette ellers kan øke konfliktnivået og svekke investeringsviljen.

Kabel Norge og *Allente* støtter at krav om ytterligere vederlag ikke kan gjøres gjeldende når avtalen er utløpt. Kabel Norge peker på at en slik utforming er nødvendig for å skape forutsigbarhet om kostnader, herunder for allerede gjennomført bruk. Ingen av høringsinstansene har innvendinger mot denne forståelsen av virkeområdet til artikkel 20.

Allente, Kabel Norge og *Virke Produsentforeningen* er enige i forslaget om at regelen om vederlagsjustering ikke skal få anvendelse på avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner.

Arbeidsgiverforeningen Spekter, Kabel Norge, NRK, Motion Pictures Association (MPA) og *TV 2* uttaler i høringen at bestemmelsens virkeområde bør avgrenses mot tilfeller der partenes avtaleforhold er regulert av en tariffavtale eller annen, kollektivt forhandlet avtale. Kabel Norge fremhever at tariffavtaler bygger på felles forhandlinger på vegne av mange rettighetshavere, og at forutsetningen om opphaver som den svake part derfor ikke gjør seg gjeldende.

De fleste av disse høringsinstansene mener også at lovteksten bør endres slik at unntaket for tariffavtaler kommer tydelig frem. Arbeidsgiverforeningen Spekter understreker at fravær av en slik avgrensning vil undergrave tariffpartenes ansvar og roller.

NJ peker på at det ikke kan oppstilles et generelt unntak for tariffavtaler, men at det må være en forutsetning at avtalen inneholder en lempningsklausul i samsvar med direktivet. *Kunstnernettverket* og *Norsk filmforbund* støtter at vederlaget kan justeres etter den foreslåtte bestemmelsen dersom tariffavtalen ikke inneholder en ordning for avtalejustering.

IFPI Norge støtter departementets vurdering om at det ikke er nødvendig å lovfeste at opphaver kan la seg representere ved krav om vederlagsjustering. *IFPI Norge, Kabel Norge* og *Allente* slutter seg også til synspunktet om at krav om vederlagsjustering som hovedregel forutsetter at opphavers identitet er kjent, og at det derfor ikke er hensiktsmessig å regulere noen rett til å fremme krav anonymt ved hjelp av en representant.

Flertallet av høringsinstansene – herunder *Arbeidsgiverforeningen Spekter, IFPI Norge, Kabel Norge, NRK* og *TV 2* – mener at bestemmelsen om vederlagsjustering ikke bør gis tilbakevirkende kraft, men kun gjelde avtaler som inngås etter lovens ikrafttredelse. Blant annet begrunnes dette med at regler som griper inn i avtalefriheten, ikke bør endre premissene for allerede inngåtte avtaler. IFPI Norge peker spesielt på at opphavsrettsavtaler ofte har lang varighet og er inngått basert på den rettslige situasjonen på avtaletidspunktet, mens NRK viser til at en slik endring vil være urimelig for den som bærer den økonomiske risikoen. NRK mener også at artikkel 26 nr. 2 er til hinder for at bestemmelsen kan gis tilbakevirkende kraft.

Advokatforeningen antar at anvendelse av bestemmelsen også på eksisterende avtaler er forenlig med Grunnloven § 97, ettersom justeringen kun får virkning fremover i tid. Samtidig er Advokatforeningen enig med departementet i at en omfattende adgang til å endre eldre kontrakter vil være uheldig og anbefaler at bestemmelsen ikke gis anvendelse på avtaler som er eldre enn fem år.

På den andre siden mener *NJ* at bestemmelsen bør omfatte alle eksisterende avtaler uten tidsbegrensning. NJ begrunner dette med at opphavsrettslige verk utnyttes på stadig nye måter, og at det derfor er rimelig at avtaler kan revideres.

15.6 Departementets vurderinger

15.6.1 Ny bestemmelse om justering av vederlag i opphavsrettsavtaler

Etter artikkel 20 skal medlemsstatene sikre opphavere og utøvende kunstnere en rett til å kreve ytterligere, passende og rimelig vederlag dersom det opprinnelig avtalte vederlaget viser seg å være uforholdsmessig lavt. Bestemmelsen er nært knyttet til gjeldende § 69 om rett til rimelig vederlag. Departementet opprettholder forslaget om å gjennomføre artikkel 20 i § 69 tredje til nytt femte ledd.

Direktivet gir en rett til avtalejustering. Siden bestemmelsen er begrenset til spørsmål om opphavers og utøvende kunstners krav på ytterligere rimelig vederlag, vil departementet benevne dette i det følgende som en rett til vederlagsjustering. Departementet legger til grunn at ordet «avtalejustering» i direktivet har samme innhold som «lempning», som er mye brukt i juridisk fagspråk. Begrepene vederlagsjustering og lempning vil derfor benyttes om hverandre.

Etter departementets vurdering kan det på avtaletidspunktet ofte være vanskelig å forutse hvilke inntekter utnyttelsen av opphavsrettslig beskyttet materiale vil gi erververen over tid. Til blant andre *Kunstnernettverkets* uttalelse om at formuleringen av utkastet § 69 bidrar til at rettighetshavernes stilling svekkes, viser departementet til at artikkel 20 foreslås gjennomført direktivnært, og at hensikten er å styrke rettighetshavernes mulighet til å reforhandle avtaler om vederlag, jf. fortalen punkt 78.

Artikkel 20 henger nært sammen med artikkel 19 om opplysningsplikt, som foreslås gjennomført i § 69 a, jf. punkt 16.6. Bestemmelsen om opplysningsplikt gir opphaver og utøvende kunstner krav på løpende informasjon om bruk av verket og legger til rette for at det kan fremsettes krav om vederlagsjustering etter at avtalen er inngått.

15.6.2 Nærmere om forholdet mellom artikkel 20 og avtaleloven § 36

Et spørsmål knyttet til gjennomføringen av artikkel 20 er om rett til vederlagsjustering allerede er ivaretatt gjennom lempningsregelen i avtaleloven § 36.

Overordnet uttaler flere *høringsinstanser* fra erververside at det ikke er behov for en særlig bestemmelse om vederlagsjustering for avtaler om overdragelse av opphavsrett i tillegg til den generelle lempningsregelen i avtaleloven § 36. Blant andre *IFPI Norge* viser til at den generelle lempningsregelen i tilstrekkelig grad ivaretar opprinnelig rettighetshavers rett til vederlagsjustering, slik at direktivforpliktelsen i artikkel 20 er oppfylt. Etter departementets syn er vurderingene etter de to bestemmelsene ikke nødvendigvis sammenfallende. Vilkåret for vederlagsjustering etter artikkel 20 er at det opprinnelige vederlaget til opphaver eller utøvende kunstner viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med senere relevante

inntekter fra utnyttelsen av verket. Etter avtaleloven § 36 er vilkåret for lempning at det vil «virke urimelig eller i strid med god forretningsskikk» å gjøre avtalen gjeldende. Lempningsregelen omfatter også andre kontraktsvilkår enn betaling av vederlag. Videre kan bestemmelsen påberopes til skade for avtalepartene. Artikkel 20 skiller seg fra avtaleloven § 36 på flere måter. Vederlagsjusteringsbestemmelsen gjelder kun avtalevilkår om vederlaget, og vurderingstemaet er om dette er uforholdsmessig lavt sammenlignet med alle senere relevante inntekter. I tillegg kan artikkel 20 – i motsetning til avtaleloven § 36 – bare anvendes til fordel for opphaver og den utøvende kunstneren.

Det ville vært mulig å tolke avtaleloven § 36 i tråd med EU-retten når den anvendes på opphavsrettsavtaler, men departementet antar at det vil bidra til mer klarhet om direktivforpliktelsen gjennomføres i en egen bestemmelse som i større grad kan ta opp i seg utviklingen innenfor den EU-harmoniserte opphavsretten.

IFPI Norge uttaler at det er en fare for at innføring av en særlig vederlagsjusteringsbestemmelse for opphavsrettslige avtaler kan få den utilsiktede konsekvensen at terskelen for når det kan kreves justering, senkes sammenlignet med lempning etter avtaleloven § 36. Etter departementets vurdering innebærer forslaget først og fremst en presisering og tydeliggjøring av en lempningsadgang for opphavsrettslige avtaler. Samtidig understreker departementet at regelen følger av en direktivforpliktelse, og at den derfor må tolkes ut ifra praksis fra EU-domstolen. Begrepet «uforholdsmessig lavt» i direktivet er et EU-autonomt begrep og skal tolkes likt innenfor hele EØS-området.

15.6.3 Virkeområde

15.6.3.1 Hvem kan gjøre kravet gjeldende?

Departementet foreslår at det kun er opprinnelig (originær) opphaver og utøvende kunstner som kan kreve vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd. Dette støttes av blant andre *Kabel Norge* og *NRK* i høringen. Departementet viser til fortalen punkt 72 om at opphavere og utøvende kunstnere normalt står svakere enn sine avtaleparter, og at det er «disse fysiske personene» som har behov for vernet som direktivets kontraktsbestemmelser oppstiller. Departementets forslag er i tråd med dette formålet. Løsningen harmonerer også med avgrensningen av bestemmelsen mot avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner, jf. artikkel 20 nr. 2. Det er når opphaver eller utøvende kunstner står alene som den antatt svakere part, at behovet for en rett til vederlagsjustering er størst.

Det presiseres i fortalen punkt 72 at opphavere og utøvende kunstnere sidestilles med «sine egne selskaper». Departementet legger derfor til grunn at opphavere og utøvende kunstnere kan kreve vederlagsjustering også der rettighetene ligger i et selskap som hovedsakelig eies av opphaveren eller utøveren selv, og der dette selskapet er part i den aktuelle avtalen. Til *Norsk Journalistlags (NJ)* kommentar om at omtalen i høringsnotatet gir inntrykk av at man her har sett for seg en snever krets, påpeker departementet at henvisningen til «egne selskaper» typisk vil omfatte situasjonen hvor en opphaver eller utøvende kunstner har opprettet et selskap som forvalter deres rettigheter. Etter departementets vurdering omfatter ikke «egne selskaper» situasjoner der opphaver eller utøvende kunstner omfattes av en tariffavtale og får rettigheter overført i medhold av denne.

Selv om rettighetene til frembringere av fotografiske bilder ikke er harmonisert i EU-retten, gjør de samme hensyn som begrunner vederlagsjustering seg gjeldende for disse rettighetshaverne. Departementet foreslår derfor at også slike rettighetshavere omfattes. Departementet vil i det følgende omtale opprinnelige opphavere, utøvende kunstnerne og frembringere av fotografiske bilder samlet som opphavere. Verk og andre vernede arbeider vil omtales samlet som verk.

Det fremgår av Prop. 104 L (2016–2017) side 241 at det ikke er et stort praktisk behov for at § 69 første og andre ledd skal kunne anvendes av arvinger. Det samme utgangspunktet bør etter departementets syn gjelde for regelen om justering av vederlag i forslaget til § 69 tredje ledd når arvinger inngår nye avtaler om overdragelse av opphavsrett. Samtidig mener departementet at når en arving trer inn i en opphavsrettsavtale, bør det samme som gjaldt for den opprinnelige opphaveren, også gjelde for arvingen. Departementet slutter seg til *Kunstnernettverkets* vurdering om at også arvinger i slike situasjoner kan kreve vederlagsjustering etter forslaget til § 69 tredje ledd.

15.6.3.2 Hvem kan det rettes krav mot?

Etter artikkel 20 kan opphaver gjøre kravet gjeldende mot sine avtaleparter eller mot «disse partenes rettsetterfølgere». Samme forståelse må legges til grunn for hvem det kan rettes krav mot etter forslaget til ny regel om vederlagsjustering.

I høringsnotatet vurderte departementet artikkel 20 slik at bestemmelsen ikke åpner for at opphaver kan rette kravet mot senere ledd i verdikjeden eller mot underlisenstakere. Høringsinstansene fra erververssiden, som *Allente, Epidemic Sound, IFPI Norge, Kabel Norge* og *NRK*, støtter denne vurderingen, mens *Kunstnernettverket* mener dette bygger på en feil forståelse av direktivet. Departementet fastholder at det ikke kan rettes krav om vederlagsjustering mot senere ledd i verdikjeden eller underlisenstakere. Opphavers adgang til vederlagsjustering er knyttet til den aktuelle avtalen som opphaver er part i, og spørsmålet er om vederlaget opphaver har mottatt i henhold til denne avtalen, er uforholdsmessig lavt. Det er inntektene til opphavers avtalepart eller dennes rettsetterfølger som skal ligge til grunn for vurderingen (se punkt 15.6.4.2). Etter departementets syn er det også flere betenkeligheter ved en utvidelse av virkeområdet, blant annet fordi rettighetene kan være viderelisensiert i flere ledd. Det kan derfor være vanskelig å vurdere eventuelle krav om vederlagsjustering for en enkelt rettighet som er skilt ut fra den opprinnelige avtalen.

Etter departementets syn må artikkel 20 forstås slik at kravet skal kunne gjøres gjeldende overfor opphavers opprinnelige avtalepart eller enhver som har trådt inn i den opprinnelige avtalen med opphaver, for eksempel gjennom arv eller ved at erverver har overdratt sin kontraktsposisjon. Det er ikke tale om et direktekrav – rettsetterfølgeren trer inn i den opprinnelige erververens sted og overtar da, etter alminnelig obligasjonsrett, alle rettigheter og plikter som følger av avtalen.

I Prop. 104 L (2016–2017) side 241 fremgår det at krav om rimelig vederlag etter gjeldende § 69 bare kan rettes «mot medkontrahenten – ikke mot senere ledd i verdikjeden som ikke er part i avtalen om overdragelse av opphavsrett, med mindre annet er avtalt». En rettsetterfølger vil tre inn i avtalen som opphavers medkontrahent, og det vil derfor ikke være noen motsetning mellom hvem det kan rettes krav mot etter de to reglene. At opphaver skal ha sitt krav i behold selv om det skjer et debitorskifte, følger av alminnelige kontraktsrettslige prinsipper. Departementet foreslår derfor ingen presisering av dette i lovteksten.

15.6.3.3 Hvilke typer overdragelser/kontrakter vil omfattes?

Artikkel 20 er ikke avgrenset til å gjelde særskilte typer overdragelser.

Etter departementets vurdering har derfor ikke formen på det opprinnelig avtalte vederlaget betydning i seg selv. Både overdragelse av rettigheter mot vederlag i form av et engangsbeløp og royalty-basert vederlag der opphaver mottar en prosentvis del av erververs inntekter, vil kunne være gjenstand for vederlagsjustering. Departementet antar at det samme vil kunne gjelde for overdragelse uten vederlag. Det avgjørende er om det opprinnelig avtalte vederlaget viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververs inntekter fra bruken av rettighetene.

Kabel Norge uttaler i høringen at regelen om vederlagsjustering bør avgrenses til kun å gjelde overdragelse av eksklusive rettigheter, og viser til at en opphaver som også selv kan utnytte rettighetene, ikke har samme behov for vern. Departementet ser ikke at direktivet åpner for å foreta noen slik avgrensning og legger til grunn at alle avtaler som omfattes av retten til rimelig vederlag etter § 69, også kan være gjenstand for et krav om vederlagsjustering etter den nye regelen i § 69 tredje ledd.

Departementet foreslo i høringsnotatet at den nye regelen om vederlagsjustering også skal få anvendelse i arbeids- og oppdragsforhold og i tilfeller hvor verk er skapt på bestilling.

NRK ber i høringen om at det avgrenses mot vederlagsjustering av arbeids- og bestillingsavtaler eller oppdragsavtaler i kringkastingssektoren, mens *TV 2* mener det bør gjøres unntak for audiovisuelle produksjoner, eventuelt for sammensatte verk på bestilling. Departementet kan ikke se at direktivet åpner for slike unntak. Det må foretas en konkret vurdering av om vilkårene for vederlagsjustering er oppfylt, også i ansettelses- og oppdragsforhold. Det vises imidlertid til omtalen av den konkrete vurderingen av situasjonen i punkt 15.6.4.3, hvor det fremgår at det bør tas hensyn til blant annet særtrekkene og praksisen for vederlag i de forskjellige innholdssektorene. Departementet antar at også investeringer og risikofordeling kan omfattes av «de særlige forholdene i hvert enkelt tilfelle». Departementet foreslår derfor ikke en slik avgrensning av adgangen til vederlagsjustering.

15.6.3.4 Unntak for avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner mv.

I artikkel 20 nr. 2 oppstilles det et unntak for avtaler som er inngått av organisasjoner som er omfattet av direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU).

I tråd med artikkel 20 nr. 2 foreslår departementet at regelen om vederlagsjustering ikke skal få anvendelse på avtaler inngått av kollektive for-

valtningsorganisasjoner og uavhengige forvaltningsenheter som omfattes av definisjonene i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a og b. Siden slike avtaler er unntatt vederlagsjustering og det heller ikke finnes en tilsvarende adgang i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., vil det være opp til de kollektive forvaltningsorganisasjonene mv. om de tar inn lignende mekanismer i sine avtaler. Unntaket foreslås inntatt i § 69 fjerde ledd.

15.6.3.5 Kollektivt forhandlede avtaler/ tariffavtaler

Det følger av artikkel 20 nr. 1 at avtalejustering kun får anvendelse dersom det ikke foreligger noen relevant tariffavtale der det er fastsatt en ordning for avtalejustering som kan sammenlignes med ordningen som er fastsatt i bestemmelsen. I tilfeller hvor det imidlertid foreligger en slik tariffavtale, må bestemmelsen forstås slik at lempning i utgangspunktet skal skje etter ordningen som følger av tariffavtalen. Partene har derfor mulighet til å forhandle frem ordninger for vederlagsjustering som kan ivareta særlige hensyn i de ulike sektorene, såfremt disse ordningene er innenfor rammene av direktivet.

I høringsnotatet la departementet til grunn at bestemmelsen om vederlagsjustering ikke skal anvendes på tariffavtaler som sådanne eller avtaler inngått av partenes interesseorganisasjoner. Ved en inkurie ble ikke dette tatt med i lovutkastet.

De fleste høringsinstansene er enige i at bestemmelsens virkeområde må avgrenses mot tilfeller der partenes avtaleforhold er dekket av en kollektivt forhandlet avtale (tariffavtale). Departementet mener det er hensiktsmessig at dette fremgår klart av ordlyden og foreslår derfor at en slik avgrensning inntas i § 69 fjerde ledd.

NJ påpeker i høringen at det ikke kan oppstilles et unntak for tariffavtaler generelt, men at det må være en forutsetning at avtalen inneholder en lempningsklausul i samsvar med direktivet. Departementet er enig i dette og foreslår en slik presisering i ordlyden. Dette innebærer at vederlaget kan justeres etter bestemmelsen i § 69 tredje ledd hvis det ikke foreligger en sammenlignbar mulighet for vederlagsjustering i den aktuelle tariffavtalen.

15.6.3.6 Når kan krav om vederlagsjustering fremsettes?

Tidspunktet for når opphaver kan kreve vederlagsjustering, er ikke regulert eksplisitt i artikkel 20. Tidspunktet vil i praksis avhenge av bruken av verket, erververs inntekter og hvordan disse utvikler seg. Etter departementets vurdering kan krav om vederlagsjustering fremsettes når som helst i løpet av det tidsrommet som reguleres av avtalen.

Etter departementets vurdering vil det ikke være anledning til å fremsette krav om vederlagsjustering etter at avtalen er opphørt. Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger mot denne forståelsen av virkeområdet. Hvis erververe skulle motta krav om oppjustering av vederlag etter at avtalen er opphørt, ville det kunne innebære en uforholdsmessig stor økonomisk uforutsigbarhet.

15.6.4 Vurderingen av om vederlaget er uforholdsmessig lavt

15.6.4.1 Generelt

Vurderingen av om opphavers vederlag er uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververs inntekter fra utnyttelsen, må baseres på flere forhold og momenter. For det første skal det foretas en vurdering av det opprinnelig avtalte vederlaget til opphaver sammenlignet med erververs etterfølgende inntekter fra utnyttelsen av verket. Videre skal det foretas en vurdering av situasjonen, jf. fortalen punkt 78.

15.6.4.2 Relevante inntekter

At det er *erververens* inntekter fra verket som er relevante, fremgår ikke direkte av ordlyden i artikkel 20. I høringen mener *IFPI Norge* at også opphavers inntekter fra utnyttelse av rettighetene utover det opprinnelig avtalte vederlaget bør tas i betraktning. Departementet er ikke enig i dette. Det følger også av fortalen punkt 78 at avtalt vederlag til opphaver skal sammenlignes med inntektene fra avtalemotpartens utnyttelse av verket.

Et annet spørsmål er hvem som skal regnes som avtalemotparten i de tilfellene det har skjedd en rettighetsovergang. Departementet antar at «avtaleparten til opphaveren» i fortalen må tolkes slik at både opprinnelig erverver og dennes rettsetterfølger omfattes. Forholdene etter inngåelsen av avtalen mellom opphaver og opprinnelig erverver kan utvikle seg slik at det er rimelig å ta utgangspunkt i rettsetterfølgerens inntekter. Det kan hende at verkets potensial ikke ble realisert i perioden da opprinnelig erverver satt på rettighetene, men først skjer etter at rettsetterfølgeren har trådt inn i kontrakten. Også ved rettighetsovergang som skjer ved arv, vil det etter for-

holdene kunne være rimelig å ta utgangspunkt i inntektene til arvingen fremfor opprinnelig erververs inntekter.

Dersom verkets potensial derimot er realisert mens opprinnelig erverver utnyttet rettighetene, kan det virke urimelig for rettsetterfølgeren at denne må betale et tilleggsvederlag til opphaver for resten av avtaleperioden. Ved frivillig rettighetsovergang kan rettsetterfølgeren i slike tilfeller ha betalt et høyt vederlag til opprinnelig erverver for overdragelsen av avtalen. Etter departementets syn må dette eventuelt løses i kontrakten mellom opprinnelig erverver og rettsetterfølgeren, i de tilfellene det er mulig. Rettsetterfølgeren trer inn i kontrakten, og opphavers rett til å kreve vederlagsjustering er en del av de rettigheter og plikter som rettsetterfølgeren overtar. Departementet legger derfor til grunn at «erververs inntekter» i den nye vederlagsjusteringsregelen skal forstås slik at det kan omfatte både opprinnelig avtaleparts og rettsetterfølgerens inntekter. Som *IFPI Norge* også viser til i høringen, vil vurderingen av «de særlige forholdene i hvert enkelt tilfelle» ha betydning for om rettsetterfølger skal likestilles med opprinnelig erverver.

Det neste spørsmålet er hvilke av erververs inntekter som skal vurderes. Etter fortalen punkt 78 bør alle inntekter som er relevante for det aktuelle tilfellet, tas i betraktning.

Departementet mener at det ikke er nødvendig at det i bestemmelsen presiseres hvilke inntekter som er relevante. Slik forslaget er utformet, vil alle inntekter fra erververs utnyttelse av verket kunne tas i betraktning, eksempelvis inntekter fra salg av produkter (som nevnes i fortalen) og inntekter fra nye utnyttelsesmåter.

15.6.4.3 Vurderingen av den konkrete situasjonen

Etter fortalen punkt 78 skal det også foretas en vurdering av situasjonen. I denne vurderingen bør det tas hensyn til i) de særlige forholdene i hvert enkelt tilfelle, herunder bidraget fra opphaver, ii) særtrekkene og praksisen for vederlag i ulike sektorer og iii) hvorvidt avtalen bygger på en tariffavtale. Det må altså foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av om vederlaget er uforholdsmessig lavt, sett i lys av disse momentene. *IFPI Norge* uttaler i høringen at vederlagsjustering primært bør forbeholdes artister og utøvende kunstnere som har bidratt vesentlig til verket eller fremføringen. Etter departementets vurdering er graden av bidraget fra opphaver eller den utøvende kunstneren et moment som skal inngå i vurderingen av situasjonen. Det er nærliggende å anta at bidraget fra for eksempel en studiomusiker og en vokalist i et band vil vurderes forskjellig.

I fortalen punkt 78 vises det til tilfeller hvor verdien av rettighetene viser seg å være «betydelig» høyere enn antatt, og det fremgår at vederlagsjustering bør kunne skje der vederlaget «klart» blir uforholdsmessig lavt. Som også flere høringsinstanser fra erververSiden viser til, forutsetter artikkel 20 at det kreves et kvalifisert misforhold mellom vederlaget til opphaver og erververs inntekter. Samtidig er ikke terskelen angitt i artikkel 20. Blant andre *Kabel Norge* mener det bør fremgå av lovteksten at vederlaget må være *klart* uforholdsmessig lavt. Departementet opprettholder vurderingen om at formuleringen «uforholdsmessig lavt» er dekkende. Begrepet «uforholdsmessig lavt» i artikkel 20 er et EU-autonomt begrep og innholdet vil måtte fastlegges nærmere gjennom praksis fra EU-domstolen. Utgangspunktet må imidlertid være at ikke ethvert misforhold gir krav på vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd.

Momentene i fortalen må inngå i vurderingen av om misforholdet er av en slik karakter at opphaver har krav på justering av vederlaget. Departementet antar at også investeringer og risikofordeling kan omfattes av «de særlige forholdene i hvert enkelt tilfelle».

15.6.5 Virkninger av vederlagsjustering

Dersom vilkårene for vederlagsjustering er oppfylt, blir spørsmålet hva opphaver har krav på. Dette beror på hvordan «ytterligere» vederlag skal forstås.

Etter departementets vurdering må tilleggsvederlaget fastsettes med utgangspunkt i prinsippet om rimelig vederlag i § 69. Når det gjelder formen for vederlag som opphaver kan ha krav på, reguleres ikke dette i direktivet. Departementet legger til grunn at det må være opp til partene om tilleggsvederlaget skal utbetales som et engangsvederlag eller som et forhøyet løpende vederlag.

Departementet kan ikke se at det er i tråd med direktivforpliktelsen i artikkel 20 eller formålet med justeringsadgangen at vederlaget kan justeres ned sammenlignet med opprinnelig avtalt vederlag, slik *Virke Produsentforeningen* foreslår i høringen. Selv om erverver bærer risikoen for mangelfull økonomisk suksess, er dette momenter som erverver, som den antatt sterkere avtalepart, må ta med i beregningen når opprinnelig vederlag skal forhandles.

Etter departementets syn må betegnelsen «ytterligere, passende og rimelig vederlag» i direktivet forstås slik at opphaver kan kreve at veder-

laget oppjusteres for tiden som gjenstår av kontrakten. Tilsvarende er lagt til grunn i Sverige, jf. Prop. 2021/22:278 side 177. Fortalen punkt 78 viser til opphavers manglende muligheter for reforhandling av langvarige kontrakter. Den nye vederlagsjusteringsregelen må etter departementets vurdering forstås på bakgrunn av dette, slik at opphavers eventuelle krav om tilleggsvederlag etter § 69 tredje ledd må knyttes til en reforhandling av kontrakten for den tiden som gjenstår av den opprinnelige kontrakten. Opphaver vil etter forslaget § 69 a, jf. punkt 16.6.4, få rett til løpende informasjon om hvordan verket brukes, og hvilke inntekter det genererer. Hovedformålet med denne bestemmelsen er at opphaver skal kunne utnytte sin rett til å kreve en tilpasning av det avtalte vederlaget, altså en ny, justert avtale. Opphaver har dermed gode muligheter til å reagere mer eller mindre umiddelbart og kreve ytterligere vederlag dersom det foreligger grunnlag for det. Vurderingen av nivået på tilleggsvederlaget kan imidlertid ta utgangspunkt i tiden som har gått siden avtalen ble inngått, jf. punkt 15.6.4.2 ovenfor.

15.6.6 Forholdet mellom gjeldende § 69 og ny vederlagsjusteringsregel

Ved siden av å fastsette et prinsipp om rett til rimelig vederlag er også gjeldende § 69 en lempningsregel. Dette vil også gjelde etter innføringen av den foreslåtte vederlagsjusteringsregelen i tredje ledd.

Etter § 69 første ledd har opphaver krav på rimelig vederlag fra erververen når det inngås avtale om overdragelse av opphavsrett. Vurderingen av om vederlaget er rimelig, skal baseres på forholdene på avtaletidspunktet, se omtale i punkt 14.6. Vurderingen etter forslaget § 69 tredje ledd er derimot om vederlaget har vist seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververs inntekter. Dette avhenger av etterfølgende forhold.

Vurderingene som skal foretas etter § 69 første og andre ledd og etter den nye lempningsregelen i tredje ledd, er ulike. Departementet kan likevel ikke se at dette er tilstrekkelig grunn til at bestemmelsene bør gjennomføres i separate paragrafer. Begge bestemmelsene omhandler rett til rimelig vederlag og begge kan anvendes på en og samme avtale om overdragelse av opphavsrett. Virkeområdet for reglene er delvis sammenfallende, og det fremgår klart av bestemmelsene at det gjelder ulike vurderingstemaer.

Departementet mener det er tilstrekkelig å benytte begrepet «vederlag» i forslaget § 69 tredje ledd. Det forutsettes at et eventuelt tilleggsvederlag skal være rimelig. Som omtalt i punkt 14.6.3, foreslår departementet å endre § 69 første ledd, slik at det fremgår at «passende og forholdsmessig» har samme meningsinnhold som «rimelig vederlag» i hele paragrafen. Den nye vederlagsjusteringsregelen vil uansett måtte tolkes i lys av praksis fra EU-domstolen om artikkel 20.

Til *Kunstnernettverkets* uttalelse om at omtalen av «etterfølgende forhold» i høringsnotatet er selvmotsigende, viser d e p a r t e m e n t e t til at både etter gjeldende § 69 tredje ledd og forslaget til ny bestemmelse om vederlagsjustering kan det legges vekt på utviklingen etter avtaletidspunktet. Vederlagsjustering etter forslaget vil gjelde for den tiden som gjenstår av en kontrakt, mens gjeldende § 69 tredje ledd har virkning fra avtaletidspunktet.

Departementet foreslo i høringsnotatet å oppheve gjeldende § 69 tredje ledd om opphavers rett til rimelig vederlag for overdragelser som gjelder rett til å gjøre verk tilgjengelig for allmennheten ved utleie av film og lydopptak.

Gjeldende tredje ledd er en videreføring av tidligere § 39m i åndsverkloven av 1961. Bestemmelsen fastslår at opphaver som har overdratt rett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten ved utleie av en film eller et lydopptak, har rett til et rimelig vederlag fra tilvirkeren. Regelen gjennomfører artikkel 5 i utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF). Hensikten med å etablere en vederlagsordning for disse tilfellene var å ivareta interessene til den antatt svakere part i avtaler om overdragelse av rettigheter til utleie av film og lydopptak. Direktivforpliktelsen, slik den er omtalt i Ot.prp. nr. 80 (1997–98) side 6, innebærer at vederlaget skal fastsettes under hensyn til de faktiske inntektene fra utleie, og at opphaveren kan kreve etterbetaling dersom inntektene overstiger det som ble forutsatt ved fastsettelsen. Selv om det antas at bestemmelsen ikke har den samme praktiske betydningen i dag som da utleie- og utlånsdirektivet ble gjennomført, er departementet enig i at virkeområdet til gjeldende tredje ledd og forslaget til nytt tredje ledd ikke er helt sammenfallende, og at de er ment å regulere forskjellige situasjoner. Departementet foreslår derfor å videreføre innholdet i gjeldende § 69 tredje ledd i andre ledd siste punktum. Se omtale av dette i punkt 14.6.7.

15.6.7 Representasjon

Departementet legger til grunn at opphavere kan la seg representere ved krav om vederlagsjuste-

ring. Slike representanter kan være interesseorganisasjoner, agenter eller advokater mv. Etter departementets syn er det ikke nødvendig å regulere dette uttrykkelig i loven.

Fortalen punkt 78 viser også til at representantene bør, så lenge det er mulig, verne identiteten til rettighetshaverne de representerer. Departementet peker på at det ved vurderingen av om vederlaget er uforholdsmessig lavt, skal tas hensyn til de konkrete omstendighetene, blant annet bidraget fra opphaver. Dette vil vanskelig la seg gjøre ved anonyme krav. Etter departementet syn forutsetter vederlagsjustering i utgangspunktet at man kjenner til avtalegrunnlaget og opphavers identitet. Det kan imidlertid tenkes tilfeller hvor flere opphavere lar seg representere i felleskap uten at det vil være behov for å identifisere hver enkelt, for eksempel ved gruppesøksmål. Departementet utelukker dermed ikke muligheten for anonymisering i visse situasjoner, men legger til grunn at det normalt ikke vil være praktisk gjennomførbart. Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om ikke å regulere dette i bestemmelsen, noe som får støtte fra blant andre *IFPI Norge* og *Allente* i høringen.

15.6.8 Ufravikelighet

I henhold til artikkel 23 skal kontraktsvilkår som strider mot artikkel 20, ikke kunne håndheves overfor opphavere. Dette følger allerede av gjeldende § 69 fjerde ledd. Bestemmelsen foreslås videreført i nytt sjette ledd.

15.6.9 Overgangsregler og anvendelse på tidligere avtaler

Etter artikkel 26 nr. 1 får direktivets bestemmelser anvendelse på alle verk som er vernet av nasjonale opphavsrettsbestemmelser 7. juni 2021 (som var medlemsstatenes gjennomføringsfrist etter artikkel 29) eller senere. Direktivet berører ikke handlinger som er foretatt og rettigheter som er ervervet før dette tidspunktet, jf. artikkel 26 nr. 2. For EØS/EFTA-statene er tilsvarende tidspunkt ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023, jf. beslutningen artikkel 1 nr. 3 bokstav e.

Den svenske bestemmelsen om vederlagsjustering er gitt virkning for avtaler som er yngre enn 20 år, mens den danske bestemmelsen gjelder for avtaler som er yngre enn fem år. I likhet med vurderingene som er gjort i Sverige og Danmark, legger departementet til grunn at artikkel 26 angir et krav om hvilke verk og rettigheter reglene skal få anvendelse på, men at direktivet ikke regulerer hvilken virkning reglene skal ha for avtaler inngått før dette tidspunktet. En slik forståelse underbygges av at direktivets kontraktsbestemmelser (artikkel 18 til 23) regulerer et område som ikke tidligere er EU-harmonisert. Flere medlemsstater har allerede regler som i varierende grad tilsvarer direktivet. Direktivet er ikke til hinder for at disse fortsatt gjelder for eldre avtaler og – i den utstrekning de oppfyller direktivets krav – også kan anvendes på avtaler som inngås etter gjennomføringen. Bestemmelsen innebærer altså at EU-rettens krav til nasjonal lovgivning begrenses til å omfatte avtaler som inngås etter ikrafttredelsen. Hvilke regler som skal gjelde for eldre avtaler, må være opp til statene selv å regulere.

I høringsnotatet ble det bedt om høringsinstansenes syn på om den nye bestemmelsen om vederlagsjustering også bør gjelde for avtaler inngått før ikrafttredelsen, og i tilfelle fra hvilket tidspunkt. Blant høringsinstansene er det ulike oppfatninger. Flere instanser fra erverversiden, blant andre *Kabel Norge* og *NRK*, mener bestemmelsen kun må gis anvendelse på avtaler inngått etter lovens ikrafttredelse. På den andre siden mener *NJ* at bestemmelsen må omfatte alle eksisterende avtaler.

Etter departementets syn må det ved gjennomføringen av artikkel 20 tas hensyn til at opphavsrettsavtaler ofte er langvarige. Direktivets kontraktsbestemmelser søker å styrke opphavers posisjon og oppnå en større balanse mellom partene, jf. fortalen punkt 72. Samtidig bør det vises varsomhet med å gi den nye bestemmelsen virkning på eldre avtaler. En omfattende adgang til å kreve vederlagsjustering av eldre avtaler vil kunne være uheldig. Særlig når det gjelder avtaler inngått i en tid hvor forholdene var annerledes enn i dag. En eventuell anvendelse av bestemmelsen på tidligere avtaler vil imidlertid bare ha fremtidige virkninger siden vederlaget kun skal utmåles for den resterende kontraktsperioden. I likhet med *Advokatforeningen* mener departementet at en anvendelse på allerede inngåtte avtaler derfor vil være forenlig med Grunnloven § 97.

Advokatforeningen anbefaler i høringen at bestemmelsen, på samme måte som i Danmark, ikke får virkning på avtaler som er eldre enn fem år ved ikrafttredelse. Departementet er enig i at dette vil være et passende skjæringstidspunkt som balanserer de ulike interessene. I denne vurderingen legges det også vekt på at

dette tidspunktet uansett vil være etter EU-statenes gjennomføringsfrist, og at aktørene slik sett var forberedt på at tilsvarende regler ville bli innført i Norge. Departementet foreslår derfor en overgangsbestemmelse om at § 69 tredje ledd får virkning for avtaler som er inngått senere enn fem år før bestemmelsen trer i kraft.

16 Opplysningsplikt om bruk av rettigheter

16.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven har enkelte bestemmelser om plikt til å rapportere om bruk av rettigheter. To bestemmelser gjelder spesifikke områder, og en gjelder generelt.

Etter § 18 om utøvende kunstneres rett til tilleggsvederlag skal produsent av lydopptak på anmodning gi opplysninger om inntektene som lydopptaket genererer. På området for følgerett kan oppkrevings- og fordelingsorganisasjonen etter § 61 andre ledd kreve opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av følgerettsvederlag for det foregående årets salg.

I § 70 er det en generell bestemmelse om rapporteringsplikt som omfatter alle avtaler om overdragelse av opphavsrett hvor vederlaget er salgsavhengig eller lignende. Etter bestemmelsen har opphaver krav på avregning og informasjon i de tilfellene hvor opphavers vederlag avhenger av omsetning, salgstall eller lignende. Bestemmelsen innebærer at opphaver kan kreve opplysninger som ligger til grunn for vederlagsberegningen, i tillegg til å kreve at erververens regnskap, bokføring og lagerbeholdning, samt attestasjoner fra den som har brukt verket, stilles til rådighet for en revisor som opphaver har valgt.

Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 31 pålegger brukeren en rapporteringsplikt for nødvendige opplysninger som organisasjonen må ha for å kunne kreve inn og fordele vederlag. Denne rapporteringsplikten er mer omfattende enn den som følger av åndsverkloven § 70, jf. Prop. 53 L (2020–2021) side 88. Bestemmelsen i § 31 supplerer derfor eventuelle rapporteringsplikter som følger av den generelle bestemmelsen i åndsverkloven § 70, for brukere som omfattes av begge bestemmelsene.

Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. inneholder også andre bestemmelser om rapportering og innsyn. Særlig relevant er § 32, som pålegger kollektive forvaltningsorganisasjoner å gi opplysninger til rettighetshaverne om forvaltning av deres rettigheter, blant annet om innkrevd og utbetalt vederlag, administrasjonskostnader og andre fradrag.

16.2 Digitalmarkedsdirektivet

Artikkel 19 inneholder en ny opplysningsplikt for erververe av opphavsrett og nærstående rettigheter. Etter artikkel 19 nr. 1 skal opphavere og utøvende kunstnere regelmessig, og minst én gang i året, få oppdatert, relevant og uttømmende informasjon om bruken av deres verk eller fremføringer fra de parter som de har overdratt rettigheter til, eller fra deres rettsetterfølgere. Informasjonen skal særlig gjelde hvordan verk eller fremføringer er utnyttet, alle genererte inntekter og vederlaget som skal utbetales. Det skal tas hensyn til særtrekkene ved hver enkelt sektor.

Bakgrunnen for opplysningsplikten er at opphavere og utøvende kunstnere har behov for opplysninger for å kunne vurdere den økonomiske verdien av sine rettigheter, jf. fortalen punkt 74.

Det presiseres i fortalen punkt 76 at opphavere og utøvende kunstnere og deres avtalemotparter bør kunne avtale at opplysningene skal holdes fortrolige, men at rettighetshaverne bør alltid kunne bruke opplysningene til å utøve sine rettigheter etter direktivet.

Dersom rettighetene er lisensiert videre og informasjonen fra første avtalemotpart ikke er tilstrekkelig til å vurdere den økonomiske verdien av rettighetene, kan opphavere og utøvende kunstnere eller deres representanter anmode underlisenstakerne om ytterligere informasjon enten direkte eller gjennom avtalemotparten, jf. artikkel 19 nr. 2. Avtalemotparten plikter å oppgi underlisenstakerens identitet.

Etter artikkel 19 nr. 3 skal informasjonsplikten være forholdsmessig, effektiv og sikre en høy grad av innsyn i alle sektorer. Medlemsstatene kan fastsette at opplysningsplikten begrenses i behørig begrunnede tilfeller der den administrative byrden vil bli uforholdsmessig stor i lys av inntektene fra utnyttingen av verket eller fremføringen. I slike tilfeller kan informasjonsplikten begrenses til de typene og den mengden informasjon som med rimelighet kan forventes.

Videre kan medlemsstatene bestemme at opplysningsplikten ikke gjelder dersom bidraget fra opphaveren eller den utøvende kunstneren ikke

er betydelig, med mindre vedkommende dokumenterer at informasjonen trengs for vederlagsjustering etter artikkel 20 nr. 1 og ber om informasjonen for dette formålet, jf. artikkel 19 nr. 4.

Når det gjelder avtaler som er underlagt eller basert på tariffavtaler, kan medlemsstatene etter artikkel 19 nr. 5 fastsette at tariffavtalenes bestemmelser om opplysningsplikt skal gjelde, forutsatt at disse oppfyller kriteriene fastsatt i artikkel 19 nr. 1 til 4.

Opplysningsplikten skal ifølge artikkel 19 nr. 6 ikke gjelde for avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner og uavhengige forvaltningsenheter som omfattes av opplysningsplikten i direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU) artikkel 18. Det samme gjelder andre enheter som i nasjonale gjennomføringsbestemmelser til artikkel 18 er omfattet av opplysningsplikten.

16.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 19 gjennomført på en direktivnær måte i en ny generell bestemmelse om opplysningsplikt i ophavsretsloven § 55 a. Bestemmelsen er ufravikelig og gir opphaver krav på opplysninger så lenge verket utnyttes. Bestemmelsen inneholder en forholdsmessighetsbegrensning og et unntak for bidrag som ikke har vesentlig betydning for verket som helhet, med mindre opphaver spesifikt anmoder om opplysninger for å vurdere vederlagsjustering. Både anmodning til, og opplysninger fra, underlisenstakeren skal formidles via opphaverens avtalepart, med mindre særlige grunner taler mot det. For avtaler som er underlagt eller basert på kollektivt forhandlede avtaler, skal reglene om innsyn som er fastsatt der gjelde, forutsatt at avtalene oppfyller kriteriene i § 55 a. Bestemmelsen gjelder tilsvarende for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder. Ophavsretsloven § 57 om salgsavhengig vederlag (tilsvarer åndsverkloven § 70) er videreført, men med enkelte justeringer på grunn av delvis overlapp med opplysningsplikten i § 55 a.

I Sverige er artikkel 19 gjennomført i tre nye bestemmelser i upphovsrättslagen 29 a til 29 c §§. Den tidligere bestemmelsen i 35 § om opplysningsplikt i forlagsavtaler er opphevet. Etter 29 a § gjelder opplysningsplikten dersom erverver har hatt inntekter fra bruken av verket eller opphavers vederlag avhenger av brukens omfang. Det skal tas hensyn til særskilte sektorforhold ved vurderingen av opplysningspliktens omfang. Plikten begrenses dersom den innebærer en uforholdsmessig administrativ byrde sett opp mot inntektene fra verket. For ikke-betydelige bidrag gjelder opplysningsplikten kun dersom opphaver har behov for opplysningene for å kunne fremme krav om vederlagsjustering. I forarbeidene (Prop. 2021/22: 278 side 192 flg.) legges det til grunn at opplysningsplikten kan reguleres nærmere i kollektivt forhandlede avtaler forutsatt at avtalene oppfyller bestemmelsenes minimumskrav. Etter § 29 b kan opphaver kreve opplysninger fra underlisenstaker, og i § 29 c reguleres forholdet til forretningshemmeligheter. Opplysningsplikten gjelder kun for den opprinnelige opphaver og kan ikke fravikes. Bestemmelsene gjelder tilsvarende for utøvende kunstnere og frembringere av fotografisk bilde.

I Finland er artikkel 19 gjennomført i en generell og ufravikelig bestemmelse om opplysningsplikt i upphovsrättslagen 30 a §. Opplysningsplikten gjelder dersom erverver har hatt inntekter fra bruk av verket eller opphavers vederlag avhenger av omfanget av bruken. Omfanget av plikten skal vurderes ut fra sektorens særtrekk, relevante kollektive avtaler, etablerte rapporteringsmetoder, den administrative byrden plikten medfører og andre relevante forhold. Plikten begrenses til det som med rimelighet kan kreves dersom den medfører en urimelig økonomisk belastning sett i forhold til inntektene fra utnyttelsen fra verket. Ikke-betydelige bidrag er unntatt, med mindre opplysningene er nødvendige for å fremsette krav om vederlagsjustering. Ved begjæring om innsyn i opplysninger til en underlisenstaker kan underlisenstakeren velge om opplysningene skal gis direkte til opphaver eller via opphavers avtalepart. Bestemmelsen har en henvisning til lag om företagshemligheter. Bestemmelsen er ufravikelig og gjelder kun for opprinnelig opphaver. Bestemmelsen gjelder tilsvarende for utøvende kunstnere, men ikke for frembringere av fotografiske bilder.

16.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 19 i en ny generell bestemmelse om opplysningsplikt i § 70. Gjeldende § 70 om avregning og kontroll ble foreslått videreført med endringer i ny § 70 a. Etter forslaget skal § 70 regulere erververs opplysningsplikt ved alle avtaler om bruk av opphavsrett, mens § 70 a skal gjelde avregning ved salgsavhengig vederlag og kontroll.

Etter forslaget er det kun den opprinnelig opphaveren og dennes selskaper som har krav på opplysninger. Opphavere til datamaskinprogram-

mer ble foreslått unntatt. Opplysningsplikten skal gjelde for erververen av de overdratte rettighetene samt erververens rettsetterfølgere.

Dersom erververen har gitt en tredjepart tillatelse til å bruke verket, og ikke selv har tilgang til all den informasjonen som opphaver kan kreve, skal opphaver kunne få opplysningene direkte fra tredjeparten. I slike tilfeller plikter erververen å informere opphaver om tredjepartens identitet. Det ble foreslått at anmodning om opplysninger fra tredjeparten skal fremsettes via erververen, med mindre særlige grunner tilsier noe annet. Det samme gjelder når tredjeparten skal dele opplysninger med opphaver.

Departementet foreslo videre at opplysningsplikten kun skal gjelde der erverver har hatt inntekter fra bruken av verket, eller der vederlaget avhenger av bruken. Begrensningen følger ikke av artikkel 19, men ble ansett å være i tråd med opplysningspliktens formål.

Etter utkastet § 70 skal opplysningene være oppdaterte, relevante og uttømmende og minst inneholde informasjon om hvordan verket er brukt, omfanget av bruken, inntekter fra bruken og skyldig vederlag. Videre skal særlige sektorforhold vektlegges ved vurderingen av opplysningspliktens omfang. Utkastet inneholder en generell forholdsmessighetsbegrensning og et unntak for ikke-betydelige bidrag.

Forholdet til forretningshemmeligheter ble ansett tilstrekkelig regulert av forretningshemmelighetsloven.

Avtaler inngått av organisasjoner og enheter som omfattes av opplysningsplikten etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 32, ble foreslått unntatt.

Departementet understreket i høringsnotatet at tariffavtaler er egnet verktøy for særregulering i de ulike sektorene, men så ikke behov for særskilt regulering av dette siden slike avtaler uansett må oppfylle direktivets krav.

Bestemmelsen skal etter forslaget være ufravikelig.

16.5 Høringen

I høringen uttrykker en rekke aktører fra rettighetshaversiden bekymring for manglende innsyn i pengestrømmene på det digitale feltet og støtter forslaget om en ny opplysningsplikt i § 70. Flere rettighetshaverorganisasjoner er imidlertid kritiske til forslaget om å oppheve gjeldende § 70 første ledd andre punktum, da de mener dette vil svekke rettighetshaverens vern.

På den andre siden er aktører på erververside, særlig innen kringkasting og den audiovisuelle sektoren, skeptiske til den foreslåtte opplysningsplikten. Disse høringsinstansene uttrykker særlig bekymring for at plikten vil påføre erververe en betydelig administrativ byrde.

Norsk Journalistlag (NJ) er kritiske til at opplysningsplikten kun foreslås å gjelde overfor opprinnelige opphavere og frykter at opphavere som får rettighetene sine overført gjennom tariffavtale, dermed utelukkes.

NJ og *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)* understreker behovet for å harmonisere virkeområdet for opplysningsplikten og bestemmelsen om avtalejustering etter utkastet § 69 tredje ledd.

Høringsinstansene er delt i synet på forslaget om å begrense opplysningsplikten til tilfeller hvor erverver har hatt inntekter fra bruken av verket, eller der vederlaget avhenger av omfanget av bruken.

IFPI Norge, *NRK*, *Motion Picture Association (MPA)* og *MBL* støtter departements forslag, men kommer med enkelte innspill. MPA mener at opplysningsplikten ikke bør gjelde når opphaver har fått et engangsoppgjør. Etter MPAs syn har en opphaver normalt ikke behov for å vurdere rettighetens verdi når oppgjøret er endelig, og en rapporteringsplikt vil derfor være uforholdsmessig. MBL ber departementet spesifisere at opplysningsplikten opphører når bruken opphører slik forutsatt i fortalen. NRK mener at opplysningsplikten vil ha begrenset betydning for deres virksomhet. De viser til at allmennkringskastingstilbudet er reklamefritt, gratis og finansiert med offentlige midler, og at NRK derfor ikke genererer inntekter fra ervervede rettigheter. NRK peker også på at opphavers vederlag heller ikke avhenger av NRKs bruk.

Kabel Norge, *TONO* og *NJ* er på sin side kritiske til det foreslåtte virkeområdet. Mens førstnevnte høringsinstans mener at virkeområdet må snevres inn, mener de to sistnevnte at det bør være videre. Kabel Norge mener at fortalen punkt 74 forutsetter at det kun er opplysningsplikt når et verk er i bruk og opphaver har krav på vederlag som følge av dette. Etter Kabel Norges syn er forslaget ikke i tråd med dette, og de ber om at begrensningene presiseres i lovteksten eller i forarbeidene. TONO mener derimot at opplysningsplikten også bør gjelde der verk er gitt bort gratis, og foreslår at vilkårene erstattes med et krav om at verket er utnyttet. NJ foreslår at vilkårene fjernes og mener særlig at opplysningsplikten ikke bør begrenses til tilfeller hvor erverver har hatt inntekter fra bruk av verket.

I høringen er det også delte meninger om hvordan krav om opplysninger fra tredjeparter bør fremsettes. *Kabel Norge* og *IFPI Norge* støtter forslaget om at slike krav som hovedregel bør gå via erververen. *Kunstnernettverket* (med støtte fra *Norsk Skuespillerforbund*, *Norsk Oversetterforening (NO)*, *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)*, *GramArt* og *Den norske Forfatterforening*) og *Norsk filmforbund* mener på den andre siden at kravet bør rettes direkte til tredjeparten.

IFPI Norge ber om at det tydeliggjøres i bestemmelsen at også opplysningene fra tredjeparten skal oversendes via erververen, med mindre særlige grunner taler mot det. De viser videre til departementets uttalelse i høringsnotatet om at slike særlige grunner kan foreligge dersom tredjeparten av markeds- eller konkurransemessige årsaker ikke ønsker at opplysningene skal gå via erverver. IFPI Norge understreker at opplysninger som opphaver mottar direkte fra tredjepart, ikke skal – eller bør – holdes skjult for erverver, ettersom disse opplysningene forutsetningsvis skal danne grunnlag for opphavers krav om vederlagsjustering. Etter deres syn bør tredjepartens forretningshemmeligheter i stedet ivaretas gjennom begrensninger i rapporteringsplikten. IFPI Norge ber derfor om at det presiseres i bestemmelsen at opphaver kun har krav på slike opplysninger fra tredjepart som erverver kan kreve utlevert fra tredjepart.

De fleste høringsinstanser som uttaler seg om hva opplysningene skal inneholde, synes å støtte forslaget om at opphaver skal få oppdaterte, relevante og uttømmende opplysninger. Det er imidlertid delte meninger om de foreslåtte minstekravene.

Mens flere rettighetshaverorganisasjoner støtter innføring av minstekrav, er *MBL*, *Allente*, *Kabel Norge* og *IFPI Norge* kritiske til dette. Høringsinstansene som er negative, peker blant annet på at forslaget mangler fleksibilitet, og at partene selv bør avtale hvilke opplysninger som er relevante, ettersom dette varierer mellom sektorer, prosjekter og hvilke typer avtaler som er inngått. MBL og Kabel Norge mener at direktivet heller ikke åpner for minstekrav. Kabel Norge viser til at direktivet kun krever rapportering av relevante opplysninger, og at sektorspesifikke forhold ifølge fortalen punkt 77 skal tas i betraktning når det nærmere innholdet fastlegges.

Flere høringsinstanser kommer også med forslag til presiseringer i lovteksten om opplysningenes innhold. Enkelte rettighetshaverorganisasjoner mener at det bør presiseres at samtlige inntekter fra bruken skal rapporteres. Med henvisning til fortalen punkt 75 ber *MBL* og *NRK* departementet presisere at erverver kun er forpliktet til å gi opplysninger som er tilgjengelige for dem. NRK ønsker også at det presiseres at rapporteringen skal skje elektronisk, og at det påhviler opphaver å sikre at rapporteringspliktig har korrekt og oppdatert kontaktinformasjon. Dersom minstekravene opprettholdes, ber *IFPI Norge* om at det klargjøres at opplysningsplikten omfatter erververs (eller deres rettsetterfølgeres) inntekter, og ikke underlisenstakeres, og kun inntekter fra opphavsrettslig relevante handlinger.

Mens *IFPI Norge, Virke Produsentforeningen* og *NRK* støtter forslaget om å innføre en generell forholdsmessighetsbegrensning i utkastet § 70 andre ledd, er *NJ* kritiske til dette. NJ mener at opplysningsplikten ikke vil bli særlig byrdefull med dagens teknologi, og at erververs interesser ivaretas gjennom bestemmelsens øvrige begrensninger.

Aktører i kringkastingssektoren og den audiovisuelle sektoren, herunder *NRK*, *TV 2*, *Allente* og *Kabel Norge*, mener at den foreslåtte opplysningsplikten vil påføre deres sektorer uforholdsmessige administrative byrder og kostnader. Dette fremheves også av *MBL*. Det pekes på at audiovisuelle produksjoner involverer mange rettighetshavere, distribueres gjennom flere kringkastingskanaler og publiseres på en rekke plattformer, noe som vil gjøre rapporteringen kompleks, tidskrevende og kostbar. NRK mener at tilsvarende utfordringer vil gjelde for rapportering for lydverk i kringkastingssektoren.

TV 2 frykter at byrden for erverver vil bli uforholdsmessig sammenlignet med opphavers nytte av opplysningene. Det pekes på at kringkasterne tar all risiko ved produksjoner, at rettighetshaver får vederlag uavhengig av om produksjonen lykkes, og at inntektspotensialet er begrenset. TV 2 viser også til at det er vanskelig å koble rettigheter i en produksjon til kringkasterens inntekter. Både NRK og TV 2 uttrykker tvil om hvordan forpliktelsen vil fungere i praksis. Enkelte høringsinstanser påpeker også at økte kostnader til rapporteringssystemer og administrasjon vil kunne føre til at det blir mindre penger til norske produksjoner og dermed reduserte inntekter for opphaverne.

NRK mener at kringkastingssektoren bør unntas opplysningsplikten, mens *Allente*, *Kabel Norge* og *MBL* mener at det bør gjøres unntak for den audiovisuelle sektoren. Dette begrunnes blant annet med at opplysningsplikten skal være pro-

porsjonal og hensynta særtrekk ved forskjellige sektorer, jf. artikkel 19 nr. 1 og nr. 3, og at den audiovisuelle sektoren er særskilt nevnt i fortalen punkt 77.

Kabel Norge og *Allente* ber departementet klargjøre at det er opphavers, og ikke erververs, inntekter som det skal sammenlignes med i forholdsmessighetsvurderingen i utkastet § 70 andre ledd.

MBL ber om at fotografiske bilder unntas opplysningsplikten, mens *Kabel Norge* mener at det i det minste bør gjøres unntak for fotografiske bilder brukt i den audiovisuelle sektoren.

NRK, *MBL*, *Kabel Norge*, *Allente* og *IFPI Norge* støtter forslaget om å gjøre unntak fra opplysningsplikten for ikke-betydelige bidrag med mindre opphaver dokumenterer at opplysningene er nødvendige for å fremsette et krav om vederlagsjustering. For flere av disse høringsinstansene er støtten subsidiær for det tilfellet at den audiovisuelle sektoren ikke unntas opplysningsplikten. *TONO* er derimot negative til forslaget og viser til at selv små andeler av et musikkverk kan bidra til inntekter.

Kabel Norge og *Allente* ber departementet tydeliggjøre hva som menes med bidrag som ikke er betydelige. Disse høringsinstansene foreslår at rettighetssubjektene i den audiovisuelle sektoren begrenses til manusforfattere, regissører og hovedrolleinnehavere dersom sektoren ikke unntas bestemmelsen. Kabel Norge nevner i tillegg produsent. Når det gjelder musikksektoren, mener *IFPI Norge* at plateselskapenes opplysningsplikt bør avgrenses mot bidrag fra studiomusikere. I andre tilfeller mener Kabel Norge at det er relevant å vektlegge om bidraget enkelt kunne vært erstattet av en annens bidrag. IFPI Norge peker på tilsvarende moment, samt på om bidraget har hatt en direkte innvirkning på verkets kommersielle suksess.

TONO og *NRK* har ulike syn på hvordan dokumentasjonskravet skal forstås. *NRK* mener at opphaver må dokumentere, eller i det minste sannsynliggjøre, at vilkårene for å kreve ytterligere vederlag er oppfylt. *TONO* mener at en anmodning om informasjon bør være tilstrekkelig, ettersom erverver normalt besitter de opplysningene som kan begrunne kravet.

MBL, *Kabel Norge* og *Allente* mener at forholdet til forretningshemmelighetsloven bør reguleres i bestemmelsen, ettersom det ikke kan forventes at alle mottakere av opplysninger kjenner til regelverket. *IFPI Norge* mener på sin side at en plikt til å utlevere forretningshemmeligheter vil være i strid med forretningshemmelighetsdirektivet, og at slike opplysninger derfor må unntas.

NJ støtter departementets vurdering om at det ikke er behov for å regulere betydningen av kollektivt forhandlede avtaler/tariffavtaler særskilt i bestemmelsen. *Kabel Norge*, *Allente*, *MBL*, *NRK* og *Arbeidsgiverforeningen Spekter* mener derimot at avtaler som bygger på eller er underlagt tariffavtaler, bør unntas, ettersom disse normalt regulerer opplysningsplikt. NRK og Arbeidsgiverforeningen Spekter viser til tilsvarende unntak i den danske gjennomføringsbestemmelsen. MBL mener dessuten at informasjon til tillitsvalgte bør kunne erstatte informasjon til den enkelte opphaver når det foreligger tariffavtaler.

Allente mener at gjennomføringsbestemmelsen bør være fravikelig.

16.6 Departementets vurderinger

16.6.1 Ny generell bestemmelse om opplysningsplikt ved bruk av rettigheter

Artikkel 19 gir opphavere og utøvende kunstnere rett til regelmessig å motta opplysninger fra sine avtaleparter om bruken av deres verk og fremføringer, samt om inntektene disse genererer. I likhet med direktivet pålegger gjeldende § 70 erverver en opplysningsplikt, men bestemmelsene skiller seg fra hverandre på flere punkter. Mens artikkel 19 kun regulerer opplysningsplikt, og går lenger enn § 70 i å definere innholdet i denne plikten, er § 70 også en bestemmelse om når avregning av salgsavhengig vederlag skal skje og opphavers adgang til å foreta kontroll av denne. I motsetning til artikkel 19 er dessuten § 70 avgrenset til avtaler om løpende vederlag.

Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om å gjennomføre artikkel 19 i en ny generell bestemmelse om opplysningsplikt ved bruk av rettigheter, adskilt fra gjeldende bestemmelse om avregning og kontroll i § 70. På bakgrunn av høringen er det foretatt flere justeringer i forslaget. Opplysningsplikten foreslås regulert i ny § 69 a.

I høringsnotatet foreslo departementet å oppheve § 70 første ledd andre punktum om at opphaver kan kreve nødvendige opplysninger om forhold som har ligget til grunn for vederlagsberegningen. Flere *høringsinstanser* påpeker i høringen at dette kan svekke opphavers vern. Selv om opphavers rett til opplysninger etter § 70 i stor grad antas å bli konsumert av den nye opplysningsplikten i § 69 a, ser d e p a r t e m e n t e t etter en

fornyet vurdering at dette ikke nødvendigvis vil være tilfelle der begrensingene i § 69 a gjør seg gjeldende. Forslaget videreføres derfor ikke. For å tydeliggjøre bestemmelsens virkeområde, foreslår imidlertid departementet at overskriften i § 70 endres til «Avregning og kontroll *ved salgsavhengig vederlag*».

16.6.2 Virkeområde

16.6.2.1 Hvem har krav på å få opplysninger?

Begrunnelsen for opplysningsplikten i artikkel 19 er opphavers behov for opplysninger for å kunne vurdere den økonomiske verdien av sine rettigheter. Etter fortalen punkt 74 gjelder dette særlig dersom «fysiske personer» overfører rettigheter mot vederlag. I fortalen punkt 72 og 75 er det også forutsatt at opphavere og utøvende kunstnere normalt står svakere enn sine avtaleparter når de tildeler lisenser eller inngår avtaler om overdragelse av opphavsrett.

Departementet foreslår at opplysningsplikten skal gjelde dersom rettighetene er overdratt av den opprinnelige rettighetshaveren. Samtidig sidestilles opphavere med «sine egne selskaper» i fortalen punkt 72. Departementet legger til grunn at forslaget § 69 a også må omfatte selskap som hovedsakelig eies av opphaver, der selskapet er part i den aktuelle avtalen.

Videre foreslår departementet at bestemmelsen ikke skal kunne anvendes av arvinger når de inngår nye avtaler om overdragelse av opphavsrett. Når en arving trer inn i en allerede eksisterende opphavsrettsavtale, bør likevel reglene om opplysningsplikt som gjelder for avtalen, også gjelde for arvingen. Tilsvarende er lagt til grunn for regelen om justering av vederlag etter forslaget § 69 tredje ledd, se punkt 15.6.3.1.

I tråd med artikkel 19 gjelder opplysningsplikten etter forslaget, tilsvarende overfor utøvende kunstnere, jf. § 16. I tillegg foreslår departementet at opplysningsplikten skal gjelde tilsvarende overfor frembringere av fotografiske bilder, jf. § 23. Etter departementets vurdering gjør det samme behovet for opplysninger seg gjeldende for disse rettighetshaverne. Videre kan grensedragningen mellom fotografiske verk og fotografiske bilder være vanskelig, og med forslaget vil erverver slippe å måtte ta stilling til dette.

Departementet vil i det følgende omtale opprinnelige opphavere, utøvende kunstnerne og frembringere av fotografiske bilder samlet som opphavere. Verk og andre vernede arbeider vil omtales samlet som verk.

16.6.2.2 Hvem har plikt til å gi opplysninger?

Utgangspunktet i artikkel 19 nr. 1 er at opphaver har rett til å få opplysninger fra «partene de har lisensiert eller overført sine rettigheter til, eller deres rettsetterfølgere», men det følger av nr. 2 at også underlisenstakere kan ha en opplysningsplikt i nærmere angitte tilfeller.

Departementet foreslår at opphaver skal ha rett til å få opplysninger fra «erververen». Dette vil omfatte opphavers avtalepart, både der alle rettigheter er overdratt til samme avtalepart, eller der rettighetene er overdratt til flere. I sistnevnte tilfelle vil alle erververne ha en opplysningsplikt om bruken de gjør av verket.

At opplysningsplikten også omfatter erververens rettsetterfølgere, innebærer at en som har trådt inn i avtalen med opphaver, vil være forpliktet etter gjennomføringsbestemmelsen. Dette kan være tilfellet der kontraktsposisjonen er overdratt, men vil også gjelde rettsovergang ved arv eller lignende.

Det er ikke uvanlig at erverver gir en tredjepart tillatelse til å bruke verket (lisensierer ut rettighetene). I slike tilfeller kan det hende at den opprinnelige erververen ikke har tilgang til all den informasjonen som opphaver kan kreve. Ifølge artikkel 19 nr. 2 skal opphaver da på anmodning kunne motta informasjon fra underlisenstakeren.

Etter direktivet skal erververen i disse tilfellene orientere opphaver om identiteten til underlisenstakeren. Medlemsstatene kan fastsette at anmodningen skal fremsettes direkte eller indirekte via opphavers avtalepart. Direktivet regulerer ikke hvordan informasjonen skal gis. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at anmodning om opplysninger fremsettes via erververen, med mindre særlige grunner taler mot det. Erverver har, i motsetning til opphaver, et avtaleforhold med tredjeparten og kan derfor benytte etablerte kontakter for å skaffe opplysninger. I tillegg er det en fordel at tredjeparter slipper å rapportere til flere samtidig. Forslaget vil derfor kunne lette den administrative byrden som opplysningsplikten kan innebære for tredjeparten. Videre innebærer forslaget at opphaver kan rette anmodning direkte til tredjeparten hvis erverver for eksempel ikke etterkommer anmodningen. Departementet kan dermed ikke se at en slik ordning vil svekke rettighetshaverens mulighet til å få opplysninger, slik enkelte *høringsinstanser* uttrykker bekymring for.

Med enkelte språklige justeringer viderefører departementet forslaget fra høringsnotatet om at

også opplysningene fra tredjeparten skal gå via erverver, med mindre særlige grunner taler mot det. I høringsnotatet uttalte departementet at slike særlige grunner vil kunne være at tredjeparten for eksempel av markeds- eller konkurransemessige årsaker ikke ønsker at opplysningene skal gå via erverver. *IFPI Norge* påpeker i sitt høringsinnspill at de har vanskelig for å se at opphaver skal – eller bør – holde opplysninger mottatt direkte fra tredjeparten skjult for erververen, siden opplysningene forutsetningsvis skal kunne danne grunnlag for et eventuelt krav om vederlagsjustering. IFPI mener derfor at hensynet til forretningshemmeligheter heller bør ivaretas gjennom begrensninger i rapporteringsplikten. Til dette understreker departementet at opphaver alltid, og uavhengig av tredjepartens ønsker og eventuelle forretningshemmeligheter, skal ha rett til å bruke opplysningene til å fremme og underbygge et krav om vederlagsjustering overfor erververen, jf. fortalen punkt 76 og punkt 16.6.6 nedenfor. Departementet mener likevel at forslaget bør videreføres, ettersom det vil bidra til å ivareta tredjepartens interesser i de tilfellene der opphaver ikke fremmer krav om vederlagsjustering.

Etter departementets vurdering er det ikke grunnlag i direktivet for å begrense opphavers krav på opplysninger fra tredjepart til slike opplysninger som erverver kan kreve utlevert fra tredjeparten, slik *IFPI Norge* foreslår. Hvilke opplysninger erverver har krav på fra sine avtaleparter, vil bero på hva som er avtalt dem imellom. En slik begrensning vil derfor kunne svekke opphavers rett på opplysninger etter direktivet.

16.6.2.3 Hvilke typer bruk og avtaler utløser opplysningsplikt?

Det er i utgangspunktet ingen begrensninger i artikkel 19 med hensyn til hvilke typer opphavsrettsavtaler regelen får anvendelse på. Det fremgår av fortalen punkt 74 at det ikke er behov for opplysninger dersom bruken av verket er opphørt, eller opphaver har gitt en vederlagsfri lisens til allmennheten. Videre fremgår det at opplysningspliktens formål er at opphaver skal kunne vurdere den økonomiske verdien av sine rettigheter. Artikkel 19 inngår dessuten i direktivets kapittel 3 om opphavers rett til rimelig vederlag, og det bør være nokså klart at den skal gjelde i tilfeller der formålet med bruken er økonomisk betinget.

I høringsnotatet foreslo departementet at opplysningsplikten begrenses til tilfeller hvor erverver har hatt inntekter fra bruken av verket, eller der vederlaget avhenger av omfanget av bruken. Det er delte meninger om forslaget i høringen.

Departementet mener at det er gode grunner for å videreføre forslaget. Forslaget vil etter departementets syn ivareta bestemmelsens formål om å gi opphaver opplysninger for å vurdere den økonomiske verdien av sine rettigheter, herunder for å vurdere vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd. Samtidig mener departementet at vilkårene vil bidra til at erververe ikke pålegges unødvendige rapporteringsforpliktelser. Tilsvarende vilkår er inntatt i gjennomføringsbestemmelsene i Sverige og Finland.

Det følger implisitt av de foreslåtte vilkårene at opplysningsplikten forutsetter at verket er i bruk, jf. fortalen punkt 74. Dette innebærer at erverver kan unnlate å gi ut opplysninger til opphaver når bruken har opphørt, forutsatt at det ikke har vært bruk etter siste rapportering. Departementet ser derfor ikke behov for en presisering av dette slik *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)* og *Kabel Norge* etterlyser i høringen.

Norsk Journalistlag (NJ) og *TONO* mener at de foreslåtte vilkårene begrenser opplysningspliktens virkeområde i for stor grad. NJ foreslår at vilkårene fjernes, mens TONO foreslår at de erstattes med et krav om at verket utnyttes. Det vil imidlertid medføre at det også må gis opplysninger om verk som både er overdratt vederlagsfritt og som erverver ikke har inntekter av. Etter departementets syn vil det være å trekke opplysningsplikten lenger enn formålet tilsier.

Etter fortalen punkt 75 oppstår behovet for opplysninger ikke dersom det er gitt en vederlagsfri lisens til allmennheten. Utover dette ser det ut til å være uten betydning for virkeområdet for artikkel 19 om verket er overdratt mot vederlag eller ikke, eller om vederlag består av en engangsutbetaling eller royalty. Den foreslåtte begrensningen endrer heller ikke dette. Det er følgelig ikke grunnlag for å unnta rettighetshavere som har blitt kompensert gjennom en engangsutbetaling for sitt bidrag, slik *Motion Picture Association (MPA)* foreslår i høringen, eller rettighetshavere som har overdratt sine rettigheter vederlagsfritt, slik *Kabel Norge* tar til orde for. Tilsvarende er også lagt til grunn i de svenske og danske forarbeidene. Som lagt til grunn i punkt 15.6.3.3 har formen på det opprinnelig avtalte vederlaget i seg selv ingen betydning for om opphaver kan fremme krav om vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd. Hensynet bak opplysningsplikten – å gi opphaver opplysninger for å kunne vurdere om

det er grunnlag for krav om vederlagsjustering – gjør seg derfor gjeldende uavhengig av vederlagets form. Også ved royalty-avtaler, hvor vederlaget øker proporsjonalt med erververs inntekter, vil opphaver kunne ha behov for opplysninger for å vurdere om for eksempel prosentsatsen er rimelig etter § 69 tredje ledd.

Det kan videre være tilfeller hvor det benyttes opphavsrettsbeskyttet materiale, men der bruken ikke omfattes av opplysningsplikten. Dette vil typisk være avtaler hvor bruk av opphavsrettigheter er helt underordnet, for eksempel visse typer bruk på emballasje eller lignende. De foreslåtte vilkårene vil etter departementets syn kunne medføre at slike avtaler faller utenfor bestemmelsens virkeområde. I slike tilfeller vil det neppe være avtalt bruksavhengig vederlag, og bruken av verket vil normalt heller ikke være det som genererer inntekter for erverver, selv om verket inngår i en kommersiell sammenheng. I det nevnte eksempelet er det salget av varen som genererer inntektene, ikke den underordnede bruken av verket på emballasjen. Det motsatte vil kunne gjelde ved salg av merchandise, hvor etterspørselen knytter seg til verket som er påført varen eller emballasjen.

Et annet spørsmål er om opplysningsplikten bør få anvendelse i arbeidsforhold. Problemstillinger knyttet til arbeidsforhold er drøftet i punkt 14.6.6 og punkt 15.6.3.3 i tilknytning til § 69 om rett til rimelig vederlag og vederlagsjustering. Etter departementets syn må samme vurderinger legges til grunn for opplysningsplikten. Dette innebærer at det må foretas en konkret vurdering av avtalen og om arbeidsgivers bruk av verket er av en slik karakter at § 69 a kommer til anvendelse. Departementet vil likevel komme med enkelte bemerkninger. I mange tilfeller brukes verk som er overdratt fra ansatte til arbeidsgiver, ikke på en slik måte at arbeidsgivers inntekter kan sies å stamme fra bruk av verket, jf. også omtalen ovenfor om avtaler der bruk av opphavsrettigheter er underordnet. Dette antas for eksempel å kunne være tilfelle for materiale produsert for bruk i presentasjoner eller i reklamer, eller i konsulentrapporter utarbeidet på vegne av en klient. Videre følger det av fortalen punkt 72 at opphaver ikke har behov for vernet som oppstilles etter kontraktsbestemmelsene der erverver er sluttbruker, som kan være tilfellet i noen arbeidsavtaler. Tilsvarende begrensning må etter departementets vurdering legges til grunn for opplysningsplikten.

Departementet foreslår også et unntak for datamaskinprogrammer, jf. artikkel 23. nr. 2.

16.6.3 Hva opplysningene skal inneholde

I høringsnotatet foreslo departementet å ta inn i gjennomføringsbestemmelsen at opphaver skal få oppdaterte, relevante og uttømmende opplysninger, og at opplysningene minst skal inneholde informasjon om hvordan verket er brukt, omfanget av bruken, alle inntekter og vederlaget opphaver har krav på. Departementet opprettholder forslaget, men med enkelte endringer og presiseringer basert på innspill i høringen.

Som flere *høringsinstanser* på erververssiden påpeker, ser departementet at minstekravene som ble foreslått i utkastet, kan føre til at irrelevante opplysninger omfattes av opplysningsplikten. Dette er ikke hensikten etter direktivet og er heller ikke tiltenkt fra departementets side. Departementet foreslår derfor en justering av bestemmelsens ordlyd for å reflektere dette. Utgangspunktet er at opphaverne skal få de opplysninger som fremgår av forslaget, men dersom en type opplysning ikke er relevant i det konkrete tilfellet, skal den ikke omfattes av opplysningsplikten.

Hva som utgjør relevant informasjon, vil variere mellom sektorer og avhenge av det enkelte prosjekt eller avtaletype. Det må derfor foretas en konkret vurdering av hvilken informasjon som oppfyller kravene i § 69 a i hvert tilfelle. Eksempler på relevant informasjon vil kunne være ulike former for bruksdata, antall solgte eksemplar, antall visninger og strømminger av et verk, andre former for bruk og alle inntekter. Informasjonen kan knytte seg til bruk over hele verden.

Det fremgår av fortalen punkt 77 at det bør tas hensyn til særtrekk ved de forskjellige innholdssektorene når opplysningsplikten fastlegges. Departementet mener at direktivets vektlegging av sektorhensyn og mulighetene som ligger i kollektive forhandlinger, taler for at bransjens parter, selv er nærmest til å fastsette hva som er relevant informasjon og detaljeringsgrad for opplysningene i de ulike avtaletypene. Hvis det ikke foreligger en kollektiv avtale om opplysningsplikt, vil særlige forhold ved den enkelte sektoren måtte komme inn som et vesentlig hensyn ved vurderingen av plikten. Departementet foreslår derfor at det presiseres i forslaget at sektorens særtrekk skal hensyntas ved vurderingen av opplysningspliktens omfang.

For audiovisuelle produksjoner vil det i praksis være svært krevende, om ikke umulig, å gi konkrete opplysninger om inntekter fra hvert enkelt bidrag som inngår i produksjonen. Slike produksjoner omfatter normalt et stort antall bidrag fra

ulike rettighetshavere, og det lar seg ofte verken praktisk eller teknisk gjøre å gi opplysninger om de enkelte bidragene på en meningsfull måte. Departementet legger derfor til grunn at det må være tilstrekkelig å gi opplysninger som gjelder den audiovisuelle produksjonen som helhet, og at det ikke skal kreves særskilte opplysninger om hvert enkelt bidrag. Dette samsvarer også med hvordan inntektene fra audiovisuelle produksjoner typisk genereres. Inntektsstrømmene knytter seg som regel til sluttproduktet i sin helhet, ikke til de enkelte kreative elementene som inngår i produksjonen. Det fremstår følgelig naturlig at rapporteringen også skjer på dette overordnede nivået. I praksis vil dette innebære at alle rettighetshavere med krav på opplysninger om en audiovisuell produksjon, kan gis de samme opplysningene om produksjonen som helhet. Etter departementets vurdering åpner direktivbestemmelsen for en slik tilnærming. Opplysningsplikten skal være forholdsmessig og begrenset til relevante opplysninger, og det ligger derfor innenfor direktivets rammer å rapportere på et mer overordnet nivå når det ikke er praktisk gjennomførbart eller hensiktsmessig å gi individuelle opplysninger. Departementet antar at tilsvarende kan legges til grunn for andre verk med flere opphavere der de samme hensynene gjør seg gjeldende.

I høringen ber *Norsk filmforbund* og *Kunstnernettverket* departementet presisere at «samtlige inntekter» fra bruken skal oppgis. Departementet ser ikke behov for dette. At opplysningene skal omfatte samtlige inntekter som er relevante i det aktuelle tilfellet, følger allerede av at det skal gis «uttømmende opplysninger».

Departementet legger til grunn at opplysningene må gis på en måte som er forståelig for opphaver og at formålet er å sikre «en effektiv vurdering av den økonomiske verdien av de aktuelle rettighetene», jf. fortalen punkt 76. Departementet antar at rapportering i praksis vil skje elektronisk, men vil ikke lovfeste dette som et formkrav, slik *NRK* foreslår i høringen. *NRK* ber også om at det presiseres i loven at opphaver har en plikt til å sikre at den rapporteringspliktige har korrekt og oppdatert kontaktinformasjon. Departementet er enig i at dette normalt bør være opphavers ansvar i de tilfeller kontaktinformasjonen endres etter avtaleinngåelse, men ser ikke behov for lovfesting.

Med henvisning til fortalen punkt 75 ber *MBL* og *NRK* i høringen om at det presiseres i bestemmelsen at opplysningsplikten er begrenset til opplysninger som er tilgjengelige for erverver. Departementet er enig i at det ligger en slik begrensing i opplysningsplikten, men ser heller ikke behov for å ta dette inn i loven. Begrensningen er heller ikke presisert i direktivbestemmelsen eller i gjennomføringsbestemmelsene i andre nordiske land. Videre minner departementet om at dersom manglende informasjon hos erverver skyldes videreliseniering av rettighetene, påligger det tredjeparten å fremskaffe den informasjonen vedkommende har tilgjengelig, jf. punkt 16.6.2.2

I høringen uttaler *IFPI Norge* at retten til informasjon fra tredjeparter ikke medfører at tredjepartenes inntekter som sådan vil utgjør relevant informasjon etter bestemmelsen. Departementet er enig i dette og viser til at tilsvarende forståelse er lagt til grunn i de svenske forarbeidene, jf. Prop. 2021/22:278 s. 235. Etter innspill fra *IFPI Norge* foreslår departementet en presisering i bestemmelsen om at det er erververs inntekter det skal gis informasjon om.

16.6.4 Når og hvor ofte opplysningene skal gis

Etter artikkel 19 nr. 1 skal det, med hensyn til særtrekkene ved den enkelte sektor, sikres at opphaver får informasjon «minst én gang i året». I fortalen punkt 75 er det presisert at det innenfor dette minstekravet skal gis opplysninger så ofte som det er «hensiktsmessig i den relevante sektoren».

Direktivet forutsetter ikke at det bes om innsyn. Det skal gis regelmessige opplysninger uoppfordret så lenge verket brukes. Etter departementets vurdering kan det derfor for eksempel ikke stilles som generelt vilkår at opplysningene gis på anmodning eller lignende.

Departementet mener at partene, innenfor det årlige kravet, er nærmest til å avtale når og hvor ofte det bør gis opplysninger. I tråd med direktivets ordlyd foreslås det at opphaver skal få opplysninger «regelmessig og minst én gang i året».

16.6.5 Begrensninger i opplysningsplikten

16.6.5.1 Behov for sektortilpasninger

Artikkel 19 nr. 3 og nr. 4 oppstiller visse begrensninger i opplysningsplikten, begrunnet i hensyn til forholdsmessighet og effektivitet, som medlemsstatene kan velge å innføre. Dette gjelder adgang til å bestemme at det skal gjelde et forholdsmessighetskrav mellom den administrative byrden og inntektene fra det aktuelle verket. I tillegg gjelder det adgang til å bestemme at opplysningsplikten ikke får anvendelse hvis opphavers

bidrag ikke er betydelig når hele verket tas i betraktning.

I høringsnotatet ble det foreslått å innta tilsvarende begrensinger i gjennomføringsbestemmelsen. Aktører fra den audiovisuelle sektoren og kringkastingssektoren har i høringen uttrykt at de foreslåtte begrensningene ikke er tilstrekkelige. Disse *høringsinstansene* mener at opplysningsplikten vil bli såpass byrdefull for deres sektorer at de bør helt unntas fra bestemmelsen. Enkelte har subsidiært foreslått at det gjøres særskilte tilpasninger for disse sektorene.

Audiovisuelle produksjoner består ofte av bidrag fra svært mange rettighetshavere og tilgjengeliggjøres som regel på en rekke ulike plattformer. Departementet ser derfor at opplysningsplikten vil kunne oppleves spesielt byrdefull for den audiovisuelle sektoren og at det er behov for ytterligere tilpasninger.

Departementet kan imidlertid ikke se at det er holdepunkter i direktivet for helt å unnta sektoren ettersom opplysningsplikten skal «sikre en høy grad av innsyn i alle sektorer», jf. artikkel 19 nr. 3. Samtidig åpner direktivet opp for at det skal tas hensyn til særtrekkene ved de forskjellige sektorene, for eksempel den audiovisuelle sektoren, når direktivforpliktelsen gjennomføres, jf. artikkel 19 nr. 1 og fortalen punkt 77. Departementet foreslår derfor en særregel for denne sektoren.

Departementet foreslår at erververs plikt til uanmodet rapportering i audiovisuelle produksjoner begrenses til hovedbidragsytere. Med hovedbidrag menes produksjonens mest sentrale og nødvendige bidrag, både for produksjonens tilblivelse og for utformingen av det endelige produktet.

Hvilke bidragsytere som kan regnes som hovedbidragsytere må vurderes konkret, og vil kunne variere mellom produksjoner. Utgangspunktet er at bidragene til slike bidragsytere har hatt vesentlig mer innflytelse på sluttresultatet enn de øvrige involvertes bidrag. Departementet legger til grunn at dette typisk vil kunne omfatte hovedregissør, manusforfattere, hovedrolleinnhavere, fotograf og klipper, samt komponist av musikk skapt spesielt til produksjonen.

Øvrige bidragsytere i audiovisuelle produksjoner – også der hvor bidraget har vært betydelig – foreslås omfattet av unntaket for ikke-betydelige bidrag. Bestemmelsen om ikke-betydelige bidrag er nærmere omtalt i punkt 16.6.5.3.

Departementet mener forslaget vil redusere byrden for den audiovisuelle sektoren, samtidig som rettighetshavernes behov for informasjon ivaretas.

Departementet foreslår ikke konkrete avgrensninger for øvrige sektorer. Utfordringene med opplysningsplikten synes å være størst for den audiovisuelle sektoren. For andre sektorer antar departementet at de øvrige begrensningene i forslaget vil være tilstrekkelige.

16.6.5.2 Uforholdsmessig administrativ byrde

Opplysningsplikten som foreslås er omfattende og vil kunne medføre økte kostnader for enkelte erververe i form av administrasjon og investeringer i rapporteringssystemer for å overholde den nye forpliktelsen. Etter departementets syn må opplysningsplikten fastsettes med utgangspunkt i formålet om at opphaver skal kunne vurdere den økonomiske verdien av sine rettigheter. Samtidig bør det legges vekt på at forpliktelsen skal være «forholdsmessig og effektiv» etter artikkel 19 nr. 3. Etter departementets vurdering vil en ordning uten mulighet for tilpasning verken gagne erververe eller opphavere. Hvis det koster erververne mer å rapportere enn de får inn av inntekter fra utnyttingen av verkene, vil man kunne risikere at utgiftene med tiden lempes over på opphaverne som kan få mindre betalt for sine rettigheter.

Departementet opprettholder derfor forslaget fra høringsnotatet om å innføre en generell forholdsmessighetsbegrensning.

Departementet merker seg innspillet fra *NJ* om at ny teknologi vil forenkle rapporteringsplikten, men mener at dette ikke alltid kan legges til grunn. Etter departementets syn bør forslaget § 69 a utformes med en viss fleksibilitet, slik at opplysningsplikten ikke påfører erverver unødvendige kostnader eller administrativt arbeid.

Direktivet gir ingen nærmere veiledning til hva som skal ligge i begrensningen «uforholdsmessig» i artikkel 19 nr. 3. Etter departementets vurdering er det heller ikke nødvendig å definere dette nærmere i lovteksten. Det må foretas en konkret forholdsmessighetsvurdering i det enkelte tilfellet av den administrative byrden sett opp mot inntektene fra verket.

Departementet legger til grunn at det er erververs inntekter fra verket som er relevante i denne vurderingen, og ikke opphavers inntekter, slik *Kabel Norge* og *Allente* tar til orde for i høringen. Departementet foreslår at dette presiseres i lovteksten. Et sentralt formål med regelen er at opphaver skal få nødvendige opplysninger for å kunne vurdere krav om vederlagsjustering. Det ville derfor stride mot formålet dersom et for lavt vederlag skulle medføre at opplysningsplikten bortfaller.

Det vil kunne være ulike forhold ved sektorene som spiller inn på forholdsmessighetsvurderingen og det antas at bransjenes parter er nærmest til å definere hvor terskelen bør gå i den enkelte sektor. Noen momenter som kan være relevante for vurderingen av den administrative byrden, kan blant annet være byrden ved identifisering av bruk, typen rettigheter, om rapportering er tid- og kostnadskrevende, samt erververs økonomiske situasjon.

Etter forslaget skal opphaver i tilfeller som omfattes av begrensningen, «få den informasjonen som med rimelighet kan forventes». Den foreslåtte formuleringen er en forenkling i forhold til direktivets ordlyd og på linje med utformingen i andre nordiske land. Bestemmelsen må likevel forstås på samme måte som direktivet.

I de svenske forarbeidene er det lagt til grunn at erverver i visse tilfeller helt kan unnlate å gi informasjon. Departementet utelukker ikke at det kan forekomme situasjoner der opplysningsplikten i seg selv er så byrdefull at erverver kan fritas fra å gi informasjon, men mener at dette kun kan gjelde helt unntaksvis. Erverver skal bestrebe seg på å gi informasjon til opphaver så langt det er mulig. Det må antas at det normalt vil kunne gis ut noen forenklede opplysninger så lenge verket brukes. Formålet om å kunne vurdere den økonomiske verdien av rettighetene vil stå sentralt i denne vurderingen.

16.6.5.3 Unntak for ikke-betydelige bidrag

Artikkel 19 nr. 4 åpner for en tilsidesettelse av opplysningsplikten i tilfeller hvor bidraget fra opphaver ikke er betydelig når hele verket tas i betraktning. Et slikt unntak kan ikke gjøres gjeldende overfor opphaver som dokumenterer at informasjonen trengs for å kunne fremsette krav om avtalejustering og ber om informasjon til dette formålet.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om gjennomføring av unntaket for ikke-betydelige bidrag, men med enkelte endringer.

Unntaket er utformet generelt og innebærer at det må vurderes konkret om et bidrag er betydelig eller ikke. Dette vil variere fra verk til verk, men departementet vil trekke frem enkelte veiledende momenter. Bidrag som har begrenset betydning for den økonomiske verdien av helheten som den inngår i, antas som et utgangspunkt å være ikke-betydelig. Tilsvarende er lagt til grunn i Sverige. I høringen mener *IFPI Norge* at et veiledende moment kan være om bidraget har hatt en direkte innvirkning på den totale suksessen, eller om bidraget kunne vært erstattet av en annen opphavers eller utøvende kunstners bidrag uten å påvirke verkets eller fremføringens kommersielle suksess. Departementet er enig i at et bidrag som enkelt kunne vært erstattet av en annens bidrag i enkelte tilfeller kan anses å være mindre betydelig, men fastholder at også dette må vurderes konkret. Andre momenter kan være hvordan bidraget stiller seg i forhold til øvrige bidrag. Departementet antar at retningslinjer for praktiseringen av vilkåret om ikke-betydelig bidrag kan presiseres i avtaler fremforhandlet av partenes organisasjoner. Bruk av kollektivt forhandlede avtaler er nærmere omtalt i punkt 16.6.8 under.

I høringsnotatet foreslo departementet at opplysningsplikten likevel skal gjelde for opphavere av ikke-betydelige bidrag dersom opphaver dokumenterer at det er behov for informasjon for å fremsette krav om vederlagsjustering etter forslag til nytt tredje ledd i § 69. I høringen har *TONO* og *NRK* ulike synspunkter på hva som kreves for at opphaver skal få opplysninger i disse tilfellene. Departementet ser etter en nærmere vurdering at det er behov for justeringer i bestemmelsen på dette punktet.

Etter den engelske språkversjonen av direktivbestemmelsen skal opplysningsplikten gjelde dersom opphaver «demonstrates that he or she requires the information for the exercise of his or her rights under Article 20(1) and requests the information for that purpose».

Direktivet gir ingen veiledning om hva som ligger i «demonstrates». Etter departementets syn er det imidlertid ingen holdepunkter i direktivet for at opphaver må dokumentere eller sannsynliggjøre at det er grunnlag for vederlagsjustering, slik NRK foreslår. En slik dokumentasjonsplikt ville dessuten neppe være mulig uten nærmere opplysninger om inntekter fra bruken av verket. Samtidig kan departementet ikke se at unntaket for ikke-betydelige bidrag vil fungere etter sin hensikt dersom det må gis opplysninger til enhver ikke-betydelig bidragsyter som anmoder om opplysninger for å vurdere vederlagsjustering, slik TONO tar til orde for. I så fall vil unntaket lett kunne omgås. Etter departementets vurdering innebærer direktivets bruk av «demonstrates» at behovet må støttes av objektive holdepunkter.

I den norske oversettelsen av direktivet benyttes ordet «dokumenterer». I den danske språkversjonen brukes «godtgør», mens «visar» er brukt i den svenske. Etter en nærmere vurdering mener departementet at «viser» er et mer passende begrep.

Departementet foreslår etter dette at opplysningsplikten til ikke-betydelige bidragsytere kun skal gjelde dersom opphaver viser at vedkommende trenger opplysningene for å vurdere om det er grunnlag for krav om ytterligere vederlag etter § 69 tredje ledd. Departementet foreslår også at det presiseres at opphaver må anmode om opplysningene til dette formålet.

Forslaget innebærer at opphaver må gi en konkret og plausibel begrunnelse for behovet, og vise at det kan være grunnlag for å vurdere om det opprinnelige vederlaget er uforholdsmessig lavt. Dette betyr ikke at opphaver må vise eller sannsynliggjøre at vedkommende faktisk har krav på vederlagsjustering. Det er tilstrekkelig at opphaver peker på holdepunkter eller indikasjoner som taler for at det kan foreligge et slikt krav, og at opplysningene er nødvendige for å kunne foreta en nærmere vurdering at dette. Slike holdepunkter eller indikasjoner kan være knyttet til det konkrete verket som bidraget inngår i, eller selve bidraget. Eksempler på relevante indikasjoner kan være at verket har fått bred distribusjon eller (antatt) kommersiell suksess og at det foreligger tegn på at verket har generert betydelige inntekter, gjerne i kombinasjon med at det opprinnelige vederlaget var lavt. Departementet forstår unntaket for ikke-betydelige bidrag slik at dette skal redusere den administrative byrden for erververen ved å unngå uproporsjonale rapporteringsforpliktelser. Departementet antar at dette formålet ivaretas ved at det kreves individuelle begrunnelser for kravene.

På samme måte som i de svenske forarbeidene legger departementet til grunn at en opphaver ikke vil ha krav på opplysninger der bidraget er så ubetydelig at det mottatte vederlaget uansett ikke vil bli påvirket av hovedverkets suksess.

16.6.6 Nærmere om forretningshemmeligheter

Opplysninger som skal gis etter forslaget, vil i mange tilfeller utgjøre forretningshemmeligheter. Direktivet forutsetter imidlertid at opphaver har rett til å få og bruke opplysninger i tråd med direktivet, uavhengig av om det er tale om forretningshemmeligheter, jf. fortalen punkt 76. Det er derfor ikke anledning til å unnta forretningshemmeligheter fra opplysningsplikten, slik *IFPI Norge* har gitt innspill om i høringen.

Departementet kan heller ikke se at en lovpålagt plikt til å gi ut opplysninger som utgjør forretningshemmeligheter vil være i strid med direktiv (EU) 2016/943 om beskyttelse av forretningshemmeligheter, slik *IPFI Norge* hevder. Det vises til artikkel 3 nr. 2 i nevnte direktiv, som fastslår at tilegnelse, bruk eller formidling av en forretningshemmelighet er lovlig når enten EU-retten eller nasjonal rett pålegger eller tillater handlingen.

I Norge er forretningshemmelighetsdirektivet gjennomført i forretningshemmelighetsloven. Etter loven § 3 andre ledd bokstav c må ingen gjøre inngrep i en forretningshemmelighet ved urettmessig å bruke eller formidle en forretningshemmelighet som vedkommende har fått kunnskap om eller rådighet over i medhold av bestemmelser i lov eller forskrift. Bestemmelsen skal særlig fange opp de som får tilgang til forretningshemmeligheten som følge av opplysninger innehaveren eller andre gir i medhold av lovpålagte opplysningsplikter, jf. Prop. 5 LS (2019–2020) side 122. Etter departementets vurdering vil bestemmelsen gjelde når opplysningsplikten i forslaget § 69 a innebærer deling av forretningshemmeligheter.

Om opplysningene som deles utgjør forretningshemmeligheter, må avgjøres etter definisjonen i forretningshemmelighetsloven § 2.

Forretningshemmelighetsloven § 3 andre ledd rammer kun urettmessig bruk eller formidling. Opphavers bruk av opplysningene (forretningshemmelighetene) for å utøve sine rettigheter etter direktivet, må alltid anses rettmessig, jf. fortalen punkt 76.

I høringsnotatet la departementet til grunn at det ikke er nødvendig med en særskilt regulering av spørsmål knyttet til forretningshemmeligheter, ettersom dette allerede er regulert i forretningshemmelighetsloven. Enkelte *høringsinstanser* har tatt til orde for at forholdet til forretningshemmelighetsloven likevel bør reguleres i gjennomføringsbestemmelsen, da ikke alle mottakere av opplysninger kjenner regelverket. Det er imidlertid som hovedregel ikke vanlig i norsk lovgivning å krysshenvise til andre bestemmelser i rent informasjonsøyemed. Videre er det et vilkår for at opplysninger utgjør forretningshemmeligheter etter forretningshemmelighetsloven § 2 første ledd bokstav c, at innehaveren har truffet rimelige tiltak for å holde opplysningene hemmelig. Hva som utgjør rimelig tiltak beror på en konkret vurdering av forholdene hos innehaveren, jf. Prop. 5 LS (2019–2020) side 119–120. Tiltakene skal underbygge innehaverens forventning om hemmelighold. Aktuelle tiltak ved utlevering av opplysninger etter forslaget § 69 a, som utgjør forretningshemmeligheter, kan etter departements syn for eksempel være inngåelse av konfidensialitets-

avtaler og merking av opplysninger som utgjør forretningshemmeligheter. Mottaker av opplysningene forventes dermed å bli orientert om eventuelle begrensninger knyttet til forretningshemmeligheter og konfidensialitet gjennom disse tiltakene. Departementet fastholder på denne bakgrunn vurderingen i høringsnotatet.

16.6.7 Betydningen av kollektiv forvaltning

Departementet foreslår, i tråd med direktivet artikkel 19 nr. 6, at opplysningsplikten ikke skal få anvendelse på avtaler inngått av organisasjoner og enheter som er omfattet av opplysningsplikten i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 32. Bestemmelsen i § 32 gjennomfører direktiv om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU) artikkel 18, som det vises til i digitalmarkedsdirektivet artikkel 19 nr. 6.

Unntaket vil omfatte både kollektive forvaltningsorganisasjoner og uavhengige forvaltningsenheter, jf. lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a og b, jf. § 2 fjerde ledd. Også medlemsorganisasjoner i en kollektiv forvaltningsorganisasjon vil omfattes dersom det er besluttet at medlemsorganisasjonene skal fordele og utbetale rettighetsvederlag, jf. § 2 femte ledd. I alle disse tilfellene vil det være disse organisasjonene og enhetene som skal gi opphaverne opplysninger om forvaltningen av deres rettigheter. Ingen av *høringsinstansene* har innvendinger til dette unntaket.

16.6.8 Betydningen av kollektivt forhandlede avtaler/tariffavtaler

Artikkel 19 nr. 5 åpner for at medlemsstatene kan fastsette at når en kontrakt er underlagt eller basert på en tariffavtale, får tariffavtalens regler om opplysningsplikt anvendelse, forutsatt at reglene oppfyller kriteriene i artikkel 19 for øvrig. I fortalen punkt 77 er det lagt til grunn at partene kan regulere opplysningsplikt i avtaler gjennom kollektive forhandlinger, men at avtalene må sikre opphaverne samme eller høyere grad av opplysninger enn minstekravene i direktivet. Det vil derfor ikke være mulig å fravike opplysningsplikten. Departementet har heller ikke anledning til helt å unnta slike avtaler fra opplysningsplikten slik flere *høringsinstanser* tar til orde for.

I artikkel 19 benyttes begrepet «tariffavtaler», mens det i fortalen vises til «kollektive forhandlinger». Departementet antar at tariffavtaler må forstås vidt, slik at det ikke bare gjelder avtaler om arbeidsforhold, men alle kollektivt forhandlede avtaler mellom representanter for partene i de ulike sektorene om bruk av opphavsrettigheter, herunder ulike rammeavtaler og normalkontrakter.

Departementet mener at det ikke er behov for å regulere kollektivt forhandlede avtaler særskilt i bestemmelsen, slik enkelte *høringsinstanser* foreslår, siden slike avtaler uansett må oppfylle kravene i artikkel 19. Det er ingenting i forslaget til § 69 a som hindrer slike avtaler. Videre følger det av forslaget at det skal legges vekt på de særlige forholdene i den enkelte sektor ved vurderingen av opplysningspliktens omfang. Regulering i kollektivt forhandlede avtaler kan gjenspeile slike særlige forhold og kan benyttes til å fastsette mer detaljerte retningslinjer for rapporteringspraksis i de ulike bransjene. Slike avtaler kan for eksempel regulere hva som skal anses som ikke-betydelige bidrag i den enkelte bransjen, hvor ofte opplysninger skal gis og krav til detaljeringsgrad, samt praksis for innhenting av opplysninger hos underlisenstakere.

I høringen forutsetter *MBL* at opplysninger kan gis til tillitsvalgte i stedet for til opphaveren på områder der det foreligger tariffavtale. Etter direktivet skal opplysningene gis til den opprinnelige opphaver, og departementet antar at det må foreligge samtykke fra den enkelte opphaver dersom noen andre skal motta opplysningene på deres vegne.

16.6.9 Spørsmål om sanksjonering av misligholdt opplysningsplikt

Etter departementets vurdering vil det ikke være hensiktsmessig å innføre særskilte sanksjonsregler knyttet til den nye opplysningsplikten. Direktivet gir ingen anvisning på dette. Departementet foreslår imidlertid i punkt 18.2.5 at tvister om opplysningsplikt vil kunne bringes inn for Opphavsrettsnemnda, som blant annet kan pålegge utlevering av informasjon, jf. forslaget § 65 d.

16.6.10 Ufravikelighet

Etter direktivet artikkel 23 skal medlemsstatene sikre at alle kontraktsbestemmelser som hindrer samsvar med artikkel 19, ikke kan håndheves overfor opphavere. Det er derfor ikke anledning til å gjøre bestemmelsen fravikelig slik *Allente* har gitt innspill om i høringen. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen gjøres ufravikelig.

16.6.11 Overgangsregler og anvendelse på tidligere avtaler

Direktivet har ikke virkning på avtaler inngått før ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023, jf. artikkel 26 nr. 2 og beslutningen artikkel 1 nr. 3 bokstav e. Som lagt til grunn i punkt 15.6.9, er det opp til medlemsstatene selv å regulere hvilken virkning reglene i direktivet skal ha for avtaler inngått før dette tidspunktet.

Opplysningsplikten som nå innføres er omfattende, og departementet mener at opplysningsplikten som utgangspunkt kun bør gjelde for avtaler inngått etter bestemmelsens ikrafttredelse. Opplysningspliktens virkning på eldre avtaler må imidlertid ses i sammenheng med retten til vederlagsjustering. I punkt 15.6.9 foreslår departementet en overgangsbestemmelse om at § 69 tredje ledd får virkning for avtaler som er inngått senere enn fem år før bestemmelsen trer i kraft. For å kunne utnytte denne retten vil opphaver ha behov for opplysninger etter § 69 a. Departementet foreslår derfor at opplysningsplikten også skal omfatte avtaler som er inngått senere enn fem år før bestemmelsens ikrafttredelse. For de avtalene som er inngått før bestemmelsens ikrafttredelse, foreslår departementet at opplysningsplikten gjøres betinget av at opphaver viser at vedkommende trenger opplysningene for å vurdere om det er grunnlag for krav om vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd og anmoder om opplysninger til dette formålet. Forslaget innebærer at for avtaler inngått før bestemmelsens ikrafttredelse (men senere enn fem år før) gjelder tilsvarende regel som er foreslått for ikke-betydelige bidrag, jf. punkt 16.6.5.3. Lignende regler er gjennomført i Sverige og Danmark, men da for avtaler som er inngått 20 år før ikrafttredelsen i Sverige og 5 år før ikrafttredelsen i Danmark.

Et annet spørsmål er om opplysningsplikten skal omfatte opplysninger om forhold før bestemmelsen trer i kraft. Etter direktivet artikkel 27 skal opplysningsplikten gjelde fra og med 7. juni 2022, som var ett år etter EU-landenes gjennomføringsfrist. For EØS/EFTA-statene vil tilsvarende dato være ett år etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023, jf. beslutningen artikkel 1 nr. 3 bokstav f. Dette vil innebære at § 69 a ikke vil få anvendelse før ett år etter at loven trer i kraft. Overgangsbestemmelsen skal gi den rapporteringspliktige tid til å innrette seg etter de nye kravene, herunder ved å etablere rutiner og systemer for å innhente og lagre opplysninger. Departementet mener derfor at det er naturlig at opplysninger om forhold før bestemmelsens virkning faller utenom opplysningsplikten.

17 Rett til å tilbakekalle rettigheter ved manglende bruk

17.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven inneholder ingen generelle bestemmelser om rett til å heve en avtale om overdragelse av opphavsrett ved manglende bruk. Loven har imidlertid enkelte spesialbestemmelser for noen avtaletyper som gir opphavere og utøvende kunstnere adgang til å ta tilbake overdratte rettigheter hvis de ikke brukes av erververen innen rimelig tid.

For avtaler om fremføring og overføring angir § 73 andre ledd at opphaver, om ikke annet er avtalt, selv kan fremføre eller overføre verket eller overdra retten til andre, hvis erververen i tre år på rad har unnlatt å gjøre bruk av retten. Bestemmelsen gjelder ikke for filmverk.

For avtaler om innspilling av filmverk fastsetter § 72 at erverver, hvis ikke annet er avtalt, er pliktig til innen rimelig tid å innspille filmverket og sørge for at det blir gjort tilgjengelig for allmennheten. Blir erververens forpliktelser vesentlig misligholdt, kan opphaver heve avtalen, beholde mottatt honorar og kreve erstatning for skade som ikke dekkes av honoraret.

Utøvende kunstnere som har overdratt rettigheter til et lydopptak har en rett til på visse vilkår å heve avtalen med produsenten etter § 17. Bestemmelsen er en videreføring av tidligere åndsverklov § 42a som ble innført i 2014 ved gjennomføringen av endringer i vernetidsdirektivet (2011/77/EU), jf. Prop. 54 L (2013–2014) og Innst. 201 L (2013–2014). Hevingsretten gjelder kun i den utvidede vernetiden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse eller annen offentliggjøring fant sted. Etter bestemmelsen kan avtalen heves dersom produsenten innen ett år etter at den utøvende kunstneren har gitt varsel med ønske om å heve avtalen, ikke utfører de brukshandlinger som bestemmelsen angir. Hvis flere utøvende kunstnere medvirker på lydopptaket, må alle være enige dersom avtalen skal heves. Den utøvende kunstneren kan ikke fraskrive seg retten etter denne bestemmelsen.

Ut over disse spesialreglene vil adgangen til heving og oppsigelse av en avtale om overdragelse av opphavsrett eller nærstående rettigheter som utgangspunkt reguleres av alminnelig obligasjons- og avtalerett, herunder den generelle formuerettslige lempningsregelen i avtaleloven § 36.

Spørsmål om å innføre en generell hevingsregel til fordel for opphaver har tidligere vært vurdert av departementet ved flere anledninger. I Ot.prp. nr. 15 (1994–95) side 101 flg. ble spørsmålet tatt opp blant annet på bakgrunn av at det i Danmark hadde blitt foreslått en slik regulering, som senere ble tatt inn i den danske opphavsrettsloven (nå § 54). I Prop. 54 L (2013–2014) side 27 ble det varslet at departementet ville vurdere spørsmålet i forbindelse med den helhetlige lovrevisjonen som var planlagt. Ved revisjonen av åndsverkloven foreslo departementet i høringsnotatet i 2016 å innføre en generell bestemmelse om adgang for opphaver til å heve en avtale om overdragelse av opphavsrett ved manglende bruk. Forslaget ble ikke opprettholdt i proposisjonen, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 247–250.

17.2 Digitalmarkedsdirektivet

Etter artikkel 22 nr. 1 skal opphavere og utøvende kunstnere som på eksklusivt grunnlag har lisensiert ut eller overdratt sine rettigheter til et verk eller et vernet arbeid, kunne tilbakekalle hele eller deler av lisensen eller rettighetsoverdragelsen dersom rettighetene ikke utnyttes. Fortalen punkt 80 viser til at slike rettighetshavere forventer at deres verk eller fremføringer vil bli brukt når de overdrar rettighetene, men at rettighetene likevel ikke alltid blir brukt. Dersom rettighetene er overdratt på eksklusivt grunnlag, kan de ikke overføres til andre, og rettighetshaverne bør derfor etter en rimelig tid kunne dra nytte av en tilbakekallingsordning.

Direktivet gir medlemsstatene relativt frie rammer for gjennomføringen av direktivforpliktelsen. I artikkel 22 nr. 2 åpnes det for at medlemsstatene kan fastsette særlige bestemmelser om tilbakekallingsretten. Det kan blant annet fastsettes regler som tar hensyn til særtrekk ved ulike sektorer og ved forskjellige typer verk og fremføringer. I fortalen punkt 80 understrekes det at bruk av verk eller fremføringer kan variere avhen-

gig av sektor, og den audiovisuelle sektoren nevnes som eksempel. Fortalen peker på at slike hensyn særlig kan ivaretas gjennom å regulere tidsrammer for tilbakekallingsretten. Videre kan medlemsstatene fastsette særlige regler for verk eller andre vernede arbeider som inneholder bidrag fra mer enn én opphaver eller utøvende kunstner, der det tas hensyn til både de individuelle bidragenes betydning og de rettmessige interessene til de rettighetshaverne som berøres av et tilbakekallingskrav. Medlemsstatene kan også unnta verk eller andre vernede arbeider som vanligvis inneholder bidrag fra flere opphavere eller utøvende kunstnere. Det kan dessuten fastsettes at tilbakekallingsordningen bare skal gjelde i et bestemt tidsrom, forutsatt at tidsbegrensningen er behørig begrunnet i særtrekk ved sektoren eller den aktuelle typen verk eller vernet arbeid. Endelig kan medlemsstatene åpne for at opphavere eller utøvende kunstnere kan oppheve avtalens eksklusivitet i stedet for å tilbakekalle rettighetene.

Etter artikkel 22 nr. 3 skal medlemsstatene fastsette at tilbakekallingsretten bare kan utøves etter en rimelig tid etter inngåelsen av lisensavtalen eller overføringen av rettigheter. For å ivareta erververnes rettmessige interesser og hindre misbruk, samt hensynta at det er behov for en viss tid før et verk eller en fremføring faktisk kan utnyttes, bør tilbakekallingsretten utøves i samsvar med visse formkrav, og bare etter at det har gått en viss tid etter avtaleinngåelsen, jf. fortalen punkt 80. Etter direktivbestemmelsen skal opphaveren eller den utøvende kunstneren underrette erververen og fastsette en passende frist for når de lisensierte eller overførte rettighetene skal utnyttes. Etter utløpet av denne fristen kan opphaveren eller den utøvende kunstneren velge å oppheve eksklusiviteten i avtalen i stedet for å tilbakekalle rettighetene.

Tilbakekallingsretten gjelder ikke dersom manglende bruk i hovedsak skyldes omstendigheter som opphaveren eller den utøvende kunstner med rimelighet kan forventes å rette opp, jf. artikkel 22 nr. 4.

Medlemsstatene kan etter artikkel 22 nr. 5 fastsette at avtalevilkår som avviker fra tilbakekallingsordningen i nr. 1, bare kan håndheves dersom de bygger på en tariffavtale.

17.3 Andre nordiske land

I Danmark var det ved gjennomføringen allerede en generell bestemmelse i ophavsretsloven § 54 som ga rett til å heve en avtale dersom overdratte rettigheter ikke ble utnyttet. Denne bestemmelsen er videreført med visse endringer som følge av artikkel 22. Blant annet er det nå uttrykkelig regulert at bestemmelsen kun gjelder eksklusive overdragelser, fristen erverver har til å utnytte rettighetene er endret fra tre år til «rimelig tid», og det er fastsatt at bestemmelsen ikke kan fravikes med mindre dette følger av en kollektivt forhandlet avtale. Det er i tillegg inntatt et unntak for datamaskinprogrammer. Bestemmelsen gjelder for opphavere, med tilsvarende anvendelse for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder.

I Sverige er artikkel 22 gjennomført i upphovsrättslagen 29 d §, som en generell hevingsbestemmelse, og i 29 e §, som unntar filmverk fra hevingsretten, samt overdragelser av rett til innspilling av verk på film når filmverket er spilt inn. Vilkårene for heving er direktivnære, men vurderingen av om et verk er utnyttet, skal foretas fra tidspunktet for overdragelsen eller fra verkets siste utnyttelse. I tillegg er det ikke opp til opphaveren å fastsette en frist for utnyttelse etter varslet heving, slik artikkel 22 legger opp til. Det er i stedet fastsatt en frist på seks måneder. Bestemmelsen gjelder for opphavere, med tilsvarende anvendelse for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder. Bestemmelsen er i utgangspunktet ufravikelig, men kan fravikes dersom det følger av kollektivt forhandlede avtaler.

I Finland er artikkel 22 gjennomført i en generell bestemmelse om tilbakekalling av rettigheter i upphovsrättslagen 30 b §. Det fremgår av bestemmelsen at de sektorspesifikke hevingsreglene i 30, 33 og 34 §§ får anvendelse på avtaler som gjelder rett til fremføring eller utgivelser av verk. Ved avtaler om filmverk skal 40 § anvendes. De sektorspesifikke bestemmelsene er i sin helhet fravikelige, mens den nye generelle bestemmelsen er ufravikelig, med unntak av avtalevilkår i kollektivt forhandlede avtaler. Vilkårene for tilbakekalling er direktivnære, men det er fastsatt en frist på seks måneder for erverver til å utnytte verket etter varslet tilbakekalling, og arbeids- og oppdragsforhold er unntatt fra bestemmelsen. Bestemmelsen gjelder for opphavere, med tilsvarende anvendelse for utøvende kunstnere. Frembringere av fotografiske bilder omfattes ikke.

17.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 22 i en ny generell bestemmelse

i § 74 om rett til å heve avtaler ved manglende bruk. Gjeldende § 72 første ledd (om heving av avtaler om innspilling av filmverk), § 73 andre ledd (om bortfall av eksklusivitet i avtaler om fremføring og overføring) og § 74 (forskriftshjemmel om forlagsavtaler) ble foreslått opphevet.

I tråd med direktivet ble det foreslått at § 74 begrenses til tilfeller der opphaver har overdratt en eksklusiv rett til å råde over et åndsverk og at hevingsretten kan gjøres gjeldende av opprinnelige opphavere, og deres selskaper. Det ble videre foreslått at hevingsretten skal gjelde tilsvarende for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder. Datamaskinprogram ble foreslått unntatt.

Etter forslaget skal hevingsretten gjelde dersom verket ikke er brukt innen rimelig tid fra overdragelsen av rettighetene. Når det gjelder hva som utgjør «rimelig tid», la departementet til grunn at dette vil variere etter verkstype og sektor, og må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Siden sektorspesifikke forhold kan vektlegges i vurderingen, ble det ikke ansett nødvendig å fastsette særskilte frister, tidsrammer eller unntak for enkeltsektorer, slik direktivet åpner for.

Etter direktivet skal opphaveren varsle erververer om heving og fastsette en passende frist for når rettighetene må utnyttes. Av hensyn til forutsigbarhet ble det i gjennomføringsbestemmelsen i stedet foreslått en konkret frist på seks måneder.

Departementet mente at adgangen til å oppheve avtalens eksklusivitet i stedet for å heve avtalen kunne avtales mellom partene, og så derfor ikke behov for å regulere dette uttrykkelig.

Videre ble det foreslått at erververer, på opphavers begjæring, skal gi ut den informasjon som kreves for å ta stilling til om vilkårene for heving foreligger. Det ble også foreslått at opphaver skal ha rett til å beholde mottatt vederlag ved heving. Tilsvarende bestemmelser følger ikke av direktivet.

Til slutt foreslo departementet at bestemmelsen ikke skal kunne fravikes i avtale, med mindre det skjer gjennom en kollektivt forhandlet avtale. Verk skapt i arbeids- og oppdragsforhold ble ikke foreslått unntatt.

17.5 Høringen

Generelt er høringsinstansene på rettighetshaversiden positive til innføring av en hevingsrett ved manglende bruk. Dette gjelder blant andre *Kunstnernettverket* (med tilslutning fra *Norsk Skuespillerforbund*, *Produsentforeningen NORA*, *Norsk filmforbund*, *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)* og *GramArt*), *Den norske Forfatterforening* og *Norsk Oversetterforening (NO)*. Enkelte av disse aktørene ønsker imidlertid en videre hevingsadgang, og foreslår endringer for å sikre dette.

Flere høringsinstanser på erververside, deriblant *Kabel Norge* (med tilslutning fra *Telia Norge*), *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)*, *TV 2*, *Motion Picture Association (MPA)*, *Kabel Norge*, *Virke Produsentforeningen*, *Allente Norge (Allente)*, *IFPI Norge*, *NRK* og *Arbeidsgiverforeningen Spekter*, er kritiske til forslaget og mener at bestemmelsen bør snevres inn. Også *Advokatforeningen* foreslår enkelte endringer i samme retning.

Advokatforeningen foreslår at betegnelsen «heve» i utkastet § 74 erstattes med «tilbakekalle» eller «bringe til opphør». Som begrunnelse vises det til at «heve» er en formuerettslig betegnelse som forutsetter vesentlig kontraktsbrudd, noe artikkel 22 ikke krever.

Forslaget om at hevingsretten kun skal gjelde for eksklusive rettighetsoverdragelser og være forbeholdt opprinnelige opphavere, utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder, får bred støtte i høringen. *NRK* mener imidlertid at retten bør begrenses til fysiske personer, og *MBL* er negative til at også frembringere av fotografiske bilder skal omfattes av bestemmelsen.

Flere høringsinstanser, herunder *MBL*, *TV 2*, *MPA*, *Kabel Norge*, *Virke Produsentforeningen* og *Allente* mener at audiovisuelle produksjoner må unntas bestemmelsen. *NRK* og *Arbeidsgiverforeningen Spekter* ønsker et unntak for kringkastingssektoren. Subsidiært foreslår NRK et unntak for audiovisuelle verk og lydverk. Som begrunnelse trekkes det frem flere særtrekk ved audiovisuelle produksjoner. Det fremheves at audiovisuelle produksjoner har en lang og kompleks produksjonsfase og at lanseringstidspunkt ofte påvirkes av markedsmessige forhold. Produksjonene involverer mange rettighetshavere, og flere peker på at én rettighetshavers heving kan få alvorlige konsekvenser for hele prosjektet. Virke Produsentforeningen fremhever også at produsenter må sikre seg de nødvendige rettighetene – den såkalte «chain of title» – for å tiltrekke seg investorer, samt motta tilskudd. Enkelte uttrykker også bekymring for at hevingsretten kan misbrukes av rettighetshavere til å presse frem reforhandling av vederlag. Det fremheves videre at økt usikkerhet vil kunne svekke investeringsviljen i en allerede presset bransje og dermed redusere rettighetshavernes inntektsmuligheter. Det vises også til at

enkelte andre medlemsstater har unntatt audiovisuelle produksjoner, og at direktivet åpner for dette, jf. artikkel 22 nr. 2 og fortalen punkt 80.

Når det gjelder kravet om at verket ikke utnyttes, mener *NRK, IFPI Norge, Kabel Norge, Allente* og *MBL* at hevingsretten forutsetter at verket ikke er utnyttet i det hele tatt, og viser til fortalen punkt 80, som omhandler tilbakekalling der verk «are not exploited at all». IFPI Norge uttaler at investeringsviljen i musikk- og audiovisuelle produksjoner vil svekkes dersom det stilles for strenge krav til utnyttelse for å avskjære hevingsretten. De understreker at vurderingen av hva som er rimelig tid og utnyttelse, vil variere mellom sektorer, og må bero på en konkret vurdering som tar hensyn til sektorenes særtrekk og rettighetene som overdras.

På den andre siden mener *Den norske Forfatterforening* og *Kunstnernettverket* at heving også bør kunne skje der et verk over tid kun i liten grad har blitt utnyttet av erververen eller dennes underlisenstakere, dersom avtalen åpner for viderelisensiering. Videre mener disse høringsinstansene, i tillegg til *Norsk Oversetterforening (NO)*, at det ved avtale om flere utnyttelsesformer bør være adgang til delvis heving for de utnyttelsesformene som ikke er utnyttet, selv om de andre utnyttelsesformene er utnyttet. *Kabel Norge* inntar motsatt standpunkt, og uttaler at delvis heving kan svekke inntektspotensialet og investeringsinsentivene i audiovisuelle produksjoner, samt åpne for misbruk for å presse frem reforhandling av vederlag.

IFPI Norge og *Kabel Norge* støtter forslaget om at hevingsretten bare kan utøves dersom verket ikke er brukt innen rimelig tid fra overdragelsen. *NRK* er derimot kritisk, og mener at et generelt og skjønnsmessig begrep vil skape uforutsigbarhet og være prosessdrivende.

Kabel Norge påpeker imidlertid at fristen i utkastet § 74 synes å gjelde når erververs bruk må være iverksatt, og at dette ikke reflekterer direktivets ordlyd om at hevingsretten bare kan utøves etter en rimelig tid etter avtaleinngåelse. Kabel Norge understreker at fristen skal beskytte erverver ved å hindre at opphaver venter urimelig lenge før heving, og foreslår at forslaget endres i tråd med dette.

NRK og *IFPI Norge* mener at den foreslåtte fristen på seks måneder for å ta et verk i bruk etter varsel om heving er for kort. NRK viser blant annet til at fristen er ett år ved heving av lydproduksjoner etter § 17, og at departementet foreslo en frist på ett år da de la frem forslag om en generell hevingsrett i høringsnotatet fra 2016. Selv ett år kan etter NRKs vurdering være for kort i kringkastingssektoren. IFPI Norge mener i tillegg at det bør presiseres i lovteksten at fristen først begynner å løpe etter at rettighetene ikke er brukt innen rimelig tid.

IFPI Norge og *Advokatforeningen* er kritiske til forslaget om at hevingsretten også skal gjelde overfor erververs rettsetterfølger, da de mener dette vil begrense partenes avtalefrihet og svekke både omsetningen av og investeringsviljen i rettigheter. Subsidiært foreslår Advokatforeningen at regelen gjøres deklaratorisk, mens IFPI Norge foreslår at det gis en tilleggsfrist ved overdragelser til tredjepart, og at tredjepartens investeringer og utnyttelse inngår i vurderingen av om verket er tatt i bruk.

Kabel Norge mener det er uklart om forslaget også omfatter viderelisensiering. Etter deres syn anses en rett utnyttet når den er viderelisensiert, og det vises til at konsekvensen ellers vil være at opphavere kan heve avtaler de ikke selv er part i.

NRK og *Allente* støtter forslaget om at alle opphavere må være enige for at en avtale skal kunne heves når flere har rettigheter i et verk. *IFPI Norge, MBL* og *Kabel Norge* tar derimot til orde for at slike verk må unntas bestemmelsen.

For øvrig mener Allente at det er uklart hvordan regelen er tenkt anvendt for filmverk, og ber om at dette avklares dersom audiovisuelle produksjoner ikke unntas.

Med henvisning til artikkel 22 nr. 2 og fortalen punkt 80 mener *NRK* at hevingsretten bør avgrenses mot ikke-betydelige bidragsytere. *IFPI Norge* fremmer et tilsvarende, subsidiært forslag.

NRK og *IFPI Norge* ser ikke behov for den foreslåtte opplysningsplikten i utkastet § 74 tredje ledd. Begge høringsinstansene viser til at plikten ikke følger av direktivet, at opplysningsplikten etter dagens regler og utkastet § 70 er tilstrekkelig og at erverver vil bli pålagt en unødvendig administrativ byrde. NRK mener også at det er uklart hva som skal til for å oppfylle plikten. Subsidiært foreslår IFPI Norge at opplysningsplikten begrenses til tilfeller hvor opphaver ikke har krav på opplysninger etter utkastet § 70.

Flere av rettighetshaverorganisasjonene støtter forslaget om at opphaver skal ha rett til å beholde mottatt vederlag dersom avtalen heves. *NFFO* understreker at erverver er nærmest til å bære risikoen for manglende bruk, og at heving samt arbeid med å skaffe ny erverver allerede vil være tilstrekkelig belastende for opphaver. Det pekes også på at en forsinket utgivelse kan være skadelig for verk som er avhengige av aktualitet. Noen av høringsinstansene som støtter forslaget, foreslår enkelte presiseringer i bestemmelsen.

NFFO mener det bør fremgå at retten til å beholde vederlag gjelder opphavere som har mottatt forskudd eller engangsvederlag, mens *NO* og *Kunstnernettverket* ønsker at det presiseres at tilbakeførte rettigheter fritt kan utnyttes av opphaveren.

Advokatforeningen og en rekke høringsinstanser fra erverversiden, blant andre *NRK*, *MBL*, *IFPI Norge*, *Allente Norge* og *Kabel Norge*, er derimot kritiske til forslaget om opphavers rett til å beholde mottatt vederlag. Blant disse fremholdes det at forslaget kan svekke investeringsviljen, øke risikoen for erverver, og føre til lavere engangsbetaling eller etterskuddsbetaling. Flere peker på at forslaget ikke følger av direktivet, at det bryter med det alminnelig kontraktsrettslige prinsippet om at partene skal stilles som om avtalen ikke var inngått ved heving, og at det griper inn i etablert bransjepraksis og avtalefrihet. NRK mener det ikke er rimelig at et bestilt verk kan trekkes tilbake kostnadsfritt, for deretter å bli utnyttet av en konkurrent. NRK fremholder også at forhåndsbetaling i kringkastingsbransjen er reell betaling for arbeid og rettigheter til nye produksjoner, og ikke betaling for en fortrinnsrett.

IFPI Norge foreslår subsidiært at retten til å beholde vederlag kun bør gjelde der dette er rimelig. *MBL* foreslår subsidiært at bestillingsverk unntas fra regelen, mens *Advokatforeningen* subsidiært foreslår at regelen gjøres deklaratorisk.

Høringsinstansene er delt i synet på forslaget om at bestemmelsen ikke skal kunne fravikes, med mindre dette skjer gjennom en kollektivt forhandlet avtale. Flere høringsinstanser på erververside støtter forslaget, herunder *Arbeidsgiverforeningen Spekter*, *MPA* og *TV 2*. *Kabel Norge* og *MBL* tar imidlertid til orde for en generelt fravikelig regel. *NRK* er uenig med departementet i at direktivet forutsetter en ufravikelig hevingsrett, og er kritisk til at det innføres en regel som etter deres syn er strengere enn det direktivet legger opp til. På den andre siden fremholder flere rettighetshaverorganisasjoner, deriblant *NO*, *Den norske Forfatterforening* og *Kunstnernettverket*, at bestemmelsen bør være helt ufravikelig.

Kabel Norge, *Allente* og *MBL* mener at verk skapt i arbeids- og oppdragsforhold bør unntas. *NRK* foreslår at det gjøres unntak for slike forhold innenfor kringkastingssektoren. NRK foreslår subsidiært at det gjøres unntak for kollektivt forhandlede avtaler og individuelle avtaler inngått på grunnlag av slike avtaler. Som alternativ ber NRK om at det presiseres i forarbeidene at fravikelighet gjennom kollektive avtaler også skal gjelde individuelle avtaler basert på slike avtaler.

NRK ber i tillegg om at det klargjøres at hevingsretten ikke skal gjelde for allerede inngåtte avtaler, jf. artikkel 26 nr. 2.

17.6 Departementets vurderinger

17.6.1 Ny generell bestemmelse om rett til å tilbakekalle rettigheter ved manglende bruk

I henhold til artikkel 22 skal det etableres regler som sikrer opphavere og utøvende kunstnere en rett til å tilbakekalle rettigheter dersom verket eller det vernede arbeidet ikke utnyttes innen rimelig tid. Departementet opprettholder forslaget om å gjennomføre artikkel 22 i en ny generell bestemmelse i § 74, men foreslår flere endringer sammenlignet med utkastet i høringsnotatet.

I forslaget er betegnelsen «heve» foreslått erstattet med «tilbakekalle» etter innspill fra *Advokatforeningen*. Endringen er ikke ment å innebære noen realitetsendringer.

I høringsnotatet ble gjeldende § 72 første ledd om avtaler om innspilling av filmverk foreslått opphevet. Bakgrunnen for forslaget var at den nye generelle regelen ville omfatte avtalene som i dag reguleres av § 72 første ledd. Etter en fornyet vurdering mener departementet at det likevel er hensiktsmessig at bestemmelsen videreføres, blant annet på grunn av forslag til endringer i virkeområdet for § 74, jf. punkt 17.6.2. Forslaget fra høringsnotatet på dette punktet opprettholdes derfor ikke.

Departementet opprettholder imidlertid forslaget om å oppheve § 73 andre ledd om bortfall av eksklusivitet i avtaler om fremføring og overføring. Den generelle tilbakekallingsregelen vil etter departementets vurdering omfatte avtalene som i dag reguleres av denne bestemmelsen.

Gjeldende § 74 er en forskriftshjemmel for forlagsavtaler. Departementet foreslår at denne bestemmelsen oppheves.

17.6.2 Virkeområde

Departementet foreslår at tilbakekallingsretten begrenses til tilfeller der rettighetene er blitt overdratt på eksklusivt grunnlag. Videre foreslås det at retten kun skal gjelde for den opprinnelige (originære) opphaver, samt selskap som hovedsakelig eies av opphaver, der selskapet er part i den aktuelle avtalen. Det foreslås også at bestemmelsen gis tilsvarende anvendelse for utøvende kunst-

nere og at dataprogram unntas. Tilsvarende virkeområde følger av direktivet.

Selv om rettigheter til frembringere av fotografiske bilder ikke er harmonisert i EU-retten, gjør de samme hensyn som ligger til grunn for direktivbestemmelsen, seg gjeldende for en adgang til tilbakekalling for disse rettighetshavere. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen gis tilsvarende anvendelse for frembringere av fotografisk bilder. I høringen er det kun *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)* som er kritisk til dette.

Departementet vil i det følgende omtale opprinnelige opphavere, utøvende kunstnerne og frembringere av fotografiske bilder samlet som opphavere. Verk og andre vernede arbeider vil omtales samlet som verk.

Departementet mener som et utgangspunkt at det ikke er et stort praktisk behov for at tilbakekallingsretten skal kunne anvendes av arvinger. Samtidig mener departementet at når en arving trer inn i en opphavsrettsavtale, bør det samme som gjaldt for den opprinnelige opphaveren, også gjelde for arvingen. Departementet foreslår derfor at tilbakekallingsretten ikke skal kunne anvendes av arvinger når de inngår nye avtaler om overdragelse av opphavsrett. Når en arving trer inn i en allerede eksisterende opphavsrettsavtale, bør likevel reglene om opplysningsplikt som ligger til grunn for avtalen, også gjelde for arvingen. Tilsvarende er lagt til grunn for regelen om justering av vederlag etter forslaget til § 69 tredje ledd, se punkt 15.6.3.1 og regelen om opplysningsplikt i forslaget § 69 a, se punkt 16.6.2.1.

Direktivet åpner for at det ved gjennomføringen tas hensyn til særtrekk i de forskjellige sektorene og de ulike typene verk og fremføringer. I høringsnotatet la departementet til grunn at en generell og fleksibel bestemmelse vil kunne tilpasses utviklingen i de ulike sektorene. Departementet fastholder at dette i all hovedsak vil være tilfellet.

Etter en fornyet vurdering og i lys av innspill fra *høringsinstansene* fra den audiovisuelle sektoren ser imidlertid departementet at tilbakekallingsretten vil skape betydelige utfordringer for denne sektoren. Audiovisuelle produksjoner har vanligvis en lang og kompleks produksjonsfase og involverer svært mange rettighetshavere. Finansiering forutsetter som regel at produsenten har sikret seg de nødvendige rettighetene. En risiko for tilbakekalling av rettigheter kan etter departementets syn dermed svekke investeringsviljen fra private aktører og redusere rettighetshavernes inntektsmuligheter. Departementet foreslår derfor at rettigheter til audiovisuelle produksjoner og verk for bruk i slike produksjoner, unntas forslaget § 74. (Som en følge av forslaget videreføres gjeldende § 72 første ledd om avtaler om innspilling av filmverk, jf. punkt 17.6.1.)

Departementet mener at direktivet åpner for et slikt unntak ved at artikkel 22 nr. 2 gir adgang til å unnta verk med flere bidragsytere og ved at den audiovisuelle sektoren er nevnt i fortalen punkt 80 som eksempel på en sektor det kan tas hensyn til ved fastsetting av særlige bestemmelser nasjonalt.

I tillegg foreslår departementet enkelte andre unntak, blant annet for verk overdratt i arbeidsforhold, som behandles i punkt 17.6.9.

17.6.3 Vilkår for tilbakekalling

17.6.3.1 Krav om at verket ikke brukes

Etter artikkel 22 er det en forutsetning for bruk av tilbakekallingsretten at verket «ikke utnyttes». Dette reiser spørsmål om hvilke krav som kan stilles til erververs bruk av verket. I høringen er det ulike oppfatninger om dette.

Fortalen punkt 80 viser til tilfeller der rettigheter «ikke blir utnyttet i det hele tatt». Flere *høringsinstanser* fra erververside mener at tilbakekallingsretten bør være forbeholdt slike tilfeller. Departementet mener imidlertid at formålet med bestemmelsen tilsier at rettigheter også bør kunne tilbakekalles der verket kun er brukt i svært liten grad, og at retten ikke bør avskjæres av enhver sporadisk eller symbolsk bruk. En motsatt forståelse vil kunne åpne for omgåelse av bestemmelsen, for eksempel ved at man kun tilbyr et helt minimalt antall eksemplar for salg, for deretter aldri å bruke verket igjen.

Hva som kreves av erververs bruk må etter departementets syn bero på en konkret vurdering, der det blant annet legges vekt på hvilke rettigheter som er overdratt, hva partene har avtalt og hva som er vanlig i den aktuelle sektoren.

Dersom avtalen åpner for videreoverdragelse, er det også relevant å vurdere bruk hos tredjeparten som rettighetene er overdratt videre til. I slike tilfeller behøver ikke erverver selv å stå for bruken. Departementet ser ikke behov for å presisere dette i lovteksten, slik *Kunstnernettverket* og *Den norske Forfatterforening* foreslår i høringen.

Etter artikkel 22 har opphaver rett til å tilbakekalle hele eller deler av de overdratte rettighetene dersom verket ikke utnyttes. Fordi gjennomføringsbestemmelsen også må åpne for delvis tilbakekalling, mener departementet at tilbake-

kallingsretten må knyttes til de enkelte utnyttelsesformene. Der det er avtalt flere utnyttelsesformer, vil det bero på en konkret vurdering av avtalen og eventuell bruk om det er grunnlag for hel eller delvis tilbakekalling. Hva som anses som bruk innen rimelig tid, kan variere mellom de ulike utnyttelsesformene.

17.6.3.2 Tilbakekallingsfrist

Tilbakekallingsretten skal bare kunne utøves etter en rimelig tid etter at lisensavtalen er inngått eller rettighetene er overført, jf. artikkel 22 nr. 3 første punktum. Direktivet angir ikke nærmere hva som skal anses som rimelig tid, men åpner for sektortilpasninger ved gjennomføringen. Departementet viderefører vurderingen fra høringsnotatet om at fristen bør være «rimelig tid».

Etter departementets syn vil forslaget ta hensyn til mangfoldet og den store variasjonen i overdragelser, samt partenes behov for å avtale seg frem til hensiktsmessige ordninger i de konkrete tilfellene. I noen tilfeller må det forutsettes at rettighetene utnyttes relativt raskt, mens det i andre tilfeller kan være gode grunner til at en erverver ikke utnytter overdratte rettigheter i en viss tid etter inngåelse av en avtale, for eksempel fordi utnyttelsen henger sammen med utviklingen og kommersialiseringen av andre produkter. Når det gjelder åndsverk som inngår i industrielle prosjekter, for eksempel arkitekttegninger og lignende, er det ikke uvanlig at det tar lang tid før verket faktisk utnyttes. Det er heller ikke uvanlig at det oppstår mer uforutsette årsaker til forsinkelse, som ingen av partene kan klandres for. Hva som anses som «rimelig tid», vil kunne variere ut ifra type verk og hvilken sektor det gjelder, og må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

I samsvar med direktivet foreslår departementet at fristen for å tilbakekalle skal gjelde fra overdragelsen av rettighetene.

Departementet kan ikke se at forslaget mangler en frist, slik *Kabel Norge* anfører i høringen. En slik frist som Kabel Norge foreslår er heller ikke innført i andre nordiske land.

Direktivet åpner også for at medlemsstatene kan begrense adgangen til tilbakekalling til et bestemt tidsrom dersom dette er begrunnet ut i forhold ved en konkret sektor eller verkstype. Departementet ser ikke behov for en slik tidsavgrensning.

17.6.3.3 Varsel om tilbakekalling og frist for å ta i bruk verket

Etter artikkel 22 nr. 3 skal opphaveren eller den utøvende kunstneren underrette erververen om tilbakekalling og fastsette en «passende frist» for når rettighetene må utnyttes. Direktivets ordlyd tilsier at opphaver selv kan fastsette fristen. Samtidig vil det gi erverver lite forutsigbarhet. Departementet mener derfor at tilbakekallingsregelen bør inneholde en konkret frist for når rettighetene må tas i bruk etter varslet tilbakekalling.

I høringsnotatet foreslo departementet, i likhet med gjennomføringen i andre nordiske land, en frist på seks måneder. *NRK* og *IFPI Norge* mener i høringen at fristen er for kort. Departementet erkjenner at seks måneder kan være en kort frist i visse sektorer, men mener samtidig at en lengre frist vil være uheldig all den tid fristen først begynner å løpe etter at rettighetene ikke er brukt innen rimelig tid. I tillegg er audiovisuelle produksjoner, som NRK særlig mener at fristen er problematisk for, foreslått unntatt fra bestemmelsen, jf. punkt 17.6.2.

Departementet viderefører forslaget om at fristen settes til seks måneder. Etter innspill fra *IFPI Norge* foreslås det en presisering i lovteksten for å tydeliggjøre at fristen begynner å løpe etter at rettighetene ikke er brukt innen rimelig tid.

17.6.3.4 Manglende bruk kan ikke skyldes forhold som opphaver svarer for

Etter artikkel 22 nr. 4 får ikke tilbakekallingsordningen anvendelse dersom den manglende bruken i hovedsak skyldes omstendigheter som opphaver eller den utøvende kunstneren med rimelighet kan forventes å rette opp.

Departementet foreslår å innta vilkåret i forslaget. Formuleringen i forslaget er en forenkling av direktivets ordlyd, men skal tolkes i samsvar med direktivet.

17.6.4 Videreoverdragelse

Dersom erververen overdrar rettigheter videre til en tredjepart, oppstår spørsmålet om opphaveren også bør kunne tilbakekalle rettigheter overfor tredjeparten dersom vilkårene for å tilbakekalle er oppfylt. Dette er ikke regulert i direktivet.

Videreoverdragelser kan skje enten ved at tredjeparten gis en tillatelse til å bruke rettighetene (underlisens), eller ved at tredjeparten overtar rettighetene i sin helhet fra erververen (totaloverdragelser/overføring av eneretten). Totalover-

dragelser forutsetter at erververen selv har overtatt eneretten. Ved totaloverdragelser får tredjeparten samme rettslige stilling som erververen og betegnes som rettsetterfølger. Enerett kan også gå over til andre gjennom arv eller kreditorforfølgning.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at opphaveren også bør kunne tilbakekalle rettigheter overfor rettsetterfølgeren ved totaloverdragelser, der vilkårene for tilbakekalling foreligger. Utgangspunktet etter åndsverkloven er at overdratte rettigheter ikke kan overdras videre uten samtykke, med mindre de inngår i en forretning eller forretningsavdeling og overdras sammen med denne, jf. § 68 andre ledd. Når rettigheter inngår i en forretning eller forretningsavdeling som overdras sammen med denne, er det etter departementets vurdering rimelig at opphaveren har sine rettigheter i behold overfor ny erverver. Tilsvarende gjelder der rett til videreoverdragelse av eneretten anses å følge av avtalen. Etter departementets syn er dette i samsvar med alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper. I tillegg tilsier omgåelseshensyn at plikten til å benytte ervervede rettigheter ikke bortfaller ved videreoverdragelse av eneretten. Departementet kan heller ikke se noen grunn til at kravet skulle bortfalle ved overgang gjennom arv eller kreditorforfølgning.

I høringen er *IPFI Norge* og *Advokatforeningen* kritiske til forslaget om at tilbakekallingsretten også skal gjelde overfor erververs rettsetterfølger. Departementet merker seg høringsinstansenes innspill om at forslaget vil gripe inn i partenes avtalefrihet og svekke både omsetningen av og investeringsviljen i rettigheter, men mener at hensynet til å hindre omgåelse må veie tyngst.

Der rettigheter kun er overdratt videre i form av en underlisens, kan imidlertid opphaver etter departementets syn ikke benytte tilbakekallingsretten overfor underlisenstakeren. Opphaver og underlisenstaker har ikke noe avtaleforhold, og et eventuelt krav om tilbakekalling må derfor rettes mot opphavers avtalepart (erververen). Underlisenstakerens bruk av rettighetene kan være relevant ved vurderingen av om verket er tatt i bruk. Dersom erververens rettigheter tilbakekalles, kan det oppstå vanhjemmel mellom erververen og underlisenstaker. Dette må løses etter alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper, og kan også bli tatt høyde for i underlisensavtaler.

Departementet kan verken se behov for å gi en tilleggsfrist for utnyttelse ved videreoverdragelser eller for å gjøre regelen deklaratorisk, slik henholdsvis *Advokatforeningen* og *IFPI Norge* subsidiært foreslår.

17.6.5 Flere rettighetshavere

Direktivet gir medlemsstatene mulighet til å fastsette særlige bestemmelser for tilfeller der et verk inneholder bidrag fra flere enn én opphaver. I slik særregulering kan det tas hensyn til betydningen av de enkeltes bidrag og de rettmessige interessene til opphaverne som berøres av den enkeltes tilbakekalling, jf. artikkel 22 nr. 2 bokstav b. Medlemsstatene kan også unnta fra tilbakekallingsretten verk eller andre vernede arbeider som vanligvis inneholder bidrag fra flere opphavere eller utøvende kunstnere, jf. artikkel 22 nr. 2 bokstav b andre ledd.

Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om at hvis flere opphavere har rettigheter i samme verk, må alle opphaverne være enige om å tilbakekalle rettighetene. Departementet vektlegger at dersom hver enkelt bidragsyter til verket gis adgang til å tilbakekalle rettigheter uavhengig av de øvrige rettighetshaverne, kan dette føre til at både avtaleparten og de andre opphaverne mister muligheten til å utnytte verket. Der partene ikke er kommet til enighet, kan rettighetene ikke tilbakekalles. Tilsvarende regulering er også innført i Sverige og Finland.

Kravet om enighet vil imidlertid ikke gjelde for tilbakekalling av et verk (bidraget) som er skapt av én enkelt opphaver, men som inngår i et annet verk eller i en sammenheng med flere andre verk. I en slik situasjon har bidraget kun én opphaver og opphaveren til bidraget vil selv ha mulighet til å utnytte verket etter tilbakekalling. Begrunnelsen for særregelen gjør seg derfor ikke gjeldende. Tilsvarende er lagt til grunn i forarbeidene til den svenske bestemmelsen, jf. Prop. 2021/22:278 s 201.

Departementet har merket seg innspill fra enkelte *høringsinstanser* fra erververside om at det heller bør gjøres unntak for verk med bidrag fra flere rettighetshavere. Departementet mener imidlertid at det ville utgjøre en for vid avgrensning. Det vises for øvrig til at audiovisuelle produksjoner er foreslått unntatt fra virkeområdet for tilbakekallingsretten, jf. punkt 17.6.2.

Departementet ser heller ikke behov for å avgrense tilbakekallingsretten mot ikkebetydelige bidragsytere slik *NRK* og *IFPI Norge* foreslår. Ingen andre høringsinstanser har tatt opp dette, og en slik avgrensning er heller ikke innført i andre nordiske land.

17.6.6 Oppheving av avtalens eksklusivitet

Direktivet åpner for at medlemsstatene kan fastsette at opphaver kan velge å oppheve avtalens

eksklusivitet i stedet for å tilbakekalle rettighetene. Etter departementets syn er det ikke nødvendig å regulere dette uttrykkelig i bestemmelsen. Oppheving av avtalens eksklusivitet vil være mindre inngripende enn tilbakekalling, og departementet legger derfor til grunn at dette er mulig innenfor rammen av tilbakekallingsregelen.

17.6.7 Opphavers rett til informasjon

I høringsnotatet foreslo departementet at opphaver skal ha rett til nødvendig informasjon for å kunne vurdere om vilkårene for tilbakekalling foreligger. En tilsvarende rett fremgår ikke av artikkel 22. Den foreslåtte opplysningsplikten vil først og fremst ha betydning i de tilfeller der det er usikkert om den foreliggende bruken er tilstrekkelig for å avskjære tilbakekalling. Plikten vil imidlertid også gi grunnlag for å vurdere om det overhodet har funnet sted noen bruk.

I høringen mener *NRK* og *IFPI Norge* at opplysningsplikten etter gjeldende regler og utkastet § 70 (forslaget § 69 a) er tilstrekkelig, og at den foreslåtte opplysningsplikten vil pålegge erververen unødvendig administrativ byrde. Departementet understreker at formålet ikke er å etablere en byrdefull opplysningsplikt. Opplysningene som skal gis, gjelder kun spørsmålet om verket har blitt utnyttet. Erverver er ikke forpliktet til å redegjøre detaljert for utnyttelsens omfang eller inntekter. Departementet antar derfor at det ikke vil være særlig ressurskrevende for erververe å overholde plikten.

Dersom en opphaver som har rett til opplysninger etter forslaget § 69 a eller gjeldende § 70 ikke mottar noen opplysninger, bør opphaver som hovedregel kunne legge til grunn at verket ikke er brukt. Opplysningsplikten i forslaget § 69 a inneholder imidlertid begrensninger og opplysningsplikten etter § 70 gjelder kun for avtaler om salgsavhengig vederlag. Etter departementets syn vil disse reglene derfor ikke alltid være tilstrekkelige for å kunne ta stilling til om vilkårene for tilbakekalling er til stede.

Departementet viderefører derfor forslaget om at erverver på begjæring fra opphaver plikter å gi ut de opplysninger som kreves for å ta stilling til om vilkårene for tilbakekalling foreligger.

Siden rapportering etter forslaget § 69 a og gjeldende § 70 forutsetter bruk, legger departementet til grunn at forslaget ikke vil medføre dobbeltrapportering.

17.6.8 Rett til å beholde mottatt vederlag

Det fremgår ikke av direktivet om opphaver skal ha rett til å beholde mottatt vederlag ved tilbakekalling. Spørsmålet oppstår først og fremst der opphaver har mottatt et engangsvederlag eller der deler av vederlaget er utbetalt som et forskuddshonorar. Der det kun er avtalt royalties, har opphaveren normalt ikke mottatt noe vederlag overhodet.

Departementet foreslo i høringsnotatet at opphaver skal ha rett til å beholde mottatt honorar ved tilbakekalling av rettigheter. I høringen er *høringsinstanser* fra rettighetshaversiden generelt positive til forslaget, mens flere høringsinstanser på erververSiden, i tillegg til *Advokatforeningen*, er negative.

Departementet mener at det i visse tilfeller vil være rimelig at opphaver får beholde mottatt vederlag ved tilbakekalling, ettersom opphaver ikke har hatt mulighet til å utnytte verket i avtaleperioden. Erverver har samtidig hatt anledning til å benytte seg av verket siden avtaleinngåelsen, og vederlag vil i en del tilfeller kunne anses som betaling for en fortrinnsrett til verket. Departementet erkjenner imidlertid at dette ikke er treffende for alle bransjer og at forslaget i visse tilfeller vil kunne få uheldige konsekvenser, slik også *NRK* påpeker i høringen.

Blant annet ser departementet at forslaget vil kunne øke risikoen for erverver og dermed svekke investeringsviljen i rettigheter. Dette kan i sin tur føre til lavere engangsbetaling eller etterskuddsbetaling. Etter departementets syn vil dette være uheldig, og det er heller ikke noe rettighetshaverne vil være tjent med.

På denne bakgrunn foreslår departementet at forslaget fra høringsnotatet om at opphaver får beholde mottatt vederlag ved tilbakekalling videreføres, men som en fravikelig regel.

17.6.9 Ufravikelighet og anvendelse i arbeids- og oppdragsforhold

I høringsnotatet foreslo departementet at bestemmelsen som utgangspunkt skal være ufravikelig, men at det vil være mulig å fravike bestemmelsen i kollektive avtaler (for eksempel i ramme- eller tariffavtaler).

Høringsinstansene har delte meninger om forslaget. I hovedsak ønsker instanser på rettighetshaversiden en helt ufravikelig bestemmelse, mens erververSiden mener at den bør være fullt ut fravikelig, og at verk skapt i arbeids- og oppdragsforhold bør unntas.

Departementet ser at tilbakekallingsretten vil kunne skape utfordringer, og i en del tilfeller være urimelig, for verk skapt i arbeids- og oppdragsforhold. Departementet foreslår derfor å videreføre forslaget fra høringsnotatet, men med enkelte endringer knyttet til slike verk.

Selv om direktivet ikke inneholder unntak for verk skapt i arbeids- og oppdragsforhold, har departementet etter en fornyet vurdering kommet til at det finnes holdepunkter i direktivet som kan støtte innføring av et slikt unntak eller særskilt regulering.

Av fortalen punkt 72 fremgår det at opphavers behov for vern ikke oppstår dersom avtalemotparten opptrer som sluttbruker av rettigheten, for eksempel i noen arbeidsavtaler. Dette kan også være tilfellet for verk skapt i oppdragsforhold. Tilsvarende begrensning må også legges til grunn for tilbakekallingsretten i forslaget § 74.

Direktivet gir også medlemsstatene anledning til å unnta verk som vanligvis inneholder bidrag fra flere opphavere fra bestemmelsen, jf. artikkel 22 nr. 2 bokstav b. Det vil kunne være tilfellet med noen verk skapt i arbeids- og oppdragsforhold. De finske forarbeidene viser til dette som grunnlag for unntaket for arbeids- og oppdragsforhold i den finske gjennomføringsbestemmelsen, jf. RP 43/2022 rd side 105.

Artikkel 22 åpner også for at det kan fastsettes særlige bestemmelser som tar hensyn til særtrekk i de forskjellige sektorene og de forskjellige typene verk. Etter departementets syn vil forhold som hindrer utnyttelse etter tilbakekalling kunne anses som et slikt særtrekk. Verk skapt i arbeids- og oppdragsforhold inneholder i enkelte tilfeller forretningshemmeligheter tilhørende arbeidsgiver eller bestiller, eller tredjeparter. Slike forhold kan begrense opphavers adgang til etterfølgende utnyttelse, for eksempel ved overdragelse av den tilbakekalte rettigheten til ny erverver. Alminnelig lojalitetsplikt i kontraktsforhold og konkurransebegrensninger vil også kunne være til hinder for etterfølgende utnyttelse. Departementet foreslår derfor å unnta verk fra tilbakekallingsretten i tilfeller hvor opphaver ikke kan utnytte verket etter tilbakekalling uten å krenke forretningshemmeligheter, lojalitetsplikt eller konkurransebegrensninger. Dette antas blant annet å kunne være relevant for verk på det mer industrielle eller tekniske området av opphavsretten.

Departementet foreslår videre at verk overdratt i arbeidsforhold unntas bestemmelsen. Etter departementets vurdering åpner ovennevnte holdepunkter i direktivet for et slikt unntak. Enkelte medlemsstater, herunder Finland og Belgia, har innført tilsvarende unntak, og i Tyskland er bestemmelsen gjort fravikelig for slike verk. Arbeidsforhold ble også foreslått unntatt da departementet foreslo å innføre en generell tilbakekallingsregel i 2016. Da ble dette begrunnet som følger i høringsnotatet på side 268:

> «Departementet anser det ikke rimelig at regelen gis anvendelse på overgang av opphavsrett i ansettelsesforhold. Arbeidsgivere har generelt en rimelig forventning om å kunne utnytte ervervede rettigheter i sin virksomhet uten risiko for at rettighetene skal gå tilbake til nåværende, eller tidligere ansatte på et senere tidspunkt».

Departementet opprettholder dette synspunktet.

Departementet er noe mer i tvil om det bør gjøres unntak eller tilpasninger for verk skapt i oppdragsforhold. Til forskjell fra arbeidsforholdene som er mer innbyrdes like, er det stor variasjon mellom oppdragsforholdene. Oppdragsforhold kan variere fra mindre, enkeltstående bestillingsoppdrag til mer langvarige frilans- eller konsulentoppdrag som i praksis har klare likhetstrekk med et arbeidsforhold. Departementet erkjenner at oppdragstakere i noen tilfeller kan ha større forventning om bruk av oppdragsverket enn arbeidstakere, ettersom de ikke har fast lønn og i større grad er avhengige av bruk for å bygge renommé og sikre nye oppdrag. Samtidig er oppdragsverk som oftest skapt på oppdragsgiverens regning og risiko, og oppdragsgiver har dermed en berettiget forventning om å få eierskap til resultatet uten risiko for tilbakekalling. I mange tilfeller ville verket ikke blitt til uten oppdraget.

Da departementet foreslo å innføre en generell tilbakekallingsregel i 2016, ble det ikke gjort unntak eller tilpasninger for oppdragsforhold. Forslaget ble imidlertid ikke videreført i proposisjonen, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 250. I proposisjonen begrunner departementet dette med at det blant annet i høringen var kommet vektige argumenter mot en slik regel, særlig når det gjaldt verk skapt i oppdragsforhold på bestillers regning og risiko.

I Irland er bestemmelsen fravikelig, mens i Tyskland er den fravikelig for oppdragsforhold. I Finland er oppdragsforhold unntatt, mens det i Belgia er gjort unntak for visse typer oppdragsforhold. En fravikelig regel vil innebære at partene konkret må ta stilling til om regelen om bruksplikt og tilbakekall skal gjelde, og vil kunne føre til større oppmerksomhet om og avtaleregulering av spørsmålet.

Departementet foreslår etter en samlet vurdering at bestemmelsen gjøres fravikelig for oppdragsforhold.

I høringsnotatet la departementet til grunn at direktivet synes å forutsette som utgangspunkt at tilbakekallingsretten er ufravikelig. Direktivet er imidlertid noe uklart på dette punktet. Etter en nærmere vurdering mener departementet at det foreligger holdepunkter i direktivet for at bestemmelsen er fravikelig. Etter artikkel 22 nr. 5 kan medlemsstatene fastsette at avtalevilkår som avviker fra tilbakekallingsbestemmelsen kun kan håndheves dersom det følger av en tariffavtale. Etter departements syn kan dette tolkes på to måter: enten at artikkel 22 er ufravikelig, men medlemsstatene kan åpne for fravik gjennom tariffavtaler, eller at artikkel 22 er fravikelig, men medlemsstatene kan fastslå at bestemmelsen bare kan fravikes i tariffavtaler.

Departementet mener etter en fornyet vurdering at direktivets ordlyd støtter sistnevnte tolkning. Når direktivet åpner for at medlemsstatene kan fastsette at avtalevilkår som avviker fra tilbakekallingsbestemmelsen bare kan håndheves dersom det følger av en tariffavtale, synes direktivet å forutsette at bestemmelsen i utgangspunktet er fravikelig. Denne tolkningen støttes av at artikkel 22 verken er nevnt i artikkel 23 nr. 1 eller i fortalen punkt 81. Etter artikkel 23 nr. 1 skal medlemsstatene sikre at kontraktsbestemmelser som hindrer samsvar med artikkel 19, 20 og 21, ikke kan håndheves overfor opphavere og utøvende kunstnere. Fortalen punkt 81 understreker at disse reglene er obligatoriske og ufravikelige.

Artikkel 22 krever en minimumsharmonisering og hindrer ikke medlemsstatene fra å gi rettighetshavere bedre beskyttelse enn direktivet krever. Direktivet er etter departementets vurdering derfor ikke til hinder for at tilbakekallingsretten gjennomføres som en ufravikelig regel med unntak av kollektive avtaler og oppdragsforhold.

17.6.10 Anvendelse på tidligere avtaler

Departementet foreslår at tilbakekallingsretten kun skal gjelde for avtaler inngått etter at bestemmelsen trer i kraft. Dette er utgangspunktet i artikkel 26 nr. 2, og tilsvarende løsning er valgt i andre nordiske land. De som har ervervet rettigheter før ikrafttredelsen, har ikke nødvendigvis innrettet seg etter en utnyttelsesplikt. Etter departementet vurdering er det derfor hensiktsmessig at plikten ikke får virkning på eldre avtaler.

18 Alternativ tvisteløsningsordning

18.1 Gjeldende rett

Tvister mellom private parter som gjelder rettigheter og inngåtte avtalevilkår mv., kan etter tvisteloven som hovedregel behandles av alminnelige domstoler. Innenfor domstolssystemet finnes det også alternative tvisteløsningsordninger i form av behandling i forliksrådet og rettsmekling. Som det imidlertid fremgår av punkt 21.1, er det neppe adgang til å behandle saker etter åndsverkloven i forliksrådet.

I tvisteloven kapittel 8 finnes regler om rettsmekling. Rettsmekling er et alternativ til ordinær hovedforhandling og går ut på at domstolen tilbyr partene å finne en løsning på konflikten ved å bruke en mekler (vanligvis en dommer i domstolen som behandler saken). Dersom partene kommer frem til en avtale, og avtalen inngås som et rettsforlik, blir den rettskraftig på lik linje med en dom.

De alminnelige betingelsene for å reise søksmål for domstolen fremgår av tvisteloven § 1-3 og gjelder også ved rettsmekling.

I sivile tvister står partene fritt til å benytte alternativ tvisteløsning utenfor domstolssystemet. Foruten forhandlinger uten bistand kan alternativ tvisteløsning med involvering av nøytrale tredjeparter omfatte ulike former for mekling og behandling hvor tvisteløsningsorganet har kompetanse til å avgjøre tvisten.

Tvisteloven § 5-4 pålegger partene å forsøke å komme til en minnelig løsning før sak reises, for eksempel gjennom utenrettslig mekling eller ved at tvisten bringes inn for en utenrettslig tvisteløsningsnemnd. I tvisteloven kapittel 7 er det egne regler om utenrettslig mekling etter tvisteloven. Det fremgår der at partene selv kan avtale at slik mekling skal benyttes ved en rettslig tvist, i tillegg til å avtale hvem som skal være mekler.

Voldgift er en tvisteløsningsmekanisme som har mange likhetstrekk med ordinær domstolsbehandling. Voldgift er regulert i voldgiftsloven som har forholdsvis detaljerte regler. Mekanismen innebærer at partene gjennom avtale overlater til uavhengige personer å avgjøre en tvist. Hovedformålet med voldgift er få avgjort saken ved en voldgiftsdom. En fordel med voldgift er at det gir mulighet til en raskere avgjørelse enn ved alminnelig domstolsbehandling. Videre får partene velge voldgiftsdommere med særlig kyndighet på fagfeltet. På den andre siden vil voldgift ofte være mer kostbart enn domstolsbehandling, og det er ikke adgang til å anke en voldgiftsdom inn for de ordinære domstolene (men en voldgiftsdom kan under nærmere vilkår settes til side som ugyldig av domstolene). Partene kan avtale at voldgift skal benyttes både før og etter at en tvist har oppstått.

Tvisteløsning i form av nemndsbehandling av tvister ved tvangslisens og avtalelisens er regulert i åndsverkloven §§ 62 og 65.

Åndsverkloven § 62 fastsetter en særskilt tvisteløsningsmekanisme for tvister om vederlag etter bestemmelsene om tvangslisens. Bestemmelsen angir at hver av partene kan bringe tvist om vederlag etter lovens vederlags- eller tvangslisensbestemmelser (§§ 21, 36, 37, 44, 45 og 56) inn for Vederlagsnemnda, som kan fastsette vederlaget på bindende måte. Vederlagsnemnda oppnevnes av sorenskriveren i Oslo tingrett.

Vederlagsnemnda kan også benyttes for tvisteløsning ved avtalelisens etter § 65. Om avtale ikke kommer i stand etter §§ 46, 47, 50 og 57, og partene er enige om det, kan Vederlagsnemnda fastsette tillatelse til og vilkår for bruk, jf. § 65 første ledd andre punktum. Om partene er enige om det, kan også tvist om tolkningen av avtalen avgjøres av nemnda, jf. § 65 andre ledd. Disse reglene gjelder også der avtale med kringkastingsforetak om adgang til å gjøre opptak av foretakets sendinger for slik bruk som omfattes av §§ 46 eller 47, ikke kommer i stand, jf. § 65 tredje ledd.

Etter § 65 første ledd fremgår det også at hver av partene kan kreve mekling dersom avtale etter §§ 46, 47, 50 og 57 ikke har kommet i stand, jf. første punktum. Regler om dette er gitt i forskrift til åndsverkloven §§ 39 og 40. Mekling etter disse bestemmelsene ledes av Riksmekleren. Gjennom henvisningen i åndsverkloven § 22 femte ledd får § 65 tilsvarende virkning i forholdet mellom kringkastingsforetak og distributør.

For å sikre bruk av verk i undervisningsvirksomhet, er det gitt en særskilt regel i § 65 fjerde ledd som avviker fra prinsippet om at tvister på avtalelisensområdet bare kan avgjøres på bindende måte av Vederlagsnemnda når partene er enige om det. Kommer avtale om eksemplarfremstilling etter § 46 ikke i stand, kan hver av partene kreve at tillatelse til og vilkår for eksemplarfremstillingen på bindende måte avgjøres av nemnda. En forutsetning for dette er at mekling (hos Riksmekler) etter § 65 første ledd er gjennomført, jf. § 65 fjerde ledd første punktum.

Det er gitt nærmere regler om tvisteløsning i Vederlagsnemnda i forskrift til åndsverkloven §§ 34 til 38. For saksbehandlingen i nemnda gjelder forvaltningsloven tilsvarende, bortsett fra kapittel VI om klage. Utover dette er det få saksbehandlingsregler som gjelder selve gjennomføringen av tvistebehandlingen. Selv om det ikke er særskilt regulert i forskriften, viser imidlertid praksis fra nemnda at muntlig behandling er vanlig. Videre har nemnda i sine tidligere vedtak kommet til at partene bærer sine egne sakskostnader, men med varierende begrunnelser.

Etter åndsverkloven § 100 kan tvister som gjelder adgangen til bruk av verk når det er benyttet tekniske beskyttelsessystemer, behandles av nemnd oppnevnt av departementet. I forskriften §§ 41 til 46 er det gitt nærmere regler om denne nemnda. Så langt har det ikke vært behov for å oppnevne en slik nemnd.

18.2 Tvister om opplysningsplikt og vederlagsjustering

18.2.1 Digitalmarkedsdirektivet

Etter digitalmarkedsdirektivet artikkel 21 skal tvister om opplysningsplikt etter artikkel 19 og avtalejustering etter artikkel 20 kunne forelegges en frivillig alternativ tvisteløsningsordning. Bakgrunnen er at opphavere og utøvende kunstnere ofte er tilbakeholdne med å håndheve sine rettigheter overfor sine avtaleparter ved en domstol, jf. fortalen punkt 79.

Slike prosedyrer skal kunne innledes av opphavere eller utøvende kunstnere selv eller av deres representative organisasjoner på særlig anmodning fra én eller flere opphavere eller utøvende kunstnere.

Medlemsstatene kan ifølge fortalen punkt 79 enten opprette et nytt organ eller en ny ordning, eller benytte et eksisterende organ eller en eksisterende ordning som oppfyller vilkårene fastsatt i direktivet. Medlemsstatene bestemmer selv hvordan kostnadene ved tvisteløsningsprosedyren skal fordeles. Videre bør den alternative tvisteløsningsordningen ikke berøre partenes rett til å gjøre gjeldende og forsvare sine rettigheter ved å bringe saken inn for en domstol.

Artikkel 23 nr. 1 er en felles bestemmelse for artikkel 19, 20 og 21 og slår fast at disse bestemmelsene ikke kan fravikes ved avtale til skade for opphavere og utøvende kunstnere.

18.2.2 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 21 gjennomført i ophavsretsloven § 55 c ved at Ophavsretslicensnævnet har fått utvidet kompetanse til å behandle saker om innsynskrav og vederlagsjustering, jf. § 47 stk. 2. Ifølge Lovforslag nr. L 125 (2022–23) side 41 har begge parter i en tvist mulighet til å forelegge saken for nemnda, men etter gjeldende praksis er det ingen plikt for den andre parten til å involvere seg i nemndsbehandlingen. Nemnda kan uansett treffe administrativ avgjørelse i saken. Avgjørelsene i nemnda er ikke bindende for partene. Nemndsbehandling påvirker heller ikke partenes mulighet til å prøve saken i domstolene. Forholdet til artikkel 23 nr. 1 om at alternativ tvisteløsning ikke kan fravikes ved avtale, berøres ikke særskilt i lovforslaget.

Ophavsretslicensnævnet er en nemnd nedsatt av kulturministeren med hjemmel i ophavsretsloven § 47. Den nærmere reguleringen av nemndas virksomhet følger av bekendtgørelse nr. 25 av 14. januar 2004. Nemnda treffer endelige administrative avgjørelser i tvister i henhold til en rekke bestemmelser i ophavsretsloven, i tillegg til bestemmelser i lov om kollektiv forvaltning af ophavsret. Nemnda har også kompetanse til å mekle.

I Sverige ble det lagt grunn at det ikke er nødvendig med lovendringer for å gjennomføre artikkel 21, jf. Prop. 2021/22:278 punkt 15.6. I forarbeidene vises det til at det allerede finnes alternative tvisteløsningsmekanismer for tvister om innsyn og vederlag gjennom voldgift (lag om skiljeförfarande) og/eller privat mekling (lag om medling i vissa privaträttsliga tvister). Disse eksisterende tvisteløsningsordningene anses å oppfylle kravene i direktivet. Artikkel 23 nr. 1 om at alternativ tvisteløsning ikke kan fravikes ved avtale, er gjennomført i tilknytning til bestemmelsene som gjennomfører artikkel 19 og 20. Det er lagt til grunn at bestemmelsen innebærer at den ene parten ikke kan tvinge den andre parten inn i et alternativt tvisteløsningsspor mot dens vilje.

I Sverige ble det i 2021 igangsatt en utredning blant annet om behovet for et nytt, frivillig system

for tvisteløsning utenfor domstolen på opphavsrettsfeltet. Utredningen (SOU 2022: 23 *En oavvislig ersättningsrätt?*) forelå i mai 2022. Det foreslås der at Patent- och registreringsverket får i oppgave å gi informasjon om mekling som en form for tvisteløsning, samt at de skal ha en oversikt over aktuelle meklere som kan benyttes i slike saker. Forslagene fra utredningen er foreløpig ikke fulgt opp.

I Finland ble det ikke ansett å være behov for en særskilt gjennomføring av artikkel 21. De finske forarbeidene viser til muligheten for å benytte mekling og voldgift («skiljeförfarande»), og peker på at gjeldende rett åpner for at en organisasjon med fullmakt fra opphaver eller utøvende kunstner kan benytte disse ordningene, jf. RP 43/2022 rd side 40. Forholdet til artikkel 23 nr. 1 om at alternativ tvisteløsning ikke kan fravikes ved avtale, berøres ikke særskilt i forarbeidene.

18.2.3 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å gjennomføre artikkel 21 om en alternativ tvisteløsningsordning for tvister om vederlagsjustering og opplysningsplikt i nye §§ 65 c (vederlagsjustering) og 65 d (opplysningsplikt).

Departementet presiserte i høringsnotatet at ordningen etter artikkel 21 skal være frivillig, og viste til fortalen punkt 79, hvor det fremgår at ordningen ikke bør berøre partenes rett til å gjøre gjeldende og forsvare sine rettigheter ved å bringe saken inn for en domstol. I tillegg viste departementet til artikkel 23 nr. 1, som fastslår at artikkel 19 til 21 ikke kan fravikes ved avtale til skade for opphaver og utøvende kunstner.

I høringsnotatet vurderte departementet om eksisterende tvisteløsningsordninger, både innenfor og utenfor domstolssystemet, oppfyller forpliktelsen i direktivet. Departementet konkluderte imidlertid med at de eksisterende ordningene er lite egnet for behandling av tvister knyttet til vederlagsjustering og opplysningsplikt, og at det dermed er behov for en ny alternativ tvisteløsningsordning som kan behandle slike tvister.

På denne bakgrunn foreslo departementet å utvide kompetansen til den eksisterende Vederlagsnemnda til også å omfatte tvister knyttet til vederlagsjustering (jf. utkastet § 69 tredje ledd) og opplysningsplikt (jf. utkastet § 70), samt å endre nemndas navn til Opphavsrettsnemnda. Forslaget innebar videre at det må være enighet mellom partene om å bringe tvisten inn for nemnda.

Den nærmere reguleringen av ordningen ble foreslått fastsatt i forskrift.

18.2.4 Høringen

Blant de høringsinstansene som uttaler seg eksplisitt om denne delen av forslaget, støtter *Advokatforeningen*, *Creo*, *Landsorganisasjonen i Norge (LO)*, *Musikkforleggerne* og *TONO* departementets forslag om å utvide kompetansen til Vederlagsnemnda til også å omfatte tvister om vederlagsjustering og opplysningsplikt. *Kunstnernettverket*, med tilslutning fra *Norsk filmforbund*, *Norsk Oversetterforening (NO)* og *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)*, støtter også mer overordnet opp under forslaget. Det pekes på at nemndsbehandling kan være rimeligere og mer tilgjengelig enn domstolsbehandling, særlig for rettighetshavere med begrensede økonomiske ressurser. De ovennevnte høringsinstansene støtter samtidig forslaget om at Vederlagsnemnda skifter navn til Opphavsrettsnemnda.

Creo, *Kunstnernettverket*, *LO*, *Musikkforleggerne* og *Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO)* mener at det bør være tilstrekkelig at én av partene ønsker nemndsbehandling. Blant disse høringsinstansene pekes det blant annet på at et krav om enighet kan føre til ubalanse i forhandlingssituasjoner. Creo og NAViO viser til at rettighetshavere ofte er i en svakere forhandlingsposisjon, og at en tvisteløsningsordning som krever enighet mellom partene kan medføre at den sterkere avtalepart i mange tilfeller motsetter seg, eller forhindrer, nemndsbehandling.

NRK, *IFPI Norge* og *Kabel Norge* er mer kritiske til forslaget, og mener prinsipalt at det ikke er behov for en alternativ tvisteløsningsordning. IFPI Norge fremholder at eksisterende ordninger er tilstrekkelige i henhold til kravene fastsatt i artikkel 21. For det tilfellet at departementet innfører en ny tvisteløsningsordning, har IFPI Norge ingen prinsipielle innvendinger mot at nemnda får utvidet kompetanse til å behandle tvister om opplysningsplikt og vederlagsjustering.

NRK, *Kabel Norge*, *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)* og *IFPI Norge* understreker imidlertid at en alternativ tvisteløsningsordning må være frivillig, herunder at begge parter må være enige om å benytte ordningen. IFPI Norge og Kabel Norge viser begge til artikkel 21, samt fortalen punkt 79, og fremhever viktigheten av at domstolsbehandling fortsatt skal være tilgjengelig uten at nemndsbehandling anses som en prosessforutsetning. Kabel Norge presiserer at sentrale prinsipper om frivillighet, adgang til domstolene og bestemmelsens ufravikelighet bør fremgå uttrykkelig av lovteksten.

NRK og *IFPI Norge* hevder at etableringen av en alternativ tvisteløsningsordning kan være et fordyrende prosesskritt, og at det potensielt vil medføre en enda mer tidkrevende prosess dersom den aktuelle saken uansett bringes inn for domstolene i etterkant av nemndsbehandling. Videre synes både NRK og IFPI Norge å mene at en slik ordning vil kunne være prosessdrivende, dersom terskelen for å få behandlet tvister i nemnda blir for lav. Ifølge NRK kan en alternativ tvisteløsningsordning i tillegg bidra til å utvanne den særlige kompetansen Oslo tingrett besitter som tvungent verneting i opphavsrettstvister. IFPI Norges uttaler seg i tilsvarende retning.

IFPI Norge peker også på behovet for å sikre tilstrekkelig kapasitet i Opphavsrettsnemnda dersom kompetansen utvides.

18.2.5 Departementets vurderinger

18.2.5.1 Innledning

Artikkel 21 pålegger medlemsstatene å ha en alternativ tvisteløsningsordning for tvister knyttet til vederlagsjustering (artikkel 20) og opplysningsplikt (artikkel 19). Bestemmelsene om vederlagsjustering og opplysningsplikt er foreslått gjennomført i henholdsvis § 69 tredje ledd og ny § 69 a, jf. punkt 15.6 og 16.6.

Direktivet gir medlemsstatene et stort handlingsrom, både når det gjelder valg av tvisteløsningsform og hvordan ordningen skal innrettes. Etter departementets vurdering er det behov for en ny alternativ tvisteløsningsordning som kan behandle slike tvister.

18.2.5.2 Opphavsrettsnemnda som ny tvisteløsningsordning

Blant *høringsinstansene* som uttaler seg, er et flertall positive til departementets forslag om å gi Vederlagsnemnda utvidet kompetanse og nytt navn. Det synes bare å være *IFPI Norge* som uttrykkelig tar til orde for at det ikke er behov for en ny alternativ tvisteløsningsordning, da tvister om vederlagsjustering og opplysningsplikt etter deres syn vil kunne løses forsvarlig og hensiktsmessig med eksisterende tvisteløsningsordninger. *Kabel Norge* og *Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO)* stiller, med ulike utgangspunkt, enkelte forbehold knyttet til spørsmålet om ordningen skal være frivillig, for sin støtte til departementets forslag. Dette behandles nærmere i punkt 18.2.5.3 nedenfor.

Departementet mener at nemndsbehandling av tvister om vederlagsjustering og opplysningsplikt vil ivareta formålet med artikkel 21 om å senke opphaveres og utøvende kunstneres terskel for å håndheve sine rettigheter etter artikkel 19 og 20. Nemndsbehandling innebærer at avgjørelsen treffes av et organ med særlig kompetanse på det området som tvisten gjelder. Slik behandling er videre kjent for å være effektiv og rimelig. Organet vil i tillegg ha veiledningsplikt overfor partene, noe som kan redusere behovet for juridisk bistand.

I høringen mener *IFPI Norge* at den foreslåtte tvisteløsningsordningen strider mot formålet bak regelen om tvungent verneting i åndsverkloven § 85. D e p a r t e m e n t e t er ikke enig i dette og viser til at ordningen ikke berører partenes rett til å gjøre gjeldende og forsvare sine rettigheter ved å bringe saken inn for en domstol, jf. fortalen punkt 79 og punkt 18.2.5.3 nedenfor. Selv om det åpnes for en alternativ tvisteløsningsordning for visse bestemmelser i åndsverkloven, forventer ikke departementet at dette i vesentlig grad vil påvirke domstolens sakstilfang på opphavsrettsområdet generelt. Spesielt antas dette å være tilfellet for saker med en viss størrelse.

Som beskrevet ovenfor i punkt 18.1, eksisterer det i dag flere alternative tvisteløsningsordninger både i og utenfor domstolssystemet. Etter departementets syn er disse ordningene ikke tilfredstredsstillende for tvister knyttet til opplysningsplikt og vederlagsjustering. Etter departementets vurdering er de eksisterende ordningene såpass ressurskrevende at opphavere og utøvende kunstnere antas å være tilbakeholdne med å benytte disse til å håndheve sine rettigheter.

Bestemmelsen i forslaget § 69 tredje ledd gjelder vederlagsjustering hvor det på nærmere angitte vilkår kan kreves et ytterligere vederlag. Vederlagsnemnda behandler allerede tvister om vederlag, selv om dette i dag kun gjelder vederlag knyttet til tvangs- og avtalelisensbestemmelsene.

Når det gjelder forslaget § 69 a, er denne bestemmelsen ikke i like stor grad som § 69 tredje ledd tematisk beslektet med saker som Vederlagsnemnda behandler i dag. Bestemmelsen gir opphavere og utøvende kunstnere rett til informasjon fra erververe om hvordan verk og fremføringer er brukt, omfanget av bruken, om alle genererte inntekter og om skyldig vederlag. Selv om bestemmelsen ikke direkte vedrører vederlag, er de opplysningene rettighetshaverne har krav på etter forslaget § 69 a, relevante for vurderingen av om det er grunnlag for ytterligere vederlag i henhold til forslaget § 69 tredje ledd. Departementet mener

derfor at det er naturlig at Vederlagsnemnda også behandler tvister knyttet til opplysningsplikten i § 69 a. Etter departementets vurdering er det også en fordel med kunnskap om opphavsrett og særtrekkene ved de forskjellige innholdssektorene ved behandling av tvister etter denne bestemmelsen. Basert på dette mener departementet at nemnda også vil være egnet til å behandle tvister om den nye opplysningsplikten i § 69 a.

Departementet mener videre at mye taler for å bevare den stabilitet og sakkyndighet som ligger i en tvisteløsningsinstans hvor medlemmene sitter for en lengre periode. Dette gir medlemmene anledning til å se de forskjellige sakene i forhold til hverandre og vil bidra til kontinuitet som sikrer likebehandling.

Departementet opprettholder på denne bakgrunn forslaget om at Vederlagsnemnda endrer navn til Opphavsrettsnemnda og samtidig får kompetanse til å behandle tvister om vederlagsjustering og opplysningsplikt.

18.2.5.3 Spørsmål om ordningen skal være frivillig

Etter artikkel 21 skal den alternative tvisteløsningsordningen være «frivillig». I høringsnotatet viste departementet til at begrepet «frivillig» må tolkes i lys av uttalelsen i fortalen punkt 79 om at ordningen ikke bør berøre partenes rett til å gjøre gjeldende og forsvare sine rettigheter ved å bringe saken inn for en domstol. Departementet la videre til grunn at dette betyr både i) at ordningen ikke skal være en prosessforutsetning for domstolsbehandling, ii) at begge partene må være enige om å benytte ordningen (slik at en part ikke blir forhindret fra heller å bringe saken direkte inn for domstolen) og iii) at ordningen ikke skal avskjære etterfølgende behandling for domstolene.

I høringen er det ulike oppfatninger om hvorvidt den nye tvisteløsningsordningen bør være frivillig. *IFPI Norge* og *Kabel Norge* er enig med departementets forståelse og forslag om at det kreves enighet mellom partene for å benytte den alternative tvisteløsningsordningen. Begge disse aktørene påpeker at bruken av ordningen ikke kan være en forutsetning for domstolsbehandling. Flere av høringsinstansene på rettighetshaversiden, blant andre *Creo* og *NAViO*, mener imidlertid at ordningen bør være obligatorisk, slik at det er tilstrekkelig at nemndsbehandling kreves av den ene parten.

Etter departementets syn vil en tvisteløsningsordning der én part ensidig kan kreve nemndsbehandling ikke være forenlig med direktivets krav om en «frivillig» ordning. Tilsvarende er lagt til grunn i de svenske forarbeidene, Prop. 2021/22:278 side 204. En frivillig ordning er etter departementets vurdering den mest hensiktsmessige for å ivareta partenes rettssikkerhet og sikre adgang til domstolene, jf. fortalen punkt 79.

På denne bakgrunn opprettholder departementet forslaget fra høringsnotatet om at tvisteløsningsordningen skal være frivillig, slik at begge parter må være enige om å benytte ordningen. Det betyr samtidig at ordningen ikke er til hinder for etterfølgende domstolsbehandling eller utgjør en prosessforutsetning for å bringe saken inn for domstolene.

18.2.5.4 Ufravikelighet

Artikkel 23 nr. 1 er en felles bestemmelse for artikkel 19, 20 og 21 som fastslår at disse bestemmelsene ikke kan fravikes ved avtale til skade for opphaver og utøvende kunstner. Departementet er enig i *Kabel Norges* forståelse av artikkel 23 og dens betydning for gjennomføringen av artikkel 21, herunder at hver av partene skal stå fritt til å ta stilling til om de ønsker nemndsbehandling av en tvist, og at dette ikke på forhånd kan fravikes ved avtale. Etter departementets vurdering er det hensiktsmessig at kravet om ufravikelighet kommer tydelig frem, og departementet foreslår derfor at bestemmelser om dette inntas i loven.

18.2.5.5 Generelle regler om Opphavsrettsnemnda

I høringsnotatet foreslo departementet å ta inn en bestemmelse om Opphavsrettsnemnda i § 65. Dette var en videreføring av bestemmelsene om Vederlagsnemnda i gjeldende § 62 andre ledd første og andre punktum. De nærmere reglene om behandling i nemnda ble foreslått regulert i forskrift til åndsverkloven.

Forskriften inneholder allerede bestemmelser om tvisteløsning i Vederlagsnemnda. Enkelte av forslagene til forskriftsregler i høringsnotatet, samt enkelte av de gjeldende forskriftsbestemmelsene, forutsetter imidlertid regulering i lov. Departementet foreslår derfor at disse bestemmelsene tas inn i forslaget § 65, mens den nærmere reguleringen av ordningen fastsettes i forskrift. Departementet foreslår også noen endringer for å utvide forskriftshjemmelen i forslaget § 65 første ledd.

Departementet mener at nemnda bør være uavhengig og ikke underlagt den instruksjons- og omgjøringsadgangen som departementet ellers har etter de alminnelige reglene i Grunnloven § 3

og forvaltningsloven. Det foreslås derfor at departementet ikke kan instruere nemnda om saksbehandlingen eller innholdet i avgjørelsene, verken generelt eller i den enkelte saken. Videre foreslås det at departementet heller ikke kan omgjøre nemndas avgjørelser.

Opphavsrettsnemnda er et tvisteløsende organ som tar stilling til tvister mellom private parter, og nemndas uavhengighet er avgjørende for å sikre at avgjørelsene ikke påvirkes av utenforliggende hensyn. Nemnda skal være et nøytralt organ, og av hensyn til brukernes rettssikkerhet og tillit til ordningen er det viktig at departementet ikke kan legge føringer for sakenes utfall. Det er nemnda som har den faglige spisskompetansen på området, og departementet ser ingen grunn til at departementet skal kunne påvirke eller overprøve de juridiske vurderingene og saksbehandlingen i konkrete enkeltsaker. Uavhengighet vil også bidra til en mer effektiv saksbehandling. Tilsvarende uavhengighet må legges til grunn for et eventuelt sekretariat.

En annen side ved nemndas uavhengighet er forslaget fra høringsnotatet om at bestemmelsene om klage i forvaltningsloven ikke skal gjelde. Tilsvarende gjelder for Vederlagsnemnda etter gjeldende rett. Departementet viderefører forslaget om at nemndas avgjørelser ikke bør kunne påklages i forvaltningen. Ved å avskjære klageadgangen til departementet styrkes nemndas uavhengighet. En slik løsning er heller ikke uvanlig for domstollignende tvisteløsningsorganer som skal tilby et raskt og rimelig alternativ til domstolsbehandling. Alminnelig domstolsbehandling er tidkrevende og kostbart, noe som ofte gjør at opphavere og utøvende kunstnere er tilbakeholdne med å håndheve sine rettigheter ved domstolene. Nemndsbehandling skal senke denne terskelen. Departementet vektlegger at en ren eninstans ordning vil legge til rette for kortere saksbehandlingstid, noe som er avgjørende for at nemndsordningen skal være en effektiv, enkel og rimelig alternativ til alminnelig domstolsbehandling.

Departementet foreslår derfor at det tas inn i lovforslaget at nemndas avgjørelser er endelige og ikke kan påklages. Forslaget innebærer at avgjørelser ikke kan påklages til departementet som overordnet organ, verken når det gjelder sakens realitet eller avgjørelsens gyldighet. Tilsvarende vil gjelde for andre avgjørelser som et eventuelt sekretariat treffer på vegne av nemnda.

Samtidig vil adgangen til domstolsprøving ivareta partenes rettssikkerhet. Departementet mener at en slik domstolsadgang også bør gjelde for øvrige tvister innenfor nemndas mandat slik at partene kan få håndhevet sine rettigheter i en grundigere prosess for domstolene. Muligheten til rettsmidler innebærer en videreføring av forslaget fra høringsnotatet, men med enkelte justeringer. Saken kan bringes inn for domstolen enten ved at det reises søksmål om avgjørelsens gyldighet, eller ved at det reises søksmål om den underliggende tvisten som nemnda har realitetsbehandlet. De alminnelige prosessforutsetningene i tvisteloven vil avgjøre om partene har anledning til å bringe saken inn for domstolene. Departementet mener at det er hensiktsmessig at forslaget inneholder søksmålsfrister slik at den vinnende part skal få anledning til å innrette seg etter nemndas avgjørelse. Fristene har også en side til forslaget om avgjørelsens rettskraft, se nedenfor.

Departementet foreslår at fristen for å reise søksmål om gyldigheten av nemndas avgjørelse er én måned fra underretning om avgjørelsen er mottatt. Slike søksmål skal rettes mot staten ved Opphavsrettsnemnda.

Videre foreslår departementet at fristen for å reise søksmål om den underliggende tvisten er én måned fra underretning om avgjørelsen er mottatt. Dersom det er reist søksmål om avgjørelsens gyldighet og avgjørelsen blir funnet gyldig ved rettskraftig dom, foreslår departementet at fristen for å reise søksmål om tvisten er én måned fra dommen er blitt rettskraftig. Retten kan i slike tilfeller prøve alle sider av saken. Søksmål om den underliggende tvisten skal rettes mot motparten i tvisten som var til behandling i nemnda. Departementet mener at dette er hensiktsmessig for å forhindre at nemnda blir part i saker som i realiteten er tvister mellom to private parter.

Videre foreslår departementet at nemndas avgjørelse får samme virkning som en rettskraftig dom hvis partene ikke reiser søksmål om avgjørelsens gyldighet eller den underliggende tvisten. Det samme foreslås å gjelde dersom det er reist søksmål om avgjørelsens gyldighet og avgjørelsen blir funnet gyldig ved rettskraftig dom, uten at det reises etterfølgende søksmål om den underliggende tvisten. Forslaget innebærer at nemndas avgjørelse anses som et særlig tvangsgrunnlag etter reglene i tvangsfullbyrdelsesloven.

Før øvrig vil forvaltningslovens regler gjelder for nemndas virksomhet.

18.2.5.6 Oppsummering

Departementet foreslår etter dette at artikkel 21 gjennomføres ved at Opphavsrettsnemnda får kompetanse til å behandle tvister knyttet til de nye

bestemmelsene om vederlagsjustering og opplysningsplikt i forslagene til § 69 tredje ledd og § 69 a. Bestemmelser om dette foreslås tatt inn som nye §§ 65 c og 65 d. Det forutsettes at partene må være enige om å bringe tvisten inn for Opphavsrettsnemnda. Adgangen til å velge om tvist skal bringes inn for nemnda, kan ikke på forhånd fravikes til skade for opphaveren.

I § 65 foreslås det enkelte generelle regler om Opphavhavsrettsnemda, samt en forskriftshjemmel. Den nærmere reguleringen av ordningen vil bli fastsatt i forskrift.

18.3 Tvister om rimelig vederlag

18.3.1 Bakgrunn

Åndsverkloven § 69 første ledd gir opphaver rett til rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett. Retten gjelder også for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder. Det finnes i dag ingen særskilt tvisteløsningsmekanisme for behandling av tvister knyttet til bestemmelsen. I høringen av forslaget til ny åndsverklov ble det imidlertid fra flere instanser på rettighetshaversiden tatt til orde for en alternativ tvisteløsningsordning for fastsetting av rimelig vederlag etter § 69, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 6.4.5.2. Blant annet ble det pekt på at vanlig domstolsbehandling er ressurskrevende og vil innebære en så høy terskel at retten til rimelig vederlag i praksis kan uthules. I proposisjonen ble det likevel lagt til grunn at eventuelle tvister om rimelig vederlag skal behandles av domstolene.

Ved Stortingets behandling av den nye åndsverkloven uttalte familie- og kulturkomiteen at en alternativ tvisteløsningsmekanisme for fastsetting av rimelig vederlag etter § 69 ville være en god måte å løse uenigheter om vederlagsspørsmål på, jf. Innst. 258 L (2017–2018) side 6. Denne uttalelsen ble fulgt opp med en anmodning om at regjeringen skal utrede en slik tvisteløsningsordning, jf. Stortingets vedtak nr. 729, 15. mai 2018. Anmodningsvedtaket er nærmere omtalt i punkt 2.4.

Åndsverkloven § 69 tilsvarer i hovedsak digitalmarkedsdirektivet artikkel 18. Spørsmålet om en tvisteløsningsmekanisme knyttet til bestemmelsen om rimelig vederlag i § 69 har derfor blitt utsatt til gjennomføring av direktivet. Forpliktelsen til å etablere en alternativ tvisteløsningsordning i artikkel 21 er imidlertid kun knyttet til tvister om vederlagsjustering, jf. forslaget § 69 tredje ledd, og opplysningsplikt, jf. forslaget § 69 a. Bestemmelsen omfatter dermed ikke tvister om rimelig vederlag etter artikkel 18.

Danmark, Sverige og Finland fikk først bestemmelser om rett til rimelig vederlag (tilsvarende åndsverkloven § 69) ved gjennomføringen av artikkel 18. Ingen av landene har opprettet alternative tvisteløsningsordninger for tvister etter disse nye bestemmelsene.

18.3.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet i utkastet § 65 c at Opphavsrettsnemnda skal gis kompetanse til å behandle tvister om rimelig vederlag etter § 69 første ledd. Departementet påpekte samtidig at den nære sammenhengen mellom reglene om vederlagsjustering, opplysningsplikt og retten til rimelig vederlag taler for at samme tvisteløsningsordning bør gjelde for alle disse sakstypene.

Når det gjelder spørsmålet om ordningen skal være frivillig, viste departementet til at artikkel 21 krever frivillighet for tvister om vederlagsjustering og opplysningsplikt. Av hensyn til likebehandling og partenes autonomi foreslo departementet at en frivillig ordning også skal gjelde for tvister om rimelig vederlag. Samtidig erkjente departementet at en frivillig ordning kan medføre at ressurssterke parter hindrer nemndsbehandling, og dermed begrenser muligheten for mindre ressurssterke rettighetshavere til å få prøvd saken. Departementet la derfor frem to alternative forslag i utkastet § 65 c: alternativ A, hvor nemndsbehandling krever enighet mellom partene, og alternativ B, hvor nemndsbehandling kan kreves av én part. Departementet ba spesielt om høringsinstansenes syn på disse alternativene.

Videre innebærer forslaget at partene gjennom mekling også kan få bistand til å komme frem til en avtale. Ifølge høringsnotatet kan en slik løsning virke konfliktdempende og gi rettighetshavere mulighet til å få støtte også i forhandlingssituasjoner. Departementet foreslo at mekling hos nemnda forutsetter enighet mellom partene

Til spørsmålet om det bør settes en øvre grense for tvistesum, antok departementet i høringsnotatet at det ikke er behov for en slik begrensning. Departementet la til grunn at en frivillig ordning trolig vil begrense tilfanget av store saker. Det ble likevel bedt om høringsinstansenes syn på dette.

18.3.3 Høringen

Flere høringsinstanser på rettighetshaversiden, herunder *BONO*, *Creo*, *Kunstnernettverket* (med tilslutning fra *Norsk faglitterær forfatter- og over-*

setterforening (NFFO), *Landsorganisasjonen i Norge (LO)*, *Norsk Skuespillerforbund*, *TONO*, *Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO)* og *Produsentforeningen NORA*), støtter departementets forslag om å etablere en alternativ tvisteløsningsordning for tvister om rimelig vederlag.

Creo fremhever at en slik ordning vil styrke opphavernes mulighet til å håndheve sine rettigheter på en kostnadseffektiv og tilgjengelig måte:

> «Creo ønsker at nemnda skal behandle saker om rimelig vederlag, da bestemmelsen ikke vil få noe reelt innhold dersom den ikke kombineres med en effektiv tvisteløsningsordning. Vi mener det er nær sammenheng mellom innsynsrett, avtalejustering, og fastsettelse av et rimelig vederlag, og at det vil være ressursbesparende både for rettssystemet og opphavere/utøvende kunstnere at dette er gis enhetlig og samordnet behandling i samme tvisteløsningsorgan.»

Creo og Kunstnernettverket går samtidig lenger, og ber departementet vurdere hvorvidt det bør åpnes for at Opphavsrettsnemnda skal kunne behandle alle saker etter åndsverkloven. Etter disse høringsinstansenes syn vil dette være ressursbesparende for både rettighetshaverne og rettssystemet for øvrig.

Flere aktører på erverversiden, deriblant *NRK*, *Allente*, *Kabel Norge* og *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)*, er mer kritiske til forslaget om en særskilt tvisteløsningsordning for tvister om rimelig vederlag, og fremholder at ordningen i så fall må være frivillig.

IFPI Norge hevder at den foreslåtte ordningen er unødvendig og at den kan få uheldige konsekvenser:

> «Det er vanskelig å se grunner til at det skal legges til rette for en alternativ tvisteløsningsordning for tvist om rimelig vederlag hvis partene uansett kan benytte seg av en slik ordning for en etterfølgende tvist om avtalejustering.»

NRK og MBL mener at tvister om rimelig vederlag er lite egnete for nemndsbehandling.

NRK uttaler:

> «Vurderingen av hva som er rimelig vederlag, vil være kompleks og baseres på mange ulike faktorer både i avtalen og den faktiske utnyttelsen. Det vil også kunne være behov for bevisføring og vitneførsel. NRKs vurdering er derfor at slike saker er lite egnet for behandling i en nemnd. NRK er derfor imot dette forslaget.»

Det er også delte meninger om hvorvidt nemndsbehandling skal være frivillig. En rekke høringsinstanser, herunder *Advokatforeningen*, *Allente*, *Kabel Norge*, *IFPI Norge*, *NRK*, *TV 2*, *MBL*, *Google Norway* og *Den norske Forleggerforening*, mener at nemndsbehandling må være frivillig (utkastet § 65 c alternativ A). Som begrunnelse vises det blant annet til hensynet til partenes autonomi og direktivets rammer i artikkel 21.

TONO, *Creo*, *Kunstnernettverket*, *LO*, *NFFO*, *Norsk Skuespillerforbund*, *BONO*, *NAViO* og *Produsentforeningen NORA* tar på sin side til orde for en ordning der behandling i nemnda blir obligatorisk dersom én av partene krever det (utkastet § 65 c alternativ B). Disse fremhever at en frivillig ordning kan gjøre det mulig for ressurssterke aktører å hindre nemndsbehandling og dermed svekke rettighetshavernes vern.

Forslaget om at Opphavsrettsnemnda kan mekle mellom partene i forhandlinger om vederlag (før avtaleinngåelse), støttes av et flertall av høringsinstansene, blant andre *Creo*, *BONO*, *Kunstnernettverket*, *NFFO*, *Kabel Norge* og *Advokatforeningen*. Enkelte av disse instansene mener også at det er behov for mekling etter avtaleinngåelse. Kabel Norge understreker imidlertid at meklingsadgangen – og ordningen som sådan – må være frivillig. Også Advokatforeningen, Kunstnernettverket og Creo fremhever at nemndsmekling er best egnet som en frivillig ordning.

NRK og *IFPI Norge* mener prinsipalt at det ikke er behov for en adgang til nemndsmekling, men understreker subsidiært viktigheten av at en slik ordning i så fall må være frivillig. Når det gjelder hvilke stadier i prosessen en eventuell meklingsadgang bør omfatte, uttaler *IFPI Norge*:

> «Opphavsrettsnemndas eventuelle mandat til å mekle ved uenighet om rimelig vederlag bør etter IFPIs syn imidlertid begrenses til å gjelde etter avtaleinngåelse. Mekling på forhandlingsstadiet synes upraktisk og vil unødvendig komplisere og forsinke inngåelse av relevante avtaler. Det synes dermed også som unødvendig bruk av Opphavsrettsnemndas kapasitet.»

Enkelte høringsinstanser, herunder *IFPI Norge*, *Kunstnernettverket* og *Creo*, bemerker at mekler og beslutningstaker ikke bør være samme person, av hensyn til rettssikkerheten.

IFPI Norge uttaler:

> «På mer generelt grunnlag skal det også påpekes at det vil være betenkelig om Opphavsrettsnemda med sin nåværende sammensetning skal kunne mekle og deretter potensielt fatte beslutning i den samme tvisten. Dette vil avvike fra det etablerte domstolssystemet der ikke samme personer er involvert i både mekling og domsbehandling, blant annet fordi en dommer ikke skal ha forutinntatte holdninger til blant annet partenes forliksvilje.»

Det er også ulike syn på spørsmålet om det bør settes en øvre grense for tvistesum. Flere høringsinstanser, blant andre *Creo*, *BONO*, *Advokatforeningen* og *TONO*, mener at nemnda bør kunne behandle alle saker uavhengig av beløpets størrelse. *Allente*, *Kabel Norge* og *NRK* mener på den andre siden at en beløpsgrense kan være hensiktsmessig dersom nemndsbehandling gjøres obligatorisk. *TV 2* synes å mene det samme. NRK fremholder videre at det også bør fastsettes en nedre grense for hvilke krav nemnda kan behandle.

NRK uttaler:

> «Etter det NRK kjenner til, er det som nevnt få eller ingen tvister knyttet til hva som anses som rimelig vederlag i den audiovisuelle sektoren. Dersom det nå åpnes for behandling av spørsmålet i nemnda for mindre uenigheter knyttet til ethvert opphavsrettsvederlag, er NRK bekymret for at det vil kunne fremmes mange krav som vil være uforholdsmessig ressurskrevende og kostbare å behandle.»

Forslaget om at tvister om avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner skal falle utenfor tvisteløsningsordningen, støttes av blant andre *Allente*, *Kabel Norge* og *MBL*. Det vises blant annet til at slike organisasjoner har tilstrekkelige ressurser til å føre saker for domstolene.

Kabel Norge uttaler:

> «[…] kollektive forvaltningsorganisasjoner [har] gjennomgående både markedsmakt og ressurser til å håndtere rettslige prosesser for domstolene. Formålet med å innføre en alternativ tvisteløsning, dvs. beskyttelse av fysiske opphavere som i forhandlinger med kommersielle aktører kan ha en svak forhandlingsposisjon, slår ikke til for slike tvister. Kabel Norge viser også til artikkel 35 (2) i direktiv om kollektiv forvaltning hvoretter nasjonale myndigheter ikke kan begrense partenes adgang til å bringe tvister om foreslåtte og eksisterende lisensvilkår mellom brukere og kollektive forvaltningsorganisasjoner inn for domstolene. Det er således ikke anledning til å pålegge noen av partene å bruke alternative tvisteløsningsorganer.»

Enkelte høringsinstanser på rettighetshaversiden, herunder *TONO*, *BONO* og *Musikkforleggerne*, er imot en slik avgrensning. Disse høringsinstansene peker på at det gir dårlig sammenheng i regelverket og svekker rettighetshavernes vern.

TONO uttaler:

> «Men med disse begrensningene som departementet foreslår, vil TONOs medlemmer i stedet få en nemndsløsning som de i realiteten ikke kan bruke, siden det er TONO som inngår avtaler og forhandler på medlemmenes vegne.»

Kabel Norge påpeker at EØS-retten begrenser adgangen til å etablere tvisteløsningsordninger i den audiovisuelle sektoren. Kabel Norge mener derfor det er nødvendig med en avgrensning mot tvister på dette området.

Kabel Norge uttaler:

> «[Det følger] av nett- og videresendingsdirektivets artikkel 6, jf. artikkel 8 nr. 2 og digitalmarkedsdirektivets artikkel 13 at det innenfor disse områdene skal etableres rene meklingsordninger, og ikke noen alternativ tvisteløsning i form av et organ som kan fatte vedtak i tvisten. Kabel Norge viser i den forbindelse til EFTAS Overvåkningsorgans innvendinger mot den tidligere Kabeltvistnemnda, jf. artikkel 11 i Satellitt- og kabeldigitalmarkedsdirektivet som også foreskrev en lik meklingsordning.»

TV 2 viser på sin side til sammenhengen mellom enkelte avgrensningsspørsmål og hvordan tvisteløsningsordningen er utformet når det gjelder frivillighet.

TV 2 uttaler:

> «[…] Med en frivillig ordning vil man unngå en rekke vanskelige avgrensningsspørsmål, og hindre potensiell omgåelse av de begrens-

ninger som direktivet setter for adgangen til å innføre obligatorisk tvisteløsning, for eksempel annet mellom individuelle tvister og tvister med kollektive organisasjoner, eller tvister på det audiovisuelle området, jf. nett- og videresendingsdirektivet art. 6, jf. art. 8 nr 2 og DSM-direktivets art. 13.»

18.3.4 Departementets vurderinger

18.3.4.1 Innledning

Etter departementets vurdering bør det etableres et alternativ til ordinær domstolsbehandling for tvister om rimelig vederlag etter § 69 første ledd. Behandling i de ordinære domstolene vil ofte være ressurskrevende, og det kan derfor være behov for en enklere og rimeligere løsning. Særlig der en part er mindre ressurssterk, antar departementet at en alternativ tvisteløsningsordning kan bidra til å sikre en reell adgang til å få prøvd saken. Departementet opprettholder derfor forslaget fra høringsnotatet om at Opphavsrettsnemnda gis kompetanse til å behandle tvister om rimelig vederlag etter § 69 første ledd.

Det forhold at direktivet ikke stiller krav til alternativ tvisteløsning for tvister om rimelig vederlag, er etter departementets syn ikke til hinder for en utvidelse av tvisteløsningsordningen til å også omfatte slike tvister i nasjonal rett.

I høringsnotatet ble det foreslått at nemndsbehandling kun skal omfatte spørsmål om vederlagets størrelse. Departementet viderefører denne avgrensningen. Det vil i forskrift bli fastsatt nærmere regler om nemndas adgang til å avvise saker der fastsettelsen av vederlaget forutsetter prejudisiell vurdering av andre underliggende spørsmål.

I punkt 14.6.3 er det foreslått at virkeområdet for bestemmelsen om rimelig vederlag i § 69 første ledd fortsatt skal omfatte avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner. Dette innebærer at den alternative tvisteløsningsordningen både vil omfatte avtaler inngått av opprinnelige (originære) opphavere, og avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner på deres vegne.

18.3.4.2 Spørsmål om ordningen skal være frivillig

I høringsnotatet la departementet frem to alternative forslag. Det ene alternativet innebar en frivillig ordning, hvor nemndsbehandling forutsetter enighet mellom partene. Det andre alternativet var en tvungen ordning, hvor nemndsbehandling kan kreves av én av partene.

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 21 stiller krav om at den alternative tvisteløsningsordningen for vederlagsjustering og opplysningsplikt skal være frivillig, jf. punkt 18.2.5.3. Ved gjennomføringen av denne bestemmelsen er det derfor lagt opp til at begge parter må være enige om å benytte det alternative tvisteløsningssporet, jf. forslaget §§ 65 c og 65 d. Nemndsbehandling vil følgelig heller ikke være en forutsetning for å bringe tvisten inn for domstolene.

Etter departementets vurdering vil det være mest hensiktsmessig at også tvisteløsning knyttet til rimelig vederlag utformes på samme måte. Hensynet til partenes autonomi taler for en slik løsning, og det vil innebære like regler for tvisteløsning etter både § 69 første ledd og tredje ledd. Etter departementets syn vil dette være gunstig siden tvister om rimelig vederlag og vederlagsjustering er nært knyttet til hverandre. I høringen gir *Den norske Forleggerforening*, *Google Norway*, *NRK* og *Mediebedriftenes Landsforening (MBL)* uttrykk for støtte til disse vurderingene.

Departementet er likevel oppmerksom på at en frivillig ordning vil kunne innebære en risiko for at en ressurssterk part motsetter seg nemndsbehandling og dermed presser en motpart med begrensede midler – presumptivt rettighetshaveren – til å avstå fra å forfølge saken. En slik utvikling vil være uheldig. Dette problematiseres også av enkelte høringsinstanser, blant andre av *TONO* og *Kunstnernettverket*. Departementet har likevel etter en helhetsvurdering kommet til at nemndsbehandling bør forutsette enighet mellom partene, og foreslår derfor at ordningen blir frivillig.

Departementet vil imidlertid følge med på i hvilken grad ordningen tas i bruk. Dersom ordningen ikke benyttes i tråd med intensjonen om å gjøre det enklere for opphavere og utøvende kunstnere å håndheve sine rettigheter, vil departementet vurdere behovet for eventuelle justeringer. Departementet understreker samtidig at eventuelle endringer på dette punktet kan reise flere problemstillinger som må utredes nærmere. Dette gjelder blant annet i hvilken grad EU-retten begrenser adgangen til å etablere en tvisteløsningsordning som ikke er frivillig, særlig på det audiovisuelle området. Videre aktualiseres spørsmålet om behovet for at det settes en øvre grense på tvistesum, jf. punkt 18.3.4.4 nedenfor.

I høringen mener *Kabel Norge* at det må presiseres i ordlyden at bestemmelsen ikke omfatter tvister om vederlag for distribusjon av kringkastingssendinger, herunder videresending, direkte injeksjon mv., og tvister om vederlag

knyttet til audiovisuelle bestillingstjenester. Ifølge Kabel Norge følger dette av nett- og videresendingsdirektivet artikkel 6, jf. artikkel 8 nr. 2, og digitalmarkedsdirektivet artikkel 13, som til sammen innebærer at det på det audiovisuelle området kun kan etableres rene meklingsordninger og ikke en alternativ tvisteløsningsmekanisme med adgang til å treffe bindende vedtak. Departementet deler ikke dette synet. Så lenge ordningen er frivillig og forutsetter samtykke fra begge parter for at saken skal kunne behandles av nemnda, kan ikke departementet se at den foreslåtte tvisteløsningsordningen strider mot de nevnte direktivforpliktelsene. Departementet viser i denne forbindelse til *TV 2* sitt høringssvar, som også underbygger denne oppfatningen. Etableringen av en frivillig nemndsordning innebærer samtidig at ordningen skiller seg klart fra den tidligere Kabeltvistnemnda, som Kabel Norge også viser til. Departementet ser derfor ikke noen grunn for at bestemmelsen skal avgrenses mot det audiovisuelle området.

18.3.4.3 Hvilke stadier i prosessen ordningen bør knytte seg til

Behandling av tvister i Opphavsrettsnemnda etter bestemmelsene om vederlagsjustering og opplysningsplikt forutsetter at partene allerede har inngått en avtale om bruk av rettighetene. Nemndas rolle i slike saker vil være å vurdere om det er grunnlag for og eventuelt fastsette ytterligere vederlag etter forslaget § 69 tredje ledd og fastsette omfanget av opplysningene som rettighetshaveren har krav på etter forslaget § 69 a.

Som det fremgår av høringsnotatet, er det for departementet ikke like klart om det bør stilles krav om inngått avtale om bruk av rettighetene for at Opphavsrettsnemnda skal kunne behandle saker om rimelig vederlag etter § 69 første ledd. Bestemmelsen gir opphavere, utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder krav på rimelig vederlag ved overdragelse av rettigheter. Et sentralt spørsmål er derfor om nemndas behandling av tvister etter § 69 første ledd bør være begrenset til tilfeller der partene allerede har inngått en avtale, eller om partene også skal kunne be om mekling når en avtale ikke kommer i stand. Til sammenligning viser departementet til at Vederlagsnemnda etter gjeldende forskrift til åndsverkloven § 37 fjerde ledd kan forsøke mekling i tvister om vederlag ved avtalelisens eller tvangslisens.

I høringsnotatet mente departementet at ordningen bør knyttes til begge stadier – både før og etter avtaleinngåelse. Det ble derfor foreslått at Opphavsrettsnemnda også gis kompetanse til å mekle før en avtale er inngått, slik at partene gjennom mekling kan få hjelp til å komme frem til enighet.

Flere høringsinstanser, blant andre *Advokatforeningen*, *Kabel Norge*, *BONO*, *Creo*, og *Kunstnernettverket*, støtter forslaget og mener at det kan være hensiktsmessig med mekling før avtaleinngåelse. Enkelte av disse understreker imidlertid at ordningen i så fall bør være frivillig, jf. punkt 18.3.4.2 ovenfor. Det synes bare å være *IFPI Norge* og *NRK* som er skeptiske til en meklingsadgang på forhandlingsstadiet.

Etter departementets syn kan det oppstå tilfeller der en rettighetshaver føler seg presset til å inngå en avtale på uriktige premisser dersom nemndsbehandling forutsetter at det allerede foreligger en avtale. Departementet mener derfor at det er hensiktsmessig at nemnda også kan opptre som en mekler der partene i en forhandlingssituasjon er uenige om hvorvidt vederlaget er i samsvar med § 69 første ledd. En slik adgang vil kunne virke konfliktdempende. Nemnda fremstår som en egnet mekler, ettersom den besitter relevant kunnskap om de materielle spørsmålene og allerede i dag utfører mekling. Departementet viser også til at det i fasen før avtaleinngåelse kan være usikkert om de alminnelige betingelsene for å reise søksmål etter tvisteloven § 1-3 er oppfylt, for eksempel ved uenighet om forslag til avtalevilkår mv. Dette skyldes at det normalt ikke foreligger et rettskrav før partene har inngått avtale, og fordi det ikke foreligger et «reelt behov» for rettslig avklaring. Muligheten for behandling i de ordinære domstolene, eventuelt med rettsmekling, kan derfor være begrenset. Nettopp av denne grunn mener departementet at det kan være særlig behov for mekling i Opphavsrettsnemnda. Departementet viderefører derfor forslaget fra høringsnotatet.

Departementet ser imidlertid ikke behov for at det også etableres en meklingsadgang etter at partene har inngått en avtale, slik enkelte *høringsinstanser* foreslår i høringen.

Departementet har videre merket seg *IFPI Norge*, *Kunstnernettverket* og *Creo* sine uttalelser om at mekler og beslutningstaker ikke bør være én og samme person. Dette er spørsmål departementet vil vurdere i forbindelse med den nærmere reguleringen av ordningen i forskrift.

Departementet foreslår at mekling i nemnda skal være basert på frivillighet, og at begge partene er enige om det.

18.3.4.4 Behov for en øvre grense på tvistesum

Et annet spørsmål ved innføring av en alternativ tvisteløsningsordning for tvister om rimelig vederlag etter § 69 første ledd, er om ordningen bør begrenses til vederlagskrav under en viss størrelse. Formålet med en slik grense vil være å unngå at nemnda belastes med store saker som uansett antas å gå videre i rettssystemet, uavhengig av nemndas vedtak. I slike tilfeller vil nemndsbehandling kunne oppleves som et forsinkende element.

Som i høringsnotatet legger departementet til grunn at antallet større saker i nemnda i praksis vil være begrenset når ordningen er frivillig og forutsetter enighet mellom partene. Flere av *høringsinstansene* ser heller ikke behov for at det settes en øvre grense på tvistesum, særlig dersom den alternative tvisteløsningsordningen er frivillig. *NRK* tar imidlertid til orde for at det bør være en nedre grense på tvistesum for å unngå mange små og ressurskrevende saker. Departementet er ikke enig i dette. Hensikten med ordningen er å sikre at opphavere og utøvende kunstnere har en reell mulighet til å håndheve sine rettigheter, også der tvistesummen er lav. Selv små krav kan ha stor betydning for den enkelte rettighetshaver, og en nedre grense vil etter departementets syn kunne gjøre ordningen mindre tilgjengelig for partene.

Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet og foreslår at det ikke settes en øvre grense på tvistesum.

18.3.4.5 Oppsummering

Departementet foreslår at Opphavrettsnemnda gis kompetanse til å behandle saker om rimelig vederlag etter § 69 første ledd. Dette foreslås regulert i ny § 65 c.

I § 65 foreslås det enkelte generelle regler om Opphavhavsrettsnemda, samt en forskriftshjemmel, jf. punkt 18.2.5.5. Den nærmere reguleringen av ordningen vil bli fastsatt i forskrift.

18.4 Tvister om innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester

18.4.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven har ingen bestemmelser om alternative tvisteløsning for tvister knyttet til innhold som brukerne laster opp på nettbaserte innholdsdelingstjenester.

18.4.2 Digitalmarkedsdirektivet

I digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 9 andre ledd fremgår det at medlemsstatene skal sikre at det finnes utenrettslige tvisteløsningsordninger for tvister om hindring og fjerning av innhold som brukerne har lastet opp, jf. tredje punktum. Det er brukerne av innholdsdelingstjenesten som skal kunne benytte disse ordningene. I Kommisjonens retningslinjer for artikkel 17 side 25 fremgår det at tvisteløsningsmekanismen skal kunne benyttes dersom brukeren ønsker å bestride den endelige avgjørelsen fra tjenestetilbyderens interne klagebehandling, jf. punkt 13.6. Etter bestemmelsen skal ordningen muliggjøre en upartisk behandling av tvister og skal ikke berøre brukerens rett til å få tilgang til effektive rettsmidler. Særlig gjelder dette tilgang til domstolsbehandling. Kommisjonen anbefaler at ordningen skal være enkel å benytte og uten kostnader for brukeren, jf. retningslinjene side 25.

18.4.3 Andre nordiske land

I Danmark er forpliktelsen i artikkel 17 nr. 9 andre ledd om alternativ tvisteløsning gjennomført i ophavsretsloven § 56 c stk. 6. Av bestemmelsen fremgår det at tvister om hvorvidt en brukers opplasting av innhold er et inngrep i opphavsretten, kan behandles av Ophavsretslicensnævnet. Både rettighetshavere, tilbydere av innholdsdelingstjenester og deres brukere kan be om å få behandlet tvisten i nemnda.

I de svenske forarbeidene (Prop. 2021/22:278 punkt 14.8) legges det til grunn at de allerede eksisterende ordningene for tvisteløsning utenfor domstolssystemet (voldgift og mekling) er tilstrekkelige for å oppfylle kravet om utenrettslig tvisteløsning i artikkel 17 nr. 9 andre ledd. For å gjøre meklingsordningen mer tilgjengelig, er det imidlertid fastsatt i forskrift at Patent- och registreringsverket skal ha en oversikt over aktuelle meklere som kan benyttes.

I Finland er artikkel 17 nr. 9 andre ledd gjennomført i upphovsrättslagen 55 §. Der er det etablert et nytt tvisteløsningssystem for behandling av tvister om hindring og fjerning av brukeropplastet innhold. Ordningen er frivillig og gratis for partene å benytte. Avgjørelsene gis gjennom ikke-bindende rekommandasjoner. Bruk av ordningen stenger ikke for andre tvisteløsningsmekanismer, slik som behandling i voldgift eller domstol. Det er lagt opp til en rask prosedyre hvor det benyttes en fullelektronisk og summarisk løsning. Den finske tvisteløsningsordningen administreres

av Undervisnings- och kulturministeriet, som også utnevner sakkyndige som skal avgjøre sakene.

18.4.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at artikkel 17 nr. 9 andre ledd gjennomføres i ny § 65 f. Etter bestemmelsen kan Opphavsrettsnemnda, på anmodning fra brukeren, gi en ikke-bindende sakkyndig uttalelse i saken. Forslaget innebærer at Opphavsrettsnemnda, på bakgrunn av allerede foreliggende dokumentasjon i saken (inkludert uttalelse fra rettighetshaver), vil kunne ta stilling til om tilgangen til innholdet er hindret eller fjernet i tråd med utkastet til § 86 b om brukernes interesser. På bakgrunn av uttalelsen fra Opphavsrettsnemnda vil tjenestetilbyderen kunne vurdere om det er grunnlag for å gjenopprette tilgangen til innholdet. Det ble lagt opp til en rask og skriftlig prosedyre, samt at den sakkyndige uttalelsen skal bekostes av tjenestetilbyderen i tråd med Kommisjonens retningslinjer.

18.4.5 Høringen

NRK og *Advokatforeningen* støtter forslaget. NRK fremhever likevel betydningen av at den alternative tvisteløsningsordningen ikke begrenser adgangen til senere å bringe tvisten inn for de ordinære domstolene.

BONO peker på at den foreslåtte tvisteløsningsmekanismen må ses i sammenheng med den interne klageordningen etter artikkel 17 nr. 9 første ledd. Videre tar BONO til orde for at også rettighetshaver og tjenestetilbyder bør kunne anmode om en sakkyndig uttalelse fra nemnda, tilsvarende den danske reguleringen. I forlengelsen av dette mener BONO at kollektive forvaltningsorganisasjoner eller andre organisasjoner bør kunne bringe saken inn for Opphavsrettsnemnda på vegne av rettighetshaver. BONO sine synspunkter støttes av *Norges Fotografforbund*.

IFPI Norge mener det ikke er nødvendig med en egen tvisteløsningsordning for innhold på nettbaserte innholdstjenester. IFPI Norge vurderer Opphavsrettsnemnda som uegnet for dette formålet, og viser til at voldgiftsinstituttet kan fungere som alternativ utenrettslig ordning, i tråd med den svenske vurderingen. Videre stiller IFPI Norge seg kritiske til nemndas kapasitet – tatt i betraktning de mange kompetanse- og mandatutvidelsene som foreslås – og at gratis tilgang for brukere kan føre til mange forespørsler om ikke-bindende uttalelser utover nemndas gitte ressurser.

18.4.6 Departementets vurderinger

Artikkel 17 nr. 9 andre ledd stiller krav om at det skal finnes en alternativ tvisteløsningsordning tilgjengelig som brukere av nettbaserte innholdsdelingstjenester kan benytte ved tvister om hindring og fjerning av innhold.

Departementet opprettholder forslaget om at direktivforpliktelsen gjennomføres ved at Opphavsrettsnemnda på anmodning fra brukeren kan gi en ikke-bindende sakkyndig uttalelse i saken. I høringen synes det bare å være *IFPI Norge* som mener at det ikke er behov for en alternativ tvisteløsningsordning for slike tvister.

BONO uttaler i høringen at ikke bare brukere, men også rettighetshavere og tjenestetilbydere, bør kunne få behandlet tvisten i nemnda. Departementet viser til at artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd kun regulerer brukernes tilgang til klage- og tvisteløsningsordninger. At forpliktelsene kun skal tilgodese brukerne, fremgår også av Kommisjonens retningslinjer for artikkel 17 side 25. Meningen med tvisteløsningsordningen er at brukere skal ha mulighet til å bestride tilbyderens avgjørelse om å blokkere innholdet. Departementet kan ikke se at det foreligger behov for at verken rettighetshavere eller tilbydere skal ha adgang til å gjøre det samme, og opprettholder derfor forslaget om at det kun er brukere som kan bringe saken inn for Opphavsrettsnemnda.

Når det gjelder forholdet mellom den interne klagebehandlingen (forslag til § 86 d) og den alternative tvisteløsningsordningen etter artikkel 17 nr. 9 andre ledd, deler departementet *BONOs* syn på at ordningene må ses i sammenheng. Formålet med den alternative tvisteløsningsordningen er nettopp å sikre brukeren adgang til å få overprøvd tjenestetilbyderens endelige avgjørelser om hindring eller fjerning av innhold truffet etter tjenestetilbyderens interne klageordning, jf. Kommisjonens retningslinjer side 25. Departementet kan imidlertid ikke se at dette gir grunnlag for å endre forslaget.

Forslaget innebærer at Opphavsrettsnemnda, på bakgrunn av allerede foreliggende dokumentasjon i saken, vil kunne ta stilling til om tilgangen til innholdet er hindret eller fjernet i tråd med forslaget § 86 b. Dette skal skje ved at nemnda gir en skriftlig sakkyndig uttalelse i saken. På bakgrunn av uttalelsen fra Opphavsrettsnemnda vil tjenestetilbyderen kunne vurdere om det er grunnlag for å gjenopprette tilgangen til innholdet.

Bestemmelsen om tvisteløsning ved brukeropplastet innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester foreslås tatt inn i ny § 65 f.

I § 65 foreslås det enkelte generelle regler om Opphavhavsrettsnemda, samt en forskriftshjemmel, jf. punkt 18.2.5.5. Den nærmere reguleringen av ordningen vil bli fastsatt i forskrift.

18.5 Meklingsordning for klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester

18.5.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven har ingen bestemmelser om mekling i forhandlinger om klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester.

18.5.2 Digitalmarkedsdirektivet

Etter digitalmarkedsdirektivet artikkel 13 er medlemsstatene forpliktet til å etablere en forhandlingsordning (meklingsordning) som kan bistå når rettighetshavere og brukere ikke blir enige om avtaler om rettigheter til bruk av audiovisuelle verk på forespørsel. Dette uavhengige organet skal yte bistand i forbindelse med forhandlingene om slike rettigheter og bidra til avtaleinngåelser. Etter fortalen punkt 52 står medlemsstatene ganske fritt til å bestemme hvordan ordningen skal utformes. Dette gjelder blant annet omfanget av bistanden og hvem som skal dekke kostnadene.

18.5.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 13 gjennomført i en ny bestemmelse i ophavsretsloven § 58 a. Bestemmelsen innebærer at Kulturministeriets eksisterende kompetanse etter § 52 til å utpeke en mekler i forhandlinger som gjelder de særskilte avtalelisensbestemmelsene, utvides til også å gjelde i forbindelse med forhandlinger om audiovisuelt innhold.

I Sverige er artikkel 13 gjennomført i lag om medling i vissa upphovsrättstvister 1 a, 3 og 5 §§. Gjennom disse endringene utvides virkeområdet til den eksisterende meklingsordningen, slik at også tvister om inngåelse av avtaler om bruk av filmverk på forespørsel omfattes. Anmodning om bistand i avtaleforhandlingene skal etter ordningen fremsettes til Patent- och marknadsdomstolen.

I Finland er det lagt til grunn at det ikke er nødvendig med lovendringer for å gjennomføre artikkel 13. I forarbeidene vises det til at direktivet ikke inneholder noe krav om å etablere en ny mekanisme eller nytt meklingsorgan, og at eksisterende meklingsordninger derfor kan benyttes, jf. RP 43/2022 rd side 40.

18.5.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at artikkel 13 gjennomføres i ny § 65 e ved at Opphavsrettsnemnda får kompetanse til å mekle i forhandlinger om klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester. Departementet la til grunn at slik meklingsbistand må være basert på frivillighet.

18.5.5 Høringen

I høringen er det få høringsinstanser som uttaler seg om forslaget om en meklingsordning for klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester. *Advokatforeningen*, *Kabel Norge* og *NRK* støtter forslaget om at Opphavsrettsnemnda får meklingskompetanse i slike saker og at ordningen skal være frivillig. Kabel Norge fremhever at meklingen ikke må innskrenke partenes adgang til å bringe slike tvistesaker – herunder tvister om vederlag – inn for domstolene.

18.5.6 Departementets vurderinger

Etter artikkel 13 må det etableres en meklingsordning som kan bistå i forhandlinger om klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester. Ordningen som foreskrives i artikkel 13 er nært beslektet med meklingsordningene på kringkastingsfeltet, jf. satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 11 og nett- og videresendingsdirektivet artikkel 6, jf. punkt 18.7.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at direktivforpliktelsen gjennomføres ved at Opphavsrettsnemnda får kompetanse til å mekle i slike saker. I tråd med høringsinnspillene legger departementet til grunn at mekling må være basert på frivillighet. Dette innebærer samtidig at ordningen ikke berører partenes rett til å bringe saken inn for domstolen, som *Kabel Norge* tar opp i høringen. Departementet antar at mekling vil ha størst betydning der bruken er avhengig av tillatelse fra flere rettighetshavere og det er problemer med å få klarert innholdet med samtlige.

Bestemmelsen om tvisteløsning ved klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester foreslås tatt inn i ny § 65 e.

I § 65 foreslås det enkelte generelle regler om Opphavhavsrettsnemda, samt en forskriftshjem-

mel, jf. punkt 18.2.5.5. Den nærmere reguleringen av ordningen vil bli fastsatt i forskrift.

18.6 Tvister om pressepublikasjoner

Digitalmarkedsdirektivet artikkel 15 etablerer en ny enerett for utgivere av pressepublikasjoner. I punkt 11.6 foreslås det at bestemmelsen gjennomføres i ny § 24 a.

Som hovedregel kan åndsverk og andre arbeider bare brukes dersom det foreligger en avtale med rettighetshaveren. Oppnås det ikke enighet om en avtale, innebærer dette normalt at verket ikke kan brukes. Det er dermed rettighetshaveren som i utgangspunktet har kontroll over om – og i hvilken utstrekning – andre kan bruke verket.

Der klarering av informasjonssamfunnstjenestenes bruk av pressepublikasjoner skjer gjennom avtalelisens, jf. forslaget § 62, vil avtalelisensordningens tvisteløsningsregler i § 65 (forslaget § 65 b) komme til anvendelse. I tilfeller hvor bruken utelukkende baseres på individuell avtale, finnes det imidlertid ikke tilsvarende ordninger etter åndsverkloven. Slike tvister må eventuelt forelegges domstolene eller andre allerede tilgjengelige tvisteløsningsordninger.

I høringsnotatet vurderte departementet behovet for en egen tvisteløsningsmekanisme for tvister knyttet til den nye eneretten for utgivere av pressepublikasjoner. Departementet konkluderte med at det ikke var behov for å etablere en særskilt ordning, og foreslo derfor ingen regulering på dette punktet.

Blant de høringsinstansene som uttaler seg eksplisitt om dette temaet, mener *Advokatforeningen* at det ikke er behov for en egen tvisteløsningsordning for slike tvister. *Mediebedriftenes Landsforening (MBL),* med støtte fra *TV 2* og *Norsk Redaktørforening*, fremhever imidlertid utfordringer med praktiseringen av artikkel 15 i flere land på grunn av teknologiplattformenes sterke posisjon. MBL peker på diverse tiltak som kan innføres for at vernet etter bestemmelsen skal bli effektivt, blant annet mekanismer for å løse tvister slik at avtaler kan inngås, samt etterfølgende håndheving.

Departementet opprettholder vurderingen fra høringsnotatet om at det ikke er behov for å etablere en egen tvisteløsningsmekanisme for tvister mellom utgivere av pressepublikasjoner og tilbydere av informasjonssamfunnstjenester knyttet til forslaget § 24 a. Selv om styrkeforholdet mellom disse partene kan være ujevnt, vil det normalt være tale om profesjonelle parter som har ressurser og forutsetninger til å håndtere alminnelig domstolsbehandling. Etter departementets syn er det nærliggende å anta at slike tvister uansett vil gå videre i rettssystemet, og at nemndsbehandling derfor kun vil være et unødvendig og fordyrende mellomledd.

Det vises videre til at ingen av de andre nordiske landene har innført noen særskilt tvisteløsningsmekanisme for pressepublikasjoner i sin lovgivning.

På bakgrunn av dette vil ikke departementet foreslå noen særskilt alternativ tvisteløsningsordning for tvister som berører den nye retten til pressepublikasjoner i forslaget § 24 a.

18.7 Meklingsordning på kringkastingsområdet

18.7.1 Gjeldende rett

Etter åndsverkloven § 65 første ledd kan hver av partene kreve mekling dersom det ikke kommer i stand avtale etter lovens særskilte avtalelisensbestemmelser. Det er gitt nærmere regler om dette i forskrift til åndsverkloven §§ 39 og 40, hvor det blant fremgår at meklingen ledes av Riksmekleren. Henvisningen til lovens særskilte avtalelisensbestemmelser omfatter § 57, som blant annet regulerer forholdet mellom kollektiv forvaltningsorganisasjon og distributør ved videresending av kringkastingssending. Gjennom henvisning i § 22 femte ledd får § 65 første ledd tilsvarende virkning i forholdet mellom kringkastingsforetak og distributør. Departementet har vurdert at denne reguleringen tilfredsstiller kravene i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 11, jf. blant annet Prop. 69 L (2014–2015) punkt 4.3.5.1.

18.7.2 Nett- og videresendingsdirektivet

Etter nett- og videresendingsdirektivet artikkel 6, skal det være mulig å søke meklingsbistand etter reglene i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 11 dersom det ikke inngås avtale mellom den kollektive forvaltningsorganisasjonen og operatøren av videresendingstjenester. Det samme gjelder mellom operatøren av videresendingstjenester og kringkastingsselskapet i spørsmål om tillatelse til videresending av sendinger. Etter nett- og videresendingsdirektivet artikkel 8 nr. 2 kan medlemsstatene fastsette at videresendingsreglene i blant annet artikkel 6 skal gjelde tilsvarende ved direkte injeksjon, jf. punkt 19.4.

Mens satellitt- og kabeldirektivet regulerer videresending i kabel, gjelder nett- og videresendingsdirektivet all annen videresending, jf. blant annet nett- og videresendingsdirektivet artikkel 2 nr. 2. Slik gjør nett- og videresendingsdirektivet også meklingsreglene mer teknologinøytrale.

18.7.3 Andre nordiske land

I Danmark er kravet om mekling i nett- og videresendingsdirektivet artikkel 6 gjennomført i ophavsretsloven § 48. Denne bestemmelsen var fra før av en gjennomføring av satellitt- og kabeldirektivet artikkel 11. Ved endringen utvides kompetansen til Ophavsretslicensnævnet til å omfatte enhver samtidig og uendret videresending av radio- og fjernsynssendinger.

I Sverige er artikkel 6 gjennomført ved endring i lag om medling i vissa upphovsrättstvister 1 og 11 §§. Endringen innebærer at den eksisterende meklingsadgangen for tvister knyttet til videresending i kabel, jf. satellitt- og kabeldirektivet artikkel 11, utvides til å gjelde tvister om alle typer videresending.

I Finland er artikkel 6 gjennomført ved endring i upphovsrättslagen 54 § om voldgift. Endringen innebærer at reguleringen også omfatter andre former for videresending enn i kabel.

18.7.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at gjeldende § 65 videreføres i ny § 65 b med visse justeringer.

Departementet vurderte behovet for lovendringer for å gjennomføre forpliktelsene i nett- og videresendingsdirektivet artikkel 6, jf. artikkel 8 nr. 2. Det ble lagt til grunn at endringer ikke var nødvendig, ettersom den gjeldende meklingsadgangen omfatter reguleringen som direktivet fastsetter.

For å styrke den faglige kompetansen i meklingsprosessen, og i tråd med den foreslåtte utvidelsen av Opphavsrettsnemndas mandat, foreslo departementet at Opphavsrettsnemnda overtar oppgaven som meklingsorgan fra Riksmekleren. Dette ble foreslått regulert i forskrift.

18.7.5 Høringen

IFPI Norge mener at det ikke er behov for en særskilt tvisteløsningsordning for tvister knyttet til artikkel 6, jf. artikkel 8 nr. 2, og viser i all hovedsak til sin argumentasjon om de øvrige forslagene til alternative tvisteløsningsmekanismer. IFPI Norge understreker likevel at en eventuell meklingsordning må være frivillig.

Gramo og *Norwaco* påpeker at det av prinsipielle rettssikkerhetsgrunner er problematisk at samme nemnd både skal mekle og treffe avgjørelse.

18.7.6 Departementets vurderinger

Etter nett- og videresendingsdirektivet artikkel 6, skal det, på tilsvarende måte som i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 11, legges til rette for mekling i tvister som omfattes av direktivets virkeområde. Artikkel 11 i satellitt- og kabeldirektivet er gjennomført i åndsverkloven § 65 første ledd, jf. § 22 femte ledd.

Departementet foreslår at gjeldende § 65 om tvisteløsning ved avtalelisens videreføres uten materielle endringer i ny 65 b, se punkt 18.9.

Forslaget § 65 b første ledd henviser blant annet til § 57, som er teknologinøytral og omfatter enhver videresending, trådløs som trådbundet. Det samme vil gjelde for kringkastingsforetaks rett til videresending etter forslaget til justering i § 22 første ledd, jf. punkt 19.3.6.4. Etter departementets syn er det ikke behov for andre lovendringer for å gjennomføre forpliktelsen i artikkel 6. Departementet foreslår i punkt 19.4.6 at adgangen i nett- og videresendingsdirektivet artikkel 8 nr. 2 benyttes, slik at henvisningen til § 57 også vil bety at meklingsordningen kan benyttes ved direkte injeksjon.

Gjennom oppdatering av henvisningen i § 22 femte ledd får ny § 65 b første ledd tilsvarende virkning i forholdet mellom kringkastingsforetak og distributør. Slik de norske bestemmelsene er utformet, vil derfor gjeldende meklingsadgang også omfatte virkeområdet for nett- og videresendingsdirektivet.

Den nærmere reguleringen av ordningen vil bli fastsatt i forskrift. Departementet vil i den forbindelse vurdere spørsmål om overføring av kompetansen til Opphavsrettsnemnda og om andre forhold som er tatt opp i høringen.

18.8 Tvister etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

18.8.1 Bakgrunn

Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 28 er en bestemmelse om lisensvilkår. Her fremgår det at lisensvilkårene skal baseres på

objektive og ikke-diskriminerende kriterier. I tillegg skal vederlaget for tillatt bruk være rimelig.

Brukernes rapporteringsplikt overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen er regulert i § 31. Bestemmelsen pålegger brukeren en rapporteringsplikt for opplysninger som er nødvendige for at organisasjonen skal kunne kreve inn og fordele vederlag.

Bestemmelsene i §§ 28 og 31 gjennomfører henholdsvis artikkel 16 nr. 2 første punktum og artikkel 17 i direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning (2014/26/EU). Direktivet stiller ikke krav om alternative tvisteløsningsordninger for tvister etter disse bestemmelsene. Om det skal legges til rette for slike ordninger, er ifølge direktivet artikkel 23 nr. 1 opp til medlemsstatene.

De andre nordiske landene har ikke opprettet særskilte alternative tvisteløsningsordninger for tilsvarende gjennomføringsbestemmelser, med unntak av tvister etter den danske gjennomføringsbestemmelsen for artikkel 17. Etter ophavsretsloven § 52 b stk. 4 og § 47 kan slike tvister forelegges Ophavsretslicensnævnet.

Det er heller ikke knyttet særskilte tvisteløsningsmekanismer til tvister som gjelder de norske gjennomføringsbestemmelsene. Behovet for en alternativ tvisteløsningsmekanisme (for eksempel ved en utvidelse av kompetansen til Vederlagsnemnda) ble tatt opp i forarbeidene til loven, jf. Prop. 53 L (2020–2021) side 111–112 og 115. Spørsmålet ble imidlertid utsatt til en samlet og helhetlig vurdering i forbindelse med gjennomføringen av digitalmarkedsdirektivet.

18.8.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å etablere en alternativ tvisteløsningsordning for enkelte bestemmelser i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

Departementet foreslo i utkast til nytt andre ledd i § 26 at Opphavsrettsnemnda gis kompetanse til å mekle i forhandlinger hvor partene er uenige om lisensvilkårene. Etter forslaget forutsetter slik meklingsbistand enighet mellom partene. Det ble vist at til den eksisterende ordningen i § 53, som gir domstolene adgang til å behandle tvister om foreslåtte lisensvilkår etter § 28, innebærer at det i første rekke er behov for alternativ tvisteløsning i form av meklingsbistand i slike saker.

Videre foreslo departementet i utkast til ny § 31 a at Opphavsrettsnemnda gis kompetanse til å behandle tvister om omfanget av brukernes rapporteringsplikt etter § 31, tilsvarende ordningen som er innført i Danmark. Det ble foreslått at også denne ordningen forutsetter enighet mellom partene.

18.8.3 Høringen

Forslaget om at Opphavsrettsnemnda skal kunne mekle i tvister om lisensvilkår får nokså bred støtte blant høringsinstansene, herunder *NRK*, *Advokatforeningen*, *BONO*, *Kopinor*, *Norwaco* og *TONO* (sistnevnte har inngitt innspill i etterkant av høringen). Advokatforeningen og NRK understreker imidlertid at en slik meklingsbistand må forutsette enighet mellom partene. Kopinor uttaler at reglene om tvisteløsning og mekling ved avtalelisens i åndsverkloven i § 65 (utkastet § 65 b) må anses som lex specialis der avtalen utløser avtalelisensvirkning, og ber om at dette presiseres i lovteksten.

Kopinor, *BONO*, *Norwaco* og *TONO* tar til orde for at Opphavsrettsnemnda også bør kunne fatte bindende avgjørelser i tvister om lisensvilkår, dersom partene er enige om det. Norwaco og BONO fremhever at en slik løsning harmonerer bedre med forslaget om at tvister om brukernes rapporteringsplikt kan bringes inn for og avgjøres av nemnda. *Kopinor* foreslår at nemnda gis tilsvarende kompetanse som domstolen har etter § 53, og uttaler:

> «Vår vurdering er at det vil gi en mer helhetlig og forutsigbar løsning om Opphavsrettsnemnda prøver lisensvilkår. Direktivet om kollektiv forvaltning krever ikke domstolsprøving. Det følger av artikkel 35 at lisensvilkår eventuelt kan legges fram «for eit anna uavhengig og upartisk tvisteløysingsorgan som har sakkunne på området immaterialrett». Etter vårt syn kan Opphavsrettsnemnda dermed gis tilsvarende kompetanse som domstolen her.»

Norwaco ber departementet vurdere om nemnda også kan gis kompetanse til å fastsette vilkår for andre lisenser dersom partene er enige om det, som et supplement til tvisteløsningsordningene for avtaler med avtalelisens.

Når det gjelder forslaget til en alternativ tvisteløsningsordning for tvister om omfanget av brukernes rapporteringsplikt etter § 31, støttes dette av *Norwaco*, *BONO*, *Advokatforeningen* og *TONO*.

Enkelte andre aktører, herunder *Allente*, *IFPI Norge* og *Kabel Norge*, uttrykker skepsis til behovet for en alternativ tvisteløsningsordning både når det gjelder lisensvilkår og rapporterings-

plikt. Allente viser til at domstolen allerede etter § 53 har kompetanse til å behandle tvister om lisensvilkår både før og etter avtale er inngått, og at rettsmekling er tilgjengelig. IFPI Norge fremhever at slike ordninger kan bli unødvendig ressurskrevende og at tvistene ofte gjelder komplekse og tekniske spørsmål som best behandles av domstolene. Både Kabel Norge og Allente presiserer likevel at de ikke har innvendinger mot departementets forslag, så lenge ordningene baserer seg på frivillighet, slik også forslaget legger opp til. Videre gir *Kabel Norge* uttrykk for at det er behov for å utvide nemndas kompetanse i tilknytning til brukernes rapporteringsplikt i § 31:

> «Kabel Norge har heller ikke innvendinger mot at Opphavsrettsnemnda gis kompetanse til å avgjøre tvister om rekkevidden av brukerens rapporteringsplikt etter § 31 a i lov om kollektiv forvaltning. Etter Kabel Norges oppfatning bør nemdas kompetanse i tilfelle også omfatte omfanget av den kollektive forvaltningsorganisasjonens opplysningsplikt […] Det bør derfor lages en generell bestemmelse og ikke bare et tillegg til § 31.»

18.8.4 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at Opphavsrettsnemnda gis kompetanse til å mekle i avtaleforhandlinger om lisensvilkår etter lov om kollektiv forvaltning om opphavsrett mv. § 28. Det legges til grunn at slik bistand må være basert på frivillighet, som fremhevet av blant andre *Advokatforeningen* og *NRK* i høringen.

Flere *høringsinstanser* på rettighetshaversiden foreslår at nemnda også bør kunne fatte bindende avgjørelser i tvister om lisensvilkår. Etter departementets vurdering vil tvister etter § 28 normalt bli behandlet i domstolene. Det er videre innført en særskilt bestemmelse i § 53 som åpner opp for at domstolen kan prøve om foreslåtte lisensvilkår – altså før det er inngått en avtale – er i samsvar med kravene i § 28. Denne adgangen taler etter departementets syn for at det først og fremst vil være behov for meklingsbistand i situasjoner hvor partene er uenige om lisensvilkårene. Etter departementets vurdering er det derfor ikke behov for å gi Opphavsrettsnemnda kompetanse til å avgjøre slike tvister, eller til å prøve forslag til lisensvilkår på tilsvarende måte som domstolene etter § 53. Signalene fra *høringsinstansene* tyder også på at det er ulike oppfatninger om behovet for en slik utvidelse.

Departementet legger uansett til grunn at mekling i slike saker vil være mindre ressurskrevende og også kunne være konfliktdempende sammenlignet med domstolsbehandling av forslag til lisensvilkår etter § 53.

Etter innspill fra *Kopinor* i høringen er det tatt inn en presisering i bestemmelsen for å klargjøre forholdet til åndsverklovens regler om tvisteløsning (mekling) ved avtalelisens (forslag til ny § 65 b).

Departementet opprettholder også forslaget om at Opphavsrettsnemnda får kompetanse til å behandle tvister om brukernes rapporteringsplikt etter § 31. På samme måte som for mekling i avtaleforhandlinger om lisensvilkår, legger departementet til grunn at partene må være enige om å bringe tvisten inn for nemnda. Etter departementets vurdering vil nemndsbehandling av slike tvister være en naturlig forlengelse av Opphavsrettsnemndas mandat, ettersom rapporteringsplikten i § 31 har nær tematisk tilknytning til opplysningsplikten som foreslås i åndsverkloven § 69 a.

Kabel Norge påpeker i høringen at nemndas kompetanse også bør omfatter tvister knyttet til kollektive forvaltningsorganisasjoners opplysningsplikt. Departementet viser til at dette spørsmålet ikke har vært på høring og vil derfor ikke ta stilling til slik regulering nå.

Bestemmelser om meklingsbistand i avtaleforhandlinger om lisensvilkår og tvisteløsning om brukerens rapporteringsplikt foreslås tatt inn i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 26 nytt andre ledd og ny § 31 a.

I § 65 foreslås det enkelte generelle regler om Opphavhavsrettsnemda, samt en forskriftshjemmel, jf. punkt 18.2.5.5. Den nærmere reguleringen av ordningen vil bli fastsatt i forskrift.

18.9 Tvisteløsning ved avtalelisens

Åndsverkloven § 65 har regler om tvisteløsning ved avtalelisens. For de særskilte avtalelisensene (§§ 46, 47, 50 og 57) kan hver av partene kreve mekling dersom avtale ikke kommer i stand, jf. første ledd første punktum. Dersom partene er enig om det, kan Vederlagsnemnda fastsette tillatelse til og vilkår for bruk, jf. første ledd andre punktum. På tilsvarende måte kan også tvist om tolkningen av avtalen avgjøres av nemnda, jf. andre ledd.

Disse reglene gjelder også der avtale med kringkastingsforetak om adgang til å gjøre opptak av foretakets sendinger for slik bruk som omfattes av §§ 46 eller 47, ikke kommer i stand, jf. § 65

tredje ledd. For å sikre bruk av verk i undervisningsvirksomhet, er det gitt en særskilt regel i § 65 fjerde ledd. Kommer avtale om eksemplarfremstilling etter § 46 ikke i stand etter at megling etter første ledd er gjennomført, kan hver av partene kreve at tillatelse til og vilkår for eksemplarfremstillingen på bindende måte avgjøres av nemnda.

Departementet foreslo i høringsnotatet å videreføre gjeldende § 65 i ny § 65 b. Det ble ikke foreslått materielle endringer, bortsett fra at virkeområdet for bestemmelsen ble utvidet til også å gjelde de nye særskilte avtalelisensbestemmelsene i utkastet § 50 a (verk som er ute av handelen) og § 62 (pressepublikasjoner). Nemndas navn ble dessuten foreslått endret til Opphavsrettsnemnda.

I høringen tar *BONO* og *Kopinor* til orde for at bestemmelsen om generell avtalelisens i § 63 andre ledd også bør omfattes av tvisteløsningsmekanismene i ny § 65 b.

BONO uttaler:

> «Vi vurderer det slik at behovet for alternativ tvisteløsning er like stort for slike avtaler, som for avtaler iht. de spesielle avtalelisensbestemmelsene. Dette understrekes ved innføringen av bestemmelser som DSM-direktivets art. 4 og art, 17, som legger til rette for en forhandlingssituasjon mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner som BONO og bla. store internasjonale tech-selskaper. Dette er avtaler som trolig vil inngås med generell avtalelisensvirkning (forutsatt at departementet ikke innfører spesielle avtalelisensbestemmelser tilknyttet disse).
>
> Særlig i forbindelse med artikkel 17, anser vi det som viktig å tilrettelegge for alternativ tvisteløsning for at gjennomføringen av art. 17 skal være effektiv.»

D e p a r t e m e n t e t viser til at spørsmålet om tvisteløsning i form av mekling ble vurdert i forbindelse med innføringen av generell avtalelisens i åndsverkloven, jf. Prop. 69 L (2014–2015) punkt 3.2.5. Det fremgår der at situasjonen med generell avtalelisens er annerledes enn der lovgiveren har definert området for avtalelisensen, og departementet anså det derfor ikke naturlig å innføre en tilsvarende rett til mekling som for de særskilte avtalelisensene. I Prop. 69 L (2014–2015) side 29 uttaler departementet:

> «[…] For generell avtalelisens er anvendelsesområdet ikke på samme måte definert i loven, og det er ikke nødvendigvis rimelig at én av partene skal kunne kreve megling i alle slike tilfeller. Dersom en av partene mener at forutsetningene for anvendelse av avtalelisens ikke er til stede, er det ikke innlysende at den annen part bør ha et ubetinget krav på megling om inngåelse av slik avtale. […]»

Departementet er enig i at det i enkelte tilfeller vil kunne være hensiktsmessig å benytte mekling også for generell avtalelisens. Det antas også at bruken av generell avtalelisens kan bli mer aktuell i tiden fremover som følge av gjennomføring av bestemmelsene om tekst- og datautvinning og plattformansvaret i digitalmarkedsdirektivet artikkel 4 og 17, jf. punkt 4.7.5 og 13.2.6.6. Departementet fastholder imidlertid vurderingen i Prop. 69 L (2014–2015) om at mekling i slike situasjoner ikke bør være noe hver av partene har krav på. Hvis det skal gis regler om mekling for generell avtalelisens, bør begge parter være enige om å benytte meklingsordningen. I lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 26 nytt andre ledd er det foreslått en frivillig meklingsadgang i avtaleforhandlinger om lisensvilkår, jf. punkt 18.8.4. Departementet legger til grunn at denne bestemmelsen også kan være anvendelig dersom partene ønsker mekling i forhandlinger om generell avtalelisens.

For øvrig vises det til omtalen i punkt 4.7.5 og 13.2.6.6, hvor det fremgår at departementet vil se an behovet for og eventuelt vurdere nye særskilte avtalelisensbestemmelser på et senere tidspunkt.

I høringen foreslår *Kopinor* videre at utkastet til § 65 b første ledd første punktum endres, slik at det fremgår av lovteksten at hver av partene skal kunne kreve mekling i Opphavsrettsnemnda, subsidiært hos Riksmekleren. D e p a r t e m e n t e t viser til at spørsmål om den nærmere reguleringen av meklingsadgangen etter denne bestemmelsen vil bli vurdert i forbindelse med fastsettelse av forskriften, herunder forslaget fra høringsnotatet om overføring av kompetansen fra Riksmekleren til Opphavsrettsnemnda.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at § 65 videreføres i ny § 65 b med visse justeringer.

19 Nett- og videresendingsdirektivet

19.1 Bakgrunn

Nett- og videresendingsdirektivet ((EU) 2019/789) regulerer opphavsrettslige spørsmål i forbindelse med visse nettoverføringer og distribusjon av radio- og fjernsynsprogrammer.

Direktivet bygger videre på satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) og innebærer en ytterligere harmonisering av reguleringen på området. Siden 1993-direktivet ble vedtatt, har det skjedd betydelige endringer i hvordan kringkastingssendinger distribueres og mottas. Dette gjelder både formidlingen fra kringkastingsforetak til distributører og sluttbrukeres tilgang, også gjennom nettbaserte tjenester. Det er derfor en fordel at mekanismene for klarering av rettigheter i sendingene, og reguleringen av disse, er tilsvarende oppdaterte.

Ifølge direktivet er kringkastingsprogrammer viktige for å fremme kulturelt og språklig mangfold og sosial utjevning og for å øke tilgangen til informasjon, og det er et mål å øke utbredelsen av slike programmer. På denne bakgrunnen er formålet med direktivet å styrke grensekryssende tilgang til kringkastingsprogrammer i det indre markedet, blant annet ved å lette klareringen av rettigheter i programmene. I direktivet søkes det å legge til rette for dette gjennom ny regulering på tre hovedområder:

- anvendelse av opprinnelseslandsprinsippet på kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester (artikkel 3), jf. punkt 19.2 nedenfor
- utøvelse av rettigheter til videresending av radio- og fjernsynsprogrammer (artikkel 4 til 7), jf. punkt 19.3 nedenfor
- overføring av programmer ved såkalt direkte injeksjon («direct injection») (artikkel 8), jf. punkt 19.4 nedenfor.

I tillegg inneholder direktivet formåls- og definisjonsbestemmelser i artikkel 1 og 2 og sluttbestemmelser i artikkel 9 til 14.

I Norden er direktivet foreløpig bare gjennomført i EU-landene. I Danmark og Sverige trådte gjennomføringsreglene i kraft 7. juni 2021, mens de i Finland trådte i kraft 3. april 2023.

I høringsnotatet foreslo departementet en direktivnær gjennomføring av reguleringen nevnt i kulepunktene ovenfor, jf. punkt 19.2.4, 19.3.4 og 19.4.4 nedenfor, hvor disse forslagene gjennomgås.

19.2 Anvendelse av opprinnelseslandsprinsippet på kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester

19.2.1 Gjeldende rett

Selv om åndsverkloven ikke har uttrykkelige regler om geografisk virkeområde, følger det av det såkalte territorialitetsprinsippet at loven gjelder på norsk territorium (og for handlinger som anses å finne sted her). Når opphavsrettsbeskyttet innhold gjøres tilgjengelig i Norge for bruk her, vil prinsippet neppe reise særlige spørsmål knyttet til lovens anvendelse eller hvor rettighetene skal klareres. Men ofte gjøres slikt innhold tilgjengelig for bruk på tvers av landegrensene, og da må det tas stilling til hvor den opphavsrettslig relevante handlingen faktisk finner sted – eller skal anses å finne sted – og dermed hvor rettighetene skal klareres. Om en tjeneste tilbys fra land A for bruk (også) i land B, blir spørsmålet om rettighetene skal klareres i land A eller B (eller begge), og dette er løst ulikt avhengig av hvilken type tjeneste det er snakk om.

Ved grensekryssende kringkasting er dette regulert gjennom et såkalt senderlandsprinsipp. Dette innebærer at det er reglene i landet hvor kringkastingen sendes fra, som skal anvendes. Prinsippet fremgår av satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF), hvor det i fortalen punkt 18 også omtales som et opprinnelseslandsprinsipp («country-of-origin principle»). Begrepene senderland og opprinnelsesland må anses som synonyme. I denne sammenhengen innebærer prinsippet at tilgjengeliggjøringen skal anses å skje utelukkende i det landet hvor sendingen har sin opprinnelse, jf. artikkel 1 nr. 2 bokstav b:

> «Tilgjengeliggjøring for allmennheten via satellitt skal finne sted bare i den medlemsstat der

de programbærende signaler, under et kringkastingsforetaks kontroll og ansvar, føres inn i en ubrutt kjede som fører opp til satellitt og tilbake mot jorda.»

Ved gjennomføringen av direktivet ble det lagt til grunn at prinsippet er i samsvar med gjeldende norsk rett, og det ble ikke foreslått egne lovregler for gjennomføring av det, jf. Ot.prp. nr. 15 (1994–95) side 175.

I sak C-290/21 (AKM) klargjorde EU-domstolen at senderlandsprinsippet ikke bare gjelder for kringkastingsforetakets klarering: Også satellittdistributørens eventuelle tilleggsklarering av rettigheter for satellittkringkasting skal «alene» skje i senderlandet, det vil si det landet der kringkastingsforetaket har introdusert de programbærende signalene inn i sendekjeden opp til satellitten.

Portabilitetsforordningen ((EU) 2017/1128) gir regler for å sikre at abonnenter av såkalte «portable nettbaserte innholdstjenester» også får tilgang til disse tjenestene ved midlertidig opphold i en annen medlemsstat (grensekryssende portabilitet). Artikkel 4 fastslår at leveringen av tjenesten og den tilgangen og bruken abonnenten har ved midlertidig opphold utenfor bostedsstaten, utelukkende skal anses å finne sted i bostedsstaten. Bestemmelsen innebærer at de opphavsrettslig relevante handlingene som finner sted når tjenesten stilles til rådighet for forbrukere for grensekryssende portabilitet etter forordningen, rettslig sett ikke skal anses å skje i det landet abonnenten oppholder seg midlertidig, men i dennes bostedsstat. Denne «rettslige fiksjonen» betyr at tilbydere kan tilby grensekryssende portabilitet på grunnlag av avtaler og lisenser med rettighetshavere som gjelder tilgjengeliggjøring og bruk i abonnentens bostedsstat. Forordningen ble ved lov 20. desember 2018 nr. 120 gjennomført i åndsverkloven § 112 a, jf. Prop. 10 LS (2018–2019).

Ved annen grensekryssende tilgjengeliggjøring av internettbaserte tjenester antas utgangspunktet å være at tjenestene skal klareres i mottakerlandene.

19.2.2 Nett- og videresendingsdirektivet

Nett- og videresendingsdirektivet artikkel 3 inneholder regler om anvendelsen av opprinnelseslandsprinsippet («country of origin principle») på kringkastingsforetaks «tilknyttede nettbaserte tjenester» («ancillary online services»).

Slike tjenester er i artikkel 2 nr. 1 definert som nettbaserte tjenester som består i at radio- eller fjernsynsprogrammer leveres til allmennheten av et kringkastingsforetak, eller under dets kontroll og ansvar, samtidig med eller i et definert tidsrom etter kringkastingsforetakets sending av disse programmene, samt alt materiale som er knyttet til en slik sending.

Ifølge artikkel 3 nr. 1 skal tilgjengeliggjøring og eksemplarfremstilling av verk eller arbeider som inngår i programmer som leveres i slike tjenester, anses å finne sted bare i den medlemsstaten der kringkastingsforetaket har sitt hovedsete. For programmer som inngår i fjernsynssendinger, gjelder dette imidlertid bare for nyhets- og aktualitetsprogrammer eller for kringkastingsforetakets selvfinansierte egenproduksjoner, jf. nr. 1 bokstav b. Fjernsynssendinger av sportsbegivenheter og verk og andre vernede arbeider som inngår i slike sendinger, omfattes ikke av reglene, jf. nr. 1 siste punktum.

Artikkelen har også regler om beregning av vederlag for bruk av rettigheter når opprinnelseslandsprinsippet får anvendelse, jf. nr. 2. Ved denne beregningen skal det tas hensyn til «alle sider» ved tjenesten, for eksempel tjenestens funksjoner, herunder hvor lenge programmene i den skal være tilgjengelige, tjenestens publikum og hvilke språkversjoner som tilbys. Denne reguleringen tilsvarer i stor grad det som fremgår av satellitt- og kabeldirektivets fortale punkt 17.

Reglene om bruk av opprinnelseslandsprinsippet skal likevel ikke påvirke avtalefriheten for rettighetshavere og kringkastingsforetak til i overensstemmelse med EU-retten å avtale begrensninger i utnyttelsen av slike rettigheter, jf. nr. 3. Denne reguleringen tilsvarer i stor grad det som fremgår av satellitt- og kabeldirektivets fortale punkt 16.

Artikkel 3 utdypes for øvrig i fortalen, særlig i punkt 8 til 13. I tillegg fremgår det av fortalen punkt 1 og 2 at det overordnede målet med direktivet, om å styrke den grensekryssende tilgangen til kringkastingsprogrammer, også inngår i begrunnelsen for reglene i artikkel 3. Videre fremgår det av fortalen punkt 6 at også reglene i artikkel 3 er med på å supplere reguleringen i satellitt- og kabeldirektivet.

For å hindre at anvendelsen av opprinnelseslandsprinsippet omgås ved å forlenge gyldighetstiden til eksisterende avtaler som er relevante for levering, tilgang til eller bruken av en tilknyttet nettbasert tjeneste, skal prinsippet få anvendelse også på eksisterende avtaler, men med en overgangsperiode, jf. artikkel 11. I denne overgangsperioden bør prinsippet ikke få anvendelse på de

eksisterende avtalene, slik at det om nødvendig er tid til å tilpasse dem til direktivet.

I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet i artikkel 5 i traktaten om Den europeiske union innebærer ikke direktivet noen plikt til å levere tilknyttede nettbaserte tjenester over landegrensene, jf. fortalen punkt 26.

19.2.3 Andre nordiske land

I Danmark er artikkel 3 gjennomført i ophavsretsloven § 87 a. Paragrafen er ny og er plassert i kapittelet om lovens rekkevidde. Reguleringen bestemmer at når det aktuelle radio- eller fjernsynsforetaket har sitt hovedsete i Danmark, så skal, med henblikk på utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter, overføring, på forespørsel-tilgjengeliggjøring og nødvendig eksemplarfremstilling anses for å finne sted i Danmark. Det er presisert i ordlyden at foretakets tilknyttede nettbaserte tjenester skal ha et «klart og underordnet forhold» til foretakets utsendelser. Bestemmelsen er for øvrig avgrenset i samsvar med artikkel 3 nr. 1. Reguleringen i artikkel 3 nr. 2 om beregning av vederlag er også inntatt i gjennomføringsbestemmelsen, mens reguleringen i artikkel 3 nr. 3 om friheten til å avtale begrensninger i utnyttelsen, ikke er lovfestet.

I Sverige er artikkel 3 gjennomført i upphovsrättslagen 61 b §. Paragrafen er ny og er plassert i kapittelet om lovens rekkevidde. Reguleringen fastsetter at når et radio- eller fjernsynsforetak gjør et program tilgjengelig for allmennheten i en nettbasert tjeneste, skal den opphavsrettslig relevante «åtgärden» anses å skje i det land hvor foretaket hovedsakelig er etablert. Det er presisert at dette bare gjelder ved utøvelsen av de rettigheter som kreves for å utnytte verk og andre prestasjoner som er vernet etter den svenske loven, og som inngår i radio- eller fjernsynsprogrammet. Det er også tatt inn en forutsetning om at foretakets hovedsakelige etablering skal være i et land innen EØS-området. Bestemmelsen er for øvrig avgrenset i samsvar med artikkel 3 nr. 1. Det fremgår av gjennomføringsbestemmelsen at når det avtales vederlag for utnyttelsen, så skal avtalepartene ta hensyn til «alle aspekter» ved tjenesten. I likhet med gjennomføringen i Danmark er reguleringen i artikkel 3 nr. 3 om friheten til å avtale begrensninger i utnyttelsen, ikke tatt inn i loven.

I Finland er artikkel 3 gjennomført i upphovsrättslagen 64 b §. Paragrafen er ny og er plassert i kapittelet om lovens rekkevidde. Reguleringen angir at overføring av grensekryssende tjenester som er tilknyttet radio- eller fjernsynsprogrammer, skal anses å skje utelukkende i det EØS-land hvor senderforetaket er etablert. Det samme gjelder for fremstilling av nødvendige eksemplar av verk eller andre prestasjoner som inngår i de tilknyttede tjenestene. Bestemmelsen er for øvrig avgrenset i samsvar med artikkel 3 nr. 1. I motsetning til gjennomføringen i Danmark og Sverige sier ikke bestemmelsen noe om beregning av vederlag, mens det er tatt inn i loven en regulering av friheten til å avtale begrensninger i territoriell utnyttelse.

19.2.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet gjennomføring av artikkel 3 i ny § 115 a. I likhet med gjennomføringen i øvrige nordiske land er gjennomføringsparagrafen plassert i kapittelet om lovens rekkevidde.

Når et kringkastingsforetak gjør radio- eller fjernsynsprogrammer tilgjengelig for allmennheten i en grensekryssende tilknyttet nettbasert tjeneste, følger det av forslaget at de opphavsrettslig relevante handlinger ved levering og bruk av tjenesten anses å skje i det landet hvor foretaket har sitt hovedsete. Det samme gjelder for materiale som er tilknyttet slike programmer. At «de opphavsrettslig relevante handlinger» skal anses å skje i hjemlandet, innebærer at det er i dette landet klareringen skal skje. Det ble presisert i merknadene at det ved klareringen skal tas hensyn til «alle sider» ved tjenesten, herunder størrelsen på publikum som har tilgang til og bruker den.

Forslaget oppstiller enkelte forutsetninger for at reguleringen skal komme til anvendelse. For det første kreves det at tjenesten leveres av kringkastingsforetaket, eller at foretaket har kontroll med og ansvar for tjenesten. For det andre må tilgjengeliggjøringen skje samtidig med eller i et definert tidsrom i tilknytning til den opprinnelige sendingen. For det tredje må det i audiovisuell sammenheng bare gjøres tilgjengelig nyhets- eller aktualitetsprogrammer eller programmer som foretaket selv har helfinansiert og produsert. For det fjerde må foretakets hovedsete være i et land innen EØS-området. I forslaget ble det dessuten presisert at reguleringen ikke gjelder for fjernsynssendinger av sportsbegivenheter og verk og prestasjoner som inngår i dem. Ifølge forslaget gjelder opprinnelseslandsprinsippet dermed for alle radioprogrammer som inngår i de omfattede tjenestene, mens det bare gjelder for enkelte fjernsynsprogrammer, og ikke overhodet for fjernsynssendinger av sportsbegivenheter.

Direktivet artikkel 3 nr. 2 og 3 om vederlagsberegning og avtalefrihet ble ikke foreslått inntatt

i selve lovbestemmelsen, men prinsippene ligger like fullt til grunn for forslaget i høringsnotatet. Det samme gjelder presiseringer i fortalen av hvordan artikkel 3, jf. artikkel 2 nr. 1, skal forstås, herunder at foretakets tilknyttede nettbaserte tjenester skal ha et «klart og underordnet forhold» til foretakets utsendelser.

19.2.5 Høringen

I høringen er det i første rekke organisasjoner som representerer rettighetshavere til innholdet i kringkastingssendinger, som uttaler seg. Dette omfatter *Gramo, IFPI Norge, Norsk Journalistlag (NJ), Norwaco, Produsentforeningen NORA* og *TONO*. I tillegg har *Advokatforeningen* og *Allente* enkelte merknader til forslaget, mens *NRK* har et omfattende innspill, hvor det fremheves at det knytter seg stor grad av usikkerhet til direktivets rekkevidde og de begrensningene som gjelder for audiovisuelle produksjoner.

Høringsinstansene synes generelt å være enige i at det er nødvendig å innføre egne regler for at opprinnelseslandsprinsippet i en viss utstrekning skal gjelde ved grensekryssende tilgjengeliggjøring av kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester.

Overordnet tar rettighetshaversiden til orde for at opprinnelseslandsprinsippet anvendt på de omfattede tjenestene bør begrenses så mye som mulig, og at begrensninger i prinsippet bør fremgå av selve lovbestemmelsen, ikke bare av forarbeidene.

TONO uttaler at prinsippet i direktivet anvendes som et juridisk grep for å løse en grenseoverskridende vanskelig floke, og som kun kan aksepteres i spesielle tilfeller:

> «Det er generelt betenkelig å snu utgangspunktet om mottakerlandsprinsippet rundt for denne type opphavsrettslig relevante handlinger. Begrensningene som fremgår av direktivet må derfor tydeliggjøres.»

Flere aktører på rettighetshaversiden mener det bør fremgå av lovteksten at prinsippet bare får anvendelse på tjenester som har et «klart og underordnet forhold» til foretakets utsendelser, jf. fortalen punkt 8. Ifølge *NRK* bør imidlertid dette kravet ikke tolkes som en begrensning i hvordan tjenesten kan bygges opp.

Også *Advokatforeningen* mener at denne presiseringen fra fortalen punkt 8 bør lovfestes, men er ellers enig med departementet i at det ikke er nødvendig å lovfeste prinsippene for beregning av vederlag eller partenes adgang til å inngå avtale om å begrense utnyttelsen. Det er imidlertid flere høringsinstanser på rettighetshaversiden som ikke er enige i dette. Når det gjelder prinsippene for beregning av vederlaget, viser *IFPI Norge* til at det i høringsnotatet ikke ble ansett nødvendig med lovfesting av disse, blant annet med henvisning til åndsverkloven § 69:

> «IFPI er uenig i dette. For det første gjelder retten til rimelig vederlag i foreslått § 69 ikke produsentene, mens retten til betaling som fremgår av artikkel 3 nr. 2 i nett- og videresendingsdirektivet også må gjelde for produsentene. […] For det andre er det andre betingelser for vurderingen av fastsetting av vederlag etter nett- og videresendingsdirektivet enn det som ivaretas i foreslått § 69.»

Også *Norwaco* understreker at de spesielle kravene til vederlagsberegning bør tas inn i loven, slik at det ikke oppstår tvil om at også publikum utenfor opprinnelseslandet skal tas i betraktning ved vederlagsfastsettelsen:

> «En bestemmelse som fastslår at en handling kun skal anses å skje i ett land, selv om verk gjøres tilgjengelig for et vesentlig større publikum, kan feilaktig lede til en slutning om at det kun er publikum i opprinnelseslandet som skal hensyntas ved vederlagsfastsettelsen.»

Norwacos uttalelse støttes i sin helhet av *BONO, Creo, GramArt, Norges Fotografforbund, NJ, Norsk Skuespillerforbund* og *Virke Produsentforeningen*. Den støttes også av *Gramo*, som for øvrig ber om at den norske gjennomføringsbestemmelsen blir lik den danske.

Allente kan på sin side ikke se behov for noen særskilt bestemmelse om beregning av vederlag, siden tilsvarende krav som utgangspunkt allerede må anses å følge av åndsverkloven § 69 og lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 28.

Allente uttaler videre:

> «Det følger av direktivet at senderlandsprinsippet for disse nettbaserte tjenestene på tilsvarende måte som for satellittkringkasting gjelder tjenester levert til allmennheten av kringkastingsforetaket selv *eller «under dets kontroll og ansvar»*. Dette er samme formulering som brukt i SatCab-direktivets artikkel 1 nr. 2 for satellittkringkasting og som også omfatter kringkasters distribusjon ved hjelp av distributør, jfr. AKM.

> Allente legger til grunn at begrepet skal forstås på tilsvarende måte for kringkastingsnære tjenester, dvs. at senderlandsprinsippet også vil gjelde for distributørens distribusjon i situasjoner der en distributør distribuerer kringkastingsnære nettbaserte tjenester, f.eks. kringkasters play-tjeneste, sammen med selve hoved TV-tjenesten etter avtale med kringkaster.»

Også *Norwaco* viser til dette kravet og støtter at det tas inn i lovteksten. *Norwaco* savner imidlertid – i likhet med flere andre på rettighetshaversiden – en uttrykkelig klargjøring av at bestemmelsen ikke er en lovvalgsregel, men kun en legalfiksjon knyttet til utøvelsen av rettigheter.

Norwaco viser videre til at det i fortalen punkt 8 fremgår at tjenesten kan gi tilgang samtidig med eller i et definert tidsrom «etter sendingen», mens det ifølge høringsnotatet kan gis tilgang samtidig med eller i et definert tidsrom «i tilknytning til» sendingen, noe som synes å være en utvidelse sammenlignet med direktivet.

Flere stiller spørsmål ved dette, blant andre *IFPI Norge*:

> «Etter IFPIs syn er det ikke adgang til å foreta en slik utvidelse av definisjonen, fordi en utvidelse vil innebære at tjenesten (a) i realiteten ville være en frittstående interaktiv nettbasert medietjeneste som konkurrerer med tjenester som ikke tilbys av kringkastere og som ikke er underlagt opprinnelseslandsprinsippet, og (b) åpenbart ikke har «et klart og underordnet forhold til kringkastingsforetakets sendinger», slik det kreves etter fortalepunkt 8.»

IFPI Norge viser videre til at det er to typer tjenester som opprinnelseslandsprinsippet vil få anvendelse på – «simulcast-tjenester og catch up-tjenester» – og at det bør fremgå av § 115 a at en overføring i den første kategorien må være «uendret» og «uavkortet».

Også *NRK* påpeker at tilgang kan gis «etter» sendingen og at direktivet synes å ta utgangspunkt i at programmer blir kringkastet lineært før de blir lagt ut i nettbaserte tjenester, mens rekkefølgen for NRK i dag er motsatt. NRK ber departementet om å klargjøre flere forhold knyttet til hvordan innholdet kan gjøres tilgjengelig, slik at NRK kan tilby tilgang med utgangspunkt i en programkatalog lik den man i dag finner i NRK TV. Samtidig understreker NRK at usikkerheten knyttet til direktivets rekkevidde vil redusere sannsynligheten for at norske kringkastingsforetak vil benytte de mulighetene lovendringene gir.

NRK har også synspunkter på hvordan formuleringer som bidrar til denne usikkerheten, bør forstås. Unntaket for «sportsbegivenheter» bør etter NRKs syn bare omfatte hele programmer fra idrettsarrangementer med kommersiell verdi internasjonalt, ikke mindre nasjonale konkurranser uten eksklusivitet eller programmer som bare delvis inneholder sportsinnhold. NRK mener begrepet «aktualitetsprogrammer» bør forstås videre enn det som ble lagt til grunn i høringsnotatet, slik at reguleringen også vil omfatte dokumentarfilmer om aktuelle hendelser eller samfunnstemaer. Når det gjelder avgrensningen mot programmer som kringkastingsforetaket ikke selv har helfinansiert og produsert, påpeker NRK at reguleringen bør omfatte de produksjonene NRK tar initiativet til, finansierer og har kontroll over når det gjelder resultat og utnyttelse.

NRK tar også opp et spørsmål som verken er behandlet i direktivet eller høringsnotatet, og som gjelder forholdet mellom den nye reguleringen og bruk som pretenderes å skje med grunnlag i avgrensningsregler, for eksempel sitatretten. Så lenge vilkårene for anvendelse av opprinnelseslandsprinsippet er oppfylt, er det NRKs syn at kringkastingsforetaket da kun trenger å forholde seg til avgrensningsreglene i den nasjonale opphavsrettslovgivningen.

19.2.6 Departementets vurderinger

19.2.6.1 Innledning

Når opphavsrettsbeskyttet innhold gjøres tilgjengelig over landegrensene, må det tas stilling til hvor den opphavsrettslig relevante handlingen skal anses å finne sted, og hvor rettighetene dermed skal klareres. Ved satellittkringkasting fastsetter satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) at dette skal være sender- eller opprinnelseslandet. Etter departementets syn kan dette prinsippet ikke uten videre anvendes også på kringkastingsforetakenes tilknyttede nettbaserte tjenester. Snarere synes utgangspunktet å ha vært at de nettbaserte tjenestene skal anses å gjøres tilgjengelig i mottakerlandet, jf. blant annet EU-domstolens avgjørelse i C-173/11 (Football Dataco II) avsnitt 34–42 med videre henvisninger. I nett- og videresendingsdirektivet fastslås imidlertid at opprinnelseslandsprinsippet også skal gjelde for verk eller arbeider i nærmere angitte programmer som tilbys i kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester. Prinsippet skal gjelde for alle radioprogrammer, men bare for fjernsynsprogrammer som er

nyhets- og aktualitetsprogrammer eller programmer som foretaket selv har helfinansiert og produsert. Prinsippet skal ikke gjelde for fjernsynssendinger av sportsbegivenheter og verk og arbeider som inngår i dem.

For gjennomføring av artikkel 3, jf. artikkel 2 nr. 1, er det nødvendig å innføre regler om at opprinnelseslandsprinsippet i en viss utstrekning skal gjelde ved grensekryssende tilgjengeliggjøring av kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester. Riktignok vil noen slike tjenester også være omfattet av portabilitetsforordningen, men rettsaktene gjelder likevel ulike forhold: Forordningen gjelder bare for abonnements- og innloggingstjenester og regulerer situasjonen når brukeren av tjenesten oppholder seg midlertidig i en annen medlemsstat enn bostedsstaten. Nett- og videresendingsdirektivet regulerer grensekryssende tilgjengeliggjøring av de omfattede tjenestene uten krav om abonnement/innlogging eller hensyn til hva som er brukernes bostedsstat. I motsetning til i forordningen oppstilles det i direktivet begrensninger i hvilket programinnhold som er omfattet av reguleringen, og ved beregningen av vederlaget skal det også tas hensyn til publikum utenfor staten hvor kringkastingsforetaket har sitt hovedsete.

Med enkelte justeringer som vil gjennomgås i det følgende, opprettholder departementet forslaget fra høringsnotatet om at artikkel 3 gjennomføres i ny § 115 a. Som i de øvrige nordiske landene som allerede har gjennomført reguleringen, foreslås den nye paragrafen plassert i åndsverklovens kapittel om lovens rekkevidde.

Departementet har søkt å avklare uklarheter i den utstrekning det er tilstrekkelig dekning i rettskildene for å gjøre det, men for visse tilfeller er det ikke klare holdepunkter for en gitt tolkning. I disse tilfellene må det overlates til rettspraksis å avklare det nærmere innholdet.

19.2.6.2 Nærmere om opprinnelseslandsprinsippet og omfattet bruk

Anvendt på kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester innebærer opprinnelseslandsprinsippet at alle opphavsrettslig relevante handlinger knyttet til grensekryssende tilgjengeliggjøring og bruk av tjenestene, skal anses å finne sted bare i kringkastingsforetakets hjemland. Alle rettigheter som er nødvendige for å gjøre innholdet tilgjengelig i hele EØS-området, behøver dermed bare å klareres i dette landet. Det er noen nyanseforskjeller i hvordan kringkastingsforetakets tilknytning til hjemlandet er angitt i direktivets ulike språkversjoner – i den norske oversettelsen benyttes begrepet «hovedsete». I samsvar med dette og begrepsbruken som ble innført i åndsverkloven § 115 ved gjennomføringen av satellitt- og kabeldirektivet, opprettholdes forslaget fra høringsnotatet om å benytte begrepet «hovedsete» i gjennomføringsbestemmelsen.

Gjennomføringen av direktivet skal legge til rette for at verk og vernede arbeider som inngår i omfattede programmer, kan (1) overføres, (2) gjøres tilgjengelig på forespørsel og (3) fremstilles eksemplar av, i den utstrekning det er nødvendig for levering av, tilgang til eller bruk av tjenesten over landegrensene. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at gjennomføringsbestemmelsen skal gjelde «opphavsrettslig relevante handlinger ved levering og bruk av tjenesten». Reguleringen innebærer at de opphavsrettslig relevante handlingene bare skal anses å finne sted i kringkastingsforetakets hjemland, selv om tjenestene også er tilgjengelige i andre land. I *høringen* ble det blant rettighetshavere etterlyst en klargjøring av at bestemmelsen ikke er en lovvalgsregel, men kun en legalfiksjon knyttet til utøvelsen av rettigheter. Etter departementets syn innebærer bestemmelsen primært en avklaring av at de omfattede delene av tjenestene tilgjengeliggjøres og brukes i opprinnelseslandet i stedet for mottakerlandet, som ville vært alternativet.

Etter forslaget i høringsnotatet skulle bruken anses å skje i den EØS-staten hvor kringkastingsforetaket har sitt hovedsete. Departementet foreslår å justere dette, slik at bruken ifølge § 115 a skal anses å skje i Norge når foretaket har sitt hovedsete her. Dermed vil bestemmelsen regulere når åndsverkloven kommer til anvendelse, i tråd med systemet i loven for øvrig. Det vil da ikke fremgå eksplisitt av loven at bruk i Norge av en tilknyttet nettbasert tjeneste fra et foretak med hovedsete i en annet EØS-stat, skal anses å skje i hovedsetestaten. Den rettslige virkningen følger likevel implisitt av at prinsippet i § 115 a gjelder for hele EØS-området.

Departementet antar det vil være riktig, slik *NRK* fremholder i høringen, at opprinnelseslandsprinsippet også vil innebære at kringkastingsforetaket kun trenger å forholde seg til nasjonale avgrensningsregler i tilfeller hvor dette er aktuelt og vilkårene for anvendelse av prinsippet ellers er oppfylt. Dette innebærer at en tilgjengeliggjøring som påberopes å være hjemlet i for eksempel retten til å gjengi korte utdrag i § 22 fjerde ledd, kun trenger å vurderes etter den

nasjonale bestemmelsen – og ikke etter tilsvarende bestemmelser i andre EØS-stater hvor tjenesten også er tilgjengelig. Dette forutsetter at man befinner seg innenfor de aktuelle programkategoriene og at vilkårene for anvendelse av opprinnelseslandsprinsippet for øvrig er oppfylt.

19.2.6.3 Omfattede tjenester og aktører

Etter artikkel 2 nr. 1 består en «tilknyttet nettbasert tjeneste» i at programmer leveres til allmennheten av et kringkastingsforetak, eller under foretakets kontroll og ansvar, samtidig med eller i et definert tidsrom etter at programmene ble sendt, samt alt materiale som er knyttet til en slik sending. Hva som nærmere ligger i dette, er omtalt i fortalen punkt 8. Der presiseres det blant annet at både lineære og såkalt tidsforskutte tjenester omfattes, og at tjenestene skal ha et klart og underordnet forhold til kringkastingsforetakets sendinger.

At tjenesten skal leveres av foretaket selv «eller under foretakets kontroll og ansvar», indikerer at tjenesten også kan leveres av andre enn foretaket. Samtidig presiseres det i fortalen punkt 9 at opprinnelseslandsprinsippet utelukkende bør få anvendelse på forholdet mellom rettighetshavere og kringkastingsforetak, noe det også ble vist til i høringsnotatet. Fortalen bør nok på dette punktet leses i lys av ordlyden i direktivets artikler, og dommen som ble avsagt 25. mai 2023 i sak C-290/21 (AKM), virker også å være relevant. I denne saken ble blant annet satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 1 nr. 2 bokstav b vurdert. Denne bestemmelsen benytter også formuleringen «under et kringkastingsforetaks kontroll og ansvar». EU-domstolen kom i saken til at senderlandsprinsippet også omfattet distributørens tilleggsklarering, slik at også denne bare skulle skje i senderlandet. Det er nærliggende at likelydende formuleringer i de to direktivene skal tolkes likt.

Uansett er det kringkastingsforetaket som skal ha kontroll med og ansvar for leveringen av tjenesten, og det presiseres i fortalen punkt 9 at reguleringen bare skal gjelde ved levering og bruk av tjenesten – ikke ved senere overføring eller eksemplarfremstilling av beskyttet innhold som inngår i den. Siden opprinnelseslandsprinsippet anvendes for å forenkle klareringen av rettigheter ved levering av tjenestene – og dermed oppnå målet om økt utbredelse av tjenestene over landegrensene – bør imidlertid reguleringen legge til rette for klarering av alle rettigheter som er nødvendige for at tjenestene skal kunne leveres slik.

Fortalen punkt 8 inneholder flere presiseringer, blant annet at reguleringen også omfatter tjenester som gir tilgang til materiale som «beriker» eller på annen måte «utvider» programmene, herunder ved å gi forhåndsomtale av dem. Dermed får reguleringen både anvendelse på tjenester som leveres til brukere sammen med kringkastingstjenester, og på tjenester som kan være tilgjengelige for brukerne atskilt fra kringkastingstjenesten. Ifølge fortalen er det ingen forutsetning at brukerne har tilgang til kringkastingstjenesten, for eksempel gjennom et abonnement. Fortalen understreker videre at reguleringen ikke berører kringkastingsforetakenes frihet til å tilby slike tilknyttede nettbaserte tjenester gratis eller mot betaling.

Det som faller utenfor reguleringen, er tjenester som gir tilgang til enkeltstående elementer fra et radio- eller fjernsynsprogrammer, og tjenester som tilbyr innhold som ikke er knyttet til et program sendt av kringkastingsforetaket. Eksempler er tjenester som gir tilgang til individuelle musikk- eller audiovisuelle verk, musikkalbum eller bestillingsvideoer.

Eksempler på omfattede tjenester vil være kringkastingsforetaks egne tjenester for strømming av lyd- og audiovisuelt innhold (såkalte «nettspillere»), som for eksempel NRK TV, NRK Radio og TV 2 Play. For omfattede programmer i disse tjenestene vil dermed de opphavsrettslig relevante handlingene ved levering og bruk av tjenestene, anses å finne sted bare i Norge. Rettighetene trenger dermed bare å klareres i Norge, selv om programmene gjøres tilgjengelig og brukes også i andre land innen EØS-området.

I lys av høringen vil departementet foreslå noen justeringer i lovteksten for å klargjøre at på forespørsel-tilgjengeliggjøring av programmer i tjenesten bare kan skje i et «definert» tidsrom «etter» at programmene ble sendt ut. Programmet kan også gjøres tilgjengelig samtidig (parallelt) med utsendelsen, men direktivets ordlyd tilsier at lineær tilgjengeliggjøring må finne sted for at programmet også skal kunne tilbys på forespørsel. «Materiale som er knyttet til» sending av programmet kan også legges ut i forkant av sendingen. Dette er omtalt nærmere i merknadene til § 115 a. Videre foreslås det å innta i lovbestemmelsen at tjenesten skal ha et «klart og underordnet forhold» til kringkastingsforetakets sendinger. Dette gjøres ikke for å begrense hvordan en slik tjeneste skal kunne bygges opp, men for å la presiseringen fra direktivet fremgå av loven.

Departementet kan ikke se at det er nødvendig å definere de omfattede tjenestene i loven utover

det som fremgår av forslaget § 115 a. Det samme gjelder «underkategoriene» lineære («simulcasting») og tidsforskutte tjenester («catch-up»-tjenester). Når det gjelder slike tjenester, og grensene mellom dem, vises det til Prop. 104 L (2016–2017) punkt 4.5.7.2, hvor grensen mellom parallelle nettutsendinger og på forespørsel-tjenester ble vurdert.

19.2.6.4 Omfattede programmer og sendinger

Overordnet

Artikkel 3 nr. 1 angir hvilke programmer og sendinger som er omfattet. Her fremgår det at reguleringen gjelder for alle radioprogrammer, mens den bare gjelder for enkelte fjernsynsprogrammer og -sendinger. Bakgrunnen for denne avgrensningen er nærmere omtalt i fortalen punkt 10, hvor det vises til de særlige forholdene som gjør seg gjeldende ved finansiering og lisensiering av visse audiovisuelle verk. Departementet er enig med *NRK* i at begrunnelsen for at reguleringen begrenses til visse typer fjernsynsprogrammer og -sendinger, bør kunne tjene som rettesnor når det skal vurderes hvilken rekkevidde avgrensningene på det audiovisuelle området skal ha. Siden opprinnelseslandsprinsippet og forenklet rettighetsklarering anvendes for å oppnå direktivets formål om styrket grensekryssende tilgang til programmer, er det naturlig at anvendelsen av prinsippet som et utgangspunkt bare skal avgrenses når «de særlige forholdene med hensyn til finansierings- og lisensieringsordningene for visse audiovisuelle verk, som ofte er basert på territorielle lisenser med enerett», tilsier det.

Den første avgrensningen går ut på at reguleringen bare gjelder for fjernsynsprogrammer som er «nyhets- og aktualitetsprogrammer» eller «kringkastingsforetakets fullt finansierte egenproduksjoner». Den andre avgrensningen for fjernsynsprogrammer består i at reguleringen ikke får anvendelse på «sendinger av sportsbegivenheter og verk og andre vernede arbeider som inngår i dem». For programmer og sendinger som ikke omfattes av reguleringen, vil mottakerlandsprinsippet gjelde.

«Nyhets- eller aktualitetsprogrammer»

Fortalen utdyper ikke nærmere hva som menes med «nyhets- eller aktualitetsprogrammer» (siden de to programkategoriene er ulike og reguleringen også skal omfatte sending av programmer i bare den ene kategorien, foreslås «eller» benyttet i stedet for «og», som i direktivet). I et innspill forut for høringsnotatet mente *Norwaco* at «aktualitetsprogrammer» ikke omfatter dokumentarfilm. Departementet antok i høringsnotatet at dette som et utgangspunkt må være riktig, men presiserte samtidig at «dokumentarfilm» ikke et rettslig definert begrep, og at det neppe alltid vil være et klart skille mellom programmer i kategoriene «dokumentar» og «aktualitet».

I høringen er *Norwaco* tilfreds med angivelsen av dette utgangspunktet, mens *NRK* er kritisk. NRK uttaler at «dokumentar» og «aktualitet» ikke er to sidestilte og gjensidig utelukkende «kategorier», og at det er naturlig å karakterisere mange audiovisuelle produksjoner som «dokumentarer», samtidig som de etter sitt innhold eller sin kontekst må sies å være «nyhets- eller aktualitetsprogrammer». NRK viser videre til at det ved tolkningen av begrepet «nyhets- eller aktualitetsprogrammer» vil være nærliggende å se hen til Høyesteretts uttalelser i HR-2022-1113-A (Rogstad-saken) avsnitt 56 til 74.

Høyesterett tolket her dagshendingsvilkåret i åndsverkloven § 36 – som tar utgangspunkt i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 5 nr. 3 bokstav c om retten til gjengivelse «in connection with the reporting of current events» – til etter omstendighetene å kunne omfatte også «undersøkende journalistikk, som typisk går over lengre tid og hvor det er avdekking av forhold av samfunnsmessig betydning som er formålet», særlig der det er tale om «kritisk journalistikk». Slike produksjoner – som kan ta form som nettopp «dokumentarfilmer» – kan ifølge NRK derfor være å anse som et *nyhetsprogram*.

NRK uttaler videre:

> «I tillegg kommer audiovisuelle produksjoner som ikke *omtaler* «current *events*», men som derimot *omhandler* «current *affairs*» (NRKs kursiveringer), som er det begrepet som brukes i den engelske versjonen av nett- og videresendingsdirektivet art. 3 nr. 1 bokstav b i). Her vil det nettopp kunne være tale om «dokumentarfilmer» som tar for seg mer generelle, grunnleggende samfunnsfenomener og -temaer i tiden. Slike dokumentarfilmer må anses å være omfattet av *aktualitetsprogram*-alternativet lovutkastet § 115 a første ledd andre punktum bokstav c.»

Ifølge NRK er det uansett klart at klassiske debattprogrammer (for eksempel Dagsnytt 18 og Debatten) og nyhetsmagasin (for eksempel Urix) er å anse som aktualitetsprogrammer.

Etter departementets vurdering er det ikke nødvendigvis noen sterk motstrid mellom uttalelsene fra NRK og i høringsnotatet. Ulike oppfatninger om det angitte utgangspunktet vil bero på hva som legges i begrepet «dokumentarfilm», og det er ikke nødvendigvis det sentrale i denne sammenhengen. Det avgjørende er om programmet omfattes av kategoriene «nyhet» eller «aktualitet». Dokumentarfilm og andre programmer som omfattes av en av kategoriene, vil være dekket av reguleringen, mens dokumentarfilm og andre programmer som ikke omfattes av en av kategoriene, ikke vil være det. Momentene som NRK viser til synes relevante, men departementet understreker at den nærmere grensen er det opp til rettspraksis å trekke.

«Kringkastingsforetakets fullt finansierte egenproduksjoner»

Hva som menes med «kringkastingsforetakets fullt finansierte egenproduksjoner» omtales nærmere i fortalen punkt 10. Når det gjelder finansieringen, presiseres det at denne må være dekket utelukkende av foretaket selv, men at midlene kan stamme fra offentlige kilder. Med «egne produksjoner» menes ifølge fortalen produksjoner som utføres av foretaket ved bruk av egne ressurser. Produksjoner som bestilles hos produsenter som er uavhengige av foretaket, vil ikke være omfattet. Det vil heller ikke samproduksjoner være. I tilknytning til forståelsen av begrepet «egne produksjoner» argumenterer *NRK* i høringen for at begrepene «egne ressurser» og «uavhengige» i fortalen punkt 10 må nyanseres. For å vise hvorfor, gjennomgår *NRK* egne produksjonstyper, hvor det skilles mellom programinnkjøp (visningsrettigheter til andres produksjoner uten innflytelse på innholdet), internproduksjoner (hovedsakelig interne ressurser, alltid helfinansiert av NRK) og eksternproduksjoner (i all hovedsak eksterne ressurser, finansiering varierer). Samproduksjoner kan ifølge NRK gå på tvers av skillelinjen intern/ekstern, og NRK skiller mellom reelle og økonomiske samproduksjoner, hvor sistnevnte er mest vanlig.

NRK uttaler:

> «Her legger co-produsentene kun i penger og inviteres til å komme med innspill til prosjektets kreative utvikling. Det økonomiske bidraget vil ikke være å anse som en investering som kaster av seg, men i realiteten normalt kun et forhåndskjøp av visningsrettigheter for å få realisert prosjektet, uten at co-produsenten blir sittende med produsentrettigheter. Ved eventuell kommersiell videreutnyttelse vil co-produsenten ikke få noen av inntektene.»

Etter NRKs syn må de produksjonene NRK tar initiativet til, betaler for og hvor NRK har kontroll over resultatet og utnyttelsen, regnes som NRKs «egne produksjoner» i direktivets forstand og falle innenfor opprinnelseslandsprinsippet. Dette vil ifølge NRK omfatte alle internproduksjoner og de av eksternproduksjonene som er fullfinansiert av NRK, samt de økonomiske samproduksjonene. *NRK* viser også til at mange av de produksjonene NRK publiserer, klart vil falle utenfor virkeområdet for opprinnelseslandsprinsippet:

> «Innkjøpte programmer er produsert uten noen som helst innflytelse fra NRK, og de er heller ikke finansiert av oss. Her treffer begrunnelsen om «territoriell enerett».
>
> Også eksternproduksjoner hvor den private produsenten selv står for eller har fått innhentet deler av finansieringen, faller utenfor opprinnelseslandsprinsippet. I de tilfellene kostnadene deles, vil produksjonen ikke være «fully financed» av NRK, og av den grunn falle utenfor direktivets (og den nye lovbestemmelsens) virkeområde.
>
> Videre vil opprinnelseslandsprinsippet ikke gjelde for de «reelle» samproduksjonene. Dette fordi produsentene eier produksjonen sammen, og derfor også vil fordele eventuelle inntekter ved kommersiell videreutnyttelse etter at kringkasterne selv har publisert eksklusivt i en periode.»

Det er i tilknytning til hvilke produksjoner som er omfattet, at NRK mener begrepene «egne ressurser» og «uavhengige» i fortalen punkt 10 må nyanseres.

«Egne ressurser» kan etter NRKs syn ikke forstås strengt. I motsatt fall vil bestemmelsen etter deres syn få utilsiktet begrenset betydning, siden også helt ordinære internproduksjoner delvis baserer seg på ressurser utenfra. Begrunnelsen for at reguleringen begrenses til visse typer fjernsynsprogrammer, tilsier ifølge NRK ikke at disse produksjonene skal falle utenfor. NRK viser til at dette gjelder tilsvarende for de eksterne produksjonene som er fullfinansiert av NRK, men som i hovedsak baserer seg på eksterne ressurser. NRK kan ikke se at disse skal behandles annerledes.

Formuleringen «uavhengig av kringkastingsforetaket» må ifølge NRK forstås i lys av kon-

teksten. NRK viser til at de eksterne produksjonsselskapene er «uavhengige» av NRK i den forstand at NRK ikke har eierandeler i dem, men de er ikke uavhengige av NRK når de produserer på NRKs bestilling. NRK anfører at de tvert imot er underlagt deres redaksjonelle instruksjoner. NRK mener derfor at uavhengighetskravet ikke er til hinder for den forståelsen NRK har argumentert for.

D e p a r t e m e n t e t er enig i at uavhengighetskravet kan forstås slik, og gjennomgangen av NRKs produksjonstyper viser at det er gode grunner for ikke å tolke «egne ressurser» strengt. Begrunnelsen for å avgrense reguleringen, jf. fortalen punkt 10 første punktum, taler heller ikke mot en slik tolkning. Dersom opprinnelseslandsprinsippet kommer til anvendelse i en slik situasjon, vil den primære virkningen være forenklet klarering. Dette innebærer ikke nødvendigvis lavere kostnader til klarering, ettersom vederlagsfastsettelsen også skal ta hensyn til publikum utenfor Norge. I slike tilfeller kan det hevdes at hensynet til økt tilgang bør tillegges større vekt. Departementet understreker imidlertid at dette er grenser som det i siste instans er opp til EU-domstolen å trekke.

«Fjernsynssendinger av sportsbegivenheter»

Opprinnelseslandsprinsippet skal ikke gjelde for fjernsynssendinger av sportsbegivenheter og verk eller arbeider som inngår i dem (også her foreslås «eller» benyttet i stedet for «og», jf. ovenfor om «nyhets- eller aktualitetsprogrammer»). Hva som nærmere ligger i dette, er ikke utdypet i fortalen utover at avgrensningen knyttes til «de særlige forholdene med hensyn til finansierings- og lisensieringsordningene for visse audiovisuelle verk, som ofte er basert på territorielle lisenser med enerett», jf. fortalen punkt 10. I høringen argumenterer *NRK* for at dette tilsier en avgrenset forståelse av «fjernsynssendinger av sportsbegivenheter».

D e p a r t e m e n t e t er enig i at begrunnelsen for avgrensningen treffer godt for idrettsarrangementer med høy kommersiell verdi, hvor territorielle lisenser med enerett er normalen. For mindre nasjonale konkurranser uten eksklusivitet, og hvor det heller ikke finnes et marked utenfor landets grenser, stiller det seg annerledes. Dette tilsier at «sportsbegivenheter» forbeholdes idrettsarrangementer med en kommersiell verdi internasjonalt. At ikke alle idrettsarrangementer er omfattet, synes også å være lagt til grunn i de svenske forarbeidene. Her uttales det at «[i]drottsevenemang är typiskt sett större och kommersiella idrottstillställningar», jf. Prop. 2020/21:153 side 38.

NRK mener videre at avgrensningen bare bør gjelde for idrettsprogrammer som er rene sendinger «fra» idrettsarrangementer, for eksempel visning av en fotballkamp med tilhørende studioproduksjon i pauser etc. Dette betyr ifølge NRK at avgrensningen ikke bør omfatte rene studioproduksjoner der NRK for eksempel lager innhold i tilknytning til store sportsbegivenheter NRK ikke har visningsrettigheter til, eller et aktualitetsprogram eller andre egenproduksjoner som omhandler idrett.

Endelig mener NRK at avgrensningen ikke bør gjelde for programmer som bare «delvis» inneholder sendinger fra idrettsarrangementer, for eksempel sportsdelen av Dagsrevyen eller et «aktualitetsprogram» som har med mindre sportselementer.

NRK uttaler:

> «Samlet sett ber vi departementet slå fast at det er en forutsetning for at regelen kommer til anvendelse, at fjernsynssendingen er en sending som i all hovedsak er dedikert til å sende fra det aktuelle arrangementet. Med andre ord – at regelen må forstås på «programnivå», ikke ned på «innholdsnivå».»

Etter d e p a r t e m e n t e t s syn fremstår dette som godt begrunnede avgrensninger i hvordan unntaket om «fjernsynssendinger av sportsbegivenheter» bør forstås. Forståelsen harmonerer også med begrunnelsen for å avgrense opprinnelseslandets anvendelse på det audiovisuelle området. Like fullt er det opp til rettspraksis – ikke departementet – å trekke den nærmere grensen.

Oppsummering

Basert på disse vurderingene foreslås det inntatt i forslaget § 115 a en angivelse av hvilke programmer og sendinger som er omfattet, i samsvar med reguleringen i artikkel 3 nr. 1.

19.2.6.5 Beregning av vederlag

Direktivet har regler om beregning av vederlag i artikkel 3 nr. 2. Av første ledd fremgår at det ved beregningen skal tas hensyn til «alle sider» ved tjenesten. Fortalen punkt 12 presiserer at dette inkluderer størrelsen på publikum i både kringkastingsforetakets hjemstat og i andre medlemsstater der man har tilgang til og bruker den aktuelle tjenes-

ten. Av artikkel 3 nr. 2 andre ledd fremgår at første ledd ikke utelukker at beløpet som skal betales, beregnes på grunnlag av kringkastingsforetakets inntekter. Også dette utdypes i fortalen punkt 12.

Som nevnt i punkt 19.2.2, fremgår et tilsvarende prinsipp for beregning av vederlaget av fortalen punkt 17 i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF). Ved gjennomføringen av dette direktivet ble det ikke inntatt noen særskilt bestemmelse om vederlagsberegning i åndsverkloven. Etter åndsverkloven § 69 andre ledd skal det ved vurderingen av hva som utgjør et rimelig vederlag, blant annet legges vekt på «hvilke rettigheter som overdras, hva som er vanlig på området og de konkrete forhold som gjør seg gjeldende». For avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner, bestemmer lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 28 at «lisensvilkårene skal baseres på objektive og ikke-diskriminerende kriterier». De momentene som nevnes i nett- og videresendingsdirektivet artikkel 3 nr. 2, kan anses å være slike konkrete forhold eller kriterier som etter gjeldende regulering skal vektlegges.

Det er delte syn i høringen på departementets forslag om ikke å lovfeste prinsippet for vederlagsberegning. *IFPI Norge* påpeker at «[p]rodusenter (og utøvende kunstnere) vil være en rettighetshavergruppe som berøres i størst grad av implementeringen av nett- og videresendingsdirektivet, og da spesielt opprinnelseslandsprinsippet». Etter IFPI Norges syn er det viktig å sikre at rettighetshaverne ikke kommer dårligere ut som følge av opprinnelseslandsprinsippet, og vederlaget som betales må derfor baseres på den økonomiske verdien av en EØS-lisens som per i dag anvendes for å dekke tilsvarende bruk. IFPI Norge foreslår en lovfesting av prinsippet for vederlagsfastsettelse i sitt høringssvar.

Etter departementets syn vil det i utgangspunktet ikke bidra til klarhet om det skal gjelde egne regler for beregning av vederlag for bruk etter § 115 a, særlig hvis den generelle reguleringen også kunne vært benyttet. Også det at det ikke er gitt egne regler om vederlagsberegning for bruk etter senderlandsprinsippet som følger av satellitt- og kabeldirektivet, taler etter departementets syn mot at den tilsvarende beregningen etter nett- og videresendingsdirektivet skal lovfestes.

Etter en samlet vurdering har departementet likevel kommet til at prinsippet bør lovfestes. I denne vurderingen er det blant annet lagt vekt på at § 69 ikke gjelder for alle grupper av rettighetshavere som vil omfattes av reguleringen i § 115 a. Som IFPI Norge fremhever i høringen, vil dette blant annet gjelde for produsenter av lydopptak. Videre er det lagt vekt på at det ved vederlagsfastsettelsen også skal ses hen til publikum utenfor Norge. Selv om dette også kunne vært vektlagt etter de gjeldende reglene, er det et forhold som er spesielt ved den bruken som § 115 a åpner for, og som slik sett kan tale for en egen regulering av vederlagsfastsettelsen for bruk som omfattes av denne bestemmelsen.

19.2.6.6 Avtalefrihet

Etter artikkel 3 nr. 3 og fortalen punkt 13 skal den nye reguleringen ikke berøre rettighetshavernes og kringkastingsforetakenes frihet til å inngå avtale om å begrense utnyttelsen av rettighetene som er omfattet av opprinnelseslandsprinsippet, forutsatt at begrensningen er i samsvar med EØS-retten. Tilsvarende fremgår det av siste setning i fortalen punkt 10 at slike begrensninger også kan være territoriale, slik at partene i avtale kan begrense hvilke land det aktuelle innholdet kan gjøres tilgjengelig i. I høringen ønsker flere aktører på rettighetshaversiden at en tilsvarende presisering tas inn i lovbestemmelsen. At det kan inngås avtale om en mer begrenset bruk enn det reguleringen legger til rette for, er imidlertid i samsvar med det som ellers gjelder for åndsverklovens fravikelige regler. I likhet med det som er lagt til grunn i danske og svenske forarbeider, anser departementet at det derfor ikke er nødvendig å lovfeste partenes adgang til å inngå avtale om begrenset utnyttelse. Tilsvarende vurdering ble gjort ved gjennomføringen av satellitt- og kabeldirektivet, hvor en lignende presisering i fortalen punkt 16 ikke ble lovfestet. Forutsetningen fra direktivet vil uansett ligge til grunn for reguleringen i § 115 a, slik at rettighetshaver og kringkastingsforetak for eksempel kan avtale at tjenesten bare skal være tilgjengelig i enkelte territorier, ikke hele EØS.

19.2.6.7 Overgangsregler

Etter artikkel 11 første ledd skal avtaler om utøvelse av opphavsrett og nærstående rettigheter i slike tjenester som artikkel 3 regulerer, og som er i kraft 7. juni 2021 (som var medlemsstatenes gjennomføringsfrist etter artikkel 12), være omfattet av artikkel 3 fra og med 7. juni 2023 dersom de utløper etter den datoen.

For EØS/EFTA-statene fremgår det av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 at «7. juni 2021» og «7. juni 2023» skal forstås som henholdsvis «ikrafttredelsesdatoen» og «to år etter ikrafttredelsesdatoen» for EØS-komiteens beslutning,

jf. beslutningen artikkel 1 nr. 2 andre ledd bokstav b. Dette innebærer at § 115 a vil få virkning også for avtaler som er inngått når reguleringen trer i kraft, men først etter en overgangsperiode på to år, forutsatt at avtalen fortsatt gjelder på dette tidspunktet. For avtaler som inngås etter at reguleringen er trådt i kraft, vil § 115 a gjelde uten noen overgangsperiode. Som det fremgår ovenfor, har imidlertid partene adgang til å inngå avtale om begrenset utnyttelse av rettigheter.

19.2.6.8 Oppsummering

Departementet foreslår på denne bakgrunn at artikkel 3, jf. artikkel 2 nr. 1, gjennomføres i ny § 115 a, med en utforming som ligger tett opp til direktivets ordlyd.

19.3 Videresending av radio- og fjernsynsprogrammer

19.3.1 Gjeldende rett

Ved ny åndsverklov i 2018 ble det gitt en ny og teknologinøytral avtalelisensbestemmelse i § 57 for klarering av rettigheter til audiovisuelt innhold og radiosendinger. Etter første ledd første punktum, jf. siste ledd, kan radio- og audiovisuelle produksjoner og verk som inngår i slike, gjøres tilgjengelig for allmennheten ved «nærmere angitt overføring» når den som foretar tilgjengeliggjøringen oppfyller vilkårene for avtalelisens. Bestemmelsen er ment å dekke alle former for overføring, slik at den vil være tilpasningsdyktig overfor endringer i teknologien. Overføringsbegrepet omfatter også videresending, og det er i andre og tredje ledd gitt noen særregler om dette.

For det første fremgår det av § 57 tredje ledd første punktum at opphavers enerett til samtidig og uendret videresending av verk som lovlig inngår i kringkastingssending, bare kan utøves gjennom en organisasjon som kan inngå avtalelisensavtale. Bestemmelsen har bakgrunn i reglene i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 9, som fastsetter et prinsipp om obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning på området. Dette gjelder likevel ikke for kringkastingsforetaks rettigheter i sine sendinger, jf. § 57 tredje ledd andre punktum, som har sin bakgrunn i satellitt- og kabeldirektivet artikkel 10. Denne reguleringen om kringkastingsforetakets rettigheter omfatter både rettigheter som et kringkastingsforetak har etter loven, og rettigheter som det har ervervet. Dermed er det bare rettigheter til innholdet i sendingene som ikke er overført til kringkastingsforetaket, som er underlagt obligatorisk kollektiv forvaltning.

Etter § 57 andre ledd første punktum gjelder ikke avtalelisensen etter første ledd dersom opphaveren overfor noen av partene i avtalen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk. Av andre punktum fremgår at forbudsretten ikke gjelder for samtidig og uendret videresending av verk som lovlig inngår i kringkastingssending. Rettighetshaver til innholdet i sendingen kan dermed ikke nedlegge forbud mot overføring som er å anse som videresending.

Begrepet «videresending» er ikke definert i loven. I forarbeidene er det lagt til grunn at begrepet er ment å være teknologinøytralt, i den forstand at både den opprinnelige sendingen og videresendingen kan være både trådbundne og trådløse, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 5.25. For at det skal være tale om videresending, må imidlertid den aktuelle overføringen (distribusjonen) foretas av et annet foretak enn det opprinnelige, jf. Bernkonvensjonen artikkel 11 *bis*. Videre er det lagt til grunn at videresending forutsetter at det finnes en primærsending å videresende. At videresendingen må være «samtidig og uendret» sammenlignet med denne, jf. § 57 tredje ledd første punktum, innebærer at tilgjengeliggjøring på forespørsel ikke omfattes. (Slik tilgjengeliggjøring er imidlertid omfattet av § 57 første ledd, jf. også andre punktum, hvor det er bestemt at det også kan fremstilles eksemplar som er nødvendig for tilgjengeliggjøringen.)

Spørsmålet om hva som skal anses som videresending har vært omtvistet, særlig som følge av den teknologiske utviklingen der distribusjon skjer på andre måter enn tidligere. Det var i årene før ny åndsverklov trådte i kraft, flere rettstvister om videresendingsbegrepet. Blant annet avsa Høyesterett i 2016 dom i den såkalte Get-saken (HR-2016-562-A) som gjaldt spørsmålet om det var å anse som videresending av kringkastingssendinger når et kabelselskap distribuerer fjernsynskanaler som det mottar i lukket elektronisk forsendelse, men som samtidig kringkastes via satellitt og over bakkenettet. Høyesterett kom i saken til at distribusjonen innebar at åndsverkene i sendingene ble gjort tilgjengelige for allmennheten, og at distribusjonen dermed skulle klareres, men at den ikke kunne anses som en «videresending» som skulle klareres etter åndsverkloven 1961 § 34.

At en avtale om videresending gis avtalelisensvirkning, innebærer at avtalen også omfatter rettighetshavere som ikke representeres av organisasjonen som har inngått avtalen, jf. åndsverk-

loven § 63 første ledd. Slike såkalt utenforstående rettighetshavere skal imidlertid ha de samme rettigheter som organiserte overfor organisasjonen, jf. § 64. For en nærmere gjennomgang av avtalelisensordningen vises det til punkt 9.

Kringkastingsforetaks rettigheter er regulert i åndsverkloven § 22. Av første ledd bokstav b fremgår at uten kringkastingsforetakets samtykke, må ikke en kringkastingssending eller deler av den utsendes trådløst eller videresendes til allmennheten ved tråd.

19.3.2 Nett- og videresendingsdirektivet

I direktivet kapittel III er det gitt regler om videresending av radio- og fjernsynsprogrammer. Artikkel 4 omhandler utøvelse av rettighetene til videresending for andre rettighetshavere enn kringkastingsforetak, mens utøvelse av de tilsvarende rettighetene for kringkastingsforetak er regulert i artikkel 5. I artikkel 6 er det gitt regler om mekling (som behandles i punkt 18.7 om alternativ tvisteløsning). Av artikkel 7 fremgår det at medlemsstatene kan fastsette at reglene i kapittel III i både nett- og videresendings- og satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) ikke bare får anvendelse på grensekryssende tilgjengeliggjøring av kringkastingssendinger, men også på situasjoner der både den opprinnelige overføringen og videresendingen finner sted på deres territorium. Innholdet i artiklene om videresending utdypes i fortalen, særlig punkt 14 til 19 og 21.

Begreper som inngår i denne reguleringen, er definert i direktivet. I artikkel 2 nr. 2 gis en definisjon av «videresending» slik begrepet skal forstås i nett- og videresendingsdirektivet. Artikkel 9 gir en oppdatert definisjon av hvordan begrepet «videresending via kabel» skal forstås i satellitt- og kabeldirektivet.

Ifølge artikkel 2 nr. 2 skal «videresending» forstås som all samtidig, uendret og uavkortet videresending, som er beregnet på å mottas av allmennheten, av en opprinnelig overføring fra en annen medlemsstat av radio- eller fjernsynsprogrammer som er beregnet på å mottas av allmennheten, dersom en slik opprinnelig overføring skjer over tråd eller trådløst, herunder via satellitt, men ikke ved nettbasert overføring. Definisjonen innebærer at videresendingen må utføres av en annen part enn kringkastingsforetaket som foretok den opprinnelige overføringen, eller den som gjorde dette under foretakets kontroll og ansvar. Dette gjelder uavhengig av hvordan den parten som utfører videresendingen får tilgang til de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket med sikte på videresending. Dersom videresendingen skjer via en internettilgangstjeneste som definert i artikkel 2 nr. 2 andre ledd i forordning (EU) 2015/2120, stilles som tilleggsvilkår at den utføres i et kontrollert miljø. Med «kontrollert miljø» menes et miljø der en operatør av en videresendingstjeneste tilbyr sikker videresending til godkjente brukere, jf. nett- og videresendingsdirektivet artikkel 2 nr. 3.

Etter nett- og videresendingsdirektivet artikkel 9 skal «videresending via kabel» i satellitt- og kabeldirektivet forstås som samtidig, uendret og uavkortet videresending via kabel eller mikrobølgesystem for mottak av allmennheten av en opprinnelig overføring fra en annen medlemsstat, over tråd eller trådløst, herunder via satellitt, av radio- eller fjernsynsprogrammer beregnet på å mottas av allmennheten, uavhengig av hvordan operatøren av en tjeneste for videresending via kabel får tilgang til de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket med henblikk på videresending.

Av artikkel 4 nr. 1 fremgår det at videresending av programmer skal godkjennes av innehaverne av eneretten til overføring til allmennheten, og at rettighetshaverne bare kan utøve sin rett til å gi eller nekte tillatelse til videresending gjennom en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Dette tilsvarer i hovedsak reguleringen i satellitt- og kabeldirektivet artikkel 8 nr. 1 og 9 nr. 1, med den forskjell at 1993-direktivet altså bare gjelder for videresending i kabel.

Av artikkel 4 nr. 2 første ledd fremgår at dersom en rettighetshaver ikke har overført forvaltningen av retten til å gi eller nekte tillatelse til videresending til en kollektiv forvaltningsorganisasjon, skal den organisasjonen som forvalter rettigheter i samme kategori i den aktuelle medlemsstaten, anses å ha rett til å gi eller nekte tillatelse til videresending på denne rettighetshaverens vegne. Dette tilsvarer i hovedsak reguleringen i satellitt- og kabeldirektivet artikkel 9 nr. 2 første punktum.

Dersom mer enn én organisasjon forvalter rettighetene i denne kategorien i medlemsstaten, skal det ifølge nett- og videresendingsdirektivet artikkel 4 nr. 2 andre ledd være opp til medlemsstaten å beslutte hvilken organisasjon som har rett til å gi eller nekte tillatelse til videresending. Denne situasjonen er regulert i satellitt- og kabeldirektivet artikkel 9 nr. 2 andre punktum, men ifølge denne reguleringen er det rettighetshaveren selv som kan utpeke den organisasjon som skal forvalte dennes rettigheter.

I nett- og videresendingsdirektivet artikkel 4 nr. 3 er det inntatt en regulering som samsvarer

med satellitt- og kabeldirektivet artikkel 9 nr. 2 tredje punktum. Det fremgår her at medlemsstatene skal sikre at en (utenforstående) rettighetshaver har de samme rettighetene og forpliktelsene som følger av avtalen mellom operatøren og organisasjonen, som rettighetshavere som har bemyndiget organisasjonen. Medlemsstatene skal også sikre at denne rettighetshaveren er i stand til å kreve disse rettighetene innen en frist som skal fastsettes av den berørte medlemsstaten, og som ikke skal være kortere enn tre år regnet fra datoen for videresendingen som inneholder vedkommendes verk eller andre vernede arbeider.

Artikkel 5 gjelder kringkastingsforetaks videresendingsrettigheter, og det fremgår av nr. 1 at medlemsstatene skal sikre at artikkel 4 ikke får anvendelse på disse, uavhengig av om de aktuelle rettighetene er kringkastingsforetakets egne eller er overført til det av andre rettighetshavere. Reguleringen tilsvarer satellitt- og kabeldirektivet artikkel 10.

Av artikkel 5 nr. 2 fremgår at medlemsstatene skal sikre at dersom kringkastingsforetak og operatører av videresendingstjenester innleder forhandlinger om tillatelse til videresending i henhold til nett- og videresendingsdirektivet, skal disse forhandlingene finne sted i god tro. Bestemmelsen tilsvarer satellitt- og kabeldirektivet artikkel 12 nr. 1.

19.3.3 Andre nordiske land

I Danmark ble det ved gjennomføringen av direktivets bestemmelser om videresending lagt til grunn at gjeldende regler i hovedsak var i samsvar med direktivet. Blant annet var det etter dansk rett uten betydning hvordan distributøren mottar signalet som videresendes, og avtalelisensbestemmelsen om videresending i ophavsretsloven § 35 ble samlet sett vurdert til å omfatte alle typer videresending som direktivet angir. Likevel ble det ansett at direktivet krevde enkelte justeringer, blant annet knyttet til forbudsretten utenfor videresendingsområdet. I tillegg ble det vurdert at konvergenshensyn tilsa visse endringer, jf. Lovforslag nr. L 205 (2020–21) side 15. På denne bakgrunnen ble kravene om opprinnelig «trådløs» sending og videresending over «kabelanlæg» og «radioanlæg» fjernet, slik at «enhver samtidig og uændret viderespredning af radio- og tv-udsendelser udsendt per tråd, herunder over internettet, eller trådløst, vil være omfattet af § 35 stk. 1», jf. forarbeidene side 23. Videre ble forutsetningen i artikkel 2 nr. 2 bokstav b (om nettbasert videresending i kontrollert miljø) tatt inn i loven.

I Sverige er direktivets bestemmelser om videresending gjennomført ved endringer i upphovsrättslagen i 42 f §. Det ble ikke ansett nødvendig med lovendringer, men av klargjøringshensyn ble det likevel tatt ut to formuleringer som kunne bli oppfattet som begrensninger i hva som kan ligge til grunn for en «videresending» og hvordan den kan utføres. For det første ble angivelsen av at videresendingen kan skje «trådlöst eller genom kabel» tatt ut, uten at det med dette var tilsiktet realitetsendringer, jf. forarbeidene (Prop. 2020/21:153) side 22–23. For det andre ble kravet om at den opprinnelige sendingen måtte være «trådløs» tatt ut. Dette kan synes som en justering som endrer realiteten og som er nødvendig etter direktivet, men ifølge forarbeidene har ikke dette kravet blitt praktisert bokstavelig, jf. side 24. På lignende måte som i Danmark er det også i Sverige ansett ikke å ha betydning for spørsmålet om videresending hvordan distributøren mottar signalet som ligger til grunn for videresendingen. Det ble derfor vurdert slik at det ikke var behov for lovendring for gjennomføring av direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav a, jf. fortalen punkt 21, i relasjon til dette. Imidlertid ble behovet for gjennomføring av artikkel 2 nr. 2 bokstav b, jf. fortalen punkt 14, vurdert annerledes i Sverige enn i Danmark, jf. forarbeidene side 23, hvor det ble konstatert at den gjeldende avtalelisensen også omfatter videresending over Internett i «en icke kontrollerad miljö». Videresending med grunnlag i avtalelisens kan imidlertid bare skje som angitt i avtalen som utløser avtalelisensen, slik at spørsmålet i praksis har vært overlatt til partene, og denne rettstilstanden ble videreført. Også når det gjelder videresending av opprinnelig nettbasert overføring, som direktivet artikkel 2 nr. 2 avgrenser mot, er det overlatt til partene å vurdere om avtalelisensen kan anvendes, jf. forarbeidene side 24. Rettstilstanden ble videreført også på dette punktet.

I Finland er direktivets bestemmelser om videresending gjennomført ved endringer i upphovsrättslagen 25 h §. Selv om den finske reguleringen i utgangspunktet var teknologinøytral, inneholdt den også henvisninger til videresending «via kabel», og disse ble i proposisjonen (RP 43/2022 rd) foreslått fjernet, jf. punkt 3.3. Ved gjennomføringen ble det også tilført en bestemmelse i loven som fastsetter at videresendingen er uavhengig av hvordan den som utfører den, mottar de programbærende signalene fra kringkastingsselskapet for videresendingen. For gjennomføring av artikkel 7 ble kravet til at den opprinnelige sendingen måtte komme fra «någon annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet», tatt

ut. Loven fastslår nå at reguleringen «tillämpas på ursprungliga radio- eller televisionsutsändningar oberoende av vilken stat utsändningen har sitt ursprung i». Det ble ikke foreslått lovendringer for gjennomføring av artikkel 2 nr. 2 bokstav b om at videresending via en internettilgangstjeneste forutsettes utført i et kontrollert miljø. Det ble heller ikke foreslått lovendringer for gjennomføring av artikkel 2 nr. 2 for så vidt gjelder avgrensningen av definisjonen av videresending mot opprinnelig nettbasert overføring.

19.3.4 Høringsnotatet

19.3.4.1 Innledning

I høringsnotatet la departementet til grunn at det i utgangspunktet ikke var nødvendig med lovendringer for å gjennomføre direktivet kapittel III, ettersom reguleringen i § 57 tredje ledd er teknologinøytral. Det ble likevel vurdert justeringer for at EU-reguleringen i større grad skal reflekteres i åndsverklovens ordlyd, og forholdet mellom direktivets og norsk regulering ble gjennomgått. Dette ble gjort med utgangspunkt i direktivets regulering av (1) hvilke opprinnelige sendinger som kan danne grunnlag for en videresending, (2) hvordan signalet som ligger til grunn for videresendingen, kan overføres fra kringkastingsforetak til distributør, og (3) hvordan videresendingen kan og skal utføres.

19.3.4.2 Hvilke opprinnelige sendinger

I høringsnotatet ble det vist til at norsk rett omfatter videresending av alle slike opprinnelige sendinger som etter direktivet skal omfattes av reguleringen. Imidlertid har ikke åndsverkloven på dette punktet noen avgrensning som tilsvarer den som direktivet gjør mot «nettbasert» overføring, og det ble stilt spørsmål om det bør innføres en slik avgrensning. Det ble skissert at dette for eksempel kan gjøres ved at det presiseres i § 57 at tredje ledd bare gjelder for videresending av verk som lovlig inngår i kringkastingssending som ikke er formidlet ved nettbasert overføring. Departementet viste til at ingen av de nordiske landene har innført en slik avgrensning, og fremhevet at hensynet til teknologinøytralitet taler mot. På denne bakgrunn konkluderte departementet med at heller ikke § 57 bør avgrenses mot slike sendinger.

19.3.4.3 Overføring av signalet til distributør

Det ble i høringsnotatet vist til at en overføring som oppfyller de relevante kriteriene, etter direktivet skal anses som en «videresending» uavhengig av hvordan den som utfører videresendingen får tilgang til de programbærende signalene. Dersom et kringkastingsforetak overfører programbærende signaler direkte til allmennheten, og dermed foretar en opprinnelig overføring, og samtidig også overfører signalene til en distributør ved såkalt direkte injeksjon, vil distributørens overføring utgjøre en egen overføring til allmennheten, atskilt fra den som utføres av kringkastingsforetaket. Etter fortalen punkt 21 bør reglene for videresending få anvendelse i slike situasjoner. Dette avviker fra avgjørelsen i Get-saken (HR-2016-562-A), hvor samme utsendelsesteknikk ble benyttet (såkalt «parallell» direkte injeksjon).

Siden gjennomføring av direktivet artikkel 2 nr. 2 vil innebære en endring av rettstilstanden, ble det i høringsnotatet stilt spørsmål om dette bør markeres gjennom en lovendring, eller om det er tilstrekkelig med en presisering i forarbeidene. Om loven skulle endres, ble det vist til at dette kunne gjøres som i Finland, for eksempel ved at det i § 57 tredje ledd presiseres at videresendingen er uavhengig av hvordan den som utfører den, mottar de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket for videresendingen. Etter departementets syn ville det imidlertid være tilstrekkelig at denne forutsetningen presiseres i forarbeidene, slik det også er gjort i Danmark og Sverige.

19.3.4.4 Krav til videresendingen

I høringsnotatet ble det vist til at norsk rett omfatter alle former for overføringer som etter direktivet skal anses som videresending. Imidlertid har ikke åndsverkloven særregler som tilsvarer de som direktivet har for videresending som skjer via en «internettilgangstjeneste». Ifølge direktivet skal slik videresending utføres i et «kontrollert miljø», og det ble i høringsnotatet reist spørsmål om en slik presisering burde innføres i § 57. Det ble vist til at dette for eksempel kunne gjøres ved at det presiseres i tredje ledd at dersom videresendingen skjer via en internettilgangstjeneste, må den utføres i et kontrollert miljø. Etter departementets oppfatning var det imidlertid ikke nødvendig å innta dette i loven.

19.3.4.5 Andre spørsmål

I høringsnotatet ble det også tatt opp noen andre spørsmål.

For det første ble det stilt spørsmål om det burde lovfestes en mer eksplisitt plikt for kringkastingsforetak og distributører til å forhandle i god tro. Etter departementets syn var det ikke behov for lovendringer for gjennomføring av denne forpliktelsen, som blant annet følger av direktivet artikkel 5 nr. 2. Om plikten derimot skulle lovfestes, mente departementet at ordlyden i direktivbestemmelsene og lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 26 kunne tjene som et utgangspunkt for regulering.

For det andre vurderte departementet at også de øvrige kravene som oppstilles i artikkel 4 og 5, allerede er oppfylt i åndsverkloven og derfor ikke krever lovendringer.

For det tredje ble det vist til at åndsverklovens videresendingsregler også kommer til anvendelse når både den opprinnelige overføringen og videresendingen finner sted i Norge. Etter departementets syn var også artikkel 7 tilstrekkelig ivaretatt i gjeldende rett, og det ble konkludert med at lovendringer derfor ikke er påkrevd.

19.3.5 Høringen

19.3.5.1 Innledning

I høringen gis det i første rekke uttalelser fra representanter for distributører (*Allente* og *Kabel Norge*) og rettighetshavere til innholdet i kringkastingssendinger, herunder *Motion Picture Association (MPA), Norwaco* (med tilslutning fra *Gramo, BONO, Creo, GramArt, Norges Fotografforbund, Norsk Skuespillerforbund, Virke Produsentforeningen* og delvis fra *IFPI Norge*) og *TONO*.

I tillegg gis det uttalelser fra *Advokatforeningen* og *NRK*. Sistnevnte uttaler at NRK står på rettighetshaversiden i videresendingsspørsmål, og etter deres oppfatning vil ikke rettstilstanden endres for NRKs del. På denne bakgrunnen har NRK ingen kommentarer til dette temaet.

Overordnet får forslaget i høringsnotatet stor grad av støtte i høringen. Det er imidlertid flere som tar til orde for at presiseringen om «overføring av signalet fra distributør» bør inntas i lovteksten. MPA mener at også avgrensningene som gjelder «hvilke opprinnelige sendinger» og «krav til videresendingen», bør fremgå av bestemmelsen. *Kabel Norge* har noen innspill til utforming av bestemmelsene om videresending i § 57.

19.3.5.2 Hvilke opprinnelige sendinger

Med unntak av *MPA* er alle høringsinstanser som uttaler seg om hvilke opprinnelige sendinger som kan danne grunnlag for en videresending, enige i at det ikke er nødvendig å avgrense reguleringen mot videresending av opprinnelig nettbasert overføring. Representanter for både rettighetshaver- og distributørsiden viser i sine høringsuttalelser til at hensynet til teknologinøytralitet taler for at det ikke gjøres innskrenkninger i hvilke opprinnelige sendinger som kan være gjenstand for videresending, og dermed være omfattet av reguleringen.

MPA viser på sin side til at definisjonen av videresending i artikkel 2 nr. 2 ikke omfatter videresending av «initial […] online transmission», og at denne bestemmelsen er gjenstand for totalharmonisering:

> «[…] det gis derfor ikke noe handlingsrom til medlemsstatene ved gjennomføringen. Definisjonen av «videresending» avgjør omfanget av bestemmelsen om obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning under direktivets artikkel 4, som utgjør en viss begrensning av eneretten. En snever tolkning av «videresending» følger derfor av seg selv.»

19.3.5.3 Overføring av signalet til distributør

Departementets vurdering av at det vil være tilstrekkelig å presisere i forarbeidene at videresendingsreglene også vil gjelde ved såkalt parallell direkte injeksjon, støttes i høringen av distributørsiden, det vil si *Allente* og *Kabel Norge*. Ifølge Kabel Norge er dette et «teknisk» spørsmål som berører et begrenset antall aktører, som må anses å være kjent med forarbeidene.

De fleste aktørene på rettighetshaversiden, samt *Advokatforeningen,* mener imidlertid at presiseringen bør inntas i loven.

Norwaco uttaler:

> «Siden dette er en tydelig endring av Høyesteretts praksis på området, er det vår klare oppfatning at dette må markeres med en uttrykkelig lovfesting. Det er ikke tilstrekkelig at dette presiseres i lovforarbeidene slik det er gjort i Danmark og Sverige, da disse landene ikke har hatt tvister på området slik vi har opplevd i Norge. Vi mener det bør lovfestes en regel tilsvarende den finske, hvor det tas inn en presisering om at det skal anses som videresending

> «uavhengig av hvordan den parten som utfører videresendingen, mottar de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket med sikte på videresending» eller lignende.»

Flere høringsinstanser uttaler seg i lignende retning.

Uavhengig av spørsmålet om lovfesting av presiseringen uttaler *Allente* blant annet:

> «I praksis innebærer reglene om *parallell direkte injeksjon* at rettighetshavernes *forvalting* av rettigheter vis-a-vis distributører vil være underlagt tvungen kollektiv forvaltning […] på samme måte som for tradisjonell videresending. Samtidig vil opphaveres og andre nærståendes rettighetshaveres rettigheter til slik distribusjon fortsatt kunne klareres av distributør gjennom distributørens avtale med kringkaster som del av kringkasters ervervede rettigheter, jf. § 57 tredje ledd annet punktum. Av hensyn til alle løpende avtaler, er det viktig at departementet understreker at en eventuell omklassifisering ikke medfører noe behov for ny klarering av rettigheter som er omfattet av tidligere inngåtte avtaler. I motsatt fall, vil man risikere fremtidige tvister om dette, dobbeltbetalinger osv.»

19.3.5.4 Krav til videresendingen

Med unntak av *MPA* er alle høringsinstanser som uttaler seg om hvordan videresendingen kan og skal utføres, enige i at det ikke er nødvendig med særregler for videresending som skjer via en «internettilgangstjeneste». Representanter for både rettighetshaver- og distributørsiden viser i sine høringsuttalelser til at hensynet til teknologinøytralitet taler for at det ikke gis særregler for slik videresending. *Allente* uttaler dessuten:

> «Krav til sikkerhet og adgangskontroll er uansett en sentral del av alle kringkastingsdistribusjonsavtaler, og vilkåret vil derfor i praksis normalt være oppfylt. Hvilke eventuelle mer konkrete krav dette stiller til distributørens distribusjon til enhver tid, vil være gjenstand for kontinuerlig tilpasning i tråd med den tekniske utvikling. Dette er forhold som det etter Allentes oppfatning er bedre å overlate til kringkaster og distributør å regulere gjennom avtale.»

Med henvisning til artikkel 2 nr. 3 og fortalen punkt 14 uttaler imidlertid *MPA*:

> «Det er viktig å påpeke at presiseringene i fortalens punkt 14 ble inkludert for å unngå at OTT ('over-the-top') videresendingstjenester over internett skulle bli omfattet, og for å unngå en bred tolkning av artikkel 2 nr. 4 (og følgelig også artikkel 2 nr. 2 og artikkel 4). EU-lovgiver gikk bevisst for en forsiktig tilnærming overfor internettjenester fordi slike OTT-tjenester i sin natur brukes på tvers av landegrenser, som igjen kunne ført til skadelige konsekvenser for verdien av slike rettigheter for andre distribusjonskanaler i slike territorier som påvirkes av slike tjenesters grensekryssende natur.
>
> På denne bakgrunn oppfordrer vi departementet til å innsnevre rekkevidden av videresendingsreglene slik at de norske bestemmelsene fullt ut gjenspeiler bestemmelsene i den ovennevnte forordningen.»

19.3.5.5 Andre spørsmål

Til spørsmålet om det burde lovfestes en mer eksplisitt plikt for kringkastingsforetak og distributører til å forhandle i god tro, uttaler *Allente*:

> «Allente støtter departementet i at det ikke er noe behov for det. § 26 i lov om kollektiv forvaltning dekker det som tidligere har vært et behov, nemlig at det stilles krav til kollektive forvaltningsorganisasjoner om dette. Kringkastere og distributører har i motsetning til slike organisasjoner sterke kommersielle interesser som tilsier at de alltid vil forhandle med hverandre så lenge begge parter ser at det kan være et kommersielt grunnlag for det.»

Når det gjelder forslaget om at videresendingsreglene også fremover skal gjelde for nasjonale kanaler, støttes dette av *Allente* og *Kabel Norge*. Sistnevnte mener det er viktig at disse reglene også i fortsettelsen gis anvendelse for nasjonale kanaler, og minner om at Kabel Norges medlemmer distribuerer NRKs kanaler basert på videresendingsreglene. Også *Norwaco* ønsker videreføring av gjeldende regulering, og det bes om at departementet vurderer å ta inn en uttrykkelig presisering i § 57 om at tredje ledd også gjelder der både den opprinnelige overføringen og videresendingen finner sted i Norge.

Kabel Norge har også noen merknader av mer lovteknisk karakter. Etter Kabel Norges syn er bestemmelsene i åndsverkloven som gjelder videresending vanskelig tilgjengelige, siden de er spredt mellom § 57 tredje ledd og § 57 andre ledd andre punktum:

> «Kabel Norge foreslår at videresendingsreglene samles i en egen bestemmelse slik at det blir lettere å forstå hva loven gir uttrykk for. Dette gjelder særlig dersom departementet skulle velge å innføre ytterligere presiseringer i ordlyden knyttet til parallell direkte injeksjon. I denne bestemmelsen vil det da også være naturlig å ta inn regulering av overføring av programmer ved direkte injeksjon […].»

19.3.6 Departementets vurderinger

19.3.6.1 Innledning

Direktivet utvider og klargjør hva som kan ligge til grunn for en videresending og hvordan videresendingen kan og skal utføres. Ellers viser gjennomgangen av direktivet ovenfor at en stor del av reguleringen «tilsvarer» den i satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF). Slik kan en si at nett- og videresendingsdirektivet utvider satellitt- og kabeldirektivets virkeområde, ved at prinsippene fra satellitt- og kabeldirektivet gis tilsvarende anvendelse på nye tekniske løsninger for formidling. Reguleringen blir dermed mer teknologinøytral.

Siden satellitt- og kabeldirektivet er gjennomført i Norge, er de mer generelle delene av reguleringen allerede på plass i åndsverkloven. Spørsmålet er om reguleringen i åndsverkloven er tilstrekkelig oppdatert til at også de nye tekniske løsningene for formidling av kringkastingssendinger er dekket, og om lovens ordlyd er tilstrekkelig i samsvar med direktivets.

Departementet vil i det følgende gjennomgå forholdet mellom direktivet og norsk regulering, med utgangspunkt i (1) hvilke opprinnelige sendinger som kan danne grunnlag for en videresending, (2) hvordan signalet som ligger til grunn for videresendingen, kan overføres fra kringkastingsforetak til distributør, og (3) hvordan selve videresendingen kan og skal utføres.

19.3.6.2 Hvilke opprinnelige sendinger

Kringkastingsforetaks rettigheter er regulert i åndsverkloven § 22, og av første ledd bokstav b fremgår at retten til opprinnelig overføring er begrenset til trådløs utsending. Artikkel 2 nr. 2 forutsetter imidlertid at opprinnelig overføring også skal kunne skje ved tråd. I høringsnotatet ble behovet for å oppdatere § 22 i samsvar med dette oversett, og forholdet ble heller ikke tatt opp i høringen. For å bringe norsk regulering i samsvar med direktivets forutsetninger, foreslår departementet at ordet «trådløst» tas ut av bestemmelsen i § 22 første ledd bokstav b.

For øvrig omfatter norsk rett videresending av alle opprinnelige sendinger som etter direktivet skal omfattes av reguleringen. Åndsverkloven har imidlertid ikke en tilsvarende avgrensning mot «nettbasert» overføring som direktivet foreskriver.

Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om at det ikke bør innføres en slik avgrensning i åndsverkloven. Forslaget innebærer at også kringkastingssendinger som er formidlet ved nettbasert overføring, og verk som lovlig inngår i slike sendinger, kan videresendes i Norge etter videresendingsreglene. Blant høringsinstansene får forslaget bred støtte, og ingen av de nordiske landene har innført en slik avgrensning. I Danmark er den aktuelle reguleringen tvert imot utvidet til også å omfatte videresending av opprinnelig nettbasert overføring. Etter departementets syn bør heller ikke § 57 avgrenses mot slike overføringer. Bestemmelsen er på dette punktet allerede teknologinøytral, og et av direktivets formål er økt teknologinøytralitet. Det er en betydelig konvergensutvikling på området, og distributørenes behov for kollektiv forvaltning avhenger ikke av den tekniske måten den opprinnelige sendingen er formidlet på. At slike sendinger omfattes av reglene for videresending, får heller ikke betydning for rettighetene som kringkastingsforetakene besitter; disse skal uansett holdes utenfor avtalelisensen, jf. § 57 tredje ledd andre punktum. Dessuten vil videresending forutsette at distributøren inngår avtale med både kringkastingsforetaket og den kollektive forvaltningsorganisasjonen (om klarering av eventuelle rettigheter som ikke allerede er klarert hos kringkastingsforetaket). Samlet sett taler derfor hensynet til teknologinøytralitet etter departementets syn for at det ikke gjøres innskrenkninger i hvilke opprinnelige sendinger som kan være gjenstand for «videresending». Dette påvirker ikke muligheten for direkteklarering hos kringkastingsforetakene også for ervervede rettigheter til innholdet i sendingene, men legger til rette for klarering og bruk av kringkastingssendinger der ikke alle rettigheter er klarert.

19.3.6.3 Overføring av signalet til distributør

Ifølge direktivet skal en overføring som oppfyller de relevante kriteriene, anses som en «videresending» uavhengig av hvordan den som utfører videresendingen, får tilgang til de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket.

Dermed skal distributørens overføring anses som en videresending også ved såkalt «parallell» direkte injeksjon, det vil si når kringkastingsforetaket både overfører sine signaler direkte til allmennheten og via direkte injeksjon til en distributør. Direktivets løsning avviker fra avgjørelsen i Get-saken (HR-2016-562-A), hvor samme utsendelsesteknikk ble benyttet. I saken kom Høyesterett til at det ikke var å anse som videresending av kringkastingssendinger når et kabelselskap distribuerer fjernsynskanaler som det mottar i lukket elektronisk forsendelse, og som samtidig kringkastes via satellitt og over bakkenettet, jf. blant annet avsnitt 49–51.

Gjennomføring av direktivet vil på dette punktet innebære en endring av rettstilstanden. I høringsnotatet ble det stilt spørsmål om dette bør markeres gjennom en lovendring, eller om det er tilstrekkelig med en presisering i forarbeidene. Etter en fornyet vurdering har departementet kommet til at endringen likevel bør fremgå av lovteksten. Det foreslås derfor inntatt en presisering i § 57 tredje ledd nytt tredje punktum med utgangspunkt i den som er lovfestet i Finland og som ble skissert i høringsnotatet.

Forslaget innebærer at dersom et kringkastingsforetak både overfører sine signaler direkte til allmennheten og i en lukket signalforsendelse til en distributør, som også overfører signalene til allmennheten, vil det foreligge to overføringer til allmennheten, hvor distributørens vil være å anse som en videresending. (Hvis kringkastingsforetaket derimot ikke selv overfører sine signaler til allmennheten, men overfører signalene til distributøren i en lukket forsendelse, slik at allmennheten først ved distributørens utsendelse får tilgang til dem, skal det ifølge direktivet bare anses å finne sted én overføring til allmennheten, jf. punkt 19.4 om såkalt «ren» direkte injeksjon.)

Med henvisning til *Allentes* høringsuttalelse presiserer departementet at gjennomføringen av direktivet på dette punktet ikke er ment å ha tilbakevirkende kraft, slik at den ikke vil medføre behov for ny klarering av rettigheter som er omfattet av tidligere inngåtte avtaler.

19.3.6.4 Krav til videresendingen

Direktivet stiller en rekke krav til en overføring for at den skal anses som en videresending. Blant annet kreves det at den er samtidig, uendret og uavkortet (sammenlignet med den opprinnelige overføringen), at den er beregnet på å mottas av allmennheten og at den utføres av noen andre enn kringkastingsforetaket. Slike generelle krav følger også av satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) og er gjennomført i åndsverkloven § 57.

Mens satellitt- og kabeldirektivet regulerer videresending «i kabel», regulerer nett- og videresendingsdirektivet «all» annen videresending, jf. artikkel 2 nr. 2. Det fremgår av fortalen punkt 14 at distributørenes tjenester kan tilbys via satellitt, digitale bakkebaserte nett og mobile eller lukkede IP-baserte nett og lignende nett. Distributører som bruker slike teknologier til sine videresendinger, bør ifølge fortalen være omfattet av direktivet og dra nytte av ordningen med obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning. Også på dette punktet er § 57 i overensstemmelse med direktivet. Selv om det også etter den norske ordningen har vært videresending i kabel som har vært det sentrale virkeområdet, har også trådløs videresending lenge vært omfattet. Dette gjelder imidlertid bare for innholdet i sendingene, ettersom kringkastingsforetakets rett til videresending i § 22 første ledd bokstav b er begrenset til kabel («ved tråd»). I høringsnotatet ble behovet for å oppdatere § 22 i samsvar med dette oversett, og forholdet ble heller ikke tatt opp i høringen. For å bringe norsk regulering i samsvar med direktivets forutsetninger, foreslår departementet at ordene «ved tråd» tas ut av bestemmelsen i § 22 første ledd bokstav b.

Utover dette oppstilles det i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav b også en tilleggsforutsetning dersom videresendingen skjer via en «internettilgangstjeneste». I slike tilfeller krever direktivet at den utføres i et «kontrollert miljø», noe som etter artikkel 2 nr. 3 betyr et miljø der en operatør av en videresendingstjeneste tilbyr sikker videresending til godkjente brukere. Dette innebærer ifølge fortalen punkt 14 at den må leveres i et miljø der bare autoriserte brukere kan få tilgang, og der sikkerhetsnivået for innholdet er sammenlignbart med sikkerhetsnivået for innhold som overføres via kontrollerte nett. Som eksempel nevnes kabel eller lukkede IP-baserte nett, der innholdet overføres kryptert. En slik begrensning finnes ikke i § 57. I høringsnotatet ble det reist spørsmål om det bør inntas en begrensning i bestemmelsen tilsvarende den som følger av artikkel 2 nr. 2 bokstav b.

I Danmark er en slik begrensning inntatt i loven, mens det ikke er tilfellet i Finland og Sverige. Departementet legger til grunn at direktivet innebærer at et krav som beskrevet i artikkel 2 nr. 2 bokstav b, også må gjelde i Norge, men opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at det ikke er nødvendig å innta dette i loven. Videresending vil uansett være betinget av at distributøren inngår avtale med kringkastingsforetaket og eventuelt også forvaltningsorganisasjonen, og det

vil i den sammenhengen være i alle parters interesse at videresending utføres på sikkert vis. Departementet viser også til vurderingen i punkt 19.3.6.2 av om det bør tas inn en begrensning for opprinnelig nettbasert overføring, samt de mothensyn som gjør seg gjeldende – blant annet hensynet til teknologinøytralitet i loven.

19.3.6.5 Andre spørsmål

Departementet opprettholder forslaget om ikke å lovfeste en mer eksplisitt plikt for kringkastingsforetak og distributører til å forhandle i god tro. Det samme gjelder vurderingen av at det ikke er nødvendig med lovendringer for gjennomføring av annen regulering i artikkel 4, 5 og 7.

Når det gjelder *Kabel Norges* forslag om å samle alle bestemmelser om videresending, er departementet enig i at regelverket bør være så lett tilgjengelig som mulig, men at dette er noe som eventuelt kan vurderes ved en senere revisjon av loven.

19.4 Overføring av programmer ved direkte injeksjon

19.4.1 Gjeldende rett

Teknikken som kalles direkte injeksjon («direct injection») innebærer at programbærende signaler overføres fra et kringkastingsforetak til en annen part, typisk en signaldistributør, på en slik måte at signalene ikke er tilgjengelige for allmennheten under denne overføringen. Når teknikken anvendes i sin «rene» form, innebærer den at allmennheten først ved distributørens utsendelse får tilgang til signalene. Det finnes ingen bestemmelser i åndsverkloven som eksplisitt regulerer bruk av denne teknikken. Overføring ved bruk av den er riktignok dekket av eneretten i § 3, og avtalelisensen i § 57 første ledd er også anvendelig, men åndsverkloven har ingen regulering som tilsvarer den som er inntatt i nett- og videresendingsdirektivet artikkel 8.

Samtidig er teknikken på ingen måte ukjent i Norge, og det var varianter av den som ble benyttet i Get- og RiksTV-sakene. Som nevnt i punkt 19.3.1 og 19.3.6.3, kom Høyesterett i Get-dommen (HR-2016-562-A) til at distributørens overføring ved såkalt parallell direkte injeksjon ikke kunne anses som en videresending, selv om det klart nok var en overføring til allmennheten som var omfattet av eneretten og som krevde klarering. Dette siste ble bekreftet i RiksTV-dommen (HR-2018-2268-A). Høyesterett la her til grunn at det fant sted (bare) én overføring til allmennheten, og spørsmålet var om RiksTV (distributøren) hadde en selvstendig plikt til å klarere opphavsrettslig vernede verk som ble distribuert til RiksTVs abonnenter, eller om kravet om klarering måtte rettes mot kringkastingsforetakene. Høyesterett kom til at RiksTV måtte anses å gjøre verkene tilgjengelig for allmennheten, og at RiksTV hadde et selvstendig ansvar for å sørge for klarering hos kringkastingsforetaket. Hvis slik klarering ikke forelå, hvilte et selvstendig ansvar på distributøren, som da ville være ansvarlig overfor rettighetshaverne.

I RiksTV-saken var det inngått avtaler mellom distributøren og kringkastingsforetakene om at foretakene skulle klarere bruken av opphavsrettsbeskyttet materiale med rettighetshaverne. Anførsler om at disse avtalene medførte at opphaverne hadde tilstrekkelig beskyttelse for sine krav og at rettighetshaverne bare kunne forholde seg til kringkasterne, førte ikke frem, jf. avsnitt 52:

> «Det er klart at avtalen mellom RiksTV og kringkasterne ikke kan begrense tredjemanns – opphavernes – rettigheter etter loven. RiksTV kan heller ikke fri seg fra forpliktelser etter loven ved å henvise til at andre har påtatt seg oppgaven. Avtalene innebærer at kringkasterne har en avtalerettslig forpliktelse overfor RiksTV til å klarere for RiksTVs distribusjon i Norge. Hvis kringkasterne oppfyller sin forpliktelse overfor RiksTV, vil rettighetshavernes interesser være ivaretatt. Men muligheten for at RiksTV kan bli møtt med krav fra rettighetshaverne gjør at RiksTV får oppfordring til å sikre at klarering faktisk blir gjort av kringkasterne. Det fremstår derfor som godt i tråd med formålet med åndsverkloven 2018 § 3 at den som tilgjengeliggjør, har en selvstendig plikt til å klarere selv om andre har påtatt seg oppgaven.»

Høyesterett avviste også andre anførsler om at distributøren ikke hadde et selvstendig klareringsansvar. Etter å ha gjennomgått praksis fra EU-domstolen (forente saker C-431/09 og C-432/09 (Airfield) og C-325/14 (SBS)), uttalte Høyesterett i avsnitt 69–71:

> «De tekniske forskjellene mellom SBS-saken og vår sak kan ikke føre til et annet resultat for RiksTV enn for distributøren i SBS-saken. På samme måte som distributørene både i SBS-saken og i Airfield-sakene, har RiksTV en selvstendig kommersiell rolle; de setter sammen et nytt audiovisuelt produkt i sine kanalpakker. Abonnentene betaler til RiksTV for å få tilgang

til innholdet i de programbærende signalene. På denne måten gjør RiksTVs abonnementsordning programinnholdet tilgjengelig for allmennheten. RiksTV har dermed et selvstendig ansvar for å klarere bruken av opphavsrettslig beskyttet materiale med opphaverne etter åndsverkloven 2018 § 3.

Også i HR-2016-562-A, i saken mellom opphavsrettsorganisasjonen Norwaco og Get AS, la Høyesterett til grunn at distributøren hadde selvstendig klareringsplikt. Partene var der enige om at Get AS' distribusjon av tv-kanaler innebar å gjøre åndsverkene i tv-sendingene tilgjengelig for allmennheten, jf. åndsverkloven 1961 § 2, jf. avsnitt 31. I avsnitt 54 trekker Høyesterett dette frem som et reelt hensyn som talte for den løsningen retten for øvrig var kommet til:

'Det er seere i Norge som er målgruppen for kanalene. At kanalene produseres for det norske markedet gjør det nærliggende at kringkastingsforetaket – SBS – forestår klareringen av opphavsrettigheter på vegne av dem som står for distribusjonen som kringkasteren initierer. Imidlertid er det ingen tvil om at i den grad Get AS distribuerer tv-kanaler som inneholder beskyttede verk, fordrer det at Get AS sikrer at bruken er klarert. I avtalene mellom SBS og Get AS er det forutsatt at SBS skal klarere alle opphavsrettigheter for utsendelsen i kabel. Get AS har et selvstendig ansvar og vil bli ansvarlig overfor opphavsmennene hvis SBS ikke oppfyller denne forpliktelsen.'

Spørsmålet om distributørens klareringsplikt har vært omtvistet og prosedert i den foreliggende saken, uten at jeg kan se at dette gir grunnlag for en annen forståelse av åndsverkloven 1961 § 2 enn den som ble lagt til grunn i Get-dommen. RiksTV står ikke i en annen stilling enn andre kommersielle aktører.»

RiksTV-dommen ble avsagt før nett- og videresendingsdirektivet ble vedtatt, men etter at EU-domstolen hadde avgjort SBS-saken, som utgjorde en del av bakteppet for nett- og videresendingsdirektivet artikkel 8.

19.4.2 Nett- og videresendingsdirektivet

Artikkel 8 regulerer overføring av programmer ved direkte injeksjon. Artikkelen utdypes i fortalen, særlig i punkt 20.

Begrepet er definert i artikkel 2 nr. 4, hvor det fremgår at direkte injeksjon er en teknisk prosess, der et kringkastingsforetak overfører sine programbærende signaler til en annen organisasjon enn et kringkastingsforetak, på en slik måte at de programbærende signalene ikke er tilgjengelige for allmennheten under denne overføringen.

Det fremgår av artikkel 8 nr. 1 at dersom et kringkastingsforetak ved direkte injeksjon overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør uten selv å overføre disse signalene direkte til allmennheten, og signaldistributøren overfører dem til allmennheten, skal kringkastingsforetaket og signaldistributøren anses for å delta i én enkelt overføring til allmennheten som de skal innhente tillatelse til fra rettighetshaverne.

Etter artikkel 8 nr. 1 andre punktum bør medlemsstatene på nasjonalt plan fortsatt fritt kunne fastsette ordningene for å innhente tillatelse til en slik enkelt overføring til allmennheten.

Av artikkel 8 nr. 2 fremgår det at medlemsstatene kan fastsette at videresendingsreglene i artikkel 4, 5 og 6 får tilsvarende anvendelse på rettighetshavernes utøvelse av retten til å gi eller nekte tillatelse til signaldistributører for en overføring nevnt i nr. 1 (når overføringen er «utført med ett av de tekniske midlene» nevnt i artikkel 2 nr. 2 eller satellitt- og kabeldirektivet (93/83/EØF) artikkel 1 nr. 3).

I artikkel 11 er det gitt overgangsregler for bruk etter artikkel 8, slik at aktørene kan tilpasse seg de nye reglene.

19.4.3 Andre nordiske land

I Danmark ble det ikke ansett nødvendig med selvstendige lovendringer for å gjennomføre artikkel 8, jf. Lovforslag nr. L 205 (2020–2021) side 15. Prinsippet om direkte injeksjon ble imidlertid foreslått utvidet, slik at det får anvendelse for hele avtalelisensbestemmelsen i ophavsretsloven § 35, det vil si både for lineære fjernsynskanaler og nettbaserte tjenester. At prinsippet omfatter hele paragrafen, endrer ifølge forarbeidene ikke på at § 35 ikke får anvendelse på kringkastingsforetakets eller tjenestetilbyderens primære aktivitet. Prinsippet vil dermed ikke innebære at disse må inngå nye avtaler. Heller ikke i denne sammenhengen vil paragrafen komme til anvendelse på kringkastingsforetakets eller tjenestetilbyderens egne eller ervervede rettigheter. Etter forarbeidene er det derfor fortsatt mulig å avtale i de enkelte kontrakter og tariffavtaler at den opprinnelige betalingen også omfatter tredjepartshandlinger som ellers kunne vært klarert gjennom § 35. Prinsippet har

ingen betydning dersom det ikke finnes utestående (uklarerte) rettigheter. Ifølge forarbeidene er det ikke tilsiktet endringer i vederlagsnivået for eksisterende aktører på markedet. Utvidelsen av prinsippet forventes særlig å få betydning for utenlandske teknologiselskaper som tilbyr fjernsynsprodukter mv. som inneholder nettbaserte danske «public service»-tjenester. Det understrekes at den endelige avgrensningen når det gjelder «direct injection» for hele § 35 (både lineære fjernsynskanaler og nettbaserte tjenester), er et spørsmål som i siste instans må avgjøres av domstolene.

I Sverige er artikkel 8 nr. 1 gjennomført i en ny bestemmelse i upphovsrättslagen 49 b §. Av bestemmelsen fremgår at når («ren») direkte injeksjon benyttes ved distribusjon av kringkastingssending, skal også kringkastingsforetaket anses å delta i overføringen til allmennheten. Dette skiller seg fra direktivets regulering, som angir at både kringkastingsforetaket og distributøren i slike tilfeller skal anses å delta. Dette kommenteres slik i forarbeidene (Prop. 2020/21:153) side 29: «Det framstår som närmast självklart att den som utför utsändningen också deltar i utsändningen. Det som behöver regleras är alltså att även radio- eller tv-företaget deltar i det upphovsrättsliga förfogandet.» Det ligger til grunn for den svenske gjennomføringen at både kringkastingsforetaket og distributøren må ha tillatelse fra rettighetshaverne for sine respektive bidrag i overføringen, men det ble ikke ansett å være grunn til å innføre særskilte bestemmelser om dette, jf. forarbeidene side 30. Videre ble det lagt til grunn for gjennomføringen at såkalt ren direkte injeksjon – hvor kringkastingsselskapet selv ikke overfører signaler til allmennheten – ikke ser ut til å forekomme i Sverige. I høringsnotatet ble det for et eventuelt behov for rettighetsklarering av slik direkte injeksjon, vist til den generelle avtalelisensen. At artikkel 8 nr. 2 ikke ble foreslått benyttet, møtte en viss motstand i høringen. I proposisjonen ble imidlertid forslaget om ikke å gi videresendingsreglene tilsvarende anvendelse, opprettholdt, jf. side 30–31.

I Finland er det innført en ny bestemmelse i upphovsrättslagen som gjennomfører direktivet artikkel 8 nr. 1. Bestemmelsen er plassert som 50 f §, og ordlyden er lagt tett på direktivets. Det fremgår av bestemmelsen at dersom et sendeforetak ved direkte injeksjon overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør uten selv samtidig å sende disse signalene direkte til allmennheten, og signaldistributøren overfører dem til allmennheten, skal sendeforetaket og signaldistributøren anses å delta i overføringen til allmennheten. Det uttales i forarbeidene (RP 43/2022 rd punkt 4.2 side 48) at konsekvensene av direkte injeksjon ikke kan vurderes, «eftersom den hittills inte har funnits i Finland». I loven er det likevel tatt inn en avtalelisensbestemmelse i 25 m § som legger til rette for «förvärvandet av rättigheter till sådan verksamhet för den händelse att aktörerna senare vill stödja sig på en sådan bestämmelse».

19.4.4 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble artikkel 8 nr. 1 foreslått gjennomført i nytt fjerde ledd i § 57. Av forslaget fremgår det av første punktum at dersom et kringkastingsforetak overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør uten at allmennheten får tilgang til dem, og bare signaldistributøren overfører signalene til allmennheten, skal kringkastingsforetaket og signaldistributøren anses for å delta i én enkelt overføring til allmennheten. Dette ble i høringsnotatet omtalt som «ren» direkte injeksjon (i motsetning til «parallell» direkte injeksjon, hvor det vil foreligge to overføringer til allmennheten, og hvor distributørens vil være å anse som en videresending, jf. punkt 19.3.6.3).

Departementet viste videre til at det i situasjonen som reguleres i artikkel 8 nr. 1, vil foreligge én overføring med to deltakere, som i «hver sin økonomi» utnytter det opphavsrettslige innholdet. Kringkastingsforetaket og signaldistributøren skal her ifølge fortalen punkt 20 anses å delta med sine «respektive bidrag», og de skal innhente tillatelse fra rettighetshaverne for sine «spesifikke bidrag» til den enkelte overføringen til allmennheten. Når det gjaldt spørsmålet om hva de respektive bidragene fra kringkastingsforetak og distributør typisk ville være, antok departementet at de involverte aktørene selv vil være nærmest til å ha en oppfatning om dette. Departementet la til grunn at det uansett bare vil være tale om én overføring, og selv om begge aktørene skal betale vederlag for sine respektive bidrag, skal det samlede vederlaget ikke dekke mer enn denne ene overføringen. Departementet uttalte samtidig at det samlede vederlaget skulle reflektere at to aktører i «hver sin økonomi» utnytter det opphavsrettslige innholdet, og begge aktørenes bidrag skal klareres.

Videre var det departementets oppfatning at adgangen i artikkel 8 nr. 2 bør benyttes, slik at reguleringen som gjennomfører artikkel 4, 5 og 6 gis anvendelse også ved «ren» direkte injeksjon. Departementet foreslo at klareringsregimet for videresending ble gitt tilsvarende anvendelse gjennom innføring av et andre punktum i § 57 nytt fjerde ledd: «Kringkastingsforetaket og signal-

distributøren skal innhente tillatelse fra rettighetshaverne til sine respektive bidrag i samsvar med prinsippene i tredje ledd.»

19.4.5 Høringen

I høringen gis det for det første uttalelser fra representanter for rettighetshavere til innholdet i kringkastingssendinger, deriblant *Norwaco* (med tilslutning fra *Gramo, IFPI Norge, BONO, Creo, GramArt, Norges Fotografforbund, Norsk Skuespillerforbund, Virke Produsentforeningen* og delvis fra *Norsk Journalistlag (NJ)*), *Motion Picture Association (MPA)* og *TONO*.

Videre gis det relativt utførlige uttalelser fra representanter for distributører som *Allente* og *Kabel Norge*, samt fra *Mediebedriftenes landsforening (MBL)* og *TV 2*. I tillegg gis det uttalelser fra *Advokatforeningen* og *NRK*.

Advokatforeningen er enig i departementets vurderinger og forslag til gjennomføring, og i at den nye reguleringen bør få anvendelse også på nasjonal bruk. NRK uttaler at de selv overfører sine signaler til allmennheten, og at den aktuelle reguleringen ikke vil gjelde for dem. NRK har derfor ingen kommentarer til forslaget.

Blant høringsinstanser fra rettighetshaversiden er det flere som fremhever betydningen av at rettighetene utnyttes i to separate økonomier. Ifølge *TONO* innebærer lovforslaget en viktig presisering av at selv om det kun er tale om én overføring, skal begge deltakerne betale vederlag for sine respektive bidrag til denne ene overføringen:

> «TONO er derfor enig […] i at i) det samlede vederlaget bør reflektere at det er to aktører som i «hver sin økonomi» utnytter det opphavsrettslige innholdet, ii) at begge aktørers bidrag skal klareres, og iii) at det er rimelig at aktører som har kommersiell interesse av og som tjener penger på formidling av opphavsrettslig beskyttet innhold, pålegges et vederlagsansvar overfor rettighetshaverne for sin del av utnyttelsen.»

TONO er videre enig i at reguleringen kan bidra til klarering og bruk der ikke alle rettigheter fra før er klarert, og reguleringen bør derfor også kunne brukes når både kringkastingsforetaket og distributøren befinner seg i Norge.

Norwaco uttrykker tilfredshet med at departementet benytter muligheten i artikkel 8 nr. 2, slik at reglene for klarering ved videresending gis tilsvarende anvendelse når distributører bidrar gjennom ren direkte injeksjon. I tilknytning til «de to økonomiers prinsipp» uttaler *Norwaco* (med støtte fra *NJ*):

> «Prinsippet har også en side til digitalmarkedsdirektivets artikkel 18, som fastslår at opphavere og utøvere har krav på et passende og forholdsmessig vederlag. Sett i sammenheng, taler disse to prinsippene imot frikjøp av rettigheter på Norwaco-området, for alle rettighetshavergrupper. Vi viser også til fortale til digitalmarkedsdirektivet punkt 73, som sier at engangsutbetaling ikke bør være regelen. Det er vår oppfatning at et fullstendig frikjøp mot et engangsvederlag for kringkasting sjelden vil være egnet til å sikre et rimelig vederlag også for videresending hos TV-distributører. Vi viser i den forbindelse også til uttalelser fra forarbeidene til den danske gjennomføringsloven, hvor det fremgår at det har formodningen mot seg at et vederlag er «passende og forholdsmessig» dersom rettighetshaver blir avskåret fra å motta vederlag der hvor det finnes kollektiv rettighetsforvaltning.»

Etter *MPAs* syn kreves ikke særskilt regulering utover å fange opp prinsippene som fastsettes i direktivet, og mulighetene for å innhente tillatelse til direkte injeksjon bør være gjenstand for avtalefrihet:

> «Departementet uttaler at de nye reglene ikke er ment å gripe forstyrrende inn i kontraktsfrihet til aktørene i bransjen, og at det heller ikke skal forekomme dobbeltbetalinger. Endringene bør derfor ikke pålegge kringkastere eller distributører nye plikter. Vi mener dette kunne vært gjort enda tydeligere i lovendringen eller forarbeidene, herunder ved å presisere at distributører står fritt til å lisensiere direkte fra kringkasteren; at avtaler mellom lisenstakere og kringkastere ikke påvirkes av lovendringene; at kringkastere ikke er avskåret fra å klarere sin egen distribusjon i Norge gjennom avtale, samt at lovgiver ikke har til hensikt å gripe inn i etablert avtalepraksis.»

Høringsinstanser fra brukersiden (distributører og i denne sammenhengen også kringkastingsforetak, i den forstand at direktivet pålegger dem en klareringsforpliktelse for innholdet i sendingene) fremhever hensynet til teknologinøytralitet og at klareringsregimet må være det samme uavhengig av hvilken teknikk som benyttes ved formidlingen. Ifølge disse høringsinstansene må «tilsvarende anvendelse» av videresendingsreglene

ved direkte injeksjon innebære at kringkastingsforetaket må kunne erverve og klarere alle rettigheter også i det sistnevnte tilfellet. Det fremheves også at avtalelisens bare skal benyttes når individuell klarering er upraktisk eller umulig, og at det bare er rettighetshavernes forvaltning av rettigheter vis-a-vis relevante distributører som vil være underlagt obligatorisk kollektiv forvaltning også ved direkte injeksjon (ikke distributørenes klarering). Rettigheter som kringkastingsforetak ikke har klarert med bakenforliggende rettighetshavere, bør etter deres syn kunne klareres av distributøren med en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Ifølge *Allente* reflekterer imidlertid ikke utkastet til ny bestemmelse fullt ut det som ifølge høringsnotatet er departementets uttrykte intensjon, nemlig at videresendingsreglene skal gis «tilsvarende anvendelse». Blant annet kan den foreslåtte ordlyden etter Allentes syn oppfattes slik at «både kringkaster og distributør alltid plikter å innhente tillatelse fra rettighetshaverne, noe som i tilfelle vil kunne innebære dobbeltklarering og risiko for dobbeltbetaling».

Kabel Norge påpeker det samme og antar at formuleringen i utkastet til ny bestemmelse stammer fra fortalen punkt 20, som ifølge Kabel Norge må ses i lys av saker man har hatt andre steder i Europa, hvor verken kringkastingsforetak eller distributør har ansett seg rettslig ansvarlig for overføring via distributørens plattform.

Kabel Norge uttaler:

> «I Norge er dette ikke omtvistet. Høyesteretts har blant annet i RiksTV-saken slått fast at der kringkaster ikke har klarert for den distribusjon som skjer gjennom distributørens plattform, må distributøren klarere. Videresendingsreglene er også basert på dette prinsippet.
>
> For å unngå at lovforslaget blir oppfattet slik at det skal gjelde andre regler for direkte injeksjon enn for videresending, må både ordlyden i lovforslagets annet punktum og høringsnotatets formuleringer endres.»

MBL og TV 2 er inne på det samme. Ifølge *MBL* bør det presiseres at uttalelsene i høringsnotatet ikke er ment å innskrenke kringkastingsforetakets adgang eller mulighet til selv å klarere for tredjeparts utnyttelse, herunder «distributørens bidrag», og at de heller ikke er ment å gripe inn i etablert avtalepraksis eller allerede inngåtte avtaler. Også *TV 2* viser til dette, og understreker at den nye reguleringen ikke etablerer noen nye forpliktelser for kringkastingsforetak eller distributører. Videre uttaler TV 2 at endringene ikke vil få noen praktisk betydning for kringkastingsforetak som TV 2, ettersom selskapet allerede klarerer alle distribusjonsrettigheter for det norske territoriet.

TV 2 uttaler:

> «Fordi en så stor del av TV 2s inntekter kommer fra formidling (distribusjon) og omsetning av våre kanaler og tjenester via tredjepart, er det helt avgjørende at vi selv kan klarere denne utnyttelsen fullt ut. TV 2 har derfor, gjennom langvarig avtalepraksis, selv klarert rettigheter for all tredjepartsdistribusjon av våre sendinger i det norske markedet, uavhengig av teknisk fremføring, og uavhengig av om formidlingen rettslig sett karakteriseres som «kringkasting» eller som «videresending» i tradisjonell forstand. Klareringen skjer gjennom avtaler, enten direkte med rettighetshaver via produksjonsselskaper, gjennom tariffavtaler, eller gjennom kollektive avtaler med forvaltningsorganisasjoner som TONO og F@R. Selv om spørsmålet ikke er rettslig tvilsomt, er det betryggende at det uttales i forarbeidene at endringene ikke skal gripe inn i slik etablert praksis.
>
> Det er med andre ord klart av intensjonen bak direktivet og lovforslaget er å legge til rette for lovlig bruk, der rettighetene ikke er klarert av kringkaster, ikke å gripe inn i eller begrenset avtalebasert klarering. Det er heller ikke intensjonen å etablere noen ny «utnyttelsesform». Kringkastere som TV 2 står fortsatt fritt til å klarere alle rettigheter om de ønsker det, og loven må ikke legge begrensninger på slik klarering.»

19.4.6 Departementets vurderinger

RiksTV-dommen (HR-2018-2268-A) viser at det i utgangspunktet ikke er noen motstrid mellom åndsverklovens system og prinsippene som artikkel 8 bygger på. Likevel finnes det ingen regulering i åndsverkloven som tilsvarer direktivets, og etter departementets syn bør det innføres en ny bestemmelse om dette i åndsverkloven.

I høringsnotatet ble det foreslått en bestemmelse som innebærer at dersom et kringkastingsforetak ved direkte injeksjon overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør uten selv å overføre disse signalene direkte til allmennheten, og signaldistributøren overfører dem til allmennheten, skal kringkastingsforetaket og

signaldistributøren anses for å delta i én enkelt overføring til allmennheten som det skal innhentes tillatelse til fra rettighetshaverne. Departementet viderefører dette forslaget. Bestemmelsen foreslås tatt inn i § 57 fjerde ledd første punktum.

Forslaget vil bare gjelde i tilfeller hvor kringkastingsforetaket ikke selv overfører sine signaler til allmennheten. Dersom signalet leveres fra kringkastingsforetaket til distributøren på samme måte, men kringkastingsforetaket også selv overfører sine signaler til allmennheten, vil distributørens utsendelse utgjøre en egen overføring. I en slik situasjon med såkalt «parallell» direkte injeksjon vil det foreligge to overføringer – én fra kringkastingsforetaket og én fra distributøren, og hvor sistnevnte vil være å anse som en videresending, jf. punkt 19.3.6.3.

Departementet viderefører også forslaget fra høringsnotatet om at adgangen i artikkel 8 nr. 2 benyttes, slik at reguleringen som gjennomfører videresendingsreglene i artikkel 4 (om klarering av innholdet i sendingene), 5 (om kringkastingsforetakets egne og ervervede rettigheter) og 6 (om mekling, jf. punkt 18.7) gis tilsvarende anvendelse ved «ren» direkte injeksjon. Dette bidrar til teknologinøytralitet og at det samme klareringsregimet (og øvrige regelverk) vil gjelde uavhengig av hvilken teknisk løsning som benyttes i distribusjonen.

Med henvisning til synspunkter som fremkommer i høringen, vil departementet komme med noen presiseringer som gjelder hvordan to bidrag i én overføring skal klareres gjennom «tilsvarende anvendelse» av videresendingsreglene.

I situasjonen som reguleres i artikkel 8 nr. 1 – såkalt ren direkte injeksjon – vil det som nevnt bare foreligge én overføring, men med to deltakere: Kringkastingsforetaket og signaldistributøren skal her ifølge fortalen punkt 20 anses å delta med sine «respektive bidrag», og de skal innhente tillatelse fra rettighetshaverne for sine «spesifikke bidrag» til den enkelte overføringen til allmennheten. Deltakelse i slik overføring skal ikke medføre solidaransvar. Departementet understreker at selv om det er tale om to bidrag som begge skal klareres, så er ikke det til hinder for at rettighetshavere kan overdra rettigheter til kringkastingsforetak, slik de i en viss utstrekning også gjør ved videresending. Dermed kan begge bidragene også ved direkte injeksjon klareres med én aktør; kringkastingsforetaket. Men dersom kringkastingsforetaket ikke også klarerer distributørens bidrag med rettighetshaverne, må distributøren gjøre dette selv. I slike tilfeller vil rettighetshaverne være underlagt obligatorisk kollektiv forvaltning (jf. § 57 tredje ledd første punktum) uten forbudsrett (jf. § 57 andre ledd andre punktum). For tydeligere å få frem at klareringsregimet vil være det samme ved både videresending og direkte injeksjon, foreslår departementet justeringer i bestemmelsens ordlyd.

At klareringsregimet vil være det samme ved både videresending og direkte injeksjon, innebærer som nevnt at eventuelle uklarerte rettigheter til innholdet i sendingene, for rettighetshavernes del, vil være underlagt obligatorisk kollektiv forvaltning. Dette innebærer også at avgrensningen i digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 4, om at artikkel 12 ikke kommer til anvendelse på slik rettighetsforvaltning, får virkning både for videresending og direkte injeksjon. Departementet legger derfor til grunn at avtalelisens kan anvendes på disse områdene uten hensyn til tilleggsvilkåret om at individuell klarering vil være «byrdefullt og upraktisk», jf. punkt 9.6.4 og lovforslaget § 63 fjerde ledd andre punktum. Reguleringen legger til rette for at den klareringspraksis som er etablert på videresendingsområdet, også kan benyttes ved direkte injeksjon, om partene ønsker det.

Når det gjelder spørsmålet om hva de respektive bidragene til kringkastingsforetak og distributør typisk vil være, opprettholder departementet sitt syn om at det vil være de involverte aktørene som er nærmest til å ha en oppfatning om dette. Det vil også være opp til disse å gjøre avtale om slike forhold. Uansett vil det bare være tale om én overføring, og selv om det skal betales vederlag for begge deltakernes respektive bidrag, skal det samlede vederlaget ikke dekke mer enn denne ene overføringen. Samtidig skal det samlede vederlaget reflektere at det er to aktører som i «hver sin økonomi» utnytter det opphavsrettslige innholdet, og begge aktørers bidrag skal klareres (eventuelt samlet hos kringkastingsforetaket). I forlengelsen av dette – og med henvisning til innspill i høringen – understreker departementet at det også fastholder synspunktet om at det er rimelig at aktører som har kommersiell interesse av og som tjener penger på formidling av opphavsrettslig beskyttet innhold, pålegges et vederlagsansvar overfor rettighetshaverne for sin del av utnyttelsen. Imidlertid er ikke dette til hinder for at rettigheter til innholdet overdras til kringkastingsforetaket, og at dette også kan klarere distributørens bidrag.

Som nevnt i høringsnotatet, foreskriver direktivet at artikkel 8 i utgangspunktet skal gjelde ved grensekryssende bruk. Om «ren» direkte injeksjon også anvendes nasjonalt, bør etter departementets syn reguleringen også i slike tilfeller kunne benyttes for å sikre muligheten til klarering og bruk av kringkastingssendinger der ikke alle rettigheter/bidrag fra før er klarert. Departe-

mentet opprettholder på denne bakgrunn forslaget om at § 57 fjerde ledd også er anvendelig når både kringkastingsforetaket og distributøren befinner seg i Norge. Det understrekes at dette ikke vil påvirke partenes muligheter til i avtale å arrangere klareringen som de ønsker, og det skal uansett bare betales et samlet vederlag for én overføring. Det legges dermed verken opp til dobbeltklarering eller -betaling, men det gis en mulighet til klarering av eventuelle utestående rettigheter, slik at lovlig bruk av sendingene kan finne sted.

Fortalen punkt 20 gir uttrykk for en nedre grense for distributørens bidrag, jf. C-325/14 (SBS). Hvis dette bare består i å gi kringkastingsforetaket «tekniske midler» i henhold til EU-domstolens praksis, for å sikre at sendingen mottas eller for å forbedre mottaket av sendingen, bør distributøren ikke anses som deltaker i overføringen. Etter departementets syn må dette ligge til grunn også for de norske reglene.

Med henvisning til *Norwacos* uttalelse om frikjøp av rettigheter ved distribusjon av kringkasting, viser departementet til at denne primært er knyttet til digitalmarkedsdirektivet artikkel 18. Som det fremgår av punkt 14.6.4, er det departementets oppfatning at også avtaler om engangsvederlag og totaloverdragelser må vurderes konkret etter åndsverkloven § 69.

De nye reglene som gjennomfører artikkel 8 vil ikke ha tilbakevirkende kraft, men direktivet artikkel 11 andre ledd inneholder overgangsbestemmelser. Det fremgår der at tillatelser som innhentes for overføringer til allmennheten som hører inn under artikkel 8, og som er i kraft 7. juni 2021 (som var medlemsstatenes gjennomføringsfrist etter artikkel 12), skal være omfattet av artikkel 8 fra og med 7. juni 2025 dersom de utløper etter den datoen.

For EØS/EFTA-statene fremgår det av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 at «7. juni 2021» og «7. juni 2025» skal forstås som henholdsvis «ikrafttredelsesdatoen» og «fire år etter ikrafttredelsesdatoen» for EØS-komiteens beslutning, jf. beslutningen artikkel 1 nr. 2 andre ledd bokstav c. Dette innebærer at § 57 fjerde ledd vil få virkning også for avtaler som er inngått når reguleringen trer i kraft, men først etter en overgangsperiode på fire år, forutsatt at avtalen fortsatt gjelder på dette tidspunktet. For avtaler som inngås etter at reguleringen er trådt i kraft, vil § 57 fjerde ledd gjelde uten noen overgangsperiode.

Oppsummert vil forslaget etter departementets syn bidra til teknologinøytralitet, ved at det samme klareringsregimet vil gjelde uavhengig av hvordan distributøren mottar og videreformidler signalene. Regimet skal altså gjelde både når distributøren benytter et allerede kringkastet signal og videresender dette, når distributøren videresender et signal mottatt fra kringkastingsforetaket i lukket signaloverføring samtidig som kringkastingsforetaket også sender den opprinnelige utsendelsen direkte til allmennheten («parallell» direkte injeksjon), og når distributøren overfører et signal mottatt i lukket signaloverføring uten at kringkastingsforetaket samtidig sender den opprinnelige utsendelsen direkte til allmennheten («ren» direkte injeksjon).

20 Andre endringer i åndsverkloven

20.1 Vederlagsretten i åndsverkloven § 21 og «frikjøpt» musikk

20.1.1 Innledning

Gramo er godkjent organisasjon for oppkreving og fordeling av vederlag etter åndsverkloven § 21. Gjeldende praksis åpner imidlertid opp for at også andre aktører kan operere i «parallell» med Gramos virksomhet, ettersom det er adgang til å benytte annen klareringsform enn det § 21 foreskriver. Dette omfatter for eksempel direkteklarering av såkalt frikjøpt musikk. (Slik musikk har også blitt kalt «lisensfri» og «direktelisensiert», og det legges til grunn at disse ordene har det samme meningsinnholdet som «frikjøpt», som er benevnelsen som benyttes i proposisjonen her.) I forarbeidene til åndsverkloven av 2018 vurderte departementet om slike parallelle klareringssystemer kunne praktiseres, og konkluderte med at det er adgang til å benytte alternative klareringsformer til den som er beskrevet i regelverket.

20.1.2 Bakgrunn og gjeldende rett

Åndsverkloven § 21 gjennomfører utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF) artikkel 8 nr. 2. Etter paragrafen har utøvende kunstnere og produsenter rett til vederlag når lydopptakene deres fremføres offentlig eller overføres til allmennheten. Av andre ledd tredje punktum fremgår det at vederlagskravet overfor de vederlagspliktige «må gjøres gjeldende gjennom godkjent oppkrevings- og fordelingsorganisasjon». Norwaco er godkjent til å oppkreve og fordele vederlag for videresending av lydopptak, mens Gramo er godkjent til å oppkreve og fordele vederlag for all annen bruk av lydopptak som er vederlagspliktig etter § 21.

Spørsmålet om hvem som kan oppkreve vederlag etter § 21, ble vurdert av departementet i forarbeidene til ny åndsverklov, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 4.5.7.4. Departementet vurderte der om rettighetshavere etter § 21 kan gi avkall på retten til vederlag, og om det i tillegg kan benyttes en annen klareringsform enn den som er beskrevet i regelverket. Departementet opprettholdt sitt tidligere uttalte standpunkt om at de vederlagsberettigede må kunne gi avkall på retten til vederlag i den forstand at de kan gi samtykke til fri bruk, og at slikt samtykke vil være bindende også for den godkjente organisasjonen, jf. også Ot.prp. nr. 15 (1994–95) side 173. Departementet konstaterte samtidig at dette samsvarer med ordningen i både Sverige og Danmark, ved at rettighetshaverne også der kan gi avkall på vederlag.

Når det gjaldt adgangen til å benytte annen klareringsform, ble det vist til at flere andre land praktiserer vederlagsretten slik at avkallet kan kombineres med direkteklarering av bruken av lydopptaket, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 4.5.7.4:

> «Høringen har imidlertid vist at betydningen av et slikt avkall har blitt tolket videre i Sverige og Danmark, ved at det der også er gitt aksept for at avkallet kan kombineres med direkteklarering av bruken av lydopptaket. Ifølge høringsuttalelsen til Epidemic Sound gjelder dette ikke bare i våre skandinaviske naboland; også i Finland og mange andre land, i Europa og ellers, er det åpnet opp for slik praktisering av regelverket.»

Departementet så videre særlig hen til reguleringen av vederlagsretten i den danske opphavsrettsloven § 68, og praktiseringen av denne, all den tid reguleringen av hvem som kan oppkreve vederlag syntes å være sammenfallende i Norge og Danmark. Ved en sammenligning av regelverkene i Norge og Danmark, konkluderte departementet dermed slik i Prop. 104 L (2016–2017) punkt 4.5.7.4:

> «Det er altså praktiseringen av reglene som er ulik i Norge og Danmark, og ifølge Epidemic Sound en rekke andre land. Departementet har kommet til at det holder fast ved synspunktet om at rettighetshavere må kunne gi avkall på vederlag i den forstand at vedkommende kan samtykke til andres frie bruk, og at slikt avkall også vil binde organisasjonen. Når det gjelder

spørsmålet om et avkall også skal legge til rette for direkteavtaler om bruk av musikken mot betaling, anser departementet på bakgrunn av ovenstående gjennomgang at det norske regelverket kan praktiseres på samme måte som i våre naboland, bl.a. Danmark.»

Etter presiseringen i forarbeidene er det altså adgang til å benytte annen klareringsform enn den som følger av regelverket, for eksempel direkteklarering av «frikjøpt» musikk. Uttalelsene om praktiseringen av vederlagsretten førte imidlertid ikke til endringer i lovens ordlyd, slik at § 21 andre ledd tredje punktum fortsatt foreskriver at «[o]verfor de vederlagspliktige må vederlagskravet gjøres gjeldende gjennom oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet».

20.1.3 Høringsnotatet

Forut for høringsnotatet henvendte Gramo seg til departementet om praktiseringen av § 21 og fremla nye opplysninger. Ifølge Gramo har adgangen til å benytte parallelle klareringssystemer medført reduserte vederlagsinntekter, og det hevdes at forutsetningene som departementet la til grunn i forarbeidene til åndsverkloven 2018 ikke lenger er til stede. Det var på bakgrunn av denne henvendelsen at saken ble omtalt i høringsnotatet.

Gramo har overfor departementet blant annet opplyst om at de har utviklet sitt avregnings- og fordelingssystem, slik at rapporter fra flere kilder enn radiosendinger kan benyttes som grunnlag for fordeling og utbetaling av vederlag til rettighetshaverne. Ifølge Gramo kan de nå i større grad fordele vederlag til de rettighetshaverne hvis lydopptak faktisk tas i bruk innenfor de deler av området for offentlig fremføring der «frikjøpt» musikk hovedsakelig benyttes (butikker, frisører o.l.). Som det fremgår av høringsnotatet, er det særlig utviklingen av Gramos avregnings- og fordelingssystem som gir grunn til å vurdere saken på nytt.

I høringsnotatet presiserte departementet sitt syn om at de som er berettiget til vederlag kan samtykke til fri bruk, og at slikt samtykke vil være bindende også for godkjent innkrevings- og fordelingsorganisasjon. Det ble lagt til grunn at rettighetshavere altså står fritt til å gi avkall på retten til vederlag overfor den godkjente organisasjonen. Dersom vederlag skal kreves, ble det imidlertid foreslått en endring av den praksis som har vært gjeldende siden 2018, ved at dette bare kan skje gjennom godkjent organisasjon. Departementet ga uttrykk for at det dermed ikke vil være adgang til å benytte annen klareringsform enn det som følger av regelverket, for eksempel bruk mot betaling av «frikjøpt» musikk.

20.1.4 Høringen

I høringen uttrykker *Gramo* støtte til departementets presiseringer og viser til et vedlagt eksternt notat som de har fått utarbeidet. (I det følgende omtales dokumentene samlet som Gramos høringsuttalelse.) Overordnet tar Gramo til orde for at det ikke skal være adgang til annen klarering enn gjennom dem. Flere høringsinstanser på rettighetshaversiden, blant andre *Kunstnernettverket* (med tilslutning fra *Norsk filmforbund*), *Creo* og *TONO* støtter Gramos høringsuttalelse. Andre aktører, som *Allente*, *Kabel Norge*, *Epidemic Sound*, *Liveqube* og *Royal Streaming* mener at rettighetshavere bør kunne velge alternative klareringsformer. *NRK* er opptatt av at vederlagsretten ikke må hindre direkteklarering der slik klarering allerede er etablert.

Når det gjelder spørsmålet om rettighetshavere kan gi avkall på retten til vederlag, tolker departementet Gramos høringssvar – og rettighetshaversiden for øvrig – dithen at dette er noe organisasjonene i hovedsak aksepter. Det er likevel noe uklart for departementet om innspillene kun gjelder adgangen til å benytte andre klareringsformer eller også omfatter rettighetshavers adgang til å gi avkall på rett til vederlag. Det er bare *Produsentforeningen NORA* som klart gir uttrykk for at de ikke støtter departementets vurdering på dette punktet. Både *Gramo* og *Produsentforeningen NORA* har også ytterligere forslag til endringer i tilknytning til åndsverkloven § 21.

Landsorganisasjonen i Norge (LO), samt mange av høringsinstansene på rettighetshaversiden, deriblant *Norwaco*, *FONO*, *Kunstnernettverket*, *Produsentforeningen NORA*, *Creo*, *GramArt*, *TONO* og *IFPI Norge*, støtter departementets vurdering om at betaling for bruk av lydopptak bare kan skje gjennom godkjent innkrevings- og fordelingsorganisasjon. Flere av disse høringsinstansene fremhever samtidig viktigheten av at departementet klargjør praktiseringen av § 21 på dette punkt.

Ifølge *Gramo* åpner man opp for en uthuling av de kollektive ordningene dersom det er adgang til å benytte alternative klareringsformer, samtidig som en slik praktisering strider mot Gramos lovbestemte mandat til å oppkreve vederlag på vegne

av rettighetshaverne. I forlengelsen av at § 21 gir en bruksrett mot vederlagsplikt, mener Gramo at vederlagsretten bare er en fordring mot Gramo, ikke mot brukeren.

Gramo uttaler:

> «Slik vi forstår § 21 har med andre ord produsenter og utøvende kunstnere et vederlagskrav overfor Gramo, men ingen rett til å råde over kravet overfor de vederlagspliktige. Den enkelte utøver eller produsent kan derfor ikke gi avkall på retten til å oppkreve vederlag utenom Gramo. Det er derfor naturlig å anta at retten til å oppkreve vederlaget ikke kan overdras.»

At retten til å oppkreve vederlag er uoverdragelig, mener Gramo harmonerer med forståelsen av utleie- og utlånsdirektivets (2006/115/EF) fortale punkt 12, samt Generaladvokatens forslag til avgjørelse i sak C-265/19 (RAAP) avsnitt 162, som ifølge Gramo fastslår at utøvende kunstnere har rett til et rimelig vederlag som det ikke kan gis avkall på. I tillegg drar *Gramo* paralleller til lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 7, og uttaler:

> «Gramos fullmakt til å forvalte vederlagsretten bygger ikke på forvaltningsavtale med den enkelte rettighetshaver, men følger direkte av åndsverkloven § 21 annet ledd og av departementets godkjenning av Gramo som oppkrevingsorganisasjon. Rettighetshaverne vil derfor ikke være i noen posisjon til å kunne trekke tilbake Gramos forvaltningsfullmakt og forvalte vederlagsretten selv, se motsetningsvis lov om kollektiv forvaltning § 7. Det følger for øvrig av lovens § 7 annet ledd at rettighetshavers adgang til å trekke tilbake fullmakten uansett ikke gjelder i tilfeller der kollektiv forvaltning av rettigheter er obligatorisk.»

Andre høringsinstanser tar til orde for at rettighetshavere bør kunne velge alternative former for klarering. Særlig *Liveqube*, *Royal Streaming* og *Epidemic Sound* er kritiske til presiseringen om at vederlag bare skal kunne oppkreves gjennom godkjent organisasjon. Ifølge Liveqube og Royal Streaming vil dette kunne påvirke deres nåværende kunders musikkbruk negativt.

Liveqube – en strømmetjeneste som tilbyr musikk fra både Gramos og direktelisensierte kataloger – uttaler:

> «Dersom begge typer kunder må betale samme pris for den enklere varianten som de mer «luksuriøse» musikkvalgene, vil svært mange av de prissensitive kundene velge bort musikk i sin helhet, da de ikke kan rettferdiggjøre kostnaden til Gramos musikkatalog. Det resulterer i flere stille butikker og restauranter. En slik aktør er elektrovarekjeden Power som i stedet for å kutte musikk, valgte å gå over til å bruke direktelisensiert musikk. Det er også en risiko for at prissensitive kunder i stedet vil spille musikk uten å betale vederlag og/eller bruke ikke godkjente strømmekilder som Spotify […].»

Som et ytterligere argument anfører Liveqube blant annet at departementets uttalelser vil medføre at levebrødet til små norske artister vil forsvinne, ettersom musikken deres ikke vil bli brukt, samtidig som at mer etablerte utøvere (gjerne internasjonale) vil motta mer vederlag. Liveqube viser videre til at «frikjøpt» musikk har utviklet seg til et eget segment innenfor musikkindustrien, rettet mot særskilte former for bruk, for eksempel musikk i butikker, restauranter eller kringkasting. Liveqube mener åndsverkloven ikke bør begrense konkurransen i markedet, og at det bør være adgang til å tilby tjenester i et annet markedssegment – til en annen pris.

Også *Royal Streaming* peker på negative konsekvenser dersom adgangen til å tilby direktelisensiert musikk fjernes. Det vises blant annet til at forslaget kan frata mange utøvere deres inntektsgrunnlag ved at de presses ut av markedet.

Royal Streaming uttaler:

> «Dersom norske myndigheter skulle velge å frata disse utøverne muligheten til å klarere sine rettigheter til lavere priser enn Gramovederlaget, vil utfallet være at disse utøverne blir presset ut av markedet og ikke lenger vil blir spilt i butikker og restauranter. Den praktiske konsekvensen av dette er at de utøverne som inngår i Royal Streamings katalog over direktelisensiert musikk, dermed uansett ikke vil få noe vederlag fra Gramo-systemet selv om Gramo skulle være i stand til å fordele vederlag også i henhold til musikkbruk i restauranter mv. slik Gramo nå gjør et poeng av.»

Epidemic Sound fremhever blant annet at utviklingen i EU tydelig tilsier at rettighetshavernes valg- og avtalefrihet skal vektlegges:

> «Exempel på detta är CRM-direktivet som dels tydliggör att skapare har flexibilitet genom att kunna återta begränsa delar av förvaltningsuppdraget samt tydliggör att inte endast kollektiva förvaltningsorganisationer utan även oberoende förvaltningsenheter samt andra enheter, kan förvalta och administrera rättigheter. Även DSM-direktivet art 12 och art 18 visar på vikten av att inte tvinga skapare till kollektiv förvaltning utan att bevara både val- och avtalsfrihet. Förslag om tvingande kollektiv förvaltning valdes konsekvent bort vid arbetet med och antagandet av DSM-direktivet.»

Ifølge *Royal Streaming* og *Epidemic Sound* eksisterer alternative klareringsformer parallelt med vederlagsinnkreving via kollektive forvaltningsorganisasjoner i flere andre land, både i Norden, andre deler av Europa og ellers. Royal Streaming opplyser i denne sammenheng om at selskapet opererer i mer enn 18 land med tilsvarende vederlagsordninger som i Norge, og at de samarbeider tett med de lokale oppkrevings- og fordelingsorganisasjonene. Ifølge Royal Streaming rapporterer de i disse landene om hvilke kunder som bruker kommersielt utgitt musikk og hvilke som benytter direktelisensiert musikk. Der kunder bruker kommersielt utgitt musikk betales vederlag til den aktuelle organisasjonen, mens brukere av direktelisensiert musikk ikke blir fakturert.

I tillegg viser både *Epidemic Sound* og *Royal Streaming* blant annet til hensynene bak åndsverkloven § 21 med særlig vekt på hensynet til brukere av musikk, konkurranseelementet og at en monopolisering av vederlagsinnkrevingen er problematisk.

Kabel Norge og *Allente* tar også til orde for at rettighetshavere bør kunne velge alternative former for klarering. Allente mener at brukere som har klarert musikkbruk gjennom individuelle avtaler med utøvere ikke bør pålegges å betale vederlag til Gramo, og peker på at en slik plikt heller ikke synes å gjelde i de øvrige nordiske landene. Kabel Norge viser på sin side blant annet til at det ikke er åndsverklovens formål å begrense konkurransen rettighetshavere imellom.

Kabel Norge uttaler:

> «Dersom Kulturdepartementet vurderer å innføre en regel eller tolkningspraksis som innebærer at man fratar utøvere og produsenter mulighetene til å konkurrere om å tilby lydopptak (musikk) gjennom lavere priser i individuelle lisensavtaler, bør forholdet til konkurranseloven avklares. Konkurranseloven har nettopp til formål å fremme blant annet priskonkurranse til beste for forbrukerne.»

NRK er opptatt av å kunne videreføre deres gjeldende avtaler om bruk av såkalt produksjonsmusikk.

NRK uttaler:

> «NRK har pr. nå avtaler med syv musikkproduksjonselskaper som gir tilgang til store musikk kataloger. NRK har stort behov for musikken disse selskapene tilbyr, og det er viktig for NRK å beholde muligheten til å videreføre disse avtalene. Det er viktig først og fremst fordi musikken er spesiallaget for medieproduksjoner og dermed svært egnet til vår bruk, men også fordi brukergrensesnittet gjør det enkelt for våre ansatte å finne riktig musikk til riktig produksjon. Musikken brukes i alle programsjangre og programmene hvor musikken inngår tilbys på alle plattformer. Avtalene sikrer NRK gode rettigheter på egne plattformer og tillater også nordisk utveksling. Kort sagt – avtalene gir godt repertoar, lett tilgang og riktige rettigheter. I tillegg er musikken ofte en godt alternativ til den kommersielt utgitte musikken.»

20.1.5 Departementets vurderinger

Departementet fastholder synspunktet fra høringsnotatet om at rettighetshavere må kunne gi avkall på vederlag i den forstand at vedkommende kan samtykke til andres frie bruk. Et slikt avkall vil også binde innkrevings- og fordelingsorganisasjonen. Som nevnt i høringsnotatet, kan ikke departementet se at en slik adgang er særlig problematisk. Høringen synes å bekrefte dette, ved at det bare er *Produsentforeningen NORA* som uttrykkelig uttaler at de ikke støtter departementets vurdering på dette punktet.

Når det gjelder spørsmålet om et avkall også innebærer at rettighetshaver kan inngå direkteavtaler om bruk av musikk mot vederlag, herunder selge alle rettigheter, har departementet etter en fornyet vurdering kommet til at det fortsatt bør være adgang til å benytte andre klareringsformer enn den som er beskrevet i § 21. Departementet opprettholder derfor ikke vurderingen fra høringsnotatet når det gjelder dette spørsmålet.

Departementet har gjennom høringen fått nyttige innspill om forretnings- og vederlagsmodellene som slik direkteklarering bygger på. Som

Liveqube viser til i høringen, har «frikjøpt» musikk utviklet seg til et eget segment innenfor musikkindustrien, som i utgangspunktet er ment til annen bruk enn den kommersielt utgitte musikken. Brukere av slik musikk er gjerne restauranter, butikker og frisører, men også kringkastingsforetak. I høringen viser *NRK* for eksempel til viktigheten av å kunne videreføre deres eksisterende bruk av produksjonsmusikk. Videre gis utøvere av direkteklarert musikk, ifølge *Liveqube*, en stabil inntekt i form av forhåndsbetalt vederlag, samt ytterligere royalty avhengig av bruk. Som *Epidemic Sound* fremhever, har flere aktører på både bruker- og rettighetshaversiden på dette feltet innrettet seg etter gjeldende praktisering av § 21. Forutsigbarhet for disse aktørene taler mot en endring av praksis som hindrer alternative klareringsformer.

Det er positivt at Gramo har videreutviklet sitt avregnings- og fordelingssystem, slik at de nå også kan fordele og utbetale vederlag til rettighetshavere basert på rapportering fra flere enn kringkastingsforetak, for eksempel selskaper som Epidemic Sound.

Departementet er imidlertid enig med *Liveqube* og *Royal Streaming* i at det neppe vil komme rettighetshavere til «frikjøpt» musikk til gode at Gramo gjennom sitt nye system også kan nå disse. Det er lite trolig at den «frikjøpte» musikken vil bli brukt i særlig grad dersom den inngår i Gramos katalog og dermed må konkurrere med den kommersielt utgitte musikken til samme pris. Departementet anser det heller som mer sannsynlig at den frikjøpte musikken da i praksis vil bli erstattet av KI-generert musikk.

Departementet legger i tillegg vekt på at det i våre nordiske naboland, samt flere andre land i Europa, er adgang til å praktisere alternative klareringsformer. Dette var et vektig argument da departementet vurderte dette spørsmålet i forbindelse med ny åndsverklov, og fremheves også nå av både *Liveqube*, *Epidemic Sound*, *Royal Streaming* og *Allente* i høringen. Det vises til Prop. 104 L (2016-2017) punkt 4.5.7.4. I forlengelsen av dette hevder *Epidemic Sound* at til tross for at flere andre land tillater alternative klareringsformer, har dette ikke medført ulemper for verken musikkbrukerne eller rettighetshaverne. Etter departementets syn finnes det heller ikke indikasjoner på at muligheten til å inngå direkteavtaler om bruk av musikk har gjort klareringsprosessen vanskeligere for brukerne i det norske musikkmarkedet. Formålet med vederlagsretten i § 21 synes dermed å være ivaretatt. Departementet kan heller ikke se at muligheten til å inngå direkteavtaler har medført uthuling av den kollektive ordningen.

I høringen hevder *Gramo* at det ikke kan gis avkall på vederlagsretten i utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF) artikkel 8 nr. 2, med henvisninger til Generaladvokatens forslag til avgjørelse i sak C-265/19 (RAAP) samt utleie- og utlånsdirektivets fortale punkt 12. Departementet er ikke enig i dette. Det er ingen holdepunkter i ordlyden i artikkel 8 nr. 2 som tilsier at det ikke kan gis avkall på vederlagsretten. Bestemmelsen gjelder utøvende kunstnere og produsenter av lydopptak, mens fortalen punkt 12 omhandler opphaveres og utøvende kunstneres rett til rimelig vederlag. Etter departementets syn er det derfor nærliggende å forstå fortalen punkt 12 slik at det knytter seg til artikkel 5, som nettopp regulerer disse rettighetshavergruppene og har overskriften «Unwaivable right to equitable remuneration». Det vises også til at Generaladvokatens uttalelse ikke ble fulgt opp i EU-domstolens endelige avgjørelse i RAAP-saken. Departementet kan etter dette ikke se at utleie- og utlånsdirektivet artikkel 8 nr. 2 er til hinder for alternative former for klarering. Som nevnt ovenfor åpner flere EU-land for en slik praktisering, noe som etter departementets syn tilsier at direktivet tolkes på samme måte.

Gramo synes også å mene at lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 9, sammenholdt med § 7, er til hinder for alternative former for klarering. Selv om Gramos virksomhet ikke skulle være omfattet av § 7 første ledd, slik at rettighetshavers rett til å si opp avtale om rettighetsforvaltning ikke kan skje med hjemmel i denne paragrafen, innebærer ikke det motsetningsvis at rettighetshaver ikke har en slik rett. Etter departementets syn vil dette bero på bakgrunnsretten, slik situasjonen også var før lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. trådte i kraft.

Oppsummeringsvis opprettholder departementet synspunktet fra høringsnotatet om at rettighetshavere må kunne gi avkall på vederlag i den forstand at vedkommende kan samtykke til andres frie bruk, og at slikt avkall også vil binde organisasjonen. I motsetning til høringsnotatet mener imidlertid departementet at det fortsatt bør være adgang til å benytte annen klareringsform enn den som er beskrevet i § 21. For at dette skal komme klart til uttrykk i loven, foreslår departementet at det i § 21 femte ledd tas inn en presisering om at rettighetshavere kan gi avkall på vederlagsretten etter første ledd. Et slikt avkall vil også innebære at det vil være mulig for rettighetshaverne å inngå direkteavtaler om bruk.

Når det gjelder andre forslag til endringer i tilknytning til § 21 som tas opp i høringen, viser departementet til at disse ikke har vært en del av høringen og derfor ikke vil bli behandlet i denne proposisjonen.

20.2 Tiltredelse til WIPO-traktater av 1996 om opphavsrett (WCT) og fremføringer og fonogrammer (WPPT)

20.2.1 Bakgrunn

20.2.1.1 Overordnet om Norges konvensjonsforpliktelser på opphavsrettsområdet

På opphavsrettsområdet har det helt siden 1880-tallet vært et utstrakt internasjonalt samarbeid gjennom multinasjonale konvensjoner. Norge er i dag tilsluttet følgende slike reguleringer:

- Bernkonvensjonen av 1886 om vern av litterære og kunstneriske verk (med senere revisjoner)
- Verdenskonvensjonen av 1952 om opphavsrett, med tilknyttede protokoller
- Den europeiske overenskomst av 1960 om vern av fjernsynssendinger
- Internasjonal konvensjon av 1961 om rettsvern for de rettigheter som tilkommer utøvende kunstnere, fremstillere av fonogrammer samt kringkastingsinstitusjoner (Romakonvensjonen)
- Konvensjon av 1971 om beskyttelse av fonogramprodusenter mot ulovlig kopiering av deres fonogrammer (Fonogramkonvensjonen)
- Avtale om handelsrelaterte sider ved immaterialrett (TRIPS) under WTO-avtalen av 1994
- Marrakech-traktaten av 2013 om å lette tilgangen til utgitte verk for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing

De to mest sentrale er Bernkonvensjonen (om opphavsrett) og Romakonvensjonen (om nærstående rettigheter). Norge tiltrådte Bernkonvensjonen i 1896, og den er i dag tiltrådt av 182 stater. Konvensjonen har vært revidert flere ganger, sist i 1979. Gjennom TRIPS-avtalen er også alle WTO-land forpliktet til å oppfylle Bernkonvensjonens forpliktelser. Romakonvensjonen har ikke like stor utbredelse. Den er tiltrådt av 99 stater, deriblant samtlige EØS-stater (Norge i 1978), men ikke USA. TRIPS-avtalen omfatter også enkelte nærstående rettigheter, men ikke på Romakonvensjonens nivå.

I forvaltningen av konvensjonene har Verdensorganisasjonen for immaterialrett – WIPO (World Intellectual Property Organization) – en sentral rolle. I 1996 ble det fremforhandlet to nye traktater innen organisasjonen: WIPO-traktaten om opphavsrett (WCT) og WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer (WPPT). Traktatene oppdaterer rettighetene til opphavere (WCT) og utøvende kunstnere og produsenter i lydopptak (WPPT) til den digitale tidsalderen, og det var disse traktatene som lå til grunn for EUs opphavsrettsdirektiv (2001/29/EF) fra 2001. Ved Beijing-traktaten om audiovisuelle fremføringer fra 2012 fikk utøvende kunstnere i audiovisuelle produksjoner oppdatert sine rettigheter på linje med 1996-traktatene. Også denne traktaten ble fremforhandlet i regi av WIPO. Det samme gjelder Marrakech-traktaten fra 2013 om å lette tilgangen til utgitte verk for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing.

I Prop. 104 L (2016–2017) ble det varslet at departementet ville fremme forslag om norsk tiltredelse til de fire WIPO-traktatene, jf. punkt 2.2.1. Dette har tatt lengre tid enn antatt, men i mars 2021 ble Prop. 115 LS (2020–2021) lagt frem for Stortinget, hvor det blant annet ble foreslått norsk ratifikasjon av Marrakech-traktaten. Marrakech-reguleringen ble gjennomført ved lov 4. juni 2021 nr. 58 om endringer i åndsverksloven (i kraft 1. juli 2021) og forskrift 26. august 2021 nr. 2608 til åndsverkloven (i kraft 1. september 2021). Norge ble part i traktaten 30. november 2021.

Opphavsrettsdirektivet fra 2001 kan ses som en europeisk «gjennomføring» av WCT og WPPT, og direktivet oppfyller traktatenes materielle krav. Siden direktivet er gjennomført i åndsverkloven, er også de materielle reglene i loven i samsvar med WCT og WPPT. Men for å kunne tiltre traktatene, må det legges til rette for at *rekkevidden* av lovens vern kan utvides i samsvar med de internasjonale forpliktelsene. Departementet foreslår i denne proposisjonen endringer i åndsverkloven for å legge til rette for norsk tiltredelse til de to 1996-traktatene, mens spørsmålet om tiltredelse til Beijing-traktaten foreslås behandlet på et senere tidspunkt.

20.2.1.2 Overordnet om reglenes rekkevidde, blant annet i lys av praksis fra EU-domstolen

Systemet for opphavsrettslig vern i Norge er bygget opp slik at åndsverkloven som hovedregel bare gir vern til rettighetshavere og prestasjoner med tilknytning til Norge, og så utvides vernet i tråd

med internasjonale forpliktelser i forskrift til loven. I forskriften utvides vernet for det første slik at det gjelder for EØS-rettighetshavere i samme utstrekning som det gjelder for norske rettighetshavere. For det andre utvides vernet også til å gjelde for rettighetshavere utenfor EØS basert på Norges internasjonale forpliktelser på området.

I proposisjonen her behandles primært de spørsmålene som Stortinget anmodes om å ta stilling til. Det vil for det første si spørsmålet om samtykke til at Norge tiltrer WIPO-traktatene WCT og WPPT, og for det andre spørsmålet om å vedta nødvendige lovendringer for å legge til rette for dette. Spørsmål knyttet til utvidelse av vernet i forskrift behandles i utgangspunktet ikke i proposisjonen. Det ble de imidlertid i høringsnotatet, siden departementet der skisserte alle regelendringer som ble ansett nødvendige, både i lov og forskrift. I den forbindelse ble det også tatt opp spørsmål i tilknytning til EU-domstolens avgjørelse i sak C-265/19 (RAAP). Disse spørsmålene er omstridte – og kompliserte – og for sakens opplysning kommenteres enkelte problemstillinger overordnet her.

Internasjonal opphavsrettsregulering bygger i stor grad på et prinsipp om såkalt nasjonal behandling (eller formell gjensidighet). For en part som deltar i reguleringen, innebærer dette en forpliktelse til å behandle borgere fra en annen part like godt som man behandler sine egne borgere. Dette suppleres av et prinsipp om såkalt materiell gjensidighet, som legger til rette for større grad av «symmetri». Her vil en part bare være forpliktet til å gi rettigheter til borgere fra en annen part dersom denne parten gir tilsvarende rettigheter «i retur». Som det vil fremgå nedenfor, ligger prinsippet om materiell gjensidighet til grunn for vederlagsretten for offentlig bruk av musikkinnspillinger i WPPT artikkel 15, jf. artikkel 4 nr. 2, og Romakonvensjonen artikkel 12, jf. artikkel 16 nr. 1 a (iv).

I hvilken utstrekning slike prinsipper fortsatt kan anvendes på områder hvor det også foreligger EU-regulering uten eksplisitt geografisk avgrensning, har blitt noe usikkert etter at EU-domstolen kom med sin avgjørelse i RAAP-saken. Denne saken gjaldt tolkningen av utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF) artikkel 8 nr. 2 som gir vederlagsrett til utøvende kunstnere og produsenter når musikkinnspillingene deres avspilles offentlig (tilsvarende som WPPT artikkel 15 og Romakonvensjonen artikkel 12). Dommen er ikke helt entydig. Den kan leses slik at vederlagsretten skal gjelde for alle rettighetshavere, uten hensyn til nasjonalitet eller om hjemlandet gir tilsvarende rett, inntil EU-lovgiveren eventuelt bestemmer noe annet. Alternativt kan den leses slik at vederlagsretten skal gjelde for rettighetshavere i land tilsluttet WPPT, uavhengig av om dette landet har tatt reservasjon etter WPPT artikkel 15 nr. 3, inntil EU-lovgiveren eventuelt bestemmer noe annet. EU-domstolens avgjørelse fra november 2024 i sak C-227/23 (Kwantum) – som gjaldt åndsverk og hvor domstolen kom til et tilsvarende resultat som i RAAP-saken – kan imidlertid tale for at også RAAP-dommen må forstås slik at den gjelder alle rettighetshavere. Resultatet er uansett at vederlagsretten etter utleie- og utlånsdirektivet artikkel 8 nr. 2 – slik den er tolket av EU-domstolen i RAAP-saken – ikke begrenses i tråd med prinsippet om materiell gjensidighet, og dermed går lenger enn forpliktelsene etter Romakonvensjonen og WPPT.

Utleie- og utlånsdirektivet artikkel 8 nr. 2 og Romakonvensjonen artikkel 12 er gjennomført i åndsverkloven § 21. Det har vært ulike syn på hvilke innspillinger § 21 omfatter. Er det bare produsentens nasjonalitet som skal være avgjørende for om innspillingen er omfattet av § 21, eller skal det også tas hensyn til nasjonaliteten til de utøvende kunstnerne som deltar på innspillingen? I første fall vil innspillingen bare være omfattet av vederlagsretten dersom produsenten er fra et land som er tilsluttet Romakonvensjonen, og som gir tilsvarende rettigheter i retur. Denne forståelsen bygger på prinsippet om materiell gjensidighet og utelukker amerikanske innspillinger fra vern, siden USA verken er part i Romakonvensjonen eller gir rettigheter i retur. I andre fall vil innspillingen i tillegg være omfattet dersom en eller flere av de utøvende kunstnerne hører hjemme i Norge eller en annen EØS-stat. Denne forståelsen bygger ikke på prinsippet om materiell gjensidighet (eller andre kriterier som følger av Romakonvensjonen), men en tolkning av åndsverkloven som innebærer at også amerikanske innspillinger vil være omfattet så lenge minst én av de utøvende kunstnerne som deltar på innspillingen, hører hjemme i EØS. På bakgrunn av de ulike synene og praksisen med å vektlegge også utøvernes nasjonalitet, ba Stortingets familie- og kulturkomité om en utredning som departementet fulgte opp i et forslag til lovendring i 2019, jf. nedenfor i punkt 20.2.5 og 20.2.7.2.

Under enhver omstendighet og etter begge forståelsene som er nevnt her, vil det være slik at det for bruk i Norge av innspillinger som er omfattet av vederlagsretten skal betales vederlag til Gramo, mens det for bruk av innspillinger som ikke er omfattet skal betales avgift til Fond for

utøvende kunstnere (FFUK). FFUK er en særnorsk ordning for støtte til utøvende kunstnere i Norge. Om norsk regelverk må tilpasses dommen i RAAP-saken, vil den vesentlige konsekvens være at midlene som i dag går til FFUK, i stedet overføres til amerikanske musikkprodusenter og eventuelt også utøvende kunstnere, uten tilsvarende rettigheter i retur. RAAP-dommen reiser dermed spørsmål om hvorvidt den gjeldende FFUK-ordningen kan opprettholdes.

Mens EUs medlemsstater må rette seg etter dommen, kan det stilles spørsmål om det samme gjelder for EØS/EFTA-statene, eller om begrensninger i EØS-avtalen tilsier et annet resultat. I en utredning[1] som departementet har fått utført av konsekvensene av RAAP-dommen, konkluderes det med at direktivet ikke kan tolkes i samsvar med dommens resultat i en EØS-kontekst. Begrunnelsen for dette er at en slik tolkning rent faktisk vil gripe inn i EØS/EFTA-statenes eksterne traktatkompetanse, i strid med forutsetningene bak EØS-avtalen. En konsekvens av denne konklusjonen er at Norge fortsatt kan anvende materiell gjensidighet og opprettholde gjeldende FFUK-ordning, og dette lå til grunn for forslaget i høringsnotatet.

I forbindelse med høringen av forslaget fikk IFPI Norge – som blant annet representerer amerikanske musikkprodusenter i Norge – utredet[2] hvordan utleie- og utlånsdirektivet artikkel 8 nr. 2 skal fortolkes og anvendes i en EØS-rettslig kontekst. I motsetning til i utredningen som departementet fikk utført, konkluderes det i denne med at Norge er bundet av utleie- og utlånsdirektivet artikkel 8 nr. 2 på samme måte som EUs medlemsstater. Konsekvensen av dette vil være at norsk regelverk må tilpasses dommen og at midlene som i dag går til FFUK, i stedet vil omfattes av vederlagsretten og i hovedsak overføres til amerikanske rettighetshavere.

Vurderingen av åndsverklovens rekkevidde i lys av internasjonale forpliktelser reiser etter departementets syn kompliserte spørsmål. Kulturpolitisk er det ønskelig å videreføre FFUK fremfor å overføre disse midlene til amerikanske rettighetshavere uten motytelse. Som utredningen departementet har fått utført viser, kan det også argumenteres rettslig for en slik løsning. Gitt usikkerheten som er knyttet til hvordan RAAP-dommen skal forstås både i seg selv og ikke minst i en EØS-kontekst, er det departementets oppfatning at konklusjonene som forslaget i høringsnotatet bygde på, fortsatt bør kunne legges til grunn. Konsekvensene av det vil i så fall være at den gjeldende FFUK-ordningen kan videreføres og at vederlagsretten i åndsverkloven § 21 ikke omfatter amerikanske rettighetshavere utover Norges forpliktelser etter Romakonvensjonen og WPPT. Dette er imidlertid spørsmål som vil bli vurdert når det skal fastsettes forskrift til loven.

EU-landene Danmark og Sverige har tilpasset sine regler til RAAP-dommen. Deres regelverk er bygget opp som i Norge, slik at lovens vern utvides i forskrift etter en lovhjemmel tilsvarende åndsverkloven § 116. I begge landene er tilpasningene til dommen gjort i forskrift.

Det presiseres at hvis norsk regelverk må tilpasses dommen, vil det være på grunn av EØS-forpliktelser – ikke forpliktelser etter traktater eller konvensjoner. Norsk tiltredelse til de to WIPO-traktatene vil derfor ikke ha betydning for spørsmålet om hvorvidt den gjeldende FFUK-ordningen kan opprettholdes.

20.2.2 WIPO-traktaten om opphavsrett (WCT)

I WCT oppdateres det materielle innholdet i Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk. Hovedformålet med dette var å klargjøre Bernkonvensjonens rekkevidde, siden ny teknologi og digitale bruksmåter hadde skapt tvil om hvor langt konvensjonens begreper og definisjoner rakk. Det ble valgt å forhandle WCT som en særskilt, selvstendig overenskomst, men den forplikter også traktatpartene til å overholde alle materielle bestemmelser i Bernkonvensjonen.

Et sentralt punkt i WCT er at eneretten til å gjøre verk tilgjengelig for allmennheten ved overføring klargjøres. I Bernkonvensjonen er dette regulert på en noe uoversiktlig måte, og det hadde oppstått usikkerhet om rekkevidden ved bruk av nye kommunikasjonsmåter. Gjennom WCT ble det klargjort at all overføring til allmennheten forutsetter samtykke fra opphaveren, uansett verkstype.

I *fortalen* gis det uttrykk for traktatpartenes erkjennelser og ønsker om å utvikle og opprettholde et virksomt og ensartet vern av opphavsrett, som også virker klargjørende og er balansert og teknologisk oppdatert.

I artikkel 1 til 14 finnes traktatens materielle bestemmelser.

---

1 https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/utredning-av-eu-dom-om-vederlagsrett-til-artister-og-plateselskap/id2900811/

2 https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-om-endringer-i-andsverkloven-digitalmarkedsdirektivet-m.v/id3013710/?uid=e53f697f-739e-4446-9e41-f8ef0b16a5b6#_blank

Artikkel 1 omhandler forholdet til Bernkonvensjonen. Her fremgår det blant annet at WCT er en særavtale i henhold til Bernkonvensjonen artikkel 20, og at medlemmer av WCT skal overholde de materielle bestemmelsene i Bernkonvensjonen artikkel 1 til 21.

Artikkel 2 fastsetter at vernet av opphavsretten gjelder for uttrykk, ikke for idéer, fremgangsmåter, virkemåter eller matematiske begreper. Regelen kodifiserer et internasjonalt anerkjent prinsipp, som også er nedfelt i TRIPS-avtalen artikkel 9.2.

Artikkel 3 fastsetter at traktatpartene skal anvende Bernkonvensjonen artikkel 2 til 6 tilsvarende (med de nødvendige endringer) med hensyn til det vern som innrømmes i WCT. Dette er de sentrale reglene i Bernkonvensjonen om definisjoner, tilknytningsregler, nasjonal behandling, forbud mot formkrav som vilkår for vern mv.

Artikkel 4 gjelder datamaskinprogrammer og fastsetter at disse gis vern som litterære verk i henhold til Bernkonvensjonen artikkel 2. Dette er kun en klargjøring av eksisterende internasjonal konsensus, som også er reflektert i TRIPS-avtalen artikkel 10.

Artikkel 5 bestemmer at databaser gis opphavsrettslig vern når de på grunn av måten innholdet er utvalgt eller ordnet på, utgjør åndsverk. Dette er også kun en klargjøring, som reflekterer TRIPS-avtalen artikkel 10.

Artikkel 6 gir opphaveren enerett til spredning av eksemplar gjennom salg eller annen overdragelse av eierskap. Denne eneretten er også harmonisert i EU gjennom opphavsrettsdirektivet. I henhold til WCT kan traktatpartene selv bestemme om det skal gjelde vilkår for hvilken videre kontroll rettighetshaver eventuelt skal ha over eksemplar som er spredt til allmennheten (konsumpsjon av spredningsretten). I opphavsrettsdirektivet er dette ikke overlatt til medlemslandene, men regulert direkte.

Artikkel 7 fastsetter en enerett til utleie for opphaveren som er begrenset til datamaskinprogrammer, kinematografiske verk og verk innlemmet i fonogrammer.

Artikkel 8 gir en generell enerett til overføring av verk til allmennheten. Bestemmelsen dekker også tilgjengeliggjøring på forespørsel via digitale nettverk. Dette er først og fremst en klargjøring. EUs opphavsrettsdirektiv harmoniserer også dette.

Artikkel 9 forlenger vernetiden for fotografiske verk til å vare i opphaverens levetid og 50 år etter utløpet av opphaverens dødsår.

Artikkel 10 åpner for nasjonale regler om avgrensninger og unntak fra rettigheter i traktaten dersom disse oppfyller tretrinnstesten; det må dreie seg om visse særtilfeller som ikke er i konflikt med en normal utnyttelse av verket og ikke i urimelig grad skader opphaverens rettmessige interesser. Dette er i samsvar med eksisterende internasjonale og nasjonale normer.

Artikkel 11 gjelder forpliktelser knyttet til teknologiske tiltak (tekniske beskyttelsessystemer) og fastsetter at traktatpartene skal sørge for rettslige tiltak mot omgåelse av slike systemer. Også opphavsrettsdirektivet gir vern for slike systemer.

Artikkel 12 gjelder forpliktelser knyttet til informasjon om rettighetsforvaltning (elektronisk rettighetsinformasjon), og innebærer at traktatpartene plikter å ha rettslige tiltak mot fjerning av slik informasjon og mot å gjøre tilgjengelig for allmennheten verk hvor informasjonen er fjernet. Opphavsrettsdirektivet har bestemmelser som langt på vei er parallelle med WCT også på dette punktet.

Artikkel 13 regulerer traktatens anvendelse på allerede eksisterende verk; traktatpartene skal anvende bestemmelsene i Bernkonvensjonen artikkel 18 på alt vern som er foreskrevet i traktaten. I Bernkonvensjonen artikkel 18 fremgår det blant annet at konvensjon gjelder alle verk som på tidspunktet for dens ikrafttredelse fremdeles er vernet (ikke er «falt i det fri» i hjemlandet som følge av at vernetiden er utløpt).

Artikkel 14 fastsetter at traktatpartene skal vedta de tiltak som er nødvendige for å sikre anvendelsen av traktaten, og sørge for at deres lovverk gir adgang til håndhevingsmetoder som tillater virksom inngripen mot enhver overtredelse av rettigheter etter traktaten.

Artikkel 15 til 25 inneholder administrative regler.

Etter *artikkel 15* skal det opprettes en forsamling, bestående av én delegat fra hvert medlemsland, som blant annet skal behandle spørsmål om vedlikehold og utvikling av traktaten og dens anvendelse og funksjon, herunder beslutte om diplomatkonferanse for revisjon av traktaten skal sammenkalles. Hver traktatpart som er en stat, skal ha én stemme. Forsamlingen skal ordinært møtes én gang hvert andre år.

Etter *artikkel 16* skal WIPOs internasjonale byrå utføre de administrative oppgavene vedrørende traktaten.

Artikkel 17 fastsetter at enhver medlemsstat i WIPO kan bli part i WCT. Forsamlingen kan beslutte å gi enhver mellomstatlig organisasjon adgang til å bli part i traktaten, på visse vilkår. Dette gjelder også for Det europeiske fellesskap, såfremt det avgis erklæring om at fellesskapet

blant annet har beslutningsmyndighet i saker som traktaten regulerer.

Artikkel 18 fastsetter at med mindre annet er uttrykkelig nevnt i traktaten, skal hver traktatpart nyte godt av alle rettigheter og påta seg alle forpliktelser i henhold til traktaten.

Artikkel 19 angir at traktaten er åpen for undertegning inntil 31. desember 1997 av alle medlemsstater i WIPO og av Det europeiske fellesskap.

Etter *artikkel 20* trer traktaten i kraft tre måneder etter at 30 parter har ratifisert eller tiltrådt. For stater som ratifiserer eller tiltrer traktaten etter at den har trådt i kraft, vil traktaten tre i kraft fra utløpet av tre måneder etter datoen da staten deponerte sitt ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument hos WIPOs generaldirektør, jf. *artikkel 21*.

Artikkel 22 fastslår at det ikke tillates reservasjoner mot traktaten.

Artikkel 23 fastsetter at traktaten kan sies opp av enhver traktatpart ved underretning til WIPOs generaldirektør. Oppsigelse får virkning ett år fra datoen da underretningen er mottatt.

Artikkel 24 regulerer traktatspråk.

Etter *artikkel 25* er WIPOs generaldirektør depositar for traktaten.

Traktaten trådte i kraft 6. mars 2002 og har i dag totalt 118 parter. Traktaten i engelsk språkversjon og norsk oversettelse er inntatt som vedlegg til proposisjonen.

20.2.3 WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer (WPPT)

WPPT gir vern for visse nærstående rettigheter og er en selvstendig traktat som har et noe annet forhold til Romakonvensjonen enn det WCT har til Bernkonvensjonen, ved at WPPT ikke forplikter traktatpartene til å oppfylle Romakonvensjonens bestemmelser. I motsetning til Romakonvensjonen omfatter WPPT ikke vern for kringkastingsforetaks sendinger. Heller ikke utøvere i audiovisuelle produksjoner er omfattet av WPPT, men som nevnt i punkt 20.2.1, er disse gitt vern gjennom Beijing-traktaten fra 2012.

For øvrig dekker WPPT i stor grad de samme rettighetene som Romakonvensjonen, med tillegg av noen nye. Mens Romakonvensjonen kun gir forbudsrett, gir WPPT enerett. De nye enerettene gjelder eksemplarfremstilling, spredning ved overdragelse av eierskap og utleie samt tilgjengeliggjøring i på forespørsel-tjenester. WPPT har også bestemmelser som gir utøvende kunstnere ideelle rettigheter. WPPT går lenger også når det gjelder varigheten av vernet. Her forplikter WPPT til en vernetid på 50 år, mens Romakonvensjonens vernetid er 20 år.

I *fortalen* gis det uttrykk for traktatpartenes erkjennelser og ønsker om å bygge ut og vedlikeholde et virksomt og ensartet vern for utøvende kunstnere og produsenter av fonogrammer, i form av ny regulering som er balansert og teknologisk oppdatert.

I artikkel 1 til 23 finnes traktatens materielle bestemmelser.

Det er gitt alminnelige bestemmelser i artikkel 1 til 4 (kapittel I).

Artikkel 1 gjelder forholdet til andre konvensjoner. Blant annet fremgår det at traktaten er selvstendig og at den ikke innskrenker forpliktelser partene måtte ha seg imellom etter Romakonvensjonen.

Artikkel 2 inneholder definisjoner av begreper som benyttes i traktaten (i motsetning til WCT som ikke har noen tilsvarende artikkel). Definisjonen av utøvende kunstnere omfatter også utøvere av folklore og er dermed videre enn definisjonen i Romakonvensjonen.

Artikkel 3 regulerer hvem traktaten gir vern; bestemmelsen fastsetter at traktatpartene skal innrømme det vern som er forutsatt i traktaten til utøvende kunstnere og produsenter av fonogrammer som er andre traktatparters borgere. Det er i bestemmelsen vist til kriteriene for tilknytning som er anvendt i Romakonvensjonen, og som er gitt tilsvarende anvendelse for WPPT, men slik at tilknytningen skal være til en WPPT-part, ikke en romakonvensjonsstat.

Artikkel 4 oppstiller i nr. 1 en regel om såkalt nasjonal behandling, som betyr at enhver traktatpart skal gi andre traktatparters borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn behandlingen den gir egne borgere. Regelen er likevel begrenset på linje med tilsvarende bestemmelser i Romakonvensjonen og TRIPS. For det første begrenses den til å gjelde rettigheter i WPPT, slik at andre rettigheter som måtte følge av den enkelte traktatparts interne lovgivning, ikke omfattes. For det andre begrenses regelen til enerettsbestemmelsene i tillegg til vederlagsretten i artikkel 15. Artikkel 4 nr. 2 fastsetter at forpliktelsen i nr. 1 ikke gjelder i den utstrekning en annen traktatpart gjør bruk av reservasjonene som tillates i henhold til artikkel 15 nr. 3.

Det er gitt bestemmelser om utøvende kunstneres rettigheter i artikkel 5 til 10 (kapittel II).

Artikkel 5 omhandler utøvende kunstneres ideelle rettigheter – det vil i hovedsak si en rett til å motsette seg krenkende bruk og til å bli navngitt i samsvar med god skikk.

Artikkel 6 gir utøvende kunstnere enerett til å gi tillatelse til kringkasting og overføring til allmennheten av deres ikke opptatte fremføringer og opptak av deres levende fremføringer.

Artikkel 7 til 10 gir enerettsbestemmelser til utøvende kunstnere knyttet til opptak. Eneretten dekker eksemplarfremstilling *(artikkel 7)*, spredning ved overdragelse av eierskap *(artikkel 8)*, utleie *(artikkel 9)* og på forespørsel-tilgjengeliggjøring for allmennheten *(artikkel 10)*. Spredningsretten og konsumpsjonen av den korresponderer med tilsvarende bestemmelser i WCT artikkel 6. Utleieretten er mer generell sammenlignet med den mer begrensede utleieretten i WCT, jf. artikkel 7. Retten til på forespørsel-tilgjengeliggjøring korresponderer med den interaktive delen av retten til å overføre verket til allmennheten i WCT artikkel 8.

Det er gitt bestemmelser om rettigheter som tilkommer produsenter av fonogrammer i artikkel 11 til 14 (kapittel III).

I artikkel 11 til 14 er tilsvarende rettigheter som i artikkel 7 til 10 er gitt til utøvende kunstnere, også gitt produsenter av fonogrammer. Eneretten dekker eksemplarfremstilling *(artikkel 11)*, spredning ved overdragelse av eierskap *(artikkel 12)*, utleie *(artikkel 13)* og på forespørsel-tilgjengeliggjøring for allmennheten *(artikkel 14)*. Det vises til merknader ovenfor med tilsvarende henvisninger til WCT.

Traktaten har fellesbestemmelser i artikkel 15 til 23 (kapittel IV).

Artikkel 15 nr. 1 gir utøvende kunstnere og fonogramprodusenter vederlagsrett for kringkasting og annen overføring til allmennheten av fonogrammer. Overføring via på forespørseltjenester vil være omfattet av eneretten, mens «lineære» overføringer vil være omfattet av vederlagsretten. (Vederlagsretten i artikkel 15 nr. 1 «tilsvarer» og gjelder i hovedsak de samme rettighetshavere som vederlagsrettene i Romakonvensjonen artikkel 12 og utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF) artikkel 8 nr. 2.) Artikkel 15 nr. 2 omhandler innkreving og fordeling av vederlaget. Artikkel 15 nr. 3 fastsetter at enhver traktatpart i en underretning deponert hos WIPOs generaldirektør kan erklære at den bare vil anvende bestemmelsene i nr. 1 for bestemte bruksmåter, at den vil begrense anvendelsen av dem på annen måte eller at den ikke vil anvende disse bestemmelsene overhodet. Som det fremgår av merknaden til artikkel 4 nr. 2 ovenfor, gjelder ikke plikten til nasjonal behandling i den utstrekning en annen traktatpart gjør bruk av reservasjoner i henhold til artikkel 15 nr. 3. I nr. 4 fastslås at artikkel 15 også omfatter fonogrammer som (bare) er gjort tilgjengelig for allmennheten i på forespørsel-tjenester.

Artikkel 16 gir traktatpartene adgang til å ha avgrensninger og unntak i vernet av utøvende kunstnere og produsenter av fonogrammer i samme utstrekning som de har i vernet av opphavsrett til litterære og kunstneriske verk. Som etter WCT artikkel 10 er forutsetningen også etter WPPT artikkel 16 at tretrinnstesten respekteres.

Etter *artikkel 17* skal vernet som gis utøvende kunstnere og fonogramprodusenter vare i et tidsrom på minst 50 år.

Artikkel 18 om tekniske beskyttelsessystemer og *artikkel 19* om elektronisk rettighetsinformasjon tilsvarer WCT artikkel 11 og 12, og det vises til omtalen av disse artiklene i punkt 20.2.2.

Artikkel 20 bestemmer at rettighetene i WPPT skal nytes og utøves uten noen formaliteter.

Artikkel 21 fastsetter at med forbehold om bestemmelsene i artikkel 15 nr. 3, tillates ingen reservasjoner mot traktaten.

Artikkel 22 nr. 1 fastsetter at traktatpartene skal gjøre bestemmelsene i Bernkonvensjonen artikkel 18 gjeldende også for WPPT-rettigheter. Dette betyr at allerede eksisterende fonogrammer – og fremføringer som er fiksert i slike fonogrammer – i utgangspunktet skal gis det nye vernet, ikke bare fremtidige produksjoner. Det fremgår av artikkel 22 nr. 2 at en traktatpart likevel kan begrense anvendelsen av WPPT artikkel 5 til fremføringer som finner sted etter at WPPT har trådt i kraft for vedkommende part, jf. nr. 2.

Artikkel 23 gir bestemmelser om håndheving av rettigheter.

Artikkel 24 til 33 inneholder administrative bestemmelser og sluttbestemmelser (kapittel V).

Etter *artikkel 24* skal det opprettes en forsamling, bestående av én delegat fra hvert medlemsland, som blant annet skal behandle spørsmål om vedlikehold og utvikling av traktaten og dens anvendelse og funksjon, herunder beslutte om diplomatkonferanse for revisjon av traktaten skal sammenkalles. Hver traktatpart som er en stat, skal ha én stemme. Forsamlingen skal ordinært møtes én gang hvert andre år.

Etter *artikkel 25* skal WIPOs internasjonale byrå utføre de administrative oppgavene vedrørende traktaten.

Artikkel 26 fastsetter at enhver medlemsstat i WIPO kan bli part i WPPT. Forsamlingen kan beslutte å gi enhver mellomstatlig organisasjon adgang til å bli part i traktaten, på visse vilkår. Dette gjelder også for Det europeiske fellesskap, såfremt det avgis erklæring om at fellesskapet blant annet har beslutningsmyndighet i saker som traktaten regulerer.

Artikkel 27 fastsetter at med mindre annet er uttrykkelig nevnt i traktaten, skal hver traktatpart nyte godt av alle rettigheter og påta seg alle forpliktelser i henhold til traktaten.

Artikkel 28 angir at traktaten er åpen for undertegning inntil 31. desember 1997 av alle medlemsstater i WIPO og av Det europeiske fellesskap.

Etter *artikkel 29* trer traktaten i kraft tre måneder etter at 30 parter har ratifisert eller tiltrådt. For tiltredende stater vil traktaten tre i kraft for dem når det er gått tre måneder etter at tiltredelsesdokumenter er deponert hos WIPOs generaldirektør, jf. *artikkel 30*.

Artikkel 31 fastsetter at traktaten kan sies opp av enhver traktatpart ved underretning til WIPOs generaldirektør. Oppsigelse får virkning ett år fra datoen da underretningen er mottatt.

Artikkel 32 regulerer traktatspråk.

Etter *artikkel 33* er WIPOs generaldirektør depositar for traktaten.

Traktaten trådte i kraft den 20. mai 2002 og har i dag totalt 114 parter. Traktaten i engelsk språkversjon og norsk oversettelse er inntatt som vedlegg til proposisjonen.

20.2.4 Andre nordiske land

EU og medlemsstatene (som ikke allerede var parter i traktaten) ratifiserte samlet begge traktatene 14. desember 2009. Det fremgår på WIPOs nettsted at alle de nordiske EU-landene har erklært at de ikke vil anvende «utgivelsessted» som tilknytningskriterium i WPPT.

Danmark:

> «In accordance with Article 3(3) of the Treaty, this State has declared that it will not apply the criterion of publication concerning the protection of phonograms.»

Finland:

> «Pursuant to Article 3(3) of the Treaty, the Republic of Finland, availing itself of the possibilities provided in Article 5(3) of the Rome Convention, declares that it will not apply the criterion of publication.»

Sverige:

> «In accordance with Article 3(3) of WPPT, the Kingdom of Sweden has declared that it will not apply the criterion of publication, with the exception of the reproduction right for phonogram producers.»

Island har ikke ratifisert eller tiltrådt WCT eller WPPT.

20.2.5 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at Norge tiltrer WIPOs to 1996-traktater og at det vedtas nødvendige regelendringer for å legge til rette for dette. Videre ble det foreslått at et forslag[3] til lovendring som departementet hadde på høring i 2019, også skulle følges opp, slik at vernet for nærstående rettigheter i lydopptak utelukkende vil bero på produsentens forhold. Forslaget fra 2019 hadde som konsekvens at opptak gjort av amerikansk produsent, og hvor det medvirker utøvende kunstner fra EØS, ikke vil være omfattet av vederlagsretten, men i stedet inngå i avgiftsgrunnlaget til Fond for utøvende kunstnere (jf. punkt 3 i forslaget). Samlet la forslaget i høringsnotatet til rette for at rekkevidden av åndsverklovens vern kan tilpasses det som følger av Bernkonvensjonen og WCT (for opphavsrettens del) og Romakonvensjonen og WPPT (for nærstående rettigheters del). Forslaget forutsatte at Norge ikke er forpliktet til å bringe sin regulering i samsvar med EU-domstolens avgjørelse i RAAP-saken, jf. punkt 20.2.1.2.

Det ble i høringsnotatet lagt til grunn at det bare er tiltredelse til WPPT – ikke WCT – som vil kreve lovendringer. Forslaget til lovendringer innebar konkret at det i åndsverkloven § 114 gjøres endringer slik at to av tre mulige kriterier for tilknytning som følger av WPPT (produsentens nasjonalitet og produksjonens innspillingssted) vil gjelde for eneretten til tilgjengeliggjøring for allmennheten og vederlagsretten i § 21.

I § 114 ble det foreslått endringer slik at enerettene vil gjelde for arbeid som er frembragt av person eller selskap med nærmere angitt tilknytning til Norge, og for opptak som er tilvirket i Norge, mens vederlagsretten vil gjelde for lydopptak med norsk produsent og for lydopptak som er tilvirket i Norge. Dette vernet ble foreslått utvidet internasjonalt i forskrift til loven i samsvar med WPPTs krav.

20.2.6 Høringen

Flere av innspillene i høringen er særlig knyttet til forslagene til endringer i forskrift til åndsverkloven

[3] https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--gjennomforing-direktiv-kollektiv/id2680857/

og spørsmål om i hvilken grad lovens vern skal utvides. Disse behandles ikke i proposisjonen her (utover det som er nevnt i punkt 20.2.1), men vil bli vurdert når det skal fastsettes forskrift til loven.

Av de som uttaler seg om spørsmålet om traktattiltredelse og lovendringer, er *Advokatforeningen* enig i at Norge bør slutte seg til traktatene og støtter forslaget til lovendringer for å legge til rette for dette. Også *Norwaco*, med tilslutning fra *GramArt*, og *Kunstnernettverket*, med tilslutning fra GramArt og *Norsk filmforbund*, støtter at Norge tiltrer traktatene.

Fond for utøvende kunstnere (FFUK) oppfordrer departementet til å beholde de reservasjoner som er mulig etter Romakonvensjonen.

FONO støtter at også lovforslaget fra 2019 følges opp, slik at vern etter åndsverkloven § 21 ensidig skal baseres på produsentens forhold. Også *Produsentforeningen NORA* støtter dette, men viser samtidig til at innspillingskriteriet kan være vanskelig å anvende når en innspilling er gjort i flere land. Det foreslås derfor at ordlyden i § 114 endres til «… for lydopptak som i hovedsak er tilvirket i Norge».

Noen enkeltstående artister som deltar på amerikanske innspillinger, har også uttalt seg om forslaget fra 2019. Mens én mener at midlene i stedet burde inngå i Gramo-systemet, mener andre at forslaget bør følges opp, slik at midlene går til FFUK. Ved høringen av 2019-forslaget var et flertall positive til lovendringen som ble foreslått, mens noen var negative, blant andre *IFPI Norge*, jf. Prop. 53 L (2020–2021) punkt 2.10.

20.2.7 Departementets vurderinger

20.2.7.1 Innledning

Etter departementets vurdering er de materielle reglene i åndsverkloven i samsvar med forpliktelsene i WCT og WPPT. Siden opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF), som oppfyller kravene i traktatene, allerede er gjennomført i loven, er det ikke nødvendig å heve beskyttelsesnivået for å kunne tiltre traktatene. De nasjonale reglene må likevel gjennomgås for å sikre at *rekkevidden* av lovens vern kan utvides i samsvar med de internasjonale forpliktelsene.

Åndsverklovens rekkevidde er regulert i loven kapittel 9, hvor det er gitt regler om opphavsrett i § 113 og nærstående rettigheter i § 114. Reguleringen omfatter som hovedregel bare verk og arbeider med en nærmere angitt tilknytning til Norge. Etter § 116 kan lovens vern utvides i forskrift, slik at det gis hel eller delvis anvendelse for verk og arbeider «med en nærmere bestemt tilknytning til fremmed stat».

I forkant av tiltredelse til traktatene må det også tas stilling til om det skal avgis erklæring om begrenset anvendelse av traktatreguleringen.

20.2.7.2 Endringer i åndsverkloven

Etter departementets vurdering er det ikke nødvendig med endringer i åndsverkloven på grunn av WCT, mens tiltredelse til WPPT vil forutsette noen lovendringer som gjelder vernet for lydopptak («fonogrammer»). Dette er primært fordi ikke alle begrensninger som en part kan ha etter Romakonvensjonen, kan videreføres også etter WPPT.

WPPT gjør som nevnt bruk av de samme tilknytningskriteriene som Romakonvensjonen, men slik at tilknytningen skal være til en WPPT-stat, ikke en romakonvensjonsstat, jf. WPPT artikkel 3 nr. 2. Det er gjort nærmere rede for tilknytningskriteriene til Romakonvensjonen i St.prp. nr. 141 (1976–77).

Tilknytningskriteriene for utøvende kunstnere er regulert i Romakonvensjonen artikkel 4. Det avgjørende etter denne reguleringen er ikke den utøvende kunstnerens nasjonalitet, men om utøverens *fremføring* oppfyller et av de følgende kriteriene; enten at den finner sted i en annen konvensjonsstat, at den inngår i et fonogram som har vern etter konvensjonen artikkel 5, eller (hvis den ikke inngår i et fonogram) er kringkastet av et foretak som har vern etter konvensjonen artikkel 6.

Tilknytningskriteriene for produsenter er regulert i Romakonvensjonen artikkel 5. Det fremgår her at produsenter i utgangspunktet har krav på vern dersom et av følgende vilkår er oppfylt; at produsenten er borger av en annen konvensjonsstat (nasjonalitetskriteriet), at førsteopptaket fant sted i en annen konvensjonsstat (innspillingskriteriet), eller at fonogrammet ble utgitt for første gang i en annen konvensjonsstat (utgivelseskriteriet). Etter artikkel 5 nr. 3 kan en part ta forbehold om at man ikke vil anvende utgivelses- eller innspillingskriteriet.

Romakonvensjonen gir også partene adgang til å ta andre forbehold, blant annet slik Norge har gjort etter artikkel 16 nr. 1 a (iii), men etter WPPT er det ikke adgang til å videreføre alle slike forbehold også etter WPPT, jf. neste punkt. Konsekvensen av dette er at Norge etter WPPT ikke kan videreføre at vederlagsretten i åndsverkloven § 21 bare skal gjelde dersom produsenten oppfyller nasjonalitetskriteriet.

Av WPPT artikkel 3 nr. 3 fremgår imidlertid at erklæring etter Romakonvensjonen artikkel 5 nr.

3 også gis virkning for WPPT. Etter WPPT vil det dermed være tilstrekkelig å anvende enten innspillings- eller utgivelseskriteriet i tillegg til nasjonalitetskriteriet, når vernet for lydopptak skal fastlegges.

Basert på konklusjonen i punkt 20.2.7.3 om å avgi erklæring etter Romakonvensjonen artikkel 5 nr. 3, opprettholder departementet forslaget fra høringsnotatet om bare å anvende produsentens nasjonalitet og innspillingsstedet som kriterier.

I § 114 må det derfor gjøres endringer slik at tilknytningen som Romakonvensjonen gir anvisning på, vil gjelde for de rettighetene som WPPT etablerer. Utover rettighetene som utøvende kunstnere gis i WPPT artikkel 5 og 6, gir traktaten utøvende kunstnere og fonogramprodusenter sammenfallende rettigheter tilknyttet henholdsvis fremføringer og fonogrammer. Dette gjelder enerettene til eksemplarfremstilling, spredning ved overdragelse av eierskap og utleie samt tilgjengeliggjøring på forespørsel. Videre gjelder det for vederlagsretten som er gjennomført i åndsverkloven § 21.

Etter departementets vurdering er det ikke behov for lovendringer på grunn av rekkevidden som skal gjelde for rettighetene etter WPPT artikkel 5 og 6 eller eneretten til eksemplarfremstilling etter WPPT artikkel 7 og 11. Gjeldende enerett til spredning gjelder imidlertid bare på grunnlag av innspillingssted, mens gjeldende enerett til tilgjengeliggjøring på forespørsel bare gjelder på grunnlag av nasjonalitet (for produsentens del). I gjeldende § 114 er også vederlagsretten i § 21 basert på nasjonalitet. Her må det gjøres endringer, slik at begge kriterier vil gjelde for alle relevante rettigheter og for begge rettighetshavergrupper.

Etter departementets syn kan dette gjøres ved at det i § 114 innføres slik dobbel tilknytning for eneretten til tilgjengeliggjøring for allmennheten i §§ 16 og 20 samt vederlagsretten i § 21. Vernet vil på denne måten dekke noe mer enn det WPPT krever, men dette antas i praksis å ha begrenset betydning. Disse bestemmelsene vil da gjelde dersom 1) produsenten er norsk statsborger eller bosatt/etablert her, eller 2) opptaket er tilvirket i Norge. Departementet er enig med *Produsentforeningen NORA* i at innspillingskriteriet kan være vanskelig å anvende når en innspilling er gjort i flere land, og det vises til merknaden til § 114 om hvordan bestemmelsen skal tolkes i dette henseendet.

Forslaget her innebærer også videreføring av utkastet til lovendringer i høringsnotatet fra 2019, jf. punkt 20.2.5. Bakgrunnen for dette forslaget var en merknad fra Stortingets familie- og kulturkomité om praktiseringen av vederlagsretten i § 21, jf. Innst. 258 L (2017–2018) punkt 2.8. I merknaden vises det til en praksis hvor det også tas hensyn til nasjonaliteten til de utøvende kunstnerne som deltar på en musikkinnspilling. En innspilling vil dermed utløse vederlagsrett så lenge minst én av utøverne hører hjemme i EØS, selv om produsentens tilknytning ikke kvalifiserer til vern etter Romakonvensjonen (ved at produsentens hjemstat ikke er part i Romakonvensjonen, som er tilfellet for produsenter fra USA). I merknaden vises det til at det ikke gjelder noen plikt etter Romakonvensjonen til å betale vederlag for bruk av slike innspillinger, og at praksisen med å gjøre det, kan begrense inntektene til Fond for utøvende kunstnere i vesentlig grad. Komiteen mente derfor det var behov for å utrede hvordan hensynet til norske utøvere og norsk kulturliv kan ivaretas bedre, uten at vederlagsplikten blir svekket. Departementet forstod henvisningen til vederlagsplikten til å være den som følger av Romakonvensjonen, og som oppfølging av merknaden ble det i utkastet fra 2019 presisert at det bare er produsentens nasjonalitet som skal være avgjørende for om innspillingen er omfattet av vederlagsplikten. Dette ligger også til grunn for forslaget her, i tillegg til at det foreslås inntatt et nytt tilknytningskriterium; innspillingsstedet.

Oppsummert vil reguleringen som legger til rette for norsk tiltredelse til WPPT, fremgå slik av åndsverkloven § 114: Utøvende kunstners fremføring vil være vernet dersom den finner sted i Norge (og i tillegg dersom utøveren er norsk statsborger eller person som er bosatt her i riket). Når det gjelder lydopptak og fremføringer som inngår i slike, vil enerettene gjelde både for arbeid som er frembragt av person eller selskap med tilknytning til Norge, og for opptak som er tilvirket her. Tilsvarende vil vederlagsretten i § 21 gjelde både for lydopptak med produsent som har tilknytning til Norge, og for lydopptak som er tilvirket her.

Internasjonal utvidelse av vernet som § 114 gir anvisning på, vil bli vurdert når det skal fastsettes forskrift til loven.

20.2.7.3 Erklæring om begrenset anvendelse

WCT artikkel 22 fastsetter at det ikke tillates reservasjoner mot traktaten. WPPT artikkel 21 bestemmer at med forbehold om bestemmelsene i artikkel 15 nr. 3, tillates heller ingen reservasjoner mot den traktaten.

WPPT artikkel 15 nr. 3 fastsetter at enhver traktatpart i en underretning deponert hos gene-

raldirektøren i Verdensorganisasjonen for immaterialrett (WIPO), kan erklære at den bare vil anvende bestemmelsene i artikkel 15 nr. 1 for bestemte bruksmåter, at den vil begrense anvendelsen av dem på annen måte eller at den ikke vil anvende disse bestemmelsene overhodet. For Norges del er det ikke nødvendig eller aktuelt å avgi slik erklæring, siden vederlagsretten i åndsverkloven § 21 er i samsvar med det WPPT artikkel 15 nr. 1 krever. Overfor en part som har benyttet adgangen i artikkel 15 nr. 3 – noe USA har gjort – så fastsettes det uttrykkelig i artikkel 4 nr. 2 at forpliktelsen til nasjonal behandling ikke gjelder i den utstrekning den aktuelle parten har tatt slik reservasjon.

I RAAP-saken kom imidlertid EU-domstolen til at den «tilsvarende» vederlagsretten i utleie- og utlånsdirektivet artikkel 8 nr. 2 ikke begrenses på denne måten, slik at EUs medlemsstater ikke kan anvende materiell gjensidighet i tråd med WPPT, inntil EU-lovgiveren eventuelt bestemmer noe annet. Hvorvidt dette også gjelder for EØS/EFTA-statene, er det som nevnt i punkt 20.2.1.2 delte meninger om, og dette er noe som vil bli vurdert når det skal fastsettes forskrift til loven.

Utover det som følger av artikkel 15 nr. 3, tillates ikke reservasjoner etter WPPT. Dette betyr at Norges reservasjoner etter Romakonvensjonen artikkel 16 nr. 1 a (iii) og (iv) ikke kan videreføres etter WPPT.

Reservasjon etter (iv) – om at den nasjonale vederlagsretten skal være betinget av materiell gjensidighet – kan dermed ikke videreføres etter WPPT. Dette er imidlertid «løst» i WPPT, ved at prinsippet om materiell gjensidighet for vederlagsrettens del følger direkte av artikkel 4 nr. 2, men dette kompliseres altså av EU-domstolens avgjørelse i RAAP-saken, jf. ovenfor.

Heller ikke reservasjonen etter (iii) – om at det bare er produsentens nasjonalitet som skal være avgjørende for om lydopptaket er omfattet av vederlagsretten nasjonalt – kan videreføres etter WPPT. Dette betyr at det ikke vil være tilstrekkelig å anvende dette ene tilknytningskriteriet etter WPPT.

Imidlertid benytter WPPT de samme tilknytningskriteriene som Romakonvensjonen, og det fremgår av WPPT artikkel 3 nr. 3 at erklæring etter Romakonvensjonen artikkel 5 nr. 3 om begrenset anvendelse av disse, også gis virkning etter WPPT. Et neste spørsmål om mulig erklæring om begrenset anvendelse gjelder dermed tilknytningskriteriene.

Utgangspunktet etter Romakonvensjonen, som også vil gjelde for WPPT, er at et lydopptak vil være vernet hvis ett av tre vilkår er oppfylt; enten at (1) produsenten er hjemmehørende i en traktatpart, eller (2) det første opptaket eller (3) den første utgivelsen fant sted i en traktatpart. Etter Romakonvensjonen artikkel 5 nr. 3 kan en part ta forbehold om at man ikke vil anvende enten opptaks- eller utgivelseskriteriet, og henvisningen fra WPPT artikkel 3 nr. 3 betyr at et slikt forbehold også vil få virkning etter WPPT. Danmark, Sverige og Finland har gjort dette overfor utgivelseskriteriet, og etter departementets vurdering er det naturlig at Norge følger samme linje. Konsekvensene av norsk tiltredelse til WPPT vil på dette grunnlaget være at det må innføres et nytt tilknytningskriterium – innspillingssted – for de rettighetene WPPT etablerer. Dette kriteriet vil være tilstrekkelig, forutsatt at det avgis erklæring etter Romakonvensjonen artikkel 5 nr. 3, jf. WPPT artikkel 3 nr. 3. Departementet foreslår at Norge avgir slik erklæring.

20.2.8 Konklusjon og tilrådning

WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT) oppdaterer rettighetene til opphavere (WCT) og utøvende kunstnere og produsenter i lydopptak (WPPT) til den digitale tidsalderen. Det var disse traktatene som lå til grunn for EUs opphavsrettsdirektiv (2001/29/EF) fra 2001, som er gjennomført i norsk rett ved lov 17. juni 2005 nr. 97 om endringer i åndsverkloven m.m. Selv om det materielle beskyttelsesnivået i åndsverkloven er i samsvar traktatenes krav og det har gått lang tid siden traktatene ble vedtatt, er det departementets oppfatning at Norge bør slutte seg til traktatene.

Norsk rett er i hovedsak i samsvar med traktatenes regulering, men gjennomføring av WPPT krever enkelte lovendringer. I tillegg anses begge traktatene å være saker av særlig stor viktighet, og Stortingets samtykke til tiltredelse er derfor nødvendig i medhold av Grunnloven § 26 andre ledd.

Kultur- og likestillingsdepartementet tilrår at Stortinget samtykker til at Norge tiltrer WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT).

21 Andre endringer

21.1 Forliksrådsbehandling av saker om opphavsrett

21.1.1 Gjeldende rett

Tvisteloven regulerer tvisteløsningsordninger, herunder behandling i forliksrådet og rettsmekling. Forliksrådsmekling er en form for mekling før saken bringes inn for domstolene.

Etter tvisteloven § 5-4 skal partene forsøke å oppnå en minnelig løsning før sak reises. Dette kan skje ved mekling i forliksrådet, ved utenrettslig mekling eller ved å bringe tvisten inn for en utenrettslig tvisteløsningsnemnd.

Reglene om mekling i forliksrådet fremgår av tvisteloven kapittel 6. Utgangspunktet er obligatorisk forliksrådsbehandling i saker der vilkårene i § 6-2 andre ledd, jf. første ledd, er oppfylt.

Åndsverkloven § 85 inneholder en bestemmelse om tvungent verneting som fastsetter at sivile søksmål om inngrep eller andre overtredelser av loven må reises ved Oslo tingrett. Åndsverkloven har ingen særregel som utelukker forliksrådsbehandling. Det er heller ikke gjort unntak i tvisteloven § 6-2 første ledd fra forliksrådets saklige kompetanse for saker etter åndsverkloven, og slike saker er ikke unntatt fra kravet om forliksrådsbehandling i § 6-2 andre ledd. Forholdet mellom regelen om tvungent verneting i åndsverkloven § 85 og kravet om forliksrådsbehandling er heller ikke omtalt i forarbeidene, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 295 flg.

Borgarting lagmannsrett har i flere kjennelser, senest i LB-2021-177744 av 30. mars 2022, kommet til at saker etter åndsverkloven faller utenfor forliksrådsordningen. Lagmannsretten viser til at Oslo tingrett etter åndsverkloven § 85 er tvungent verneting i slike saker, begrunnet blant annet i hensynet til å samordne reglene på immaterialrettsområdet og å styrke kompetansen og kvaliteten på behandlingen. I kjennelsen uttales det:

> «Oppsummeringsvis legger lagmannsretten til grunn at forarbeidene til tvisteloven § 6-2, sammenholdt med åndsverkloven § 85 og formålet med å innføre Oslo tingrett som tvunget verneting, taler for at saker etter åndsverkloven faller utenfor forliksrådenes saklige kompetanse. Det vil gi dårlig sammenheng i regelverket og forholdet til øvrige immaterialrettslover dersom saker etter åndsverkloven må gjennom en tvungen forutgående forliksrådsbehandling. Lagmannsretten tilføyer at tolkningsspørsmålet ikke er opplagt og at spørsmålet om forliksrådsbehandling bør klargjøres i tvisteloven eller åndsverksloven.»

Lagmannsretten uttaler videre at Oslo tingrett dermed er ordinær førsteinstans, ettersom forliksrådet ikke har kompetanse til å behandle slike saker, jf. tvisteloven § 4-1 andre ledd.

21.1.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å presisere i tvisteloven § 6-2 første ledd at tvister etter åndsverkloven ikke omfattes av forliksrådets kompetanse. Forslaget innebærer at slike saker, i tråd med rettspraksis, ikke skal behandles i forliksrådet, men fremmes direkte for Oslo tingrett. Som bakgrunn for forslaget viste departementet til at det har oppstått usikkerhet om det i saker etter åndsverkloven er nødvendig med forutgående behandling i forliksrådet før eventuell domstolsbehandling, og at det derfor var behov for en klargjøring. Videre ble det pekt på at saker etter åndsverkloven ofte krever spesialisert kompetanse som forliksrådene ikke besitter, og at det derfor er hensiktsmessig at disse sakene behandles direkte av Oslo tingrett. Det ble også foreslått at tvister etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. skal omfattes av unntaket.

21.1.3 Høringen

I høringen får forslaget støtte fra et stort flertall av høringsinstansene som uttaler seg om dette spørsmålet. Blant disse er *Advokatforeningen, Allente, BONO, Kabel Norge, Kunstnernettverket* (med støtte fra *Norsk filmforbund*), *Landsorganisasjonen i Norge (LO), NRK, Produsentforeningen NORA, TONO* og *Universitetet i Oslo (UiO)*. Flere av

disse instansene peker på at saker etter åndsverkloven krever spesialisert kompetanse som forliksrådene ikke besitter, og at slike saker derfor er lite egnet for behandling i forliksrådet. Det fremheves også at forslaget er i tråd med rettspraksis, og at en presisering i tvisteloven vil være klargjørende.

Oslo tingrett peker på at forslaget kan ha uheldige konsekvenser. At saker med svært lav tvistesum behandles direkte i tingretten, vil etter deres syn innebære en mer omstendelig rettslig behandling som kan føre til uforholdsmessig høye kostnader for partene. Oslo tingrett viser til at det, etter Borgartings kjennelser, har vært en økning i slike saker, og mener at mange av disse ville vært egnet for mekling i forliksrådet. Tingretten foreslår derfor at det åpnes for at saker etter åndsverkloven med lav tvistesum først skal behandles i forliksrådet.

21.1.4 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet.

I lys av den tolkningstvilen som har oppstått etter innføringen av tvungent verneting i åndsverkloven § 85, og resultatet i kjennelsene fra Borgarting lagmannsrett nevnt ovenfor, ser departementet behov for å tydeliggjøre forholdet mellom tvungent verneting og forliksrådsbehandling. Lagmannsrettens kjennelse i sak LB-2021-177744 viser også til at spørsmålet om forliksrådsbehandling ikke er opplagt, og at det derfor er behov for klargjøring.

Bestemmelsen om tvungent verneting i § 85 er særlig begrunnet i hensynet til ensartet praksis og kompetanseoppbygging i saker etter åndsverkloven, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 296. Etter departementets vurdering tilsier disse hensynene at forliksrådsbehandling ikke skal være nødvendig i slike saker.

I NOU 2001: 32 A *Rett på sak* ble unntaket for patenter og andre immaterialrettigheter i den dagjeldende tvistemålsloven vurdert. Det ble fremhevet at slike saker ofte er for komplekse til å egne seg for forliksrådsbehandling, og at behovet for spesialisering begrunner tvungent verneting, jf. utredningen side 288. Departementet mener tilsvarende vurderinger gjør seg gjeldende for saker etter åndsverkloven, noe som også får bred støtte blant *høringsinstansene*.

Behandling av tvister etter åndsverkloven krever ofte kompetanse som det ikke kan forventes at forliksrådene besitter. Det er derfor hensiktsmessig at slike saker kanaliseres direkte til Oslo tingrett, slik at bestemmelsen i åndsverkloven § 85 får den tilsiktede effekten.

Departementet viser til at det generelt er en sammenheng mellom tvungent verneting og unntak fra forliksrådsbehandling. For å sikre konsistens i regelverket og harmonisering med lovgivningen om industrielt rettsvern, foreslås det at tvisteloven § 6-2 første ledd bokstav c endres slik at også saker etter åndsverkloven omfattes av unntaket – på lik linje med øvrige immaterialrettslige lover.

Departementet har merket seg innvendingen fra *Oslo tingrett* om at forslaget kan føre til at flere saker med svært lav tvistesum behandles i tingretten, noe som kan medføre uforholdsmessig høye kostnader for partene. Likevel mener d e p a r t e m e n t e t at hensynet til kompetanse og ensartet praksis bør veie tyngst. Oslo tingrett har i etterkant av høringen opplyst at det i 2025 ble registrert fem slike småkravsaker, hvorav fire gjaldt krav om vederlag for urettmessig bruk av fotografisk bilde, jf. åndsverkloven § 23. Departementet antar at en mer ensartet praksis i tingretten over tid vil kunne bidra til å redusere tilfanget av slike sakstyper. Det vises også til forslaget i proposisjonen her om at Opphavsrettsnemnda skal få kompetanse til å behandle en rekke tvister, herunder tvister om rimelig vederlag, jf. punkt 18.3.4. Etter departementets vurdering vil denne ordningen egne seg godt til behandling av saker med lav tvistesum. På nåværende tidspunkt ser departementet ikke behov for å endre den rettstilstanden som har utviklet seg gjennom rettspraksis, men vil følge utviklingen og vurdere eventuelle endringer dersom sakstilfanget øker vesentlig.

Departementet foreslår at tvisteloven § 6-2 første ledd bokstav c endres, slik at det tydelig fremgår at saker etter åndsverkloven ikke omfattes av forliksrådets saklige kompetanse. Endringen innebærer at slike saker ikke skal behandles i forliksrådet, men fremmes direkte for Oslo tingrett. Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. inneholder også en bestemmelse om tvungent verneting i § 54. Departementet mener at de samme hensynene gjør seg gjeldende for disse sakene, og at det også her er behov for å klargjøre forholdet til forliksrådsbehandling. Det foreslås derfor at tvisteloven § 6-2 første ledd bokstav c endres slik at også saker etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. omfattes av unntaket.

21.2 Endringer i lov om behandling av personopplysninger i Norges idrettsforbund

Lov 20. juni 2025 nr. 95 om behandling av personopplysninger i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og dets organisasjonsledd for å forebygge, avdekke og reagere mot seksuelle overgrep, trakassering og vold mv. i idretten § 3 andre ledd har følgende ordlyd:

> «Med trakassering mv. menes handlinger som omfattes av likestillings- og diskrimineringsloven § 13 første til femte ledd, herunder seksuell trakassering, og straffeloven §§ 185, 267, 267 a og 267 b.»

I forbindelse med behandlingen av den nye loven, jf. Prop. 49 L (2024–2025), fattet Stortinget 2. juni 2025 følgende anmodningsvedtak til regjeringen, jf. Innst. 375 L (2024–2025):

Vedtak nr. 822, 2. juni 2025

> «Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om å innta definisjonene av trakassering og seksuell trakassering i likestillings- og diskrimineringsloven § 13, samt diskrimineringsgrunnlagene i samme lov § 6, i lov om behandling av personopplysninger i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og dets organisasjonsledd for å forebygge, avdekke og reagere mot seksuelle overgrep, trakassering og vold mv. i idretten senest i løpet av våren 2026.»

I Innst. 375 L (2024–2025) viser et flertall i familie- og kulturkomitéen til at Likestillings- og diskrimineringsombudet hadde foreslått at definisjonene av trakassering og seksuell trakassering i likestillings- og diskrimineringsloven § 13 skulle tas inn i den foreslåtte loven, slik det er gjort i arbeidsmiljøloven § 4-3.

På denne bakgrunn foreslår departementet å ta de nevnte definisjonene inn i loven om behandling av personopplysninger i idretten § 3 andre ledd. I tillegg foreslår departementet at oppregningen av diskrimineringsgrunnlagene i likestillings- og diskrimineringsloven § 6 første ledd tas inn samme sted i loven.

Den gjeldende definisjonen i § 3 andre ledd viser allerede til likestillings- og diskrimineringsloven § 13 første til femte ledd, og dermed indirekte også til samme lov § 6. Endringene er slik sett presiseringer av gjeldende rett, og de har ikke materiell betydning.

22 Økonomiske og administrative konsekvenser

22.1 Konsekvenser for det offentlige

Forslagene i proposisjonen antas ikke å medføre vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser for offentlige myndigheter. Eventuelle økonomiske eller administrative konsekvenser for offentlige myndigheter vil dekkes innenfor de berørte departementenes egne budsjettrammer.

For forsknings- og undervisningsinstitusjoner og kulturarvinstitusjoner vil de nye bestemmelsene om tekst- og datautvinning i forslaget til §§ 50 e og 50 f og om bruk av verk som ikke lenger er i handelen i forslaget til §§ 49 a, 50 a, 50 b og 50 c, åpne for enklere tilgang til og bruk av digitale verk og vernede arbeider. Dette vil ha positive konsekvenser for disse institusjonene. Når det gjelder verk som ikke lenger er i handelen, innebærer de nye bestemmelsene enkelte krav til rapportering for Nasjonalbiblioteket og offentlige brukere. Dette antas ikke å kreve vesentlig ressursbruk.

Undervisningsbestemmelsene i åndsverkloven videreføres i stor grad i tråd med gjeldende rett. Dette gjelder blant annet forholdet mellom fri bruk av verk og bruk som må rettighetsklareres, som i hovedsak vil være som etter dagens regler. For offentlige undervisningsinstitusjoner vil forslagene derfor ikke ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Forslaget om oppheving av klasseromsregelen i § 43 fjerde ledd vil kunne medføre enkelte økonomiske og administrative konsekvenser. Rettssituasjonen kan oppfattes som mer uklar og kan gi økt behov for veiledning av skolene fra for eksempel KS. Departementet antar likevel at forslaget i praksis neppe vil innebære store økninger i kostnader (rettighetsklarering, avtaleforhandling) for stat og kommune som skoleeiere. Dette er fordi de EØS-rettslige kriteriene anvendt på ordinær klasseromsundervisning i mange tilfeller vil føre til samme resultat som etter gjeldende klasseromsregel, slik at det ikke skal betales vederlag for bruken. For bruk i undervisning som må regnes som overføring til allmennheten og som ikke omfattes av andre fribruksbestemmelser i loven, er det, som etter gjeldende rett, opp til partene å forhandle om vederlag.

Forslagene til nye bestemmelser om opplysningsplikt (§ 69 a), vederlagsjustering (§ 69 tredje ledd) og rett til å tilbakekalle rettigheter (§ 74) antas ikke å få vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige, selv om enkelte offentlige aktører vil kunne omfattes av bestemmelsene. NRK vil for eksempel kunne få noe økte utgifter i de tilfeller de omfattes av de nye reglene.

Departementet antar at håndheving av de nye reglene som hovedregel vil skje gjennom de alminnelige domstolene, slik også systemet er i gjeldende åndsverklov. I forslaget §§ 65 c til 65 f foreslås det imidlertid at Opphavsrettsnemnda skal få kompetanse til å behandle en rekke tvister knyttet til de nye reglene som foreslås i proposisjonen. Det er usikkert hvor stort sakstilfang nemnda vil få. Dersom sakstilfanget til nemnda blir stort, vil departementet vurdere behovet for å opprette et sekretariat for nemnda.

22.2 Konsekvenser for private aktører

Forslagene i proposisjonen vil medføre enkelte økonomiske og administrative konsekvenser for private aktører. Overordnet innebærer gjennomføringen av digitalmarkedsdirektivet en styrking av rettighetshavernes rettigheter.

De foreslåtte avgrensningsbestemmelsene, jf. §§ 43 (bruk i undervisning) og 49 a (bruk av verk som ikke lenger finnes i handelen) antas å få begrensede økonomiske konsekvenser for opphavere og utøvende kunstnere, på grunn av bestemmelsenes begrensede omfang og virkeområde. De foreslåtte avgrensningsbestemmelsene i §§ 50 e til 50 f (tekst- og datautvinning) antas å kunne få noen økonomiske og administrative konsekvenser for rettighetshavere.

Forslaget til bestemmelser om tekst- og datautvinning i § 50 e kan være positivt for private aktører som ønsker å benytte slike prosesser på lovlig tilgjengelig materiale. Samtidig kan det innebære både en administrativ og økonomisk kostnad for rettighetshavere hvis de benytter muligheten til å reservere seg mot at deres verk

og arbeider benyttes til tekst- og datautvinning etter forslaget til § 50 e. Hvis de forbeholder seg retten til slik bruk, krever dette at verket eller arbeidet merkes på hensiktsmessig måte.

Forslaget til ny avtalelisensbestemmelse i § 50 a om bruk av verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen, antas å ha mindre økonomisk betydning for rettighetshavere. Dette er fordi gjeldende avtalelisensbestemmelse i § 50 allerede gir adgang for kulturarvinstitusjonene til å inngå avtalelisensavtaler om bruk av utgitte verk i samlingene, uavhengig av om de er i handelen eller ikke. Hvis den nye avtalelisensbestemmelsen om ute av handelen-verk blir benyttet, kan dette generere vederlag til rettighetshaverne.

Forslaget til ny avgrensningsbestemmelse i § 49 a om bruk av verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen, vil kun få anvendelse hvis det ikke finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som kan inngå avtalelisensavtale etter forslaget til § 50 a. Det antas derfor at denne bestemmelsen vil få begrenset betydning for private aktører. Hvis bestemmelsen anvendes, vil det innebære en utnyttelse av verk og arbeider som rettighetshavere ikke får betalt vederlag for.

Økt adgang til grensekryssende bruk av kulturarvmateriale, jf. forslaget § 115 b, og undervisningsinstitusjonenes bruk av verk og arbeider i sikre digitale miljøer, jf. forslaget § 43 andre ledd, jf. § 115 c, kan være positivt for brukerne.

Forholdet mellom fri bruk av verk i undervisningsvirksomhet og bruk som må rettighetsklareres, vil etter forslaget i hovedsak være som etter gjeldende rett. Departementet antar derfor at forslagene ikke vil ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser for rettighetshaverne.

Forslagene til justering av avtalelisensbestemmelsene, jf. forslaget §§ 46, 47, 50, 57 og 63, antas å ha mindre økonomiske og administrative konsekvenser. At det i forslaget § 63 presiseres hvilke organisasjoner som kan inngå avtalelisensavtaler, har etter departementets syn få praktiske konsekvenser. Forslaget om å innføre en generell forbudsrett i de særskilte avtalelisensbestemmelsene, vil være positivt for de rettighetshaverne som ikke ønsker at deres rettigheter skal omfattes av avtalelisensavtalen. Potensielt kan forbudsretten imidlertid ha negative konsekvenser for både rettighetshavere og erververe dersom forbudsretten benyttes i stort omfang. En slik utvikling vil på sikt kunne skade avtalelisenssystemet som klareringsmåte. Departementet antar imidlertid ikke at det vil bli tilfellet. Den nye opplysningsplikten i forslaget til kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 32 a vil innebære enkelte mindre administrative konsekvenser for de berørte organisasjonene. For rettighetshavere vil det være positivt at denne informasjonen gjøres tilgjengelig.

Den foreslåtte presiseringen i § 23 femte ledd om at eneretten til fotografiske bilder ikke skal gjelde for ren avbildning av billedkunstverk hvor vernetiden er utløpt eller for ren avbildning av fotografiske bilder, antas å ha minimale økonomiske konsekvenser for rettighetshavere.

Forslaget i § 24 a etablerer en ny nærstående rettighet for utgivere av pressepublikasjoner ved nettbasert bruk av informasjonssamfunnstjenester. Dette antas å ha positive konsekvenser for utgivere av slike pressepublikasjoner. Klarering av slike rettigheter vil imidlertid innebære økonomiske og administrative konsekvenser for informasjonssamfunnstjenester. Det foreslås i § 62 også en avtalelisensbestemmelse for bruk av pressepublikasjoner med verk og andre arbeider som inngår i disse. Ordningen kan bidra til å senke de administrative kostnadene ved den nye rettigheten, men effekten vil bero på i hvilken grad aktørene velger å ta den i bruk.

Gjennomføringen av «plattformansvaret» i forslaget §§ 86 til 86 d vil ha konsekvenser for både tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester, rettighetshavere og brukere. Departementet antar at det for alle disse aktørene vil være positivt at forslaget klargjør ansvaret for de opphavsrettslig relevante handlingene som skjer ved brukeropplastet innhold.

For tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester antas forslaget utover dette å ha negative økonomiske og administrative konsekvenser. Tilbyderne pålegges et selvstendig ansvar for innhold brukerne deres laster opp på tjenesten, og må i større grad enn i dag sørge for klarering av innhold med rettighetshaverne eller foreta andre handleplikter for ikke å komme i ansvar. Det nye ansvarsfrihetsregimet som foreslås i § 86 a innebærer at tilbyderne må ha administrative prosedyrer for å håndtere forhåndsmeldinger og notifikasjoner fra rettighetshavere om ulovlig innhold, samt investere i tekniske systemer som sørger for å hindre eller fjerne tilgang til slikt materiale. Samtidig må tilbyderne påse at lovlig bruk ikke hindres, jf. forslaget § 86 b. Forslaget pålegger også tilbyderne en viss informasjonsplikt både overfor brukere og rettighetshavere. Etter forslaget må tilbyderen også opprette en klageordning, jf. forslaget § 86 d.

For rettighetshaverne antas forslaget å ha positive økonomiske konsekvenser. I den grad bestemmelsen fører til en økning i klarert innhold på disse tjenestene, vil dette kunne gi økte inntekter for rettighetshaverne. Dersom innholdet ikke klareres, antas det uansett å være positivt for rettighetshaverne at det foreligger lovbestemte prosedyrer for hvordan ulovlig innhold skal hindres eller fjernes. Dette vil etter departementets vurdering lette rettighetshavernes håndheving av sine rettigheter. Samtidig forutsettes det et samarbeid mellom tilbyderen og rettighetshaveren ved håndteringen av innholdet. Blant annet må rettighetshaveren bidra med referansefiler til tilbyderens tekniske systemer, samt på annen måte bidra med informasjon dersom det oppdages ulovlig innhold som rettighetshaveren ønsker fjernet. Det antas at dette samarbeidet vil kunne føre til visse kostnader for rettighetshaverne.

For brukerne av nettbaserte innholdsdelingstjenester antas det at forslaget i enkelte tilfeller kan ha negative konsekvenser ved at innhold de laster opp på tjenestene kan bli fjernet. Forslaget innebærer også en viss risiko for at også lovlig innhold gjennom tilbyderens tekniske systemer kan bli filtrert bort. Det antas at eventuelle økte kostnader for plattformtilbydere også vil kunne få konsekvenser for brukere av tjenestene, for eksempel i form av økt brukerbetaling og reklameeksponering.

Forslagene til nye bestemmelser om opplysningsplikt (§ 69 a), vederlagsjustering (§ 69 tredje ledd) og rett til å tilbakekalle rettigheter (§ 74) har som formål å styrke opphavernes og de utøvende kunstnernes avtalerettslige forhandlingsposisjon.

Særlig opplysningsplikten for erververe av rettigheter og adgangen til å kreve justering av avtalt vederlag, vil kunne bidra til å styrke den økonomiske stillingen til opprinnelige opphavere og utøvende kunstnere. For kommersielle brukere (erververe) av opphavs- og utøverrettigheter vil de nye reglene kunne medføre økte kostnader. Det må antas at overholdelse av opplysningsplikten vil medføre utgifter for erververne i form av ressurser til administrasjon, samt investeringer i nye løsninger og systemer for rapportering.

Reglene om vederlagsjustering vil også kunne øke kostnadsnivået for erververe. Det samme gjelder retten til å tilbakekalle rettigheter ved manglende bruk av overdratte rettigheter. For erververe antas det at begge disse ordningene vil kunne skape mindre forutberegnelighet og en viss usikkerhet rundt investeringer i opphavsrettigheter. Der er imidlertid foreslått begrensninger og unntak i bestemmelsen om retten til tilbakekalling som gjør at blant annet verk overdratt i arbeidsforhold og audiovisuelle produksjoner ikke omfattes.

Forslaget om den alternative tvisteløsningsordningen i Opphavsrettsnemnda, jf. forslaget §§ 65 til 65 f, antas å ha positive konsekvenser for private aktører. Ordningen legger til rette for en enkel, rimelig og hurtig tvisteløsningsmekanisme, som et alternativ til ordinær domstolsbehandling. Det antas at spesielt mindre ressurssterke aktører vil ha nytte av den nye tvisteløsningsordningen som foreslås.

Forslaget i § 115 a om at opprinnelseslandsprinsippet i en viss utstrekning også skal gjelde for kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester, antas å kunne bety at innholdet i slike tjenester i større grad kan bli tilgjengelig over landegrensene innen EØS-området, noe som vil øke tilgangen til innholdet. Vederlaget til rettighetshavere til innholdet i sendingene antas ikke å bli påvirket negativt, siden det ved vederlagsfastsettelsen også skal tas hensyn til publikum utenfor landet hvor kringkastingsforetaket har sitt hovedsete. I den grad den forenklede klareringsmekanismen medfører at innholdet vil klareres for slik bruk i større grad enn i dag, vil vederlaget kunne påvirkes positivt.

Forslaget til justering i § 57 tredje ledd om videresending av verk i kringkastingssendinger, innebærer at distributørens overføring ved såkalt «parallell» direkte injeksjon skal anses som en videresending. Dette antas å bety at en større del av vederlaget enn i dag vil forvaltes kollektivt gjennom godkjent organisasjon. Det er mer usikkert hvordan forslaget om å innføre en ny bestemmelse i § 57 fjerde ledd om såkalt «ren» direkte injeksjon eventuelt vil påvirke betalingsstrømmene.

Forslaget til justering i § 21 klargjør gjeldende praksis om at rettighetshavere kan gi avkall på vederlagsretten etter bestemmelsen. Siden forslaget legger til rette for videreføring av gjeldende praksis, antas det å ha begrensede økonomiske konsekvenser.

Forslaget om tiltredelse til de to WIPO-traktatene og lovendringer i § 114 i forbindelse med WPPT kan medføre enkelte økonomiske konsekvenser for rettighetshavere til lydopptak og utøvende kunstnere i Norge. Etter gjeldende regler skal det betales vederlag til rettighetshavere i Gramo for offentlig bruk av musikkinnspillinger som er vernet etter åndsverkloven, og avgift til Fond for utøvende kunstnere (FFUK) for offentlig bruk av musikkinnspillinger som ikke er

vernet etter åndsverkloven. (Gramo krever også inn avgiften på vegne av FFUK, slik at musikkbrukere bare trenger å forholde seg til én aktør.) Det skal dermed betales for offentlig bruk av alle musikkinnspillinger, men om midlene skal gå til rettighetshavere i Gramo eller FFUK, kan påvirkes av endringene i § 114. At Norge tiltrer WPPT og skal anvende et ekstra tilknytningskriterium, forventes å øke andelen vernede innspillinger noe, mens endringen som ble foreslått i 2019 (om at det bare er produsentens forhold som skal vurderes), forventes å redusere andelen vernede innspillinger noe. Det er usikkert i hvilken retning det totalt sett vil slå ut, men det forventes uansett ikke å medføre store forskjeller. For brukerne av musikkinnspillinger forventes ingen konsekvenser, siden det uansett skal betales for bruken av alle innspillinger. Dessuten er dette spørsmål som henger sammen med spørsmålet om utvidelse av åndsverklovens vern i forskrift til loven, og dette er noe som vil bli vurdert i den sammenheng.

23 Merknader til de enkelte bestemmelsene

23.1 Endringer i åndsverkloven

Til § 16 femte ledd

Henvisningene i bestemmelsen er endret som følge av nye bestemmelser. §§ 74 og 86 til 86 d er gitt tilsvarende anvendelse for utøvende kunstnere.

Til § 20 fjerde ledd

Henvisningene i bestemmelsen er endret som følge av nye bestemmelser. §§ 86 til 86 d er gitt tilsvarende anvendelse for produsenter.

Til § 21 femte ledd

I *femte ledd andre punktum* er det tatt inn en presisering om at rettighetshavere kan gi avkall på retten til vederlag etter paragrafen. Om det gis slikt avkall, vil det også binde den godkjente organisasjonen, i den forstand at denne da ikke skal kreve inn vederlag for bruk av det aktuelle lydopptaket. Videre vil et avkall på vederlag gi rettighetshaverne til opptaket adgang til å benytte annen klareringsform enn den som er beskrevet i § 21, herunder ved at såkalt frikjøpt musikk direkteklareres. Dette har vært praksis siden 2018, og ved presiseringen her kommer det klart til uttrykk også i loven. Det presiseres at bruk av et opptak hvor det er gitt avkall på retten til vederlag, heller ikke vil utløse avgiftsplikt etter lov 14. desember 1956 nr. 4 (fondsloven). Etter åndsverkloven § 21 femte ledd siste punktum gjelder fondsloven for lydopptak som «ikke er vernet» etter åndsverkloven. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 20.1.5.

Til § 22 første ledd

Første ledd bokstav b er endret slik at kringkastingsforetakets rett til «utsending» og «videresending» av kringkastingssending er gjort teknologinøytral. Foretakets gjeldende rett til utsending er begrenset til trådløs utsending, og her er ordet «trådløst» tatt ut av bestemmelsen. Tilsvarende er foretakets gjeldende rett til videresending begrenset til videresending ved tråd, og her er ordene «ved tråd» tatt ut av bestemmelsen.

Endringen gjennomfører nett- og videresendingsdirektivet artikkel 2 nr. 2, jf. artikkel 9. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 19.3.6.2 og 19.3.6.4.

Til § 22 femte ledd

Henvisningene i *femte ledd* er endret som følge av ny paragrafnummerering og nye bestemmelser. Det er tatt inn henvisninger til §§ 65 og 65 a, og gjeldende henvisning til § 65 første til tredje ledd er endret til § 65 b første til tredje ledd. I tillegg er §§ 49 a, 50 d til 50 f og 86 til 86 d gitt tilsvarende anvendelse for kringkastingsforetak.

Til § 23 fjerde og femte ledd

Henvisningene i *fjerde ledd* er endret som følge av nye bestemmelser, slik at §§ 86 til 86 d er gitt tilsvarende anvendelse for frembringere av fotografiske bilder.

I *femte ledd* er det tatt inn en bestemmelse som begrenser eneretten til fotografiske bilder, slik at frembringer ikke får rettigheter til fotografiske bilder hvor motivet er en ren avbildning av billedkunstverk med utløpt vernetid (falt i det fri) eller en ren avbildning av fotografiske bilder. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 14. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 10.6.

«Ren avbildning» skal forstås på samme måte som «tro eksemplarfremstilling», som er betegnelsen som brukes i direktivets fortale. Det omfatter rene reproduksjoner hvor det ikke er foretatt kreative valg, og hvor kravet til verkshøyde ikke er oppfylt, for eksempel fotokopier, rene avfotograferinger og digitalisering. Også eksemplarfremstillinger som er mer enn en ren en-til-en-gjengivelse, kan omfattes, men billedkunstverket eller det fotografiske bildet må være hovedmotivet, og formålet må være en gjengivelse av dette. Hvis billedkunstverket eller det fotografiske bildet er en underordnet eller tilfeldig del av motivet, vil eksemplarfremstillingen

ikke omfattes av bestemmelsen. Eksempelvis vil et fotografi som viser flere kunstverk som har falt i det fri, og som i tillegg består av andre elementer, fremdeles kunne ha vern som et fotografisk bilde.

Bestemmelsen gjelder avbildning av billedkunstverk. Kunstverk som omfattes av § 59 om følgerett ved videresalg av kunstverk, vil også regnes som billedkunstverk etter § 23 femte ledd. Billedkunstverk kan for eksempel være malerier, kollasjer, tegninger, stikk, trykk, litografier, skulpturer, billedtepper, keramikk, glasskunst og fotografiske verk. Brukskunst omfattes i den grad det også er et billedkunstverk, for eksempel en keramikkvase. Bygningskunst skal ikke regnes som billedkunst.

Unntaket gjelder også avbildninger av fotografiske bilder. Regelen følger ikke direkte av artikkel 14, men lovfester gjeldende rett, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 99. Med fotografiske bilder menes fotografier som ikke har verkshøyde, men som er vernet etter paragrafens første ledd. Det er ikke et krav om at vernetiden for det fotografiske bildet er utløpt. Også ren avbildning av fotografisk bilde som fremdeles er vernet, omfattes.

Gjeldende femte ledd blir nytt sjette ledd.

Til § 24 a Eneretten til pressepublikasjoner

Paragrafen er ny og innfører en nærstående rettighet for utgivere av pressepublikasjoner. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 15. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 11.6.

Etter *første ledd* gis utgivere av pressepublikasjoner en enerett til å fremstille eksemplar av pressepublikasjoner, jf. § 3 første ledd bokstav a, og til å overføre publikasjonene til allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til publikasjonen, jf. § 3 første ledd bokstav d. Eneretten gjelder nettbasert bruk og kan kun påberopes overfor tilbydere av informasjonssamfunnstjenester som definert i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a. «Utgiver» er ikke definert i bestemmelsen. Definisjonen av «utgiver» i medieansvarsloven § 3 bokstav b kan gi veiledning for tolkning av begrepet. Det er kun utgivere etablert i EØS som er omfattet av bestemmelsen, jf. § 114 andre ledd siste punktum.

Andre ledd inneholder begrensninger i vernets rekkevidde. Vernet skal ikke omfatte privat eller ikke-ervervsmessig bruk foretatt av enkeltbrukere. Med «ikke-ervervsmessig» bruk menes bruk uten økonomisk overskudd som mål, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 36. Med «enkeltbrukere» menes både fysiske og juridiske personer. Vernet skal heller ikke omfatte bruk av enkeltord eller svært korte utdrag fra en pressepublikasjon. Unntaket for «enkeltord» omfatter kun tekst, mens unntaket for «svært korte utdrag» dekker alle typer materialer, også bilder og video. Hva som anses som svært korte utdrag, må bero på en konkret vurdering. Videre skal vernet ikke omfatte bruk av hyperlenker. Unntaket gjelder uavhengig av om lenkingen utgjør en overføring til allmennheten eller ikke. Normalt vil det imidlertid være opphavsrettigheter eller andre nærstående rettigheter til innholdet i en pressepublikasjon. Disse rettighetene vil medføre at det uansett bare kan lenkes til pressepublikasjoner i den grad lenkingen ikke utgjør en overføring til allmennheten. Unntaket for enkeltord eller svært korte utdrag kan ikke omgås ved å utforme beskyttede deler av en pressepublikasjon (deler som er mer enn enkeltord eller svært korte utdrag) som en hyperlenke. Det nærmere innholdet i begrepet «hyperlenker» vil måtte avklares gjennom rettspraksis fra EU-domstolen.

Hva som menes med «pressepublikasjon», defineres i *tredje ledd*. Definisjonen inneholder en overordnet beskrivelse og tre kumulative vilkår.

Som overordnet beskrivelse er pressepublikasjoner en samling bestående hovedsakelig av litterære verk av journalistisk art, som ikke utgis for vitenskapelige eller akademiske formål. Beskrivelsen er ment å være formatnøytral. Selv om publikasjonen hovedsakelig skal bestå av litterære verk av journalistisk art, kan den omfatte andre typer verk og arbeider som for eksempel fotografi og film.

Videre må publikasjonen oppfylle de tre kumulative vilkårene som oppstilles i definisjonen.

Det første vilkåret krever at samlingen utgjør en enkeltstående enhet av et tidsskrift eller en regelmessig oppdatert publikasjon under en enkelt tittel, jf. tredje ledd *bokstav a*. Regelmessig skal forstås som en avgrensning mot medier som utgjør selvstendig avsluttede produksjoner, slik som for eksempel bøker, filmer og brosjyrer. Nettaviser og andre elektroniske medier kan også være regelmessige.

Det andre vilkåret er at samlingen har som formål å gi allmennheten opplysninger, jf. tredje ledd *bokstav b*. Opplysningsformålet kan dekke nyheter eller andre tema.

Det tredje vilkåret krever at samlingen utgis, uavhengig av medietype, på initiativ fra en utgiver og under det redaksjonelle ansvaret og kontrollen til en redaktør i samme virksomhet som utgiveren, jf. tredje ledd *bokstav c*. Vilkåret

reflekterer prinsippet om redaksjonell uavhengighet i medieansvarsloven § 7. For en definisjon av redaktør vises det til medieansvarsloven § 3 bokstav a.

Fjerde og femte ledd inneholder regler for å sikre at rettigheter som opphavere og andre rettighetshavere har til innhold som inngår i pressepublikasjonen, ikke skal berøres av den nye eneretten.

Etter *fjerde ledd* skal utgivers enerett ikke påvirke rettigheter til verk og arbeider som inngår i pressepublikasjonen, og eneretten skal ikke begrense rettighetshavernes rett til å bruke materialet uavhengig av pressepublikasjonen det inngår i.

Femte ledd fastslår at dersom verk og arbeider inngår i en pressepublikasjon på grunnlag av en ikke-eksklusiv tillatelse til bruk, påvirker ikke utgivers enerett rettighetene til andre godkjente brukere. Videre kan verk og arbeider med utløpt vernetid som inngår i en pressepublikasjon, brukes uavhengig av eneretten. Tilsvarende gjelder for rene fakta som er rapportert i pressepublikasjoner.

Sjette ledd omhandler opphavers rett til en passende andel av de inntektene utgivere mottar for bruk av pressepublikasjoner. Hva som anses som passende, vil bero på en konkret vurdering og vil være opp til partene å bli enige om gjennom forhandlinger. Retten til en passende andel av utgivers inntekter gjelder ikke for nærstående rettighetshavere.

Sjuende ledd fastsetter at vernetiden er to år etter utløpet av året pressepublikasjonen første gang ble utgitt. Dette betyr at vernetiden beregnes fra 1. januar.

Åttende ledd gir andre paragrafer i åndsverkloven, herunder nye §§ 50 d til 50 f tilsvarende virkning for den nye nærstående rettigheten.

Til § 27 første ledd andre punktum

I *første ledd andre punktum* er det foretatt en språklig endring ved at «Bestemmelsene» er erstattet med «Bestemmelsen». Gjeldende flertallsform beror på en inkurie.

Til § 43 Fri bruk av verk ved undervisningsvirksomhet

Paragrafen regulerer hvilken bruk av verk i undervisningssammenheng som ikke må rettighetsklareres. Det er tatt inn enkelte endringer for å gjennomføre digitalmarkedsdirektivet artikkel 5 og 7 første ledd. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 5.6.1.

Første ledd viderefører gjeldende første ledd første punktum og regulerer at et utgitt verk fritt kan fremføres offentlig for et tilstedeværende publikum ved undervisning.

Andre ledd første punktum viderefører innholdet i gjeldende første ledd andre punktum. Her presiseres det at et utgitt verk kan overføres til allmennheten til illustrasjonsformål ved undervisning. «Illustrasjonsformål» er et EU-rettslig begrep, og grensen for hvor mye av et verk eller i hvilket omfang som er innenfor illustrasjonsformålet, trekkes i siste instans av EU-domstolen. I mange tilfeller vil det være tilstrekkelig at bare deler eller uttrekk av verk brukes for å oppnå illustrasjonsformålet. Det avgjørende vil være hvorvidt bruken er motivert av et underliggende undervisningsbehov. Verk og arbeider kan bare brukes i det omfang som er nødvendig for å støtte, utfylle eller berike undervisningen.

Andre ledd *andre punktum* fastslår at ved digital undervisning kan verket kun overføres i et sikkert digitalt miljø. Med digital undervisning menes undervisning der eleven eller studenten får digital tilgang til forelesninger og verk som tekst, lyd og bilde, også der elevene eller studentene befinner seg på andre steder enn i undervisningsinstitusjonens lokaler. Dette kan være ren fjernundervisning, hvor hele undervisningsløpet skjer på avstand, eller der kun enkelte forelesninger, fag eller læringsressurser tilgjengeliggjøres digitalt.

Med «sikkert digitalt miljø» menes for eksempel digitale undervisnings- og læringsplattformer med hensiktsmessige og sikre autentiseringsprosedyrer, der tilgangen er begrenset til undervisningspersonalet på en utdanningsinstitusjon samt elever eller studenter som deltar i et studieprogram. Motsetningsvis omfattes ikke for eksempel forelesninger som er åpent tilgjengelige for alle på Internett.

Tredje ledd viderefører gjeldende andre ledd, uten materielle endringer. På bakgrunn av at paragrafens første ledd er delt i to ledd, tas det i tredje ledd inn at bruksretten etter andre ledd ikke gjelder for verkstypene og tilgjengeliggjøringsformene opplistet i leddet.

Fjerde ledd viderefører gjeldende tredje ledd. Gjeldende fjerde ledd oppheves.

Sjuende ledd er nytt og gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 7 første ledd. Det kan ikke avtales innskrenkninger i retten til bruk av verk etter denne paragrafen. Det innebærer at avtalevilkår som begrenser denne retten til fri bruk av verk og vernede arbeider, er ugyldige og dermed ikke kan gjøres gjeldende.

Til § 46 Avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet

I *første ledd* er henvisningen til § 65 fjerde ledd i *første punktum* endret til § 65 b fjerde ledd som følge av ny paragrafnummerering.

I *andre ledd* er det tatt inn en bestemmelse om forbudsrett. Bestemmelsen innebærer at utenforstående rettighetshavere gis mulighet til å nedlegge forbud overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen mot slik bruk av sine verk. Avtalelisensen gjelder heller ikke dersom det er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk. Når det gjelder nærmere om innholdet i reservasjonsadgangen, vises det til Prop. 69 L (2014–2015) side 23 flg. og side 61. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 3 bokstav c. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.6.

Gjeldende andre til fjerde ledd blir tredje, fjerde og nytt femte ledd. Som følge av det er henvisningene i fjerde og femte ledd endret, slik at det nå vises til tredje ledd istedenfor andre ledd.

Til § 47 andre ledd

I *andre ledd* er det tatt inn en bestemmelse om forbudsrett. Bestemmelsen innebærer at utenforstående rettighetshavere gis mulighet til å nedlegge forbud overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen mot slik bruk av sine verk. Avtalelisensen gjelder heller ikke dersom det er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk. Når det gjelder nærmere om innholdet i reservasjonsadgangen, vises det til Prop. 69 L (2014–2015) side 23 flg. og side 61. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 3 bokstav c. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.6.

Gjeldende andre ledd blir nytt tredje ledd.

Til § 49 a Bruk av verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen

Paragrafen er ny og regulerer kulturarvinstitusjoners bruk av verk fra egne samlinger som ikke lenger finnes i handelen. Paragrafen får kun anvendelse i de situasjonene hvor det ikke finnes en organisasjon som kan inngå en avtale med avtalelisensvirkning om den ønskede bruken. Paragrafen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 8 nr. 2 til 5. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 8.6.4.

Første ledd bestemmer hvilke kulturarvinstitusjoner som kan fremstille eksemplar og tilgjengeliggjøre dem med grunnlag i avgrensningsbestemmelsen. Det stilles krav til at bibliotekene og museene som omfattes, er offentlig tilgjengelige. Det er ikke avgjørende om disse institusjonene mottar offentlig støtte eller ikke. Eksempel på bevaringsinstitusjoner med film- eller lydarkiv kan være en kringkastingsorganisasjon som har fått et bevaringsoppdrag knyttet til historiske film- eller lydopptak. Eksemplarfremstillingsretten omfatter også andre vernede arbeider, herunder fotografiske bilder, jf. §§ 16 og 23.

Et verk eller vernet arbeid skal anses å være en fast del av en kulturarvinstitusjons egne samlinger når et eksemplar eies eller innehas permanent av institusjonen. Tilhørigheten i samlingen kan følge av overdragelse av eiendomsrett eller en lisensavtale, juridiske deponeringsforpliktelser, som dokumenter avlevert etter pliktavleveringslova, eller ordninger for permanent oppbevaring.

Kulturarvinstitusjonene må gjøre en rimelig innsats i god tro for å avgjøre om de aktuelle verkene og arbeidene anses som ute av handelen. Hva det innebærer at et verk er ute av handelen, og hva som er en tilstrekkelig innsats for å undersøke dette, omtales i merknaden til § 50 c.

Den tillatte bruken etter bestemmelsen omfatter både eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten. Eksemplarfremstillingen og tilgjengeliggjøringen kan skje i alle formater, for eksempel digitalisering av analogt materiale for tilgjengeliggjøring på Internett.

Andre ledd bestemmer hvilke vilkår som må være oppfylt for at avgrensningsbestemmelsen i første ledd kommer til anvendelse. For det første skal det ikke finnes en kollektiv forvaltningsorganisasjon som kan inngå en avtalelisensavtale om bruken. Det betyr at det ikke er etablert noen organisasjon som er representativ for rettighetshavere til de aktuelle verkene som ønskes brukt, jf. kravene i § 63. Det er ikke tilstrekkelig at partene ikke kommer til enighet. Videre må tilgjengeliggjøring på Internett kun skje på nettsteder som ikke drives med et ervervsmessig formål. Selve bruken av verkene kan heller ikke ha ervervsmessig formål. Kjente rettighetshavere til verkene skal navngis. I tillegg til å ivareta de ideelle rettighetene til opphaver, muliggjør kravet at rettighetshavere blir klar over bruken og kan vurdere om de ønsker å legge ned forbud mot den, jf. tredje ledd.

I *tredje ledd* er det tatt inn en bestemmelse om forbudsrett. Bestemmelsen innebærer at rettig-

hetshavere gis mulighet til å nedlegge forbud overfor kulturarvinstitusjonen mot bruk av sine verk etter avgrensningsbestemmelsen. Bestemmelsen gjelder også når det er særlig grunn til å anta at rettighetshaver vil motsette seg slik bruk. Innholdet i forbudsretten og hvordan denne skal utøves og praktiseres i forbindelse med avtalelisensbestemmelsene, er beskrevet i Prop. 69 L (2014–2015) side 23 flg. og side 61. Innholdet i forbudsretten etter denne bestemmelsen må forstås tilsvarende.

Til § 50 nytt andre ledd

I nytt *andre ledd* er det tatt inn en bestemmelse om forbudsrett. Bestemmelsen innebærer at utenforstående rettighetshavere gis mulighet til å nedlegge forbud overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen mot slik bruk av sine verk. Avtalelisensen gjelder heller ikke dersom det er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk. Når det gjelder nærmere om innholdet i reservasjonsadgangen, vises det til Prop. 69 L (2014–2015) side 23 flg. og side 61. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 3 bokstav c. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.6.

Til § 50 a Avtalelisens for bruk av verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen

Paragrafen er ny og er en særskilt avtalelisensbestemmelse for bruk av verk som er en del av samlingene til kulturarvinstitusjoner, og som det ikke er mulig å få tak i igjennom vanlige handelskanaler. Formålet med bestemmelsen er å gjøre det mulig for kulturarvinstitusjoner å tilgjengeliggjøre digitalt slike verk og vernede arbeider uten å måtte rettighetsklarere ett og ett verk eller arbeid direkte. Paragrafen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 8 nr. 1 og nr. 4 til 6. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 8.6.3.

Første ledd angir hvilke kulturarvinstitusjoner som kan inngå avtalelisensavtaler med en kollektiv forvaltningsorganisasjon, når betingelsene for avtalelisens i § 63 første ledd er oppfylt. Den avtalte bruken kan omfatte både eksemplarfremstilling, distribusjon, overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten, men formålet med bruken kan ikke være ervervsmessig.

Verk som kan omfattes av en avtalelisensavtale etter bestemmelsen, må både være en fast del av kulturarvinstitusjonens samlinger og ikke lenger være tilgjengelige i handelen. Vurderingen av disse kravene er tilsvarende som etter avgrensningsbestemmelsen i § 49 a.

Andre ledd er en bestemmelse om forbudsrett. Bestemmelsen innebærer at utenforstående rettighetshavere gis mulighet til å nedlegge forbud overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen mot slik bruk av sine verk. Avtalelisensen gjelder heller ikke dersom det er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk. Når det gjelder nærmere om innholdet i reservasjonsadgangen, vises de t til Prop. 69 L (2014–2015) side 23 flg. og side 61. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 3 bokstav c. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.6.

Til § 50 b Unntak fra avtalelisens for bruk av sett med verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen

Paragrafen er ny og regulerer visse unntak fra avtalelisensen etter § 50 a. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 8 nr. 7. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 8.6.3.

Første ledd bestemmer at verk og arbeider som inngår i sett, og som hovedsakelig har en tilknytning til tredjeland, altså utenfor EØS-området, ikke kan omfattes av en avtalelisensavtale etter § 50 a.

Andre ledd fastslår kriteriene for når et verk skal anses å ha tilknytning til en stat utenfor EØS-området. I andre ledd bokstav a til d oppstilles det fire alternative kriterier for når verket skal anses for å ha slik tilknytning. Det første alternativet er etter andre ledd *bokstav a* at verket første gang ble utgitt i et tredjeland. Videre kan verket etter andre ledd *bokstav b* være kringkastet og den første sendingen har funnet sted i et tredjeland. Dersom verket er et filmverk, må produsenten etter andre ledd *bokstav c* ha sitt hovedsete eller være bosatt i et tredjeland. Det siste alternativet etter andre ledd *bokstav d* er at opphaveren er statsborger i et tredjeland, og at det ikke kan dokumenteres om verket har en tilknytning til verken EØS-området eller et tredjeland. Vurderingen etter andre ledd kan baseres på den samme dokumentasjonen som benyttes til å avgjøre om verket kan anses å være ute av handelen, jf. § 50 c. Det er ikke nødvendig å innhente ytterligere dokumentasjon ut over dette.

Tredje ledd bestemmer at unntaket i første ledd ikke gjelder hvis det inngås avtale med en kollektiv forvaltningsorganisasjon som på området representerer et betydelig antall opphavere i det berørte tredjelandet. Kravet til representasjon må forstås

på samme måte som kravene til kollektive forvaltningsorganisasjoner etter § 63 tredje ledd.

Til § 50 c Registrering av opplysninger om bruk av verk som ikke lenger er i handelen mv.

Paragrafen er ny og regulerer hvilke opplysninger om bruk av verk og vernede arbeider etter §§ 49 a og 50 a som må dokumenteres. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 10. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 8.6.5.

Første ledd bestemmer at før en kulturarvinstitusjon kan legge til grunn at et verk eller vernet arbeid ikke lenger er i handelen, skal det gjøres en tilstrekkelig rimelig innsats for å undersøke om det fremdeles er tilgjengelig i vanlige handelskanaler. Tilgjengelige, relevante kilder til informasjon må undersøkes. Det kan ikke forventes at det utføres administrativt særlig krevende undersøkelser. Det er ikke krav til at undersøkelsene knyttet til de samme verkene og arbeidene gjentas flere ganger, og det kan også i noen situasjoner være tilstrekkelig med stikkprøver for å undersøke tilgjengelighet. Samtidig bør det tas hensyn til eventuell lett tilgjengelig dokumentasjon på at verkene vil bli tilgjengelige i de vanlige handelskanalene igjen.

Andre ledd fastsetter at opplysningene om den planlagte bruken av verk etter §§ 49 a og 50 a skal formidles til Nasjonalbiblioteket minst seks måneder før verkene kan brukes til for eksempel tilgjengeliggjøring på Internett. Opplysningene skal også inneholde informasjon om rettighetshavernes anledning til å legge ned forbud mot bruken. Nasjonalbiblioteket skal sørge for at opplysningene blir allment tilgjengelige i et register opprettet av EUs immaterialrettsmyndighet (EUIPO).

Tredje ledd gir en hjemmel til at departementet kan fastsette i forskrift nærmere regler om gjennomføring og krav til dokumentasjon etter andre ledd.

Til § 50 d Definisjon av tekst- og datautvinning

Paragrafen er ny og gir en definisjon av begrepene tekst- og datautvinning. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 2 nr. 2. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 4.7.2.

Tekst- og datautvinning skal i de bestemmelsene som regulerer dette, forstås som enhver automatisert analytisk metode som brukes for å analysere tekst og data i digital form for å fremskaffe informasjon.

Definisjonen er noe enklere formulert enn den som fremgår av direktivet, men begrepet skal forstås EU-autonomt. Tekst- og datautvinning innebærer at store mengder tekst og/eller data analyseres digitalt. De automatiserte metodene omfatter, men er ikke begrenset til mønstre, utviklingstrekk og korrelasjoner avledet fra datagrunnlaget.

Tekst- og datautvinning kan for eksempel være en metode for å analysere store datamengder innen medisinsk forskning og digital humaniora. Også prosessen med å samle inn og kopiere data for å trene opp store språkmodeller og kunstig intelligens (KI), herunder generativ KI, kan innebære tekst- og datautvinning.

Til § 50 e Eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål

Paragrafen er ny og gir en generell adgang til eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 4. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 4.7.3.

Første ledd første punktum gir den som har tilgang til et verk som er lovlig tilgjengelig, en rett til å fremstille eksemplar av verket for tekst- og datautvinningsformål. Eksemplarfremstillingsretten omfatter også andre vernede arbeider, herunder fotografiske bilder, jf. §§ 16 og 23.

Bestemmelsen gir en eksemplarfremstillingsrett til alle, både forskningsinstitusjoner, offentlige virksomheter, kommersielle aktører og andre private aktører, forutsatt at vilkårene i bestemmelsen er oppfylt. Forberedende prosesser som kreves for å strukturere materialet eller gjøre det søkbart for å muliggjøre utvinningen, omfattes også av eksemplarfremstillingsretten.

Digitalisering av analogt materiale for å muliggjøre tekst- og datautvinning er ikke omfattet av denne bestemmelsen og krever eget rettslig grunnlag i lov, forskrift eller avtale.

At verk og arbeider som benyttes til tekst- og datautvinning, er «lovlig tilgjengelige», betyr at de er tilgjengelige etter samtykke fra opphaver eller rettighetshaver, som etter gave, kjøp av eksemplar eller abonnementstjeneste. Også verk omfattet av en avtalelisens eller avgrensningsbestemmelse i åndsverkloven, skal for den tilgangsberettigede etter avtalelisensen eller avgrensningen regnes som lovlig tilgjengelig. Videre omfattes verk og arbeider som er fritt tilgjengelige på Internett. Verk og arbeider fra ulovlige kilder kan ikke benyttes til tekst- og datautvinningsformål.

Etter første ledd *andre punktum* kan eksemplarene oppbevares så lenge det er nødvendig for å oppnå formålet. Etter at tekst- og datautvinningsformålet er oppfylt, skal eksemplarene i utgangs-

punktet slettes. Det kan regnes som nødvendig at de lagres så lenge det er behov for dem for å verifisere resultatene av tekst- og datautvinningsprosessen.

Andre ledd stiller krav om at eksemplarene ikke kan brukes til andre formål enn tekst- og datautvinning. For eksempel kan ikke eksemplar av verk som er benyttet i en tekst- og datautvinningsprosess senere publiseres på Internett uten at dette er særskilt rettighetsklarert.

Tredje ledd inneholder en rett for opphaver og andre rettighetshavere til å forbeholde seg retten til at deres verk eller arbeider benyttes til tekst- og datautvinningsformål etter første ledd. Det innebærer at rettighetshaver kan reservere seg mot denne utnyttelsen. Forbeholdet må gis uttrykkelig og på en hensiktsmessig måte. For materiale på Internett bør forbeholdet bare gis ved å bruke en maskinlesbar metode. For materiale som ikke er åpent tilgjengelig på Internett, kan det være mer hensiktsmessig å reservere verkene og arbeidene ved avtale eller ensidig erklæring.

Til § 50 f Tekst- og datautvinning til forskningsformål

Paragrafen er ny og regulerer den adgangen forskningsinstitusjoner og kulturarvinstitusjoner har til å benytte tekst- og datautvinningsmetoder på materiale fra egne samlinger til forskningsformål. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 3 og artikkel 7 nr. 1. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 4.7.3 og 7.6.1.

Første ledd innfører en rett for forsknings- og kulturarvinstitusjoner som har lovlig tilgang til et verk, til å fremstille og oppbevare eksemplar av verket for tekst- og datautvinning til forskningsformål. Eksemplarfremstillingsretten omfatter også andre vernede arbeider, herunder fotografiske bilder, jf. §§ 16 og 23. Det kreves ikke tillatelse fra rettighetshavere for bruken, og det er ikke krav om betaling av vederlag eller kompensasjon til rettighetshavere. Rettighetshavere kan ikke forbeholde seg retten til utnyttelsen av sine verk og arbeider til tekst- og datautvinningsformål til forskningsformål etter første ledd, slik de kan etter den generelle tekst- og datautvinningsbestemmelsen i § 50 e.

«Forskningsinstitusjon» skal forstås som universitet eller høyskoler omfattet av universitets- og høyskoleloven § 1-2, herunder dets bibliotek, et forskningsinstitutt eller enhver annen enhet hvis primære mål er å drive vitenskapelig forskning eller utføre utdanningsvirksomhet som også omfatter vitenskapelig forskning. Også sykehus som driver med forskning, er omfattet.

Forskningsinstitusjonene må drives på ideelt grunnlag eller ved å reinvestere alt overskudd i sin vitenskapelige forskning, eller ivareta en oppgave i allmennhetens interesse. Videre må institusjonene drives på en slik måte at et eventuelt foretak som utøver en avgjørende innflytelse på institusjonen, ikke har prioritert tilgang til resultatene av den vitenskapelige forskningen. Dette er ikke til hinder for at forskningsinstitusjonene kan bruke verk og vernede arbeider til tekst- og datautvinning også innenfor rammen av offentlig-privat samarbeid.

«Kulturarvinstitusjon» skal forstås som de institusjonene som omfattes av forskrift til åndsverkloven § 1 første ledd, og omfatter offentlig tilgjengelige bibliotek eller museum, arkivinstitusjoner og film- eller lydarkiv. Dette omfatter også Nasjonalbiblioteket og Nasjonalarkivet samt bibliotek og arkiv tilknyttet utdanningsinstitusjoner, forskningsinstitusjoner og offentlige kringkastingsforetak.

Eksemplarfremstillingsretten for tekst- og datautvinningsformål gjelder kun de kulturarvinstitusjonene som driver med vitenskapelig forskning. Vitenskapelig forskning omfatter både samfunns-, naturvitenskapelige og humanistiske fag.

Disse institusjonene har lovlig tilgang til verk og arbeider som inngår i egne samlinger. I tillegg har de lovlig tilgang til åpent tilgjengelige forskningsresultater (Open Access) og til materiale omfattet av avtaler som forsknings- eller kulturarvinstitusjonen har inngått med rettighetshavere. De personene som er knyttet til kulturarvinstitusjonene og forskningsinstitusjonene, anses for å ha lovlig tilgang til samlingene. De personene som har tilgang til materiale gjennom abonnementer som tegnes av forskningsinstitusjoner eller kulturarvinstitusjoner, skal regnes for å ha lovlig tilgang til innhold omfattet av abonnementet. Lovlig tilgang omfatter også tilgang til innhold som er fritt tilgjengelig på Internett.

Første ledd *andre punktum* unntar datamaskinprogrammer fra eksemplarfremstillingsretten i første ledd.

Andre ledd bestemmer at eksemplarene kun skal benyttes til tekst- og datautvinningsformål, herunder kontrollering og verifisering av forskningsresultater. Det er ikke tillatt å benytte dem til andre formål. Det stilles krav om at forsknings- og kulturarvinstitusjonene oppbevarer eksemplarene på en sikker måte, slik at uvedkommende ikke får tilgang til dem.

Tredje ledd åpner for at selv om rettighetshavere ikke kan motsette seg bruk etter bestem-

melsens første ledd, kan de iverksette forholdsmessige tiltak for å sikre integritet og sikkerhet i nettverk og databaser som inneholder verk.

Det følger av *fjerde ledd* at eksemplarfremstillingsretten etter første ledd heller ikke kan begrenses ved avtale. Avtalevilkår som innskrenker denne retten, er ugyldige og kan dermed ikke gjøres gjeldende. Denne bestemmelsen gjennomfører artikkel 7 nr. 1.

Til § 57 andre til fjerde ledd

I *andre ledd* er det gjort endringer som gjelder hvem opphaveren må fremsette forbud overfor. Etter bestemmelsen må eventuelle forbud mot bruk av verk ved avtalelisens rettes mot den kollektive forvaltningsorganisasjonen som er part i avtalen. Opphaver har dermed ikke lenger adgang til å velge hvilken av avtalepartene som skal meddeles forbudet. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.6.

I *tredje ledd* er det i nytt *tredje punktum* tatt inn en presisering av at en distributørs overføring som oppfyller kravene som stilles til en videresending, skal anses som en videresending uavhengig av hvordan den som utfører den, mottar de programbærende signalene fra kringkastingsselskapet for videresendingen. Bestemmelsen gjennomfører nett- og videresendingsdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav a, som innebærer at det ved såkalt parallell direkte injeksjon vil skje to overføringer – én fra kringkastingsforetaket og én fra distributøren – og hvor den sistnevnte overføringen vil være å anse som en videresending som er underlagt åndsverklovens regler om dette. Dette innebærer en endring av rettstilstanden som fulgte av HR-2016-562-A. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 19.3.6.3.

Fjerde ledd regulerer distribusjon av kringkasting ved såkalt direkte injeksjon («direct injection»). Bestemmelsen gjennomfører nett- og videresendingsdirektivet artikkel 8. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 19.4.6.

Slik «ren» direkte injeksjon som reguleres i bestemmelsen her, er en distribusjonsteknikk hvor et krinkastingsforetak overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør uten at allmennheten får tilgang til dem, og hvor det bare er signaldistributøren som overfører signalene til allmennheten. Ordet «ren» brukes som motsetning til «parallell» direkte injeksjon, hvor samme teknikk benyttes, men hvor også kringkastingsforetaket selv overfører sine signaler til allmennheten. I slike situasjoner skal distributørens overføring anses som en «videresending», jf. tredje ledd tredje punktum.

I fjerde ledd *første punktum* bestemmes at ved «ren» direkte injeksjon skal kringkastingsforetaket og signaldistributøren anses for å delta i én enkelt overføring til allmennheten. I fjerde ledd *andre punktum* fremgår at videresendingsreglene i tredje ledd første og andre punktum, jf. andre ledd andre punktum, gjelder tilsvarende, og dermed at rettighetsklarering også ved direkte injeksjon skal skje i samsvar med disse prinsippene. Dette innebærer at rettighetshavers klarering overfor distributøren er underlagt obligatorisk kollektiv forvaltning (uten forbudsrett), mens kringkastingsforetakets bidrag kan klareres direkte. Som ved videresending kan kringkastingsforetaket erverve og klarere alle rettigheter, slik at det ikke vil være noen utestående rettigheter igjen som skal klareres kollektivt.

Gjeldende fjerde og femte ledd blir femte og nytt sjette ledd.

Til § 62 Avtalelisens for nettbasert bruk av pressepublikasjoner

Paragrafen er en særskilt avtalelisensbestemmelse for bruk av pressepublikasjoner i henhold til § 24 a. (Ny § 24 a gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 15.) For en nærmere beskrivelse av avtalelisenssystemet vises det til punkt 9. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 11.6.10.

Første ledd etablerer en avtalelisensordning for nettbasert bruk av pressepublikasjoner som utføres av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester, jf. § 24 a første ledd. En forutsetning for at avtalelisens kan benyttes, er at betingelsene i § 63 første ledd er oppfylt. I tillegg til pressepublikasjonen som sådan dekker bestemmelsen også verk som inngår i pressepublikasjonen. Gjennom henvisningene i § 16 femte ledd, § 20 fjerde ledd, § 22 femte ledd og § 23 fjerde ledd omfattes også rettigheter til utøvende kunstnere, produsenter, kringskastingsforetak, frembringere av fotografisk bilde og fremstillere av database. Avtalelisensen gjelder tilgjengeliggjøring som nevnt i § 3 andre ledd bokstav d. Slike overføringer omtales også som «på forespørsel-overføringer». Etter første ledd *andre punktum* kan også eksemplarfremstilling som er nødvendig for slik tilgjengeliggjøring, klareres gjennom avtalelisens. Bestemmelsen i første ledd innebærer at klarering av informasjonssamfunnstjenesters bruk av pressepublikasjoner i sin helhet kan løses gjennom avta-

lelisens. I den grad noen (men ikke alle) rettigheter kan klareres individuelt, vil avtalelisens kunne benyttes som supplement til individuell klarering, slik at brukerne kan få klarert alle rettigheter.

Andre ledd regulerer forbudsrett. Bestemmelsen innebærer at utenforstående rettighetshavere gis mulighet til å nedlegge forbud overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen mot bruk av sitt materiale. Avtalelisensen gjelder heller ikke dersom det er særlig grunn til å anta at rettighetshaveren motsetter seg slik bruk. Både utgivere av pressepublikasjoner og opphavere til verk som inngår i publikasjoner, gis mulighet til å nedlegge forbud. Gjennom henvisningene i § 16 femte ledd, § 20 fjerde ledd, § 22 femte ledd og § 23 fjerde ledd, gis også utøvende kunstnere, produsenter, kringskastingsforetak, frembringere av fotografisk bilde og fremstillere av database en slik rett. Det er kun de rettighetshavergruppene som er omfattet av avtalen, som kan nedlegge forbud. Når det gjelder det nærmere innholdet i reservasjonsadgangen, vises det til Prop. 69 L (2014–2015) side 23 flg. og side 61. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 3 bokstav c. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.6.

Gjeldende § 62 blir §§ 65 og ny 65 a.

Til § 63 Vilkår for bruk av verk ved avtalelisens

I *første ledd* er det gjort endringer i henvisningsrekken som viser til de særskilte bestemmelsene om avtalelisens. Med endringen tilføyes avtalelisensbestemmelsene i § 50 a for verk som er ute av handelen og § 62 for pressepublikasjoner. Dette betyr at de generelle vilkårene som følger av hovedbestemmelsen om avtalelisens i § 63, også gjelder for disse nye særskilte avtalelisensene. Videre er det i første ledd tatt inn presisering om at kravene i fjerde ledd («byrdefullt og upraktisk») også må være oppfylt for å benytte avtalelisens.

I *andre ledd første punktum* er ordet «organisasjon» erstattet med «kollektiv forvaltningsorganisasjon», jf. tredje ledd. Det er gjort endringer i andre ledd *andre punktum* som gjelder hvem opphaveren må fremsette forbud overfor. Etter bestemmelsen må eventuelle forbud rettes mot den kollektive forvaltningsorganisasjonen som er part i avtalen. Opphaver har dermed ikke lenger adgang til å velge hvilken av avtalepartene som skal meddeles forbudet. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.6.

I *tredje ledd første punktum* er det foretatt endringer som innebærer at det kun er kollektive forvaltningsorganisasjoner som kan godkjennes av Patentstyret for å inngå avtale med avtalelisensvirkning. Med kollektiv forvaltningsorganisasjon menes organisasjoner som definert i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a. For en nærmere omtale av definisjonen vises det til Prop. 53 L (2020–2021) side 141. Endringen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 1. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.2.

Fjerde ledd første punktum er en lovfesting av prinsippet om avtalelisensens subsidiære karakter. Etter bestemmelsen er det et vilkår for å benytte avtalelisens at individuell klarering vil være så byrdefullt og upraktisk at det er lite sannsynlig at en avtale ville ha kommet i stand uten avtalelisens. Bestemmelsen tydeliggjør utgangspunktet om at rettigheter skal klareres individuelt – enten med den enkelte rettighetshaver eller organisasjoner som representerer rettighetshavere. Dette følger allerede av gjeldende rett, og bestemmelsen innebærer derfor ingen realitetsendring, se Prop. 69 L (2014–2015) side 60 og Prop. 104 L (2016–2017) side 206. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 2. I fjerde ledd *andre punktum* er det tatt inn en presisering av at vilkåret om «byrdefullt og upraktisk» ikke gjelder ved obligatorisk kollektiv forvaltning av rettigheter etter § 57 tredje ledd første punktum og fjerde ledd andre punktum. Paragraf 57 tredje ledd gjelder videresending av kringkastingssending, mens § 57 fjerde ledd gjelder distribusjon av kringkastingssending ved såkalt direkte injeksjon. Av § 57 fjerde ledd andre punktum fremgår at klareringsregimet for videresending også skal gjelde ved direkte injeksjon. Dermed vil vilkåret om «byrdefullt og upraktisk» ikke gjelde ved obligatorisk kollektiv forvaltning av rettigheter etter § 57, uavhengig av om distribusjonen av kringkastingssendingen skjer ved videresending eller direkte injeksjon. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.4.

Gjeldende fjerde og femte ledd blir femte og nytt sjette ledd.

Til § 64 Vederlag for bruk av verk ved avtalelisens

I paragrafens *første ledd* er Vederlagsnemnda endret til Opphavsrettsnemnda. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.2.5.2.

Til § 65 Opphavsrettsnemnda

Paragrafen inneholder generelle regler om Opphavsrettsnemnda og en forskriftshjemmel. Paragrafen er en delvis videreføring av gjeldende bestemmelser i § 62 andre ledd første og andre punktum. Gjeldende forskriftshjemmel er utvidet, Vederlagsnemnda er endret til Opphavsrettsnemnda og det er i tillegg gitt enkelte generelle regler om nemnda. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.2.5.5.

Etter *første ledd første punktum* oppnevnes Opphavsrettsnemnda av sorenskriveren i Oslo tingrett.

Første ledd *andre punktum* inneholder en forskriftshjemmel for at departementet kan fastsette nærmere regler om nemndas virksomhet, herunder om sammensetning, organisering og saksbehandling, samt regler om bevis og partenes opplysningsplikt, og om ileggelse av sakskostnader mellom partene og kostnader ved nemndsbehandlingen.

Nemndas uavhengighet reguleres i *andre ledd første punktum*. Det fremgår av bestemmelsen at departementet ikke kan instruere nemnda i saksbehandlingen eller innholdet i avgjørelsene, verken generelt eller i den enkelte saken. Departementet kan heller ikke omgjøre nemndas avgjørelser. Tilsvarende uavhengighet gjelder for et eventuelt sekretariat som forbereder og treffer avgjørelser på vegne av nemnda.

Andre ledd *andre punktum* fastsetter at nemndas avgjørelser er endelige og kan ikke påklages. Tilsvarende gjelder for avgjørelser som et eventuelt sekretariat treffer på vegne av nemnda. Dette innebærer at avgjørelser ikke kan påklages til departementet som overordnet organ, verken når det gjelder sakens realitet eller avgjørelsens gyldighet.

Tredje og fjerde ledd inneholder regler om rettsmidler og frister for å bringe saken inn for domstolene.

Tredje ledd vedrører søksmål om gyldigheten av nemndas avgjørelse. Etter tredje ledd *første punktum* er fristen for å reise slikt søksmål én måned fra underretning om avgjørelsen er mottatt. Søksmål skal rettes mot staten ved Opphavsrettsnemnda, jf. tredje ledd *andre punktum*.

Fjerde ledd vedrører søksmål om den underliggende tvisten som nemnda har realitetsbehandlet. Etter fjerde ledd *første punktum* er fristen for å reise slikt søksmål én måned fra underretning om avgjørelsen er mottatt. Dersom det er reist søksmål om avgjørelsens gyldighet etter tredje ledd og avgjørelsen blir funnet gyldig ved rettskraftig dom, er fristen for å reise søksmål om tvisten én måned fra dommen er blitt rettskraftig, jf. fjerde ledd *andre punktum*. Etter fjerde ledd *tredje punktum* skal søksmål rettes mot motparten i tvisten som var til behandling i nemnda. Retten kan i slike tilfeller prøve alle sider av saken jf. fjerde ledd *fjerde punktum*.

Fristene i tredje og fjerde ledd skal beregnes etter reglene i domstolloven § 148 andre ledd og § 149 første ledd. Dette betyr at fristen på én måned utløper på samme dato neste måned som den begynte å løpe fra. Hvis neste måned ikke har den datoen, ender fristen på månedens siste dag. Ender fristen på en lørdag, helgedag eller dag som etter lovgivningen er likestilt med helgedag forlenges fristen til den nærmest følgende virkedag.

Femte ledd regulerer nemndsavgjørelsens rettskraft. Femte ledd *første punktum* fastslår at dersom søksmål ikke er reist etter tredje eller fjerde ledd, har nemndas avgjørelse samme virkning som en rettskraftig dom og kan fullbyrdes etter reglene for dommer. Femte ledd *andre punktum* fastslår at det samme gjelder dersom det er reist søksmål om avgjørelsens gyldighet etter tredje ledd og avgjørelsen blir funnet gyldig ved rettskraftig dom, uten at det reises etterfølgende søksmål om den underliggende tvisten etter fjerde ledd. Bestemmelsen innebærer at en rettskraftig nemndsavgjørelse kan benyttes som et særlig tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdelseslovens regler.

Nærmere regler om Opphavsrettsnemnda vil bli fastsatt i forskrift.

Gjeldende § 65 blir ny § 65 b.

Til § 65 a Tvisteløsning ved tvangslisens

Paragrafen er ny og viderefører gjeldende bestemmelse i § 62 første ledd og andre ledd tredje punktum. Det er ikke foretatt endringer i bestemmelsen utover at Vederlagsnemnda er endret til Opphavsrettsnemnda. Det vises til Prop. 104 L (2016–2017) side 202 flg. og side 332 for departementets merknader til bestemmelsen.

Til § 65 b Tvisteløsning ved avtalelisens

Paragrafen er ny og viderefører gjeldende § 65 med visse mindre endringer. I *første*, *andre* og *fjerde ledd* er Vederlagsnemnda endret til Opphavsrettsnemnda. I disse leddene er også forskriftshjemmelen og henvisningene til forskriftshjemmelen i gjeldende § 62 fjernet. Disse forskriftshjemlene er erstattet av den generelle forskriftshjemmelen i § 65. Videre er det i første og

andre ledd tilføyd henvisninger til de nye særskilte avtalelisensbestemmelsene i § 50 a og § 62. Dette innebærer at bestemmelsen også vil omfatte avtalelisens for verk som er ute av handelen, og for pressepublikasjoner. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 8.6.3, 11.6.10, 18.7.6 og 18.9.

Det vises til Prop. 104 L (2016–2017) side 217–219 og side 333 for departementets øvrige merknader til bestemmelsen.

Til § 65 c Tvisteløsning ved krav om rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett

Paragrafen er ny og innfører en ny adgang til tvisteløsning om rimelig vederlag og vederlagsjustering etter § 69. Den er delvis en gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet artikkel 21. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.2.5 og 18.3.4.

Første ledd fastsetter at tvist om størrelsen på vederlag og vederlagsjustering etter § 69 kan bringes inn for Opphavsrettsnemnda dersom partene er enige om det. Nemnda kan fastsette vederlaget på bindende måte. Bestemmelsen innebærer at tvisteløsning vil være frivillig, både når det gjelder tvister om størrelsen på vederlaget etter § 69 første ledd og vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd. Dersom det alternative tvisteløsningssporet skal benyttes, må begge parter være enige om det, slik at en part ikke blir forhindret fra å i stedet bringe saken direkte inn for domstolene. Tvisteløsning etter bestemmelsen er dermed ikke en prosessforutsetning for domstolsbehandling og skal ikke avskjære etterfølgende behandling i domstolene.

Andre ledd fastsetter at Opphavsrettsnemnda kan mekle i forhandlinger om vederlag etter § 69 første ledd. På samme måte som for tvisteløsning etter første ledd er det en forutsetning at partene er enige dersom mekling skal skje. Meklingsadgangen forutsetter at avtale ikke er inngått. Nemnda kan opptre som mekler der partene i en forhandlingssituasjon er uenige om vederlaget er i henhold til § 69 første ledd.

Etter *tredje ledd* kan adgangen til nemndsbehandling ikke fravikes i avtale hvis dette er til skade for opphaveren. Dette gjelder kun for tvister om vederlagsjustering. Bestemmelsen innebærer at avtaler hvor opphaver på forhånd enten fraskriver seg retten til nemndsbehandling eller forplikter seg til slik behandling, er ugyldige. Etter at tvisten er oppstått, står partene derimot fritt til avtale hvordan de ønsker at tvisten skal løses. Gjennom henvisninger i §§ 16 og 23 gjelder bestemmelsen også for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 23 nr. 1. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.2.5.4.

Nærmere regler om behandlingen i Opphavsrettsnemnda vil bli fastsatt i forskrift, jf. § 65.

Til § 65 d Tvisteløsning ved opplysningsplikt om bruk av rettigheter

Paragrafen er ny og innfører en ny adgang til tvisteløsning om opplysningsplikt om bruk av rettigheter etter ny § 69 a. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 21. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.2.5.

Bestemmelsen i *første ledd* fastsetter at tvist om opplysningsplikt etter § 69 a kan bringes inn for Opphavsrettsnemnda dersom partene er enige om det. Tvisteløsning i nemnda er frivillig og utgjør ikke en prosessforutsetning for domstolsbehandling. Det fremgår av bestemmelsen at Opphavsrettsnemnda kan fastsette omfanget av opplysningsplikten på bindende måte og pålegge utlevering av informasjon.

Etter *andre ledd* kan adgangen til nemndsbehandling ikke fravikes i avtale hvis dette er til skade for opphaveren. Bestemmelsen innebærer at avtaler hvor opphaver på forhånd enten fraskriver seg retten til nemndsbehandling eller forplikter seg til slik behandling, er ugyldige. Etter at tvisten er oppstått, står partene derimot fritt til avtale hvordan de ønsker at tvisten skal løses. Gjennom henvisninger i §§ 16 og 23 gjelder bestemmelsen også for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 23 nr. 1. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.2.5.4.

Nærmere regler om behandlingen i Opphavsrettsnemnda vil bli fastsatt i forskrift, jf. § 65.

Til § 65 e Tvisteløsning ved klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester

Paragrafen er ny og innfører en ny meklingsordning for bruk av verk i audiovisuelle bestillingstjenester. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 13. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.5.6.

Bestemmelsen fastsetter at Opphavsrettsnemnda kan mekle i avtaleforhandlinger om bruk av verk i audiovisuelle bestillingstjenester dersom partene er enige om det. Bistand til mekling er frivillig. I bestemmelsen vises det til § 3 første ledd

bokstav d om hva som utgjør audiovisuelle bestillingstjenester. Audiovisuelle bestillingstjenester skal dermed forstås som tjenester som overfører verk til allmennheten, i tråd eller trådløst, herunder når verket kringkastes eller stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.

Nærmere regler om behandlingen i Opphavsrettsnemnda vil bli fastsatt i forskrift, jf. § 65.

Til § 65 f Tvisteløsning ved brukeropplastet innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester

Paragrafen er ny og innfører en ny regel om tvisteløsning om brukeropplastet innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 9. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.4.6.

Bestemmelsen fastsetter at tvist om hindring av tilgang til innhold etter §§ 86 a og 86 b kan bringes inn for Opphavsrettsnemnda av brukeren av den nettbaserte innholdsdelingstjenesten. Åndsverkloven § 86 a inneholder nye ansvarsfrihetsregler for tjenestetilbydere, og § 86 b inneholder regler som skal sikre at det ikke hindres tilgang til lovlig brukeropplastet innhold. Tvisteløsningsbestemmelsen må også ses i sammenheng med bestemmelsen om rutiner for klagebehandling i § 86 d. Behandling i nemnda vil etterfølge en klagebehandling etter denne bestemmelsen. Det vises til merknaden til § 86 d nedenfor.

Nemnda kan gi en skriftlig sakkyndig uttalelse i saken. Nemndas behandling av saken skal bygge på allerede foreliggende dokumentasjon i saken, inkludert eventuell uttalelse fra rettighetshaver gitt i henhold til § 86 d andre ledd. Nemndas uttalelse vil ikke være bindende, men tjenestetilbyderen vil på bakgrunn av Opphavsrettsnemndas uttalelse kunne vurdere om det er grunnlag for å gjenopprette tilgangen til innholdet.

Nærmere regler om behandlingen i Opphavsrettsnemnda vil bli fastsatt i forskrift, jf. § 65.

Til § 66 Organisasjoners søksmålsrett

I *første ledd* er det gjort endringer i henvisningsrekken som viser til de særskilte bestemmelsene om avtalelisens. Med endringen tilføyes de nye avtalelisensbestemmelsene i § 50 a for verk som er ute av handelen og i § 62 for pressepublikasjoner. Dette betyr at vilkårene for organisasjoners søksmålsrett også vil gjelde for disse nye særskilte avtalelisensene. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 8.5.6, 11.6.10 og 17.6.

Til § 69 Rett til rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett

I paragrafens *første ledd* er det gjort justeringer som klargjør at når en opphaver utenfor forbrukerforhold helt eller delvis overdrar rett til å råde over et åndsverk, har opphaveren krav på «vederlag fra erververen som er passende og forholdsmessig (rimelig vederlag)». For øvrig benyttes det innarbeidede begrepet «rimelig vederlag», som vil bety det samme som «passende og forholdsmessig» vederlag. Endringen innebærer ingen realitetsendringer i forhold til gjeldende rett. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 18. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 14.6

Andre ledd er endret ved at gjeldende tredje ledd om overdragelser som gjelder rett til å gjøre et verk tilgjengelig for allmennheten ved utleie av film og lydopptak, er inkorporert i andre ledd *siste punktum*. Etter bestemmelsen skal vurderingen av om vederlaget er rimelig, baseres på forholdene på avtaletidspunktet, med mindre overdragelsen gjelder rett til å gjøre et verk tilgjengelig for allmennheten ved utleie av en film eller et lydopptak. Om overdragelsen gjelder dette, kan det i tillegg til momentene i andre ledd første og andre punktum, også legges vekt på utviklingen etter avtaletidspunktet. Bestemmelsen gjennomfører utleie- og utlånsdirektivet (2006/115/EF) artikkel 5. For en nærmere omtale av denne bestemmelsen vises det til Prop. 104 L (2016–2017) side 336.

I paragrafen er det i tredje til nytt femte ledd tatt inn bestemmelser som innfører en ny rett til vederlagsjustering for opphavere og utøvende kunstnere. Bestemmelsene gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 20. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 15.6.

Tredje ledd gir opphaver en ny ufravikelig rett til å kreve ytterligere vederlag dersom avtalt vederlag viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververens inntekter fra utnyttelsen av verket. Det skal foretas en konkret vurdering av om vederlaget er uforholdsmessig lavt. I vurderingen bør det tas hensyn til de særlige forholdene i hvert enkelt tilfelle, blant annet opphavers bidrag til verket, særtrekkene og praksisen for vederlag i den aktuelle sektoren, og om avtalen bygger på en tariffavtale.

Formen på det opprinnelig avtalte vederlaget er ikke avgjørende for om opphaver kan fremsette krav om vederlagsjustering. Både overdragelse av rettigheter mot vederlag i form av et engangsbeløp og royalty-basert vederlag der

opphaver mottar en prosentvis del av erververs inntekter, vil kunne være gjenstand for vederlagsjustering. Departementet antar at det samme vil kunne gjelde for overdragelser uten vederlag. Det avgjørende er om det opprinnelig avtalte vederlaget viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververs inntekter fra bruken av rettighetene.

Alle erververs inntekter fra utnyttelsen av verket er relevante, blant annet fra salg av produkter. Med «erververs inntekter» menes både opprinnelig avtaleparts og rettsetterfølgerens inntekter. Ikke ethvert misforhold vil gi rett til tilleggsvederlag. De angitte momentene må inngå i vurderingen av om misforholdet kvalifiserer til vederlagsjustering.

Det er kun den opprinnelige opphaver som kan kreve vederlagsjustering. Bestemmelsen omfatter også utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder, jf. §§ 16 og 23. Kravet kan også gjøres gjeldende av et selskap som hovedsakelig eies av opphaver selv, og som er part i den aktuelle avtalen. Krav om vederlagsjustering kan rettes mot avtaleparten eller avtalepartens rettsetterfølger. Med «rettsetterfølger» menes enhver som har trådt inn i den opprinnelige avtalen med opphaver. Det kan ikke rettes krav mot senere ledd i verdikjeden.

Regelen får i utgangspunktet anvendelse i arbeids- og oppdragsforhold. Imidlertid gjelder bestemmelsen avtaler om bruk av verk. Det må dermed foretas en konkret vurdering av om arbeidsforholdet er av en slik karakter at regelen får anvendelse. For øvrig vises det til omtalen av § 69 om rimelig vederlag i Prop. 104 L (2016–2017) side 240–242 og side 334 når det gjelder bestemmelsens virkeområde.

Bestemmelsen gir opphaver krav på vederlagsjustering for gjenværende kontraktsperiode. Det kan ikke fremsettes krav om vederlagsjustering når avtalen er opphørt. Nivået på tilleggsvederlaget kan likevel ta utgangspunkt i utnyttelsen av verket fra avtalen ble inngått og frem til kravet fremsettes. Tilleggsvederlaget skal fastsettes med utgangspunkt i prinsippet om rimelig vederlag etter paragrafens første og andre ledd. Det er opp til partene å bestemme vederlagsform.

Fjerde ledd avgrenser virkeområdet for bestemmelsen om vederlagsjustering i tredje ledd. Fjerde ledd *første punktum* fastsetter at tredje ledd ikke får anvendelse på avtaler inngått av visse organisasjoner som nevnt i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a og b. Det vil dermed være opp til de kollektive forvaltningsorganisasjonene om vederlagsjusteringsmekanismer tas inn i avtalene. Videre oppstilles det i fjerde ledd *andre punktum* et unntak for tariffavtaler eller annen, kollektivt forhandlet avtale dersom denne inneholder en ordning for vederlagsjustering. En forutsetning vil her være at tariffavtalens ordning er sammenlignbar med den i § 69 tredje ledd. Det er ikke krav om at den er helt identisk med vederlagsjusteringsretten etter tredje ledd. I slike tilfeller skal vederlagsjustering skje etter ordningen fastsatt i tariffavtalen. Unntaket gjelder både interesseorganisasjoners krav om justering av tariffavtalens vederlagsbestemmelser og opphavers adgang til å kreve vederlagsjustering i tilfeller der opphavers avtale med erverver er inngått på grunnlag av kollektivt forhandlede avtaler.

Nytt *femte ledd* unntar datamaskinprogrammer fra bestemmelsens anvendelsesområde. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 23 nr. 2.

Nytt *sjette ledd* viderefører gjeldende fjerde ledd. Bestemmelsene i § 69 kan ikke fravikes til skade for opphaveren. Siden vederlagsjusteringsretten etter tredje ledd avgrenses i fjerde ledd, omfattes ikke eventuelle tariffavtaler med sammenlignbare vederlagsjusteringsordninger eller avtaler inngått av en kollektiv forvaltningsorganisasjon eller en uavhengig forvaltningsenhet av sjette ledd. I slike situasjoner er det partene som har forhandlet om hva som er å anse som rimelig vederlag etter første ledd, og kriterier for og nivået på en senere justering av vederlaget.

Som for øvrige ufravikelige bestemmelser i åndsverkloven kan partene heller ikke fravike retten til rimelig vederlag og vederlagsjustering gjennom lovvalg i tilfeller hvor avtaleforholdet ikke har relevante tilknytningspunkter til et tredjeland. Dette følger av prinsippet i artikkel 3 nr. 4 i Roma I-forordningen ((EF) nr. 593/2008) om hvilken lovgivning som får anvendelse på avtaleforpliktelser, som – i lys av høyesterettspraksis – anses å gjelde i norsk rett på ulovfestet grunnlag.

Til § 69 a Opplysningsplikt om bruk av rettigheter

Paragrafen er ny og pålegger erververe av rettigheter en forpliktelse til regelmessig å gi opplysninger til opphaver om bruken av verket. Paragrafen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 19. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 16.6.

Første ledd bestemmer at dersom opphaveren helt eller delvis har overdratt rett til å råde over et åndsverk, skal erververen regelmessig og minst én gang i året gi opphaveren oppdaterte, relevante og uttømmende opplysninger om bruken av verket.

Uttrykket «helt eller delvis overdratt» omfatter både overdragelse av rett til å råde over et verk og tillatelse til å bruke et verk. Bestemmelsen får dermed også anvendelse ved utstedelse av lisenser.

Det er kun den opprinnelige opphaveren som har krav på opplysninger etter bestemmelsen. Selskap som hovedsakelig eies av opphaveren, og som er part i den aktuelle avtalen, likestilles med den opprinnelige opphaveren. Arvinger har ikke krav på opplysninger når de inngår nye avtaler om overdragelse av opphavsrett. Når en arving trer inn i en allerede eksisterende opphavsrettsavtale, gjelder likevel reglene om opplysningsplikt som ligger til grunn for avtalen, også for arvingen. Paragrafen gjelder tilsvarende for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder, jf. §§ 16 og 23.

Det er «erververen» som blir pålagt opplysningsplikten. Dette vil omfatte opphavers avtalepart, både der alle rettigheter er overdratt til samme avtalepart, eller der rettighetene er overdratt til flere. I sistnevnte tilfelle vil alle erververne ha en opplysningsplikt om bruken de gjør av verket. Opplysningsplikten gjelder også for erververens rettsetterfølgere.

Opplysningene skal gis uoppfordret så lenge verket brukes. Innenfor det årlige kravet er partene nærmest til å avtale når og hvor ofte det bør gis opplysninger.

Opplysningsplikten forutsetter at verket er brukt. I utgangspunktet innebærer dette at erververen kan unnlate å gi ut opplysninger til opphaver når bruken har opphørt, så fremt det ikke er foretatt bruk etter siste rapportering.

Det skal gis opplysninger om hvordan verket er brukt, omfanget av bruken, erververs inntekter fra bruken, og skyldig vederlag. Ved vurderingen av opplysningspliktens omfang skal det legges vekt på de særlige forholdene i den enkelte sektor. Departementet legger til grunn at partene i de enkelte sektorene vil kunne enes om opplysningspliktens nærmere omfang. Utgangspunktet er at opphaverne skal ha de opplysninger som fremgår av første ledd, men dersom en type opplysning ikke er relevant i det konkrete tilfelle, skal den ikke omfattes av opplysningsplikten.

Hvilke opplysninger som er «relevante», vil variere i de ulike sektorene og ut ifra det enkelte prosjekt eller avtaletype og må derfor vurderes konkret. Eksempler på relevante opplysninger vil kunne være ulike former for bruksdata, antall solgte eksemplar, antall visninger og strømminger av et verk, andre og nye former for bruk og alle inntekter.

Opplysninger om rettigheter knyttet til audiovisuelle produksjoner, herunder rettigheter til verk som inngår i slike produksjoner, kan gjelde den audiovisuelle produksjonen som helhet og må ikke vedrøre de enkelte verkene som inngår i produksjonen. Tilsvarende kan legges til grunn for andre verk med flere opphavere der det i praksis vil være svært krevende, om ikke umulig, å gi konkrete opplysninger om hvert enkelt bidrag som inngår i hovedverket, og der inntektene knytter seg til hovedverket i sin helhet.

Opplysningene skal være oppdaterte. Videre skal opplysningene være «uttømmende». Dette innebærer at opplysningene skal dekke alle inntekter erverver har fra bruken, uansett inntektskilder, og alle former for utnytting i hele verden som er relevante for det aktuelle tilfellet. Erververnes opplysningsplikt er begrenset til opplysninger som er tilgjengelig for dem.

Opplysningene må gis på en måte som er forståelig for opphaver, og som sikrer opphaver en effektiv vurdering av den økonomiske verdien av de aktuelle rettighetene.

Opplysningsplikten gjelder kun dersom erververen har hatt inntekter fra bruk av verket eller opphavers vederlag avhenger av omfanget av bruken. Opplysningsplikten vil derfor først og fremst gjelde i ervervsvirksomhet og ikke for forbrukere. Opplysningsplikten skal ikke gjelde for avtaler hvor bruk av opphavsrettigheter er helt underordnet, for eksempel visse typer bruk på emballasje eller lignende. Opplysningsplikten skal heller ikke gjelde der erverver er sluttbruker av verket.

Regelen får i utgangspunktet anvendelse i arbeids- og oppdragsforhold forutsatt at vilkårene for bestemmelsen er oppfylt. Det må altså foretas en konkret vurdering av avtalen og om arbeidsgivers bruk av verket er av en slik karakter at § 69 a kommer til anvendelse.

Andre ledd inneholder en generell forholdsmessighetsbegrensning. Bestemmelsen angir at i tilfeller der den administrative byrden som følger av forpliktelsen i første ledd, vil bli uforholdsmessig sett hen til erververs inntekter fra bruken av verket, skal opplysningsplikten begrenses til den informasjon som med rimelighet kan forventes. Om byrden er uforholdsmessig, må vurderes konkret i det enkelte tilfellet. Momenter i vurderingen kan være type rettigheter og bruk, byrden ved identifisering av bruk og om rapportering er tid- og kostnadskrevende. Erververs økonomi vil også kunne være et relevant moment. Opplysningsplikten skal sikre en høy grad av innsyn i alle sektorer. Det vil kunne være ulike forhold ved sektorene som spiller inn på forholdsmessighetsvurderingen, og det antas at bransjenes parter er nær-

mest til å definere hvor terskelen bør være i den enkelte sektor. Det kan ikke utelukkes at det kan være tilfeller hvor opplysningsplikten blir såpass byrdefull at erverver helt kan unnlate å gi informasjon. Dette skal kun gjelde helt unntaksvis. Erververver skal bestrebe seg på å gi informasjon til opphaver så langt det er mulig. Formålet om å kunne vurdere den økonomiske verdien av rettighetene vil stå sentralt i denne vurderingen.

I *tredje ledd* gjøres det unntak fra opplysningsplikten hvor opphavers bidrag ikke er betydelig når hele verket tas i betraktning. Om et verk er betydelig eller ikke, må vurderes konkret. Bransjens aktører vil kunne enes om retningslinjer for hvordan vilkåret om ikke-betydelige bidrag bør praktiseres i de ulike sektorene.

Dersom opphavers bidrag ikke er betydelig, men opphaver viser at vedkommende trenger opplysningene for å vurdere om det er grunnlag for krav om vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd, har opphaver krav på opplysninger. I slike tilfeller må opphaver anmode om opplysninger til dette formålet, siden vedkommende i utgangspunktet ikke har rett på regelmessige opplysninger etter bestemmelsen. Bestemmelsen innebærer at opphaver må gi en konkret og plausibel begrunnelse for behovet og vise at det kan være grunnlag for å vurdere om det opprinnelige vederlaget er uforholdsmessig lavt. Opphaver må ikke vise eller sannsynliggjøre at vedkommende faktisk har krav på vederlagsjustering – det er tilstrekkelig å vise til holdepunkter eller indikasjoner som taler for at vedkommende kan ha et slikt krav, og at opplysningene er nødvendige for å gjøre en nærmere vurdering at dette. Disse holdepunktene eller indikasjonene kan være knyttet til det konkrete verket som bidraget inngår i, eller til bidraget.

Fjerde ledd pålegger også underlisenstakere opplysningsplikt i visse tilfeller. Dersom erververen har gitt en tredjepart tillatelse til å bruke verket og ikke har tilgang til alle opplysningene i første ledd, har opphaver rett på opplysningene fra tredjeparten. Erververen plikter å informere opphaver om tredjepartens identitet. Opphavers anmodning om opplysninger og oversendelse av opplysningene fra tredjeparten skal gå via erververen, med mindre særlige grunner taler mot det. Slike særlige grunner vil kunne være at erverver ikke etterkommer anmodningen, eller at tredjeparten for eksempel av markeds- eller konkurransemessige årsaker ikke ønsker at opplysningene skal gå via erververer. Opphaver skal likevel ha rett til å bruke opplysningene til å fremme og underbygge et krav om vederlagsjustering overfor erververer.

Femte ledd inneholder en særregel for den audiovisuelle sektoren. Bestemmelsen fastsetter at ved overdragelse av rettigheter i audiovisuelle produksjoner gjelder opplysningsplikten etter første ledd overfor hovedbidragsytere. Øvrige bidragsytere i slike produksjoner omfattes av unntaket for ikke-betydelige bidrag i tredje ledd. Dette gjelder selv om slike bidrag kan være betydelige. Audiovisuelle produksjoner er opptak av levende bilder, med eller uten lyd, for eksempel filmverk. Bestemmelsen innebærer at det kun skal rapporteres uanmodet til hovedbidragsytere i slike produksjoner. Med hovedbidrag menes produksjonens mest sentrale og nødvendige bidrag for produksjonens tilblivelse eller for utformingen av det endelige produktet. Utgangspunktet er at bidragene til hovedbidragsytere har hatt vesentlig mer innflytelse på sluttresultatet enn de øvrige involvertes bidrag. Hvem som skal anses som hovedbidragsytere, må vurderes konkret og vil kunne variere mellom produksjoner. Typiske eksempler kan være hovedregissør, manusforfattere, hovedrolleinnhavere, fotograf og klipper, samt komponist av musikk skapt spesielt til produksjonen.

Etter *sjette ledd* får opplysningsplikten ikke anvendelse på avtaler inngått av organisasjoner eller enheter som er omfattet av opplysningsplikten etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 32. Også medlemsorganisasjoner i en kollektiv forvaltningsorganisasjon omfattes av denne opplysningsplikten dersom det er besluttet at medlemsorganisasjonene skal fordele og utbetale rettighetsvederlag.

Sjuende ledd unntar datamaskinprogrammer fra paragrafens anvendelsesområde. Unntaket gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 23 nr. 2.

Åttende ledd fastsetter at bestemmelsene i paragrafen ikke kan fravikes til skade for opphaveren og gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 23 nr. 1. Dette er ikke til hinder for at partene kan avtale en mer omfattende opplysningsplikt enn det som følger av bestemmelsen.

Som for øvrige ufravikelige bestemmelser i åndsverkloven kan partene heller ikke fravike opplysningsplikten gjennom lovvalg i tilfeller hvor avtaleforholdet ikke har relevante tilknytningspunkter til et tredjeland. Dette følger av prinsippet i artikkel 3 nr. 4 i Roma I-forordningen ((EF) nr. 593/2008) om hvilken lovgivning som får anvendelse på avtaleforpliktelser, som – i lys av høyesterettspraksis – anses å gjelde i norsk rett på ulovfestet grunnlag.

Til § 70

Paragrafoverskriften er endret for å tydeliggjøre at bestemmelsen får anvendelse ved avtaler om salgsavhengig vederlag. Det vises til Prop. 104 L (2016–2017) side 244 og Ot.prp. nr. 15 (1994–95) side 158–160 for departementets øvrige merknader til bestemmelsen.

Til § 73

Paragrafens *andre ledd* oppheves. Bortfall av eksklusivitet i avtaler om fremføring og overføring vil reguleres av ny § 74. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 17.6.1.

Gjeldende tredje ledd blir andre ledd.

Til § 74 Rett til å tilbakekalle rettigheter ved manglende bruk

Paragrafen gir regler om opphavers adgang til å tilbakekalle overdratte rettigheter dersom de ikke brukes av erververen. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 22. Gjeldende bestemmelse i § 74 om forlagsavtaler (forskriftshjemmel) oppheves. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 17.6.

Første ledd etablerer en rett for opphaver til på visse vilkår helt eller delvis å tilbakekalle overdratte rettigheter ved manglende bruk. Opphaver kan velge mellom hel eller delvis tilbakekalling av rettigheter, eller å tilsidesette eksklusiviteten i avtalen. Opphaver har krav på å beholde mottatt vederlag, men dette kan fravikes ved avtale, jf. femte ledd.

Tilbakekallingsretten gjelder kun for den opprinnelige opphaveren, men tilbakekalling kan også kreves av et selskap som hovedsakelig eies av opphaver selv, og som er part i den aktuelle avtalen. Gjennom henvisninger i §§ 16 og 23 gjelder paragrafen tilsvarende for utøvende kunstnere og frembringere av fotografiske bilder. Krav om tilbakekalling kan fremsettes mot opprinnelig erverver eller en som har trådt inn i avtalen med opphaver.

For å tilbakekalle rettigheter må de kumulative vilkårene i første ledd bokstav a til c være oppfylt. Vilkåret i første ledd *bokstav a* er at verket ikke er brukt innen rimelig tid. At verket «ikke er brukt», omfatter både tilfeller der verket ikke er brukt overhodet, og der verket kun er brukt i svært liten grad. Det må foretas en konkret vurdering av om bruken er tilstrekkelig til å avskjære tilbakekallingsretten. Dersom avtalen åpner for videreoverdragelse, er det også relevant å vurdere bruk hos tredjeparter som rettighetene er overdratt videre til.

Også «rimelig tid» må vurderes konkret. Vurderingen av rimelig tid kan variere ut fra type verk og fremføring. Relevante momenter kan for eksempel være overdragelsens karakter, om bruken har sammenheng med utvikling og kommersialisering av andre produkter, om forsinkelsen skyldes uforutsette forhold, samt hva som er normal bruk i sektoren. Fristen for rimelig tid løper fra tidspunktet for overdragelsen.

Der det er avtalt flere utnyttelsesformer, vil det bero på en konkret vurdering av avtalen og eventuell bruk om det er grunnlag for hel eller delvis tilbakekalling. Hva som anses som bruk innen rimelig tid, vil kunne variere for de ulike utnyttelsesmåtene.

I henhold til første ledd *bokstav b* må opphaver sende varsel om tilbakekalling. Tilbakekalling kan først kreves dersom erverver ikke har tatt i bruk verket innen seks måneder fra varselet ble mottatt. Bruksvilkåret vurderes på samme måte som i bokstav a.

Etter første ledd *bokstav c* kan ikke den manglende bruken skyldes forhold på opphavers side. Formuleringen i bestemmelsen er en forenkling av direktivets ordlyd, men må tolkes på samme måte. Dette innebærer at manglende bruk ikke kan skyldes omstendigheter som opphaver med rimelighet kan forventes å rette opp.

Andre ledd bestemmer at hvis flere opphavere har rettigheter i verket, må alle opphaverne være enige om å tilbakekalle rettighetene.

Tredje ledd pålegger erverver på begjæring fra opphaver å gi ut opplysninger som kreves for å ta stilling til om vilkårene for å tilbakekalle etter første ledd foreligger. Regelen har størst betydning i tilfeller der det er tvil om det er foretatt en bruk som avskjærer tilbakekalling, men opplysningene vil også gi grunnlag for å vurdere om verket er brukt i det hele tatt.

Fjerde ledd inneholder unntak fra tilbakekallingsretten. I fjerde ledd *bokstav a* unntas datamaskinprogrammer fra bestemmelsen. Unntaket gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 23 nr. 2. I fjerde ledd *bokstav b* unntas audiovisuelle produksjoner og verk for bruk i slike produksjoner. Audiovisuelle produksjoner er opptak av levende bilder, med eller uten lyd, for eksempel filmverk. I fjerde ledd *bokstav c* unntas verk som ikke kan brukes av opphaver etter tilbakekalling uten å krenke forretningshemmeligheter, lojalitetsplikt eller konkurransebegrensninger. Hva som anses som forretningshemmeligheter, er

definert i forretningshemmelighetsloven § 2. I fjerde ledd *bokstav d* er det gjort unntak for rettighetsoverdragelser i arbeidsforhold. Både arbeidsforhold av kort- og langvarig karakter omfattes. Hva som er å anse som et arbeidsforhold, må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle med utgangspunkt i arbeidsrettslige regler og prinsipper, jf. blant annet definisjonen av arbeidstaker og arbeidsgiver i arbeidsmiljøloven § 1-8.

Femte ledd fastsetter at bestemmelsene i paragrafen, med unntak av opphavers rett til å beholde mottatt vederlag etter tilbakekalling, ikke kan fravikes til skade for opphaver. Bestemmelsene kan likevel fravikes dersom det følger av en kollektivt forhandlet avtale, eller dersom verket er overdratt i et oppdragsforhold. Med «kollektivt forhandlet avtale» menes for eksempel rammeavtaler eller tariffavtaler som er fremforhandlet av partenes organisasjoner. Dette innebærer at partene kan avtale at opphaver ikke skal beholde mottatt vederlag etter tilbakekalling, men at de øvrige bestemmelsene i paragrafen bare kan fravikes til skade for opphaver dersom dette skjer gjennom en kollektivt forhandlet avtale eller i et oppdragsforhold. Bestemmelsen er ikke til hinder for at opphaver gis bedre rettigheter enn de som følger av denne paragrafen.

Til § 79 første ledd

I *første ledd første punktum* er § 24 a tilføyd opplistingen over hvilke paragrafer som omfattes av den ordinære straffebestemmelsen. Dette innebærer at også inngrep i eneretten til utgivere av pressepublikasjoner kan ilegges straff. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 11.6.11. I første punktum er det også foretatt en teknisk endring ved at henvisningen til § 108 siste ledd er endret til § 108 tredje ledd.

I første ledd *andre punktum* er henvisningen til § 62 endret til § 65 a som følge av ny paragrafnummerering.

Til § 80 første ledd

I *første ledd* er § 24 a tilføyd opplistingen over hvilke paragrafer som omfattes av bestemmelsen om straff for grovt inngrep. Dette innebærer at også inngrep i eneretten til utgivere av pressepublikasjoner kan ilegges straff etter bestemmelsen. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 11.6.11.

Til § 86 Tjenestetilbydernes ansvar for brukeropplastet innhold

Paragrafen er ny og etablerer en ny ordning for tjenestetilbyders rettslige ansvar for brukeropplastet innhold. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 2 nr. 6 og artikkel 17 nr. 1 og 2. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 13.2.6.

Formålet med paragrafen er å klargjøre tjenestetilbyderes ansvar for opphavsrettslig beskyttet innhold som brukere laster opp på tjenesten, og ved dette legge til rette for et velfungerende lisensmarked mellom rettighetshavere og tjenestetilbydere.

Første ledd slår fast at tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester foretar en overføring til allmennheten når brukerne gjør verk tilgjengelig gjennom opplasting på tjenesten. Begrepet «overføring til allmennheten» er en henvisning til åndsverkloven § 3 andre ledd bokstav d, som fastslår at slike handlinger omfattes av opphavers enerett. Definisjonen av «nettbasert innholdsdelingstjeneste» fremgår av tredje ledd.

Siden overføring til allmennheten omfattes av eneretten, må tilbyderen som hovedregel innhente tillatelse fra rettighetshaver for å kunne utføre denne handlingen. Bestemmelsen skal imidlertid ikke forstås som en absolutt plikt, ettersom klarering er unødvendig dersom brukeren allerede har innhentet tillatelse. Videre følger det av § 86 a at tilbyder i visse tilfeller kan unngå opphavsrettslig ansvar selv uten tillatelse. Det foreligger heller ingen plikt for rettighetshavere til å gi tillatelse, for eksempel dersom rettighetshaverne ønsker å kontrollere distribusjonen av eget innhold. Bestemmelsen klargjør dermed utgangspunktet om at innhold skal klareres med rettighetshaver. Klarering kan skje individuelt gjennom avtale direkte med rettighetshaver eller med kollektive forvaltningsorganisasjoner. Dersom vilkårene er oppfylt, kan klarering også skje gjennom den generelle avtalelisensen i § 63 andre ledd.

Andre ledd første punktum regulerer tilfeller der tjenestetilbyderen har innhentet tillatelse til overføringen fra rettighetshaver. Etter bestemmelsen skal slike tillatelser også anses å omfatte handlinger som utføres i forbindelse med brukerens opplasting. I tillegg til de overføringshandlinger som foretas, omfatter dette også den eksemplarfremstillingen som er nødvendig ved overføringen. Bestemmelsen innebærer at avtaler mellom en tilbyder og rettighetshaver får utvidet virkning, men kun innenfor rammen av den opprinnelige tillatelsen som tilbyderen har fått.

Bestemmelsen i første punktum gjelder likevel ikke dersom brukeren har ervervsmessig formål eller brukerens aktivitet på tjenesten gir betydelige inntekter, jf. andre ledd *andre punktum*. Unntaket om «ervervsmessig formål» må forstås som at brukerens handlinger ikke skal være kommersielle, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 36. Det må foretas en konkret vurdering av om brukeren opptrer ervervsmessig. Det kreves ikke at opplastingen av innholdet gir brukeren inntekter direkte. «Ervervsmessig formål» innebærer at det må foreligge et mål om økonomisk overskudd. Både direkte og indirekte ervervsmessig motivasjon er omfattet, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 149. Det avgjørende må være om brukerens virksomhet kommersialiserer innholdet. Til tross for at opplastingen i seg selv ikke genererer inntekter, kan en bruker likevel anses å ha ervervsmessig formål, eksempelvis dersom brukeren er en kommersiell aktør.

Unntaket om «betydelige inntekter» må vurderes ut fra brukerens virksomhet på tjenesten. At inntektene må være betydelige, vil for eksempel innebære at tillatelsen vil omfatte brukerens opplastning dersom brukeren kun mottar begrensede reklameinntekter. Det er de samlede inntektene på tjenesten som er relevant, ikke inntektene fra den enkelte opplastingen.

Brukere som faller utenfor bestemmelsen, enten fordi de opptrer ervervsmessig, eller fordi virksomheten gir betydelige inntekter, må selv innhente tillatelse fra rettighetshaver. Bestemmelsen er ikke til hinder for at tilbyder og rettighetshaver inngår avtaler som omfatter ervervsmessig bruk eller bruk som gir betydelige inntekter, og som også gis virkning for brukerne.

I *tredje ledd* defineres «nettbasert innholdsdelingstjeneste». For å omfattes av definisjonen må tjenesten for det første være en informasjonssamfunnstjeneste, slik dette er definert i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a. Her fremgår det at en informasjonssamfunnstjeneste er «enhver tjeneste som vanligvis ytes mot vederlag og som formidles elektronisk, over avstand og etter individuell anmodning fra en tjenestemottaker».

Som et andre vilkår stilles det krav om at tjenesten har som et av sine hovedformål å lagre eller gi allmennheten tilgang til en stor mengde brukeropplastet materiale som er vernet etter åndsverkloven. Ved vurderingen av om en tjeneste har slik aktivitet som et sine hovedformål, er det den faktiske bruken av tjenesten som må være avgjørende. Formålsvilkåret knytter seg til tjenesten, ikke tjenestetilbyderen. Det kreves ikke at tjenesten utelukkende har som formål å lagre og gi allmennheten tilgang til beskyttet innhold. Det er tilstrekkelig at deling av beskyttet innhold utgjør en hovedfunksjon eller en sentral del av tjenestetilbudet. Dette innebærer at en tjeneste kan omfattes av definisjonen selv om den også tilbyr andre funksjoner enn deling av innhold.

Hva som utgjør «en stor mengde» brukeropplastet materiale, beror på en konkret vurdering hvor det kan tas hensyn til både kvantitative og kvalitative faktorer, for eksempel antall filer med opphavsrettslig beskyttet innhold som er lastet opp, hvem som er publikum for tjenesten og i forholdet til andre tjenester. Omfanget som kreves, vil også kunne variere avhengig av hvilken kategori innholdsdelingstjeneste det er tale om, blant annet hvilke verkstyper som gjøres tilgjengelig i den aktuelle tjenesten. I siste instans vil det være EU-domstolen som må fastsette hva som utgjør «en stor mengde».

For å omfattes av definisjonen må tjenestetilbyderen også organisere og markedsføre innholdet med ervervsmessig formål. Med «ervervsmessig» forstås økonomisk vinning. Både direkte og indirekte ervervsmessig motivasjon er omfattet, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 149. For en nærmere omtale av ervervsmessighetskriteriet vises det til Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 36–37.

Et moment ved vurderingen av om en tjeneste skal regnes som en «nettbasert innholdsdelingstjeneste», vil være om tjenesten konkurrerer med andre tjenester som normalt klarerer det opphavsrettslige innholdet de stiller til disposisjon for brukerne.

Gjennom henvisninger i §§ 16, 20, 22 og 23 gjelder paragrafen tilsvarende også for rettighetshavere til nærstående prestasjoner og arbeider vernet etter disse bestemmelsene.

Til § 86 a Ansvarsfrihet

Paragrafen er ny og etablerer et nytt ansvarsfrihetsregime for tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 4 til 6. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 13.3.6.

I *første ledd* etableres særskilte ansvarsfrihetsregler for handlinger som omfattes av § 86. Etter § 86 første ledd foretar tilbyderen en overføring til allmennheten når brukerne gjennom opplasting på tjenesten gjør verk tilgjengelig. Utgangspunktet er derfor at tilbyderen må innhente tillatelse fra rettighetshaveren. Bestemmelsen i § 86 a første ledd foreskriver imidlertid at til-

byderen ikke er straffe- og erstatningsansvarlig, jf. §§ 79 til 81, for overføring uten tillatelse dersom den handler på en nærmere fastsatt måte. Ansvarsfrihetsreglene får kun anvendelse i tilfeller der det ikke foreligger tillatelse.

Ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven § 18 skal ikke gjelde for handlinger som omfattes av § 86 første ledd. Tilsvarende vil gjelde for ansvarsfrihetsreglene i forordning (EU) 2022/2065 om digitale tjenester (DSA) artikkel 6 når forordningen gjennomføres i norsk rett (og erstatter ehandelsloven § 18), jf. fortalen punkt 11 i DSA. Under virkeområdet til § 86 gjelder i stedet de særskilte ansvarsfrihetsreglene i § 86 a første ledd. Dette betyr at disse reglene er å anse som lex specialis i forhold til ehandelsloven § 18 og DSA artikkel 6. Sistnevnte ansvarsfrihetsregler vil fremdeles få anvendelse på handlinger foretatt av nettbaserte innholdsdelingstjenester som ikke omfattes av § 86. En tilbyder kan dermed påberope seg ansvarsfrihet etter ehandelsloven/DSA for brukernes opplasting av annet ulovlig innhold enn ikke-lisensiert vernet materiale.

Første ledd bokstav a til c oppstiller tre kumulative vilkår for at tilbyderen skal omfattes av ansvarsfriheten. Etter bestemmelsene er det tilbyderen som må påvise at vilkårene er oppfylt.

For det første må tilbyderen ha gjort sitt beste for å innhente tillatelse, jf. første ledd *bokstav a*. Forpliktelsen til å innhente tillatelse er ikke absolutt, men må betraktes som en innsatsforpliktelse. Faktisk lisensiering forutsetter blant annet at rettighetshaverne er villige til å inngå lisensavtale, samt at partene oppnår enighet om vilkårene i en slik avtale. Bestemmelsen pålegger ingen forpliktelser for rettighetshavere til å inngå avtaler. Kravet om at tilbyderen skal ha «gjort sitt beste», innebærer at tilbyderen må treffe alle tiltak som en aktsom markedsaktør ville ha truffet for å oppnå tillatelse. Som et minstekrav må tilbyderen proaktivt oppsøke rettighetshavere som det er enkelt å identifisere, og som representerer en bred katalog av verk og andre rettigheter. «Gjort sitt beste» (best efforts) er et autonomt EU-rettslig begrep, og EU-domstolens fremtidige praksis på området vil bli styrende for tolkningen av begrepet i norsk rett.

Hvilke krav som stilles til tilbyderens forhandlingsvilje, må vurderes konkret. En tilbyder som nekter å inngå lisensavtale med rettferdige vilkår og en rimelig balanse mellom partenes interesser, kan neppe sies å ha gjort sitt beste for å innhente tillatelse. Motsetningsvis vil det ikke kreves av tilbyderen å inngå urimelige avtaler. Forhandlinger om lisensiering med kollektive forvaltningsorganisasjoner omfattes blant annet av forpliktelsene i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. §§ 26 til 28, herunder om å forhandle i god tro og benytte lisensvilkår som baseres på objektive og ikke-diskriminerende kriterier.

Forpliktelsen til å innhente tillatelse må videre tolkes i samsvar med forholdsmessighetsprinsippet i andre ledd.

For det andre må tilbyderen gjøre sitt beste for å hindre at bestemt innhold blir lastet opp og tilgjengeliggjort på tjenesten (hindre fremtidige inngrep), jf. første ledd *bokstav b*. Bestemmelsen regulerer situasjonen der rettighetshaver på forhånd ønsker å forhindre at bestemte verk eller andre vernede arbeider lastes opp på innholdsdelingstjenesten. Det er her tale om en «notice and stay down»-forpliktelse, som skal sikre at innholdet ikke blir tilgjengelig på tjenesten i fremtiden. Med «hindre» menes ulike tekniske tiltak som vanskeliggjør tilgangen, for eksempel filtrerings- og blokkeringsløsninger.

Forpliktelsen knytter seg til innhold som rettighetshaver i en forhåndsmelding har gitt relevante og nødvendige opplysninger om. Forhåndsmelding kan gis av rettighetshaver selv eller dennes representant, for eksempel en kollektiv forvaltningsorganisasjon eller interesseorganisasjon som vedkommende er medlem av. Hvilke krav som skal stilles til «relevante og nødvendige» opplysninger, bør avgjøres av tilbyderen og rettighetshaverne i samarbeid. Slike opplysninger kan for eksempel være en oversikt fra forvaltningsorganisasjonens databaser. Opplysningene må være av en slik art at tilbyderen er i stand til å indentifisere innholdet og sammenligne det med brukeropplastet innhold før innholdet blir tilgjengelig på tjenesten. Relevante og nødvendige opplysninger vil typisk inneholde informasjon tilbyder trenger for å gjøre verket utilgjengelig, slik som referansefiler (digitale utgaver av verket). Hvorvidt opplysningene er både relevante og nødvendige, må avgjøres i hvert enkelt tilfelle.

Dersom opplysningene i forhåndsmeldingen ikke oppfyller kravene til relevans og nødvendighet, eller dersom ingen informasjon er gitt, oppstår ingen forpliktelse til å hindre at innholdet lastes opp. Samarbeidet mellom tilbydere og rettighetshavere er derfor essensielt for at bestemmelsen skal være effektiv.

Kravet til å ha «gjort sitt beste» må tolkes på tilsvarende måte som etter første ledd bokstav a. I bokstav b er imidlertid kravet knyttet til «høy aktsomhetsstandard». Dette innebærer et krav om at tilbyderen må ha truffet alle tiltak som en aktsom markedsaktør ville har truffet for å hindre tilgang til ulovlige verk og andre vernede arbei-

der, på sitt nettsted. Bestemmelsen pålegger ikke bruk av spesifikke tekniske løsninger. Hva som oppfyller kravet om at tilbyderen skal ha gjort sitt beste i samsvar med høy aktsomhetsstandard, må derfor vurderes konkret.

«Notice and stay down»-forpliktelsen i første ledd bokstav b innebærer i praksis en forpliktelse til forhåndskontroll av det brukerne vil laste opp på tjenesten. Forpliktelsen innebærer imidlertid ikke en generell overvåkningsforpliktelse. Forpliktelsen må heller ikke være til hinder for lovlig bruk, jf. § 86 b. Også forpliktelsen til å gjøre sitt beste for å hindre at bestemt innhold ikke er tilgjengelig, skal tolkes i lys av forholdsmessighetsprinsippet i andre ledd.

For det tredje må tilbyderen oppfylle de handlepliktene som fremgår av første ledd *bokstav c*. Bokstav c inneholder to ulike forpliktelser.

Etter første del av bokstav c må tilbyderen, etter å ha mottatt tilstrekkelig underbygd notifikasjon fra rettighetshaverne, uten ugrunnet opphold hindre tilgangen til eller fjerne det notifiserte innholdet fra tjenesten (hindre pågående inngrep). Bestemmelsen regulerer tilfeller der materialet allerede er tilgjengelig på tjenesten, og rettighetshaver ønsker at dette innholdet skal blokkeres. Det er her tale om en «notice and take down»-forpliktelse.

Etter siste del av bokstav c må tilbyderen i tillegg gjøre sitt beste for å hindre fremtidig opplasting av det samme notifiserte innholdet i samsvar med første ledd bokstav b (hindre fremtidige inngrep). På tilsvarende måte som i bokstav b er det her tale om en «notice and stay down»-forpliktelse, som skal sikre at innholdet ikke på nytt blir gjort tilgjengelig på tjenesten. At handleplikten skal skje i samsvar med bokstav b, innebærer at tilbyderne også her må motta «relevante og nødvendige» opplysninger fra rettighetshaverne.

Handleplikten etter bokstav c oppstår når rettighetshavere gir «tilstrekkelig underbygd notifikasjon» om at innholdet allerede er gjort tilgjengelig på en tjeneste. Notifikasjonen må knytte seg til den konkrete opplastingen på tjenesten som rettighetshaveren mener tilbyderen skal hindre tilgangen til eller fjerne. Den bør være så presist underbygget at tilbyderen kan ta informerte og riktige avgjørelser om det relevante innholdet, herunder å avgjøre om innholdet skal regnes som ulovlig. Som hovedregel bør det kreves at notifikasjonen inneholder en begrunnelse for hvorfor innholdet skal anses ulovlig, og en tydelig henvisning til hvilket innhold det er tale om. Hvilke krav som skal stilles til notifikasjonen, bør også her avgjøres av tilbyderen og rettighetshaverne i samarbeid.

Kravet til reaksjonstid er i første del av bokstav c angitt som «uten ugrunnet opphold». Dette må avgjøres konkret. Dersom en rettighetshaver gjentatte ganger må notifisere samme verk, vil tilbyderen neppe anses å ha handlet raskt nok. Det er ikke tilstrekkelig etter første del av bokstav c at tilbyderen har gjort sitt beste for å hindre tilgangen til eller fjerne innholdet. Kravet bør derfor forstås som en resultatforpliktelse.

«Notice and stay down»-forpliktelsen i siste del av bokstav c innebærer i praksis en forpliktelse til forhåndskontroll av det brukerne vil laste opp på tjenesten. Forpliktelsen innebærer imidlertid ikke en generell overvåkningsforpliktelse. Forpliktelsen må heller ikke være til hinder for lovlig bruk, jf. § 86 b. Forpliktelsene etter bokstav c skal, på lik linje med bokstav a og b, underlegges forholdsmessighetsvurderingen i andre ledd.

Dersom tilbyderen ikke oppfyller vilkårene i første ledd bokstav a til c, kan dette medføre at tilbyderen blir straffe- og erstatningsansvarlig for inngrepet, jf. §§ 79 til 81.

Andre ledd gir anvisning på en forholdsmessighetsvurdering som skal foretas ved vurderingen av om tilbyderen oppfyller forpliktelsene etter første ledd. I andre ledd bokstav a og b er det en oppregning av ulike momenter som det skal tas hensyn til ved vurderingen.

Etter andre ledd *bokstav a* skal det tas hensyn til tjenestens type, publikum og størrelse, samt type verk som lastes opp av brukerne. Etter andre ledd *bokstav b* skal det tas hensyn til tilgjengeligheten av egnede og effektive metoder og kostnadene for disse. Oppregningen i bokstav a og b er imidlertid ikke uttømmende, jf. «blant annet». Dette innebærer at også andre relevante momenter kan hensyntas ved vurderingen. Dermed kan samtlige av tilbyders forutsetninger for å oppfylle handlepliktene i første ledd potensielt vektlegges. Bestemmelsen medfører at det skal foretas en konkret vurdering av den enkelte tilbyders forutsetninger ved vurderingen av handlepliktene i første ledd. Dette innebærer at pliktene kan lempes i tilfeller der det anses uforholdsmessig.

I *tredje ledd* stilles det mindre strenge krav til handlepliktene i første ledd for nye tjenestetilbydere med begrenset omsetning. Inngangsvilkårene for å omfattes av bestemmelsen er at tilbyderens tjeneste må ha vært tilgjengelig for allmennheten i EØS-området i mindre enn tre år og ha en årsomsetning på under 10 millioner euro. Årsomsetningen skal beregnes i samsvar med rekommandasjon 2003/361/EF om definisjon av mikroforetak og små og mellomstore bedrifter.

For tilbydere som oppfyller disse to vilkårene, inneholder bestemmelsen et tosporet system med regler, avhengig av tjenestetilbyderens publikum. Dersom tilbyderen har mindre enn 5 millioner unike besøkende i måneden i det foregående kalenderåret, er denne kun forpliktet til å gjøre sitt beste for å innhente tillatelse etter første ledd bokstav a og til å overholde den såkalte «notice and take-down»-forpliktelsen etter første del av første ledd bokstav c.

Dersom tilbyderen har mer enn 5 millioner unike månedlige besøkende, er denne i tillegg forpliktet til å overholde den såkalte «notice and stay-down»-forpliktelsen etter siste del av første ledd bokstav c. Begge kategorier av nye tjenestetilbydere er følgelig fritatt forpliktelsen i første ledd bokstav b om å gjøre sitt beste for å sikre at innhold som rettighetshaverne har gitt forhåndsmelding om, ikke blir lastet opp på tjenesten.

Ved beregning av antall unike besøkende skal besøkende fra hele EØS-området hensyntas og relevante personvernregler overholdes. Ved vurderingen av om nye tjenestetilbydere oppfyller handlepliktene som fremgår av tredje ledd, skal det også tas hensyn til forholdsmessighetsprinsippet i andre ledd. Dette betyr at det også ved disse ansvarsfrihetsreglene skal tas hensyn til den enkelte tjenestetilbyders situasjon.

Gjennom henvisninger i §§ 16, 20, 22 og 23 gjelder paragrafen tilsvarende også for rettighetshavere til nærstående prestasjoner og arbeider vernet etter disse bestemmelsene.

Til § 86 b Beskyttelse av brukernes interesser

Paragrafen er ny og skal sikre at det ikke hindres tilgang til lovlig brukeropplastet innhold. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 7 og nr. 9 fjerde ledd. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 13.4.6.

Bestemmelsene i § 86 b utgjør både en begrensning i tjenestetilbyderens forpliktelse til å hindre tilgang til eller fjerne innhold etter ansvarsfrihetsreglene i § 86 a, og en begrensning i hvilket innhold som tilbyderen har adgang til å hindre tilgang til. I sistnevnte relasjon utgjør bestemmelsene en forpliktelse overfor brukerne.

Etter *første ledd* skal samarbeidet mellom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester og rettighetshavere om oppfyllelse av forpliktelsene i § 86 a første ledd ikke hindre tilgang til innhold som lastes opp av brukere uten å gjøre inngrep i rettigheter etter åndsverkloven.

Med tilgjengeliggjøring av innhold «uten å gjøre inngrep» menes lovlig bruk. Lovlig bruk er blant annet innhold som er omfattet av en avgrensning i åndsverkloven, herunder sitatretten i § 29. Det omfatter også bruk som er klarert med rettighetshaver, der tjenestetilbyder har innhentet tillatelse etter § 86 andre ledd, innhold som brukeren har skapt selv, eller innhold som ikke er opphavsrettslig vernet.

Både tjenestetilbydere og rettighetshavere er pliktsubjekter etter bestemmelsen. Tjenestetilbyderen har kontroll over hvilke tiltak som er iverksatt for å hindre tilgang til ulovlig innhold og er derfor den som i hovedsak må bære ansvaret for at tiltakene ikke også hindrer tilgang til lovlig innhold. Samtidig innebærer bestemmelsen en forpliktelse for rettighetshavere til å ikke å forårsake filtrering av lovlig innhold gjennom de opplysninger de tilbyr tjenestetilbyderen etter § 86 a første ledd bokstav b og c.

Forpliktelsen til å ikke hindre tilgang til lovlig materiale skal forstås som en resultatforpliktelse. Bestemmelsen forutsetter at tjenestetilbydere har på plass egnede rutiner og prosedyrer. Det er opp til den enkelte tjenestetilbyder å avgjøre hvilke spesifikke tiltak som skal iverksettes for å oppfylle bestemmelsens forpliktelse. Dersom automatiske filtreringsløsninger brukes, må disse tilpasses begrensningene som oppstilles i personvernregelverket og de enkeltes grunnlovfestede menneskerettigheter, som rett til privatliv og kommunikasjon.

Tjenestetilbyderen kan ikke anses å oppfylle forpliktelsen til ikke å hindre tilgangen til lovlig innhold ved å gi brukere mulighet til å klage etter forslaget § 86 d, etter at blokkering har skjedd. Forpliktelsen innebærer at lovlig innhold ikke skal blokkeres i utgangspunktet. I relasjon til § 86 b skal klagebehandlingen etter § 86 d følgelig kun regnes som et ytterligere sikkerhetstiltak for å ivareta brukernes rettigheter.

Tjenestetilbydere kan ikke innskrenke brukernes adgang til å laste opp lovlig innhold under henvisning til eksempelvis egne brukervilkår eller avtaler med rettighetshavere. Samtidig skal bestemmelsen i § 86 b første ledd ikke innebære at tjenestetilbydere på generelt grunnlag er forpliktet til å tilgjengeliggjøre alt innhold som er lovlig etter opphavsretten. Bestemmelsen er ikke til hinder for at tilbydere kan hindre tilgang til innhold dersom det strider mot bestemmelser om for eksempel skadelig innhold i brukervilkårene eller annen lovgivning for øvrig.

Det er praktisk umulig for tjenestetilbydere å hindre tilgang til eller fjerne alt ulovlig innhold i tråd med forpliktelsen i § 86 a første ledd, samtidig som de skal sikre at tilgang til lovlig innhold

ikke hindres etter forpliktelsen i § 86 b. Det forutsetter at tjenestetilbydernes tiltak for å oppfylle forpliktelsene er ufeilbare. I den utstrekning tjenestetilbyderne benytter seg av automatiske filtreringsløsninger, kan det forekomme feil. En menneskelig gjennomgang av alt innhold for å unngå feil vil være umulig og uforholdsmessig kostbare og er ikke et tiltak som bestemmelsen krever.

Forpliktelsene i § 86 a første ledd og § 86 b må balanseres mot hverandre. Det må da særlig vektlegges at forpliktelsen til å hindre tilgang til eller fjerne ulovlig innhold etter § 86 a første ledd er en innsatsforpliktelse, jf. formuleringen «gjort sitt beste», mens forpliktelsen i § 86 b til å ikke hindre tilgang til lovlig innhold er en resultatforpliktelse, jf. formuleringen «skal ikke hindre». Dette betyr at tilbyderne skal prioritere denne forpliktelsen fremfor forpliktelsen til å fjerne ulovlig innhold.

Bruk av automatiske filtreringsløsninger som ikke i tilstrekkelig grad skiller lovlig fra ulovlig innhold, og som derfor vil innebære overblokkering av lovlig innhold, vil være i strid med ytrings- og informasjonsfriheten og dermed også med § 86 b første ledd. Likevel kan blokkering av lovlig innhold i enkelte tilfeller forekomme uten at tjenestetilbyderen blir ansvarlig. Dette forutsetter imidlertid at den automatiske filtreringsløsningen i tilstrekkelig grad skiller mellom lovlig og ulovlig innhold. I tilfelle av blokkering av lovlig innhold skal klagebehandling, jf. § 86 d, fungere som en ytterligere sikkerhetsmekanisme for å beskytte brukernes ytrings- og informasjonsfrihet.

Særlige hensyn gjør seg gjeldende når det gjelder medieaktørers innhold. Tjenesteytere bør derfor iverksette særskilte tiltak som motvirker misbruk av ordningene og samtidig sikrer at medienes lovlige innhold ikke blir blokkert.

Andre ledd er en ytterligere presisering av utgangspunktet om lovlig bruk i første ledd. Etter bestemmelsen skal brukere kunne benytte seg av verk til karikatur, parodi eller pastisj ved tilgjengeliggjøring av innhold på tjenester som nevnt i § 86 tredje ledd. Dette er en særskilt avgrensningsbestemmelse innenfor virkeområdet til § 86. Handlinger som ikke reguleres av § 86, herunder eksemplarfremstilling som foretas forut for opplasting på tjenesten, er ikke omfattet av avgrensningen i andre ledd. Adgangen til å bruke verk til parodi mv. i slike tilfeller vil fortsatt måtte bedømmes ut fra den generelle ulovfestede parodiregelen.

Ved fastsettelsen av innholdet i avgrensningen må man ta utgangspunkt i den naturlige språklige forståelsen av uttrykkene, konteksten parodien, karikaturen eller pastisjen oppstår i og formålet bak regelen. De nærmere rammene for avgrensningen må fastsettes av EU-domstolen.

En parodi kjennetegnes ved at den fremkaller assosiasjoner til et eksisterende verk, samtidig som parodien er synlig annerledes enn originalverket. Videre skal parodien være et uttrykk for humor eller latterliggjøring. Parodibegrepet skal omfatte både parodier som skal ramme opphaveren til det parodierte verket (såkalte «target parodies»), og parodier som skal ramme en tredjeperson (såkalte «weapon parodies»). Det gjelder ikke krav om originalitet eller verkshøyde. Videre må parodiregelen balansere rettighetshaverinteressene og brukerinteressene, og da særlig forholdet til ytringsfrihet. Parodiregelen sikrer brukerne adgangen til å tilgjengeliggjøre «memes», forutsatt at de utgjør parodier.

En karikatur er forvrengt eller overdrevet billedkunst som har til hensikt å skape humor eller satire. Ofte blir et bilde eller en tegning regnet for å være en karikatur ved at en persons ansiktstrekk, kroppsholdning eller lignende fysiske egenskaper er endret for å latterliggjøre noe eller noen, i politisk eller sosial satire, gjerne om aktuelle politiske temaer, og ofte i kombinasjon med en beskrivende eller utdypende tekst.

En pastisj er en imitasjon av et bestemt verk eller av en opphavers stil, tema, komposisjon, karakterer og lignende som, i motsetning til parodier, ikke er uttrykk for humor eller latterliggjøring, kritikk eller satire. Formålet med en pastisj er gjerne å gi en hyllest til en opphaver eller et bestemt verk.

Bestemmelsen i andre ledd gjelder kun for parodier som brukeren selv har skapt. Dersom brukere vil tilgjengeliggjøre andres parodier, forutsetter dette samtykke fra den som har parodiert, gitt at parodien nyter opphavsrettslig vern. Tilsvarende gjelder for karikatur og pastisj.

Formålet med avgrensningen for karikatur, parodi og pastisj er å skape balanse mellom brukernes interesser og grunnleggende rettigheter, særlig ytringsfrihet og frihet for kunst samt rettighetshavernes interesser og eiendomsrett, herunder immaterialrettigheter.

I tillegg til å regulere adgangen til å benytte verk til karikatur, parodi og pastisj er det i andre ledd presisert at brukere i tillegg kan benytte seg av avgrensningene som følger av åndsverkloven kapittel 3. Dette betyr at brukere kan benytte seg av samtlige relevante avgrensningsbestemmelser, eksempelvis sitat i § 29, gjengivelse av verk plassert i det offentlige rom i § 31 eller dagshending i § 36.

Tredje ledd fastslår at når tilgang til innhold hindres, skal brukeren underrettes uten ugrunnet opphold. På bakgrunn av denne informasjonen gis brukeren mulighet til å benytte klageadgangen som er regulert i § 86 d.

Fjerde ledd bestemmer at tjenestetilbyderen i sine brukervilkår skal gi brukerne informasjon om adgangen til å bruke verk etter denne paragrafen. Denne bestemmelsen gjennomfører artikkel 17 nr. 9 fjerde ledd.

Gjennom henvisninger i §§ 16, 20, 22 og 23 gjelder paragrafen tilsvarende også for rettighetshavere til nærstående prestasjoner og arbeider vernet etter disse bestemmelsene.

Til § 86 c Rett til informasjon

Paragrafen er ny og gir rettighetshavere og brukere rett til informasjon fra tjenestetilbyderen. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 8 andre ledd. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 13.5.6.

Første ledd første punktum fastsetter at tjenestetilbyderen skal gi relevant informasjon om hvilke tiltak tilbyderen har iverksatt for å oppfylle sin del av samarbeidsforpliktelsen i § 86 a første ledd. Både rettighetshavere og brukere har krav på slik informasjon. At informasjonen skal gis på anmodning, innebærer at tilbyderen ikke har en generell plikt til å informere uoppfordret. Bestemmelsen medfører at det normalt må gis opplysninger om hvilke tiltak og metoder som benyttes for å hindre ulovlig innhold, og hvordan disse fungerer i praksis. Dersom tilbyder bruker tekniske verktøy, som automatisk filtreringsteknologi, bør rettighetshavere og brukere få informasjon som beskriver hvilken type teknologi som er tatt i bruk. Det samme gjelder opplysninger om eventuelle tredjepartsleverandører som tilbyderen benytter seg av. Det bør også kunne bes om informasjon om effektiviteten til verktøyene samt eventuelle endringer av verktøy eller tjenester som benyttes. Opplysningene skal være tilstrekkelig spesifikke til å gi rettighetshaverne og brukerne relevant innsikt i hvordan tilbyderen oppfyller sine forpliktelser. Tilbyderne er ikke forpliktet til å gi detaljerte og individualiserte opplysninger om hvert enkelt verk som er identifisert. Partene kan imidlertid avtale en mer omfattende informasjonsplikt. Etter første ledd *andre punktum* omfatter informasjonsplikten ikke forretningshemmeligheter. Hva som anses som forretningshemmeligheter, er definert i forretningshemmelighetsloven § 2.

Dersom det er inngått lisensavtale mellom tjenestetilbyderen og en rettighetshaver, skal tilbyderen etter *andre ledd* på anmodning gi informasjon om bruken av innhold som skjer med grunnlag i avtalen. I motsetning til første ledd er det kun rettighetshaver som har krav på slik informasjon. Andre ledd omfatter opplysninger knyttet til brukeropplastet innhold som er dekket av en avtale om bruk i henhold til § 86 første ledd. Slik informasjon kan omfatte utnyttelsen av rettighetshavernes verk og inntektene dette genererer. Dette inkluderer individuell informasjon om hvert enkelt verk, forutsatt at opplysningene kan fremskaffes på en enkel måte. Også for denne informasjonsplikten kan partene avtale en mer detaljert regulering av hvilke opplysninger som skal gis.

Etter *tredje ledd* skal partene så langt som mulig ta hensyn til eventuelle frivillige bransjestandarder når det fastsettes hvilken form rapporteringen skal ha. Dette gjelder også der rapporteringsformat er avtalt på forhånd. Dersom formatet ikke er regulert, bør anmodningen inneholde føringer for ønsket format. Valg av format kan imidlertid ikke kun baseres utelukkende på rettighetshavers eller brukers preferanser, men må bygge på enighet mellom partene.

Rapporteringskravene i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 31 gjelder parallelt med retten til informasjon etter § 86 c.

Gjennom henvisninger i §§ 16, 20, 22 og 23 gjelder paragrafen tilsvarende også for rettighetshavere til nærstående prestasjoner og arbeider vernet etter disse bestemmelsene.

Til § 86 d Rutiner for klagebehandling

Paragrafen er ny og regulerer hvordan tjenestetilbydere skal behandle klager fra brukere. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 17 nr. 9 første og andre ledd. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 13.6.6.

Etter *første ledd* skal tjenestetilbydere ha effektive rutiner for å håndtere klager fra brukere av tjenesten. Dette innebærer også at de må etablere gode systemer, for eksempel elektroniske løsninger, som sikrer at klagebehandlingen fungerer i praksis. Tilbyderen skal dekke kostnadene ved etablering og drift av klageordningen, og brukerne skal ikke pålegges økonomiske utgifter ved bruk av ordningen. Klageordningen gjelder tvister om hindring av tilgang eller fjerning av materiale, jf. § 86 a første ledd bokstav b og c. Bestemmelsen gir brukere anledning til å klage dersom de er uenige i tilbyderens beslutning om å hindre eller fjerne innhold som de har lastet opp, for eksempel dersom brukeren

mener at innholdet er lovlig, jf. § 86 b. Klageadgangen forutsetter at innholdet allerede er gjort utilgjengelig på tjenesten.

Andre ledd fastsetter at opphavere skal gis mulighet til å uttale seg i saken. Denne retten til kontradiksjon skal ikke gå på bekostning av en rask og effektiv klagebehandling, jf. tredje ledd. Opphavere må derfor svare innen en rimelig frist fastsatt av tjenestetilbyderen for at deres synspunkter skal tas med i vurderingen. Dersom opphaveren ikke reagerer innen fristen, må avgjørelsen baseres på tidligere mottatt informasjon – som forhåndsmelding eller notifikasjon, jf. § 86 a første ledd bokstav b og c. Etter bestemmelsen må opphaveren begrunne et eventuelt krav om at innholdet skal forbli utilgjengelig. Dette innebærer at vedkommende må forklare hvorfor opplasting av det konkrete innholdet utgjør et inngrep i opphavsretten. Hvorvidt det er nødvendig å supplere informasjon som for eksempel tidligere er gitt i en notifikasjon, vil bero på en konkret vurdering basert på hva som allerede er fremlagt.

Klager skal etter *tredje ledd* avgjøres uten ugrunnet opphold. Behandlingstiden må vurderes konkret og vil kunne variere avhengig av tjenestens art og tvistens innhold. I de fleste tilfeller bør det være mulig å behandle klagen innen noen få dager. Av hensyn til informasjonsfriheten bør klager fra redaktørstyrte medier prioriteres. Dersom opphavers anmodning, jf. andre ledd andre punktum, ikke er tilstrekkelig begrunnet, skal tilgangen til innholdet gjenopprettes. Tredje ledd *tredje punktum* stiller krav om at eventuelle beslutninger om å hindre tilgang skal gjennomgås manuelt av en fysisk person. Innholdet kan forbli utilgjengelig under den manuelle vurderingen, med mindre innholdet åpenbart ikke er ulovlig. Kravet om manuell gjennomgang gjelder ikke dersom brukeren får medhold i klagen.

Dersom brukeren ønsker å bestride tjenestetilbyderens endelige avgjørelse i klagesaken, kan vedkommende etter § 65 f be Opphavsrettsnemnda vurdere om det er grunnlag for å gjenopprette tilgangen til innholdet.

Gjennom henvisninger i §§ 16, 20, 22 og 23 gjelder paragrafen tilsvarende også for rettighetshavere til nærstående prestasjoner og arbeider vernet etter disse bestemmelsene.

Til § 98 Forholdet til tvisteloven

I bestemmelsen er gjeldende henvisning til åndsverkloven § 86 til 98 endret til §§ 88 til 98. Gjeldende henvisning beror på en inkurie.

Til § 100 første ledd

I *første ledd* er det tilføyd en henvisning til ny § 50 f om tekst og datautvinning til forskningsformål. Kulturarvinstitusjoner som har lovlig tilgang til verk, kan bruke dem i tekst- og datautvinningsprosesser, uten hinder av tekniske beskyttelsessystemer, forutsatt at vilkårene i § 50 f er oppfylt.

Til § 100 fjerde ledd nytt andre punktum

I *fjerde ledd* er det tilføyd et nytt *andre punktum* om at bestemmelsen i første punktum ikke gjelder for bruk etter § 43 andre ledd, § 49 og § 50 f. Det innebærer at tillatt bruk etter disse bestemmelsene omfatter situasjoner der verkene på avtalte vilkår ved overføring stilles til rådighet for allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til det.

Til § 114 første og andre ledd

I første ledd fremgår hovedregelen om at lovens vern for nærstående rettigheter gjelder når rettighetshaver er norsk statsborger eller har en annen nærmere angitt tilknytning til Norge. Andre ledd inneholder særregler som fraviker hovedregelen. Det er gjort endringer i både første og andre ledd for å gjøre justeringer i hvilken tilknytning som kreves for at ulike prestasjoner skal ha vern.

Av gjeldende *første ledd* fremgår at hovedregelen gjelder for alle andre bestemmelser i kapittel 2 enn §§ 23 og 24 og «den i §§ 16 og 20 nevnte spredningsrett». Dette er endret ved at henvisningen til «den i §§ 16 og 20 nevnte spredningsrett» er fjernet, slik at hovedregelen også vil gjelde for denne. Videre er det inntatt en henvisning til § 21, ettersom det innføres en spesialregulering for vederlagsretten i andre ledd, jf. nedenfor. Det er også inntatt en henvisning til ny § 24 a, da det skal gjelde særskilte tilknytningsregler også for denne, jf. nedenfor.

I *andre ledd* er det for det første gjort en endring i *andre punktum*, som i gjeldende bestemmelse angir den særlige reguleringen av spredningsretten i §§ 16 og 20. Dette er endret til en regel som fastsetter at eneretten til «tilgjengeliggjøring for allmennheten» i §§ 16 og 20, også gjelder for «lyd- og filmopptak som er tilvirket i Norge». Tilgengeliggjøringsretten vil både omfatte tilgjengeliggjøring på forespørsel og spredning av eksemplar. I tillegg vil visning av eksemplar omfattes, men det er nok mindre relevant for prestasjonene det er tale om. I andre ledd

fjerde punktum er det tatt inn en ny bestemmelse som fastslår at vederlagsretten i § 21 gjelder for «lydopptak der produsenten er person eller selskap som nevnt i første ledd, og for lydopptak som er tilvirket i Norge».

Endringene i andre og fjerde punktum innebærer at det vil gjelde «dobbel tilknytning» for eneretten til tilgjengeliggjøring for allmennheten i §§ 16 og 20 og for vederlagsretten i § 21, slik at vern etter disse bestemmelsene vil oppnås både basert på nasjonalitet og innspillingssted. For eneretten gjelder hovedregelen i første ledd sammen med spesialreguleringen i andre ledd andre punktum, mens tilknytningen for vederlagsretten i sin helhet er regulert i spesialbestemmelsen i andre ledd fjerde punktum.

Loven knytter vernet til om rettighetshaver er norsk statsborger eller har tilknytning til Norge, samt om innspillingen er gjort her. Dette vernet vil utvides internasjonalt i forskrift til loven. Innspillinger som er gjort i flere land, skal anses å ha blitt spilt inn landet hvor innspillingen i hovedsak har funnet sted. Hvor dette er, vil bero på en produksjonsfaglig vurdering, hvor medgått tid og antall deltakere i produksjonens ulike deler også vil være relevante momenter.

Endringene er gjort som følge av norsk tiltredelse til WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer (WPPT). Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 20.2.

Andre ledd *sjuende punktum* viderefører gjeldende femte punktum uten endringer.

I andre ledd nytt *siste punktum* er det tilføyd at bestemmelsen i § 24 a gjelder for utgivere av pressepublikasjoner som er etablert i og har sitt forretningskontor, sin hovedadministrasjon eller sitt hovedforetak i et land innenfor EØS-området. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 15 nr. 1. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 11.6.2.2.

Til § 115 a Anvendelse av opprinnelseslandsprinsippet på tilknyttede nettbaserte tjenester

Bestemmelsen er ny og fastsetter at opprinnelseslandsprinsippet i en viss utstrekning skal gis anvendelse ved grensekryssende tilgjengeliggjøring av kringkastingsforetaks såkalte tilknyttede nettbaserte tjenester. Dette er en gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet artikkel 3, jf. artikkel 2 nr. 1, og departementets alminnelige merknader finnes i punkt 19.2.6.

Tjenestene det typisk vil være tale om her, er kringkastingsforetaks egne såkalte nettspillere, som for eksempel NRK TV, NRK Radio og TV 2 Play. Reguleringen gjelder når slike tjenester innen EØS tilbys på tvers av landegrenser, og det fastsettes blant annet vilkår for at opprinnelseslandsprinspippet skal komme til anvendelse på tjenestene. At opprinnelseslandsprinsippet kommer til anvendelse, innebærer at levering og bruk av tjenesten i opphavsrettslig forstand skal anses å finne sted kun i kringkastingsforetakets hjemland, selv om tjenesten også er tilgjengelig i andre EØS-stater. For programmer i tjenesten som ikke oppfyller disse vilkårene, vil i stedet mottakerlandsprinsippet gjelde, slik at klareringen må skje i de land hvor tjenesten er tilgjengelig. For tjenester som bare tilbys nasjonalt, og som dermed ikke er «grensekryssende», vil ikke vilkårene og forutsetningene i den nye reguleringen gjelde overhodet.

Første ledd første punktum fastsetter at når et kringkastingsforetak med hovedsete her i riket gjør verk eller arbeider som inngår i radio- eller fjernsynsprogrammer, tilgjengelig for allmennheten i en grensekryssende tilknyttet nettbasert tjeneste, skal de opphavsrettslig relevante handlinger ved levering og bruk av tjenesten anses å skje i Norge. Det samme gjelder når kringkastingsforetaket i tjenesten tilgjengeliggjør materiale som er tilknyttet sending av slike programmer, jf. første ledd *andre punktum*. Formuleringen «kringkastingsforetaket i tjenesten» i andre punktum viser tilbake på kringkastingsforetak og tjeneste som nevnt i første punktum. Materialet skal etter andre punktum være tilknyttet «sending» av programmer som nevnt i første punktum. Selve sendingen av programmene vil være omfattet av første punktum ved at programmene gjøres «tilgjengelig for allmennheten». Tilgjengeliggjøringsbegrepet vil dekke både lineær tilgjengeliggjøring («sending») og det at programmene tilbys på forespørsel i tjenesten, slik at brukeren kan få tilgang til dem på selvvalgt sted og tidspunkt (innenfor rammene av det tjenesten i tråd med reguleringen tillater). At «de opphavsrettslig relevante handlinger» skal anses å finne sted i Norge, innebærer at det er her klareringen skal skje. (Motsatsen til reguleringen i § 115 a vil være at bruk i Norge av en tilknyttet nettbasert tjeneste fra et foretak med hovedsete i en annet EØS-stat, ikke skal anses å finne sted i Norge, men i hovedsetestaten, ettersom reguleringen som § 115 a gjennomfører, gjelder for hele EØS-området.)

Det oppstilles i første ledd *tredje punktum* bokstav a til c noen forutsetninger for at opprinnelseslandsprinsippet i første og andre punktum skal komme til anvendelse.

Av *bokstav a* fremgår at reguleringen bare får anvendelse når det er foretaket som leverer tje-

nesten, «eller som har kontroll med og ansvar for leveringen av den». Dette indikerer at tjenesten også kan leveres av andre, og i lys av EU-domstolens avgjørelse i C-290/21 (AKM) er det nærliggende at også distributørens eventuelle tilleggsklarering vil være omfattet, forutsatt at det er kringkastingsforetaket som har kontroll med og ansvar for levering av tjenesten.

I *bokstav b* er presiseringen fra fortalen punkt 8 om at tjenesten har et klart og underordnet forhold til kringkastingsforetakets sendinger, tatt inn. Hva presiseringen nærmere er ment å innebære, fremgår ikke av direktivet. Presiseringen er ikke tatt inn for å begrense hvordan tjenestene kan bygges opp, men for å markere at kravet uansett gjelder.

Av *bokstav c* fremgår at tilgjengeliggjøringen av programmer i tjenesten kan skje «samtidig med» eller i et «definert» tidsrom «etter» sendingen. Dette innebærer at tilgjengeliggjøring i tjenesten kan skje som både parallellutsending og som «tidsforskutt tjeneste», og i det sistnevnte tilfellet må perioden hvor programmene ligger ute, være tidsavgrenset. Det stilles imidlertid ikke krav til hvor lang eller kort denne perioden kan være, men lengden på den vil være et relevant moment ved fastsettelsen av vederlag, jf. tredje ledd. Programmer kan som nevnt tilgjengeliggjøres i tjenesten samtidig med eller i et definert tidsrom «etter sendingen». Dette innebærer for det første at lineær tilgjengeliggjøring må finne sted for at programmene skal kunne tilbys på forespørsel. For det andre innebærer det at programmene tidligst kan tilbys i tjenesten samtidig med den lineære sendingen. Disse kravene gjelder imidlertid kun for tilgjengeliggjøring av «programmer», slik at «materiale som er tilknyttet sending av slike programmer», jf. første ledd andre punktum, også kan gjøres tilgjengelig i forkant av sendingen.

Av *andre ledd første punktum* fremgår at reguleringen bare gjelder for fjernsynssendinger som inneholder «nyhets- eller aktualitetsprogrammer», eller programmer som foretaket selv har «helfinansiert og produsert». Det vises til punkt 19.2.6.4 for en nærmere gjennomgang av disse kategoriene.

Av andre ledd *andre punktum* fremgår at reguleringen ikke gjelder for fjernsynssendinger av sportsbegivenheter og verk eller arbeider som inngår i dem. For en nærmere gjennomgang av også denne kategorien vises det til punkt 19.2.6.4.

Opprinnelseslandsprinsippet gjelder dermed for alle radioprogrammer som inngår i slike tjenester (forutsatt at vilkårene i første ledd er oppfylt), mens det bare gjelder for enkelte fjernsynsprogrammer, og ikke overhodet for fjernsynssendinger av sportsbegivenheter.

I *tredje ledd* er det tatt inn regler om vederlag, hvor det i tredje ledd *første punktum* fremgår at det ved beregning av dette skal tas hensyn til «alle sider» ved tjenesten. Særlig sentralt er det at det også skal tas hensyn til publikum utenfor Norge. Anvendelse av opprinnelseslandsprinsippet på disse tjenestene skal forenkle klareringen, ikke gjøre den mindre kostbar. I tråd med direktivet er det også inntatt en presisering i tredje ledd *andre punktum* om at partene, tross utgangspunktet i første punktum, også kan avtale at vederlaget skal beregnes på grunnlag av kringkastingsforetakets inntekter. I fortalen punkt 12 fremgår i tilknytning til dette følgende: «Det bør likevel være mulig å bruke særlige metoder for beregning av beløpet som skal betales for rettigheter som er underlagt opprinnelseslandsprinsippet, for eksempel metoder basert på de inntektene til kringkastingsforetaket som er generert av den nettbaserte tjenesten, som særlig brukes av radioselskaper.»

Til § 115 b Grensekryssende bruk av verk i undervisning

Paragrafen er ny og regulerer bruk av verk i undervisningsvirksomhet etter § 43 andre ledd (fri bruk) og § 46 (avtalelisens) som skjer over landegrenser innenfor EØS-området. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 5 nr. 3. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 5.6.1.6.

Bestemmelsen fastsetter at når lærere og elever som er tilknyttet undervisningsinstitusjoner som er etablert i Norge, bruker verk etter de nevnte bestemmelsene, så skal bruken anses å finne sted i Norge. Dette gjelder selv om eleven eller læreren befinner seg fysisk i en annen EØS-stat. Tilsvarende gjelder for undervisere og studenter ved institusjoner for høyere utdanning. Forutsetningen er at tilgangen til verkene skjer i sikre, digitale miljøer. Hva som skal regnes for «sikre digitale miljøer», er omtalt i merknaden til § 43.

Siden de andre EØS-statene har tatt inn tilsvarende bestemmelser i sin opphavsrettslovgivning ved gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet artikkel 5, vil læreres, elevers og studenters bruk av verk anses å finne sted i landet der undervisningsinstitusjonen de er tilknyttet, er etablert.

Til § 115 c Grensekryssende bruk av verk som ikke lenger er i handelen

Paragrafen er ny og regulerer kulturarvinstitusjoners grensekryssende bruk av verk som ikke er i handelen etter forslaget til § 49 a og 50 a. Den gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 9.

Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 8.6.3 og 8.6.4.

Bestemmelsen fastsetter at den opphavsrettslig relevante handlingen skal anses å skje i Norge når det er her kulturarvinstitusjonen som bruker et verk etter de nevnte bestemmelsene, er etablert. Dette gjelder selv om verkene gjøres tilgjengelige via Internett slik at personer i andre EØS-stater får tilgang til dem. Siden de andre EØS-statene har tatt inn tilsvarende bestemmelser i sin opphavsrettslovgivning ved gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet, vil tilsvarende bruk av kulturarvinstitusjoner i disse statene anses å skje der disse er etablert.

23.2 Endringer i tvisteloven

Til § 6-2 første ledd bokstav c

I bestemmelsen er det gjort endringer i *første ledd bokstav c*. Endringen går ut på at opphavsrett og nærstående rettigheter, samt kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., er tilføyd oppregningen over saker på immaterialrettsområdet som skal unntas fra forliksrådsbehandling. Med saker om opphavsrett og nærstående rettigheter menes saker med tvungent verneting etter åndsverkloven § 85. Med kollektiv forvaltning av slike rettigheter menes saker med tvungent verneting etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 54. Endringene innebærer at saker etter åndsverkloven og lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. ikke skal behandles i forliksrådet, men fremmes direkte for Oslo tingrett. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 21.1.4.

23.3 Endringer i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

Til § 26 nytt andre ledd

Nytt *andre ledd* fastslår at Opphavsrettsnemnda har kompetanse til å mekle mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukere hvor det i forhandlinger er uenighet om lisensvilkårene, jf. § 28. Slik meklingsbistand forutsetter at partene er enige om dette. Mekling i nemnda er altså basert på frivillighet. Mekling skal skje etter regler som er gitt i medhold av åndsverkloven § 65. Bestemmelsen har som formål å hjelpe partene til å komme til enighet før det er inngått en avtale og kommer i tillegg til den særskilte adgangen i § 53 til å behandle tvister om foreslåtte lisensvilkår i domstolen. I andre ledd *andre punktum* er det presisert at meklingsadgangen etter første ledd ikke gjelder ved forhandlinger om avtalelisensavtaler som omfattes av åndsverkloven § 65 b første ledd. I slike tilfeller gjelder de særskilte reglene om mekling i åndsverkloven § 65 b. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.8.4.

Til § 31 a Tvisteløsning ved brukernes rapporteringsplikt

Bestemmelsen er ny og gir Opphavsrettsnemnda kompetanse til å behandle tvister mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukere om omfanget av brukernes rapporteringsplikt i § 31. Slike tvister skal behandles etter reglene som er gitt i medhold av åndsverkloven § 65. Nemnda kan på bindende måte fastsette omfanget av opplysningsplikten og pålegge at brukeren skal utlevere informasjon (informasjonspålegg). Partene må være enige om å bringe tvisten inn for Opphavsrettsnemnda. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 18.8.4.

Til § 32 a Opplysninger til rettighetshavere om bruk av avtalelisens

Paragrafen er ny og etablerer en opplysningsplikt for kollektive forvaltningsorganisasjoner om bruk av avtalelisens. Bestemmelsen gjennomfører digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 3 bokstav d. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 9.6.7.

Etter *første ledd* pålegges kollektive forvaltningsorganisasjoner å gjøre opplysningene i bokstav a til c tilgjengelig for rettighetshaverne. Det er altså rettighetshavere som skal være mottakere av denne informasjonen. Organisasjonens opplysningsplikt gjelder kun i den utstrekning organisasjonen benytter seg av avtalelisensordningen i åndsverkloven § 63.

Bestemmelsen krever at den kollektive forvaltningsorganisasjonen gir informasjon om organisasjonens muligheter for bruk av avtalelisens, jf. første ledd *bokstav a*, opplysninger om eventuelle avtaler som organisasjonen har inngått etter ordningen, jf. første ledd *bokstav b*, og mulighetene utenforstående rettighetshavere har til å nedlegge forbud mot bruk, jf. første ledd *bokstav c*. Når det gjelder de nærmere kravene til denne informasjonen, må den som et minimum oppfylle formålet med bestemmelsen – nemlig at utenforstående rettighetshavere skal kunne gjøres kjent med avtalelisensavtalene organisasjonene inngår og muligheten til å nedlegge forbud mot bruk. Informasjon om inngåtte avtaler må derfor være så detaljert at den gir den enkelte rettighetshaver til-

strekkelig grunnlag for å vurdere om vedkommende vil omfattes av avtalen. Øvrige opplysninger, om adgang til å inngå avtaler med avtalelisensvirkning og forbudsadgang, kan gis mer generelt. Eksempelvis vil det være tilstrekkelig at den kollektive forvaltningsorganisasjonen viser til godkjenninger gitt av Patentstyret etter § 63 tredje ledd og gir informasjon om hvordan forbudsadgangen kan praktiseres.

Etter bestemmelsen skal opplysningene gjøres tilgjengelig for rettighetshaverne på «egnet måte». Det stilles ingen krav om at hver enkelt rettighetshaver skal informeres personlig. For organisasjonene skal ikke plikten innebære en uforholdsmessig administrativ byrde, samtidig som opplysningstiltakene skal være effektive. Det må derfor være tilstrekkelig at de aktuelle opplysningene for eksempel publiseres på organisasjonenes nettside.

Etter *andre ledd* skal opplysningstiltak om inngåtte avtalelisensavtaler, jf. første ledd bokstav b, og forbudsrett, jf. første ledd bokstav c, iverksettes «innen rimelig tid» før verk eller vernede arbeider benyttes i henhold til avtalen. Hva som er rimelig tid, må vurderes konkret i det enkelte tilfellet. Det må i alle tilfeller skje før verk eller andre vernede arbeider tas i bruk. Opplysningsplikten skal videre virke gjennom hele avtaleperioden.

Ved overtredelse av opplysningsplikten kan Patentstyret ilegge overtredelsesgebyr, jf. henvisningen i § 50.

23.4 Endringer i lov om behandling av personopplysninger i idretten

Til § 3 andre ledd

I *andre ledd* er det tilføyd tre nye punktum som presiserer definisjonen av trakassering i første punktum.

Andre ledd nytt *andre punktum* gjengir definisjonen av trakassering fra likestillings- og diskrimineringsloven § 13 andre ledd. Trakassering etter likestillings- og diskrimineringsloven § 13 må skje i tilknytning til ett eller flere diskrimineringsgrunnlag som er regnet opp i loven § 6 første ledd. I andre ledd andre og nytt *tredje punktum* i loven her er definisjonen av trakassering av pedagogiske hensyn også koblet sammen med de nevnte diskrimineringsgrunnlagene.

Andre ledd nytt *fjerde punktum* gjengir definisjonen av seksuell trakassering, hentet fra likestillings- og diskrimineringsloven § 13 tredje ledd.

Begrepene skal forstås likt i loven her og i likestillings- og diskrimineringsloven. Det vil være relevant å se hen til både forarbeidene til (jf. Prop. 81 L (2016–2017) side 312 og 319 flg.) og praksis etter likestillings- og diskrimineringsloven ved tolkning av loven her.

Endringene presiserer gjeldende rett og har ikke materiell betydning. Departementets alminnelige merknader finnes i punkt 21.2.

Kultur- og likestillingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 og (EU) 2019/790, og samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet) og vedtak om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 av 8. desember 2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 (nett- og videresendingsdirektivet) og (EU) 2019/790 (digitalmarkedsdirektivet), og samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT) i samsvar med et vedlagt forslag.

A
Forslag

til lov om endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av nett- og videresendingsdirektivet og digitalmarkedsdirektivet)

I

I lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. gjøres følgende endringer:

§ 16 femte ledd skal lyde:

Bestemmelsene i § 3 første til tredje ledd, §§ 4, 5, 8 til 10, 25, 26, 29, 30, 33 til 36, 40, 43 til 55, *56 a til* 58, 62 til *70, 74* til 77 *og 86 til 86 d* gjelder tilsvarende.

§ 20 fjerde ledd skal lyde:

Bestemmelsene i § 3 første til tredje ledd, §§ 4, 9, 10, 26, 29, 30, 33 til 36, 40, 43 til 55, *56 a til 58, 62* til 66 *og 86 til 86 d* gjelder tilsvarende.

§ 21 femte ledd skal lyde:

Det som er bestemt i denne paragrafen gjelder ikke for lydopptak som inngår i film, dersom den ellers vederlagspliktige bruk av lydopptaket allerede er klarert ved overføringen til filmen. *Det som er bestemt i denne paragrafen er heller ikke til hinder for at rettighetshavere gir avkall på retten til vederlag.* For offentlig fremføring og overføring til allmennheten av lydopptak som ikke er vernet etter denne loven, gjelder lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstneres prestasjoner mv.

§ 22 første ledd skal lyde:

En kringkastingssending eller deler av den må ikke uten kringkastingsforetakets samtykke

a. opptas på innretning som kan gjengi den
b. *utsendes eller* videresendes til *allmennheten*
c. på annen måte i ervervsøyemed gjøres tilgjengelig for allmennheten.

§ 22 femte ledd skal lyde:

Bestemmelsene i §§ 4, 9, 10, 26, 29, 30, 33 til 36, § 40 første ledd bokstav a, §§ 43 til 45, *48 til 49 a, 50 d til 50 f,* 54, 55, 56 a, 58, 62 *til 65 a, § 65 b første til tredje ledd og §§ 86 til 86 d* gjelder tilsvarende.

§ 23 fjerde og femte ledd skal lyde:

Bestemmelsene *i §* 3 første og andre ledd, *§§* 4, 5, 8 til 10, 14, 25 til 38, 40, 43 til 58, 62 til 70, 72 til 75, *77, 86 til 86 d* og 105 gjelder tilsvarende for fotografiske bilder i samme utstrekning som de gjelder for fotografiske verk.

Bestemmelsen i første ledd gjelder ikke for ren avbildning av billedkunstverk med utløpt vernetid eller ren avbildning av fotografiske bilder.

Nåværende femte ledd blir nytt sjette ledd.

I kapittel 2 skal ny § 24 a lyde:

§ 24 a *Eneretten til pressepublikasjoner*

For nettbasert bruk utført av en tilbyder av en informasjonssamfunnstjeneste som nevnt i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a, har utgiveren av en pressepublikasjon enerett til å råde over publikasjonen ved å fremstille eksemplar av den og overføre den til allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til publikasjonen.

Bestemmelsen i første ledd får ikke anvendelse på privat eller ikke-ervervsmessig bruk foretatt av enkeltbrukere, bruk av enkeltord eller svært korte utdrag fra en pressepublikasjon, og bruk av hyperlenker.

Med pressepublikasjon menes en samling bestående hovedsakelig av litterære verk av journalistisk art, som ikke utgis for vitenskapelige eller akademiske formål, og som

a. utgjør en enkeltstående enhet av et tidsskrift eller en regelmessig oppdatert publikasjon under en enkelt tittel,
b. har som formål å gi allmennheten opplysninger om nyheter eller andre tema, og
c. utgis, uavhengig av medietype, på initiativ fra en utgiver og under det redaksjonelle ansvaret og kontrollen til en redaktør i samme virksomhet som utgiveren.

Eneretten etter første ledd påvirker ikke rettigheter til verk og arbeider som inngår i en presse-

publikasjon, og begrenser ikke rettighetshavernes rett til å bruke materialet uavhengig av publikasjonen det inngår i.

Dersom verk og arbeider inngår i en pressepublikasjon på grunnlag av en ikke-eksklusiv tillatelse til bruk, påvirker ikke eneretten etter første ledd rettighetene til andre godkjente brukere. Verk og arbeider med utløpt vernetid som inngår i en pressepublikasjon, kan brukes uavhengig av eneretten.

Opphavere til verk som inngår i en pressepublikasjon, skal motta en passende andel av inntektene som utgiveren mottar for bruk av publikasjonen etter første ledd.

Eneretten til en pressepublikasjon varer i to år etter utløpet av året publikasjonen første gang ble utgitt.

Bestemmelsene i § 4 og kapittel 3 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 27 første ledd andre punktum skal lyde:
Bestemmelsen gjelder bare der eksemplaret er overdratt innenfor EØS-området.

§ 43 skal lyde:
§ 43 *Fri bruk av verk ved undervisningsvirksomhet*

Et utgitt verk kan fremføres offentlig *ved undervisning.*

Et utgitt verk kan overføres til allmennheten *til illustrasjonsformål* ved undervisning. *Ved digital undervisning kan verket kun overføres i et sikkert digitalt miljø.* Har opphaveren overdratt eksemplar av et kunstverk eller fotografisk verk eller er slike verk offentliggjort, kan verket fremføres offentlig og overføres til allmennheten ved undervisning.

Første *og andre* ledd gjelder ikke for
a. filmverk
b. scenisk fremføring av sceneverk
c. overføring ved kringkasting
d. fremføring og overføring innen rammen av organisert konsertvirksomhet.

Ved ervervsmessig undervisning gjelder denne paragrafen heller ikke for
a. fremføring og overføring av databaser, eller
b. annen trådbunden eller trådløs overføring til *allmennheten.*

For bruk i egen undervisning kan lærere og elever gjøre opptak av sin egen fremføring av verk. Slike opptak kan ikke brukes til andre formål.

Departementet kan i forskrift bestemme at skoler og andre utdanningsinstitusjoner vederlagsfritt kan gjøre opptak av kringkastingssending for tidsforskutt bruk.

Det kan ikke avtales innskrenkninger i retten til bruk av verk etter denne paragrafen.

§ 46 skal lyde:
§ 46 *Avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet*

Til bruk i egen undervisningsvirksomhet kan det fremstilles eksemplar av utgitt verk, når betingelsene for avtalelisens etter § 63 første ledd er oppfylt eller eksemplarfremstillingen skjer etter tillatelse gitt av nemnd etter bestemmelsene i § *65 b* fjerde ledd. Det kan også gjøres opptak av kringkastingssending når betingelsene for avtalelisens etter § 63 første ledd er oppfylt. Dette gjelder likevel ikke der kringkastingssendingen består av filmverk som må oppfattes som også bestemt til annen bruk enn fremføring og overføring gjennom fjernsyn, med mindre det i sendingen bare er benyttet mindre deler av verket.

Avtalelisensen gjelder ikke dersom opphaveren overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk.

Opptakssentral som er godkjent av departementet, kan til bruk i undervisningsvirksomhet gjøre opptak som nevnt i første ledd, når den oppfyller betingelsene for avtalelisens etter § 63 første ledd.

Eksemplar fremstilt med hjemmel i første og *tredje* ledd kan bare benyttes innenfor den undervisningsvirksomhet som omfattes av avtalen etter § 63.

Departementet kan gi forskrifter om oppbevaring og bruk av opptak etter første og *tredje* ledd.

§ 47 andre ledd skal lyde:

Avtalelisensen gjelder ikke dersom opphaveren overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

Ny § 49 a skal lyde:
§ 49 a *Bruk av verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen*

Offentlig tilgjengelige bibliotek og museer, arkivinstitusjoner og bevaringsinstitusjoner med film- eller lydarkiv kan fremstille eksemplar av verk som inngår i egne samlinger, hvis det kan antas at verkene ikke finnes tilgjengelig i handelen. Eksemplarene kan gjøres tilgjengelig for allmennheten.

Bruk av verk etter første ledd kan skje når følgende vilkår er oppfylt:

a. det ikke finnes en organisasjon som kan inngå avtale om bruk etter § 50 a,
b. tilgjengeliggjøringen skjer via nettsteder som drives med et ikke-ervervsmessig formål,
c. bruken har et ikke-ervervsmessig formål og
d. kjente rettighetshavere navngis.

Første ledd gjelder ikke dersom opphaveren overfor kulturarvinstitusjonen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk.

§ 50 nytt andre ledd skal lyde:

Avtalelisensen gjelder ikke dersom opphaveren overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk.

I kapittel 3 avsnitt IV skal nye §§ 50 a til 50 f lyde:

§ 50 a *Avtalelisens for bruk av verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen*

Når betingelsene for avtalelisens etter 63 første ledd er oppfylt, kan offentlig tilgjengelige bibliotek og museer, arkivinstitusjoner og bevaringsinstitusjoner med film- eller lydarkiv fremstille eksemplar av verk som inngår i egne samlinger, og tilgjengeliggjøre slike verk for allmennheten til ikke-ervervsmessige formål, hvis det kan antas at verkene ikke finnes tilgjengelig i handelen.

Avtalelisensen gjelder ikke dersom opphaveren overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk.

§ 50 b *Unntak fra avtalelisens for bruk av sett med verk som inngår i kulturarvinstitusjoners samlinger, men som ikke finnes i handelen*

Bestemmelsene i § 50 a gjelder ikke sett med verk som hovedsakelig består av verk med tilknytning til en stat utenfor EØS-området (tredjeland).

Et verk har tilknytning til en stat utenfor EØS-området når

a. det første gang ble utgitt i et tredjeland
b. det er kringkastet og den første sendingen har funnet sted i et tredjeland
c. det er et filmverk, og produsenten har sitt hovedsete eller er bosatt i et tredjeland, eller
d. opphaveren er statsborger i et tredjeland og det ikke kan fastslås at verket har en tilknytning som nevnt i bokstav a til c.

Første ledd gjelder likevel ikke hvis avtale etter § 50 a inngås med en kollektiv forvaltningsorganisasjon som på området representerer et betydelig antall opphavere i det berørte tredjelandet.

§ 50 c *Registrering av opplysninger om bruk av verk som ikke lenger er i handelen mv.*

Før et verk kan antas ikke lenger å være i handelen, må det i god tro gjøres en rimelig innsats for å undersøke om verket er tilgjengelig for allmennheten gjennom vanlige handelskanaler. Undersøkelsene foretas i de kilder som er relevante for den aktuelle verkstypen.

Opplysninger om bruk etter § 49 a eller inngåtte avtaler etter § 50 a og opphaverens adgang til å nedlegge forbud mot bruken, skal formidles til Nasjonalbiblioteket minst seks måneder før bruken kan finne sted.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om gjennomføring og dokumentasjon av den rimelige innsatsen og bruk av verk som ikke lenger er i handelen, herunder om søkekilder, opplysningstiltak og dokumentasjon til Nasjonalbiblioteket.

§ 50 d *Definisjon av tekst- og datautvinning*

Med tekst- og datautvinning menes i §§ 50 e og 50 f enhver automatisert analytisk metode som brukes for å analysere tekst og data i digital form for å fremskaffe informasjon.

§ 50 e *Eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål*

Den som har tilgang til et lovlig tilgjengelig verk, kan fremstille eksemplar av verket for tekst- og datautvinningsformål. Eksemplaret kan oppbevares så lenge det er nødvendig for å oppnå formålet.

Eksemplaret kan ikke brukes til andre formål enn tekst- og datautvinning.

Første ledd gjelder ikke hvis opphaveren på hensiktsmessig måte har forbeholdt seg retten til slik bruk av verket.

§ 50 f *Tekst- og datautvinning til forskningsformål*

Forskningsinstitusjoner og kulturarvinstitusjoner som har lovlig tilgang til et verk, kan fremstille og oppbevare eksemplar av verket for tekst- og datautvinning til forskningsformål. Dette gjelder likevel ikke for datamaskinprogrammer.

Eksemplaret kan ikke brukes til andre formål enn tekst- og datautvinning til forskningsformål, og det skal oppbevares på en sikker måte.

Første ledd er ikke til hinder for at opphaveren kan iverksette forholdsmessige tiltak for å sikre integritet og sikkerhet i nettverk og databaser som inneholder verk.

Det kan ikke avtales innskrenkninger i retten til bruk av verk etter første ledd.

§ 57 andre til fjerde ledd skal lyde:

Avtalelisensen gjelder heller ikke dersom opphaveren overfor *den kollektive forvaltningsorganisasjonen* har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg slik bruk. Bestemmelsen i første punktum gjelder ikke for samtidig og uendret videresending av verk som lovlig inngår i kringkastingssending.

Opphaverens enerett til samtidig og uendret videresending av verk som lovlig inngår i kringkastingssending, kan bare utøves gjennom organisasjon som kan inngå avtale etter § 63. Det gjelder likevel ikke for kringkastingsforetaks rettigheter i sine sendinger. *Samtidig og uendret overføring av verk som lovlig inngår i kringkastingssending, skal anses som en videresending uavhengig av hvordan den som utfører den, mottar de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket.*

Dersom et kringkastingsforetak overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør uten at allmennheten får tilgang til dem, og bare signaldistributøren overfører signalene til allmennheten, skal kringkastingsforetaket og signaldistributøren anses for å delta i én enkelt overføring til allmennheten. Videresendingsreglene i tredje ledd første og andre punktum, jf. andre ledd andre punktum, gjelder tilsvarende.

Nåværende fjerde og femte ledd blir femte og nytt sjette ledd.

Kapittel 3 avsnitt IX skal lyde:

IX Nettbasert bruk av pressepublikasjoner

§ 62 *Avtalelisens for nettbasert bruk av pressepublikasjoner*

For nettbasert bruk kan en tilbyder av en informasjonssamfunnstjeneste gjøre en pressepublikasjon med verk som inngår i denne, tilgjengelig for allmennheten som nevnt i § 3 andre ledd bokstav d når betingelsene for avtalelisens etter § 63 første ledd er oppfylt. Det kan også fremstilles eksemplar som er nødvendig for slik tilgjengeliggjøring.

Avtalelisensen gjelder ikke dersom utgiveren eller en opphaver til et verk som inngår i pressepublikasjonen, overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen har nedlagt forbud mot slik bruk eller det ellers er særlig grunn til å anta at utgiveren eller opphaveren motsetter seg slik bruk.

Kapittel 3 nåværende avsnitt IX blir nytt avsnitt X og skal lyde:

X Felles bestemmelser om avtalelisens

§ 63 *Vilkår for bruk av verk ved avtalelisens*

Når det foreligger avtale om bruk av verk som nevnt i §§ 46, 47, *50, 50 a, 57 eller 62*, som er inngått av organisasjon som oppfyller kravene i tredje ledd, *og dersom kravene i fjerde ledd også er oppfylt,* har bruker som omfattes av avtalen rett til å bruke verk av opphavere som ikke representeres av organisasjonen (avtalelisens). Dette gjelder bare bruk på samme område, på samme måte og for verk av samme art som avtalen omfatter, og bare for bruk som skjer i samsvar med det avtalen fastsetter. Bestemmelsen gjelder ikke for kringkastingsforetaks rettigheter i sine sendinger.

Avtalelisens kan også anvendes i tilfeller som ikke omfattes av paragrafene som er nevnt i første ledd, når en bruker på et nærmere avgrenset område har inngått avtale med *en kollektiv forvaltningsorganisasjon* som nevnt i tredje ledd om bruk av offentliggjorte verk (generell avtalelisens). Dette gjelder likevel ikke for verk der opphaveren overfor *den kollektive forvaltningsorganisasjonen* har nedlagt forbud mot bruk av verket, eller det ellers er særlig grunn til å anta at opphaveren motsetter seg bruk av verket.

For avtalelisens etter første og andre ledd må avtalen inngås av en *kollektiv forvaltningsorganisasjon som nevnt i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a* som er godkjent av Patentstyret på grunnlag av at den på området representerer et betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge, og er egnet til å forvalte rettighetene på området. For bruk på nærmere angitte områder kan departementet i forskrift bestemme at den organisasjonen som godkjennes, må være en felles organisasjon for de berørte rettighetshavere. Godkjenning kan trekkes tilbake dersom organisasjonen ikke lenger oppfyller kravene i dette ledd eller andre særlige grunner tilsier det. Organisasjoner som er godkjent, plikter å melde fra til Patentstyret om forhold som kan ha betydning for godkjenningen,

slik som endringer med hensyn til organisasjonens representativitet.

Avtalelisens kan bare benyttes dersom individuell klarering av rettighetene til den aktuelle bruken er så byrdefullt og upraktisk at det fremstår som lite sannsynlig at en avtale ellers ville blitt inngått. Dette gjelder likevel ikke ved obligatorisk kollektiv forvaltning etter § 57 tredje ledd første punktum og fjerde ledd andre punktum.

Klagenemnda for mediesaker (Medieklagenemnda) er klageinstans for enkeltvedtak fattet av Patentstyret etter tredje ledd. Søksmål kan bare reises hvis klageretten har blitt brukt og Medieklagenemnda har avgjort klagen. Søksmål rettes mot staten ved Klagenemnda for mediesaker.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om kontroll med organisasjoner og fond som mottar vederlag til videre fordeling.

§ 64 *Vederlag for bruk av verk ved avtalelisens*

Ved bruk av verk etter § 63 er det som avtalen, *Opphavsrettsnemnda* eller organisasjonen som mottar vederlaget for bruken, bestemmer om innkreving og fordeling av vederlaget, bindende også for opphavere som ikke representeres av organisasjonen. Utenforstående opphavere skal ha samme rett som organiserte til å få del i midler og goder som utdeles fra eller som vesentlig er bekostet av vederlaget.

Uansett bestemmelsen i første ledd kan en utenforstående opphaver som sannsynliggjør at eget verk er brukt etter § 63, kreve at vederlag for dette skal utbetales til seg. Kravet må fremsettes innen tre år etter utløpet av det året bruken fant sted, og kan bare rettes mot den organisasjonen som i medhold av § 63 har innkrevd vederlag. Vederlagets størrelse kan hver av partene kreve fastsatt etter regler som departementet gir i forskrift.

Kapittel 3 nytt avsnitt XI skal lyde:

XI Felles bestemmelser om tvisteløsning og mekling mv.

§ 65 *Opphavsrettsnemnda*

Opphavsrettsnemnda oppnevnes av sorenskriveren i Oslo tingrett. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om nemndas virksomhet, herunder om sammensetning, *organisering og saksbehandling, samt regler om bevis og partenes opplysningsplikt, og om ileggelse av sakskostnader mellom partene og kostnader ved nemndsbehandlingen*.

Departementet kan ikke instruere nemnda i saksbehandlingen eller innholdet i avgjørelsene, verken generelt eller i den enkelte saken, eller omgjøre nemndas avgjørelser. Nemndas avgjørelser er endelige og kan ikke påklages.

Fristen for å reise søksmål om gyldigheten av nemndas avgjørelse er én måned fra underretning om avgjørelsen er mottatt. Søksmål skal rettes mot staten ved Opphavsrettsnemnda.

Fristen for å reise søksmål om den underliggende tvisten som nemnda har realitetsbehandlet, er én måned fra underretning om avgjørelsen er mottatt. Dersom det er reist søksmål etter tredje ledd og avgjørelsen blir funnet gyldig ved rettskraftig dom, er fristen for å reise søksmål om tvisten én måned fra dommen er blitt rettskraftig. Søksmål skal rettes mot motparten i tvisten som var til behandling i nemnda. Retten kan prøve alle sider av saken.

Dersom søksmål ikke er reist etter tredje eller fjerde ledd, har nemndas avgjørelse samme virkning som en rettskraftig dom og kan fullbyrdes etter reglene for dommer. Det samme gjelder dersom det er reist søksmål etter tredje ledd og avgjørelsen blir funnet gyldig ved rettskraftig dom, uten at det reises etterfølgende søksmål om den underliggende tvisten etter fjerde ledd.

§ 65 a *Tvisteløsning ved tvangslisens*

Tvist om vederlag etter §§ 21, 36, 37, 44, 45 og 56 kan enhver av partene bringe inn for *Opphavsrettsnemnda*, som kan fastsette vederlaget på bindende måte.

Departementet kan i *forskrift gi* regler om at vederlagspliktige som unnlater å betale vederlag, etter begjæring fra den berettigede part, med bindende virkning kan forbys fortsatt bruk.

§ 65 b *Tvisteløsning ved avtalelisens*

Kommer avtale etter §§ 46, 47, *50, 50 a, 57 og 62* ikke i stand, kan hver av partene kreve mekling etter regler som departementet gir i forskrift. Er partene enige om det, kan tillatelse til og vilkår for bruken fastsettes av *Opphavsrettsnemnda*. *Fastsettelsen* får samme virkning som avtale etter § 63 første ledd.

Er partene i avtaler etter §§ 46, 47, *50, 50 a, 57 og 62* enige om det, kan tvist om tolkningen av avtalen på bindende måte avgjøres av *Opphavsrettsnemnda*.

Kommer avtale med kringkastingsforetak om adgang til å gjøre opptak av foretakets sendinger for slik bruk som omfattes av §§ 46 eller 47 ikke i stand, gjelder bestemmelsen i første ledd første og andre punktum tilsvarende. Ved tvist om tolkning av slik avtale får bestemmelsen i andre ledd tilsvarende anvendelse.

Kommer avtale etter § 46 ikke i stand etter at mekling etter første ledd er gjennomført, kan hver av partene kreve at tillatelse til og vilkår for eksemplarfremstilling etter § 46 på bindende måte avgjøres av *Opphavsrettsnemnda*. *Nemndsavgjørelsen* får samme virkning som avtale etter § 63 første *ledd.*

§ 65 c *Tvisteløsning ved krav om rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett*

Tvist om størrelsen på vederlag og vederlagsjustering etter § 69 kan dersom partene er enige om det, bringes inn for Opphavsrettsnemnda, som kan fastsette vederlaget på bindende måte.

Dersom partene er enige om det, kan Opphavsrettsnemnda mekle i forhandlinger om vederlag etter § 69 første ledd.

Adgangen etter første ledd til å velge om tvist om vederlagsjustering skal bringes inn for nemnda, kan ikke på forhånd fravikes til skade for opphaveren.

§ 65 d *Tvisteløsning ved opplysningsplikt om bruk av rettigheter*

Tvist om opplysningsplikt etter § 69 a kan dersom partene er enige om det, bringes inn for Opphavsrettsnemnda, som på bindende måte kan fastsette omfanget av plikten og pålegge utlevering av informasjon (informasjonspålegg).

Adgangen etter første ledd til å velge om tvist skal bringes inn for nemnda, kan ikke på forhånd fravikes til skade for opphaveren.

§ 65 e *Tvisteløsning ved klarering av rettigheter i audiovisuelle bestillingstjenester*

Dersom partene er enige om det, kan Opphavsrettsnemnda mekle i avtaleforhandlinger om bruk av verk i audiovisuelle bestillingstjenester som nevnt i § 3 første ledd bokstav d.

§ 65 f *Tvisteløsning ved brukeropplastet innhold på nettbaserte innholdsdelingstjenester*

Tvist om hindring av tilgang til innhold etter §§ 86 a og 86 b kan av brukeren av den nettbaserte innholdsdelingstjenesten bringes inn for Opphavsrettsnemnda, som kan gi en skriftlig sakkyndig uttalelse i saken.

§ 66 *Organisasjoners søksmålsrett*

Organisasjon som kan inngå avtale etter § 63 første ledd kan, så lenge opphaveren ikke har motsatt seg det, kreve at det overfor bruker som ikke har inngått avtale som nevnt, ved dom nedlegges forbud etter § 78 mot ulovlig bruk av verk på en måte som omfattes av bestemmelsene i §§ 46, 47, *50, 50 a, 57 eller 62*. Det samme gjelder overfor bruker som er part i en avtale som nevnt og som unnlater å betale det avtalte vederlag.

Organisasjon som kan inngå avtale etter § 63 første ledd kan, så lenge opphaveren ikke har motsatt seg det, også reise krav etter bestemmelsene i §§ 81 og 82 overfor den som har foretatt ulovlig bruk som nevnt i første ledd. Har den som ulovlig har brukt et verk innfridd organisasjonens krav, kan opphaverens krav i anledning samme bruk bare rettes mot organisasjonen, som da plikter å betale hva opphaveren har krav på.

Organisasjon som kan inngå avtale etter § 63 første ledd kan, så lenge opphaveren ikke har motsatt seg det, anvende bestemmelsene i kapittel 6 om særskilte tiltak ved inngrep i opphavsrett m.m. på Internett, ved ulovlig bruk av verk som nevnt i første ledd første punktum i paragrafen her.

I kapittel 4 skal § 69 lyde:

§ 69 *Rett til rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett*

Når en opphaver utenfor forbrukerforhold helt eller delvis overdrar rett til å råde over et åndsverk, har opphaveren krav på *vederlag fra erververen som er passende og forholdsmessig (rimelig vederlag)*.

Ved vurderingen av hva som utgjør et rimelig vederlag, skal det blant annet legges vekt på hvilke rettigheter som overdras, hva som er vanlig på området og de konkrete forhold som gjør seg gjeldende, herunder partenes forhandlingsstyrke og formålet med den avtalte bruk. Om overdragelsen gjelder bruk i ervervsvirksomhet, skal det også legges vekt på den sannsynlige verdi av overdragelsen. Vurderingen skal baseres på forholdene på *avtaletidspunktet, med mindre overdragelsen gjelder rett til å gjøre et verk tilgjengelig for allmennheten ved utleie av film eller lydopptak, hvor det i tillegg til momentene i første og andre punktum også kan legges vekt på utviklingen etter avtaletidspunktet.*

Dersom avtalt vederlag til opphaveren viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med erververens inntekter fra bruken av verket, har opphaveren krav på ytterligere vederlag.

Bestemmelsen i tredje ledd får ikke anvendelse på avtaler inngått av en kollektiv forvaltningsorganisasjon eller en uavhengig forvaltningsenhet som nevnt i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 bokstav a og b. Det samme gjelder der opphaveren har en sammenlignbar rett til vederlagsjustering etter tariffavtale eller annen, kollektivt forhandlet avtale.

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder ikke for datamaskinprogrammer.

Bestemmelsene i denne paragrafen kan ikke fravikes til skade for opphaveren.

Ny § 69 a skal lyde:

§ 69 a *Opplysningsplikt om bruk av rettigheter*

Har en opphaver helt eller delvis overdratt rett til å råde over et åndsverk, skal erververen regelmessig og minst én gang i året gi opphaveren oppdaterte, relevante og uttømmende opplysninger om hvordan verket er brukt, omfanget av bruken, erververens inntekter fra bruken og skyldig vederlag. Ved vurderingen av opplysningspliktens omfang skal det legges vekt på de særlige forholdene i den enkelte sektor. Opplysningsplikten gjelder kun dersom erververen har hatt inntekter fra bruk av verket eller opphaverens vederlag avhenger av omfanget av bruken.

I tilfeller der den administrative byrden som følger av forpliktelsen i første ledd, vil bli uforholdsmessig sett hen til erververens inntekter fra bruken av verket, skal opplysningsplikten begrenses til den informasjonen som med rimelighet kan forventes.

Erververens opplysningsplikt gjelder ikke dersom bidraget fra opphaveren ikke er betydelig når hele verket tas i betraktning, med mindre opphaveren viser at vedkommende trenger opplysningene for å vurdere om det er grunnlag for krav om vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd og anmoder om opplysningene til dette formålet.

Dersom erververen har gitt en tredjepart tillatelse til å bruke verket og ikke har tilgang til alle opplysningene i første ledd, har opphaveren rett på opplysningene fra tredjeparten. Erververen plikter å informere opphaveren om tredjepartens identitet. Anmodning om opplysninger fra tredjeparten og oversendelse av slike opplysninger til opphaveren skal skje via erververen, med mindre særlige grunner taler mot det.

For audiovisuelle produksjoner gjelder opplysningsplikten etter første ledd overfor hovedbidragsytere. Øvrige bidragsytere i slike produksjoner omfattes av tredje ledd.

Bestemmelsene i denne paragrafen får ikke anvendelse på avtaler inngått av organisasjoner eller enheter som er omfattet av opplysningsplikten etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 32.

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder ikke for datamaskinprogrammer.

Bestemmelsene i denne paragrafen kan ikke fravikes til skade for opphaveren.

§ 70 overskriften skal lyde:

Avregning og kontroll *ved salgsavhengig vederlag*

§ 73 andre ledd oppheves. Nåværende tredje ledd blir andre ledd.

§ 74 skal lyde:

§ 74 *Rett til å tilbakekalle rettigheter ved manglende bruk*

Har en opphaver overdratt en eksklusiv rett til å råde over et åndsverk, har opphaveren rett til helt eller delvis å tilbakekalle retten og beholde mottatt vederlag dersom

a. verket ikke er brukt innen rimelig tid fra overdragelsen
b. opphaveren deretter har sendt varsel om tilbakekalling og erververen ikke innen seks måneder fra varselet ble mottatt, har tatt i bruk verket, og
c. den manglende bruken ikke skyldes forhold på opphaverens side.

Hvis flere opphavere har rettigheter i verket, må alle opphaverne være enige om tilbakekalling.

Erververen plikter på begjæring fra opphaveren å gi ut de opplysninger som kreves for å ta stilling til om vilkårene for å tilbakekalle etter første ledd foreligger.

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder ikke for:

a. datamaskinprogrammer
b. audiovisuelle produksjoner og verk for bruk i slike produksjoner
c. verk som ikke kan brukes av opphaveren etter tilbakekalling uten å krenke forretningshemmeligheter, lojalitetsplikt eller konkurransebegrensninger
d. verk som er overdratt i arbeidsforhold.

Med unntak av retten til å beholde mottatt vederlag kan bestemmelsene i denne paragrafen ikke fravikes til skade for opphaveren. Bestemmelsene kan likevel fravikes dersom det følger av en kollektivt forhandlet avtale eller verket er overdratt i oppdragsforhold.

§ 79 første ledd skal lyde:

Den som begår inngrep i en annens rett eller på annen måte overtrer §§ 3, 5, 13, 16, 20 til *24 a*, 59, 60, 99 til 107 og *§* 108 *tredje* ledd, straffes med bøter eller fengsel inntil ett år. Det samme gjelder den som overtrer forbud nedlagt etter § *65 a* eller § 108, eller bestemmelser gitt av opphaver etter § 75 andre ledd. Det samme gjelder også den som innfører eksemplar av åndsverk eller av arbeider og opptak som nevnt i §§ 16, 20, 22, 23 og 24 i den hensikt å gjøre dem tilgjengelige for allmennheten,

når eksemplarene er fremstilt utenfor landet under slike forhold at en tilsvarende fremstilling her i landet ville vært i strid med denne loven.

§ 80 første ledd skal lyde:

Den som begår grovt inngrep i en annens rett *etter §* 3 første og andre ledd, *§§* 5, 16, 20, 22 til *24 a*, straffes med bøter eller fengsel inntil tre år.

Kapittel 6 avsnitt I skal lyde:

I Nettbaserte innholdsdelingstjenester

§ 86 *Tjenestetilbydernes ansvar for brukeropplastet innhold*

En tilbyder av en nettbasert innholdsdelingstjeneste foretar en overføring til allmennheten når en bruker gjør verk tilgjengelig for allmennheten ved opplasting på tjenesten.

Dersom tjenestetilbyderen innhenter tillatelse til overføringen fra opphaveren, omfatter tillatelsen også brukerens opplasting. Dette gjelder ikke dersom brukeren har ervervsmessig formål eller brukerens aktivitet på tjenesten gir betydelige inntekter.

Med nettbasert innholdsdelingstjeneste menes en informasjonssamfunnstjeneste som nevnt i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a, som har som et av sine hovedformål å lagre og gi allmennheten tilgang til en stor mengde vernede verk som lastes opp av tjenestens brukere, når tjenestetilbyderen organiserer og markedsfører innholdet med ervervsmessig formål.

§ 86 a *Ansvarsfrihet*

En tjenestetilbyder som ikke innhenter tillatelse til overføring etter § 86 første ledd, vil kunne holdes ansvarlig etter §§ 79 til 81, med mindre tilbyderen påviser at vedkommende

a. har gjort sitt beste for å innhente tillatelse
b. i samsvar med høy aktsomhetsstandard har gjort sitt beste for å hindre at verk som opphavere på forhånd har gitt tjenestetilbyderen relevante og nødvendige opplysninger om, blir lastet opp på tjenesten, og
c. etter å ha mottatt tilstrekkelig underbygd notifikasjon fra opphavere, uten ugrunnet opphold har hindret tilgangen til eller fjernet notifiserte verk fra tjenesten, og har gjort sitt beste for å hindre fremtidig opplasting av dem i samsvar med bokstav b.

Ved avgjørelsen av om tjenestetilbyderen har oppfylt forpliktelsene i første ledd, skal det foretas en forholdsmessighetsvurdering, hvor det blant annet skal tas hensyn til

a. tjenestens type, publikum og størrelse, samt hvilke verkstyper som lastes opp av brukerne
b. tilgjengeligheten av egnede og effektive metoder og kostnadene for disse.

For tilbydere av tjenester som har vært allment tilgjengelige i EØS-området i mindre enn tre år, og som har en årsomsetning på under 10 millioner euro, gjelder kun vilkårene i første ledd bokstav a og c. Vilkåret i første ledd bokstav c om fremtidig opplasting gjelder likevel ikke, med mindre tjenesten i gjennomsnitt hadde mer enn fem millioner unike besøkende i måneden i det foregående kalenderåret.

§ 86 b *Beskyttelse av brukernes interesser*

Samarbeidet mellom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester og opphavere om oppfyllelse av forpliktelsene i § 86 a første ledd skal ikke hindre tilgang til verk som lastes opp av brukere uten å gjøre inngrep i rettigheter etter denne loven.

Ved tilgjengeliggjøring av innhold på tjenester som nevnt i § 86 tredje ledd, kan brukere benytte verk til karikatur, parodi eller pastisj, og etter avgrensningsbestemmelsene i kapittel 3.

Når tilgang til verk hindres, skal brukeren underrettes uten ugrunnet opphold.

Tjenestetilbydere skal i sine brukervilkår gi brukere informasjon om adgangen til å benytte verk etter denne paragrafen.

§ 86 c *Rett til informasjon*

En tjenestetilbyder skal på anmodning fra en opphaver eller bruker gi relevant informasjon om tiltakene tilbyderen iverksetter for å oppfylle forpliktelsene i § 86 a første ledd. Informasjonsplikten omfatter ikke forretningshemmeligheter.

Dersom det er inngått lisensavtale mellom en tjenestetilbyder og en opphaver om overføring etter § 86 første ledd, skal tilbyderen på anmodning gi opphaveren informasjon om bruken av verk som skjer med grunnlag i avtalen.

Når rapporteringsformat skal avgjøres, skal partene i størst mulig grad ta hensyn til frivillige bransjestandarder.

§ 86 d *Rutiner for klagebehandling*

En tjenestetilbyder skal ha effektive rutiner for å håndtere klager fra brukere når tilgang til verk de har lastet opp, hindres eller fjernes i medhold av § 86 a første ledd.

Berørte opphavere skal gis anledning til å uttale seg om klagen. Dersom en opphaver

anmoder om at tilgangen ikke skal gjenopprettes, skal anmodningen være begrunnet.

Klager skal avgjøres uten ugrunnet opphold. Tilgangen skal gjenopprettes dersom opphavers anmodning ikke er tilstrekkelig begrunnet. Før det treffes beslutning om ikke å gjenopprette tilgangen, skal tilbyderen foreta en manuell vurdering av klagen.

Kapittel 6 nåværende avsnitt I blir avsnitt II, og overskriften skal lyde:

II Tilgang til abonnementsopplysninger

Kapittel 6 nåværende avsnitt II blir nytt avsnitt III.

§ 98 skal lyde:

§ 98 *Forholdet til tvisteloven*

Tvisteloven kapittel 1 til 3, §§ 4-1 og 4-7, § 9-6, kapittel 11 til 15, kapittel 16 unntatt §§ 16-1, 16-2, 16-8, 16-10 og §§ 16-15 til 16–19, kapittel 18, kapittel 19 unntatt §§ 19-11, 19-12 og § 19-13 første og andre ledd og kapittel 20 til 31 gjelder tilsvarende i saker om pålegg så langt de passer og ikke annet følger av §§ *88* til 98 i denne loven.

§ 100 første ledd skal lyde:

Rettighetshavere skal påse at den som har lovlig tilgang til et vernet verk, uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer kan gjøre bruk av verket, herunder fremstille nye eksemplar, i henhold til §§ 32 til 34, 40, 43, 45, 48, 49, *50 f,* 55, 56, 56 a og 58.

§ 100 fjerde ledd nytt andre punktum skal lyde:

Bestemmelsen i første punktum gjelder ikke for bruk etter § 43 andre ledd, § 49 og § 50 f.

§ 114 første og andre ledd skal lyde:

Kapittel 2 gjelder, med unntak av §§ *21 og 23 til 24 a, til* fordel for arbeid som er frembrakt av

a. norsk statsborger eller person som er bosatt her i riket
b. selskap som har norsk styre og sete her i riket.

Bestemmelsene i §§ 16 og 22 gjelder også for fremføringer og kringkastingssendinger som finner sted i Norge. Bestemmelsen *om enerett til tilgjengeliggjøring for allmennheten* i §§ 16 og 20 gjelder *også* for lyd- og filmopptak *som er tilvirket* i Norge. Bestemmelsen i § 20 om rett til eksemplarfremstilling gjelder til fordel for ethvert lyd- og filmopptak. *Bestemmelsen i § 21 gjelder for lydopptak der produsenten er person eller selskap som nevnt i første ledd, og for lydopptak som er tilvirket i Norge. Bestemmelsen* i § 23 gjelder for fotografiske bilder som første gang er utgitt her i riket eller som er laget av noen som er statsborger i eller bosatt i eller har sete i et land innenfor EØS-området. Det samme gjelder for fotografier innføyd i bygninger eller faste anlegg i et land innenfor nevnte område. *Bestemmelsen i § 24 gjelder for arbeid frembrakt av noen som er statsborger i eller bosatt i eller har sete i et land innenfor EØS-området. Bestemmelsen i § 24 a gjelder for utgivere av pressepublikasjoner som er etablert i og har sitt forretningskontor, sin hovedadministrasjon eller sitt hovedforetak i et land innenfor EØS-området.*

Nye §§ 115 a til 115 c skal lyde:

§ 115 a *Anvendelse av opprinnelseslandsprinsippet på tilknyttede nettbaserte tjenester*

Når et kringkastingsforetak med hovedsete her i riket gjør verk eller arbeider som inngår i radio- eller fjernsynsprogram, tilgjengelig for allmennheten i en grensekryssende tilknyttet nettbasert tjeneste, skal de opphavsrettslig relevante handlinger ved levering og bruk av tjenesten anses å finne sted i Norge. Det samme gjelder når kringkastingsforetaket i tjenesten tilgjengeliggjør materiale som er tilknyttet sending av slike program. Opprinnelseslandsprinsippet i første og andre punktum kommer bare til anvendelse dersom

a. det er foretaket som leverer tjenesten, eller som har kontroll med og ansvar for leveringen av den
b. tjenesten har et klart og underordnet forhold til kringkastingsforetakets sendinger
c. tilgjengeliggjøringen av program i tjenesten skjer samtidig med eller i et definert tidsrom etter sendingen.

Første ledd gjelder kun fjernsynssendinger som inneholder nyhets- eller aktualitetsprogram, eller program som foretaket selv har helfinansiert og produsert. Første ledd gjelder uansett ikke for fjernsynssendinger av sportsbegivenheter og verk eller arbeider som inngår i dem.

Vederlaget som skal betales for de rettigheter som opprinnelseslandsprinsippet får anvendelse på, skal ta hensyn til alle sider ved tjenesten, blant annet tjenestens funksjoner, herunder hvor lenge programmene skal være tilgjengelige i den, tjenestens publikum i og utenfor Norge og hvilke språkversjoner som tilbys. Partene kan også avtale at vederlaget skal beregnes på grunnlag av kringkastingsforetakets inntekter.

§ 115 b *Grensekryssende bruk av verk i undervisning*

Når lærere og elever ved en utdanningsinstitusjon etablert i Norge bruker verk eller arbeider

etter § 43 andre ledd og § 46 via sikre digitale miljøer, anses bruken å finne sted i Norge.

§ 115 c *Grensekryssende bruk av verk som ikke lenger er i handelen*

Når et offentlig tilgjengelig bibliotek eller museum, en arkivinstitusjon eller en bevaringsinstitusjon med film- eller lydarkiv etablert i Norge bruker verk eller arbeider etter §§ 49 a og 50 a, anses bruken å finne sted i Norge.

II

I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister skal § 6-2 første ledd bokstav c lyde:

saker om patenter, kretsmønstre til integrerte kretser, planteforedlerretter, *varemerker, design og opphavsrett og nærstående rettigheter, herunder kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.,*

III

I lov 28. mai 2021 nr. 49 om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. gjøres følgende endringer:

§ 26 nytt andre ledd skal lyde:

Dersom partene er enige om det, kan Opphavsrettsnemnda, jf. åndsverkloven § 65, mekle i avtaleforhandlinger om lisensvilkår etter § 28. Dette gjelder likevel ikke ved forhandlinger om avtaler som nevnt i åndsverkloven § 65 b første ledd.

I kapittel 7 skal ny § 31 a lyde:

§ 31 a *Tvisteløsning ved brukerens rapporteringsplikt*

Tvist om rapporteringsplikt etter § 31 kan, dersom partene er enige om det, bringes inn for Opphavsrettsnemnda, jf. åndsverkloven § 65. Opphavsrettsnemnda kan på bindende måte fastsette omfanget av plikten og pålegge utlevering av informasjon.

Ny § 32 a skal lyde:

§ 32 a *Opplysninger til rettighetshavere om bruk av avtalelisens*

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal på egnet måte gjøre følgende opplysninger tilgjengelig for rettighetshavere:

a. organisasjonens adgang til å benytte avtalelisens etter åndsverkloven § 63
b. avtalelisensavtaler som organisasjonen har inngått
c. muligheten for rettighetshavere som ikke er representert av organisasjonen, til å nedlegge forbud mot bruk.

Opplysningene etter første ledd bokstav b og c skal gis innen rimelig tid før verk eller andre vernede arbeider brukes etter avtalelisensavtalen, og skal være tilgjengelige så lenge bruken pågår.

IV

I lov 20. juni 2025 nr. 95 om behandling av personopplysninger i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og dets organisasjonsledd for å forebygge, avdekke og reagere mot seksuelle overgrep, trakassering og vold mv. i idretten gjøres følgende endring:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om behandling av personopplysninger i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og dets organisasjonsledd for å forebygge, avdekke og reagere mot seksuelle overgrep, trakassering og vold mv. i idretten (lov om behandling av personopplysninger i idretten)

§ 3 andre ledd skal lyde:

Med trakassering mv. menes handlinger som omfattes av likestillings- og diskrimineringsloven § 13 første til femte ledd, herunder seksuell trakassering, og straffeloven §§ 185, 267, 267 a og 267 b. *Trakassering er handlinger, unnlatelser eller ytringer som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdigende eller ydmykende, og som skjer på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene. Med etnisitet menes blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk. Seksuell trakassering er enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdigende, ydmykende eller plagsom.*

V

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.
2. Endringene i åndsverkloven § 24 a gjelder pressepublikasjoner som første gang ble utgitt inntil to år og én dag før endringene trer i kraft.
3. Endringene i åndsverkloven § 57 fjerde ledd gjelder også for avtaler som er inngått når endringene trer i kraft, men for disse avtalene får

endringene først virkning fire år etter ikrafttredelsen av endringene, forutsatt at avtalene fortsatt gjelder på det tidspunktet.

4. Endringene i åndsverkloven § 69 tredje ledd gjelder avtaler inngått senere enn fem år før endringene trer i kraft.
5. Endringene i åndsverkloven § 69 a gjelder ikke før ett år etter at endringene trer i kraft. Opplysningsplikten omfatter kun opplysninger om bruk av rettigheter etter dette tidspunktet. Endringene i åndsverkloven § 69 a gjelder avtaler inngått senere enn fem år før endringene trer i kraft. For avtaler inngått før ikrafttredelsen gjelder opplysningsplikten kun dersom opphaveren viser at vedkommende trenger opplysningene for å vurdere om det er grunnlag for krav om vederlagsjustering etter § 69 tredje ledd og anmoder om opplysninger til dette formålet.
6. Endringene i åndsverkloven § 115 a gjelder også for avtaler som er inngått når endringene trer i kraft, men for disse avtalene får endringene først virkning to år etter ikrafttredelsen av endringene, forutsatt at avtalene fortsatt gjelder på det tidspunktet.
7. Endringene i åndsverkloven og lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. for øvrig gjelder ikke handlinger som er utført eller rettigheter som er ervervet før denne loven trer i kraft.
8. Departementet kan gi nærmere overgangsregler.

B
Forslag

til vedtak om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 av 8. desember 2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 (nett- og videresendingsdirektivet) og (EU) 2019/790 (digitalmarkedsdirektivet)

Stortinget samtykker til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 og 333/2023 av 8. desember 2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/789 (nett- og videresendingsdirektivet) og (EU) 2019/790 (digitalmarkedsdirektivet).

C
Forslag

til vedtak om samtykke til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT)

Stortinget samtykker til tiltredelse til WIPO-traktatene av 20. desember 1996 om opphavsrett (WCT) og om fremføringer og fonogrammer (WPPT).

Vedlegg 1

EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023 om endring av EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett)

EØS-KOMITEEN HAR –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, heretter kalt EØS-avtalen, særlig artikkel 98,

og ut fra følgende betraktninger:

1) Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 av 17. april 2019 om fastsettelse av regler for utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på visse nettbaserte overføringer fra kringkastingsforetak og videresending av radio- og fjernsynsprogrammer, og om endring av rådsdirektiv 93/83/EØF[1] skal innlemmes i EØS-avtalen.
2) EØS-avtalens vedlegg XVII bør derfor endres –

TRUFFET DENNE BESLUTNING:

Artikkel 1

I EØS-avtalens vedlegg XVII gjøres følgende endringer:

1. I nr. 8 (rådsdirektiv 93/83/EØF) tilføyes følgende:
   «, endret ved:
   – **32019 L 0789**: Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 av 17. april 2019 (EUT L 130 av 17.5.2019, s. 82).»
2. Etter nr. 15 (europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2017/1564) skal nytt nummer lyde:
   «16. **32019 L 0789**: Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 av 17. april 2019 om fastsettelse av regler for utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på visse nettbaserte overføringer fra kringkastingsforetak og videresending av radio- og fjernsynsprogrammer, og om endring av rådsdirektiv 93/83/EØF (EUT L 130 av 17.5.2019, s. 82).

Direktivets bestemmelser skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasninger:

a) I artikkel 3 nr. 3 skal ordet 'unionsretten' forstås som 'EØS-avtalen'.
b) I artikkel 11 første ledd, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '7. juni 2021' og '7. juni 2023' forstås som henholdsvis 'ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023' og 'to år etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023'.
c) I artikkel 11 andre ledd, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '7. juni 2021' og '7. juni 2025' forstås som henholdsvis 'ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023' og 'fire år etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023'.
d) I artikkel 12 nr. 1, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '7. juni 2021' forstås som 'ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 332/2023 av 8. desember 2023'.»

Artikkel 2

Teksten til direktiv (EU) 2019/789 på islandsk og norsk, som vil bli kunngjort i EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*, skal gis gyldighet.

Artikkel 3

Denne beslutning trer i kraft 9. desember 2023, forutsatt at alle meddelelser etter EØS-avtalens artikkel 103 nr. 1 er inngitt[2].

[1] EUT L 130 av 17.5.2019, s. 82.

[2] Forfatningsrettslige krav angitt.

Artikkel 4

Denne beslutning skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*.

Utferdiget i Brussel 8. desember 2023.

For EØS-komiteen
Pascal Schafhauser
Formann

Vedlegg 2

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/789 av 17. april 2019 om fastsettelse av regler for utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på visse nettbaserte overføringer fra kringkastingsforetak og videresending av radio- og fjernsynsprogrammer, og om endring av rådsdirektiv 93/83/EØF

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR

under henvisning til traktaten om Den europeiske unions virkemåte, særlig artikkel 53 nr. 1 og artikkel 62,

under henvisning til forslag fra Europakommisjonen,

etter oversending av utkast til regelverksakt til de nasjonale parlamentene,

under henvisning til uttalelse fra Den europeiske økonomiske og sosiale komité[1],

etter samråd med Regionkomiteen,

etter den ordinære regelverksprosedyren[2] og

ut fra følgende betraktninger:

1) For å bidra til at det indre marked skal virke på en tilfredsstillende måte er det nødvendig å øke utbredelsen i medlemsstatene av radio- og fjernsynsprogrammer fra andre medlemsstater til beste for brukere i hele Unionen ved å forenkle lisensieringen av opphavsrett eller nærstående rettigheter for verk og andre vernede arbeider i sendinger av visse typer radio- og fjernsynsprogrammer. Radio- og fjernsynsprogrammer er et viktig middel for å fremme kulturelt og språklig mangfold og sosial utjevning og for å øke tilgangen til opplysninger.
2) Utviklingen av digital teknologi og internett har forandret distribusjonen av og tilgangen til radio- og fjernsynsprogrammer. Brukerne forventer i økende grad å få tilgang til radio- og fjernsynsprogrammer, både direktesendte og på bestilling, gjennom tradisjonelle kommunikasjonskanaler, for eksempel satellitt eller kabel, og også gjennom nettbaserte tjenester. Kringkastingsforetakene tilbyr derfor, i tillegg til egne sendinger av radio- og fjernsynsprogrammer, i stadig økende grad nettbaserte tjenester knyttet til slike sendinger, for eksempel samsending (simulcasting) og tidsforskutte tjenester (catch-up-tjenester). Operatører av videresendingstjenester, som samler radio- og fjernsynssendinger i pakker og tilbyr dem til brukerne samtidig med den opprinnelige overføringen av disse sendingene i uendret og uavkortet form, bruker forskjellige teknikker til videresending, for eksempel kabel, satellitt, digitale bakkebaserte nett og mobile eller lukkede IP-baserte nett, samt åpent internett. Videre har operatører som distribuerer radio- og fjernsynsprogrammer til brukere, forskjellige måter å få tilgang til de programbærende signalene fra kringkastingsforetakene på, herunder ved hjelp av direkte injeksjon. Brukerne etterspør i økende grad tilgang til radio- og fjernsynssendinger som ikke bare kommer fra deres egen medlemsstat, men også fra andre medlemsstater. Slike brukere omfatter medlemmer av språklige minoriteter i Unionen, samt personer som bor i en annen medlemsstat enn sin hjemstat.
3) Kringkastingsforetakene overfører mange timer med radio- og fjernsynsprogrammer hver dag. Disse programmene har en rekke forskjellige innhold, for eksempel audiovisuelle verk, musikk, litteratur eller grafiske verk, som er vernet i henhold til unionsretten ved opphavsrett eller nærstående rettigheter eller begge deler. Det fører til en kompleks prosess med klarering av rettighetene til en rekke rettighetshavere og for forskjellige kategorier av verk og andre vernede arbeider. Ofte må rettighetene klareres i løpet av kort tid, særlig ved forberedelser til for eksempel nyhets- og aktualitetsprogrammer. For å gjøre sine nett-

[1] EUT C 125 av 21.4.2017, s. 27.

[2] Europaparlamentets holdning av 28. mars 2019 (ennå ikke offentliggjort i EUT) og rådsbeslutning av 15. april 2019.

baserte tjenester tilgjengelige på tvers av landegrensene, må kringkastingsforetakene ha de nødvendige rettighetene til verk og andre vernede arbeider for alle relevante territorier, noe som gjør det enda vanskeligere å klarere slike rettigheter.

4) Operatører av videresendingstjenester tilbyr vanligvis flere programmer som omfatter en rekke verk og andre vernede arbeider og har svært kort tid på seg til å innhente de nødvendige lisensene, og har derfor en betydelig byrde i forbindelse med klarering av rettigheter. Opphavere, produsenter og andre rettighetshavere risikerer også at deres verk og andre vernede arbeider brukes uten tillatelse eller betaling av et passende vederlag. Slikt vederlag for videresending av deres verk og andre vernede arbeider er viktig for å sikre at det tilbys et mangfoldig innhold, som også er i forbrukernes interesse.
5) Rettighetene til verk og andre vernede arbeider er harmonisert, blant annet ved europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF[3] og europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/115/EF[4], som fastsetter et høyt vernenivå for rettighetshavere.
6) Rådsdirektiv 93/83/EØF[5] forenkler satellittkringkasting og videresending via kabel over landegrensene av radio- og fjernsynsprogrammer fra andre medlemsstater. Bestemmelsene i nevnte direktiv om overføringer fra kringkastingsforetak er imidlertid begrenset til satellittbaserte overføringer og får derfor ikke anvendelse på nettbaserte tjenester tilknyttet sendinger. Videre er bestemmelsene om videresending av radio- og fjernsynsprogrammer fra andre medlemsstater begrenset til samtidig, uendret og uavkortet videresending via kabel eller mikrobølgesystemer og omfatter ikke videresending ved hjelp av annen teknologi.
7) Levering over landegrensene av nettbaserte tjenester tilknyttet sendinger og videresendinger av radio- og fjernsynsprogrammer som kommer fra andre medlemsstater, bør forenkles ved å tilpasse den rettslige rammen for utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som er relevant for slik virksomhet. Denne tilpasningen bør gjøres ved å ta hensyn til finansieringen og produksjonen av kreativt innhold, særlig av audiovisuelle verk.
8) Dette direktivet bør omfatte tilknyttede nettbaserte tjenester som tilbys av et kringkastingsforetak, og som har et klart og underordnet forhold til kringkastingsforetakets sendinger. Disse tjenestene omfatter tjenester som gir tilgang til radio- og fjernsynsprogrammer på en strengt lineær måte samtidig med sendingen, og tjenester som gir tilgang innenfor et definert tidsrom etter sendingen til radio- og fjernsynsprogrammer som er sendt tidligere av kringkastingsforetaket, det vil si såkalte «tidsforskutte tjenester». I tillegg skal de tilknyttede nettbaserte tjenestene som omfattes av dette direktivet, omfatte tjenester som gir tilgang til materiale som beriker eller på annen måte utvider radio- og fjernsynsprogrammer som sendes av kringkastingsforetakene, herunder ved å gi forhåndsomtale av, utvide, supplere eller gjennomgå innholdet i det aktuelle programmet. Dette direktivet bør få anvendelse på tilknyttede nettbaserte tjenester som kringkastingsforetakene leverer til brukere sammen med kringkastingstjenester. Det bør også få anvendelse på tilknyttede nettbaserte tjenester som, samtidig som de har et klart og underordnet forhold til sendingen, kan være tilgjengelig for brukerne atskilt fra kringkastingstjenesten, uten at det er en forutsetning at brukerne skal ha tilgang til denne kringkastingstjenesten, for eksempel gjennom et abonnement. Dette berører ikke kringkastingsforetakenes frihet til å tilby slike tilknyttede nettbaserte tjenester gratis eller mot betaling. Tilgang til enkeltstående verk eller andre vernede arbeider som inngår i et radio- eller fjernsynsprogram, eller til verk eller andre vernede arbeider som ikke er knyttet til noe program som sendes av kringkastingsforetaket, for eksempel tjenester som gir tilgang til individuelle musikalske eller audiovisuelle verk, musikkalbum eller videoer, for eksempel bestillingsvideo, bør ikke høre inn under virkeområdet for tjenestene som omfattes av dette direktivet.
9) For å forenkle klareringen av rettigheter for levering av tilknyttede nettbaserte tjenester over landegrensene er det nødvendig å fastsette opprinnelseslandsprinsippet for utøvel-

---

3 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF av 22. mai 2001 om harmonisering av visse sider ved opphavsrett og beslektede rettigheter i informasjonssamfunnet (EFT L 167 av 22.6.2001, s. 10).

4 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/115/EF av 12. desember 2006 om utleie- og utlånsrett og om visse opphavsrettsbeslektede rettigheter på området immaterialrett (EUT L 376 av 27.12.2006, s. 28).

5 Rådsdirektiv 93/83/EØF av 27. september 1993 om samordning av visse bestemmelser om opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på satellittkringkasting og videresending via kabel (EFT L 248 av 6.10.1993, s. 15).

sen av opphavsrett og nærstående rettigheter som er relevante for handlinger som oppstår i forbindelse med levering av, tilgang til eller bruk av en tilknyttet nettbasert tjeneste. Dette prinsippet bør omfatte klarering av alle rettigheter som er nødvendige for at et kringkastingsforetak skal kunne overføre til eller gjøre tilgjengelig for allmennheten sine programmer når de leverer tilknyttede nettbaserte tjenester, herunder klarering av all opphavsrett og nærstående rettigheter til de verkene eller andre vernede arbeidene som brukes i programmene, for eksempel rettighetene til fonogrammer eller framføringer. Dette opprinnelseslandsprinsippet bør utelukkende få anvendelse på forholdet mellom rettighetshavere, eller enheter som representerer rettighetshavere, for eksempel kollektive forvaltningsorganisasjoner, og kringkastingsforetak, og bare med sikte på levering av, tilgang til eller bruk av en tilknyttet nettbasert tjeneste. Opprinnelseslandsprinsippet bør ikke få anvendelse på all senere overføring til allmennheten av verk eller andre vernede arbeider, over tråd eller trådløst, eller senere tilgjengeliggjøring for allmennheten av verk eller andre vernede arbeider, over tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt, eller senere eksemplarframstilling av verk eller andre vernede arbeider som inngår i den tilknyttede nettbaserte tjenesten.

10) Med tanke på de særlige forholdene med hensyn til finansierings- og lisensieringsordningene for visse audiovisuelle verk, som ofte er basert på territorielle lisenser med enerett, er det når det gjelder fjernsynsprogrammer, hensiktsmessig å begrense virkeområdet for opprinnelseslandsprinsippet fastsatt i dette direktivet til visse typer programmer. Disse typene programmer bør omfatte nyhets- og aktualitetsprogrammer og et kringkastingsforetaks egne produksjoner som utelukkende finansieres av foretaket selv, herunder dersom finansieringsmidlene som brukes av kringkastingsforetaket til dets produksjoner kommer fra offentlige midler. I dette direktivet bør det med kringkastingsforetaks egne produksjoner forstås produksjoner som utføres av et kringkastingsforetak ved bruk av dets egne ressurser, men ikke produksjoner som bestilles av kringkastingsforetaket hos produsenter som er uavhengige av kringkastingsforetaket, eller samproduksjoner. Av samme årsak bør opprinnelseslandsprinsippet i henhold til dette direktivet ikke få anvendelse på fjernsynssendinger av sportsbegivenheter. Opprinnelseslandsprinsippet bør få anvendelse bare dersom programmer brukes av kringkastingsforetaket i forbindelse med dets egne tilknyttede nettbaserte tjenester. Det bør ikke få anvendelse på lisensiering av et kringkastingsforetaks egne produksjoner til tredjeparter, herunder til andre kringkastingsforetak. Opprinnelseslandsprinsippet bør ikke påvirke rettighetshavernes og kringkastingsforetakenes frihet til å inngå avtale om begrensninger, herunder territoriale begrensninger, for utnyttingen av sine rettigheter i henhold til unionsretten.

11) Opprinnelseslandsprinsippet fastsatt i dette direktivet bør ikke medføre noen forpliktelse for kringkastingsforetakene til å overføre til eller gjøre tilgjengelig for allmennheten programmer i deres tilknyttede nettbaserte tjenester, eller til å levere slike tilknyttede nettbaserte tjenester i en annen medlemsstat enn den medlemsstaten der de har sitt hovedsete.

12) Ettersom leveringen av, tilgangen til eller bruken av en tilknyttet nettbasert tjeneste i henhold til dette direktivet anses å forekomme utelukkende i den medlemsstaten der kringkastingsforetaket har sitt hovedsete, mens den tilknyttede nettbaserte tjenesten faktisk kan leveres på tvers av landegrensene til andre medlemsstater, er det nødvendig å sikre at partene ved fastsettelse av det beløpet som skal betales for de aktuelle rettighetene, skal ta hensyn til alle sider ved den tilknyttede nettbaserte tjenesten, for eksempel tjenestens funksjoner, herunder hvor lenge programmene som inngår i tjenesten, er tilgjengelig på nettet, publikum, herunder publikum i den medlemsstaten der kringkastingsforetaket har sitt hovedsete, og i andre medlemsstater der man har tilgang til og bruker de tilknyttede nettbaserte tjenestene, samt hvilke språkversjoner som leveres. Det bør likevel være mulig å bruke særlige metoder for beregning av beløpet som skal betales for rettigheter som er underlagt opprinnelseslandsprinsippet, for eksempel metoder basert på de inntektene til kringkastingsforetaket som er generert av den nettbaserte tjenesten, som særlig brukes av radioselskaper.

13) I henhold til prinsippet om avtalefriheten vil det fortsatt være mulig å begrense utnyttingen av rettigheter som blir påvirket av opprinnelseslandsprinsippet fastsatt i dette direktivet, forutsatt at en slik begrensning er i samsvar med unionsretten.

14) Operatører av videresendingstjenester kan bruke forskjellige teknologier når de på en uendret og uavkortet måte samtidig videresender en opprinnelig overføring av radio- og fjernsynsprogrammer fra en annen medlemsstat til allmennheten. Operatører av videresendingstjenester kan på forskjellige måter få tilgang til de programbærende signalene fra kringkastingsforetak, som selv overfører disse signalene til allmennheten, for eksempel ved å fange opp signalene som overføres fra kringkastingsforetakene, eller ved å motta signalene direkte fra dem gjennom den tekniske prosessen med direkte injeksjon. Slike operatørers tjenester kan tilbys via satellitt, digitale bakkebaserte nett og mobile eller lukkede IP-baserte nett og lignende nett, eller gjennom internettilgangstjenester som definert i europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2015/2120[6]. Operatører av videresendingstjenester som bruker slike teknologier til sine videresendinger, bør derfor være omfattet av dette direktivet og dra nytte av ordningen som innfører obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning. For å sikre at det finnes tilstrekkelige beskyttelsestiltak mot ulovlig bruk av verk og andre vernede arbeider, noe som er særlig viktig når det gjelder tjenester som det betales for, bør videresendingstjenester som tilbys gjennom internettilgangstjenester, inngå i dette direktivets virkeområde bare dersom disse videresendingstjenestene leveres i et miljø der bare autoriserte brukere kan få tilgang til videresendingene, og der sikkerhetsnivået for innholdet er sammenlignbart med sikkerhetsnivået for innhold som overføres via kontrollerte nett, for eksempel kabel eller lukkede IP-baserte nett, der innholdet som overføres er kryptert. Disse kravene bør være gjennomførbare og tilstrekkelige.

15) For å kunne videresende opprinnelige overføringer av radio- og fjernsynsprogrammer må operatører av videresendingstjenester innhente tillatelse fra innehaverne av eneretten til å overføre verk eller andre vernede arbeider til allmennheten. For å gi operatørene av videresendingstjenester rettssikkerhet samt å utjevne ulikhetene i nasjonal rett med hensyn til slike videresendingstjenester, bør regler tilsvarende de som gjelder for videresending via kabel som definert i direktiv 93/83/EØF, få anvendelse. Reglene fastsatt i nevnte direktiv omfatter forpliktelsen til å utøve retten til å gi eller nekte tillatelse til en operatør av en videresendingstjeneste gjennom en kollektiv forvaltningsorganisasjon. I henhold til de nevnte reglene er retten til å gi eller nekte tillatelse som sådan intakt, og bare utøvelsen av denne retten er regulert i et visst omfang. Rettighetshaverne bør få et passende vederlag for videresendingen av deres verk og andre vernede arbeider. Ved fastsettelse av rimelige lisensieringsvilkår, herunder lisensavgiften, for videresending i samsvar med europaparlaments- og rådsdirektiv 2014/26/EU[7], bør det blant annet tas hensyn til den økonomiske verdien av utøvelsen av rettighetene i handelen, herunder verdien som tildeles for videresendingen. Dette bør ikke berøre den kollektive utøvelsen av retten til å få betalt et rimelig, samlet vederlag for utøvende kunstnere og fonogramprodusenter for overføring til allmennheten av kommersielle fonogrammer som fastsatt i artikkel 8 nr. 2 i direktiv 2006/115/EF, og direktiv 2014/26/EU, særlig dets bestemmelser om rettighetshavernes rettigheter med hensyn til valget av en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

16) Dette direktivet bør tillate at avtaler som inngås mellom en kollektiv forvaltningsorganisasjon og operatører av videresendingstjenester som er underlagt obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning i henhold til dette direktivet, utvides til å gjelde rettighetene til rettighetshavere som ikke er representert ved denne kollektive forvaltningsorganisasjonen, uten at disse rettighetshaverne tillates å unnta sine verk eller andre vernede arbeider fra anvendelsen av denne ordningen. I tilfeller der det er mer enn én kollektiv forvaltningsorganisasjon som forvalter rettighetene for den aktuelle kategorien for sitt territorium, bør det for det territoriet der operatøren av en videresendingstjeneste søker å klarere rettighetene for en videresending, være opp til medlemsstaten å bestemme hvilken kollektiv forvaltningsorganisasjon som har rett til å gi eller nekte tillatelse til videresending.

---

6 Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2015/2120 av 25. november 2015 om fastsettelse av tiltak for tilgang til et åpent internett og om endring av direktiv 2002/22/EF om leveringspliktige tjenester og brukerrettigheter i forbindelse med elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester og forordning (EU) nr. 531/2012 om gjesting i offentlige mobilkommunikasjonsnett i Unionen (EUT L 310 av 26.11.2015, s. 1).

7 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2014/26/EU av 26. februar 2014 om kollektiv forvalting av opphavsrett og nærstående rettar og multiterritoriell lisensiering av rettar til musikkverk for bruk på nettet i den indre marknaden (EUT L 84 av 20.3.2014, s. 72).

17) Eventuelle rettigheter som kringkastingsforetakene har til sine egne sendinger, herunder rettigheter til programinnholdet, bør ikke være omfattet av den obligatoriske kollektive rettighetsforvaltningen som gjelder for videresendinger. Operatører av videresendingstjenester har generelt et løpende forretningsforhold med kringkastingsforetak, og som følge av dette er identiteten til kringkastingsforetakene kjent for operatørene av videresendingstjenestene. Det er derfor relativt enkelt for disse operatørene å klarere rettighetene med kringkastingsforetakene. Operatørene av videresendingstjenester har følgelig ikke den samme byrden når de skal innhente de nødvendige lisensene fra kringkastingsforetakene som når de søker å innhente lisenser fra rettighetshavere til verk og andre vernede arbeider som inngår i radio- og fjernsynsprogrammene de videresender. Det er derfor ikke behov for å forenkle lisensieringsprosessen med hensyn til rettigheter som innehas av kringkastingsforetakene. Det er imidlertid nødvendig å sikre at kringkastingsforetak og operatører av videresendingstjenester som innleder forhandlinger, forhandler i god tro om lisenser til rettigheter for videresendinger omfattet av dette direktivet. Ved direktiv 2014/26/EU er det fastsatt lignende regler for kollektive forvaltningsorganisasjoner.

18) Reglene fastsatt i dette direktivet om rettighetene til videresending som utøves av kringkastingsforetakene for deres egne overføringer, bør ikke begrense rettighetshavernes mulighet til å overdra sine rettigheter til enten et kringkastingsforetak eller en kollektiv forvaltningsorganisasjon og derved få en direkte andel i det vederlaget som betales av operatøren av videresendingstjenesten.

19) Medlemsstatene bør kunne anvende reglene for videresending fastsatt i dette direktivet og i direktiv 93/83/EØF i situasjoner der både den opprinnelige overføringen og videresendingen finner sted på deres territorium.

20) For å sikre rettslig forutsigbarhet og opprettholde et høyt beskyttelsesnivå for rettighetshaverne bør det fastsettes at når kringkastingsforetakene overfører sine programbærende signaler ved direkte injeksjon bare til signaldistributørene uten å overføre programmene direkte til allmennheten, og signaldistributørene sender disse programbærende signalene til sine brukere slik at de kan se på eller lytte til programmene, anses det å foreligge bare én enkelt overføring til allmennheten, der både kringkastingsforetakene og signaldistributørene deltar med sine respektive bidrag. Kringkastingsforetakene og signaldistributørene bør derfor innhente tillatelse fra rettighetshaverne for sine spesifikke bidrag til den enkelte overføringen til allmennheten. Et kringkastingsforetaks og en signaldistributørs deltakelse i denne enkelte overføringen til allmennheten bør ikke medføre solidaransvar for kringkastingsforetaket og signaldistributøren for denne overføringen til allmennheten. Medlemsstatene bør på nasjonalt plan fortsatt fritt kunne fastsette ordningene for å innhente tillatelse til en slik enkelt overføring til allmennheten, herunder de relevante betalingene til de aktuelle rettighetshaverne, idet det tas hensyn til kringkastingsforetakets og signaldistributørens respektive utnytting av verkene og de andre vernede arbeidene i forbindelse med den enkelte overføringen til allmennheten. Signaldistributørene har i likhet med operatørene av videresendingstjenestene en stor byrde med hensyn til rettighetsklarering, unntatt når det gjelder rettigheter som innehas av kringkastingsforetakene. Medlemsstatene bør derfor ha mulighet til å fastsette at signaldistributørene skal kunne nyte godt av en ordning med obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning for sine sendinger på samme måte og i samme omfang som operatører av videresendingstjenester når det gjelder videresendinger som omfattes av direktiv 93/83/EØF og dette direktivet. Dersom signaldistributørene bare gir kringkastingsforetakene «tekniske midler», i henhold til rettspraksis ved Den europeiske unions domstol, for å sikre at sendingen mottas eller for å forbedre mottaket av sendingen, bør signaldistributørene ikke anses som deltakere i en overføring til allmennheten.

21) Når kringkastingsforetakene overfører sine programbærende signaler direkte til allmennheten, og dermed utfører en opprinnelig overføring, og samtidig også overfører disse signalene til andre organisasjoner gjennom den tekniske prosessen med direkte injeksjon, for eksempel for å sikre kvaliteten på signalene med sikte på videresending, utgjør disse andre organisasjonenes overføring en egen overføring til allmennheten atskilt fra den som utføres av kringkastingsforetaket. I slike situasjoner bør reglene for videresending fastsatt i dette direktiv og i direktiv 93/83/EØF, som endret ved dette direktivet, få anvendelse.

22) For å sikre effektiv kollektiv rettighetsforvaltning og nøyaktig fordeling av inntekter som er

samlet inn gjennom den obligatoriske ordningen for kollektiv forvaltning innført ved dette direktivet, er det viktig at de kollektive forvaltningsorganisasjonene holder god oversikt over medlemskap, lisenser og bruk av verk og andre vernede arbeider i samsvar med innsynskravene fastsatt i direktiv 2014/26/EU.

23) For å hindre at anvendelsen av opprinnelseslandsprinsippet omgås ved å forlenge gyldighetstiden til eksisterende avtaler om utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som er relevante for leveringen av en tilknyttet nettbasert tjeneste og tilgangen til eller bruken av denne tjenesten, må opprinnelseslandsprinsippet få anvendelse også på eksisterende avtaler, men med en overgangsperiode. I denne overgangsperioden bør prinsippet ikke få anvendelse på de eksisterende avtalene, slik at det om nødvendig er tid til å tilpasse dem i samsvar med dette direktivet. Det er også nødvendig å fastsette en overgangsperiode slik at kringkastingsforetakene, signaldistributørene og rettighetshaverne kan tilpasse seg de nye reglene om utnytting av verk og andre vernede arbeider ved direkte injeksjon, fastsatt i bestemmelsene i dette direktivet om overføring av programmer ved direkte injeksjon.

24) I samsvar med prinsippet om bedre regelverksutforming bør en gjennomgåelse av dette direktivet, herunder dets bestemmelser om direkte injeksjon, skje en viss tid etter at dette direktivet er trådt i kraft, for blant annet å vurdere dets fordeler for forbrukerne i Unionen, dets innvirkning på de kreative næringene i Unionen, og på nivået av investeringene i nytt innhold, og dermed også nytten med hensyn til større kulturelt mangfold i Unionen.

25) Dette direktivet er forenlig med de grunnleggende rettighetene og de prinsippene som er anerkjent i Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter. Selv om dette direktivet kan medføre et inngrep i utøvelsen av rettighetshavernes rettigheter, i den grad obligatorisk kollektiv forvaltning finner sted for utøvelsen av retten til overføring til allmennheten med hensyn til videresendingstjenester, er det nødvendig å fastsette anvendelsen av obligatorisk kollektiv forvaltning på en målrettet måte og å begrense den til bestemte tjenester.

26) Ettersom målet for dette direktivet, som er å fremme levering over landegrensene av tilknyttede nettbaserte tjenester for visse typer av programmer, og å forenkle videresending av radio- og fjernsynsprogrammer som kommer fra andre medlemsstater, ikke kan nås i tilstrekkelig grad av medlemsstatene og derfor på grunn av direktivets omfang og virkninger bedre kan nås på unionsplan, kan Unionen treffe tiltak i samsvar med nærhetsprinsippet som fastsatt i artikkel 5 i traktaten om Den europeiske union. I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet fastsatt i nevnte artikkel går dette direktivet ikke lenger enn det som er nødvendig for å nå disse målene. Når det gjelder levering over landegrensene av tilknyttede nettbaserte tjenester, pålegger ikke dette direktivet kringkastingsforetakene å levere slike tjenester over landegrensene. Dette direktivet pålegger heller ikke operatører av videresendingstjenester at radio- eller fjernsynsprogrammer som kommer fra andre medlemsstater, skal inngå i deres tjenester. Dette direktivet gjelder bare utøvelsen av visse videresendingsrettigheter i den grad som er nødvendig for å forenkle lisensieringen av opphavsrett og nærstående rettigheter for slike tjenester, og med hensyn til radio- og fjernsynsprogrammer som kommer fra andre medlemsstater.

27) I samsvar med den felles politiske erklæringen fra medlemsstatene og Kommisjonen av 28. september 2011 om forklarende dokumenter[8] har medlemsstatene forpliktet seg til at underretningen om innarbeidingstiltakene i berettigede tilfeller skal følges av ett eller flere dokumenter som forklarer sammenhengen mellom et direktivs bestanddeler og de tilsvarende delene av de nasjonale innarbeidingsdokumentene. Med hensyn til dette direktivet anser regelgiveren at oversendingen av slike dokumenter er berettiget.

VEDTATT DETTE DIREKTIVET:

Kapittel I

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 1

Formål

Dette direktivet fastsetter regler som har som mål å styrke grensekryssende tilgang til et større antall radio- og fjernsynsprogrammer ved å forenkle klareringen av rettigheter for levering av nettbaserte tjenester som er tilknyttet sending av visse typer radio- og fjernsynsprogrammer, og for videresending av radio- og fjernsynsprogrammer.

---

[8] EUT C 369 av 17.12.2011, s. 14.

Det fastsetter også regler for overføring av radio- og fjernsynsprogrammer via prosessen med direkte injeksjon.

Artikkel 2

Definisjoner

I dette direktivet menes med

1) «tilknyttet nettbasert tjeneste» en nettbasert tjeneste som består i at radio- eller fjernsynsprogrammer leveres til allmennheten av et kringkastingsforetak eller under dets kontroll og ansvar samtidig med eller i et definert tidsrom etter kringkastingsforetakets sending av disse programmene, samt alt materiale som er knyttet til en slik sending,
2) «videresending» all samtidig, uendret og uavkortet videresending, unntatt videresending via kabel som definert i direktiv 93/83/EØF, som er beregnet på å mottas av allmennheten, av en opprinnelig overføring fra en annen medlemsstat av radio- eller fjernsynsprogrammer som er beregnet på å mottas av allmennheten, dersom en slik opprinnelig overføring skjer over tråd eller trådløst, herunder via satellitt, men ikke ved nettbasert overføring, forutsatt at
   a) videresendingen utføres av en annen part enn kringkastingsforetaket som foretok den opprinnelige overføringen, eller under hvis kontroll og ansvar den opprinnelige overføringen ble gjort, uavhengig av hvordan den parten som utfører videresendingen får tilgang til de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket med sikte på videresending, og
   b) dersom videresendingen skjer via en internettilgangstjeneste som definert i artikkel 2 nr. 2 andre ledd i forordning (EU) 2015/2120, utføres den i et kontrollert miljø,
3) «kontrollert miljø» et miljø der en operatør av en videresendingstjeneste tilbyr sikker videresending til godkjente brukere,
4) «direkte injeksjon» en teknisk prosess der et kringkastingsforetak overfører sine programbærende signaler til en annen organisasjon enn et kringkastingsforetak på en slik måte at de programbærende signalene ikke er tilgjengelige for allmennheten under denne overføringen.

Kapittel II

Kringkastingsforetaks tilknyttede nettbaserte tjenester

Artikkel 3

Anvendelsen av opprinnelseslandsprinsippet på tilknyttede nettbaserte tjenester

1. Overføringer til allmennheten av verk eller andre vernede arbeider, over tråd eller trådløst, og tilgjengeliggjøring for allmennheten av verk eller andre vernede arbeider, over tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt, og som finner sted ved levering til allmennheten av
   a) radioprogrammer og
   b) fjernsynsprogrammer som er
      i) nyhets- og aktualitetsprogrammer, eller
      ii) kringkastingsforetakets fullt finansierte egenproduksjoner,

   i en tilknyttet nettbasert tjeneste av et kringkastingsforetak eller under dets kontroll og ansvar, samt eksemplarframstilling av slike verk eller andre vernede arbeider, som er nødvendige for levering av, tilgang til eller bruk av slike nettbaserte tjenester for de samme programmene, skal ved utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som er relevante for disse overføringene, anses å finne sted bare i den medlemsstaten der kringkastingsforetaket har sitt hovedsete.

   Bokstav b) i første ledd får ikke anvendelse på sendinger av sportsbegivenheter og verk og andre vernede arbeider som inngår i dem.
2. Når medlemsstatene fastsetter beløpet som skal betales for rettighetene som opprinnelseslandsprinsippet, som fastsatt i nr. 1, får anvendelse på, skal de sikre at partene tar hensyn til alle sider ved den tilknyttede nettbaserte tjenesten, for eksempel tjenestens funksjoner, herunder hvor lenge programmene som leveres i denne tjenesten, skal være tilgjengelige på nettet, publikum, og hvilke språkversjoner som tilbys.

   Første ledd utelukker ikke at beløpet som skal betales, beregnes på grunnlag av kringkastingsforetakets inntekter.
3. Opprinnelseslandsprinsippet fastsatt i nr. 1 skal ikke berøre rettighetshavernes og kringkastingsforetakenes frihet til å inngå avtale i samsvar med unionsretten for å begrense utnyttingen av slike rettigheter, herunder rettighetene i henhold til direktiv 2001/29/EF.

Kapittel III

Videresending av radio- og fjernsynsprogrammer

Artikkel 4

Utøvelse av rettighetene til videresending av andre rettighetshavere enn kringkastingsforetak

1. Videresending av programmer skal godkjennes av innehaverne av eneretten til overføring til allmennheten.

   Medlemsstatene skal sikre at rettighetshaverne kan utøve sin rett til å gi eller nekte tillatelse til videresending bare gjennom en kollektiv forvaltningsorganisasjon.
2. Dersom en rettighetshaver ikke har overdratt forvaltningen av rettigheten nevnt i nr. 1 andre ledd til en kollektiv forvaltningsorganisasjon, skal den kollektive forvaltningsorganisasjonen som forvalter rettigheter i samme kategori på territoriet til den medlemsstaten som operatøren av videresendingstjenesten søker å klarere rettigheter for en videresending for, anses å ha rett til å gi eller nekte tillatelse til videresending på denne rettighetshaverens vegne.

   Dersom imidlertid mer enn én kollektiv forvaltningsorganisasjon forvalter rettighetene i denne kategorien på territoriet til denne medlemsstaten, skal det for det territoriet der operatøren av en videresendingstjeneste søker å klarere rettigheter for en videresending, være opp til medlemsstaten å beslutte hvilken organisasjon for kollektiv rettighetsforvaltning som har rett til å gi eller nekte tillatelse til videresending.
3. Medlemsstatene skal sikre at en rettighetshaver har de samme rettighetene og forpliktelsene som følger av en avtale mellom en operatør av en videresendingstjeneste og én eller flere kollektive forvaltningsorganisasjoner som handler i henhold til nr. 2, som rettighetshavere som har bemyndiget denne eller disse kollektive forvaltningsorganisasjonene. Medlemsstatene skal også sikre at denne rettighetshaveren er i stand til å kreve disse rettighetene innen en frist som skal fastsettes av den berørte medlemsstaten, og som ikke skal være kortere enn tre år regnet fra datoen for videresendingen som inneholder vedkommendes verk eller andre vernede arbeider.

Artikkel 5

Utøvelse av rettighetene til videresending av kringkastingsforetak

1. Medlemsstatene skal sikre at artikkel 4 ikke får anvendelse på rettighetene til videresending som utøves av et kringkastingsforetak for dets egne overføringer, uavhengig av om de aktuelle rettighetene er kringkastingsforetakets egne eller er overdratt til det av andre rettighetshavere.
2. Medlemsstatene skal sikre at dersom kringkastingsforetak og operatører av videresendingstjenester innleder forhandlinger om tillatelse til videresending i henhold til dette direktivet, skal disse forhandlingene finne sted i god tro.

Artikkel 6

Mekling

Medlemsstatene skal sikre at det er mulig å be om bistand fra én eller flere meklere som fastsatt i artikkel 11 i direktiv 93/83/EØF, dersom det ikke er inngått noen avtale mellom den kollektive forvaltningsorganisasjonen og operatøren av en videresendingstjeneste, eller mellom operatøren av en videresendingstjeneste og kringkastingsforetaket om tillatelse til videresending av sendinger.

Artikkel 7

Videresending av en opprinnelig overføring som kommer fra samme medlemsstat

Medlemsstatene kan fastsette at reglene i dette kapittel og kapittel III i direktiv 93/83/EØF får anvendelse på situasjoner der både den opprinnelige overføringen og videresendingen finner sted på deres territorium.

Kapittel IV

Overføring av programmer ved direkte injeksjon

Artikkel 8

Overføring av programmer ved direkte injeksjon

1. Dersom et kringkastingsforetak ved direkte injeksjon overfører sine programbærende signaler til en signaldistributør uten at kringkastingsforetaket selv samtidig overfører disse programbærende signalene direkte til allmennheten, og signaldistributøren overfører disse programbærende signalene til allmennheten, skal kringkastingsforetaket og signaldistributøren anses for å delta i én enkelt overføring til allmennheten som de skal inn-

hente tillatelse til fra rettighetshaverne. Medlemsstatene kan fastsette ordninger for innhenting av tillatelse fra rettighetshaverne.

2. Medlemsstatene kan fastsette at artikkel 4, 5 og 6 i dette direktivet skal gjelde tilsvarende med nødvendige endringer for rettighetshavernes utøvelse av retten til å gi eller nekte tillatelse til signaldistributører for en overføring nevnt i nr. 1 som er utført med ett av de tekniske midlene nevnt i artikkel 1 nr. 3 i direktiv 93/83/EØF eller artikkel 2 nr. 2 i dette direktivet.

Kapittel V

Sluttbestemmelser

Artikkel 9

Endring av direktiv 93/83/EØF

I direktiv 93/83/EØF skal artikkel 1 nr. 3 lyde:

«3. I dette direktiv menes med «videresending via kabel» samtidig, uendret og uavkortet videresending via kabel eller mikrobølgesystem for mottak av allmennheten av en førstegangs overføring fra en annen medlemsstat, trådbasert eller trådløst, herunder via satellitt, av radio- eller fjernsynsprogrammer beregnet på å mottas av allmennheten, uavhengig av hvordan operatøren av en tjeneste for videresending via kabel får tilgang til de programbærende signalene fra kringkastingsforetaket med henblikk på videresending.»

Artikkel 10

Gjennomgåelse

1. Kommisjonen skal innen 7. juni 2025 foreta en gjennomgåelse av dette direktivet og framlegge de viktigste resultatene i en rapport til Europaparlamentet, Rådet og Den europeiske økonomiske og sosiale komité. Rapporten skal offentliggjøres og gjøres tilgjengelig for allmennheten på Kommisjonens nettsted.
2. Medlemsstatene skal i rett tid framlegge for Kommisjonen de opplysningene som er relevante og nødvendige for utarbeiding av rapporten nevnt i nr. 1.

Artikkel 11

Overgangsbestemmelser

Avtaler om utøvelsen av opphavsrett og nærstående rettigheter som er relevante for overføring til allmennheten av verk eller andre vernede arbeider, over tråd eller trådløst, og tilgjengeliggjøring for allmennheten av verk eller andre vernede arbeider, over tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt, som skjer i forbindelse med levering av en tilknyttet nettbasert tjeneste og ved eksemplarframstillingshandlinger som er nødvendige for levering av, tilgang til eller bruk av slik nettbasert tjeneste, og som er i kraft 7. juni 2021, skal være omfattet av artikkel 3 fra og med 7. juni 2023 dersom de utløper etter den datoen.

Tillatelser som innhentes for overføringer til allmennheten som hører inn under artikkel 8, og som er i kraft 7. juni 2021, skal være omfattet av artikkel 8 fra og med 7. juni 2025 dersom de utløper etter den datoen.

Artikkel 12

Innarbeiding i nasjonal rett

1. Medlemsstatene skal innen 7. juni 2021 sette i kraft de lovene og forskriftene som er nødvendige for å etterkomme dette direktivet. De skal umiddelbart underrette Kommisjonen om dette.

   Når disse bestemmelsene vedtas av medlemsstatene, skal de inneholde en henvisning til dette direktivet, eller det skal vises til direktivet når de kunngjøres. Nærmere regler for henvisningen fastsettes av medlemsstatene.
2. Medlemsstatene skal oversende Kommisjonen teksten til de viktigste internrettslige bestemmelsene som de vedtar på det området dette direktivet omhandler.

Artikkel 13

Ikrafttredelse

Dette direktivet trer i kraft den 20. dagen etter at det er kunngjort i *Den europeiske unions tidende*.

Artikkel 14

Adressater

Dette direktivet er rettet til medlemsstatene.

Utferdiget i Strasbourg 17. april 2019.

For Europaparlamentet	*For Rådet*
A. Tajani	G. Ciamba
President	*Formann*

Vedlegg 3

EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023 om endring av EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett)

EØS-KOMITEEN HAR –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, heretter kalt EØS-avtalen, særlig artikkel 98,

og ut fra følgende betraktninger:

1) Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF[1] skal innlemmes i EØS-avtalen.
2) EØS-avtalens vedlegg XVII bør derfor endres –

TRUFFET DENNE BESLUTNING:

Artikkel 1

I EØS-avtalens vedlegg XVII gjøres følgende endringer:

1. I nr. 9a (europaparlaments- og rådsdirektiv 96/9/EF) tilføyes følgende:
   «, endret ved:
   – **32019 L 0790**: Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 (EUT L 130 av 17.5.2019, s. 92).»
2. I nr. 9e (europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF) skal nytt strekpunkt lyde:
   «– **32019 L 0790**: Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 (EUT L 130 av 17.5.2019, s. 92).»
3. Etter nr. 9h (opphevet) tilføyes følgende:
   «9i. **32019 L 0790**: Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF (EUT L 130 av 17.5.2019, s. 92).

Direktivets bestemmelser skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasninger:

a) I artikkel 12 nr. 4 skal ordene 'bestemmelser i unionsretten' forstås som 'bestemmelser i EØS-avtalen'.
b) I artikkel 13 nr. 2, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '7. juni 2021' forstås som 'ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023'.
c) I artikkel 15 nr. 2 og artikkel 17 nr. 9 skal ordet 'unionsretten' forstås som 'EØS-avtalen'.
d) I artikkel 15 nr. 4, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '6. juni 2019' forstås som 'to år og én dag før ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023'.
e) I artikkel 26, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '7. juni 2021' forstås som 'ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023'.
f) I artikkel 27, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '7. juni 2022' forstås som 'ett år etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023'.
g) I artikkel 29 nr. 1, når det gjelder EFTA-statene, skal ordene '7. juni 2021' forstås som 'ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 333/2023 av 8. desember 2023'.»

Artikkel 2

Teksten til direktiv (EU) 2019/790 på islandsk og norsk, som vil bli kunngjort i EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*, skal gis gyldighet.

[1] EUT L 130 av 17.5.2019, s. 92.

Artikkel 3

Denne beslutning trer i kraft 9. desember 2023, forutsatt at alle meddelelser etter EØS-avtalens artikkel 103 nr. 1 er inngitt[2].

[2] Forfatningsrettslige krav angitt.

Artikkel 4

Denne beslutning skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*.

Utferdiget i Brussel 8. desember 2023.

For EØS-komiteen
Pascal Schafhauser
Formann

Vedlegg 4

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR

under henvisning til traktaten om Den europeiske unions virkemåte, særlig artikkel 53 nr. 1 og artikkel 62 og 114,

under henvisning til forslag fra Europakommisjonen,

etter oversending av utkast til regelverksakt til de nasjonale parlamentene,

under henvisning til uttalelse fra Den europeiske økonomiske og sosiale komité[1],

under henvisning til uttalelse fra Regionkomiteen[2],

etter den ordinære regelverksprosedyren[3] og

ut fra følgende betraktninger:

1) I traktaten om Den europeiske union (TEU) er det fastsatt at det skal opprettes et indre marked og innføres en ordning som sikrer at konkurransen på det indre marked ikke vris. Ytterligere harmonisering av medlemsstatenes lover om opphavsrett og nærstående rettigheter bør bidra til at disse målene nås.
2) De direktivene som er vedtatt på området opphavsrett og nærstående rettigheter, bidrar til et velfungerende indre marked, gir rettighetshaverne et høyt nivå av vern, forenkler klareringen av rettigheter og skaper en ramme der verk og andre vernede arbeider kan utnyttes. Denne harmoniserte rettslige rammen bidrar til å opprettholde et velfungerende indre marked og fremmer nyskaping, kreativitet, investering og produksjon av nytt innhold, også i det digitale miljøet, for å unngå at det indre marked fragmenteres. Det vernet som denne rettslige rammen gir, bidrar også til Unionens mål om å respektere og fremme kulturelt mangfold, samtidig som den felles europeiske kulturarven framheves. I henhold til artikkel 167 nr. 4 i traktaten om Den europeiske unions virkemåte skal Unionen ta kulturelle forhold i betraktning når den utøver sin virksomhet.
3) Den raske teknologiske utviklingen endrer stadig måten verk og andre vernede arbeider skapes, produseres, distribueres og utnyttes på. Det dukker stadig opp nye forretningsmodeller og nye aktører. Relevant regelverk må være framtidssikret slik at det ikke begrenser den teknologiske utviklingen. Målene og prinsippene som er fastsatt i Unionens opphavsrettslige ramme, er fremdeles gyldige. Imidlertid gjenstår det fortsatt rettslig usikkerhet for både rettighetshavere og brukere når det gjelder visse bruksområder, herunder bruk over landegrensene av verk og andre vernede arbeider i det digitale miljøet. Som angitt i kommisjonsmeldingen av 9. desember 2015 med tittelen «Towards a modern, more European copyright framework» er det på noen områder nødvendig å tilpasse og utfylle Unionens opphavsrettslige ramme, samtidig som det opprettholdes et høyt nivå for vern av opphavsrett og nærstående rettigheter. Dette direktivet fastsetter regler for å tilpasse visse unntak fra og avgrensninger i opphavsrett og nærstående rettigheter til digitale og grensekryssende miljøer, samt til tiltak for å forenkle visse lisensieringspraksiser, framfor alt, men ikke utelukkende, når det gjelder spredning av verk og andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, samt nettbasert tilgang til audiovisuelle verk på plattformer for bestillingsvideo med sikte på å sikre bredere tilgang til innhold. Det inneholder også regler for å forenkle bruken av innhold som ikke er vernet av opphavsrett. For å oppnå en velfungerende og rettferdig markedsplass for opphavsrett bør det også fastsettes regler om rettigheter til publikasjoner, om bruken av verk eller andre vernede arbeider av tilbydere av nettbaserte

---

1 EUT C 125 av 21.4.2017, s. 27.

2 EUT C 207 av 30.6.2017, s. 80.

3 Europaparlamentets holdning av 26. mars 2019 (ennå ikke offentliggjort i EUT) og rådsbeslutning av 15. april 2019.

tjenester som lagrer og gir tilgang til innhold som er lastet opp av brukere, om innsyn i opphaveres og utøvende kunstneres avtaler og om opphaveres og utøvende kunstneres vederlag samt en ordning for tilbakekalling av rettigheter som opphavere og utøvende kunstnere har overdratt på eksklusivt grunnlag.

4) Dette direktivet bygger på og utfyller reglene fastsatt i direktivene som gjelder på området, særlig europaparlaments- og rådsdirektiv 96/9/EF[4], 2000/31/EF[5], 2001/29/EF[6], 2006/115/EF[7], 2009/24/EF[8], 2012/28/EU[9] og 2014/26/EU[10].

5) På områdene forskning, nyskaping, utdanning og bevaring av kulturarv gjør digitalteknologien det mulig med nye former for bruk som ikke er klart omfattet av eksisterende unionsregler for unntak og avgrensninger. I tillegg vil valgfriheten i forbindelse med unntakene og avgrensningene fastsatt i direktiv 96/9/EF, 2001/29/EF og 2009/24/EF på disse områdene kunne ha negativ virkning på det indre markeds virkemåte. Dette er særlig relevant med hensyn til bruk over landegrensene, som blir stadig viktigere i det digitale miljøet. Derfor bør de gjeldende unntakene og avgrensningene i unionsretten som er relevante for vitenskapelig forskning, nyskaping, undervisning og bevaring av kulturarv, vurderes på nytt i lys av disse nye bruksområdene. Obligatoriske unntak eller avgrensninger med hensyn til bruk av tekst- og datautvinningsteknologier, illustrasjonsformål i forbindelse med undervisning i det digitale miljøet og bevaring av kulturarv, bør innføres. De eksisterende unntakene og avgrensningene i unionsretten bør fortsatt få anvendelse, herunder på tekst- og datautvinning, utdanning og bevaringsvirksomhet, så lenge de ikke begrenser virkeområdet for de obligatoriske unntakene eller avgrensningene som er fastsatt i dette direktivet, og som medlemsstatene må gjennomføre i egen nasjonal rett. Direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF bør derfor endres.

6) Unntakene og avgrensningene fastsatt i dette direktivet søker å oppnå en rimelig balanse mellom opphaveres og andre rettighetshaveres rettigheter og interesser på den ene side, og brukere på den annen side. De kan få anvendelse bare i visse særlige tilfeller som ikke strider mot normal utnytting av verk eller andre vernede arbeider, og som ikke fører til urimelig skade for rettighetshavernes legitime interesser.

7) Vernet av tekniske tiltak fastsatt i direktiv 2001/29/EF er fortsatt avgjørende for å sikre vern og effektiv utøvelse av rettighetene til opphavere og andre rettighetshavere i henhold til unionsretten. Et slikt vern bør opprettholdes samtidig som det sikres at bruk av tekniske tiltak ikke hindrer at unntakene og avgrensningene fastsatt i dette direktivet kan utnyttes. Rettighetshaverne bør ha mulighet til å sikre dette gjennom frivillige tiltak. De bør fortsatt fritt kunne velge den best egnede måten å gjøre de som er berettiget til unntakene og avgrensningene fastsatt i dette direktivet, i stand til å dra nytte av dem. I mangel av frivillige tiltak bør medlemsstatene treffe hensiktsmessige tiltak i samsvar med første ledd i artikkel 6 nr. 4 i direktiv 2001/29/EF, også dersom verk og andre vernede arbeider er gjort tilgjengelig for offentligheten gjennom bestillingstjenester.

8) Ny teknologi muliggjør automatisert datamaskinassistert analyse av informasjon i digital form, for eksempel tekst, lyd, bilder og data, vanligvis kjent som tekst- og datautvinning. Tekst- og datautvinning gjør det mulig å behandle store mengder informasjon med sikte på å skaffe ny kunnskap og å oppdage nye utviklingstrekk. Tekst- og datautvinningsteknologiene er utbredt i hele den digitale økonomien, men det er bredt anerkjent at tekst- og datautvinning særlig kan være til nytte for forskningsmiljøet og dermed støtte nyskaping. Slik teknologi er til nytte for universitetene og

---

4 Europaparlaments- og rådsdirektiv 96/9/EF av 11. mars 1996 om rettslig vern av databaser (EFT L 77 av 27.3.1996, s. 20).

5 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2000/31/EF av 8. juni 2000 om visse rettslige aspekter ved informasjonssamfunnstjenester, særlig elektronisk handel, i det indre marked (Direktivet om elektronisk handel) (EFT L 178 av 17.7.2000, s. 1).

6 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF av 22. mai 2001 om harmonisering av visse sider ved opphavsrett og beslektede rettigheter i informasjonssamfunnet (EFT L 167 av 22.6.2001, s. 10).

7 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/115/EF av 12. desember 2006 om utleie- og utlånsrett og om visse opphavsrettsbeslektede rettigheter på området immaterialrett (EUT L 376 av 27.12.2006, s. 28).

8 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2009/24/EF av 23. april 2009 om rettsleg vern av datamaskinprogram (EUT L 111 av 5.5.2009, s. 16).

9 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2012/28/EU av 25. oktober 2012 om ein viss tillaten bruk av hitteverk (EUT L 299 av 27.10.2012, s. 5).

10 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2014/26/EU av 26. februar 2014 om kollektiv forvalting av opphavsrett og nærståande rettar og multiterritoriell lisensiering av rettar til musikkverk for bruk på nettet i den indre marknaden (EUT L 84 av 20.3.2014, s. 72).

andre forskningsorganisasjoner, samt for kulturarvinstitusjoner, ettersom de også kan drive forskning i forbindelse med sin hovedvirksomhet. I Unionen kan imidlertid slike organisasjoner og institusjoner oppleve rettslig usikkerhet med hensyn til i hvilken grad de kan foreta tekst- og datautvinning av innhold. I visse tilfeller kan tekst- og datautvinning innebære handlinger som er vernet av opphavsretten, av sui generis-retten for databaser, eller begge, særlig eksemplarframstilling av verk eller andre vernede arbeider, uttrekk av innhold fra en database eller begge deler, som forekommer for eksempel når dataene normaliseres i prosessen med tekst- og datautvinning. Dersom det ikke foreligger noen unntak eller avgrensninger, kreves det tillatelse fra rettighetshaverne for å foreta slike handlinger.

9) Tekst- og datautvinning kan også utføres i forbindelse med rene fakta eller data som ikke er vernet av opphavsretten, og i slike tilfeller kreves det ikke tillatelse i henhold til bestemmelsene om opphavsrett. Det kan også forekomme tekst- og datautvinning som ikke innebærer eksemplarframstillingshandlinger, eller der eksemplarframstillingen hører inn under det obligatoriske unntaket for midlertidige eksemplarframstillingshandlinger fastsatt i artikkel 5 nr. 1 i direktiv 2001/29/EF, som fortsatt bør få anvendelse på tekst- og datautvinningsteknologi som ikke innebærer at det lages kopier utenfor virkeområdet for dette unntaket.

10) Unionsretten fastsetter visse unntak og avgrensninger som omfatter bruk til vitenskapelig forskning, som kan få anvendelse på tekst- og datautvinning. Disse unntakene og avgrensningene er valgfrie og ikke fullt ut tilpasset bruk av teknologi innenfor vitenskapelig forskning. Dersom forskere har lovlig tilgang til innhold, for eksempel gjennom abonnement på publikasjoner eller lisenser med åpen tilgang, kan lisensvilkårene utelukke tekst- og datautvinning. Ettersom forskning i stadig større grad drives ved hjelp av digital teknologi, er det en risiko for at Unionens konkurransemessige stilling som forskningsområde vil lide, med mindre det treffes tiltak for å ivareta den rettslige usikkerheten rundt tekst- og datautvinning.

11) Den rettslige usikkerheten rundt tekst- og datautvinning bør ivaretas ved å fastsette et obligatorisk unntak for universiteter og andre forskningsorganisasjoner samt for kulturarvinstitusjonene fra eneretten til eksemplarframstilling og fra retten til å hindre uttrekk fra en database. I tråd med Unionens eksisterende forskningspolitikk, som oppfordrer universiteter og forskningsinstitutter til å samarbeide med privat sektor, bør forskningsorganisasjonene også dra nytte av et slikt unntak når deres forskningsvirksomhet drives innenfor rammen av offentlig-private partnerskap. Selv om dette unntaket fortsatt bare bør gjelde for forskningsorganisasjonene og kulturarvinstitusjonene, bør de også kunne la sine private partnere foreta tekst- og datautvinning, herunder ved å bruke deres teknologiske verktøy.

12) Forskningsorganisasjonene i Unionen omfatter en lang rekke enheter hvis primære mål er å drive vitenskapelig forskning eller å gjøre dette samtidig som de tilbyr tjenester knyttet til utdanning. Begrepet «vitenskapelig forskning» i dette direktivet bør forstås som å dekke både naturvitenskap og humanistiske fag. På grunn av mangfoldet i slike enheter, er det viktig å ha en felles forståelse av hva en forskningsorganisasjon er. De bør for eksempel, i tillegg til universiteter og høyskoler eller andre institusjoner for høyere utdanning, også omfatte enheter som forskningsinstitutter og sykehus som driver med forskning. Til tross for at de har forskjellige juridiske former og strukturer, har forskningsorganisasjonene i medlemsstatene generelt til felles at de opptrer enten på ideelt grunnlag eller i forbindelse med en oppgave i allmennhetens interesse som er anerkjent av staten. En slik oppgave i allmennhetens interesse kan for eksempel gjenspeiles ved offentlig finansiering eller ved bestemmelser i nasjonal rett eller offentlige kontrakter. Omvendt bør organisasjoner ikke betraktes som forskningsorganisasjoner i henhold til dette direktivet dersom handelsforetak på grunn av strukturelle forhold, for eksempel i egenskap av å være aksjeeier eller medlem, har en avgjørende innflytelse på dem og gjør det mulig for slike foretak å utøve kontroll, noe som kan medføre preferanseadgang til forskningsresultater.

13) Kulturarvinstitusjoner bør forstås som å omfatte offentlig tilgjengelige biblioteker og museer, uavhengig av typen av verk eller andre vernede arbeider som de har i sine faste samlinger, samt arkiver, filmarkiver eller lydarkiver. De bør også forstås som å omfatte blant annet nasjonalbiblioteker og riksarkiver, og, når det gjelder deres arkiver og offentlig tilgjengelige biblioteker, utdanningsinstitusjoner, forskningsorganisasjoner og offentlige kringkastingsforetak.

14) Unntaket for tekst- og datautvinning bør få anvendelse på forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner, herunder personer som er knyttet til disse, med hensyn til innhold som de har lovlig tilgang til. Lovlig tilgang bør forstås som å omfatte tilgang til innhold basert på en politikk for åpen tilgang eller gjennom kontraktsregulerte ordninger mellom rettighetshavere og forskningsorganisasjoner eller kulturarvinstitusjoner, for eksempel abonnementer, eller på annen lovlig måte. Når det for eksempel gjelder abonnementer som tegnes av forskningsorganisasjoner eller kulturarvinstitusjoner, skal de personene som er knyttet til disse og omfattet av disse abonnementene, anses å ha lovlig tilgang. Lovlig tilgang bør også omfatte tilgang til innhold som er fritt tilgjengelig på internett.
15) Forskningsorganisasjonene og kulturarvinstitusjonene kan i visse tilfeller, for eksempel når det gjelder etterfølgende kontroll av resultater av vitenskapelig forskning, ha behov for å beholde kopier som er gjort i henhold til unntaket for å kunne utføre tekst- og datautvinning. I slike tilfeller skal kopiene lagres i et trygt miljø. Medlemsstatene bør stå fritt til å treffe beslutninger på nasjonalt plan og etter drøftinger med relevante berørte parter om ytterligere særlige ordninger for å beholde kopier, herunder muligheten til å utpeke betrodde organer til å lagre slike kopier. For å unngå å begrense anvendelsen av unntaket unødig, bør slike ordninger stå i forhold til og være begrenset til det som er nødvendig for å bevare kopiene på en trygg måte og hindre ulovlig bruk. Bruksområdene med henblikk på vitenskapelig forskning, unntatt tekst- og datautvinning, for eksempel vitenskapelig fagfellevurdering og felles forskning, bør der dette er relevant fortsatt være omfattet av unntaket eller avgrensningen fastsatt i artikkel 5 nr. 3 bokstav a) i direktiv 2001/29/EF.
16) På bakgrunn av det potensielt høye antallet anmodninger om tilgang til og nedlastinger av deres verk eller andre vernede arbeider, bør rettighetshaverne ha mulighet til å anvende tiltak når det foreligger en risiko for at sikkerheten og integriteten til deres systemer eller databaser kan settes i fare. Slike tiltak kan for eksempel brukes til å sikre at bare personer som har lovlig tilgang til dataene, får tilgang til dem, herunder gjennom validering av deres IP-adresse eller brukerautentisering. Disse tiltakene bør stå i forhold til risikoen, og bør ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å oppnå målet om å sikre systemets sikkerhet og integritet, og bør ikke undergrave en effektiv anvendelse av unntaket.
17) I lys av arten og omfanget av unntaket, som er begrenset til enheter som driver vitenskapelig forskning, vil en eventuell potensiell skadevirkning for rettighetshaverne ved dette unntaket være minimal. Medlemsstatene bør derfor ikke fastsette bestemmelser om kompensasjon til rettighetshavere når det gjelder bruk i henhold til unntakene for tekst- og datautvinning som innføres ved dette direktivet.
18) I tillegg til deres betydning i forbindelse med vitenskapelig forskning brukes teknikkene for tekst- og datautvinning i stort omfang av enheter både i privat og offentlig sektor for å analysere store mengder data på forskjellige områder og for forskjellige formål, herunder til offentlige tjenester, komplekse forretningsbeslutninger og utvikling av nye bruksområder eller ny teknologi. Rettighetshaverne bør fortsatt ha mulighet til å lisensiere ut bruken av sine verk eller andre vernede arbeider som faller utenfor virkeområdet for det obligatoriske unntaket fastsatt i dette direktivet for tekst- og datautvinning med henblikk på vitenskapelig forskning, og for de gjeldende unntakene og avgrensningene som er fastsatt i direktiv 2001/29/EF. Samtidig bør det tas hensyn til det faktum at brukerne av tekst- og datautvinning kan stå overfor rettslig usikkerhet med hensyn til om eksemplarframstillinger og uttrekk som gjøres med sikte på tekst- og datautvinning, kan utføres på verk eller andre vernede arbeider de har lovlig tilgang til, særlig dersom eksemplarframstillingene eller uttrekkene som gjøres med henblikk på den tekniske prosessen, ikke oppfyller alle vilkårene i det eksisterende unntaket for midlertidige eksemplarframstillingshandlinger fastsatt i artikkel 5 nr. 1 i direktiv 2001/29/EF. For å gi økt rettslig forutsigbarhet i slike tilfeller og fremme nyskaping også i privat sektor, bør dette direktivet på visse vilkår fastsette et unntak eller en avgrensning for eksemplarframstillinger og uttrekk av verk eller andre vernede arbeider med hensyn til tekst- og datautvinning, og tillate at kopier oppbevares så lenge som nødvendig for disse tekst- og datautvinningsformålene.

Dette unntaket eller denne avgrensningen bør bare få anvendelse dersom den tilgangsberettigede har lovlig tilgang til verket eller det andre vernede arbeidet, herunder når det er gjort tilgjengelig for allmennheten på internett, og i den grad rettighetshaverne ikke har forbe-

holdt seg retten til å lage eksemplarframstillinger og uttrekk for tekst- og datautvinning på hensiktsmessig måte. Når det gjelder innhold som er gjort offentlig tilgjengelig på internett, bør det bare anses som hensiktsmessig å forbeholde seg disse rettighetene ved bruk av maskinleselige metoder, herunder metadata og vilkårene for et nettsted eller en tjeneste. Annen bruk bør ikke berøres av om rettighetshaverne har forbeholdt seg rettigheter med henblikk på tekst- og datautvinning. I andre tilfeller kan det være hensiktsmessig å forbeholde seg rettigheter på andre måter, for eksempel ved avtaler eller en ensidig erklæring. Rettighetshaverne bør kunne treffe tiltak for å sikre at deres forbehold i denne forbindelse overholdes. Dette unntaket eller denne avgrensningen bør ikke berøre det obligatoriske unntaket for tekst- og datautvinning med sikte på vitenskapelig forskning fastsatt i dette direktivet, og de eksisterende unntakene for midlertidige eksemplarframstillingshandlinger fastsatt i artikkel 5 nr. 1 i direktiv 2001/29/EF.

19) Artikkel 5 nr. 3 bokstav a) i direktiv 2001/29/EF tillater medlemsstatene å innføre et unntak fra eller en avgrensning av retten til eksemplarframstilling, overføring til allmennheten og tilgjengeliggjøring for allmennheten av verk eller andre vernede arbeider på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og et selvvalgt tidspunkt, utelukkende til illustrasjonsformål i undervisning. I tillegg tillater artikkel 6 nr. 2 bokstav b) og artikkel 9 bokstav b) i direktiv 96/9/EF bruk av en database og uttrekk av en vesentlig del av databasens innhold til illustrasjonsformål i undervisning. Omfanget av disse unntakene eller avgrensningene med hensyn til deres digitale bruksområder er uklart. Dessuten er det heller ikke klart hvorvidt disse unntakene eller avgrensningene vil gjelde dersom det dreier seg om nettbasert undervisning eller fjernundervisning. Videre gir den eksisterende rettslige rammen ikke mulighet for virkning over landegrensene. Denne situasjonen kan hindre utviklingen av digitalt støttet undervisning og fjernundervisning. Derfor er det nødvendig å innføre et nytt obligatorisk unntak eller en ny avgrensning for å sikre at utdanningsinstitusjoner nyter godt av full rettssikkerhet når de bruker verk eller andre vernede arbeider i digital undervisning, herunder på nettet og på tvers av landegrensene.

20) Mens fjernundervisning og tverrnasjonale utdanningsprogrammer for det meste utarbeides på høyere utdanningsnivåer, brukes digitale verktøyer og ressurser i stadig økende grad på alle utdanningsnivåer, særlig for å forbedre og berike læringsopplevelsen. Unntaket eller avgrensningen fastsatt i dette direktivet bør derfor være til fordel for alle utdanningsinstitusjoner som er anerkjent av en medlemsstat, herunder i både grunnskole, videregående skole, yrkesrettet opplæring og høyere utdanning. Unntaket eller avgrensningen bør få anvendelse bare i den utstrekning bruken er berettiget ut fra det ikke-kommersielle formålet til den aktuelle undervisningsvirksomheten. Utdanningsinstitusjonens organisasjonsstruktur og finansieringsmåte bør ikke være avgjørende faktorer for å bestemme hvorvidt virksomhetens art er ikke-kommersiell.

21) Unntaket eller avgrensningen fastsatt i dette direktivet for bruk som bare tjener som illustrasjon i undervisning, bør anses å omfatte digital bruk av verk eller andre vernede arbeider for å støtte, berike eller utfylle undervisningen, herunder læringsaktiviteter. Distribusjonen av programvare som er tillatt i henhold til nevnte unntak eller avgrensning, bør begrenses til digital overføring av programvare. I de fleste tilfeller vil begrepet illustrasjon derfor innebære at bare deler eller uttrekk av verk brukes, og at dette ikke erstatter kjøp av materialer som hovedsakelig er beregnet for utdanningsmarkedet. Når unntaket eller avgrensningen gjennomføres, bør medlemsstatene med hensyn til de forskjellige typene av verk eller andre vernede arbeider på en balansert måte fortsatt stå fritt til å angi hvilken andel av et verk eller annet vernet arbeid som kan brukes utelukkende til illustrasjonsformål i undervisning. Bruk som er tillatt i henhold til unntaket eller avgrensningen, bør forstås som å omfatte særlige behov for tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne i forbindelse med illustrasjonsformål i undervisning.

22) Bruk av verk eller andre vernede arbeider i henhold til unntaket eller avgrensningen utelukkende til illustrasjonsformål i undervisning fastsatt i dette direktivet bør bare finne sted i forbindelse med undervisning og læringsaktiviteter som gjennomføres under ansvar av utdanningsinstitusjonene, herunder under eksamener eller undervisning som foregår utenfor utdanningsinstitusjonenes lokaler, for eksempel i museer, biblioteker eller andre kulturarvinstitusjoner, og bør være begrenset til det som er

nødvendig for formålet med slik virksomhet. Unntaket eller avgrensningen bør gjelde både bruk av verk eller andre vernede arbeider i klasserommet eller på andre arenaer ved hjelp av digitale hjelpemidler, for eksempel elektroniske whiteboard-tavler eller digitale innretninger som kan koples til internett, samt fjernbruk gjennom sikre elektroniske miljøer, for eksempel i forbindelse med nettbaserte kurs eller tilgang til undervisningsmateriell som utfyller et bestemt kurs. Sikre elektroniske miljøer bør forstås som digitale undervisnings- og læringsmiljøer der tilgangen til disse er begrenset til undervisningspersonalet på en utdanningsinstitusjon samt elever eller studenter som deltar i et studieprogram, særlig gjennom hensiktsmessige autentiseringsprosedyrer, herunder passordbasert autentisering.

23) Forskjellige ordninger basert på gjennomføringen av unntaket eller avgrensningen fastsatt i direktiv 2001/29/EF eller på lisensavtaler som dekker ytterligere bruksområder, er innført i en rekke medlemsstater for å forenkle bruken av verk og andre vernede arbeider til utdanningsformål. Slike ordninger er vanligvis blitt utarbeidet med hensyn til utdanningsinstitusjonenes behov og de forskjellige utdanningsnivåene. Selv om det er viktig å harmonisere virkeområdet for de nye obligatoriske unntakene eller avgrensningene i forbindelse med digital bruk og tverrnasjonal opplæringsvirksomhet, kan ordningene for gjennomføring variere fra én medlemsstat til en annen, i den grad de ikke hindrer effektiv anvendelse av unntaket eller avgrensningen eller bruk over landegrensene. Medlemsstatene bør for eksempel fortsatt stå fritt til å kreve at bruk av verk eller andre vernede arbeider er i samsvar med opphaveres og utøvende kunstneres rettigheter. Dette bør gi medlemsstatene mulighet til å bygge på de eksisterende avtalene som er inngått på nasjonalt plan. Særlig kan medlemsstatene beslutte å gjøre anvendelsen av unntaket eller avgrensningen helt eller delvis avhengig av tilgjengeligheten av egnede lisenser, som omfatter minst de samme bruksområdene som det som er tillatt i henhold til unntaket eller avgrensningen. Medlemsstatene bør sikre at dersom lisensene bare delvis omfatter bruksområdene som er tillatt i henhold til unntaket eller avgrensningen, er all annen bruk fortsatt underlagt unntaket eller avgrensningen.

Medlemsstatene kan for eksempel bruke denne ordningen til å gi forrang til lisenser for materiale som hovedsakelig er beregnet på utdanningsmarkedet eller lisenser for notehefter. For å unngå at det å gjøre unntaket avhengig av tilgjengeligheten av lisenser fører til rettslig usikkerhet eller en administrativ byrde for utdanningsinstitusjonene, bør de medlemsstatene som bruker en slik tilnærming, treffe konkrete tiltak for å sikre at lisensieringsordningene som muliggjør digital bruk av verk eller andre vernede arbeider til illustrasjonsformål i undervisning, er lett tilgjengelige, og at utdanningsinstitusjonene er kjent med at det finnes slike lisensieringsordninger. Slike lisensieringsordninger bør oppfylle behovene til utdanningsinstitusjonene. Det kan også utarbeides informasjonsverktøy for å sikre at eksisterende lisensieringsordninger er synlige. Slike ordninger kan for eksempel være basert på kollektiv lisensiering eller kollektive avtalelisenser for å unngå at utdanningsinstitusjonene må forhandle enkeltvis med rettighetshaverne. For å sikre rettssikkerheten bør medlemsstatene angi på hvilke vilkår en utdanningsinstitusjon kan bruke beskyttede verk eller andre vernede arbeider i henhold til nevnte unntak, og i motsatt fall, når den bør handle innenfor rammen av en lisensieringsordning.

24) Medlemsstatene bør fortsatt fritt kunne fastsette at rettighetshaverne skal motta rimelig kompensasjon for digital bruk av deres verk eller andre vernede arbeider i henhold til unntaket eller avgrensningen fastsatt i dette direktivet til illustrasjonsformål i undervisning. Ved fastsettelse av nivået for en rimelig kompensasjon bør det tas behørig hensyn til blant annet medlemsstatenes utdanningsmessige mål og hvilken skade rettighetshaverne lider. Medlemsstater som beslutter å fastsette en rimelig kompensasjon, bør oppfordre til bruk av systemer som ikke skaper en administrativ byrde for utdanningsinstitusjonene.

25) Kulturarvinstitusjonene arbeider med å bevare sine samlinger for framtidige generasjoner. En handling for å bevare et verk eller annet vernet arbeid i forbindelse med en kulturarvinstitusjons innsamling kan kreve en eksemplarframstilling og følgelig kreve godkjenning fra de relevante rettighetshaverne. Digital teknologi gir nye måter å bevare kulturarven i disse samlingene på, men de skaper også nye utfordringer. På bakgrunn av disse nye utfordringene er det nødvendig å tilpasse den eksisterende rettslige rammen ved å fastsette et obligatorisk unntak fra retten til

eksemplarframstilling for å gjøre det mulig for slike institusjoner å foreta slik bevaring.

26) Det faktum at det finnes forskjellige tilnærmingsmåter i medlemsstatene med hensyn til kulturarvinstitusjonenes eksemplarframstillingshandlinger for bevaringsformål hindrer slike institusjoners samarbeid over landegrensene, felles utnyttelse av bevaringsmetoder og opprettelse av grensekryssende nettverk for bevaringsformål i det indre marked, og fører til ineffektiv ressursbruk. Dette kan ha en negativ virkning på bevaring av kulturarv.

27) Medlemsstatene bør derfor være forpliktet til å fastsette et unntak for å tillate kulturarvinstitusjonene å framstille eksemplarer av verk og andre vernede arbeider som fast inngår i deres samlinger med sikte på bevaring, for eksempel i forbindelse med foreldet teknologi eller forringelse i opprinnelige støttestrukturer eller for å forsikre slike verk og andre vernede arbeider. Slike unntak bør tillate framstilling av kopier med relevant redskap, relevante midler eller relevant teknologi for bevaring, i ethvert format eller medium, i nødvendig antall, på et hvilket som helst tidspunkt i et verks eller annet vernet arbeids liv, og i den utstrekning som kreves for bevaringsformål. Eksemplarframstillingshandlinger som utføres av kulturarvinstitusjoner til andre formål enn bevaring av verk og andre vernede arbeider i deres faste samlinger, bør fortsatt være underlagt godkjenning fra rettighetshaverne, med mindre dette tillates ved andre unntak eller avgrensninger fastsatt i unionsretten.

28) Kulturarvinstitusjonene har ikke nødvendigvis nok tekniske midler eller sakkunnskap til å utføre de handlingene som kreves for å bevare sine samlinger selv, særlig i det digitale miljøet, og kan derfor måtte søke bistand fra andre kulturinstitusjoner og andre tredjeparter for dette formål. I henhold til unntaket for bevaringsformål fastsatt i dette direktivet bør kulturarvinstitusjonene kunne benytte seg av tredjeparter som opptrer på deres vegne og under deres ansvar, herunder slike som er etablert i andre medlemsstater, til å framstille eksemplarer.

29) Ved anvendelsen av dette direktivet bør verk og andre vernede arbeider anses for å være faste i samlingen til en kulturarvinstitusjon når eksemplarer av slike verk eller andre vernede arbeider eies eller innehas permanent av vedkommende institusjon, for eksempel som følge av overdragelse av eiendomsrett eller en lisensavtale, juridiske deponeringsforpliktelser eller ordninger for permanent oppbevaring.

30) Kulturarvinstitusjonene bør dra nytte av et klart rammeverk for digitalisering og spredning, herunder på tvers av landegrensene, av verk eller andre vernede arbeider som anses for ikke lenger å være i handelen i henhold til dette direktivet. De særlige kjennetegnene ved samlinger av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, og den mengden med verk og andre vernede arbeider som er involvert i massedigitaliseringsprosjekter, medfører at innhenting av forhåndsgodkjenning fra de enkelte rettighetshaverne kan være svært vanskelig. Dette kan for eksempel skyldes alderen på verk eller andre vernede arbeider, deres begrensede salgsverdi eller det faktum at de aldri var beregnet på kommersiell bruk, eller at de aldri har vært utnyttet kommersielt. Det er derfor nødvendig å fastsette tiltak for å forenkle visse bruksområder for verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, som fast inngår i samlingene til kulturarvinstitusjonene.

31) Alle medlemsstater bør ha rettslige ordninger som tillater at lisenser som er utstedt til kulturarvinstitusjoner av relevante og tilstrekkelig representative organisasjoner for kollektiv rettighetsforvaltning, for visse bruksområder for verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, også kan gjelde rettighetene til rettighetshavere som ikke har gitt en representativ kollektiv forvaltningsorganisasjon slik fullmakt. Det bør i henhold til dette direktivet være mulig at slike lisenser dekker alle medlemsstater.

32) Bestemmelsene om kollektiv lisensiering av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, som innføres ved dette direktivet, vil kanskje ikke gi noen løsning på alle tilfeller der kulturarvinstitusjonene får vanskeligheter med å innhente alle nødvendige tillatelser fra rettighetshavere for bruk av slike verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen. Dette kan for eksempel være tilfelle dersom det ikke foreligger noen praksis for kollektiv rettighetsforvaltning for en viss type verk eller andre vernede arbeider, eller dersom den relevante kollektive forvaltningsorganisasjonen ikke er tilstrekkelig representativ for kategorien av rettighetshavere og de aktuelle rettighetene. I slike særlige tilfeller bør det være mulig for kulturarvinstitusjonene å gjøre verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, som

fast inngår i deres samling, tilgjengelig på internett i alle medlemsstater i henhold til et harmonisert unntak fra eller en harmonisert avgrensning av opphavsretten og nærstående rettigheter. Det er viktig at bruk i henhold til slike unntak eller avgrensninger bare skjer når visse vilkår, særlig med hensyn til adgang til lisensieringsløsninger, er oppfylt. At det ikke foreligger noen avtale om lisensvilkårene, bør ikke tolkes som at det ikke finnes lisensieringsløsninger.

33) Medlemsstatene bør innenfor rammen som er fastsatt i dette direktivet, ha fleksibilitet med hensyn til valg av en bestemt type lisensieringsordning, for eksempel kollektive avtalelisenser eller forutsetninger om representasjon, som de innfører for kulturarvinstitusjonenes bruk av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, i samsvar med sine rettstradisjoner, praksis eller omstendighetene. Medlemsstatene bør også ha fleksibilitet når de skal bestemme hvilke krav de kollektive forvaltningsorganisasjonene skal oppfylle for å være tilstrekkelig representative, så lenge denne avgjørelsen bygger på fullmakt til å tillate lisensiering for den relevante formen for bruk fra et betydelig antall rettighetshavere innenfor den relevante typen av verk eller andre vernede arbeider. Medlemsstatene bør stå fritt til å fastsette særlige regler for tilfeller der mer enn én kollektiv forvaltningsorganisasjon er representativ for de relevante verkene eller de andre vernede arbeidene, der det for eksempel kreves felles lisenser eller en avtale mellom de aktuelle organisasjonene.

34) I forbindelse med disse lisensieringsordningene er det viktig med et strengt og velfungerende system for kollektiv rettighetsforvaltning. Direktiv 2014/26/EU fastsetter et slikt system, og dette systemet omfatter særlig regler for god styring, innsyn og rapportering samt regelmessig, rask og nøyaktig distribusjon og utbetaling av utestående beløp til de enkelte rettighetshaverne.

35) Egnede beskyttelsestiltak bør være tilgjengelig for alle rettighetshavere, som bør gis mulighet til å utelukke anvendelsen av lisensieringsordningene og av unntaket eller avgrensningen som innføres ved dette direktivet for bruk av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, i forbindelse med alle deres verk eller andre vernede arbeider, i forbindelse med alle lisenser eller all bruk i henhold til unntaket eller avgrensningen, i forbindelse med bestemte verk eller andre vernede arbeider, eller i forbindelse med bestemte lisenser eller bestemt bruk i henhold til unntaket eller avgrensningen, når som helst før eller i løpet av lisensperioden, eller før eller i løpet av bruken i henhold til unntaket eller avgrensningen. Vilkårene for disse lisensieringsordningene bør ikke påvirke deres praktiske relevans for kulturarvinstitusjonene. Dersom en rettighetshaver utelukker anvendelsen av slike ordninger eller slike unntak eller avgrensninger på ett eller flere verk eller andre vernede arbeider, er det viktig at all pågående bruk avsluttes innen en rimelig frist, og dersom bruken finner sted i henhold til en kollektiv lisens, at den kollektive forvaltningsorganisasjonen slutter å utstede lisenser som dekker den aktuelle bruken, så fort den er underrettet. En slik utelukkelse fra rettighetshavernes side bør ikke påvirke deres krav til vederlag for den faktiske bruken av et verk eller andre vernede arbeider i henhold til lisensen.

36) Dette direktivet berører ikke medlemsstatenes mulighet til å avgjøre hvem som skal ha rettslig ansvar for hvorvidt lisensieringen og bruken av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, oppfyller vilkårene fastsatt i dette direktivet, og hvorvidt de berørte partene oppfyller vilkårene for disse lisensene.

37) Idet det tas hensyn til spennvidden i verk og andre vernede arbeider som finnes i samlingene til kulturarvinstitusjonene, er det viktig at lisensieringsordningene og unntakene eller avgrensningene som er fastsatt i dette direktivet, er tilgjengelige og kan brukes i praksis for forskjellige typer av verk og andre vernede arbeider, herunder fotografier, programvare, fonogrammer, audiovisuelle verk og unike kunstverk, herunder dersom de aldri har vært kommersielt tilgjengelige. Verk som aldri har vært i handelen, kan omfatte plakater, brosjyrer, tidsskrifter eller audiovisuelle verk framstilt av amatører, men også upubliserte verk eller andre vernede arbeider, uten at dette berører andre gjeldende rettslige begrensninger, for eksempel nasjonale regler om ideelle rettigheter. Dersom et verk eller et annet vernet arbeid er tilgjengelig i noen av sine forskjellige versjoner, for eksempel senere utgaver av litterære verk og alternative versjoner av filmverk, eller i noen av sine forskjellige former, for eksempel et digitalt eller trykt format av samme verk, bør dette verket ikke anses som ikke lenger å være i handelen.

Omvendt bør kommersielt tilgjengelige bearbeidinger, herunder andre språkversjoner eller audiovisuelle bearbeidinger av et litterært verk, ikke utelukke et verk eller annet vernet arbeid fra å anses som ikke lenger å være i handelen på et bestemt språk. For å gjenspeile særtrekkene ved forskjellige typer av verk og andre vernede arbeider med hensyn til forskjellige måter å utgi og distribuere dem på, og for å forenkle bruken av disse ordningene, kan det måtte fastsettes særlige krav og framgangsmåter for den praktiske anvendelsen av disse lisensieringsordningene, for eksempel et krav om at det må ha gått en viss tid siden verket eller annet vernet arbeid første gang ble kommersielt tilgjengelig. Medlemsstatene bør rådføre seg med rettighetshavere, kulturarvinstitusjoner og kollektive forvaltningsorganisasjoner når de fastsetter slike krav og framgangsmåter.

38) Ved fastsettelse av hvorvidt verk eller andre vernede arbeider ikke lenger er i handelen, bør det gjøres en rimelig innsats for å vurdere deres tilgjengelighet for allmennheten i de vanlige handelskanalene, idet det tas hensyn til særtrekkene ved det aktuelle verket eller andre vernede arbeidet eller det aktuelle settet med verk eller andre vernede arbeider. Medlemsstatene bør stå fritt til å bestemme hvordan ansvaret for å gjøre denne rimelige innsatsen skal fordeles. Den rimelige innsatsen bør ikke måtte omfatte gjentatte handlinger over tid, men bør likevel innebære å ta hensyn til eventuell lett tilgjengelig dokumentasjon på at verk eller andre vernede arbeider vil bli tilgjengelige i de vanlige handelskanalene. Det bør bare kreves vurdering av hvert enkelt verk dersom det anses som rimelig i lys av tilgjengeligheten av relevante opplysninger, sannsynligheten for kommersiell tilgjengelighet og de forventede transaksjonsutgiftene. Kontroll av tilgjengeligheten av et verk eller annet vernet arbeid bør normalt foregå i medlemsstaten der kulturarvinstitusjonen er etablert, med mindre kontroll over landegrensene anses som rimelig, for eksempel i tilfeller der det foreligger lett tilgjengelig informasjon om at et litterært verk først ble utgitt på et bestemt språk i en annen medlemsstat. I mange tilfeller kan spørsmålet om hvorvidt et sett med verk eller andre vernede arbeider ikke lenger er i handelen, avgjøres ved hjelp av en forholdsmessig ordning, for eksempel ved å ta stikkprøver. Det at et verk eller annet vernet arbeid er begrenset tilgjengelig, for eksempel tilgjengelig i bruktbutikker, eller en teoretisk mulighet for at en lisens for et verk eller annet vernet arbeid kan innhentes, bør ikke innebære at det anses å være tilgjengelig for allmennheten i de vanlige handelskanalene.

39) Av hensyn til vennskapelig forståelse mellom nasjonene bør lisensieringsordningen og unntaket eller avgrensningen fastsatt i dette direktivet med hensyn til digitalisering og spredning av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, få anvendelse på sett med verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, dersom det foreligger dokumentasjon som tyder på at de i hovedsak består av verk eller andre vernede arbeider fra tredjeland, med mindre den aktuelle kollektive forvaltningsorganisasjonen er tilstrekkelig representativ for det aktuelle tredjelandet, for eksempel via en representasjonsavtale. Denne vurderingen kan baseres på den dokumentasjonen som er tilgjengelig etter at det er gjort en rimelig innsats for å avgjøre om verkene eller de andre vernede arbeidene ikke lenger er i handelen, uten at det er nødvendig å lete etter ytterligere dokumentasjon. Vurdering av hvert enkelt verk når det gjelder opprinnelsen til verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, bør bare kreves i den grad det også kreves for å gjøre en rimelig innsats for å avgjøre om de er kommersielt tilgjengelige.

40) Kulturarvinstitusjoner og kollektive forvaltningsorganisasjoner bør fritt kunne inngå avtale om lisensenes geografiske anvendelsesområde, herunder muligheten til å dekke alle medlemsstater, samt om lisensavgiften og tillatt bruk. Bruk som omfattes av slike lisenser, bør ikke ha økonomisk vinning som formål, herunder dersom eksemplarene distribueres av kulturarvinstitusjonen, for eksempel i reklamemateriell for en utstilling. Samtidig, ettersom digitaliseringen av kulturarvinstitusjonenes samlinger kan medføre betydelige investeringer, bør eventuelle lisenser som tildeles i henhold til ordningen fastsatt i dette direktivet, ikke hindre kulturarvinstitusjonene i å dekke lisenskostnadene og kostnadene ved digitalisering og spredning av verk eller andre vernede arbeider som er omfattet av lisensen.

41) Opplysninger om kulturarvinstitusjonenes pågående og framtidige bruk av verk og andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen på grunnlag av dette direktivet, og de ordningene som er innført for alle rettighetshavere for å utelukke anvendelsen av lisenser

eller av unntaket eller avgrensningen for deres verk eller andre vernede arbeider, bør være tilstrekkelig offentliggjort både før og under bruk, i henhold til en lisens eller i henhold til unntaket eller avgrensningen, etter hva som er relevant. Slik offentliggjøring er særlig viktig ved bruk over landegrensene i det indre marked. Det er derfor hensiktsmessig å opprette en felles offentlig tilgjengelig nettportal for Unionen for å gjøre disse opplysningene tilgjengelige for allmennheten i et rimelig tidsrom før bruk finner sted. En slik portal bør gjøre det lettere for rettighetshavere å utelukke anvendelsen av lisenser eller av unntaket eller avgrensningen for deres verk eller andre vernede arbeider. I henhold til europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 386/2012[11], er Den europeiske unions myndighet for immaterialrett tildelt visse oppgaver og en viss virksomhet, som skal finansieres ved hjelp av myndighetens egne budsjettmidler og med sikte på å forenkle og støtte virksomheten til de nasjonale myndigheter, privat sektor og Unionens institusjoner i kampen mot, herunder forebygging av, krenkelse av immaterialrettighetene. Det er derfor hensiktsmessig å la denne myndigheten opprette og forvalte portalen som skal gjøre slike opplysninger tilgjengelige.

I tillegg til å gjøre opplysningene tilgjengelige gjennom portalen, vil det i konkrete tilfeller kunne være nødvendig å treffe ytterligere opplysningstiltak for å øke bevisstheten om dette hos de berørte rettighetshaverne, for eksempel ved bruk av ytterligere kommunikasjonskanaler for å nå et større publikum. Nødvendigheten, arten og den geografiske dekningen av de ytterligere opplysningstiltakene bør avhenge av særtrekkene ved de relevante verkene eller andre vernede arbeidene som ikke lenger er i handelen, lisensvilkårene eller den formen for bruk som er omfattet av unntaket eller avgrensningen, og eksisterende praksis i medlemsstatene. Opplysningstiltakene bør være virkningsfulle, uten at det skal være nødvendig å måtte underrette hver enkelt rettighetshaver.

42) For å sikre at lisensieringsordningene fastsatt i dette direktivet for verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, er relevante og fungerer korrekt, at rettighetshaverne har tilstrekkelig vern, at lisensene er behørig offentliggjort og at rettssikkerheten er sikret med hensyn til representativiteten til de kollektive forvaltningsorganisasjonene og kategoriseringen av verk, bør medlemsstatene fremme sektorspesifikk dialog mellom berørte parter.

43) Tiltakene fastsatt i dette direktivet for å forenkle den kollektive lisensieringen av rettigheter til verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, og som fast inngår i samlingene til kulturarvinstitusjonene, bør ikke berøre bruken av slike verk eller andre vernede arbeider som er omfattet av unntak og avgrensninger fastsatt i unionsretten, eller av andre lisenser med en utvidet virkning, dersom slik lisensiering ikke bygger på hvorvidt de omfattede verkene eller vernede arbeidene ikke lenger er i handelen. Disse tiltakene bør heller ikke berøre nasjonale ordninger for bruk av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, på grunnlag av lisenser mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og andre brukere enn kulturarvinstitusjoner.

44) Ordninger for kollektiv lisensiering med utvidet virkning gjør at en kollektiv forvaltningsorganisasjon kan tilby lisenser som et organ for kollektiv lisensiering på vegne av rettighetshaverne, uavhengig av om de har gitt organisasjonen tillatelse til å gjøre dette. Systemer som bygger på ordninger som for eksempel kollektive avtalelisenser, juridiske mandater eller forutsetninger om representasjon, er en veletablert praksis i flere medlemsstater, og kan brukes på forskjellige områder. En fungerende opphavsrettslig ramme som fungerer for alle parter, krever at det finnes forholdsmessige, rettslige ordninger for lisensiering av verk eller andre vernede arbeider. Medlemsstatene bør derfor kunne bruke løsninger som gjør det mulig for kollektive forvaltningsorganisasjoner å tilby lisenser som omfatter et potensielt stort antall verk eller andre vernede arbeider for visse former for bruk, og å fordele inntektene fra slike lisenser til rettighetshaverne, i samsvar med direktiv 2014/26/EU.

45) Med tanke på arten av visse bruksområder og den vanligvis store mengden verk eller andre vernede arbeider som er involvert, er transaksjonsutgiftene ved klarering av individuelle

[11] Europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 386/2012 av 19. april 2012 om tildeling av oppgåver til Kontoret for harmonisering i den indre marknaden (varemerke og mønster) i samband med handheving av immaterialrettar, medrekna samling av representantar frå den offentlege og private sektoren i eit europeisk senter for observasjon av krenking av immaterialrettar (EUT L 129 av 16.5.2012, s. 1).

rettigheter med hver enkelt berørt rettighetshaver uoverkommelig høye. Uten effektive kollektive lisensieringsordninger er det som følge av dette usannsynlig at alle transaksjoner på de aktuelle områdene som kreves for å muliggjøre bruken av slike verk eller andre vernede arbeider, vil finne sted. Kollektive avtalelisenser fra kollektive forvaltningsorganisasjoner og lignende ordninger kan gjøre det mulig å inngå avtaler på de områdene der kollektiv lisensiering basert på tillatelser fra rettighetshaverne ikke gir noen uttømmende løsning for å dekke alle verk eller andre vernede arbeider som skal brukes. Slike ordninger utfyller kollektiv rettighetsforvaltning basert på individuell tillatelse fra rettighetshaverne, idet det gir brukerne full rettssikkerhet i visse tilfeller. Samtidig gir de rettighetshaverne en mulighet til å dra nytte av den legitime bruken av deres verk.

46) Med tanke på den økende betydningen av muligheten til å tilby fleksible lisensieringsordninger i den digitale tidsalderen og den økende bruken av slike ordninger bør medlemsstatene kunne fastsette lisensieringsordninger som gjør det mulig for kollektive forvaltningsorganisasjoner å inngå lisensavtaler på frivillig grunnlag, uavhengig av om alle rettighetshavere har gitt organisasjonen tillatelse til å gjøre dette. Medlemsstatene bør ha mulighet til å opprettholde og innføre slike ordninger i samsvar med deres nasjonale tradisjoner, praksis eller omstendigheter, med forbehold for beskyttelsestiltakene fastsatt i dette direktivet og i samsvar med unionsretten og Unionens internasjonale forpliktelser. Disse ordningene bør bare gjelde på territoriet til den berørte medlemsstaten, med mindre annet er fastsatt i unionsretten. Medlemsstatene bør ha fleksibilitet til å velge den bestemte typen ordning som gjør at lisenser for verk eller andre vernede arbeider kan utvides til rettighetene til rettighetshavere som ikke har gitt tillatelse til organisasjonen som inngår avtalen, forutsatt at en slik ordning er i samsvar med unionsretten, herunder reglene for kollektiv rettighetsforvaltning fastsatt i direktiv 2014/26/EU. Særlig bør slike ordninger også sikre at artikkel 7 i direktiv 2014/26/EU får anvendelse på rettighetshavere som ikke er medlemmer i organisasjonen som inngår avtalen. Slike ordninger kan omfatte kollektive avtalelisenser, juridiske mandater og forutsetninger om representasjon. Bestemmelsene i dette direktivet om kollektiv lisensiering bør ikke berøre medlemsstatenes eksisterende mulighet til å anvende obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning eller andre kollektive lisensieringsordninger med utvidet virkning, for eksempel den som er angitt i artikkel 3 i rådsdirektiv 93/83/EØF[12].

47) Det er viktig at ordninger for kollektiv lisensiering med utvidet virkning bare anvendes på veldefinerte bruksområder, der innhenting av tillatelse fra rettighetshavere på individuelt grunnlag vanligvis er så byrdefullt og upraktisk at det gjør den påkrevde lisensieringstransaksjonen, det vil si en transaksjon som omfatter en lisens som dekker alle berørte rettighetshavere, lite sannsynlig som følge av arten av bruken eller de aktuelle typene verk eller andre vernede arbeider. Slike ordninger bør bygge på objektive, åpne og ikke-diskriminerende kriterier med hensyn til behandling av rettighetshaverne, herunder rettighetshavere som ikke er medlemmer av den kollektive forvaltningsorganisasjonen. Særlig bør det faktum at berørte rettighetshavere ikke er borgere eller personer bosatt i eller etablert i medlemsstaten til brukeren som søker om lisens, ikke i seg selv være noen begrunnelse for å vurdere klareringen av rettigheter som så byrdefull og upraktisk at det berettiger bruk av slike ordninger. Det er like viktig at den lisensierte bruken verken har ugunstig virkning på den økonomiske verdien av de relevante rettighetene eller fratar rettighetshaverne betydelige kommersielle fordeler.

48) Medlemsstatene bør sikre at det finnes tilstrekkelige beskyttelsestiltak til å verne de legitime interessene til rettighetshavere som ikke har gitt tillatelse til organisasjonen som tilbyr lisensen, og at disse beskyttelsestiltakene anvendes på en ikke-diskriminerende måte. For å begrunne den utvidede virkningen av ordningen, bør særlig slike organisasjoner, på grunnlag av tillatelser fra rettighetshaverne, være tilstrekkelig representative for de typene verk eller andre vernede arbeider og de rettighetene som er omfattet av lisensen. Medlemsstatene bør fastsette hvilke krav som skal oppfylles av disse organisasjonene for at de skal kunne anses som tilstrekkelig representative, idet det tas hensyn til hvilken kategori av rettigheter som forvaltes av organisa-

[12] Rådsdirektiv 93/83/EØF av 27. september 1993 om samordning av visse bestemmelser om opphavsrett og nærstående rettigheter som får anvendelse på satellittkringkasting og videresending via kabel (EFT L 248 av 6.10.1993, s. 15).

sjonen, organisasjonens evne til å forvalte rettighetene effektivt, hvilken kreativ sektor den driver sin virksomhet i, og om organisasjonen omfatter et betydelig antall rettighetshavere til den relevante typen verk eller andre vernede arbeider som har gitt fullmakt til å tillate lisensiering for den relevante formen for bruk i samsvar med direktiv 2014/26/EU. For å gi rettslig forutsigbarhet og sikre at det er tillit til ordningene, bør medlemsstatene kunne bestemme hvem som skal ha juridisk ansvar med hensyn til de bruksområdene som er godkjent i lisensavtalen. Likebehandling bør sikres for alle rettighetshavere hvis verk utnyttes i henhold til lisensen, herunder særlig med hensyn til tilgang til opplysninger om lisensiering og fordeling av vederlag. Opplysningstiltakene bør ha virkning gjennom hele lisensens varighet og bør ikke innebære en uforholdsmessig stor administrativ byrde for brukerne, de kollektive forvaltningsorganisasjonene eller rettighetshaverne, og det skal ikke være nødvendig å måtte underrette hver enkelt rettighetshaver.

For å sikre at rettighetshaverne enkelt kan få tilbake kontrollen over sine verk og hindre bruk som ville være til skade for deres interesser, er det viktig at rettighetshaverne får en faktisk mulighet til å utelukke anvendelsen av slike ordninger på sine verk eller andre vernede arbeider for all bruk og alle verk eller andre vernede arbeider, eller for bestemte bruksområder og bestemte verk eller andre vernede arbeider, herunder før det inngås en lisensavtale og i løpet av lisensperioden. I slike tilfeller bør eventuell pågående bruk opphøre innen en rimelig frist. En slik utelukkelse av rettighetshavere bør ikke påvirke deres krav til vederlag for den faktiske bruken av et verk eller andre vernede arbeider i henhold til lisensen. Medlemsstatene bør også kunne beslutte at det er behov for ytterligere tiltak for å beskytte rettighetshaverne. Slike ytterligere tiltak kan for eksempel omfatte å fremme utveksling av opplysninger mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og andre berørte parter i hele Unionen for å øke bevisstheten om slike ordninger og den muligheten rettighetshaverne har til å utelukke sine verk eller andre vernede arbeider fra disse ordningene.

49) Medlemsstatene bør sikre at formålet med og omfanget av en lisens som er gitt som følge av ordningene med kollektiv lisensiering med utvidet virkning, samt mulige bruksområder, alltid bør være nøye og klart definert i lovgivningen eller, dersom underliggende lovgivning er en generell bestemmelse, i lisensieringspraksisen som anvendes som følge av slike generelle bestemmelser, eller i de tillatelsene som gis. Muligheten til å forvalte en lisens i henhold til slike ordninger bør også begrenses til kollektive forvaltningsorganisasjoner som er underlagt nasjonal rett som gjennomfører direktiv 2014/26/EU.

50) Med tanke på de forskjellige tradisjonene og erfaringene i forbindelse med ordningene for kollektiv lisensiering med utvidet virkning på tvers av medlemsstatene og deres anvendelse på rettighetshavere uavhengig av deres statsborgerskap eller bostedsstat, er det viktig å sikre innsyn og dialog på unionsplan om den praktiske virkemåten til slike ordninger, herunder med hensyn til hvor effektive beskyttelsestiltakene for rettighetshaverne er, hvor anvendelige slike ordninger er, deres virkning på rettighetshavere som ikke er medlemmer av den kollektive forvaltningsorganisasjonen, eller på rettighetshavere som er borgere eller personer bosatt i en annen medlemsstat, og virkningen på tjenesteytingen over landegrensene, herunder det mulige behovet for å fastsette regler for å gi slike ordninger grensekryssende virkning på det indre marked. For å sikre innsyn bør opplysninger om bruken av slike ordninger i henhold til dette direktivet offentliggjøres regelmessig av Kommisjonen. Medlemsstater som har innført slike ordninger, bør derfor underrette Kommisjonen om relevante nasjonale bestemmelser og deres anvendelse i praksis, herunder virkeområdet for og typene av lisensiering som er innført på grunnlag av generelle bestemmelser, omfanget av lisensieringen og de kollektive forvaltningsorganisasjonene som er involvert. Slike opplysninger bør drøftes med medlemsstatene i kontaktutvalget nedsatt ved artikkel 12 nr. 3 i direktiv 2001/29/EF. Kommisjonen bør offentliggjøre en rapport om bruken av slike ordninger i Unionen og deres virkning på lisensiering og rettighetshavere, om spredning av kulturinnhold og om tjenesteytingen over landegrensene innenfor kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter, samt om virkningen på konkurransen.

51) Bestillingsvideotjenester har potensial til å spille en avgjørende rolle når det gjelder spredning av audiovisuelle verk i hele Unionen. Tilgjengeligheten av slike verk, særlig europeiske verk, er imidlertid fortsatt begrenset i bestillingsvideotjenestene. Det kan være

vanskelig å inngå avtaler om nettbasert utnytting av slike verk på grunn av spørsmål knyttet til lisensieringen av rettigheter. Slike problemer kan for eksempel oppstå dersom innehaveren av rettigheter for et gitt territorium har liten økonomisk interesse i å utnytte et verk på nettet og ikke lisensierer nettrettighetene eller holder dem tilbake, noe som kan føre til at audiovisuelle verk fortsatt vil være utilgjengelige på bestillingsvideotjenestene. Andre problemer kan dreie seg om tidsrammen for utnyttingen.

52) For å forenkle lisensieringen av rettigheter til audiovisuelle verk i bestillingsvideotjenestene bør medlemsstatene pålegges å sikre en forhandlingsordning som gjør at parter som er villige til å inngå en avtale, kan få bistand fra et upartisk organ eller av én eller flere meklere. For dette formål bør medlemsstatene ha mulighet til enten å opprette et nytt organ eller benytte et eksisterende organ som oppfyller vilkårene fastsatt i dette direktivet. Medlemsstatene bør kunne utpeke ett eller flere vedkommende organer eller én eller flere meklere. Organet eller meklerne bør møte partene og bistå i forhandlingene ved å gi faglige, upartiske og eksterne råd. Dersom en forhandling omfatter parter fra forskjellige medlemsstater, og dersom disse partene beslutter å benytte forhandlingsordningen, bør begge parter på forhånd bli enige om hvilken som er vedkommende medlemsstat. Organet eller meklerne kan møte partene for å forenkle starten av forhandlingene, eller de kan møte dem i løpet av forhandlingene for å gjøre det enklere å inngå en avtale. Deltakelse i den nevnte forhandlingsordningen og etterfølgende avtaleinngåelse bør være frivillig og bør ikke berøre partenes avtalefrihet. Medlemsstatene bør stå fritt til å treffe beslutning om den særlige virkemåten for forhandlingsordningen, herunder tidsplanen for og varigheten av bistanden til forhandlingene og betaling av kostnadene. For å sikre en effektiv forhandlingsordning bør medlemsstatene sikre at den administrative og økonomiske byrden forblir forholdsmessig. Uten at det er en forpliktelse for medlemsstatene, bør de oppfordre til dialog mellom representative organisasjoner.

53) Når vernetiden for et verk er utløpt, går det over til å ha falt i det fri, og de rettighetene som Unionens opphavsrett gir i forbindelse med dette verket, opphører. Innenfor billedkunst bidrar spredning av tro eksemplarframstillinger av verk som har falt i det fri, til tilgang til og fremme av kultur samt tilgang til kulturarv. I det digitale miljøet er vern av slike eksemplarframstillinger gjennom opphavsrett eller nærstående rettigheter uforenlig med utløpet av det opphavsrettslige vernet av verkene. I tillegg gir forskjellene mellom de nasjonale lovene om opphavsrett som regulerer vernet av slike eksemplarframstillinger, rom for rettslig usikkerhet og påvirker spredningen over landegrensene av billedkunst som har falt i det fri. Visse eksemplarframstillinger av billedkunst som har falt i det fri, bør derfor ikke være vernet av opphavsretten eller nærstående rettigheter. Alt dette bør ikke hindre kulturarvinstitusjoner i å selge eksemplarframstillinger, for eksempel postkort.

54) En fri og mangfoldig presse er avgjørende for å sikre journalistikk av god kvalitet og borgernes tilgang til informasjon. Dette er et grunnleggende bidrag til offentlig debatt og et velfungerende demokratisk samfunn. Bred tilgang til pressepublikasjoner på nettet har ført til oppbygging av nye nettbaserte tjenester, for eksempel nyhetsaggregatorer eller medieovervåkingstjenester, der gjenbruk av pressepublikasjoner utgjør en viktig del av deres forretningsmodeller og er en inntektskilde. Utgiverne av pressepublikasjoner har problemer med å lisensiere den nettbaserte bruken av sine publikasjoner til tilbyderne av denne typen tjenester, og det gjør det vanskelig for dem å tjene inn igjen sine investeringer. Under forhold der utgivere av pressepublikasjoner ikke anerkjennes som rettighetshavere, er det ofte komplekst og ineffektivt å lisensiere og håndheve rettigheter til pressepublikasjoner som brukes på nettet av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester i det digitale miljøet.

55) Utgivernes organisatoriske og finansielle bidrag til produksjon av pressepublikasjoner må anerkjennes og fremmes ytterligere for å sikre bærekraften i forlagsbransjen og dermed fremme tilgjengeligheten av pålitelig informasjon. På unionsplan er det derfor nødvendig å fastsette et harmonisert rettslig vern for pressepublikasjoner ved nettbasert bruk av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester som gjør at eksisterende opphavsrettsregler i unionsretten som får anvendelse på enkeltpersoners private eller ikke-kommersielle bruk av pressepublikasjoner, ikke berøres, herunder dersom slike brukere deler pressepublikasjoner på nettet. Et slikt vern bør effektivt sikres gjennom innføring i unionsretten av nærstående rettigheter til opphavsretten for eksem-

plarframstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten av pressepublikasjoner fra utgivere som er etablert i en medlemsstat, når det gjelder nettbasert bruk av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester i henhold til europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2015/1535[13]. Det rettslige vernet for pressepublikasjoner fastsatt i dette direktivet bør være til nytte for utgivere som er etablert i en medlemsstat og har sitt vedtektsbestemte sete, sin hovedadministrasjon eller sitt hovedforetak i Unionen.

Begrepet utgiver av pressepublikasjoner bør forstås som å omfatte tjenestetilbydere, for eksempel nyhetsutgivere eller nyhetsbyråer, når de utgir pressepublikasjoner i henhold til dette direktivet.

56) For dette direktivets formål er det nødvendig å definere begrepet «pressepublikasjon» slik at det bare omfatter journalistiske publikasjoner som utgis i ethvert medium, herunder på papir, i forbindelse med en økonomisk virksomhet som utgjør en tjenesteyting i henhold til unionsretten. Pressepublikasjonene som bør være omfattet, er blant annet dagsaviser, tidsskrifter av allmenn eller særlig interesse som utgis ukentlig eller månedlig, herunder abonnementsbaserte tidsskrifter, og nyhetsnettsteder. Pressepublikasjoner inneholder i hovedsak litterære verk, men i økende grad andre typer verk og andre vernede arbeider, særlig fotografier og video. Tidsskrifter som utgis for vitenskapelige eller akademiske formål, for eksempel vitenskapelige tidsskrifter, bør ikke omfattes av det vernet som pressepublikasjoner får i henhold til dette direktivet. Dette vernet bør heller ikke få anvendelse på nettsteder, for eksempel blogger, som gir informasjon som en del av en aktivitet som ikke utføres på initiativ fra, under det redaksjonelle ansvaret til eller under kontroll av en tjenestetilbyder, for eksempel en nyhetsutgiver.

57) Rettighetene som gis til utgivere av pressepublikasjoner i henhold til dette direktivet, bør ha samme virkeområde som retten til eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten fastsatt i direktiv 2001/29/EF, i den grad det gjelder nettbasert bruk av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester. Rettighetene som gis til utgivere av pressepublikasjoner, bør ikke omfatte bruk av hyperlenker. De bør heller ikke omfatte rene fakta som er rapportert i pressepublikasjoner. Rettighetene som gis til utgivere av pressepublikasjoner i henhold til dette direktivet, bør også være underlagt de samme bestemmelsene om unntak og avgrensninger som de som gjelder for rettighetene fastsatt i direktiv 2001/29/EF, herunder unntaket som gjelder sitater for formål som for eksempel kritikk eller anmeldelse fastsatt i artikkel 5 nr. 3 bokstav d) i det nevnte direktivet.

58) Bruken av pressepublikasjoner fra tilbydere av informasjonssamfunnstjenester kan bestå av bruk av hele publikasjoner eller artikler, men også deler av pressepublikasjoner. Slik bruk av deler av pressepublikasjoner har også fått økonomisk relevans. Samtidig vil det at tilbydere av informasjonssamfunnstjenester bruker enkeltstående ord eller svært korte utdrag fra pressepublikasjoner, neppe undergrave de investeringene i innholdsproduksjon som utgiverne av pressepublikasjoner har gjort. Det er derfor hensiktsmessig å fastsette at bruken av enkeltstående ord eller svært korte utdrag fra pressepublikasjoner ikke bør omfattes av virkeområdet for de rettighetene som er fastsatt i dette direktivet. Med tanke på den massive sammenstillingen og bruken av pressepublikasjoner som tilbydere av informasjonssamfunnstjenester foretar, er det viktig at utelukkelsen av svært korte utdrag tolkes på en slik måte at det ikke påvirker effekten av de rettighetene som er fastsatt i dette direktivet.

59) Det vernet som gis til utgivere av pressepublikasjoner i henhold til dette direktivet, bør ikke berøre rettighetene til opphavere og andre rettighetshavere til verk og andre vernede arbeider som inngår i dem, herunder med hensyn til i hvilket omfang opphavere og andre rettighetshavere kan utnytte sine verk eller andre vernede arbeider uavhengig av pressepublikasjonen de inngår i. Utgivere av pressepublikasjoner bør derfor ikke kunne påberope seg det vernet de gis i henhold til dette direktivet, overfor opphavere og andre rettighetshavere eller overfor andre godkjente brukere av de samme verkene eller andre vernede arbeidene. Dette bør ikke berøre kontraktsregulerte ordninger inngått mellom utgivere av pressepublikasjoner på den ene side og opphavere og andre rettighetshavere på den annen side. Opphavere hvis verk inngår i en pressepublikasjon, bør være berettiget til en

[13] Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2015/1535 av 9. september 2015 om en informasjonsprosedyre for tekniske forskrifter og regler for informasjonssamfunnstjenester (EUT L 241 av 17.9.2015, s. 1).

passende andel av de driftsinntektene som nyhetsutgiverne mottar for tilbydere av informasjonssamfunnstjenesters bruk av deres pressepublikasjoner. Dette bør ikke berøre nasjonal rett om eiendomsrett eller utøvelse av rettigheter i forbindelse med arbeidsavtaler, forutsatt at slik rett er i samsvar med unionsretten.

60) Utgiverne, herunder de som utgir pressepublikasjoner, bøker eller vitenskapelige publikasjoner og musikkpublikasjoner, driver ofte sin virksomhet på grunnlag av overdragelse av opphavernes rettigheter ved hjelp av kontraktsregulerte ordninger eller lovbestemmelser. I den forbindelse foretar utgiverne en investering med sikte på å utnytte verkene som inngår i deres publikasjoner, og kan i visse tilfeller miste inntekter dersom slike verk brukes i henhold til unntak eller avgrensninger, for eksempel for privatkopiering eller reprografi, herunder de tilsvarende eksisterende nasjonale ordningene for reprografi i medlemsstatene, eller i henhold til offentlige utlånsordninger. I flere medlemsstater deles kompensasjon for bruk i henhold til disse unntakene eller avgrensningene mellom opphavere og utgivere. For å ta hensyn til denne situasjonen og øke rettssikkerheten for alle berørte parter, tillater dette direktivet at medlemsstater som har eksisterende ordninger for deling av kompensasjon mellom opphavere og utgivere, kan beholde disse ordningene. Dette er særlig viktig for medlemsstater som hadde slike ordninger for deling av kompensasjon før 12. november 2015, selv om kompensasjonen i andre medlemsstater ikke deles og bare tilfaller opphavere i samsvar med nasjonal kulturpolitikk. Samtidig som dette direktivet bør få anvendelse på en ikke-diskriminerende måte på alle medlemsstater, bør det respektere tradisjonene på dette området og ikke forplikte medlemsstater som ikke allerede har slike ordninger for deling av kompensasjon til å innføre dem. Det bør ikke påvirke eksisterende eller framtidige ordninger i medlemsstatene med hensyn til vederlag i forbindelse med offentlige utlån.

Det bør heller ikke påvirke nasjonale ordninger knyttet til rettighetsforvaltning og rett til vederlag, forutsatt at de er i samsvar med unionsretten. Alle medlemsstater bør ha tillatelse, men ikke være forpliktet, til å fastsette at dersom opphavere har overdratt eller lisensiert sine rettigheter til en utgiver eller på annen måte bidrar med sine verk til en publikasjon, og det er innført systemer for å kompensere for skaden de er påført ved et unntak eller en avgrensning, herunder gjennom kollektive forvaltningsorganisasjoner som felles representerer opphavere og utgivere, skal utgiverne ha rett til en andel av en slik kompensasjon. Medlemsstatene bør stå fritt til å bestemme hvordan utgiverne skal dokumentere sine krav om kompensasjon eller vederlag, og til å fastsette vilkårene for deling av slik kompensasjon eller slikt vederlag mellom opphavere og utgivere i samsvar med sine nasjonale ordninger.

61) I de senere årene har virkemåten til markedet for nettbasert innhold blitt mer komplekst. Nettbaserte innholdsdelingstjenester som gir tilgang til en stor mengde opphavsrettslig beskyttet innhold som er lastet opp av deres brukere, er blitt en hovedkilde for tilgang til nettbasert innhold. Nettbaserte tjenester er et middel til å gi bredere tilgang til kulturelle og kreative verk og gir store muligheter for kulturnæringene og de kreative næringene til å utvikle nye forretningsmodeller. Disse tjenestene muliggjør mangfold og gjør innhold lett tilgjengelig, men de gir også utfordringer når opphavsrettslig beskyttet innhold lastes opp uten forhåndstillatelse fra rettighetshaverne. Det er rettslig usikkerhet rundt hvorvidt tilbydere av slike tjenester foretar handlinger som er relevante for opphavsretten, og om de må innhente tillatelse fra rettighetshaverne for innhold som er lastet opp av deres brukere som ikke har relevante rettigheter til det opplastede innholdet, med forbehold for anvendelsen av unntakene og avgrensningene fastsatt i unionsretten. Denne usikkerheten påvirker rettighetshavernes mulighet til å bestemme om og på hvilke vilkår deres verk og andre vernede arbeider brukes, samt deres mulighet til å få et passende vederlag for slik bruk. Det er derfor viktig å fremme utviklingen av lisensmarkedet mellom rettighetshaverne og tilbyderne av nettbaserte innholdsdelingstjenester. Disse lisensavtalene bør være rettferdige og sikre en rimelig balanse mellom begge parter. Rettighetshaverne bør få et passende vederlag for bruken av deres verk og andre vernede arbeider. Ettersom avtalefriheten ikke bør berøres av disse bestemmelsene, bør imidlertid rettighetshaverne ikke være forpliktet til å gi tillatelse eller til å inngå lisensavtaler.

62) Visse informasjonssamfunnstjenester er som en del av deres normale bruk beregnet på å gi allmennheten tilgang til opphavsrettslig beskyttet innhold eller andre vernede arbeider

som lastes opp av deres brukere. Definisjonen av en tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester som er fastsatt i dette direktivet, bør bare ta sikte på nettbaserte tjenester som spiller en viktig rolle på markedet for nettbasert innhold ved å konkurrere med andre nettbaserte innholdstjenester, for eksempel strømmetjenester for lyd og video, for det samme publikum. De tjenestene som er omfattet av dette direktivet, er tjenester som har som sitt viktigste eller ett av sine viktigste formål å lagre og gjøre det mulig for brukerne å laste opp og dele en stor mengde opphavsrettslig beskyttet innhold med sikte på å oppnå fortjeneste, enten direkte eller indirekte, ved å organisere innholdet og markedsføre det for å tiltrekke seg et større publikum, herunder ved å kategorisere det og bruke målrettet markedsføring innenfor det. Slike tjenester bør ikke omfatte tjenester som har et annet hovedformål enn å gjøre det mulig for brukerne å laste opp og dele en stor mengde opphavsrettslig beskyttet innhold med sikte på å oppnå fortjeneste fra denne virksomheten. Sistnevnte tjenester omfatter for eksempel elektroniske kommunikasjonstjenester i henhold til europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2018/1972[14] samt tilbydere av skytjenester mellom foretak og andre skytjenester, som gjør det mulig for brukerne å laste opp innhold til eget bruk, for eksempel fillagring på internett eller nettbaserte markedsplasser hvis hovedvirksomhet er nettbasert detaljhandel og som ikke gir tilgang til opphavsrettslig beskyttet innhold.

Definisjonen av tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester bør heller ikke omfatte tilbydere av tjenester som for eksempel plattformer for utvikling og deling av programvare med åpen kildekode og databaser for vitenskapelig eller pedagogisk materiale eller nettbaserte oppslagsverk med ideelle formål. For å sikre et høyt nivå av opphavsrettslig vern bør dessuten ordningen for ansvarsfrihet fastsatt i dette direktivet ikke få anvendelse på tjenestetilbydere hvis hovedformål er å drive med eller legge til rette for piratkopiering av opphavsrettslig beskyttet materiale.

63) Vurderingen av hvorvidt en tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester lagrer og gir tilgang til en stor mengde opphavsrettslig beskyttet innhold, bør gjøres fra sak til sak og ta hensyn til en rekke faktorer, for eksempel hvem som er publikum for tjenesten og antall filer med opphavsrettslig beskyttet innhold som lastes opp av brukerne av tjenesten.

64) Det er hensiktsmessig at det i dette direktivet presiseres at tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester foretar en overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten når de gir offentlig tilgang til opphavsrettslig beskyttede verk eller andre vernede arbeider som lastes opp av deres brukere. Følgelig bør tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester innhente en tillatelse, herunder via en lisensavtale, fra de relevante rettighetshaverne. Dette berører ikke begrepet overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten andre steder i unionsretten, og påvirker heller ikke den mulige anvendelsen av artikkel 3 nr. 1 og 2 i direktiv 2001/29/EF på andre tjenestetilbydere som bruker innhold som er vernet av opphavsretten.

65) Når tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester er ansvarlige for overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten i henhold til vilkårene fastsatt i dette direktivet, bør artikkel 14 nr. 1 i direktiv 2000/31/EF ikke få anvendelse på ansvaret som følger av bestemmelsene i dette direktivet om bruk av beskyttet innhold av tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester. Dette bør ikke berøre anvendelsen av artikkel 14 nr. 1 i direktiv 2000/31/EF på slike tjenestetilbydere for formål som ikke hører inn under dette direktivets virkeområde.

66) Ettersom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester gir tilgang til innhold som ikke lastes opp av dem, men av deres brukere, er det hensiktsmessig å fastsette en særlig ansvarsordning for dette direktivets formål i tilfeller der det ikke er gitt noen tillatelse. Dette bør ikke berøre rettsmidler fastsatt i nasjonal rett for andre tilfeller enn ansvaret for overtredelse av opphavsretten, eller muligheten for at nasjonale domstoler eller forvaltningsmyndigheter skal kunne utstede påbud i samsvar med unionsretten. Særlig bør den særlige ordningen som får anvendelse på nye tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester med en årsomsetning på under 10 millioner euro, hvorav det gjennomsnittlige antallet månedlige unike besøkende i Unionen ikke overstiger 5 millioner, ikke berøre adgangen til rettsmidler i henhold til unionsretten og

[14] Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2018/1972 av 11. desember 2018 om fastsettelse av en europeisk kodeks for elektronisk kommunikasjon (EUT L 321 av 17.12.2018, s. 36).

nasjonal rett. Dersom tjenestetilbyderne ikke har fått noen tillatelse, bør de gjøre sitt beste i samsvar med høye industristandarder for yrkesmessig aktsomhet for å unngå at det via deres tjenester gis tilgang til ulovlige verk eller andre vernede arbeider, som angitt av de berørte rettighetshaverne. For dette formål bør rettighetshaverne gi tjenestetilbyderne relevant og nødvendig informasjon idet det tas hensyn til blant annet størrelsen på rettighetshaverne og typen av deres verk og andre vernede arbeider. Tiltak som er truffet av tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester i samarbeid med rettighetshavere, bør ikke føre til at innhold som ikke krenker opphavsretten, ikke blir tilgjengelig, herunder verk eller andre vernede arbeider hvis bruk er omfattet av en lisensavtale eller et unntak fra eller en avgrensning av opphavsretten og nærstående rettigheter. Tiltak truffet av slike tjenestetilbydere bør derfor ikke påvirke brukere som benytter nettbaserte innholdsdelingstjenester til å laste opp og få tilgang til informasjon via slike tjenester på lovlig måte.

I tillegg bør forpliktelsene fastsatt i dette direktivet ikke føre til at medlemsstatene pålegger en generell overvåkingsforpliktelse. Ved vurdering av hvorvidt en tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester har gjort sitt beste i samsvar med høye industristandarder for yrkesmessig aktsomhet, bør det tas hensyn til om tjenestetilbyderen har truffet alle tiltak som en aktsom markedsdeltaker ville ha truffet for å oppnå å hindre tilgang på sitt nettsted til ulovlige verk eller andre vernede arbeider, idet det tas hensyn til beste bransjepraksis og effektiviteten av de tiltakene som er truffet i lys av alle relevante faktorer og utviklingstrekk samt forholdsmessighetsprinsippet. Ved denne vurderingen bør en rekke faktorer tas i betraktning, for eksempel tjenestens størrelse, den tekniske utviklingen, herunder mulig framtidig utvikling, når det gjelder eksisterende metoder for å hindre tilgang til forskjellige typer innhold samt hvilken kostnad det innebærer for tjenestene. Forskjellige metoder for å hindre tilgang til ulovlig innhold som er vernet av opphavsretten, kan være hensiktsmessige og forholdsmessige avhengig av typen innhold, og det kan derfor ikke utelukkes at tilgang til ulovlig innhold i enkelte tilfeller bare kan unngås ved at rettighetshaverne gir underretning om dette. Alle tiltak som treffes av tjenestetilbydere, bør være virkningsfulle med hensyn til målene, men ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å oppnå målet om å hindre og avbryte tilgangen til ulovlige verk og andre vernede arbeider.

Dersom ulovlige verk og andre vernede arbeider blir tilgjengelig til tross for at man har gjort sitt beste i samarbeid med rettighetshaverne, slik dette direktivet krever, bør tilbyderne av nettbaserte innholdsdelingstjenester være ansvarlige med hensyn til de bestemte verkene og de andre vernede arbeidene som de har fått relevant og nødvendig informasjon fra rettighetshaverne om, med mindre disse tilbyderne dokumenterer at de har gjort sitt beste i samsvar med høye industristandarder for yrkesmessig aktsomhet.

Dersom bestemte ulovlige verk eller andre vernede arbeider i tillegg er blitt tilgjengelig på nettbaserte innholdsdelingstjenester, herunder uavhengig av om man har gjort sitt beste, og uavhengig av om rettighetshaverne på forhånd har gjort relevant og nødvendig informasjon tilgjengelig, bør tilbyderne av nettbaserte innholdsdelingstjenester være ansvarlige for overføring uten tillatelse til allmennheten av verk eller andre vernede arbeider dersom de etter mottak av tilstrekkelig underbygd underretning unnlater å handle raskt for å hindre tilgangen til de meldte verkene eller andre vernede arbeidene eller fjerne dem fra sine nettsteder. I tillegg bør slike tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester også være ansvarlige dersom de unnlater å dokumentere at de har gjort sitt beste for å hindre framtidig opplasting av bestemte ulovlige verk, på grunnlag av relevant og nødvendig informasjon som er framlagt av rettighetshaverne for dette formål.

Dersom rettighetshaverne ikke gir tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester relevant og nødvendig informasjon om sine bestemte verk eller andre vernede arbeider, eller dersom rettighetshaverne ikke har gitt underretning om hindring av tilgang til eller fjerning av bestemte ulovlige verk eller andre vernede arbeider, og disse tjenestetilbyderne derfor ikke kan gjøre sitt beste for å unngå tilgang til ulovlig innhold via sine tjenester i samsvar med høye bransjestandarder for yrkesmessig aktsomhet, bør disse tjenestetilbyderne ikke være ansvarlige for ulovlig overføring til eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av slike uidentifiserte verk eller andre vernede arbeider.

67) I likhet med artikkel 16 nr. 2 i direktiv 2014/26/EU fastsetter dette direktivet regler for nye

nettbaserte tjenester. Reglene fastsatt i dette direktivet skal ta hensyn til den særlige situasjonen for nyetablerte selskaper som arbeider med brukeropplastinger for å utvikle nye forretningsmodeller. Den særlige ordningen som gjelder nye tjenestetilbydere med liten omsetning og lite publikum, bør være til nytte for helt nye virksomheter, og bør derfor opphøre å gjelde tre år etter at deres tjenester første gang ble tilgjengelige på nettet i Unionen. Denne ordningen bør ikke misbrukes av ordninger som tar sikte på å forlenge fordelene utover de første tre årene. Den bør særlig ikke gjelde nyopprettede tjenester eller tjenester som tilbys under et nytt navn, men som er en fortsettelse av virksomhet som drives av en allerede eksisterende tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester som ikke kunne eller ikke lenger kan dra nytte av denne ordningen.

68) Tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester bør være åpne overfor rettighetshaverne med hensyn til tiltakene som treffes i forbindelse med samarbeid. Ettersom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester kan iverksette forskjellige tiltak, bør de på anmodning fra rettighetshaverne gi dem tilstrekkelige opplysninger om hvilken type tiltak de iverksetter og hvordan de iverksettes. Slike opplysninger bør være så spesifikke at de sikrer rettighetshaverne nok innsyn, uten at det berører forretningshemmeligheter hos tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester. Tjenestetilbyderne bør imidlertid ikke være forpliktet til å gi rettighetshaverne detaljerte og individualiserte opplysninger for hvert verk eller annet vernet arbeid som er identifisert. Dette bør ikke berøre kontraktsregulerte ordninger som kan inneholde mer spesifikke bestemmelser om opplysningene som skal gis dersom det inngås avtaler mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere.

69) Dersom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester innhenter tillatelser, herunder gjennom lisensavtaler, for bruk via sine tjenester av innhold som er lastet opp av brukerne av tjenesten, bør disse tillatelsene også omfatte handlinger som er relevante for opphavsretten med hensyn til opplastinger fra brukere innenfor rammen av tillatelsen som tjenestetilbyderne er gitt, men bare i tilfeller der disse brukerne handler for ikke-kommersielle formål, for eksempel ved å dele sitt innhold uten å ha økonomisk vinning som formål, eller dersom inntektene fra deres opplastinger ikke er betydelige i forhold til brukernes opphavsrettslig relevante handlinger som er omfattet av slike tillatelser. Dersom rettighetshaverne har gitt brukerne uttrykkelig tillatelse til å laste opp og offentliggjøre verk eller andre vernede arbeider på en nettbasert innholdsdelingstjeneste, er tjenestetilbyderens overføring til allmennheten tillatt innenfor rammen av tillatelsen gitt av rettighetshaveren. Det bør imidlertid ikke antas til fordel for tilbyderne av nettbaserte innholdsdelingstjenester at deres brukere har klarert alle relevante rettigheter.

70) Tiltak som er truffet av tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester i samarbeid med rettighetshaverne, bør ikke berøre anvendelsen av unntak fra eller avgrensninger av opphavsretten, særlig de som sikrer brukerne ytringsfrihet. Brukerne bør kunne laste opp og offentliggjøre innhold som er generert av brukere når det dreier seg om særlige formål som sitater, kritikk, anmeldelse, karikatur, parodi eller pastisj. Dette er særlig viktig for å skape balanse mellom de grunnleggende rettigheter som er fastsatt i Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter («pakten»), særlig ytringsfrihet og frihet for kunst samt eiendomsrett, herunder immaterialrettigheter. Disse unntakene og avgrensningene bør derfor gjøres obligatoriske for å sikre at brukere har et ensartet vern i hele Unionen. Det er viktig å sikre at tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester har en effektiv ordning for klagebehandling og tvisteløsning for å støtte bruk av slike særlige formål.

Tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester bør også innføre en effektiv og rask ordning for klagebehandling og tvisteløsning som gjør det mulig for brukere å klage over tiltak som er truffet med hensyn til deres opplastinger, særlig dersom de kunne ha nytt godt av et unntak fra eller en avgrensning av opphavsretten i forbindelse med en opplasting der tilgangen er blitt deaktivert eller fjernet. Eventuelle klager inngitt i henhold til slike ordninger bør behandles snarest mulig og gjennomgås av en fysisk person. Dersom rettighetshavere anmoder tjenestetilbyderne om å treffe tiltak mot opplastinger fra brukere, for eksempel å hindre tilgang til eller fjerne innhold som er lastet opp, skal disse rettighetshaverne gi en behørig begrunnelse for sine anmodninger. Videre bør samarbeid ikke medføre noen form for identifikasjon av enkeltbrukere eller behandling av personopplysninger, unntatt i

samsvar med europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/58/EF[15] og europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2016/679[16]. Medlemsstatene bør også sikre at brukerne har tilgang til utenrettslige klageordninger for løsning av tvister. Slike ordninger bør gjøre det mulig å løse tvister på en upartisk måte. Brukerne bør også ha tilgang til en domstol eller annen relevant rettsmyndighet for å gjøre gjeldende bruken av et unntak fra eller en avgrensning av opphavsretten og nærstående rettigheter.

71) Så snart som mulig etter den datoen dette direktivet trer i kraft, bør Kommisjonen i samarbeid med medlemsstatene organisere dialoger mellom berørte parter for å sikre en ensartet anvendelse av forpliktelsen til samarbeid mellom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester og rettighetshavere, og for å fastsette beste praksis med hensyn til de hensiktsmessige bransjestandardene for yrkesmessig aktsomhet. For dette formål bør Kommisjonen rådføre seg med relevante berørte parter, herunder brukerorganisasjoner og teknologileverandører, og ta hensyn til utviklingen på markedet. Brukerorganisasjonene bør også ha tilgang til opplysninger om tiltak gjennomført av tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester for forvaltning av innhold på internett.

72) Opphavere og utøvende kunstnere har en tendens til å stå svakere avtalemessig når de tildeler en lisens eller overdrar sine rettigheter, herunder gjennom sine egne selskaper, med henblikk på utnytting mot vederlag, og disse fysiske personene trenger det vernet som fastsettes i dette direktivet for fullt ut å kunne dra nytte av de rettighetene som er harmonisert i henhold til unionsretten. Dette behovet for vern oppstår ikke dersom avtalemotparten opptrer som en sluttbruker og ikke utnytter selve verket eller framføringen, noe som for eksempel kan være tilfelle i noen arbeidsavtaler.

73) Vederlaget til opphavere og utøvende kunstnere bør være passende og stå i et rimelig forhold til den faktiske eller potensielle økonomiske verdien av de lisensierte eller overdratte rettighetene, idet det tas hensyn til opphaverens eller den utøvende kunstnerens bidrag til verket eller det vernede arbeidet i sin helhet, samt alle andre omstendigheter, for eksempel markedspraksis eller den faktiske utnyttingen av verket. En engangsutbetaling kan også utgjøre et forholdsmessig vederlag, men bør ikke være regelen. Medlemsstatene bør ha frihet til å definere særtilfeller for anvendelse av engangsutbetalinger, idet det tas hensyn til særtrekkene i hver enkelt sektor. Medlemsstatene bør stå fritt til å gjennomføre prinsippet om passende og forholdsmessig vederlag gjennom forskjellige eksisterende eller nylig innførte ordninger, som kan omfatte tariffavtaler og andre ordninger, forutsatt at disse ordningene er i samsvar med gjeldende unionsrett.

74) Opphavere og utøvende kunstnere har behov for opplysninger for å kunne vurdere den økonomiske verdien av sine rettigheter som er harmonisert i henhold til unionsretten. Dette er særlig tilfelle dersom fysiske personer tildeler en lisens eller overdrar rettigheter med henblikk på utnytting mot vederlag. Dette behovet oppstår ikke dersom utnyttingen har opphørt, eller dersom opphaveren eller den utøvende kunstneren har tildelt en lisens til allmennheten uten vederlag.

75) Ettersom opphavere og utøvende kunstnere har en tendens til å stå svakere avtalemessig når de tildeler en lisens eller overdrar sine rettigheter, har de behov for opplysninger for å kunne vurdere den fortsatte økonomiske verdien av sine rettigheter i forhold til det vederlaget de har mottatt for sin lisens eller overdragelse, men de opplever ofte en mangel på innsyn. Derfor er deling av tilstrekkelige og nøyaktige opplysninger fra deres avtalemotparter eller deres rettsetterfølgere viktig for å skape det innsynet og den balansen i ordningen som styrer vederlaget til opphavere og utøvende kunstnere. Disse opplysningene bør være oppdatert for å gi tilgang til nye data som er relevante for utnyttingen av verket eller framføringen, og uttømmende på en slik måte at den dekker alle inntektskilder som er relevante for det aktuelle tilfellet, herunder eventuelt inntekter fra salg av produkter. Så lenge utnyttingen pågår, bør opphaveres og utøvende kunstneres avtalemotparter gi de opplysningene som er tilgjengelige for dem om alle former for utnytting og om alle rele-

---

15 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/58/EF av 12. juli 2002 om behandling av personopplysninger og personvern i sektoren for elektronisk kommunikasjon (direktivet om personvern og elektronisk kommunikasjon) (EFT L 201 av 31.7.2002, s. 37).

16 Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2016/679 av 27. april 2016 om vern av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger samt om oppheving av direktiv 95/46/EF (generell personvernforordning) (EUT L 119 av 4.5.2016, s. 1).

vante inntekter over hele verden så ofte som hensiktsmessig i den relevante sektoren, men minst én gang i året. Opplysningene bør gis på en måte som er forståelig for opphaveren eller den utøvende kunstneren, og bør sikre en effektiv vurdering av den økonomiske verdien av de aktuelle rettighetene. Opplysningsplikten bør imidlertid bare gjelde dersom det dreier seg om rettigheter der opphavsretten er relevant. Behandling av personopplysninger, for eksempel kontaktopplysninger og opplysninger om vederlag, som er nødvendig for å holde opphavere og utøvende kunstnere underrettet i forbindelse med utnyttingen av deres verk og framføringer, bør utføres i samsvar med artikkel 6 nr. 1 bokstav c) i forordning (EU) 2016/679.

76) For å sikre at opplysninger knyttet til utnytting blir behørig framlagt for opphavere og utøvende kunstnere også i tilfeller der rettighetene er gitt via underlisens til andre parter som utnytter rettighetene, gir dette direktivet opphavere og utøvende kunstnere rett til å be om ytterligere relevante opplysninger om utnyttingen av rettighetene i tilfeller der den første avtalemotparten har gjort opplysningene tilgjengelige for dem, men der disse opplysningene ikke er tilstrekkelige til å vurdere den økonomiske verdien av deres rettigheter. En slik anmodning bør gjøres enten direkte til underlisenstakerne eller gjennom opphavernes eller de utøvende kunstnernes avtalemotparter. Opphavere og utøvende kunstnere og deres avtalemotparter bør kunne inngå avtale om å holde sine delte opplysninger fortrolige, men opphavere og utøvende kunstnere bør alltid kunne bruke delte opplysninger til å utøve sine rettigheter i henhold til dette direktivet. Medlemsstatene bør i samsvar med unionsretten ha mulighet til å fastsette ytterligere tiltak for å sikre innsyn for opphavere og utøvende kunstnere.

77) Når medlemsstatene gjennomfører opplysningsplikten fastsatt i dette direktivet, bør de ta hensyn til særtrekkene ved de forskjellige innholdssektorene, for eksempel musikksektoren, den audiovisuelle sektoren og forlagssektoren, og alle relevante berørte parter bør delta når de treffer beslutninger om slike sektorspesifikke krav. Dersom det er relevant, bør betydningen av bidraget fra opphavere og utøvende kunstnere til verket eller framføringen som helhet også tas i betraktning. Kollektive forhandlinger bør anses som en mulighet for relevante berørte parter for å inngå en avtale om innsyn. Slike avtaler bør sikre at opphavere og utøvende kunstnere har samme grad av innsyn som eller en høyere grad av innsyn enn minstekravene fastsatt i dette direktivet. For å gjøre det mulig å tilpasse eksisterende rapporteringspraksis til opplysningsplikten bør det fastsettes en overgangsperiode. Det bør ikke være nødvendig å anvende opplysningsplikten i forbindelse med avtaler som er inngått mellom rettighetshavere og kollektive forvaltningsorganisasjoner, uavhengige forvaltningsenheter eller andre enheter som er underlagt de nasjonale reglene som gjennomfører 2014/26/EU, ettersom disse organisasjonene eller enhetene allerede er underlagt opplysningsplikten i henhold til artikkel 18 i direktiv 2014/26/EU. Artikkel 18 i direktiv 2014/26/EU får anvendelse på organisasjoner som forvalter opphavsrett eller nærstående rettigheter på vegne av mer enn én rettighetshaver til kollektiv nytte for disse rettighetshaverne. Imidlertid bør individuelt framforhandlede avtaler mellom rettighetshavere og de av deres avtalemotparter som handler i egen interesse, være underlagt opplysningsplikten fastsatt i dette direktivet.

78) Visse avtaler om utnytting av rettigheter som er harmonisert på unionsplan, har lang løpetid, noe som gir opphavere og utøvende kunstnere få muligheter til å reforhandle dem med sine avtalemotparter eller deres rettsetterfølgere dersom den økonomiske verdien av rettighetene viser seg å være betydelig høyere enn opprinnelig antatt. Med forbehold for den lovgivning som får anvendelse på avtaler i medlemsstatene, bør det fastsettes en ordning for justering av vederlag i tilfeller der vederlaget som opprinnelig er avtalt i henhold til en lisens eller en overdragelse av rettigheter, klart blir uforholdsmessig lavt sammenlignet med de relevante inntektene fra etterfølgende utnytting av verket eller opptaket av framføringen av avtalemotparten til opphaveren eller den utøvende kunstneren. Alle inntekter som er relevante for det aktuelle tilfellet, herunder eventuelt inntekter fra salg av produkter, bør tas i betraktning ved vurderingen av hvorvidt vederlaget er uforholdsmessig lavt. Ved vurderingen av situasjonen bør det tas hensyn til de særlige forholdene i hvert enkelt tilfelle, herunder bidraget fra opphaveren eller den utøvende kunstneren, samt til særtrekkene og praksisen for vederlag i de forskjellige innholdssektorene, og hvorvidt avtalen bygger på en tariffavtale. Representanter for opphavere

og utøvende kunstnere som er behørig bemyndiget i samsvar med nasjonal rett og i samsvar med unionsretten, bør kunne yte bistand til én eller flere opphavere eller utøvende kunstnere i forbindelse med anmodninger om justering av avtalene, idet det også tas hensyn til interessene til andre opphavere eller utøvende kunstnere.

Disse representantene bør verne identiteten til de opphaverne og utøvende kunstnerne de representerer, så lenge det er mulig. Dersom partene ikke blir enige om justeringen av vederlaget, bør opphaveren eller den utøvende kunstneren ha rett til å bringe saken inn for en domstol eller for en annen kompetent myndighet. En slik ordning bør ikke få anvendelse på avtaler som er inngått av enheter som definert i artikkel 3 bokstav a) og b) i direktiv 2014/26/EU, eller andre enheter som er underlagt nasjonale regler som gjennomfører direktiv 2014/26/EU.

79) Opphavere og utøvende kunstnere er ofte tilbakeholdne med å håndheve sine rettigheter overfor sine avtaleparter ved en domstol. Medlemsstatene bør derfor fastsette en prosedyre for alternativ tvisteløsning som ivaretar krav fra opphavere og utøvende kunstnere, eller av deres representanter på deres vegne, i forbindelse med opplysningsplikten og ordningen for avtalejustering. For dette formål bør medlemsstatene ha mulighet til enten å opprette et nytt organ eller en ny ordning, eller benytte et eksisterende organ eller en eksisterende ordning som oppfyller vilkårene fastsatt i dette direktivet, uavhengig av om disse organene eller ordningene er ledet av bransjen eller er offentlige, herunder dersom de er en del av det nasjonale rettssystemet. Medlemsstatene bør ha fleksibilitet når de skal beslutte hvordan kostnadene ved tvisteløsningsprosedyren skal fordeles. En slik prosedyre for alternativ tvisteløsning bør ikke berøre partenes rett til å gjøre gjeldende og forsvare sine rettigheter ved å bringe saken inn for en domstol.

80) Når opphavere og utøvende kunstnere lisensierer eller overdrar sine rettigheter, regner de med at deres verk eller framføring vil bli utnyttet. Det kan imidlertid skje at verk eller framføringer som er lisensiert eller overdratt, ikke blir utnyttet i det hele tatt. Dersom disse rettighetene er blitt overdratt på eksklusivt grunnlag, kan opphavere og utøvende kunstnere ikke henvende seg til en annen partner for å utnytte sine verk eller framføringer. I slike tilfeller, og etter at det har gått en rimelig tid, bør opphavere og utøvende kunstnere kunne dra nytte av en ordning for tilbakekalling av rettigheter som gir dem mulighet til å overdra eller lisensiere sine rettigheter til en annen person. Ettersom utnytting av verk eller framføringer kan variere avhengig av sektorene, bør det fastsettes særlige bestemmelser på nasjonalt plan for å ta hensyn til særtrekkene ved sektorene, for eksempel den audiovisuelle sektoren, eller ved verkene eller framføringene, særlig ved å fastsette tidsrammer for retten til tilbakekalling. For å verne de legitime interessene til lisenstakere og erververe av rettigheter og hindre misbruk, og idet det tas hensyn til at det vil gå en viss tid før et verk eller en framføring faktisk blir utnyttet, bør opphavere og utøvende kunstnere kunne utøve retten til tilbakekalling i samsvar med visse formkrav, og bare etter at det har gått en viss tid etter at lisensavtalen eller avtalen om overdragelse er inngått. Medlemsstatene bør ha mulighet til å regulere utøvelsen av retten til tilbakekalling når det gjelder verk eller framføringer som involverer mer enn bare én opphaver eller utøvende kunstner, idet det tas hensyn til den relative betydningen av individuelle bidrag.

81) Bestemmelsene om opplysningsplikt, ordningene for avtalejustering og prosedyrene for alternativ tvisteløsning fastsatt i dette direktivet bør være obligatoriske, og partene bør ikke kunne fravike disse bestemmelsene, det være seg i avtaler mellom opphavere, utøvende kunstnere og deres avtalemotparter, eller i avtaler mellom disse motpartene og tredjeparter, for eksempel avtaler om taushetsplikt. Som følge av dette bør artikkel 3 nr. 4 i europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 593/2008[17] få anvendelse på en slik måte at dersom alle andre elementer som er relevante for saken på det tidspunktet da valget av gjeldende lovgivning foretas, befinner seg i én eller flere medlemsstater, berører partenes valg av en annen lovgivning enn lovgivningen i en medlemsstat ikke anvendelsen av bestemmelsene om innsyn, ordningene for avtalejustering og prosedyrene for alternativ tvisteløsning fastsatt i dette direktivet, som gjennomført i den medlemsstaten der domstolen befinner seg.

---

[17] Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 593/2008 av 17. juni 2008 om hvilken lovgivning som får anvendelse på avtaleforpliktelser (Roma I) (EUT L 177 av 4.7.2008, s. 6).

82) Ingenting i dette direktivet bør tolkes som at det hindrer innehavere av eneretter i henhold til Unionens bestemmelser om opphavsrett i å godkjenne bruken av deres verk eller andre vernede arbeider gratis, herunder gjennom ikke-eksklusive, frie lisenser til nytte for alle brukere.

83) Ettersom målet for dette direktivet, som er å modernisere visse sider av Unionens opphavsrettslige ramme for å ta hensyn til den teknologiske utviklingen og nye kanaler for distribusjon av beskyttet innhold i det indre marked, ikke kan nås i tilstrekkelig grad av medlemsstatene og derfor på grunn av direktivets omfang, virkninger og grensekryssende dimensjoner bedre kan nås på unionsplan, kan Unionen treffe tiltak i samsvar med nærhetsprinsippet som fastsatt i artikkel 5 i traktaten om Den europeiske union. I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet fastsatt i nevnte artikkel går dette direktivet ikke lenger enn det som er nødvendig for å nå disse målene.

84) Dette direktivet er forenlig med de grunnleggende rettighetene og de prinsippene som er anerkjent særlig i pakten. Dette direktivet bør derfor tolkes og anvendes i samsvar med disse rettighetene og prinsippene.

85) All behandling av personopplysninger i henhold til dette direktivet bør respektere grunnleggende rettigheter, herunder retten til respekt for privatliv og familieliv og retten til vern av personopplysninger fastsatt i henholdsvis artikkel 7 og 8 i pakten, og skal være i samsvar med direktiv 2002/58/EF og forordning (EU) 2016/679.

86) I samsvar med den felles politiske erklæringen fra medlemsstatene og Kommisjonen av 28. september 2011 om forklarende dokumenter[18] har medlemsstatene forpliktet seg til at underretningen om innarbeidingstiltakene i berettigede tilfeller skal følges av ett eller flere dokumenter som forklarer sammenhengen mellom et direktivs bestanddeler og de tilsvarende delene av de nasjonale innarbeidingsdokumentene. Med hensyn til dette direktivet anser regelgiveren at oversendingen av slike dokumenter er berettiget.

VEDTATT DETTE DIREKTIVET:

Avdeling I

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 1

Formål og virkeområde

1. Dette direktivet fastsetter regler med sikte på ytterligere harmonisering av gjeldende unionsrett for opphavsrett og nærstående rettigheter innenfor rammen av det indre marked, idet det særlig tas hensyn til digital bruk og bruk over landegrensene av beskyttet innhold. Det fastsetter også bestemmelser om unntak fra og avgrensninger av opphavsrett og nærstående rettigheter, om forenkling av lisenser samt regler som har som mål å sikre et velfungerende marked for utnytting av verk og andre vernede arbeider.
2. Unntatt i tilfellene nevnt i artikkel 24 skal dette direktivet ikke på noen måte berøre eksisterende regler fastsatt i de direktivene som gjelder på området, særlig direktiv 96/9/EF, 2000/31/EF, 2001/29/EF, 2006/115/EF, 2009/24/EF, 2012/28/EU og 2014/26/EU.

Artikkel 2

Definisjoner

I dette direktivet menes med

1) «forskningsorganisasjon» et universitet, herunder dets biblioteker, et forskningsinstitutt eller en annen enhet hvis primære mål er å drive vitenskapelig forskning eller å utføre utdanningsvirksomhet som også omfatter gjennomføring av vitenskapelig forskning
   a) på ideelt grunnlag eller ved å reinvestere alt overskudd i sin vitenskapelige forskning, eller
   b) i henhold til en oppgave i allmennhetens interesse som er anerkjent av en medlemsstat,

   på en slik måte at et foretak som utøver en avgjørende innflytelse på en slik organisasjon, ikke kan ha prioritert tilgang til resultatene av slik vitenskapelig forskning,
2) «tekst- og datautvinning» enhver automatisert analytisk metode som tar sikte på å analysere tekst og data i digital form for å framskaffe opplysninger som omfatter, men ikke er begrenset til, mønstre, utviklingstrekk og korrelasjoner,
3) «kulturarvinstitusjon» et offentlig tilgjengelig bibliotek eller museum, et arkiv eller et film- eller lydarkiv,

[18] EUT C 369 av 17.12.2011, s. 14.

4) «pressepublikasjon» en samling bestående hovedsakelig av litterære verk av journalistisk art, men som også kan omfatte andre verk eller andre vernede arbeider, og som
   a) utgjør en enkeltstående enhet av et tidsskrift eller en regelmessig oppdatert publikasjon under en enkelt tittel, for eksempel en avis eller et tidsskrift av generell eller særlig interesse,
   b) har som formål å gi allmennheten opplysninger knyttet til nyheter eller andre temaer, og
   c) utgis i ethvert medium på initiativ av en tjenestetilbyder og under dennes redaksjonelle ansvar og kontroll;

   tidsskrifter som utgis for vitenskapelige eller akademiske formål, for eksempel vitenskapelige tidsskrifter, er ikke pressepublikasjoner i henhold til dette direktivet,
5) «informasjonssamfunnstjeneste» en tjeneste som definert i artikkel 1 nr. 1 bokstav b) i direktiv (EU) 2015/1535,
6) «tilbyder av nettbasert innholdsdelingstjeneste» en tilbyder av en informasjonssamfunnstjeneste der det viktigste eller ett av de viktigste formålene er å lagre og gi offentlig tilgang til en stor mengde opphavsrettslig beskyttede verk eller andre vernede arbeider som er lastet opp av dens brukere, som den organiserer og fremmer med økonomisk vinning som formål.

   Tilbydere av tjenester, for eksempel nettbaserte oppslagsverk og databaser for vitenskapelig eller pedagogisk materiale med ideelle formål, plattformer for utvikling og deling av programvare med åpen kildekode, tilbydere av elektroniske kommunikasjonstjenester som definert i direktiv (EU) 2018/1972, nettbaserte markedsplasser, skytjenester mellom foretak og andre skytjenester som gjør det mulig for brukerne å laste opp innhold til eget bruk, er ikke «tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester» i henhold til dette direktivet.

Avdeling II

Tiltak for å tilpasse unntakene og avgrensningene til et digitalt og grensekryssende miljø

Artikkel 3

Tekst- og datautvinning med henblikk på vitenskapelig forskning

1. Medlemsstatene skal fastsette et unntak fra rettighetene fastsatt i artikkel 5 bokstav a) og artikkel 7 nr. 1 i direktiv 96/9/EF, artikkel 2 i direktiv 2001/29/EF og artikkel 15 nr. 1 i dette direktivet for eksemplarframstillinger og uttrekk foretatt av forskningsorganisasjoner og kulturarvinstitusjoner for med henblikk på vitenskapelig forskning å utføre tekst- og datautvinning fra verk eller andre vernede arbeider som de har lovlig tilgang til.
2. Kopier av verk eller andre vernede arbeider som er laget i samsvar med nr. 1, skal lagres med et egnet sikkerhetsnivå og kan oppbevares med henblikk på vitenskapelig forskning, herunder for kontroll av forskningsresultater.
3. Rettighetshaverne skal kunne anvende tiltak for å sikre sikkerheten og integriteten til nettverkene og databasene der verkene og de andre vernede arbeidene ligger. Slike tiltak skal ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å oppnå dette målet.
4. Medlemsstatene skal oppfordre rettighetshaverne, forskningsorganisasjonene og kulturarvinstitusjonene til å definere en felles avtalt beste praksis for anvendelsen av forpliktelsen og tiltakene nevnt i henholdsvis nr. 2 og 3.

Artikkel 4

Unntak eller avgrensning for tekst- og datautvinning

1. Medlemsstatene skal fastsette et unntak fra eller en avgrensning av rettighetene fastsatt i artikkel 5 bokstav a) og artikkel 7 nr. 1 i direktiv 96/9/EF, artikkel 2 i direktiv 2001/29/EF, artikkel 4 nr. 1 bokstav a) og b) i direktiv 2009/24/EF og artikkel 15 nr. 1 i dette direktivet for eksemplarframstillinger og uttrekk fra lovlig tilgjengelige verk eller andre vernede arbeider , med henblikk på tekst- og datautvinning.
2. Eksemplarframstillinger og uttrekk som er gjort i henhold til nr. 1, kan oppbevares så lenge som nødvendig med henblikk på tekst- og datautvinning.
3. Unntaket eller avgrensningen fastsatt i nr. 1 får anvendelse under forutsetning av at rettighetshaverne til verk og andre vernede arbeider omhandlet i nevnte nummer ikke uttrykkelig har forbeholdt seg bruken av disse på en hensiktsmessig måte, for eksempel en maskinleselig metode, med hensyn til innhold som er gjort offentlig tilgjengelig på internett.
4. Denne artikkel skal ikke berøre anvendelsen av artikkel 3 i dette direktivet.

Artikkel 5

Bruk av verk og andre vernede arbeider i digital og tverrnasjonal opplæringsvirksomhet

1. Medlemsstatene skal fastsette et unntak fra eller en avgrensning av rettighetene fastsatt i artikkel 5 bokstav a), b), d) og e) og artikkel 7 nr. 1 i direktiv 96/9/EF, artikkel 2 og 3 i direktiv 2001/29/EF, artikkel 4 nr. 1 i direktiv 2009/24/EF og artikkel 15 nr. 1 i dette direktivet for å tillate digital bruk av verk og andre vernede arbeider utelukkende til illustrasjonsformål i undervisning, i det omfang som er berettiget ut fra det ikke-kommersielle formålet som skal oppnås, forutsatt at slik bruk
   a) skjer under ansvar av en utdanningsinstitusjon, i dens lokaler eller på andre arenaer, eller gjennom sikre elektroniske miljøer som er tilgjengelig bare for utdanningsinstitusjonens elever eller studenter og undervisningspersonale,
   b) følges av en kildeangivelse, herunder opphaverens navn, med mindre dette viser seg å være umulig.
2. Uten hensyn til artikkel 7 nr. 1 kan medlemsstatene fastsette at unntaket eller avgrensningen vedtatt i henhold til nr. 1 ikke får anvendelse, eller ikke får anvendelse når det gjelder bestemte bruksområder eller bestemte typer av verk eller andre vernede arbeider, for eksempel materiale som hovedsakelig er ment for utdanningsmarkedet eller til notehefter, i den grad egnede lisenser som gir tillatelse til handlingene nevnt i nr. 1 i denne artikkel og dekker behovene og særtrekkene ved utdanningsinstitusjonene, er lett tilgjengelige på markedet.

   Medlemsstater som beslutter å benytte muligheten i første ledd i dette nummer, skal treffe de nødvendige tiltakene for å sikre at lisensene som gir tillatelse til handlingene nevnt i nr. 1 i denne artikkel, er tilgjengelige og synlige på en hensiktsmessig måte for utdanningsinstitusjonene.
3. Bruk av verk og andre vernede arbeider utelukkende til illustrasjonsformål i undervisning gjennom sikre elektroniske miljøer som foretas i samsvar med bestemmelsene i nasjonal rett vedtatt i henhold til denne artikkel, skal anses å forekomme utelukkende i den medlemsstaten der utdanningsinstitusjonen er etablert.
4. Medlemsstatene kan fastsette en rimelig kompensasjon til rettighetshavere for bruk av deres verk eller andre vernede arbeider i henhold til nr. 1.

Artikkel 6

Bevaring av kulturarv

Medlemsstatene skal fastsette et unntak fra rettighetene fastsatt i artikkel 5 bokstav a) og artikkel 7 nr. 1 i direktiv 96/9/EF, artikkel 2 i direktiv 2001/29/EF, artikkel 4 nr. 1 bokstav a) i direktiv 2009/24/EF og artikkel 15 nr. 1 i dette direktivet for å gjøre det mulig for kulturarvinstitusjoner å lage kopier av ethvert verk eller annet vernet arbeid som fast inngår i deres samlinger, i ethvert format eller på ethvert medium, med henblikk på bevaring av slike verk eller andre vernede arbeider og i den grad det er nødvendig for slik bevaring.

Artikkel 7

Felles bestemmelser

1. Enhver kontraktsbestemmelse som er i strid med unntakene fastsatt i artikkel 3, 5 og 6, skal ikke kunne håndheves.
2. Artikkel 5 nr. 5 i direktiv 2001/29/EF får anvendelse på unntakene og avgrensningene fastsatt i denne avdeling. Artikkel 6 nr. 4 første, tredje og femte ledd i direktiv 2001/29/EF får anvendelse på artikkel 3–6 i dette direktivet.

Avdeling III

Tiltak for å forbedre lisensieringspraksis og sikre bredere tilgang til innhold

Kapittel 1

Verk og andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen

Artikkel 8

Kulturarvinstitusjoners bruk av verk og andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen

1. Medlemsstatene skal fastsette at en kollektiv forvaltningsorganisasjon, i samsvar med dens fullmakter fra rettighetshaverne, kan inngå en ikke-eksklusiv lisensavtale for ikke-kommersielle formål med en kulturarvinstitusjon med sikte på eksemplarframstilling, distribusjon, overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, som inngår fast i institusjonens samling, uavhengig av om alle rettighetshavere som er omfattet av lisensen, har gitt fullmakt til den kollektive forvaltningsorganisasjonen, forutsatt at
   a) den kollektive forvaltningsorganisasjonen på grunnlag av sine fullmakter er tilstrekke-

lig representativ for rettighetshaverne i den relevante typen verk eller andre vernede arbeider, og for de rettighetene som er omfattet av lisensen,

b) alle rettighetshavere er garantert likebehandling med hensyn til avtalevilkårene.

2. Medlemsstatene skal fastsette et unntak fra eller en avgrensning av rettighetene fastsatt i artikkel 5 bokstav a), b), d) og e) og artikkel 7 nr. 1 i direktiv 96/9/EF, artikkel 2 og 3 i direktiv 2001/29/EF, artikkel 4 nr. 1 i direktiv 2009/24/EF og artikkel 15 nr. 1 i dette direktivet for å gjøre det mulig for kulturarvinstitusjonene å gjøre tilgjengelig for ikke-kommersielle formål verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, som inngår fast i deres samlinger, forutsatt at
   a) navnet på opphaveren eller enhver annen identifiserbar rettighetshaver er angitt, med mindre dette viser seg å være umulig, og
   b) slike verk eller andre vernede arbeider gjøres tilgjengelige på ikke-kommersielle nettsteder.
3. Medlemsstatene skal fastsette at unntaket eller avgrensningen fastsatt i nr. 2 bare får anvendelse på typer av verk eller andre vernede arbeider som det ikke eksisterer noen kollektiv forvaltningsorganisasjon som oppfyller vilkåret fastsatt i nr. 1 bokstav a) for.
4. Medlemsstatene skal fastsette at alle rettighetshavere til enhver tid enkelt og effektivt kan utelukke sine verk eller andre vernede arbeider fra lisensieringsordningen fastsatt i nr. 1, eller fra anvendelsen av unntaket eller avgrensningen fastsatt i nr. 2, enten i generelle eller særlige tilfeller, herunder etter at en lisensavtale er inngått, eller etter at den aktuelle bruken er startet.
5. Et verk eller andre vernede arbeider skal anses som ikke lenger å være i handelen når det i god tro kan antas at hele verket eller andre vernede arbeider ikke er tilgjengelig for allmennheten gjennom vanlige handelskanaler, etter at det er gjort en rimelig innsats for å avgjøre om det er tilgjengelig for allmennheten.

   Medlemsstatene kan fastsette særlige krav, for eksempel en sluttdato, for å avgjøre om verk og andre vernede arbeider kan lisensieres i samsvar med nr. 1 eller brukes i henhold til unntaket eller avgrensningen fastsatt i nr. 2. Slike krav skal ikke gå lenger enn det som er nødvendig og rimelig, og skal ikke være til hinder for å kunne fastslå at et sett med verk eller andre vernede arbeider i sin helhet ikke lenger er i handelen, når det er rimelig å anta at alle verk eller andre vernede arbeider ikke lenger er i handelen.
6. Medlemsstatene skal fastsette at lisensene nevnt i nr. 1 skal innhentes fra en kollektiv forvaltningsorganisasjon som er representativ for den medlemsstaten der kulturarvinstitusjonene er etablert.
7. Denne artikkel får ikke anvendelse på sett med verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, dersom det på grunnlag av den rimelige innsatsen nevnt i nr. 5, foreligger dokumentasjon om at slike sett hovedsakelig består av
   a) verk eller andre vernede arbeider, unntatt filmverk eller audiovisuelle verk, som første gang ble utgitt, eller i mangel av utgivelse, første gang ble kringkastet i et tredjeland,
   b) filmverk eller audiovisuelle verk hvis produsenter har sitt hovedkontor eller vanlige bosted i et tredjeland, eller
   c) verk eller andre vernede arbeider av tredjelandsborgere der det etter en rimelig innsats ikke kunne fastslås noen medlemsstat eller noe tredjeland i henhold til bokstav a) og b).

   Som unntak fra første ledd får denne artikkel anvendelse dersom den kollektive forvaltningsorganisasjonen er tilstrekkelig representativ i henhold til nr. 1 bokstav a) for rettighetshavere i det berørte tredjelandet.

Artikkel 9

Bruk over landegrensene

1. Medlemsstatene skal sikre at lisenser som er utstedt i samsvar med artikkel 8, kan tillate kulturarvinstitusjonene å bruke verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, i enhver medlemsstat.
2. Bruken av verk og andre vernede arbeider i henhold til unntaket eller avgrensningen fastsatt i artikkel 8 nr. 2 skal anses å forekomme bare i den medlemsstaten der kulturarvinstitusjonen som står for bruken, er etablert.

Artikkel 10

Opplysningstiltak

1. Medlemsstatene skal sikre at opplysninger fra kulturarvinstitusjoner, kollektive forvaltningsorganisasjoner eller vedkommende offentlige myndigheter med henblikk på å identifisere

verk eller andre vernede arbeider som ikke lenger er i handelen, som er omfattet av en lisens utstedt i samsvar med artikkel 8 nr. 1 eller som brukes i henhold til unntaket eller avgrensningen fastsatt i artikkel 8 nr. 2, samt opplysninger om de mulighetene som finnes for rettighetshaverne, som nevnt i artikkel 8 nr. 4, og så snart de er tilgjengelige og det er relevant, opplysninger om partene i lisensen, hvilke territorier som er omfattet samt bruksområdene, gjøres permanent, enkelt og effektivt tilgjengelig på en offentlig felles nettportal minst seks måneder før verkene eller de andre vernede arbeidene distribueres, overføres til allmennheten eller gjøres tilgjengelig for allmennheten i samsvar med lisensen eller i henhold til unntaket eller avgrensningen.

Portalen skal opprettes og forvaltes av Den europeiske unions myndighet for immaterialrett i samsvar med forordning (EU) nr. 386/2012.

2. Medlemsstatene skal, dersom det er nødvendig for den generelle bevisstheten hos rettighetshaverne, fastsette at det skal treffes ytterligere relevante opplysningstiltak med hensyn til kollektive forvaltningsorganisasjoners mulighet til å lisensiere verk eller andre vernede arbeider i samsvar med artikkel 8, hvilke lisenser som er utstedt, bruksområdene i henhold til unntaket eller avgrensningen fastsatt i artikkel 8 nr. 2 og de mulighetene som finnes for rettighetshaverne, som nevnt i artikkel 8 nr. 4.

   De relevante opplysningstiltakene nevnt i første ledd i dette nummer skal treffes i den medlemsstaten der lisensen innhentes i samsvar med artikkel 8 nr. 1 eller, når det gjelder bruksområder i henhold til unntaket eller avgrensningen fastsatt i artikkel 8 nr. 2, i den medlemsstaten der kulturarvinstitusjonen er etablert. Dersom det foreligger dokumentasjon, for eksempel opprinnelsen til verkene eller andre vernede arbeider, som tilsier at bevisstheten hos rettighetshaverne kan heves mer effektivt i andre medlemsstater eller tredjeland, skal slike opplysningstiltak også omfatte disse medlemsstatene og tredjelandene.

Artikkel 11

Dialog mellom berørte parter

Medlemsstatene skal rådføre seg med rettighetshaverne, de kollektive forvaltningsorganisasjonene og kulturarvinstitusjonene i hver sektor før de fastsetter særlige krav i henhold til artikkel 8 nr. 5, og skal oppfordre til regelmessig dialog mellom representative organisasjoner for brukere og rettighetshavere, herunder organisasjoner for kollektiv rettighetsforvaltning, og alle andre organisasjoner for berørte parter på sektorspesifikt grunnlag for å fremme relevansen og anvendeligheten av lisensordningene fastsatt i artikkel 8 nr. 1, og for å sikre at beskyttelsestiltakene for rettighetshavere nevnt i dette kapittel er effektive.

Kapittel 2

Tiltak for å forenkle kollektiv lisensiering

Artikkel 12

Kollektiv lisensiering med utvidet virkning

1. Medlemsstatene kan når det gjelder bruk på deres territorium, og med forbehold for beskyttelsestiltakene fastsatt i denne artikkel, fastsette at dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjon som er underlagt de nasjonale reglene som gjennomfører direktiv 2014/26/EU, i samsvar med dens fullmakter fra rettighetshaverne inngår en lisensavtale om utnytting av verk eller andre vernede arbeider,
   a) kan en slik avtale utvides til å gjelde rettigheter til rettighetshavere som ikke har godkjent at denne kollektive forvaltningsorganisasjonen skal representere dem gjennom en tildeling, en lisens eller en annen kontraktsregulert ordning, eller
   b) har organisasjonen med hensyn til en slik avtale et juridisk mandat til eller antas å representere rettighetshavere som ikke har godkjent organisasjonen for dette.
2. Medlemsstatene skal sikre at lisensieringsordningen nevnt i nr. 1 bare anvendes på veldefinerte bruksområder, der innhenting av tillatelse fra rettighetshavere på individuelt grunnlag vanligvis er så byrdefullt og upraktisk at det gjør den påkrevde lisensieringstransaksjonen lite sannsynlig som følge av arten av bruken eller de aktuelle typene verk eller andre vernede arbeider, og skal sikre at slike lisensieringsordninger beskytter rettighetshavernes legitime interesser.
3. I henhold til nr. 1 skal medlemsstatene fastsette følgende beskyttelsestiltak:
   a) Den kollektive forvaltningsorganisasjonen er på grunnlag av sine fullmakter tilstrekkelig representativ for rettighetshaverne til den relevante typen verk eller andre vernede arbeider, og for de rettighetene som er omfattet av lisensen i den berørte medlemsstaten.

b) Alle rettighetshavere er garantert likebehandling, også med hensyn til avtalevilkårene.

c) Rettighetshavere som ikke har gitt tillatelse til organisasjonen som utsteder lisensen, kan når som helst enkelt og effektivt utelukke sine verk eller andre vernede arbeider fra lisensieringsordningen fastsatt i samsvar med denne artikkel.

d) Hensiktsmessige opplysningstiltak treffes fra og med et rimelig tidspunkt før verkene eller de andre vernede arbeidene brukes i henhold til lisensen for å underrette rettighetshaverne om den kollektive forvaltningsorganisasjonens mulighet til å lisensiere verk eller andre vernede arbeider, om den lisensieringen som skjer i samsvar med denne artikkel, og om de mulighetene som finnes for rettighetshaverne som omhandlet i bokstav c). Opplysningstiltakene skal være virkningsfulle, uten at det skal være nødvendig å måtte underrette hver enkelt rettighetshaver.

4. Denne artikkel berører ikke anvendelsen av kollektive lisensieringsordninger med utvidet virkning i samsvar med andre bestemmelser i unionsretten, herunder bestemmelser som tillater unntak eller avgrensninger.

Denne artikkel får ikke anvendelse på obligatorisk kollektiv rettighetsforvaltning.

Artikkel 7 i direktiv 2014/26/EU får anvendelse på lisensieringsordningen fastsatt i denne artikkel.

5. Dersom en medlemsstat i sin nasjonale rett fastsetter en lisensieringsordning i samsvar med denne artikkel, skal medlemsstaten underrette Kommisjonen om omfanget av de tilsvarende nasjonale bestemmelsene, om formålet med og typene av lisenser som innføres i henhold til disse bestemmelsene, om kontaktopplysninger for organisasjoner som utsteder lisenser i samsvar med denne lisensieringsordningen, og om hvordan opplysninger om lisensiering og om de mulighetene som finnes for rettighetshaverne, som nevnt i nr. 3 bokstav c), kan skaffes til veie. Kommisjonen skal offentliggjøre disse opplysningene.

6. På grunnlag av de opplysningene som er mottatt i henhold til nr. 5 i denne artikkel og drøftingene i kontaktutvalget nedsatt ved artikkel 12 nr. 3 i direktiv 2001/29/EF, skal Kommisjonen innen 10. april 2021 framlegge for Europaparlamentet og Rådet en rapport om bruken i Unionen av lisensieringsordningene nevnt i nr. 1 i denne artikkel, deres virkning på lisensene og rettighetshaverne, herunder rettighetshavere som ikke er medlem av organisasjonen som utsteder lisensene, eller som er borgere eller personer bosatt i en annen medlemsstat, hvor effektive ordningene er til å fremme spredningen av kulturinnhold og deres virkning på det indre marked, herunder grensekryssende tjenesteyting og konkurranse. Rapporten skal eventuelt følges av et forslag til regelverk, herunder med hensyn til virkningen over landegrensene av slike nasjonale ordninger.

Kapittel 3

Tilgang til og tilgjengeligheten av audiovisuelle verk på plattformer for bestillingsvideo

Artikkel 13

Forhandlingsordning

Medlemsstatene skal sikre at parter som har vanskeligheter i forbindelse med lisensiering av rettigheter når de forsøker å inngå en avtale med sikte på tilgjengeliggjøring av audiovisuelle verk på videobestillingstjenester, kan få bistand av et upartisk organ eller av meklere. Det upartiske organet, som opprettes eller utnevnes av en medlemsstat i henhold til denne artikkel, og meklerne skal gi partene bistand i deres forhandlinger og hjelpe dem med å inngå avtaler, herunder eventuelt ved å framlegge forslag for dem.

Medlemsstatene skal innen 7. juni 2021 underrette Kommisjonen om organene eller meklerne nevnt i første ledd. Dersom medlemsstatene har valgt å benytte mekling, skal underretningen til Kommisjonen minst angi kilden hvor det kan finnes relevante opplysninger om de bemyndigede meklerne, dersom den er tilgjengelig.

Kapittel 4

Billedkunst som ikke er vernet av opphavsrett

Artikkel 14

Billedkunst som ikke er vernet av opphavsrett

Medlemsstatene skal fastsette at når vernetiden for et billedkunstverk er utløpt, skal alt materiale som følger av en eksemplarframstilling av dette verket, ikke være omfattet av opphavsrett eller nærstående rettigheter, med mindre materialet fra denne eksemplarframstillingen er originalt i den forstand at det er opphaverens egen intellektuelle frambringelse.

Avdeling IV

Tiltak for å opprette et velfungerende marked for opphavsrett

Kapittel 1

Rettigheter i publikasjoner

Artikkel 15

Vern av pressepublikasjoner med hensyn til nettbasert bruk

1. Medlemsstatene skal gi utgivere av pressepublikasjoner som er etablert i en medlemsstat, de rettighetene som er fastsatt i artikkel 2 og artikkel 3 nr. 2 i direktiv 2001/29/EF for nettbasert bruk av deres pressepublikasjoner av tilbydere av informasjonssamfunnstjenester.

   Rettighetene fastsatt i første ledd får ikke anvendelse på privat eller ikke-kommersiell bruk av pressepublikasjoner fra enkeltbrukere.

   Det vernet som gis i henhold til første ledd, får ikke anvendelse på bruk av hyperlenker.

   Rettighetene fastsatt i første ledd får ikke anvendelse på bruk av enkeltord eller svært korte utdrag av en pressepublikasjon.
2. Rettighetene fastsatt i nr. 1 skal ikke på noen måte berøre rettigheter fastsatt i unionsretten for opphavere og andre rettighetshavere når det gjelder verk og andre vernede arbeider som inngår i en pressepublikasjon. Rettighetene fastsatt i nr. 1 skal ikke påberopes overfor disse opphaverne og andre rettighetshavere, og skal særlig ikke frata dem deres rett til å utnytte sine verk og andre vernede arbeider uavhengig av pressepublikasjonen de inngår i.

   Dersom et verk eller andre vernede arbeider inngår i en pressepublikasjon på grunnlag av en ikke-eksklusiv lisens, skal rettighetene fastsatt i nr. 1 ikke påberopes for å forby bruk av andre godkjente brukere. Rettighetene fastsatt i nr. 1 skal ikke påberopes for å forby bruk av verk eller andre vernede arbeider som vernetiden er utløpt for.
3. Artikkel 5–8 i direktiv 2001/29/EF, direktiv 2012/28/EU og europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2017/1564[19] får tilsvarende anvendelse på rettighetene fastsatt i nr. 1 i denne artikkel.
4. Rettighetene fastsatt i nr. 1 skal utløpe to år etter at pressepublikasjonen er utgitt. Denne fristen skal beregnes fra 1. januar i året etter den datoen pressepublikasjonen er utgitt.

   Nr. 1 får ikke anvendelse på pressepublikasjoner som første gang ble utgitt før 6. juni 2019.
5. Medlemsstatene skal fastsette at opphavere til verk som inngår i en pressepublikasjon, skal motta en passende andel av de inntektene som presseutgivere mottar for tilbydere av informasjonssamfunnstjenesters bruk av deres pressepublikasjoner.

Artikkel 16

Krav om rimelig kompensasjon

Medlemsstatene kan fastsette at dersom en opphaver har overdratt eller lisensiert en rettighet til en utgiver, utgjør en slik overdragelse eller en slik lisens et tilstrekkelig rettslig grunnlag for at utgiveren er berettiget til en andel av kompensasjonen for den bruken av verket som er foretatt i henhold til et unntak fra eller en avgrensning av den overførte eller lisensierte rettigheten.

Første ledd skal ikke berøre eksisterende og framtidige ordninger i medlemsstatene med hensyn til rettigheter til offentlig utlån.

Kapittel 2

Visse bruksområder for beskyttet innhold via nettbaserte tjenester

Artikkel 17

Bruk av beskyttet innhold av tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester

1. Medlemsstatene skal fastsette at en tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester foretar en overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten i henhold til dette direktivet når den gir offentlig tilgang til opphavsrettslig beskyttede verk eller andre vernede arbeider som lastes opp av deres brukere.

   En tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester skal derfor innhente tillatelse fra rettighetshaverne nevnt i artikkel 3 nr. 1 og 2 i direktiv 2001/29/EF, for eksempel ved å inngå en lisensavtale, for å kunne overføre eller gjøre tilgjengelig for allmennheten verk eller andre vernede arbeider.

---

[19] Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2017/1564 av 13. september 2017 om visse tillatte former for bruk av visse verk og andre arbeider som er vernet av opphavsrett og nærstående rettigheter, til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing, og om endring av direktiv 2001/29/EF om harmonisering av visse sider ved opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet (EUT L 242 av 20.9.2017, s. 6).

2. Medlemsstatene skal fastsette at dersom en tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester innhenter en tillatelse, for eksempel ved å inngå en lisensavtale, skal denne tillatelsen også omfatte handlinger som utføres av brukerne av tjenestene som hører inn under virkeområdet for artikkel 3 i direktiv 2001/29/EF, dersom de ikke opptrer på kommersielt grunnlag, eller dersom deres aktivitet ikke gir betydelige inntekter.
3. Dersom en tilbyder av nettbaserte innholdsdelingstjenester foretar en overføring til allmennheten eller tilgjengeliggjøring for allmennheten på de vilkårene som er fastsatt i dette direktivet, får begrensningen av ansvar fastsatt i artikkel 14 nr. 1 i direktiv 2000/31/EF ikke anvendelse på forhold som omfattes av denne artikkel.

   Første ledd i dette nummer skal ikke berøre den mulige anvendelsen av artikkel 14 nr. 1 i direktiv 2000/31/EF på disse tjenestetilbyderne for formål som faller utenfor dette direktivets virkeområde.
4. Dersom det ikke er gitt noen tillatelse, skal tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester være ansvarlige for overføring uten tillatelse til allmennheten, herunder tilgjengeliggjøring for allmennheten, av opphavsrettslig beskyttede verk og andre vernede arbeider, med mindre tjenestetilbyderne påviser at de
   a) har gjort sitt beste for å innhente tillatelse, og
   b) i samsvar med høye bransjestandarder for yrkesmessig aktsomhet har gjort sitt beste for å sikre at bestemte verk og andre vernede arbeider som rettighetshaverne har gitt tjenestetilbyderne relevante og nødvendige opplysninger om, ikke er tilgjengelige, og i alle tilfeller
   c) har handlet raskt når de har mottatt tilstrekkelig underbygd underretning fra rettighetshaverne, for å hindre tilgangen til de meldte verkene eller andre vernede arbeidene eller fjerne dem fra sine nettsteder, og har gjort sitt beste for å hindre framtidig opplasting av dem, i samsvar med bokstav b).
5. Når det skal avgjøres om tjenestetilbyderen har oppfylt sine forpliktelser i henhold til nr. 4, og i lys av forholdsmessighetsprinsippet, skal det blant annet tas hensyn til følgende opplysninger:
   a) Tjenestens type, publikum og størrelse samt typen av verk eller andre vernede arbeider som er lastet opp av brukerne av tjenesten.
   b) Tilgjengeligheten av egnede og effektive metoder og kostnadene ved disse for tjenestetilbyderne.
6. Medlemsstatene skal fastsette at når det gjelder nye tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester hvis tjenester har vært tilgjengelige for allmennheten i Unionen i mindre enn tre år, og som har en årsomsetning på under 10 millioner euro beregnet i samsvar med kommisjonsrekommandasjon 2003/361/EF[20], begrenses vilkårene i henhold til ansvarsordningen som er angitt i nr. 4, til overholdelse av nr. 4 bokstav a) og til å handle raskt når de har mottatt tilstrekkelig underbygd underretning, for å hindre tilgangen til de meldte verkene eller andre vernede arbeidene eller fjerne dem fra sine nettsteder.

   Dersom det gjennomsnittlige antallet månedlige unike besøkende hos slike tjenestetilbydere er mer enn fem millioner, beregnet på grunnlag av foregående kalenderår, skal de også dokumentere at de har gjort sitt beste for å hindre ytterligere opplastinger av de meldte verkene og andre vernede arbeidene som rettighetshaverne har gitt relevante og nødvendige opplysninger om.
7. Samarbeidet mellom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester og rettighetshavere skal ikke medføre at det hindres tilgang til verk eller andre vernede arbeider som lastes opp av brukere, og som ikke krenker opphavsretten og nærstående rettigheter, herunder dersom slike verk eller andre vernede arbeider er omfattet av et unntak eller en avgrensning.

   Medlemsstatene skal sikre at brukerne i hver medlemsstat kan benytte alle følgende eksisterende unntak eller avgrensninger når de laster opp og gjør tilgjengelig innhold som er generert av brukere på nettbaserte innholdsdelingstjenester:
   a) Sitater, kritikker, anmeldelser.
   b) Når det dreier seg om bruk til karikatur, parodi eller pastisj.
8. Anvendelsen av denne artikkel skal ikke medføre noen form for generell overvåkingsforpliktelse.

   Medlemsstatene skal fastsette at tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester på anmodning gir rettighetshaverne tilstrekkelig informasjon om hvordan deres praksis funge-

[20] Kommisjonsrekommandasjon av 6. mai 2003 om definisjonen av svært små, små og mellomstore bedrifter (EUT L 124 av 20.5.2003, s. 36).

rer med hensyn til samarbeidet nevnt i nr. 4 og, dersom det inngås lisensavtaler mellom tjenestetilbydere og rettighetshavere, informasjon om bruken av innhold som er omfattet av avtalene.

9. Medlemsstatene skal fastsette at tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester innfører en effektiv og rask ordning for klagebehandling og tvisteløsning som er tilgjengelig for brukerne av deres tjenester, i tilfelle av tvister om hindring av tilgang til eller fjerning av verk eller andre vernede arbeider som er lastet opp av dem.

   Dersom rettighetshavere anmoder om at tilgangen til deres bestemte verk eller andre vernede arbeider hindres, eller at verkene eller arbeidene fjernes, skal de gi en behørig begrunnelse for sine anmodninger. Klager inngitt i henhold til ordningen fastsatt i første ledd skal behandles snarest mulig, og beslutninger om å hindre tilgang til eller fjerne opplastet innhold skal gjennomgås av en fysisk person. Medlemsstatene skal også sikre at det finnes utenrettslige klageordninger for løsning av tvister. Slike ordninger skal muliggjøre en upartisk løsning av tvister, og skal ikke frata brukeren det rettslige vernet som følger av nasjonal rett, uten at det berører brukernes rettigheter til å gjøre bruk av effektive rettsmidler. Særlig skal medlemsstatene sikre at brukerne har tilgang til en domstol eller annen relevant rettsmyndighet for å gjøre gjeldende bruken av et unntak fra eller en avgrensning av opphavsretten og nærstående rettigheter.

   Dette direktivet skal ikke på noen måte berøre rettmessig bruk, for eksempel bruk i henhold til unntakene eller avgrensningene fastsatt i unionsretten, og skal ikke medføre noen form for identifikasjon av enkeltbrukere eller behandling av personopplysninger, unntatt i samsvar med direktiv 2002/58/EF og forordning (EU) 2016/679.

   Tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester skal gjennom sine vilkår underrette sine brukere om at de kan bruke verk og andre vernede arbeider i henhold til unntakene eller avgrensningene i opphavsrett og nærstående rettigheter som er fastsatt i unionsretten.

10. Fra og med 6. juni 2019 skal Kommisjonen i samarbeid med medlemsstatene organisere dialoger mellom berørte parter for å drøfte beste praksis for samarbeid mellom tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester og rettighetshavere. Kommisjonen skal i samråd med tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester, rettighetshavere, brukerorganisasjoner og andre relevante berørte parter, og idet det tas hensyn til resultatene av dialogene mellom berørte parter, utarbeide retningslinjer for anvendelsen av denne artikkel, særlig når det gjelder samarbeidet nevnt i nr. 4. Ved drøfting av beste praksis skal det særlig blant annet tas hensyn til behovet for en avveining mellom grunnleggende rettigheter og bruken av unntak og avgrensninger. Ved gjennomføringen av dialogene mellom berørte parter skal brukerorganisasjonene ha tilgang til tilstrekkelig informasjon fra tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester om hvordan deres praksis fungerer med hensyn til nr. 4.

Kapittel 3

Rimelig vederlag til opphavere og utøvende kunstnere i avtaler om utnytting

Artikkel 18

Prinsippet om passende og forholdsmessig vederlag

1. Medlemsstatene skal sikre at dersom opphavere og utøvende kunstnere lisensierer ut eller overdrar sin enerett til utnytting av sine verk eller andre vernede arbeider, har de har rett til å motta passende og forholdsmessig vederlag.
2. Ved gjennomføringen i nasjonal rett av prinsippet fastsatt i nr. 1 skal medlemsstatene stå fritt til å bruke forskjellige ordninger og ta hensyn til prinsippet om avtalefrihet og en rimelig balanse mellom rettigheter og interesser.

Artikkel 19

Opplysningsplikt

1. Medlemsstatene skal sikre at opphavere og utøvende kunstnere regelmessig og minst én gang i året, idet det tas hensyn til særtrekkene i hver enkelt sektor, får oppdatert, relevant og uttømmende informasjon om utnyttingen av deres verk og framføringer fra de partene som de har lisensiert eller overdratt sine rettigheter til, eller deres rettsetterfølgere, særlig med hensyn til hvordan de er utnyttet, om alle inntekter og vederlaget som skal utbetales.
2. Medlemsstatene skal, dersom rettighetene nevnt i nr. 1 er lisensiert videre, sikre at opphavere og utøvende kunstnere eller deres representanter på anmodning mottar ytter-

ligere informasjon fra underlisenstakerne, dersom deres første avtalemotpart ikke har all informasjon som vil være nødvendig for formålene i nr. 1.

Dersom det anmodes om slik ytterligere informasjon, skal den første avtalemotparten til opphavere og utøvende kunstnere gi informasjon om identiteten til disse underlisenstakerne.

Medlemsstatene kan fastsette at enhver anmodning til underlisenstakere i henhold til første ledd skal foretas direkte eller indirekte gjennom opphaverens eller den utøvende kunstnerens avtalemotpart.

3. Forpliktelsen fastsatt i nr. 1 skal være forholdsmessig og effektiv og sikre en høy grad av innsyn i alle sektorer. Medlemsstatene kan fastsette at i behørig begrunnede tilfeller der den administrative byrden som følger av forpliktelsen fastsatt i nr. 1, vil bli uforholdsmessig i lys av inntektene fra utnyttingen av verket eller framføringen, skal kravet begrenses til de typene og den mengden informasjon som med rimelighet kan forventes i slike tilfeller.
4. Medlemsstatene kan beslutte at kravet i nr. 1 i denne artikkel ikke får anvendelse dersom bidraget fra opphaveren eller den utøvende kunstneren ikke er betydelig når hele verket eller framføringen tas i betraktning, med mindre opphaveren eller den utøvende kunstneren dokumenterer at han eller hun trenger informasjonen for å kunne utøve sine rettigheter i henhold til artikkel 20 nr. 1 og ber om informasjonen for dette formål.
5. Medlemsstatene kan fastsette at når det gjelder avtaler som er underlagt eller basert på tariffavtaler, får innsynsreglene for den relevante tariffavtalen anvendelse, forutsatt at disse reglene oppfyller kriteriene fastsatt i nr. 1-4.
6. Dersom artikkel 18 i direktiv 2014/26/EU får anvendelse, skal kravet fastsatt i nr. 1 i denne artikkel ikke få anvendelse på avtaler som er inngått av enheter definert i artikkel 3 bokstav a) og b) i nevnte direktiv, eller av andre enheter som er underlagt nasjonale regler som gjennomfører nevnte direktiv.

Artikkel 20

Ordning for avtalejustering

1. Medlemsstatene skal sikre at dersom det ikke foreligger noen relevant tariffavtale der det er fastsatt en ordning som kan sammenlignes med den som er fastsatt i denne artikkel, har opphavere og utøvende kunstnere eller deres representanter rett til å kreve ytterligere, passende og rimelig vederlag fra den parten de har inngått en avtale med om utnytting av sine rettigheter, eller fra disse partenes rettsetterfølgere, dersom det opprinnelig avtalte vederlaget viser seg å være uforholdsmessig lavt sammenlignet med alle senere relevante inntekter fra utnyttingen av verkene eller framføringene.
2. Nr. 1 i denne artikkel får ikke anvendelse på avtaler som er inngått av enheter definert i artikkel 3 bokstav a) og b) i direktiv 2014/26/EU, eller av andre enheter som allerede er underlagt nasjonale regler som gjennomfører nevnte direktiv.

Artikkel 21

Prosedyre for alternativ tvisteløsning

Medlemsstatene skal fastsette at tvister om opplysningsplikt i henhold til artikkel 19 og ordningen for avtalejustering i henhold til artikkel 20 kan bli underlagt en frivillig prosedyre for alternativ tvisteløsning. Medlemsstatene skal sikre at representative organisasjoner for opphavere og utøvende kunstnere kan innlede slike prosedyrer på særlig anmodning fra én eller flere opphavere eller utøvende kunstnere.

Artikkel 22

Rett til tilbakekalling

1. Dersom en opphaver eller en utøvende kunstner har lisensiert ut eller overdratt sine rettigheter til et verk eller vernet arbeid på eksklusivt grunnlag, skal medlemsstatene sikre at opphaveren eller den utøvende kunstneren kan tilbakekalle hele eller deler av lisensen eller overføringen av rettigheter dersom verket eller det vernede arbeidet ikke utnyttes.
2. Særlige bestemmelser om tilbakekallingen fastsatt i nr. 1 kan fastsettes i nasjonal rett idet det tas hensyn til
   a) særtrekkene i de forskjellige sektorene og de forskjellige typene verk og framføringer, og
   b) dersom et verk eller annet vernet arbeid inneholder bidrag fra mer enn én opphaver eller utøvende kunstner, den relative betydningen av de individuelle bidragene og de legitime interessene til alle opphavere og utøvende kunstnere som berøres av en enkelt opphavers eller utøvende kunstners anvendelse av tilbakekallingsordningen.

Medlemsstatene kan utelukke verk eller andre vernede arbeider fra anvendelsen av tilbakekallingsordningen dersom slike verk eller andre vernede arbeider vanligvis inneholder bidrag fra flere opphavere eller utøvende kunstnere.

Medlemsstatene kan fastsette at tilbakekallingsordningen bare kan få anvendelse i et bestemt tidsrom dersom en slik begrensning er behørig begrunnet ut fra særtrekkene i sektoren eller av den aktuelle typen verk eller vernede arbeider.

Medlemsstatene kan fastsette at opphavere eller utøvende kunstnere kan velge å oppheve eksklusiviteten i avtalen i stedet for å tilbakekalle lisensen eller overdragelsen av rettigheter.

3. Medlemsstatene skal fastsette at tilbakekallingen fastsatt i nr. 1 bare kan utøves etter en rimelig tid etter inngåelsen av lisensavtalen eller overdragelsen av rettigheter. Opphaveren eller den utøvende kunstneren skal underrette den personen som rettighetene er lisensiert eller overdratt til, og skal fastsette en passende frist for når de lisensierte eller overførte rettighetene skal utnyttes. Etter utløpet av denne fristen kan opphaveren eller den utøvende kunstneren velge å oppheve eksklusiviteten i avtalen i stedet for å tilbakekalle lisensen eller overdragelsen av rettigheter.
4. Nr. 1 får ikke anvendelse dersom mangelen på utnytting i hovedsak skyldes omstendigheter som opphaveren eller den utøvende kunstneren med rimelighet kan forventes å rette opp.
5. Medlemsstatene kan fastsette at alle kontraktsbestemmelser som avviker fra tilbakekallingsordningen som er fastsatt i nr. 1, kan håndheves bare dersom den bygger på en tariffavtale.

Artikkel 23

Felles bestemmelser

1. Medlemsstatene skal sikre at alle kontraktsbestemmelser som hindrer samsvar med artikkel 19, 20 og 21, ikke kan håndheves overfor opphavere og utøvende kunstnere.
2. Medlemsstatene skal fastsette at artikkel 18–22 i dette direktivet ikke får anvendelse på opphavere til et dataprogram i henhold til artikkel 2 i direktiv 2009/24/EF.

Avdeling V

Sluttbestemmelser

Artikkel 24

Endringer av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF

1. I direktiv 96/9/EF gjøres følgende endringer:
   a) I artikkel 6 nr. 2 skal bokstav b) lyde:
   «b) ved bruk som bare tjener som illustrasjon i undervisning eller vitenskapelig forskning, forutsatt at kilden oppgis, og i det omfang som er berettiget ut fra det ikke-kommersielle formålet som skal oppnås, med forbehold for unntakene og avgrensningene fastsatt i europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790(*),

   (*) Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF (EUT L 130 av 17.5.2019, s. 92).»

   b) I artikkel 9 skal bokstav b) lyde:
   «b) når det dreier seg om uttrekk som tjener som illustrasjon i undervisning eller vitenskapelig forskning, forutsatt at kilden oppgis, og i det omfang som er berettiget ut fra det ikke-kommersielle formålet som skal oppnås, med forbehold for unntakene og avgrensningene fastsatt i direktiv (EU) 2019/790,»
2. I direktiv 2001/29/EF gjøres følgende endringer:
   a) I artikkel 5 nr. 2 skal bokstav c) lyde:
   «c) når det dreier seg om særskilte eksemplarframstillingshandlinger utført av offentlig tilgjengelige biblioteker, utdanningsinstitusjoner eller museer, eller av arkiver, som ikke er til noen direkte eller indirekte økonomisk eller kommersiell fordel, med forbehold for unntakene og avgrensningene fastsatt i europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790(*),

   (*) Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/790 av 17. april 2019 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked, og om endring av direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF (EUT L 130 av 17.5.2019, s. 92).»

   b) I artikkel 5 nr. 3 skal bokstav a) lyde:
   «a) når det dreier seg om bruk som bare tjener som illustrasjon i undervisning

eller vitenskapelig forskning, forutsatt at kilden, herunder opphaverens navn, oppgis, med mindre dette viser seg å være umulig, og i det omfang som er berettiget ut fra det ikke-kommersielle formålet som skal oppnås, med forbehold for unntakene og avgrensningene fastsatt i direktiv (EU) 2019/790,»

c) I artikkel 12 nr. 4 skal nye bokstaver lyde:

«e) å undersøke virkningen av innarbeidingen av direktiv (EU) 2019/790 i nasjonal rett på det indre markeds virkemåte, og å peke på eventuelle vanskeligheter i forbindelse med innarbeidingen,

f) å lette utvekslingen av opplysninger om relevant utvikling i lovgivning og rettspraksis, samt om den praktiske anvendelsen av tiltakene som medlemsstatene treffer for å gjennomføre direktiv (EU) 2019/790,

g) å drøfte eventuelle spørsmål som oppstår ved anvendelsen av direktiv (EU) 2019/790.»

Artikkel 25

Forhold til unntak og avgrensninger fastsatt i andre direktiver

Når det gjelder bruk eller områder som er omfattet av unntakene eller avgrensningene som er fastsatt i dette direktivet, kan medlemsstatene vedta eller opprettholde bredere bestemmelser som er forenlige med unntakene og avgrensningene som er fastsatt i direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF.

Artikkel 26

Anvendelsestidspunkt

1. Dette direktivet får anvendelse på alle verk og andre vernede arbeider som er vernet av nasjonale opphavsrettsbestemmelser 7. juni 2021 eller senere.
2. Dette direktivet får anvendelse uten at det berører handlinger som er foretatt og rettigheter som er ervervet før 7. juni 2021.

Artikkel 27

Overgangsbestemmelser

Lisensavtaler eller avtaler om overdragelse av rettigheter til opphavere og utøvende kunstnere skal fra og med 7. juni 2022 være omfattet av opplysningsplikten fastsatt i artikkel 19.

Artikkel 28

Vern av personopplysninger

Behandling av personopplysninger innenfor rammen av dette direktivet skal utføres i samsvar med direktiv 2002/58/EF og forordning (EU) 2016/679.

Artikkel 29

Innarbeiding i nasjonal rett

1. Medlemsstatene skal innen 7. juni 2021 sette i kraft de lovene og forskriftene som er nødvendige for å etterkomme dette direktivet. De skal umiddelbart underrette Kommisjonen om dette.

   Når disse bestemmelsene vedtas av medlemsstatene, skal de inneholde en henvisning til dette direktivet, eller det skal vises til direktivet når de kunngjøres. Nærmere regler for henvisningen fastsettes av medlemsstatene.
2. Medlemsstatene skal oversende Kommisjonen teksten til de viktigste internrettslige bestemmelsene som de vedtar på det området dette direktivet omhandler.

Artikkel 30

Gjennomgåelse

1. Kommisjonen skal tidligst 7. juni 2026 foreta en gjennomgåelse av dette direktivet og framlegge de viktigste resultatene i en rapport til Europaparlamentet, Rådet og Den europeiske økonomiske og sosiale komité.

   Kommisjonen skal innen 7. juni 2024 vurdere virkningen av den særlige ansvarsordningen som er fastsatt i artikkel 17, som får anvendelse på tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester med en årsomsetning på under 10 millioner euro og hvis tjenester har vært tilgjengelige for allmennheten i Unionen i mindre enn tre år i henhold til artikkel 17 nr. 6, og skal eventuelt treffe tiltak i samsvar med konklusjonene i vurderingen.
2. Medlemsstatene skal framlegge for Kommisjonen de opplysningene som er nødvendige for utarbeiding av rapporten nevnt i nr. 1.

Artikkel 31

Ikrafttredelse

Dette direktivet trer i kraft den 20. dagen etter at det er kunngjort i *Den europeiske unions tidende*.

Artikkel 32

Adressater

Dette direktivet er rettet til medlemsstatene.

Utferdiget i Strasbourg 17. april 2019.

For Europaparlamentet	*For Rådet*
A. Tajani	G. Ciamba
President	*Formann*

Vedlegg 5

WIPO-traktat om opphavsrett (WCT)

Vedtatt av diplomatkonferansen i Genève den 20. desember 1996

Fortale

Traktatpartene,

som ønsker å utvikle og opprettholde vernet av opphaveres rettigheter til egne litterære og kunstneriske verk på en mest mulig virksom og ensartet måte,

som erkjenner behovet for å innføre nye internasjonale regler og å avklare tolkningen av enkelte foreliggende regler for å komme frem til tilfredsstillende løsninger på spørsmål som aktualiseres av den økonomiske, sosiale, kulturelle og teknologiske utviklingen,

som erkjenner hvilke dyptgripende følger utviklingen og konvergensen innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi får for tilblivelsen og bruken av litterære og kunstneriske verk,

som understreker den fremtredende betydning vern om opphavsrett har som incentiv for litterært og kunstnerisk virke,

som erkjenner behovet for å opprettholde en balanse mellom opphavernes rettigheter og allmennhetens interesser, særlig hva angår undervisning, forskning og tilgang til informasjon, slik det gjenspeiles i Bernkonvensjonen,

har avtalt følgende:

Artikkel 1

Forholdet til Bernkonvensjonen

1) Denne traktat er en særavtale etter artikkel 20 i Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk med hensyn til traktatparter som er medlemsland i unionen som ble opprettet ved nevnte konvensjon. Denne traktat skal ikke ha noen forbindelse til andre traktater enn Bernkonvensjonen, og skal heller ikke berøre rettigheter og forpliktelser etter andre traktater.
2) Ingenting i denne traktat fritar traktatpartene fra de forpliktelser de allerede har overfor hverandre etter Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk.
3) I det følgende viser «Bernkonvensjonen» til Parisakten av 24. juli 1971 til Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk.
4) Traktatpartene skal overholde artikkel 1 til 21 og Tillegget til Bernkonvensjonen.[1]

Artikkel 2

Rekkevidden av opphavsrettslig vern

Vernet av opphavsretten gjelder for uttrykk, ikke for idéer, fremgangsmåter, virkemåter eller matematiske begreper som sådanne.

Artikkel 3

Anvendelse av artikkel 2 til 6 i Bernkonvensjonen

Traktatpartene skal, med de nødvendige endringer, anvende bestemmelsene i artikkel 2 til 6 i Bernkonvensjonen med hensyn til det vern som innrømmes i denne traktat.[2]

---

[1] *Omforent erklæring til artikkel 1 nr. 4:* Retten til eksemplarfremstilling som er nedfelt i artikkel 9 i Bernkonvensjonen, og unntakene som tillates der, gjelder fullt ut i det digitale miljø, særlig for bruk av verk i digital form. Det er enighet om at lagring av et beskyttet verk i digital form i et elektronisk medium utgjør en eksemplarfremstilling i henhold til artikkel 9 i Bernkonvensjonen.

[2] *Omforent erklæring til artikkel 3:* Det er enighet om at man ved anvendelsen av artikkel 3 i denne traktat skal tolke uttrykket «unionsland» i artikkel 2 til 6 i Bernkonvensjonen som om det var en henvisning til en part i denne traktat når disse Bern-artiklene anvendes i forbindelse med vern som det gis bestemmelser om i denne traktat. Det er også enighet om at uttrykket «land utenfor unionen» i disse artiklene i Bernkonvensjonen under de samme omstendigheter skal leses som om det var en henvisning til et land som ikke er part i denne traktat, og at «nærværende konvensjon» i artikkel 2 nr. 8 og 2 *bis* nr. 2, 3, 4 og 5 i Bernkonvensjonen skal leses som om det var en henvisning til Bernkonvensjonen og denne traktat. Endelig er det enighet om at en henvisning i artikkel 3 til 6 i Bernkonvensjonen til «undersåtter av et av unionslandene», når disse artiklene gjøres gjeldende for denne traktat, med hensyn til en mellomstatlig organisasjon som er part i denne traktat skal bety borger av ett av de land som er medlemmer av vedkommende organisasjon.

Artikkel 4

Datamaskinprogram

Datamaskinprogram gis vern som litterære verk i henhold til artikkel 2 i Bernkonvensjonen. Slikt vern gjelder for datamaskinprogram uansett hva som er deres uttrykksmåte eller uttrykksform.[3]

Artikkel 5

Datakompilasjoner (databaser)

Kompilasjoner i enhver form av data eller annet materiale, som på grunn av måten innholdet er utvalgt eller ordnet på utgjør åndsverk, gis vern som slike. Dette vernet gjelder ikke dataene eller materialet i seg selv, og berører ikke opphavsrett til dataene eller materialet i kompilasjonen.[4]

Artikkel 6

Rett til spredning

1) Opphavere til litterære og kunstneriske verk skal ha enerett til å tillate at original og eksemplar av verket gjøres tilgjengelige for allmennheten gjennom salg eller annen overdragelse av eierskap.
2) Ingenting i denne traktat skal påvirke traktatpartenes frihet til å bestemme eventuelle vilkår for hvordan konsumpsjon av retten i nr. 1 skal gjelde etter første salg eller annen overdragelse av eierskap til originalen eller et eksemplar av verket med opphaverens tillatelse.[5]

Artikkel 7

Rett til utleie

1) Opphavere til
   i) datamaskinprogram,
   ii) kinematografiske verk og
   iii) verk innlemmet i fonogrammer, slik traktatpartenes nasjonale lovgivning bestemmer,

   skal ha enerett til å tillate ervervsmessig utleie til allmennheten av originalene eller eksemplar av deres verk.
2) Nr. 1 skal ikke gjelde
   i) for datamaskinprograms vedkommende når programmet i seg selv ikke er den vesentlige utleiegjenstanden, og
   ii) for kinematografiske verks vedkommende med mindre slik ervervsmessig utleie har ført til utbredt kopiering av slike verk som i vesentlig grad har svekket eneretten til eksemplarfremstilling.
3) Uten hensyn til bestemmelsene i nr. 1 kan en traktatpart som per 15. april 1994 hadde og fortsatt har gjeldende en ordning med rimelig vederlag til opphavere for utleie av eksemplar av deres verk når disse er innlemmet i fonogrammer, opprettholde en slik ordning forutsatt at ervervsmessig utleie av verk innlemmet i fonogrammer ikke gir grunnlag for en vesentlig innskrenkning i opphaveres enerett til eksemplarfremstilling.[6] [7]

Artikkel 8

Rett til overføring til allmennheten

Uten at det berører bestemmelsene i artikkel 11 nr. 1 punkt ii, 11 *bis* nr. 1 punkt i og ii, 11 *ter* nr. 1 punkt ii, 14 nr. 1 punkt ii og 14 *bis* nr. 1 i Bernkonvensjonen, skal opphavere til litterære og kunstneriske verk ha enerett til å tillate overføring av sine verk til allmennheten, over tråd eller trådløst, herunder tilgjengeliggjøring av deres verk for allmennheten på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt.[8]

---

[3] *Omforent erklæring til artikkel 4:* Rekkevidden av vern for datamaskinprogram etter artikkel 4 i denne traktat, lest sammen med artikkel 2, er i tråd med artikkel 2 i Bernkonvensjonen og på høyde med de relevante bestemmelser i TRIPS-avtalen.

[4] *Omforent erklæring til artikkel 5:* Rekkevidden av vern for datakompilasjoner (databaser) etter artikkel 5 i denne traktat, lest sammen med artikkel 2, er i tråd med artikkel 2 i Bernkonvensjonen og på høyde med de relevante bestemmelser i TRIPS-avtalen.

[5] *Omforent erklæring til artikkel 6 og 7:* Slik de er brukt i disse artiklene, viser uttrykkene «eksemplar» og «original og eksemplar», som gjenstand for retten til spredning og retten til utleie etter de nevnte artikler, utelukkende til opptatte eksemplar som kan settes i omløp som fysiske gjenstander.

[6] *Omforent erklæring til artikkel 6 og 7:* Slik de er brukt i disse artiklene, viser uttrykkene «eksemplar» og «original og eksemplar», som gjenstand for retten til spredning og retten til utleie etter de nevnte artikler, utelukkende til opptatte eksemplar som kan settes i omløp som fysiske gjenstander.

[7] *Omforent erklæring til artikkel 7:* Det er enighet om at forpliktelsen etter artikkel 7 nr. 1 ikke pålegger en traktatpart å gi enerett til ervervsmessig utleie til opphavere som etter traktatpartens lovverk ikke er gitt rettigheter med hensyn til fonogrammer. Det er enighet om at denne forpliktelsen er i tråd med artikkel 14 nr. 4 i TRIPS-avtalen.

[8] *Omforent erklæring til artikkel 8:* Det er enighet om at det å stille til rådighet de fysiske innretninger som skal til for å muliggjøre eller foreta en overføring, ikke i seg selv er en overføring i denne traktats eller Bernkonvensjonens forstand. Det er også enighet om at ingenting i artikkel 8 er til hinder for at en traktatpart kan anvende artikkel 11 *bis* nr. 2.

Artikkel 9

Vernetid for fotografiske verk

Når det gjelder fotografiske verk, skal traktatpartene ikke gjøre gjeldende bestemmelsene i Bernkonvensjonen artikkel 7 nr. 4.

Artikkel 10

Avgrensninger og unntak

1) I sin nasjonale lovgivning kan traktatpartene, i visse særtilfeller som ikke er i konflikt med en normal utnyttelse av verket og ikke i urimelig grad skader opphaverens rettmessige interesser, gi adgang til avgrensninger i eller unntak fra de rettigheter denne traktat innrømmer opphavere til litterære og kunstneriske verk.
2) Ved anvendelsen av Bernkonvensjonen skal traktatpartene innskrenke eventuelle avgrensninger i eller unntak fra rettigheter som er forutsatt i nevnte konvensjon til visse særtilfeller som ikke er i konflikt med en normal utnyttelse av verket og ikke i urimelig grad skader opphaverens rettmessige interesser.[9]

Artikkel 11

Forpliktelser vedrørende teknologiske tiltak

Traktatpartene skal sørge for tilstrekkelig rettsvern og virksomme rettsmidler mot omgåelse av virksomme teknologiske tiltak som benyttes av opphavere i forbindelse med utøvelsen av deres rettigheter etter denne traktat eller Bernkonvensjonen, og som begrenser handlinger knyttet til deres verk som ikke er godkjent av vedkommende opphavere eller som ikke er tillatt ved lov.

Artikkel 12

Forpliktelser vedrørende informasjon om rettighetsforvaltning

1) Traktatpartene skal sørge for tilstrekkelige og virksomme rettsmidler mot enhver som bevisst foretar noen av de nedenstående handlinger vel vitende om, eller for sivile rettsmidlers vedkommende med rimelig grunnlag for å vite, at det vil bevirke, muliggjøre, legge til rette for eller skjule en overtredelse av en rettighet som omfattes av denne traktat eller Bernkonvensjonen:
   i) uten tillatelse å fjerne eller endre informasjon om elektronisk rettighetsforvaltning,
   ii) uten tillatelse å spre, importere for spredning, kringkaste eller på annen måte overføre til allmennheten verk eller eksemplar av verk vel vitende om at informasjon om elektronisk rettighetsforvaltning er fjernet eller endret uten tillatelse.
2) Slik uttrykket er brukt i denne artikkel, betyr «informasjon om rettighetsforvaltning» informasjon som identifiserer verket eller opphaveren til verket, eller informasjon om vilkårene for bruk av verket samt eventuelle tall eller koder som representerer slik informasjon, når et hvilket som helst av disse elementene av informasjon er festet til et eksemplar av et verk eller kommer til syne i forbindelse med overføring av et verk til allmennheten.[10]

Artikkel 13

Anvendelse i tid

Traktatpartene skal anvende bestemmelsene i artikkel 18 i Bernkonvensjonen på alt vern som er foreskrevet i denne traktat.

Artikkel 14

Bestemmelser om håndheving av rettigheter

1) Traktatpartene forplikter seg til i samsvar med sine egne rettssystemer å vedta de tiltak som er nødvendige for å sikre anvendelsen av denne traktat.
2) Traktatpartene skal sørge for at deres lovverk gir tilgang til håndhevingsmetoder som tillater virksom inngripen mot enhver overtredelse av rettigheter etter denne traktat, herunder rettslige hurtigtiltak til å forhindre overtredelser og rettsmidler som virker avskrekkende mot videre overtredelser.

---

[9] *Omforent erklæring til artikkel 10:* Det er enighet om at bestemmelsene i artikkel 10 tillater traktatpartene å videreføre, og på tilbørlig vis utvide til også å gjelde i det digitale miljø, de avgrensninger og unntak i deres nasjonale lovverk som har vært ansett som akseptable etter Bernkonvensjonen. Tilvarende er disse bestemmelsene slik å forstå at de tillater traktatpartene å utvikle nye unntak og avgrensninger som er egnet i det digitale nettverksmiljø.

Det er også enighet om at artikkel 10 nr. 2 verken gir større eller mindre adgang til å anvende de avgrensninger og unntak som tillates etter Bernkonvensjonen.

[10] *Omforent erklæring til artikkel 12:* Det er enighet om at henvisningen til «overtredelse av en rettighet som omfattes av denne traktat eller Bernkonvensjonen» omfatter både enerettigheter og rettigheter til vederlag.

Videre er det enighet om at traktatpartene ikke skal benytte artikkelen til å utvikle eller iverksette ordninger for rettighetsforvaltning som ville innebære innføring av formaliteter som ikke er tillatt etter Bernkonvensjonen eller denne traktat, forbud mot fri flyt av varer eller hinder mot å nyte godt av rettigheter etter denne traktat.

Artikkel 15

Forsamling

1) a) Traktatpartene skal ha en forsamling.
   b) Hver traktatpart skal være representert av én delegat som kan bistås av stedfortredere, rådgivere og eksperter.
   c) Hver delegasjons utgifter skal dekkes av den traktatpart som har utnevnt delegasjonen. Forsamlingen kan be Verdensorganisasjonen for immaterialrett (heretter kalt «WIPO») om å yte økonomisk bistand for å gjøre deltakelse lettere for delegasjoner fra traktatparter som regnes som utviklingsland etter etablert praksis hos Generalforsamlingen i De forente nasjoner, eller som er land under overgang til markedsøkonomi.
2) a) Forsamlingen skal behandle saker som gjelder vedlikehold og utvikling av denne traktat og dens anvendelse og funksjon.
   b) Forsamlingen skal utføre den oppgaven den tildeles i artikkel 17 nr. 2 med hensyn til adgang for visse mellomstatlige organisasjoner til å bli part i denne traktat.
   c) Forsamlingen skal beslutte eventuell sammenkalling av diplomatkonferanse for å gjennomgå denne traktat og gi de nødvendige pålegg til WIPOs generaldirektør om forberedelser til slik diplomatkonferanse.
3) a) Hver traktatpart som er en stat, skal ha én stemme og skal bare stemme i eget navn.
   b) En traktatpart som er en mellomstatlig organisasjon, kan delta i avstemningen i stedet for sine medlemsstater med et stemmetall lik det antall av dens medlemsstater som er part i denne traktat. Ingen slik mellomstatlig organisasjon skal delta i avstemningen dersom en av dens medlemsstater bruker sin stemmerett, og omvendt.
4) Forsamlingen skal tre sammen i ordinær sesjon én gang annethvert år etter innkalling fra WIPOs generaldirektør.
5) Forsamlingen skal etablere sin egen forretningsorden, blant annet angående sammenkalling av ekstraordinære møter, krav til vedtaksdyktighet og, med forbehold for bestemmelsene i denne traktat, nødvendig flertall for forskjellige slags vedtak.

Artikkel 16

Internasjonalt byrå

WIPOs internasjonale byrå skal utføre de administrative oppgavene i tilknytning til traktaten.

Artikkel 17

Adgang til å bli part i traktaten

1) Enhver medlemsstat i WIPO kan bli part i denne traktat.
2) Forsamlingen kan beslutte å la enhver mellomstatlig organisasjon bli part i denne traktat når den erklærer at den har beslutningsmyndighet i saker som reguleres av denne traktat og har sin egen lovgivning som er bindende for alle dens medlemsstater i slike saker, og at den er gitt behørig fullmakt i samsvar med sine interne prosedyrer til å bli part i denne traktat.
3) Det europeiske fellesskap kan, etter å ha avgitt erklæring som nevnt i foregående nummer under diplomatkonferansen som har vedtatt denne traktat, bli part i denne traktat.

Artikkel 18

Rettigheter og forpliktelser etter traktaten

Med mindre annet er uttrykkelig nevnt i denne traktat, skal hver traktatpart nyte godt av alle rettigheter og påta seg alle forpliktelser i henhold til denne traktat.

Artikkel 19

Undertegning av traktaten

Denne traktat er åpen for undertegning inntil 31. desember 1997 av alle medlemsstater i WIPO og av Det europeiske fellesskap.

Artikkel 20

Traktatens ikrafttredelse

Denne traktat trer i kraft tre måneder etter at 30 ratifikasjons- eller tiltredelsesdokumenter er deponert hos WIPOs generaldirektør.

Artikkel 21

Når traktaten får virkning for partene

Denne traktat er bindende for
i) de 30 statene som er nevnt i artikkel 20 fra datoen da denne traktat er trådt i kraft,
ii) hver øvrig stat fra utløpet av tre måneder etter datoen da staten har deponert sitt dokument hos WIPOs generaldirektør,
iii) Det europeiske fellesskap fra utløpet av tre måneder etter at det har deponert sitt ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument dersom slikt dokument er deponert etter at denne traktat er trådt i kraft i samsvar med artikkel 20, eller tre

måneder etter at denne traktat er trådt i kraft dersom slikt dokument er deponert før denne traktat er trådt i kraft,

iv) enhver annen mellomstatlig organisasjon som gis adgang til å bli part i denne traktat fra utløpet av tre måneder etter at dens tiltredelsesdokument er deponert.

Artikkel 22

Fravær av reservasjonsrett

Det tillates ingen reservasjoner mot denne traktat.

Artikkel 23

Oppsigelse av traktaten

Denne traktat kan sies opp av enhver traktatpart ved underretning til WIPOs generaldirektør. Oppsigelse får virkning ett år fra datoen da WIPOs generaldirektør har mottatt underretningen.

Artikkel 24

Traktatspråk

1) Denne traktat undertegnes i én enkelt original på engelsk, arabisk, kinesisk, fransk, russisk og spansk, hvorav alle språkversjoner har samme gyldighet.
2) En offisiell tekst på et annet språk enn dem som er nevnt i nr. 1, skal opprettes av WIPOs generaldirektør på anmodning av en interessert part, etter konsultasjoner med alle interesserte parter. Hva dette nummer angår, betyr «interessert part» enhver medlemsstat i WIPO når dens offisielle språk eller ett av dens offisielle språk er involvert, samt Det europeiske fellesskap, og enhver annen mellomstatlig organisasjon som måtte bli part i denne traktat, dersom ett av dens offisielle språk er involvert.

Artikkel 25

Depositar

WIPOs generaldirektør er depositar for denne traktat.

Vedlegg 6

WIPO Copyright Treaty (WCT)

(adopted in Geneva on December 20, 1996)

Preamble

The Contracting Parties,

Desiring to develop and maintain the protection of the rights of authors in their literary and artistic works in a manner as effective and uniform as possible,

Recognizing the need to introduce new international rules and clarify the interpretation of certain existing rules in order to provide adequate solutions to the questions raised by new economic, social, cultural and technological developments,

Recognizing the profound impact of the development and convergence of information and communication technologies on the creation and use of literary and artistic works,

Emphasizing the outstanding significance of copyright protection as an incentive for literary and artistic creation,

Recognizing the need to maintain a balance between the rights of authors and the larger public interest, particularly education, research and access to information, as reflected in the Berne Convention,

Have agreed as follows:

Article 1

Relation to the Berne Convention

(1) This Treaty is a special agreement within the meaning of Article 20 of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, as regards Contracting Parties that are countries of the Union established by that Convention. This Treaty shall not have any connection with treaties other than the Berne Convention, nor shall it prejudice any rights and obligations under any other treaties.

(2) Nothing in this Treaty shall derogate from existing obligations that Contracting Parties have to each other under the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works.

(3) Hereinafter, «Berne Convention» shall refer to the Paris Act of July 24, 1971, of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works.

(4) Contracting Parties shall comply with Articles 1 to 21 and the Appendix of the Berne Convention.[1]

Article 2

Scope of Copyright Protection

Copyright protection extends to expressions and not to ideas, procedures, methods of operation or mathematical concepts as such.

Article 3

Application of Articles 2 to 6 of the Berne Convention

Contracting Parties shall apply *mutatis mutandis* the provisions of Articles 2 to 6 of the Berne Convention in respect of the protection provided for in this Treaty.[2]

---

[1] *Agreed statement concerning Article 1(4):* The reproduction right, as set out in Article 9 of the Berne Convention, and the exceptions permitted thereunder, fully apply in the digital environment, in particular to the use of works in digital form. It is understood that the storage of a protected work in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of Article 9 of the Berne Convention.

[2] *Agreed statement concerning Article 3:* It is understood that, in applying Article 3 of this Treaty, the expression «country of the Union» in Articles 2 to 6 of the Berne Convention will be read as if it were a reference to a Contracting Party to this Treaty, in the application of those Berne Articles in respect of protection provided for in this Treaty. It is also understood that the expression «country outside the Union» in those Articles in the Berne Convention will, in the same circumstances, be read as if it were a reference to a country that is not a Contracting Party to this Treaty, and that «this Convention» in Articles 2(8), 2*bis*(2), 3, 4 and 5 of the Berne Convention will be read as if it were a reference to the Berne Convention and this Treaty. Finally, it is understood that a reference in Articles 3 to 6 of the Berne Convention to a «national of one of the countries of the Union» will, when these Articles are applied to this Treaty, mean, in regard to an intergovernmental organization that is a Contracting Party to this Treaty, a national of one of the countries that is member of that organization.

Article 4

Computer Programs

Computer programs are protected as literary works within the meaning of Article 2 of the Berne Convention. Such protection applies to computer programs, whatever may be the mode or form of their expression.[3]

Article 5

Compilations of Data (Databases)

Compilations of data or other material, in any form, which by reason of the selection or arrangement of their contents constitute intellectual creations, are protected as such. This protection does not extend to the data or the material itself and is without prejudice to any copyright subsisting in the data or material contained in the compilation.[4]

Article 6

Right of Distribution

(1) Authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of the original and copies of their works through sale or other transfer of ownership.
(2) Nothing in this Treaty shall affect the freedom of Contracting Parties to determine the conditions, if any, under which the exhaustion of the right in paragraph (1) applies after the first sale or other transfer of ownership of the original or a copy of the work with the authorization of the author.[5]

Article 7

Right of Rental

(1) Authors of
  (i) computer programs;
  (ii) cinematographic works; and
  (iii) works embodied in phonograms, as determined in the national law of Contracting Parties,
  shall enjoy the exclusive right of authorizing commercial rental to the public of the originals or copies of their works.
(2) Paragraph (1) shall not apply
  (i) in the case of computer programs, where the program itself is not the essential object of the rental; and
  (ii) in the case of cinematographic works, unless such commercial rental has led to widespread copying of such works materially impairing the exclusive right of reproduction.
(3) Notwithstanding the provisions of paragraph (1), a Contracting Party that, on April 15, 1994, had and continues to have in force a system of equitable remuneration of authors for the rental of copies of their works embodied in phonograms may maintain that system provided that the commercial rental of works embodied in phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive right of reproduction of authors.[6,7]

Article 8

Right of Communication to the Public

Without prejudice to the provisions of Articles 11(1)(ii), 11*bis*(1)(i) and (ii), 11*ter*(1)(ii), 14(1)(ii) and 14*bis*(1) of the Berne Convention, authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing any communication to the public of their works, by wire or wireless means, including the making available to the public of their works in such a way that members of the

---

3 *Agreed statement concerning Article 4:* The scope of protection for computer programs under Article 4 of this Treaty, read with Article 2, is consistent with Article 2 of the Berne Convention and on a par with the relevant provisions of the TRIPS Agreement.

4 *Agreed statement concerning Article* 5*:* The scope of protection for compilations of data (databases) under Article 5 of this Treaty, read with Article 2, is consistent with Article 2 of the Berne Convention and on a par with the relevant provisions of the TRIPS Agreement.

5 *Agreed statement concerning Articles 6 and 7:* As used in these Articles, the expressions «copies» and «original and copies,» being subject to the right of distribution and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

6 *Agreed statement concerning Articles 6 and 7:* As used in these Articles, the expressions «copies» and «original and copies,» being subject to the right of distribution and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

7 *Agreed statement concerning Article 7:* It is understood that the obligation under Article 7(1) does not require a Contracting Party to provide an exclusive right of commercial rental to authors who, under that Contracting Party's law, are not granted rights in respect of phonograms. It is understood that this obligation is consistent with Article 14(4) of the TRIPS Agreement.

public may access these works from a place and at a time individually chosen by them.[8]

Article 9

Duration of the Protection of Photographic Works

In respect of photographic works, the Contracting Parties shall not apply the provisions of Article 7(4) of the Berne Convention.

Article 10

Limitations and Exceptions

(1) Contracting Parties may, in their national legislation, provide for limitations of or exceptions to the rights granted to authors of literary and artistic works under this Treaty in certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.

(2) Contracting Parties shall, when applying the Berne Convention, confine any limitations of or exceptions to rights provided for therein to certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.[9]

Article 11

Obligations concerning Technological Measures

Contracting Parties shall provide adequate legal protection and effective legal remedies against the circumvention of effective technological measures that are used by authors in connection with the exercise of their rights under this Treaty or the Berne Convention and that restrict acts, in respect of their works, which are not authorized by the authors concerned or permitted by law.

Article 12

Obligations concerning Rights Management Information

(1) Contracting Parties shall provide adequate and effective legal remedies against any person knowingly performing any of the following acts knowing, or with respect to civil remedies having reasonable grounds to know, that it will induce, enable, facilitate or conceal an infringement of any right covered by this Treaty or the Berne Convention:
   (i) to remove or alter any electronic rights management information without authority;
   (ii) to distribute, import for distribution, broadcast or communicate to the public, without authority, works or copies of works knowing that electronic rights management information has been removed or altered without authority.

(2) As used in this Article, «rights management information» means information which identifies the work, the author of the work, the owner of any right in the work, or information about the terms and conditions of use of the work, and any numbers or codes that represent such information, when any of these items of information is attached to a copy of a work or appears in connection with the communication of a work to the public.[10]

Article 13

Application in Time

Contracting Parties shall apply the provisions of Article 18 of the Berne Convention to all protection provided for in this Treaty.

---

[8] *Agreed statement concerning Article 8:* It is understood that the mere provision of physical facilities for enabling or making a communication does not in itself amount to communication within the meaning of this Treaty or the Berne Convention. It is further understood that nothing in Article 8 precludes a Contracting Party from applying Article 11*bis*(2).

[9] *Agreed statement concerning Article 10:* It is understood that the provisions of Article 10 permit Contracting Parties to carry forward and appropriately extend into the digital environment limitations and exceptions in their national laws which have been considered acceptable under the Berne Convention. Similarly, these provisions should be understood to permit Contracting Parties to devise new exceptions and limitations that are appropriate in the digital network environment.

It is also understood that Article 10(2) neither reduces nor extends the scope of applicability of the limitations and exceptions permitted by the Berne Convention.

[10] *Agreed statement concerning Article 12:* It is understood that the reference to «infringement of any right covered by this Treaty or the Berne Convention» includes both exclusive rights and rights of remuneration.

It is further understood that Contracting Parties will not rely on this Article to devise or implement rights management systems that would have the effect of imposing formalities which are not permitted under the Berne Convention or this Treaty, prohibiting the free movement of goods or impeding the enjoyment of rights under this Treaty.

Article 14

Provisions on Enforcement of Rights

(1) Contracting Parties undertake to adopt, in accordance with their legal systems, the measures necessary to ensure the application of this Treaty.

(2) Contracting Parties shall ensure that enforcement procedures are available under their law so as to permit effective action against any act of infringement of rights covered by this Treaty, including expeditious remedies to prevent infringements and remedies which constitute a deterrent to further infringements.

Article 15

Assembly

(1) *(a)* The Contracting Parties shall have an Assembly.

(b) Each Contracting Party shall be represented by one delegate who may be assisted by alternate delegates, advisors and experts.

(c) The expenses of each delegation shall be borne by the Contracting Party that has appointed the delegation. The Assembly may ask the World Intellectual Property Organization (hereinafter referred to as «WIPO») to grant financial assistance to facilitate the participation of delegations of Contracting Parties that are regarded as developing countries in conformity with the established practice of the General Assembly of the United Nations or that are countries in transition to a market economy.

(2) *(a)* The Assembly shall deal with matters concerning the maintenance and development of this Treaty and the application and operation of this Treaty.

(b) The Assembly shall perform the function allocated to it under Article 17(2) in respect of the admission of certain intergovernmental organizations to become party to this Treaty.

(c) The Assembly shall decide the convocation of any diplomatic conference for the revision of this Treaty and give the necessary instructions to the Director General of WIPO for the preparation of such diplomatic conference.

(3) *(a)* Each Contracting Party that is a State shall have one vote and shall vote only in its own name.

(b) Any Contracting Party that is an intergovernmental organization may participate in the vote, in place of its Member States, with a number of votes equal to the number of its Member States which are party to this Treaty. No such intergovernmental organization shall participate in the vote if any one of its Member States exercises its right to vote and *vice versa*.

(4) The Assembly shall meet in ordinary session once every two years upon convocation by the Director General of WIPO.

(5) The Assembly shall establish its own rules of procedure, including the convocation of extraordinary sessions, the requirements of a quorum and, subject to the provisions of this Treaty, the required majority for various kinds of decisions.

Article 16

International Bureau

The International Bureau of WIPO shall perform the administrative tasks concerning the Treaty.

Article 17

Eligibility for Becoming Party to the Treaty

(1) Any Member State of WIPO may become party to this Treaty.

(2) The Assembly may decide to admit any intergovernmental organization to become party to this Treaty which declares that it is competent in respect of, and has its own legislation binding on all its Member States on, matters covered by this Treaty and that it has been duly authorized, in accordance with its internal procedures, to become party to this Treaty.

(3) The European Community, having made the declaration referred to in the preceding paragraph in the Diplomatic Conference that has adopted this Treaty, may become party to this Treaty.

Article 18

Rights and Obligations under the Treaty

Subject to any specific provisions to the contrary in this Treaty, each Contracting Party shall enjoy all of the rights and assume all of the obligations under this Treaty.

Article 19

Signature of the Treaty

This Treaty shall be open for signature until December 31, 1997, by any Member State of WIPO and by the European Community.

Article 20

Entry into Force of the Treaty

This Treaty shall enter into force three months after 30 instruments of ratification or accession by States have been deposited with the Director General of WIPO.

Article 21

Effective Date of Becoming Party to the Treaty

This Treaty shall bind:

(i) the 30 States referred to in Article 20, from the date on which this Treaty has entered into force;

(ii) each other State, from the expiration of three months from the date on which the State has deposited its instrument with the Director General of WIPO;

(iii) the European Community, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of ratification or accession if such instrument has been deposited after the entry into force of this Treaty according to Article 20, or, three months after the entry into force of this Treaty if such instrument has been deposited before the entry into force of this Treaty;

(iv) any other intergovernmental organization that is admitted to become party to this Treaty, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of accession.

Article 22

No Reservations to the Treaty

No reservation to this Treaty shall be admitted.

Article 23

Denunciation of the Treaty

This Treaty may be denounced by any Contracting Party by notification addressed to the Director General of WIPO. Any denunciation shall take effect one year from the date on which the Director General of WIPO received the notification.

Article 24

Languages of the Treaty

(1) This Treaty is signed in a single original in English, Arabic, Chinese, French, Russian and Spanish languages, the versions in all these languages being equally authentic.

(2) An official text in any language other than those referred to in paragraph (1) shall be established by the Director General of WIPO on the request of an interested party, after consultation with all the interested parties. For the purposes of this paragraph, «interested party» means any Member State of WIPO whose official language, or one of whose official languages, is involved and the European Community, and any other intergovernmental organization that may become party to this Treaty, if one of its official languages is involved.

Article 25

Depositary

The Director General of WIPO is the depositary of this Treaty.

Vedlegg 7

WIPO-traktat om fremføringer og fonogrammer (WPPT)

Vedtatt av diplomatkonferansen i Genève den 20. desember 1996

Fortale

Traktatpartene,

som ønsker å bygge ut og vedlikeholde vernet av rettigheter for utøvende kunstnere og produsenter av fonogrammer på en mest mulig virksom og ensartet måte,

som erkjenner behovet for å innføre nye internasjonale regler for å komme frem til tilfredsstillende løsninger på spørsmål som aktualiseres av den økonomiske, sosiale, kulturelle og teknologiske utviklingen,

som erkjenner de dyptgripende følgene utviklingen og konvergensen innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi får for produksjon og bruk av fremføringer og fonogrammer,

som erkjenner behovet for å opprettholde en balanse mellom rettighetene til utøvende kunstnere og produsenter av fonogrammer og allmennhetens interesser, særlig hva angår undervisning, forskning og tilgang til informasjon,

har avtalt følgende:

Kapittel I

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 1

Forholdet til andre konvensjoner

1) Ingenting i denne traktat skal svekke eksisterende forpliktelser som traktatpartene har overfor hverandre etter Den internasjonale konvensjon om rettsvern for de rettigheter som tilkommer utøvende kunstnere, fremstillere av fonogrammer samt kringkastingsinstitusjoner, utferdiget i Roma den 26. oktober 1961 (i det følgende kalt «Romakonvensjonen»).
2) Rettsvern som innrømmes etter denne traktat, skal la vernet av opphavsrett til litterære og kunstneriske verk forbli intakt og på ingen måte virke inn på dette. Ingen bestemmelse i denne traktat skal således tolkes dit hen at det er til skade for slikt vern.[1]
3) Denne traktat skal ikke settes i forbindelse med og heller ikke innskrenke rettigheter eller forpliktelser etter noen annen traktat.

Artikkel 2

Definisjoner

For denne traktats vedkommende gjelder at:

a) «utøvende kunstnere» er skuespillere, sangere, musikere, dansere og andre personer som innehar roller, synger, fremsier, deklamerer, medvirker i, tolker eller på annet vis fremfører litterære eller kunstneriske verk eller folkloristiske uttrykk,
b) «fonogram» betyr opptak av lydene fra en fremføring eller av andre lyder, eller av en fremstilling av lyder, i annen form enn opptak som inngår i kinematografisk eller annet audiovisuelt verk,[2]
c) «opptak» betyr fiksering av lyder, eller av representasjoner av lyder, hvorfra de kan oppfattes, fremstilles eksemplar av eller overføres via en innretning,
d) «produsent av fonogram» betyr den fysiske eller juridiske person som tar initiativet til og har ansvaret for det første opptaket av lydene fra en fremføring eller andre lyder, eller fremstillinger av lyder,

---

[1] *Omforent erklæring til artikkel 1 nr. 2:* Det er enighet om at artikkel 1 nr. 2 avklarer forholdet mellom rettigheter til fonogrammer etter denne traktat og opphavsrett til verk som er innlemmet i fonogrammene. I tilfeller der tillatelse må innhentes både fra opphaveren til et verk innlemmet i fonogrammet og en utøvende kunstner eller produsent som eier rettigheter i fonogrammet, bortfaller ikke behovet for tillatelse fra opphaveren selv om det også kreves tillatelse fra den utøvende kunstneren eller produsenten, og omvendt.

Det er også enighet om at ingenting i artikkel 1 nr. 2 er til hinder for at en traktatpart kan gi en utøvende kunstner eller produsent av fonogrammer enerettigheter ut over dem som kreves innrømmet etter denne traktat.

[2] *Omforent erklæring til artikkel 2 bokstav b):* Det er enighet om at definisjonen av fonogram som er gitt i artikkel 2 bokstav b), ikke antyder at rettigheter i fonogrammet på noen måte påvirkes av at de innlemmes i et kinematografisk eller annet audiovisuelt verk.

e) «utgivelse» av et opptak av en fremføring eller et fonogram betyr å tilby eksemplar av opptaket av fremføringen eller fonogrammet til allmennheten, med rettighetsinnehaverens samtykke, forutsatt at eksemplarene tilbys allmennheten i et rimelig antall,[3]
f) «kringkasting» betyr trådløs transmisjon for offentlig mottak av lyder eller av bilder og lyder eller av fremstillinger av slike; slik overføring via satellitt er også «kringkasting»; overføring av krypterte signaler er «kringkasting» når dekrypteringsutstyret stilles til rådighet for allmennheten av kringkastingsforetaket eller med dets samtykke,
g) «overføring til allmennheten» av en fremføring eller et fonogram betyr transmisjon til allmennheten av lydene fra en fremføring eller lydene eller fremstillingen av lydene som er tatt opp på fonogrammer, via ethvert medium unntatt kringkasting. For så vidt gjelder artikkel 15, omfatter «overføring til allmennheten» å gjøre lydene eller fremstillingen av lydene som er tatt opp på et fonogram hørbare for allmennheten.

Artikkel 3

Hvem traktaten gir vern

1) Traktatpartene skal innrømme det vern som er forutsatt i denne traktat til utøvende kunstnere og produsenter av fonogrammer som er andre traktatparters borgere.
2) Andre traktatparters borgere er å forstå som de utøvende kunstnere eller produsenter av fonogrammer som ville oppfylle kvalifiseringskriteriene for vern i henhold til Romakonvensjonen dersom alle parter i denne traktat var stater i nevnte konvensjon. Med hensyn til disse kvalifiseringskriteriene skal traktatpartene anvende de aktuelle definisjonene i artikkel 2 i denne traktat.[4]
3) Enhver traktatpart som benytter seg av mulighetene som gis i artikkel 5 nr. 3 i Romakonvensjonen, eller, med hensyn til artikkel 5 i samme konvensjon dens artikkel 17, skal gi underretning som fastsatt i de nevnte bestemmelsene til generaldirektøren i Verdensorganisasjonen for immaterialrett (WIPO).[5]

Artikkel 4

Nasjonal behandling

1) Hver traktatpart skal innrømme andre traktatparters borgere, som definert i artikkel 3 nr. 2, den behandling den innrømmer egne borgere med hensyn til de enerettigheter som uttrykkelig innrømmes i denne traktat og til vederlagsretten etter artikkel 15 i denne traktat.
2) Forpliktelsen i nr. 1 gjelder ikke i den utstrekning en annen traktatpart gjør bruk av reservasjonene som tillates etter artikkel 15 nr. 3 i denne traktat.

Kapittel II

Utøvende kunstneres rettigheter

Artikkel 5

Utøvende kunstneres ideelle rettigheter

1) Uavhengig av en utøvende kunstners økonomiske rettigheter, også etter overdragelse av slike rettigheter, skal den utøvende kunstneren i forbindelse med egne levende lydfremføringer eller fremføringer som er tatt opp på fonogrammer, ha rett til å bli navngitt som den utøvende kunstneren som står for fremføringen, unntatt i tilfeller hvor utelatelse dikteres av måten fremføringen brukes på, og til å motsette seg enhver forvrengning, krenkelse eller annen endring av sine fremføringer når dette ville skade vedkommendes omdømme.
2) De rettigheter en utøvende kunstner er gitt i henhold til nr. 1, skal etter vedkommendes død stå ved lag minst inntil de økonomiske rettighetene opphører, og skal kunne utøves av de personer eller institusjoner som har fullmakt i henhold til loven i vedkommende traktatpart hvor det gjøres krav på vern. Imidlertid kan traktatparter hvis lovgivning idet de ratifiserer eller tiltrer denne traktat ikke gir rom for vern av alle rettigheter som er anført i foregående nummer etter den utøvende kunstners død, bestemme at noen av disse rettighetene

---

[3] *Omforent erklæring til artikkel 2 bokstav e), 8, 9, 12 og 13:* Slik uttrykkene er benyttet i disse artiklene, er «eksemplar» og «original og eksemplar», som er gjenstand for rett til spredning og rett til utleie etter de nevnte artikler, utelukkende henvisninger til opptatte eksemplar som kan settes i omløp som fysiske gjenstander.

[4] *Omforent erklæring til artikkel 3 nr. 2:* For anvendelsen av artikkel 3 nr. 2 er det enighet om at opptak betyr ferdigstilling av masterbånd («bande-mère»).

[5] *Omforent erklæring til artikkel 3:* Det er enighet om at henvisningen i artikkel 5 bokstav a) og artikkel 16 bokstav a) punkt iv) i Romakonvensjonen til «borger av en annen kontraherende stat», anvendt på denne traktat og med hensyn til mellomstatlig organisasjon som er part i denne traktat, betyr borger av et av de land som er medlem av vedkommende organisasjon.

ikke lenger vil stå ved lag etter vedkommendes død.

3) Rettsmidlene for å sikre de rettigheter som gis i denne artikkel, reguleres av loven i vedkommende traktatpart hvor det gjøres krav på vern.

Artikkel 6

Utøvende kunstneres økonomiske rettigheter til egne, ikke opptatte fremføringer

Utøvende kunstnere skal med hensyn til sine fremføringer ha enerett til å tillate:

i) kringkasting og overføring til allmennheten av deres ikke opptatte fremføringer, unntatt når fremføringen allerede er en kringkastet fremføring, og

ii) opptak av deres ikke opptatte fremføringer.

Artikkel 7

Rett til eksemplarfremstilling

Utøvende kunstnere skal ha enerett til å tillate direkte eller indirekte eksemplarfremstilling, på enhver måte og i enhver form, av deres fremføringer som er tatt opp på fonogrammer.[6]

Artikkel 8

Rett til spredning

1) Utøvende kunstnere skal ha enerett til å tillate at originalen og eksemplar av deres fremføringer som er tatt opp på fonogrammer, gjøres tilgjengelige for allmennheten gjennom salg eller annen overdragelse av eierskap.

2) Ingenting i denne traktat skal påvirke traktatpartenes frihet til å bestemme eventuelle vilkår for hvordan konsumpsjon av retten i nr. 1 skal gjelde etter første salg eller annen overdragelse av eierskap til originalen eller et eksemplar av den opptatte fremføringen med den utøvende kunstnerens tillatelse.[7]

Artikkel 9

Rett til utleie

1) Utøvende kunstnere skal ha enerett til å tillate ervervsmessig utleie til allmennheten av originalen og eksemplar av deres fremføringer som er tatt opp på fonogrammer, slik traktatpartenes nasjonale lovgivning bestemmer, også etter at de er spredt av eller i henhold til tillatelse fra vedkommende utøvende kunstner.

2) Uten hensyn til bestemmelsene i nr. 1 kan en traktatpart som per 15. april 1994 hadde og fortsatt har gjeldende en ordning med rimelig vederlag til utøvende kunstnere for utleie av eksemplar av deres fremføringer som er tatt opp på fonogrammer, opprettholde en slik ordning forutsatt at ervervsmessig utleie av fonogrammer ikke gir grunnlag for en vesentlig innskrenkning i utøvende kunstneres enerett til eksemplarfremstilling.[8]

Artikkel 10

Rett til tilgjengeliggjøring av opptatte fremføringer

Utøvende kunstnere skal ha enerett til å tillate at deres fremføringer som er tatt opp på fonogrammer gjøres tilgjengelige for allmennheten, over tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt.

Kapittel III

Fonogramprodusenters rettigheter

Artikkel 11

Rett til eksemplarfremstilling

Produsenter av fonogrammer skal ha enerett til å tillate direkte eller indirekte eksemplarfremstilling, på enhver måte og i enhver form, av deres fonogrammer.[9]

---

6 *Omforent erklæring til artikkel 7, 11 og 16:* Retten til eksemplarfremstilling som er nedfelt i artikkel 7 og 11, og unntakene fra denne som er tillatt etter artikkel 16, gjelder fullt ut i det digitale miljø, særlig for bruk av fremføringer og fonogrammer i digital form. Det er enighet om at lagring av beskyttet fremføring eller fonogram i digital form i et elektronisk medium utgjør en eksemplarfremstilling i disse artiklenes forstand.

7 *Omforent erklæring til artikkel 2 bokstav e), 8, 9, 12 og 13:* Slik uttrykkene er benyttet i disse artiklene, er «eksemplar» og «original og eksemplar», som er gjenstand for rett til spredning og rett til utleie etter de nevnte artikler, utelukkende henvisninger til opptatte eksemplar som kan settes i omløp som fysiske gjenstander.

8 *Omforent erklæring til artikkel 2 bokstav e), 8, 9, 12 og 13:* Slik uttrykkene er benyttet i disse artiklene, er «eksemplar» og «original og eksemplar», som er gjenstand for rett til spredning og rett til utleie etter de nevnte artikler, utelukkende henvisninger til opptatte eksemplar som kan settes i omløp som fysiske gjenstander.

9 *Omforent erklæring til artikkel 7, 11 og 16:* Retten til eksemplarfremstilling som er nedfelt i artikkel 7 og 11, og unntakene fra denne som er tillatt etter artikkel 16, gjelder fullt ut i det digitale miljø, særlig for bruk av fremføringer og fonogrammer i digital form. Det er enighet om at lagring av beskyttet fremføring eller fonogram i digital form i et elektronisk medium utgjør en eksemplarfremstilling i disse artiklenes forstand.

Artikkel 12

Rett til spredning

1) Produsenter av fonogrammer skal ha enerett til å tillate at originalen og eksemplar av deres fonogrammer gjøres tilgjengelige for allmennheten gjennom salg eller annen overdragelse av eierskap.
2) Ingenting i denne traktat skal påvirke traktatpartenes frihet til å bestemme eventuelle vilkår for hvordan konsumpsjon av retten i nr. 1 skal gjelde etter første salg eller annen overdragelse av eierskap til originalen eller et eksemplar av fonogrammet med tillatelse fra produsenten av fonogrammet.[10]

Artikkel 13

Rett til utleie

1) Produsenter av fonogrammer skal ha enerett til å tillate ervervsmessig utleie til allmennheten av originalen og eksemplar av deres fonogrammer, også etter at de er spredt av eller i henhold til tillatelse fra produsenten.
2) Uten hensyn til bestemmelsene i nr. 1 kan en traktatpart som per 15. april 1994 hadde og fortsatt har gjeldende en ordning med rimelig vederlag til produsenter av fonogrammer for utleie av eksemplar av deres fonogrammer, opprettholde en slik ordning forutsatt at ervervsmessig utleie av fonogrammer ikke gir grunnlag for en vesentlig innskrenkning i fonogramprodusenters enerett til eksemplarfremstilling.[11]

Artikkel 14

Rett til tilgjengeliggjøring av fonogrammer

Fonogramprodusenter skal ha enerett til å tillate at deres fonogrammer gjøres tilgjengelige for allmennheten, over tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt.

Kapittel IV

Fellesbestemmelser

Artikkel 15

Rett til vederlag for kringkasting og overføring til allmennheten

1) Utøvende kunstnere og fonogramprodusenter skal ha rett til rimelig vederlag for direkte eller indirekte bruk av fonogrammer som er utgitt med ervervsmessig formål for kringkasting eller annen overføring til offentligheten.
2) Traktatpartene kan i sin nasjonale lovgivning bestemme at den utøvende kunstneren, fonogramprodusenten eller begge skal innkreve dette rimelige vederlaget fra brukeren. Traktatpartene kan vedta nasjonale lover som i fravær av avtale mellom den utøvende kunstneren og produsenten av et fonogram fastsetter vilkårene for hvordan utøvende kunstnere og fonogramprodusenter skal dele det rimelige vederlaget.
3) Enhver traktatpart kan i en underretning deponert hos WIPOs generaldirektør erklære at den bare vil anvende bestemmelsene i nr. 1 for bestemte bruksmåter, at den vil begrense anvendelsen av dem på annen måte eller at den ikke vil anvende disse bestemmelsene overhodet.
4) For så vidt gjelder denne artikkel, skal fonogrammer som gjøres tilgjengelige for allmennheten over tråd eller trådløst på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt, betraktes som om de var utgitt med ervervsmessig formål.[12, 13]

Artikkel 16

Avgrensninger og unntak

1) Traktatpartene kan i sin nasjonale lovgivning gi anledning til samme slags avgrensninger eller unntak med hensyn til vern av utøvende

[10] *Omforent erklæring til artikkel 2 bokstav e), 8, 9, 12 og 13:* Slik uttrykkene er benyttet i disse artiklene, er «eksemplar» og «original og eksemplar», som er gjenstand for rett til spredning og rett til utleie etter de nevnte artikler, utelukkende henvisninger til opptatte eksemplar som kan settes i omløp som fysiske gjenstander.

[11] *Omforent erklæring til artikkel 2 bokstav e), 8, 9, 12 og 13:* Slik uttrykkene er benyttet i disse artiklene, er «eksemplar» og «original og eksemplar», som er gjenstand for rett til spredning og rett til utleie etter de nevnte artikler, utelukkende henvisninger til opptatte eksemplar som kan settes i omløp som fysiske gjenstander.

[12] *Omforent erklæring til artikkel 15:* Det er enighet om at artikkel 15 ikke representerer en fullstendig avklaring av i hvilken grad utøvende kunstnere og fonogramprodusenter bør nyte godt av rettigheter til kringkasting og overføring til allmennheten i den digitale tidsalder. Delegasjonene lyktes ikke i å komme til enighet om varierende forslag til former for enerett under bestemte forhold eller om rettigheter uten adgang til reservasjoner, og har derfor utsatt spørsmålet til senere avgjørelse.

[13] *Omforent erklæring til artikkel 15:* Det er enighet om at artikkel 15 ikke er til hinder for at rettigheten som innrømmes i denne artikkel, gis til utøvere av folklore og produsenter av fonogrammer som gjør opptak av folklore når slike fonogrammer ikke er utgitt for ervervsmessige formål.

kunstnere og produsenter av fonogrammer som de i sin nasjonale lovgivning gir anledning til i forbindelse med vern av opphavsrett til litterære og kunstneriske verk.

2) Traktatpartene skal forbeholde eventuelle avgrensninger i eller unntak fra rettigheter som det er gitt bestemmelser om i denne traktat til visse særtilfeller som ikke er i konflikt med en normal utnyttelse av fremføringen eller fonogrammet og ikke i urimelig grad er til skade for den utøvende kunstnerens eller fonogramprodusentens rettmessige interesser.[14, 15]

Artikkel 17

Vernetid

1) Det vern som gis utøvende kunstnere i medhold av denne traktat, skal vare i et tidsrom på minst 50 år beregnet fra utgangen av det året da fremføringen ble tatt opp på et fonogram.
2) Det vern som gis produsenter av fonogrammer i medhold av denne traktat, skal vare i et tidsrom på minst 50 år beregnet fra utgangen av det året da fonogrammet ble utgitt, eller, dersom slik utgivelse ikke har funnet sted innen 50 år fra fonogrammet ble tatt opp, 50 år fra utgangen av året da opptaket ble gjort.

Artikkel 18

Forpliktelser vedrørende teknologiske tiltak

Traktatpartene skal sørge for tilstrekkelig rettsvern og virksomme rettsmidler mot omgåelse av virksomme teknologiske tiltak som benyttes av utøvende kunstnere eller fonogramprodusenter i forbindelse med utøvelsen av deres rettigheter i henhold til denne traktat, og som begrenser handlinger vedrørende deres fremføringer eller fonogrammer som det ikke er gitt tillatelse til av de aktuelle utøvende kunstnere eller fonogramprodusenter eller som ikke er tillatt ved lov.

Artikkel 19

Forpliktelser vedrørende informasjon om rettighetsforvaltning

1) Traktatpartene skal sørge for tilstrekkelige og virksomme rettsmidler mot enhver som bevisst foretar noen av de nedenstående handlinger vel vitende om, eller for sivile rettsmidlers vedkommende med rimelig grunnlag for å vite, at det vil bevirke, muliggjøre, legge til rette for eller skjule en overtredelse av en rettighet som omfattes av denne traktat:
   i) uten tillatelse å fjerne eller endre informasjon om elektronisk rettighetsforvaltning,
   ii) uten tillatelse å spre, importere for spredning, kringkaste eller på annen måte overføre til allmennheten fremføringer, eksemplar eller opptak av fremføringer eller fonogrammer vel vitende om at informasjon om elektronisk rettighetsforvaltning er fjernet eller endret uten tillatelse.
2) Slik uttrykket er brukt i denne artikkel, betyr «informasjon om rettighetsforvaltning» informasjon som identifiserer den utøvende kunstneren, den utøvende kunstnerens fremføring, fonogrammet, eieren av enhver rettighet til fremføringen eller fonogrammet eller opplysninger om vilkårene for bruk av fremføringen eller fonogrammet, samt eventuelle tall eller koder som representerer slikinformasjon, når et hvilket som helst av disse elementene av informasjon er festet til en opptatt fremføring eller et fonogram eller fremkommer i forbindelse med at en opptatt fremføring overføres eller gjøres tilgjengelig for allmennheten.[16]

Artikkel 20

Formaliteter

Rettighetene som er gitt i denne traktat skal nytes og utøves uten noen formaliteter.

---

[14] *Omforent erklæring til artikkel 7, 11 og 16:* Retten til eksemplarfremstilling som er nedfelt i artikkel 7 og 11, og unntakene fra denne som er tillatt etter artikkel 16, gjelder fullt ut i det digitale miljø, særlig for bruk av fremføringer og fonogrammer i digital form. Det er enighet om at lagring av beskyttet fremføring eller fonogram i digital form i et elektronisk medium utgjør en eksemplarfremstilling i disse artiklenes forstand.

[15] *Omforent erklæring til artikkel 16:* Den omforente erklæringen til artikkel 10 (om avgrensninger og unntak) i WIPOs opphavsrettstraktat kan med de nødvendige endringer gjøres gjeldende også for artikkel 16 (om avgrensninger og unntak) i WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer. [Teksten til omforent erklæring til artikkel 10 i WIPOs opphavsrettstraktat lyder som følger: «Det er enighet om at bestemmelsene i artikkel 10 tillater traktatpartene å videreføre, og på tilbørlig vis utvide til også å gjelde i det digitale miljø, de avgrensninger og unntak i deres nasjonale lovverk som har vært ansett som akseptable etter Bernkonvensjonen. Tilvarende er disse bestemmelsene slik å forstå at de tillater traktatpartene å utvikle nye unntak og avgrensninger som er egnet i det digitale nettverksmiljø.

Det er også enighet om at artikkel 10 nr. 2 verken gir større eller mindre adgang til å anvende de avgrensninger og unntak som tillates etter Bernkonvensjonen»].

Artikkel 21

Reservasjoner

Med forbehold om bestemmelsene i artikkel 15 nr. 3 tillates ingen reservasjoner mot denne traktat.

Artikkel 22

Anvendelse i tid

1) Traktatpartene skal anvende bestemmelsene i artikkel 18 i Bernkonvensjonen, med de nødvendige endringer, for de rettigheter for utøvende kunstnere og produsenter av fonogrammer som det er gitt bestemmelser om i denne traktat.
2) Uten hensyn til nr. 1 kan en traktatpart begrense anvendelsen av artikkel 5 i denne traktat til fremføringer som finner sted etter at denne traktat er trådt i kraft for vedkommende part.

Artikkel 23

Bestemmelser om håndheving av rettigheter

1) Traktatpartene forplikter seg til i samsvar med sine egne rettssystemer å vedta de tiltak som er nødvendige for å sikre anvendelsen av denne traktat.
2) Traktatpartene skal sikre at deres lovverk gir adgang til håndhevingsmetoder som tillater virksom inngripen mot enhver av overtredelse av rettigheter etter denne traktat, herunder rettslige hurtigtiltak til å forhindre overtredelser og rettsmidler som virker avskrekkende mot videre overtredelser.

Kapittel V

Administrative bestemmelser og sluttbestemmelser

Artikkel 24

Forsamling

1) a) Traktatpartene skal ha en forsamling.
   b) Hver traktatpart skal være representert av én delegat som kan bistås av stedfortredere, rådgivere og eksperter.
   c) Hver delegasjons utgifter skal dekkes av den traktatpart som har utnevnt delegasjonen. Forsamlingen kan be WIPO om å yte økonomisk bistand for å gjøre deltakelse lettere for delegasjoner fra traktatparter som regnes som utviklingsland etter etablert praksis hos Generalforsamlingen for De forente nasjoner, eller som er land under overgang til markedsøkonomi.
2) a) Forsamlingen skal behandle saker som gjelder vedlikehold og utvikling av denne traktat og dens anvendelse og funksjon.
   b) Forsamlingen skal utføre den oppgaven den tildeles i artikkel 26 nr. 2 med hensyn til adgang for visse mellomstatlige organisasjoner til å bli part i denne traktat.
   c) Forsamlingen skal beslutte eventuell sammenkalling av diplomatkonferanse for å gjennomgå denne traktat og gi de nødvendige pålegg til WIPOs generaldirektør om forberedelser til slik diplomatkonferanse.
3) a) Hver traktatpart som er en stat, skal ha én stemme og skal bare stemme i eget navn.
   b) En traktatpart som er en mellomstatlig organisasjon, kan delta i avstemningen i stedet for sine medlemsstater med et stemmetall lik det antall av dens medlemsstater som er part i denne traktat. Ingen slik mellomstatlig organisasjon skal delta i avstemningen dersom en av dens medlemsstater utøver sin stemmerett, og omvendt.
4) Forsamlingen skal tre sammen i ordinær sesjon én gang annethvert år etter innkalling fra WIPOs generaldirektør.
5) Forsamlingen skal etablere sin egen forretningsorden, blant annet angående sammenkalling av ekstraordinære møter, krav til vedtaksdyktighet og, med forbehold for bestemmelsene i denne traktat, nødvendig flertall for forskjellige slags vedtak.

---

16 *Omforent erklæring til artikkel 19:* Den omforente erklæringen til artikkel 12 (om forpliktelser vedrørende informasjon om rettighetsforvaltning) i WIPOs opphavsrettstraktat kan med de nødvendige endringer gjøres gjeldende også for artikkel 19 (om forpliktelser vedrørende informasjon om rettighetsforvaltning) i WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer. [Teksten til omforent erklæring til artikkel 12 i WIPOs opphavsrettstraktat har følgende ordlyd: «Det er enighet om at henvisningen til 'overtredelse av en rettighet som omfattes av denne traktat eller Bernkonvensjonen' omfatter både enerettigheter og rettigheter til vederlag.

Videre er det enighet om at traktatpartene ikke skal benytte artikkelen til å utvikle eller iverksette ordninger for rettighetsforvaltning som ville innebære innføring av formaliteter som ikke er tillatt etter Bernkonvensjonen eller denne traktat, forbud mot fri flyt av varer eller hinder mot å nyte godt av rettigheter etter denne traktat.»]

Artikkel 25

Internasjonalt byrå

WIPOs internasjonale byrå skal utføre de administrative oppgavene i tilknytning til traktaten.

Artikkel 26

Aktuelle kandidater til å bli part i traktaten

1) Enhver medlemsstat i WIPO kan bli part i denne traktat.
2) Forsamlingen kan beslutte å la enhver mellomstatlig organisasjon bli part i denne traktat når den erklærer at den har beslutningsmyndighet i saker som reguleres av denne traktat og har sin egen lovgivning som er bindende for alle dens medlemsstater i slike saker, og at den er gitt behørig fullmakt i samsvar med sine interne prosedyrer til å bli part i denne traktat.
3) Det europeiske fellesskap kan, etter å ha avgitt erklæring som nevnt i foregående nummer under diplomatkonferansen som har vedtatt denne traktat, bli part i denne traktat.

Artikkel 27

Rettigheter og forpliktelser etter traktaten

Med mindre annet er uttrykkelig nevnt i denne traktat, skal hver traktatpart nyte godt av alle rettigheter og påta seg alle forpliktelser i henhold til denne traktat.

Artikkel 28

Undertegning av traktaten

Denne traktat er åpen for undertegning inntil 31. desember 1997 av alle medlemsstater i WIPO og av Det europeiske fellesskap.

Artikkel 29

Traktatens ikrafttredelse

Denne traktat trer i kraft tre måneder etter at 30 stater har deponert ratifikasjons- eller tiltredelsesdokumenter hos WIPOs generaldirektør.

Artikkel 30

Når traktaten får virkning for partene

Denne traktat er bindende for

i) de 30 statene som er nevnt i artikkel 29 fra datoen da denne traktat er trådt i kraft,
ii) hver annen stat fra utløpet av tre måneder fra datoen da staten har deponert sitt dokument hos WIPOs generaldirektør,
iii) Det europeiske fellesskap fra utløpet av tre måneder etter at det har deponert sitt ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument dersom slikt dokument er deponert etter at denne traktat er trådt i kraft i samsvar med artikkel 29, eller tre måneder etter at denne traktat er trådt i kraft dersom slikt dokument er deponert før denne traktat er trådt i kraft,
iv) enhver annen mellomstatlig organisasjon som gis anledning til å bli part i denne traktat, fra utløpet av tre måneder etter at dens tiltredelsesdokument er deponert.

Artikkel 31

Oppsigelse av traktaten

Denne traktat kan sies opp av enhver traktatpart ved underretning til WIPOs generaldirektør. Oppsigelse får virkning ett år fra datoen da WIPOs generaldirektør har mottatt underretningen.

Artikkel 32

Traktatspråk

1) Denne traktat undertegnes i en enkelt original på engelsk, arabisk, kinesisk, fransk, russisk og spansk, hvorav alle språkversjoner har samme gyldighet.
2) En offisiell tekst på et annet språk enn dem som er nevnt i nr. 1, skal opprettes av WIPOs generaldirektør på anmodning av en interessert part, etter konsultasjoner med alle interesserte parter. Hva dette nummer angår, betyr «interessert part» enhver medlemsstat i WIPO når dens offisielle språk eller ett av dens offisielle språk er involvert, samt Det europeiske fellesskap, og enhver annen mellomstatlig organisasjon som måtte bli part i denne traktat, dersom ett av dens offisielle språk er involvert.

Artikkel 33

Depositar

WIPOs generaldirektør er depositar for denne traktat.

Vedlegg 8

WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT)

(adopted in Geneva on December 20, 1996)

Preamble

The Contracting Parties,

Desiring to develop and maintain the protection of the rights of performers and producers of phonograms in a manner as effective and uniform as possible,

Recognizing the need to introduce new international rules in order to provide adequate solutions to the questions raised by economic, social, cultural and technological developments,

Recognizing the profound impact of the development and convergence of information and communication technologies on the production and use of performances and phonograms,

Recognizing the need to maintain a balance between the rights of performers and producers of phonograms and the larger public interest, particularly education, research and access to information,

Have agreed as follows:

Chapter I

General Provisions

Article 1

Relation to Other Conventions

(1) Nothing in this Treaty shall derogate from existing obligations that Contracting Parties have to each other under the International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations done in Rome, October 26, 1961 (hereinafter the "Rome Convention").

(2) Protection granted under this Treaty shall leave intact and shall in no way affect the protection of copyright in literary and artistic works. Consequently, no provision of this Treaty may be interpreted as prejudicing such protection.[1]

(3) This Treaty shall not have any connection with, nor shall it prejudice any rights and obligations under, any other treaties.

Article 2

Definitions

For the purposes of this Treaty:

(a) "performers" are actors, singers, musicians, dancers, and other persons who act, sing, deliver, declaim, play in, interpret, or otherwise perform literary or artistic works or expressions of folklore;

(b) "phonogram" means the fixation of the sounds of a performance or of other sounds, or of a representation of sounds, other than in the form of a fixation incorporated in a cinematographic or other audiovisual work;[2]

(c) "fixation" means the embodiment of sounds, or of the representations thereof, from which they can be perceived, reproduced or communicated through a device;

(d) "producer of a phonogram" means the person, or the legal entity, who or which takes the initiative and has the responsibility for the first fixation of the sounds of a performance or other sounds, or the representations of sounds;

(e) "publication" of a fixed performance or a phonogram means the offering of copies of the fixed performance or the phonogram to the public, with the consent of the rightholder, and

---

[1] *Agreed statement concerning Article 1(2):* It is understood that Article 1(2) clarifies the relationship between rights in phonograms under this Treaty and copyright in works embodied in the phonograms. In cases where authorization is needed from both the author of a work embodied in the phonogram and a performer or producer owning rights in the phonogram, the need for the authorization of the author does not cease to exist because the authorization of the performer or producer is also required, and vice versa. It is further understood that nothing in Article 1(2) precludes a Contracting Party from providing exclusive rights to a performer or producer of phonograms beyond those required to be provided under this Treaty.

[2] *Agreed statement concerning Article 2*(b)*:* It is understood that the definition of phonogram provided in Article 2*(b)* does not suggest that rights in the phonogram are in any way affected through their incorporation into a cinematographic or other audiovisual work.

provided that copies are offered to the public in reasonable quantity;[3]

(f) "broadcasting" means the transmission by wireless means for public reception of sounds or of images and sounds or of the representations thereof; such transmission by satellite is also "broadcasting"; transmission of encrypted signals is "broadcasting" where the means for decrypting are provided to the public by the broadcasting organization or with its consent;

(g) "communication to the public" of a performance or a phonogram means the transmission to the public by any medium, otherwise than by broadcasting, of sounds of a performance or the sounds or the representations of sounds fixed in a phonogram. For the purposes of Article 15, "communication to the public" includes making the sounds or representations of sounds fixed in a phonogram audible to the public.

Article 3

Beneficiaries of Protection under this Treaty

(1) Contracting Parties shall accord the protection provided under this Treaty to the performers and producers of phonograms who are nationals of other Contracting Parties.

(2) The nationals of other Contracting Parties shall be understood to be those performers or producers of phonograms who would meet the criteria for eligibility for protection provided under the Rome Convention, were all the Contracting Parties to this Treaty Contracting States of that Convention. In respect of these criteria of eligibility,

Contracting Parties shall apply the relevant definitions in Article 2 of this Treaty.[4]

(3) Any Contracting Party availing itself of the possibilities provided in Article 5(3) of the Rome Convention or, for the purposes of Article 5 of the same Convention, Article 17 thereof shall make a notification as foreseen in those provisions to the Director General of the World Intellectual Property Organization (WIPO).[5]

Article 4

National Treatment

(1) Each Contracting Party shall accord to nationals of other Contracting Parties, as defined in Article 3(2), the treatment it accords to its own nationals with regard to the exclusive rights specifically granted in this Treaty, and to the right to equitable remuneration provided for in Article 15 of this Treaty.

(2) The obligation provided for in paragraph (1) does not apply to the extent that another Contracting Party makes use of the reservations permitted by Article 15(3) of this Treaty.

Chapter II

Rights of Performers

Article 5

Moral Rights of Performers

(1) Independently of a performer's economic rights, and even after the transfer of those rights, the performer shall, as regards his live aural performances or performances fixed in phonograms, have the right to claim to be identified as the performer of his performances, except where omission is dictated by the manner of the use of the performance, and to object to any distortion, mutilation or other modification of his performances that would be prejudicial to his reputation.

(2) The rights granted to a performer in accordance with paragraph (1) shall, after his death, be maintained, at least until the expiry of the economic rights, and shall be exercisable by the persons or institutions authorized by the legislation of the Contracting Party where protection is claimed. However, those Contracting Parties whose legislation, at the moment of their ratification of or accession to this Treaty, does not provide for protection after the death of the performer of all rights set out in the preceding paragraph may provide that some of these rights will, after his death, cease to be maintained.

(3) The means of redress for safeguarding the rights granted under this Article shall be

---

[3] *Agreed statement concerning Articles 2*(e)*, 8, 9, 12, and 13:* As used in these Articles, the expressions «copies» and «original and copies,» being subject to the right of distribution and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

[4] *Agreed statement concerning Article 3(2):* For the application of Article 3(2), it is understood that fixation means the finalization of the master tape («bande-mère»).

[5] *Agreed statement concerning Article 3:* It is understood that the reference in Articles 5*(a)* and 1*(6a)* (iv) of the Rome Convention to «national of another Contracting State» will, when applied to this Treaty, mean, in regard to an intergovernmental organization that is a Contracting Party to this Treaty, a national of one of the countries that is a member of that organization.

governed by the legislation of the Contracting Party where protection is claimed.

Article 6

Economic Rights of Performers in their Unfixed Performances

Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing, as regards their performances:

(i) the broadcasting and communication to the public of their unfixed performances except where the performance is already a broadcast performance; and

(ii) the fixation of their unfixed performances.

Article 7

Right of Reproduction

Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the direct or indirect reproduction of their performances fixed in phonograms, in any manner or form.[6]

Article 8

Right of Distribution

(1) Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of the original and copies of their performances fixed in phonograms through sale or other transfer of ownership.

(2) Nothing in this Treaty shall affect the freedom of Contracting Parties to determine the conditions, if any, under which the exhaustion of the right in paragraph (1) applies after the first sale or other transfer of ownership of the original or a copy of the fixed performance with the authorization of the performer.[7]

Article 9

Right of Rental

(1) Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the commercial rental to the public of the original and copies of their performances fixed in phonograms as determined in the national law of Contracting Parties, even after distribution of them by, or pursuant to, authorization by the performer.

(2) Notwithstanding the provisions of paragraph (1), a Contracting Party that, on April 15, 1994, had and continues to have in force a system of equitable remuneration of performers for the rental of copies of their performances fixed in phonograms, may maintain that system provided that the commercial rental of phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive right of reproduction of performers.[8]

Article 10

Right of Making Available of Fixed Performances

Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of their performances fixed in phonograms, by wire or wireless means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them.

Chapter III

Rights of Producers of Phonograms

Article 11

Right of Reproduction

Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the direct or indirect reproduction of their phonograms, in any manner or form.[9]

---

6 *Agreed statement concerning Articles 7, 11 and 16:* The reproduction right, as set out in Articles 7 and 11, and the exceptions permitted thereunder through Article 16, fully apply in the digital environment, in particular to the use of performances and phonograms in digital form. It is understood that the storage of a protected performance or phonogram in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of these Articles.

7 *Agreed statement concerning Articles 2*(e)*, 8, 9, 12, and 13:* As used in these Articles, the expressions «copies» and «original and copies,» being subject to the right of distribution and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

8 *Agreed statement concerning Articles 2*(e)*, 8, 9, 12, and 13:* As used in these Articles, the expressions «copies» and «original and copies,» being subject to the right of distribution and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

9 *Agreed statement concerning Articles 7, 11 and 16:* The reproduction right, as set out in Articles 7 and 11, and the exceptions permitted thereunder through Article 16, fully apply in the digital environment, in particular to the use of performances and phonograms in digital form. It is understood that the storage of a protected performance or phonogram in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of these Articles.

Article 12

Right of Distribution

(1) Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of the original and copies of their phonograms through sale or other transfer of ownership.
(2) Nothing in this Treaty shall affect the freedom of Contracting Parties to determine the conditions, if any, under which the exhaustion of the right in paragraph (1) applies after the first sale or other transfer of ownership of the original or a copy of the phonogram with the authorization of the producer of the phonogram.[10]

Article 13

Right of Rental

(1) Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the commercial rental to the public of the original and copies of their phonograms, even after distribution of them, by or pursuant to, authorization by the producer.
(2) Notwithstanding the provisions of paragraph (1), a Contracting Party that, on April 15, 1994, had and continues to have in force a system of equitable remuneration of producers of phonograms for the rental of copies of their phonograms, may maintain that system provided that the commercial rental of phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive rights of reproduction of producers of phonograms.[11]

Article 14

Right of Making Available of Phonograms

Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of their phonograms, by wire or wireless means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them.

Chapter IV

Common Provisions

Article 15

Right to Remuneration for Broadcasting and Communication to the Public

(1) Performers and producers of phonograms shall enjoy the right to a single equitable remuneration for the direct or indirect use of phonograms published for commercial purposes for broadcasting or for any communication to the public.
(2) Contracting Parties may establish in their national legislation that the single equitable remuneration shall be claimed from the user by the performer or by the producer of a phonogram or by both. Contracting Parties may enact national legislation that, in the absence of an agreement between the performer and the producer of a phonogram, sets the terms according to which performers and producers of phonograms shall share the single equitable remuneration.
(3) Any Contracting Party may, in a notification deposited with the Director General of WIPO, declare that it will apply the provisions of paragraph (1) only in respect of certain uses, or that it will limit their application in some other way, or that it will not apply these provisions at all.
(4) For the purposes of this Article, phonograms made available to the public by wire or wireless means in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them shall be considered as if they had been published for commercial purposes.[12,13]

---

[10] *Agreed statement concerning Articles 2*(e)*, 8, 9, 12, and 13:* As used in these Articles, the expressions «copies» and «original and copies,» being subject to the right of distribution and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

[11] *Agreed statement concerning Articles 2*(e)*, 8, 9, 12, and 13:* As used in these Articles, the expressions «copies» and «original and copies,» being subject to the right of distribution and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

[12] *Agreed statement concerning Article 15:* It is understood that Article 15 does not represent a complete resolution of the level of rights of broadcasting and communication to the public that should be enjoyed by performers and phonogram producers in the digital age. Delegations were unable to achieve consensus on differing proposals for aspects of exclusivity to be provided in certain circumstances or for rights to be provided without the possibility of reservations, and have therefore left the issue to future resolution.

[13] *Agreed statement concerning Article 15:* It is understood that Article 15 does not prevent the granting of the right conferred by this Article to performers of folklore and producers of phonograms recording folklore where such phonograms have not been published for commercial gain.

Article 16

Limitations and Exceptions

(1) Contracting Parties may, in their national legislation, provide for the same kinds of limitations or exceptions with regard to the protection of performers and producers of phonograms as they provide for, in their national legislation, in connection with the protection of copyright in literary and artistic works.

(2) Contracting Parties shall confine any limitations of or exceptions to rights provided for in this Treaty to certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the performance or phonogram and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the performer or of the producer of the phonogram.[14,15]

Article 17

Term of Protection

(1) The term of protection to be granted to performers under this Treaty shall last, at least, until the end of a period of 50 years computed from the end of the year in which the performance was fixed in a phonogram.

(2) The term of protection to be granted to producers of phonograms under this Treaty shall last, at least, until the end of a period of 50 years computed from the end of the year in which the phonogram was published, or failing such publication within 50 years from fixation of the phonogram, 50 years from the end of the year in which the fixation was made.

Article 18

Obligations concerning Technological Measures

Contracting Parties shall provide adequate legal protection and effective legal remedies against the circumvention of effective technological measures that are used by performers or producers of phonograms in connection with the exercise of their rights under this Treaty and that restrict acts, in respect of their performances or phonograms, which are not authorized by the performers or the producers of phonograms concerned or permitted by law.

Article 19

Obligations concerning Rights Management Information

(1) Contracting Parties shall provide adequate and effective legal remedies against any person knowingly performing any of the following acts knowing, or with respect to civil remedies having reasonable grounds to know, that it will induce, enable, facilitate or conceal an infringement of any right covered by this Treaty:

(i) to remove or alter any electronic rights management information without authority;

(ii) to distribute, import for distribution, broadcast, communicate or make available to the public, without authority, performances, copies of fixed performances or phonograms knowing that electronic rights management information has been removed or altered without authority.

(2) As used in this Article, "rights management information" means information which identifies the performer, the performance of the performer, the producer of the phonogram, the phonogram, the owner of any right in the performance or phonogram, or information about the terms and conditions of use of the performance or phonogram, and any numbers or codes that represent such information, when any of these items of information is attached to a copy of a fixed performance or a phonogram or appears in connection with the communication or making available of a fixed performance or a phonogram to the public.[16]

---

[14] *Agreed statement concerning Articles 7, 11 and 16:* The reproduction right, as set out in Articles 7 and 11, and the exceptions permitted thereunder through Article 16, fully apply in the digital environment, in particular to the use of performances and phonograms in digital form. It is understood that the storage of a protected performance or phonogram in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of these Articles.

[15] *Agreed statement concerning Article 16:* The agreed statement concerning Article 10 (on Limitations and Exceptions) of the WIPO Copyright Treaty is applicable *mutatis mutandis* also to Article 16 (on Limitations and Exceptions) of the WIPO Performances and Phonograms Treaty. [The text of the agreed statement concerning Article 10 of the WCT reads as follows: «It is understood that the provisions of Article 10 permit Contracting Parties to carry forward and appropriately extend into the digital environment limitations and exceptions in their national laws which have been considered acceptable under the Berne Convention. Similarly, these provisions should be understood to permit Contracting Parties to devise new exceptions and limitations that are appropriate in the digital network environment.

«It is also understood that Article 10(2) neither reduces nor extends the scope of applicability of the limitations and exceptions permitted by the Berne Convention.»]

Article 20

Formalities

The enjoyment and exercise of the rights provided for in this Treaty shall not be subject to any formality.

Article 21

Reservations

Subject to the provisions of Article 15(3), no reservations to this Treaty shall be permitted.

Article 22

Application in Time

(1) Contracting Parties shall apply the provisions of Article 18 of the Berne Convention, *mutatis mutandis*, to the rights of performers and producers of phonograms provided for in this Treaty.

(2) Notwithstanding paragraph (1), a Contracting Party may limit the application of Article 5 of this Treaty to performances which occurred after the entry into force of this Treaty for that Party.

Article 23

Provisions on Enforcement of Rights

(1) Contracting Parties undertake to adopt, in accordance with their legal systems, the measures necessary to ensure the application of this Treaty.

(2) Contracting Parties shall ensure that enforcement procedures are available under their law so as to permit effective action against any act of infringement of rights covered by this Treaty, including expeditious remedies to prevent infringements and remedies which constitute a deterrent to further infringements.

Chapter V

Administrative and Final Clauses

Article 24

Assembly

(1) *(a)* The Contracting Parties shall have an Assembly.

(b) Each Contracting Party shall be represented by one delegate who may be assisted by alternate delegates, advisors and experts.

(c) The expenses of each delegation shall be borne by the Contracting Party that has appointed the delegation. The Assembly may ask WIPO to grant financial assistance to facilitate the participation of delegations of Contracting Parties that are regarded as developing countries in conformity with the established practice of the General Assembly of the United Nations or that are countries in transition to a market economy.

(2) *(a)* The Assembly shall deal with matters concerning the maintenance and development of this Treaty and the application and operation of this Treaty.

(b) The Assembly shall perform the function allocated to it under Article 26(2) in respect of the admission of certain intergovernmental organizations to become party to this Treaty.

(c) The Assembly shall decide the convocation of any diplomatic conference for the revision of this Treaty and give the necessary instructions to the Director General of WIPO for the preparation of such diplomatic conference.

(3) *(a)* Each Contracting Party that is a State shall have one vote and shall vote only in its own name.

(b) Any Contracting Party that is an intergovernmental organization may participate in the vote, in place of its Member States, with a number of votes equal to the number of its Member States which are party to this Treaty. No such intergovernmental organization shall participate in the vote if any one of its Member States exercises its right to vote and vice versa.

---

[16] *Agreed statement concerning Article 19:* The agreed statement concerning Article 12 (on Obligations concerning Rights Management Information) of the WIPO Copyright Treaty is applicable *mutatis mutandis* also to Article 19 (on Obligations concerning Rights Management Information) of the WIPO Performances and Phonograms Treaty. [The text of the agreed statement concerning Article 12 of the WCT reads as follows: «It is understood that the reference to 'infringement of any right covered by this Treaty or the Berne Convention' includes both exclusive rights and rights of remuneration.

«It is further understood that Contracting Parties will not rely on this Article to devise or implement rights management systems that would have the effect of imposing formalities which are not permitted under the Berne Convention or this Treaty, prohibiting the free morvement of goods or impeding the enjoyment of rights under this Treaty.»]

(4) The Assembly shall meet in ordinary session once every two years upon convocation by the Director General of WIPO.
(5) The Assembly shall establish its own rules of procedure, including the convocation of extraordinary sessions, the requirements of a quorum and, subject to the provisions of this Treaty, the required majority for various kinds of decisions.

Article 25

International Bureau

The International Bureau of WIPO shall perform the administrative tasks concerning the Treaty.

Article 26

Eligibility for Becoming Party to the Treaty

(1) Any Member State of WIPO may become party to this Treaty.
(2) The Assembly may decide to admit any intergovernmental organization to become party to this Treaty which declares that it is competent in respect of, and has its own legislation binding on all its Member States on, matters covered by this Treaty and that it has been duly authorized, in accordance with its internal procedures, to become party to this Treaty.
(3) The European Community, having made the declaration referred to in the preceding paragraph in the Diplomatic Conference that has adopted this Treaty, may become party to this Treaty.

Article 27

Rights and Obligations under the Treaty

Subject to any specific provisions to the contrary in this Treaty, each Contracting Party shall enjoy all of the rights and assume all of the obligations under this Treaty.

Article 28

Signature of the Treaty

This Treaty shall be open for signature until December 31, 1997, by any Member State of WIPO and by the European Community.

Article 29

Entry into Force of the Treaty

This Treaty shall enter into force three months after 30 instruments of ratification or accession by States have been deposited with the Director General of WIPO.

Article 30

Effective Date of Becoming Party to the Treaty

This Treaty shall bind
(i) the 30 States referred to in Article 29, from the date on which this Treaty has entered into force;
(ii) each other State from the expiration of three months from the date on which the State has deposited its instrument with the Director General of WIPO;
(iii) the European Community, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of ratification or accession if such instrument has been deposited after the entry into force of this Treaty according to Article 29, or, three months after the entry into force of this Treaty if such instrument has been deposited before the entry into force of this Treaty;
(iv) any other intergovernmental organization that is admitted to become party to this Treaty, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of accession.

Article 31

Denunciation of the Treaty

This Treaty may be denounced by any Contracting Party by notification addressed to the Director General of WIPO. Any denunciation shall take effect one year from the date on which the Director General of WIPO received the notification.

Article 32

Languages of the Treaty

(1) This Treaty is signed in a single original in English, Arabic, Chinese, French, Russian and Spanish languages, the versions in all these languages being equally authentic.
(2) An official text in any language other than those referred to in paragraph (1) shall be established by the Director General of WIPO on the request of an interested party, after consultation with all the interested parties. For the purposes of this paragraph, "interested party" means any Member State of WIPO whose official language, or one of whose official languages, is involved and the European Community, and any other intergovernmental organization that may become party to this Treaty, if one of its official languages is involved.

Article 33

Depositary

The Director General of WIPO is the depositary of this Treaty.

Vedlegg 9

Gjennomføringstabell – nett- og videresendingsdirektivet (EU) 2019/789

Artikkel	nr./bokstav	Gjennomføring/kommentar
Art. 1		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 2	nr. 2	§ 22 første ledd og § 57 tredje ledd tredje punktum
Art. 3		§ 115 a
Art. 4	nr. 1	Dekkes av § 57 tredje ledd første punktum
	nr. 2	Dekkes av § 63 første ledd første punktum
	nr. 3	Dekkes av § 64
Art. 5	nr. 1	Dekkes av § 57 tredje ledd andre punktum
	nr. 2	Dekkes av § 22 siste ledd, jf. § 65 b første til tredje ledd
Art. 6		Dekkes av § 22 siste ledd og § 65 b første ledd første punktum, jf. forskrift til åndsverkloven
Art.7		Dekkes av § 57 tredje ledd
Art. 8	nr. 1	§ 57 fjerde ledd første punktum
	nr. 2	§ 57 fjerde ledd andre punktum
Art. 9		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 10		Krever ikke gjennomføring i lov
Ar. 11		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 12		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 13		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 14		Krever ikke gjennomføring i lov

Vedlegg 10

Gjennomføringstabell – digitalmarkedsdirektivet (EU) 2019/790

Artikkel	nr./bokstav	Gjennomføring/kommentar
Art. 1		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 2	nr. 1	Ikke behov for særskilt gjennomføring
	nr. 2	§ 50 d
	nr. 3	Dekkes av § 49 (gjennomføres også i forskrift)
	nr. 4	§ 24 a tredje ledd
	nr. 5	Ikke behov for særskilt gjennomføring
	nr. 6	§ 86 tredje ledd
Art. 3		§ 50 f første til fjerde ledd
Art. 4		§ 50 e og § 100 første ledd
Art. 5	nr. 1	§ 43 andre ledd
	nr. 2	Valgfri bestemmelse
	nr. 3	§ 115 b
	nr. 4	Valgfri bestemmelse
Art. 6		§ 49 (gjennomføres også i forskrift)
Art. 7	nr. 1	§ 43 sjuende ledd og § 50 f femte ledd (gjennomføres også i forskrift)
	nr. 2 første punktum	Krever ikke gjennomføring i lov
	nr. 2 andre punktum	§ 100 første ledd og fjerde ledd
Art. 8	nr. 2 til 5	§ 49 a
	nr.1 og nr. 4 til 6	§ 50 a
	nr. 7	§ 50 b
Art. 9		§ 115 c
Art. 10		§ 50 c (gjennomføres også i forskrift)
Art. 11		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 12	nr. 1	§ 63 tredje ledd
	nr. 2	§ 63 fjerde ledd (dekkes for øvrig av § 63 mv.)
	nr. 3 bokstav a	Dekkes av § 63 tredje ledd
	nr. 3 bokstav b	Dekkes av gjeldende rett

Artikkel	nr./bokstav	Gjennomføring/kommentar
	nr. 3 bokstav c	§ 46 andre ledd, § 47 andre ledd, § 50 andre ledd, § 50 a andre ledd og § 62 andre ledd (dekkes for øvrig av § 63 andre ledd og § 57 andre ledd)
	nr. 3 bokstav d	Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 32 a
	nr. 4	§ 63 fjerde ledd andre punktum
	nr. 5 og 6	Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 13		§ 65 e, jf. § 65 (gjennomføres også i forskrift)
Art. 14		§ 23 femte ledd
Art. 15		§ 24 a (§ 62) og § 114 andre ledd siste punktum
Art. 16		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 17	nr. 1 og nr. 2	§ 86 første og andre ledd
	nr. 3	Ikke behov for særskilt gjennomføring
	nr. 4 til 6	§ 86 a
	nr. 7 og nr. 9	§ 86 b
	nr. 8	§ 86 c
	nr. 9	§ 65 f, jf. § 65 (gjennomføres også i forskrift), og § 86 d
Art. 18		§ 69 første ledd (dekkes for øvrig av § 69 andre ledd)
Art. 19		§ 69 a
Art. 20		§ 69 tredje til femte ledd
Art. 21		§§ 65 c og 65 d, jf. § 65 (gjennomføres også i forskrift)
Art. 22		§ 74
Art. 23	nr. 1	§ 65 c tredje ledd, § 65 d andre ledd, § 69 sjette ledd og § 69 a åttende ledd
	nr. 2	§ 69 femte ledd, § 69 a sjuende ledd og § 74 fjerde ledd bokstav a
Art. 24		Ikke behov for særskilt gjennomføring
Art. 25		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 26		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 27		Krever ikke gjennomføring i lov
Art. 28		Krever ikke gjennomføring i lov/ivaretas av personopplysningsloven
Art. 29		Krever ikke gjennomføring i lov

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 03/2026